Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हिंदुस्तानी-मराठी
शब्दकोश

"राष्ट्रभाषेची सर्वसामान्य व्याख्या नजरेपुढें ठेवूनच हा कोश तयार करण्यांत आला आहे.....आज राष्ट्रभाषेच्या अध्ययनाला सर्व दृष्टींनीं सुपयोगी पडेल असा कोश हाच आहे व याच हेतूनें याची किंमत अत्यंत स्वल्प ठेवली आहे."

—काका कालेलकर

अखिल महाराष्ट्र हिंदी प्रचार समिति
पुणें

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

by Arya Samaj Foundation Chennai and eGa

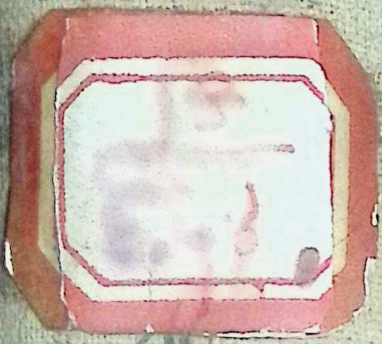

In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Ha

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

❀ ओ३म् ❀

पुस्तक-संख्या ९/५/९.३/५

पंजिका संख्या २११५०/५.३.२००२

पुस्तक पर सर्व प्रकार की निशानियां लगाना वर्जित है। कोई महाशय ७ दिन से अधिक देर तक पुस्तक अपने पास नहीं रख सकते। अधिक देर तक रखने के लिये पुनः आज्ञा प्राप्त करनी चाहिये।

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

यह पुस्तक वितरित न की जाय
NOT TO BE ISSUED

सन्दर्भ ग्रन्थ
REFRENCE BOOK

Stock Verification-2024

Stock Verification-2024

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हिंदुस्तानी-मराठी

...KED 1973

संपादक-मंडळ

श्री **गो. प. नेने**, बी. अे. (बनारस हिन्दु विश्वविद्यालय)

प्रो. **तु. ना. देवरे**, अेम्. अे., अुर्दू व पर्शियन भाषांचे प्रोफेसर, वाडिया कॉलेज पुणें

श्री. **य. रा. दाते**, बी. अे., अेल्अेल्. बी., संपादक ज्ञानकोश व शब्दकोश पुणें

पं. श्री. **रामानंदजी शर्मा**, 'साहित्य-भूषण' (सं. वि. मं. काशी)

श्री. **कृ. ज. धर्माधिकारी**, बी. अे., मंत्री, अखिल महाराष्ट्र हिन्दी प्रचार समिति, पुणें

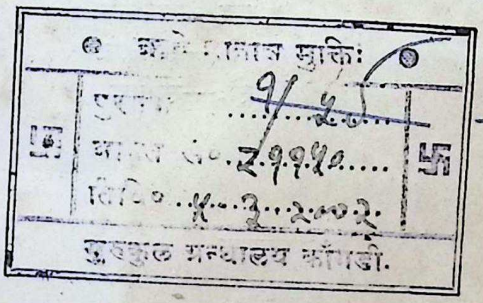

प्रथमावृत्ति] किंमत २ रुपये [सन १९३९

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

संकेत-सूची

अ.—अरबी
अनु.—अनुकरणशब्द.
अव्य.—अव्यय.
अं.—अंग्रजी.
अुदा.—अुदाहरण.
क्रि. अ.—क्रियापद अकर्मक.
क्रिं. वि.—क्रियाविशेषण.
क्रि. स.—क्रियापद सकर्मक.
ग्री.—ग्रीक.
ची.—चिनी.
तु.—तुर्की.
दे.—देशज.
प.—पश्तो.
पु.—पुल्लिंग.
पोर्तु.—पोर्तुगीज
प्रत्य.—प्रत्यय.
फा.—फारशी.
बहु.—बहुवचन.
मु.—मुहावरा.
यौ.—यौगिक शब्द.
लॅ.—लॅटिन.
वि.—विशेषण.
सं.—संस्कृत.
सव.—सर्वनाम.
स्त्री.—स्त्रीलिंग.
स्पे.—स्पॅनिश.

मुद्रकः—**सदाशिव रामचंद्र सरदेसाअी**, बी.अे., अेल्अेल्.बी., नवीन समर्थ विद्यालयाचा 'समर्थ भारत' छापखाना, ४१ बुधवार, पुणें २
प्रकाशकः—**कृ. ज. धर्माधिकारी**, मंत्री, **अखिल महाराष्ट्र हिंदी-प्रचार समिति**, ३७३ शनवार, पुणें २

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पुरस्कार

मुळाशीं असलेली दृष्टि

हा कोश अेका विशिष्ट दृष्टीनें लिहिला गेला आहे. देशामध्यें राष्ट्रभाषेचें महत्त्व लोकांना अधिकाधिक पटूं लागलें आहे. आंतर-प्रान्तीय व्यवहारासाठीं अेक स्वदेशी राष्ट्रभाषा असली पाहिजे व तिचें निदान कामचलाअू ज्ञान लहानथोर सर्वांनाच असलें पाहिजे याविषयीं आतां दुमत नाहीं.

ही गोष्ट सुद्धां आतां जवळ जवळ सर्वमान्य झाली आहे कीं, जर जनतेमध्यें जागृति आणावयाची आणि तिच्यांत स्वतःचा कारभार स्वतःच चालविण्याची शक्ति वाढवावयाची असेल तर लोकव्यवहार खालपासून वरपर्यंत त्या त्या प्रान्तांत त्या त्या प्रान्तीय भाषेंतूनच झाला पाहिजे. प्रत्येक प्रान्ताची संस्कृति भिन्न असते म्हणून नव्हे (धर्मभेद, जातिभेद, भाषाभेद अित्यादि भेद असूनहि स्वभाव, जीवनानुभव आणि जीवनदृष्टि या बाबतींत आपणां भारतीयांची संस्कृति स्थूल मानानें अेकच आहे आणि अेकच असणार), तर त्या त्या ठिकाणच्या जनतेच्या हृदयापर्यंत जाअून भिडून लोक-समुदायाच्या सर्व शक्ति जागृत करण्याचें सामर्थ्य त्या त्या प्रान्तीय भाषेंतच असतें म्हणून.

लोक-व्यवहार म्हटला म्हणजे त्यांत सार्वत्रिक आणि अुच्च शिक्षण आलें, राज्यकारभार आला, न्यायदान आलें आणि समाजाला स्वर्गांत किंवा नरकांत पोंहचवून देणारें वृत्तविवेचनहि आलें आणि या वृत्त-विवेचनाच्या हेलकाव्याप्रमाणें समर्थ किंवा दुर्बल होणारें राजकारण आणि त्यावर अवलंबून असलेला राज्यकारभारहि आला. या सर्व बाबतींत होतां होअील तों प्रान्तीय भाषांचाच अुपयोग झाला पाहिजे.

पण जर या अेका अखंड राष्ट्राचीं शकलें करून त्याचा नाश करावयाचा नसेल आणि आत्मघातकी प्रान्तीय संकीर्णता वाढवावयाची नसेल तर या प्रान्तीय समाजांनीं अेकमेकांपासून दूर न जातां, अेकमेकांची अीर्षा-द्वेष सोडून देअून जवळ आलें पाहिजे, परस्पर सहकार वाढविला पाहिजे आणि राष्ट्रैक्याचा अनुभव अुत्तरोत्तर पुष्ट केला पाहिजे.

पुस्तकालय
गुरुकुल कांगड़ी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

असें करण्याचें अेक महत्त्वाचें साधन तें **'राष्ट्रभाषा'** होय.

ही राष्ट्रभाषा परदेशांतून आणून चालावयाची नाहीं, किंवा कृत्रिमपणें अेक अगदींच नवीन भाषाहि बनवितां यावयाची नाहीं. देशांतील अेखाद्या प्रतिष्ठित भाषेलाच ही पदवी देअून तिला वाढीस लावण्याचें कार्य सर्वांनीं यावच्छक्य केलें पाहिजे.

फार प्राचीन काळीं जेव्हां देशांतील निरनिराळ्या भागांत प्राकृत भाषा बोलल्या जात असत तेव्हां सर्व प्रान्तांना अेकत्र आणणारी आणि भारतीय संस्कृतीला परिपुष्ट करणारी अशी राष्ट्रीय भाषा म्हणजे संस्कृत होती. आज देखील मराठी, गुजराती, बंगाली, कानडी, तेलगू, तामिल, हिन्दी, अुर्दू या सर्व भाषांवर संस्कृतचा कमीअधिक प्रभाव दिसून येतो. पुढें कालांतरानें प्राकृत भाषांचा अपभ्रंश होअून त्यांतून निरनिराळ्या देशी भाषा निर्माण झाल्या आणि या देशी भाषांतून मुख्यतया धर्म, नीति, सदाचारविषयक आणि त्याबरोबर थोडेंबहुत ललित-वाङ्मय निर्माण होअूं लागलें. त्यांतल्या त्यांत साधुसंतांनीं आणि राजकारणी पुरुषांनीं अुत्तरेकडील हिन्दीचा विशेष पुरस्कार केला आणि राष्ट्रभाषेचें स्थान संस्कृत आणि पालीनंतर याच भाषेला मिळालें.

पठाण आणि मोंगल काळीं राज्यकर्त्यांनीं आपल्याबरोबर अरबी आणि फारसी या भाषा आणून पर्शियन दरबार सुरू केला, परंतु त्यांचा तो आग्रह चालूं शकला नाहीं. जरी त्यांचें राज्य झालें आणि कांहीं लोकांनीं त्यांचा धर्म स्वीकारला तरी लोकांना स्वभाषा सोडणें शक्य नव्हतें. यामुळें हिन्दी लोकांनीं राजकर्त्यांच्या अरबी, फारसी भाषेंतून यथेच्छ शब्द घेअून हिन्दींतूनच राज्यकर्त्यांशीं व्यवहार चालू केला. राज्यकर्त्यांनीं या नव्या भाषाशैलीला 'अुर्दू'–बाजारी किंवा छावणींतील भाषा–असें तुच्छतादर्शक नांव दिलें. परंतु देशांतील हिन्दुमुसलमानांनीं याच 'अुर्दू'ला प्रेमानें कमावून तिची साहित्य-शक्ति वाढविली आणि अशा रीतीनें अेकाच भाषेचे हिन्दी आणि अुर्दू असे दोन प्रवाह चालू झाले. अेकाच राष्ट्रांत आणि अेकाच समाजांत दोन भिन्न भिन्न शैली चालवणें सोपें नसतें. लोक आपआपसांत बोलूं लागले म्हणजे शब्दांची आणि वाक्-प्रचारांची देवघेव सुरू होतेच. हिन्दीनें स्वदेशीच राहण्याचा कितीहि आग्रह धरला तरी तींत अरबी-फारसीचे शब्द येणारच आणि

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अुर्दूनें प्रयत्नपूर्वक देशी शब्द वगळून अरबी, फारसी शब्दांचीच रेलचेल करण्याचें ठरविलें तरी तिला आपला देशीपणा सोडून चालावयाचें नाहीं. त्या वेळच्या राज्यकर्त्यांना जनतेशीं देशी भाषांतून आपला संपर्क ठेवावा लागल्यामुळेंच तर अुर्दू राजमान्य झाली. असें सांगतात कीं, अुर्दूची अुत्पत्ति अुत्तर हिंदुस्थानांत झाली नसून दक्षिणेंतच तिचा प्रथम प्रादुर्भाव झाला.

कोणतीहि भाषा–मग ती लोकभाषा असो, सामान्य बोली असो, किंवा साहित्यिक भाषा असो–जनतेपासून जसजशी दूर जाते तसतसें तिचें सामर्थ्य क्षीण होत जातें. संस्कृत भाषा देववाणी बनली आणि स्वाभाविकपणें दिवंगत झाली. हिन्दी भाषा संस्कृतच्या आहारीं पडली त्या मानानें ती पंडित मंडळींच्या बाहेर दुर्बोध होअूं लागली. अुर्दूनें स्वतःचें देशीपण विसरून अरबी-फारसीचें अजीर्ण होअूं दिलें आणि मुसलमान समाजांत देखील ती भाषा समजेनाशी झाली. आजच्या सुशिक्षित समाजानें अिंग्रजीचा आश्रय केला आणि परिणामीं त्यांचा जनतेशीं संपर्क तुटला. ज्यांनीं ज्यांनीं लोकभाषेचा प्रान्तीय भाषांचा–पुरस्कार केला त्यांची त्यांची शक्ति वाढली. अँग्लो-अिंडियन लोकांनीं अिंग्रजीलाच स्वभाषा करण्याचा प्रयत्न केला, यामुळें देशांत त्यांचीं पाळेंमुळें रुजेनात. असा हा सार्वत्रिक नियम आहे.

तेव्हां अेकमात्र राष्ट्रीय नीति हीच होअूं शकते कीं, देशांत सर्वत्र ज्या ठिकाणीं जी प्रान्तीय भाषा असेल तिलाच महत्त्व दिलें पाहिजे आणि या प्रान्तीय भाषांनीं अेकमेकांशीं फटकून राहून सवतासुभा निर्माण न करतां अेकमेकींच्या जवळ येअून स्वतःची आणि राष्ट्राची शक्ति वाढविली पाहिजे. जर अेखादी भाषा निराळेपणा वाढवूं लागली तर अस्वस्थ होण्याचें कांहींच कारण नाहीं. कारण जी भाषा आपला निराळेपणा वाढवील तिला आपण अशक्त झाल्याचा आणि आपली लोक-संपर्क शक्ति नष्ट झाल्याचा अनुभव आपोआपच येअील. लोकशाहीच्या दिवसांत भाषा सर्वसुलभ आणि सर्वसंग्राहक झाल्यावांचून राहतच नाहीं. तेव्हां काल-बलानेंच जी गोष्ट घडून येणार आहे तिच्यासाठीं वृथा आक्रोश करण्यांत फायदा तो काय ?

आंतरप्रान्तीय व्यवहारासाठीं जी राष्ट्रभाषा वापरावयाची ती सर्वसुलभ, सर्वसंग्राहक आणि परस्परानुकूल असलीच पाहिजे. ज्याला म्हणून निर-निराळ्या प्रान्तांतील जनतेपर्यंत पोहोंचावयाचें असेल त्याला जनतेला सुपरि-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चित अशीच भाषा बोलली पाहिजे. साहित्यिक लोक आपल्या मनोविनोदनासाठीं संस्कृतनिष्ठ स्वभाषा वापरोत किंवा संस्कृतच वापरोत, अरबी-फारसीनिष्ठ उर्दू वापरोत किंवा प्रत्यक्ष अरबी-फारसीच वापरोत, त्यांना कोणीहि मना करीत नाहीं. भाषांचीं हीं रूपें राहणारच. पण जे कोणी लोकसुलभ, सर्वसंग्रहकारी आणि परस्परानुकूल भाषा वापरतील त्यांचाच प्रभाव जनतेवर पडणार आहे.

आपण सर्व बाजूंचा विचार करून 'अुत्तर हिन्दुस्थानांतील शहरांत आणि खेडेंगांवांत हिन्दु-मुसलमानादि सर्व लोक जी भाषा बोलतात किंवा समजतात त्या भाषेला' राष्ट्रभाषा म्हणून स्वीकारलें आहे. आतां हिला पूर्णपणें राष्ट्रीय करण्यासाठीं तिचा प्रचार सर्व देशभर करावयाचा आहे. या भाषेला जर खरोखरच राष्ट्रसुलभ आणि राष्ट्रप्रिय करावयाचें असेल तर हिच्या प्रचाराचें काम अुत्तर हिन्दुस्थानांतील साहित्यिक लोकांच्या हातींच न ठेवतां भिन्न भिन्न प्रान्तांतील राष्ट्रभाषाप्रेमी राष्ट्रसेवकांच्या सहकारानेंच हें काम झालें पाहिजे आणि राष्ट्रभाषेचें स्वरूप ठरवितांना प्रान्तीय भाषा बोलणाऱ्या लोकांना तें सोपें जाअील याचीहि काळजी घेतली पाहिजे. सर्वप्रान्तीय भाषांतून जे देशी शब्द समान आहेत (यांत अरबी, फारसी शब्दांचाहि समावेश होतो) त्यांना स्वाभाविकपणें राष्ट्रीय रूप येणारच. अशा सर्वसमान शब्दांच्या जोरावरच राष्ट्रीय भाषा राष्ट्रप्रिय आणि राष्ट्रसुलभ होअूं शकेल. राष्ट्रभाषा जरी शिक्षणाच्या द्वारा सार्वत्रिक करतां आली तरी तिचें स्वरूप जितकें लोकसुलभ असेल त्या मानानेंच जनतेमध्यें तिचा प्रचार होणार. जनतेंतील स्थितिस्थापकता (Inertia) व परिश्रमविमुखता ही देखील अेक शक्ति आहे. तिला विसरून चालावयाचें नाहीं. लोकसत्तेच्या दिवसांत हा अनुभव प्रत्येक सुधारकाला येतोच.

प्रस्तुत कोश अेवढी व्यापक दृष्टि बाळगून तयार केलेला नाहीं. राष्ट्रभाषेचा संपूर्ण कोश बनविण्याची महत्त्वाकांक्षा देखील येथें बाळगलेली नाहीं. यांत सांपडतील तेच शब्द राष्ट्रभाषेंत प्रधानपणें वापरले पाहिजेत असेंहि नाहीं. मराठी भाषा बोलणाऱ्या सर्व प्रकारच्या लोकांना राष्ट्रभाषा शिकत असतां अडणारे शब्द देण्याचें धोरण येथें मुख्य आहे. तेव्हां अर्थातच जे शब्द मराठीला आणि राष्ट्रभाषेला समान आहेत (आणि अशांची संख्या थोडी-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

थोडकी नाहीं) असे शब्द येथें देऊन कोशाचा आकार वाढविला नाहीं. अरबी-फारसी शब्दांत देखील जे शब्द राष्ट्रभाषेंत रूढ झाले आहेत अथवा जे शब्द अुत्तर हिन्दुस्थानांतील कांहीं लोकांच्या बोलण्या-लिहिण्यांत विशेष येतात ते शब्दच येथें प्रामुख्यानें दिले आहेत. कारण कोशाचा अुद्देशच महाराष्ट्रीयांची सोय हा आहे.

महाराष्ट्रीयांमध्यें संस्कृत भाषा न शिकलेल्या व अुच्च प्रगल्भ साहित्य न वाचणाऱ्या लोकांचाहि अंतर्भाव होतो. मराठी भाषा बोलणारे पारशी, ख्रिस्ती, यहुदी, मुसलमान हेहि महाराष्ट्रीयच होत. यांच्या सोयीसाठीं राष्ट्रभाषेमध्यें वारंवार येणारे संस्कृत कुटुंबांतील देशी शब्द मराठीला परिचित असूनहि येथें देणें आवश्यक समजून तसें केलें आहे.

संस्कृतिदृष्ट्या हिन्दीच्या अध्ययनांत अेक महत्त्वाचा हेतु लोकांच्या पुढें असतो. तुलसीदास, सूरदास, कबीर यांसारख्या कवींचें अध्ययन केवळ राष्ट्रीयदृष्ट्या नव्हे तर संस्कृतीच्या व जीवनाच्या समाधानाच्या दृष्टीनें देखील अत्यंत पोषक आणि अुन्नतिकारक आहे; म्हणून हा शब्दकोश तयार करीत असतांना या कवींच्या कवनांतून अडणारे शब्द मुद्दाम घेतले आहेत. असे जनतेच्या गाढ परिचयाचे पण सध्यांच्या भाषेंत प्रयोगांत न येणारे शब्द ओळखतां यावेत म्हणून ते तारकांकित केले आहेत.

राष्ट्रभाषेच्या प्रचारासाठीं प्रयाग, वर्धा आणि मद्रास या तिन्ही ठिकाणीं जे अभ्यासक्रम चालविले जातात आणि जीं पाठ्य पुस्तकें नेमलीं जातात त्यांमधून येणारे बहुतेक सर्व शब्द या कोशांत आलेच पाहिजेत असा आग्रह धरूनच शब्दसंग्रह केलेला आहे.

अशा रीतीनें हा कोश मराठी बोलणाऱ्यांची सर्व बाजूंनीं सोय करण्याच्या अुद्देशानें होतां होईल तों सोपा करण्याचा प्रयत्न झाला आहे.

आपल्या या विचित्र देशांत भाषेच्या नांवासंबंधानें देखील ओढाताण होते ही अेक आश्चर्याची गोष्ट आहे. राष्ट्रभाषेची व्याख्या जी महात्मा गांधींनीं अिन्दूरला हिन्दी साहित्य-सम्मेलनाच्या अध्यक्षपदावरून राष्ट्रापुढें मांडली ती सर्वांनाच सारखी मान्य झाली आहे. तीविषयीं कोठें दुमत नाहीं. असें असूनहि नांवासंबंधानें बरीच ओढाताण चालली आहे. हिन्दी, हिन्दुस्थानी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आणि अुर्दू हीं नांवें आपल्या भाषेला मुसलमानांनींच दिलीं. हिन्दी हें अरबी रूप आहे, हिन्दुस्तानी हें फारसी. काँग्रेसनें आपल्या कानपूरच्या ठरावांत राष्ट्रभाषेला हिन्दुस्तानी म्हटलें यामुळें काँग्रेस सरकारला तेंच नांव सर्वत्र वापरणें आवश्यक वाटतें. आपणांला दोन्ही नांवें सारखींच प्रिय आहेत. दोहोंमध्यें ती भाषा भारतवर्षाची आहे हें अगदीं स्पष्ट होतें. नांवाच्या झगड्यामुळें कोशाची अुपयुक्तता कमी होअूं नये म्हणून याचें नांव 'हिन्दुस्तानी-मराठी शब्दकोश' असें ठेवलें असून राष्ट्रभाषेची सर्वमान्य व्याख्या नजरेपुढें ठेअूनच हा कोश तयार करण्यांत आला आहे.

महाराष्ट्रांतील सर्व शाळा-कॉलेजांतील विद्यार्थ्यांना हा कोश अुपयोगी होअील असा विश्वास वाटतो.

या कोशांत वापरलेल्या अक्षरांसंबंधानें दोन शब्द सांगणें आवश्यक आहे. हिन्दी साहित्यसंमेलनानें महाराष्ट्र साहित्य संमेलनाप्रमाणेंच लिपिसुधारणेचा विचार केलेला आहे आणि आनंदाची गोष्ट ही कीं, या बाबतींत दोन्ही संमेलनांचें जवळ जवळ अेकमत आहे. नागरी लिपि वापरणाऱ्या दोन्ही भाषांच्या साहित्यिक संस्थांचें अेकमत झाल्यानंतर या सुधारणांचा अंमल शक्य तोंवर सर्वत्र झाला पाहिजे. हिन्दी आणि मराठी या दोन्ही भाषांच्या नागरी लिपींत थोडासा फरक आहे. अ, ण, झ व अ, ण, झ मधील फरक सहज ध्यानांत येतो. श, ल, ज्ञ व श, ल, क्ष या अक्षरांत देखील थोडासा फरक आहेच. या बाबतींत मराठी आणि हिन्दी या दोन्ही साहित्यसंस्थांच्या प्रतिनिधींनीं बसून देवाण-घेवाणीच्या नात्यानें नव्हे तर लिपिसुधारणेच्या शुद्ध दृष्टीनें अुभयमान्य असे कांहीं फेरफार सुचविले आहेत. त्यांत अ, ण, झ, क्ष वगैरे अक्षरें आणि अंक हिन्दीनें मराठीचे पसंत केले आणि मराठीनें शेवटीं काना येतो म्हणून हिन्दीचा ल पसंत केला. श पेक्षां श लिहावयास सोपा म्हणून तोहि पसंत केला.

मुख्य सुधारणा केली ती स्वरांच्या बाबतींत. व्यंजनांच्या बाराखडीला जशीं स्वरचिन्हें लागतात तशीं चिन्हें 'अ' ला लावून सर्व स्वर व्यक्त केले असतां साक्षरताग्रहण बरेंच सोपें होतें. यासाठीं तींच स्वरूपें सर्रास स्वीकारलीं आहेत. या रूपांना 'अ'ची बाराखडी असें म्हणण्याचा प्रघात रूढ होअूं लागला आहे. पण ही भाषा अशास्त्रीय आहे. व्यंजनांत मागून स्वर मिसळले

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

म्हणजेच बाराखडी होऊं शकते. 'ऑ' हा स्वर 'अ'ची विकृति होऊन तयार झालेला नाहीं. दोनतीन गोष्टी अत्यावश्यक असूनहि त्या येथें आणतां आल्या नाहींत. पण जी अल्पशी सुधारणा केली आहे तिला वाचकांची दृष्टि सरावली म्हणजे पुढचें पाऊल टाकणें अधिक सोपें जाऊल असा भरंवसा वाटतो. लिपिसुधारणेच्या मुळाशीं जनतेला–हजारों वर्षें निरक्षर असलेल्या जनतेला–साक्षर करण्याचें भगीरथ काम शक्य तितकें सोपें करावें आणि सर्वत्र ही सुधारलेली नागरीच अेकरूपानें वापरली जावी हा मुख्य अुद्देश आहे. मुद्रण जितकें सोपें होअील तितका साहित्यप्रचार स्वस्त करतां येअील हीहि दृष्टि आहेच. लिपींच्या चढाओढींत आज नागरी लिपि सुरक्षित नाहीं, तिची आवश्यक सुधारणा करूनच तिचें रक्षण करतां येअील ही गोष्ट लोकांना जितकी पटेल तितकी चांगली.

मोठमोठ्या संस्थांतून जशीं कामें केलीं जातात तशा पद्धतीनें जर हा कोश केला असता तर अितका सुटसुटीतहि झाला नसता व अितक्या थोड्या खर्चांत आणि अितक्या लवकरहि झाला नसता. या कोशाचें सर्व श्रेय श्री. नाना धर्माधिकारी यांना आहे. त्यांनींच अुत्साहानें हें काम हातीं घेतलें. श्री. गोपाळराव नेने (बी. अे., बनारस हिन्दु विश्वविद्यालय) व प्रो. देवरे, अेम्. अे., यांची मदत मिळविली. अेवढेंच नव्हे तर श्री. यशवंतराव दात्यांसारख्या कोशकार्यांत नाणावलेल्या सेवकांचा सहकार मिळविला व हें काम संकल्पित अवधीमध्यें पुरें केलें. श्री. गोपाळराव नेने हें महाराष्ट्रीय तरुण बनारसचेच रहिवाशी आहेत व हिन्दी भाषेशीं त्यांचा मातृभाषेसारखा परिचय असल्यामुळें हिन्दी शब्दांचे यथोचित अर्थ ठरवितांना अुत्तर हिन्दुस्थानांत प्रत्यक्ष राहिल्यामुळें त्यांचा अनुभव फार अुपयोगी पडला. श्री. तु. ना. देवरे हे स्थानिक कॉलेजांत अुर्दू व फारसीचे प्रोफेसर आहेत; अरबी-फारसी शब्दांची पसंती करण्यांत आणि अर्थनिर्णय करण्यांत त्यांचा विशेष अुपयोग झाला.

वर्ध्याच्या राष्ट्रभाषाप्रचारसमितीला या कोशनिर्मितीच्या कामीं प्रत्यक्ष आर्थिक मदत करणें शक्य नव्हतें, तरीहि त्या समितीनें श्री. रामानंद शर्मा यांची मदत तीन महिन्यांसाठीं देअून या कोशाच्या कामीं हातभार लावला आहे. प्राचीन साहित्यांतील शब्दांची पसंती आणि अर्थनिश्चिति करण्यांत शर्माजींचा विशेष अुपयोग झाला.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मला वाटतें, कोश तयार करण्यासारखें चिकाटीचें काम तरुणांनीं स्वतःच्या हिमतीवर हातीं घेऊन सहकार्यानें पार पाडल्याचें हें पहिलेंच अुदाहरण असेल.

या कोशांत सुधारणेला पुष्कळ वाव आहे यांत शंका नाहीं. पण त्यावरोबर वाचकांनीं हीहि खात्री बाळगावी कीं, आज राष्ट्रभाषेच्या अध्ययनाला सर्व दृष्टींनीं अुपयोगी पडेल असा कोश हाच आहे व याच हेतूनें याची किंमतहि अत्यंत स्वस्त ठेवली आहे. सुटसुटीत असल्यामुळें प्रवासांत देखील बरोबर बाळगण्याला हा सोयीचा झाला आहे. सामान्यपणें वापरल्या जाणाऱ्या राष्ट्रभाषेंत येणारा शब्द या कोशांत सांपडणार नाहीं असें होणार नाहीं. तरीहि अेखादा शब्द नच मिळाला तर आपल्या पुस्तकांत योग्य स्थळीं किंवा पुस्तकाच्या शेवटीं तो लिहून ठेवावा आणि अशा शब्दांची अेक यादी तयार करून ती कोशकारांचेकडे पाठवून द्यावी. कोशासारखीं कामें चौकस वाचकांच्या मदतीनेंच शेवटीं संपूर्ण होअूं शकतात.

कोणत्याहि कृतीचा अुपयोग मूळ अुद्देशाहून अधिक होत नाहीं असें थोडेंच आहे! प्रस्तुत कोश महाराष्ट्रीयांना हिन्दी शिकतांना अुपयोगी असावा अेवढाच जरी अुद्देश असला तरी हिन्दीवाल्यांना किंवा हिन्दुस्तानी भाषा नव्यानें जाणणाऱ्या लोकांना पर्यायवाची मराठी शब्द हवा असल्यास हा कोश त्यांना फारच अुपयोगी होअील.

महाशिवरात्र
ता. १७-२-१९३९

काका कालेलकर

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रचना-परिचय

राष्ट्रभाषेचा वाढता प्रचार व लोकांची तात्कालिक गरज या दोन गोष्टी प्रामुख्यानें लक्षांत घेऊन प्रस्तुत कोशाचें स्वरूप निश्चित करण्यांत आलें. कोश आटोपशीर व स्वस्त तर असावा, शिवाय राष्ट्रभाषेच्या अभ्यासकांस कोणत्याहि प्रकारची अडचण भासूं नये म्हणून कोशरचनेच्या बाबतींत कांहीं सिद्धांत ठरवून नंतर शब्दांची निवड करण्यांत आली आहे, ही गोष्ट नमूद करणें अवश्य आहे.

कोशांत संस्कृत तत्सम शब्द, त्याचप्रमाणें राष्ट्रभाषा व मराठी या दोन्हींत समान व अेकाच अर्थानें रूढ असलेले शब्द वगळले आहेत. परंतु हिंदींत व मराठींत सामान्य असलेल्या ज्या शब्दांच्या अर्थांत व लिंगांत भेद आहे अशा शब्दांचा येथें मुद्दाम अंतर्भाव केला आहे. अुदाहरणार्थ, 'चेष्टा', 'अुपाधि' या हिंदी शब्दांचे अर्थ मराठीपेक्षां निराळे म्हणजे 'प्रयत्न' व 'पदवी' असे आहेत; तसेंच 'आत्मा' व 'देह' यांचें लिंग मराठीपेक्षां निराळें म्हणजे स्त्रीलिंग आहे. म्हणून हे शब्द घेतले आहेत. शिवाय कांहीं तत्सम शब्द राष्ट्रभाषेंत अत्यंत रूढ झाले असल्यानें नित्याच्या व्यवहारांत अुपयोगिले जातात. त्यांनाहि कोशांत स्थान देणें अपरिहार्य होतें म्हणून तसें केलें आहे.

हिंदुस्थानांत राष्ट्रभाषा-भाषीयांचा प्रांत विस्तृत असल्यानें त्यांच्या भाषेंत प्रांतिक भाषांतून व स्थानिक बोलींतून आलेले अनेक शब्द राष्ट्रभाषेचे सर्वमान्य शब्द आहेत अशी पुष्कळांची समजूत झाल्यासारखी दिसते. श्री. प्रेमचंदादि लेखकांच्या लिखाणांतून अेखाद्या स्थानाचें किंवा परिस्थितीचें चित्र वाचकांच्या नजरेसमोर अुभें राहावें म्हणून वर्ण्य स्थानाच्या बोलींतील शब्दांचाहि अुपयोग केलेला आपण पाहतों. अशा रीतीनें अुपयोगिल्या जाणाऱ्या स्थानीय बोलींतील शब्दांपैकीं कांहीं शब्द कालान्तरानें भाषेंतील सर्वमान्य शब्द म्हणून रूढ होतात व अशाच सर्वमान्य रूढ शब्दांचा दक्षतेनें

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निवाडा करून राष्ट्रभाषेच्या या कोशांत त्यांना स्थान देण्यांत आलें आहे. प्रेमचंदादिकांनीं असे बोलींतील पुष्कळ शब्द वापरले म्हणून ते सर्वच्या सर्व प्रचलित व सर्वमान्य आहेत व त्यांचा राष्ट्रभाषेंत अुपयोग करण्यास हरकत नाहीं अशी समजूत करणें चुकीचें आहे.

हिंदींतील तुलसीदास, सूरदास व कबीर या प्राचीन कवींच्या काव्यांत, अर्वाचीन हिंदीचे प्रातिनिधिक लेखक श्री. प्रेमचंद यांचे ग्रन्थांत, वर्तमानपत्रें व मासिकें अित्यादींत सामान्यतः अुपयोजिल्या जाणाऱ्या तसेंच राजकारण, प्रवास, व्यापार, बाजार, सभा अित्यादि जीवनांतील विविध क्षेत्रांत प्रचलित असलेल्या शब्दांचा संग्रह या कोशांत केला आहे. याशिवाय राष्ट्रभाषाप्रचार-परीक्षांच्या क्रमिक पुस्तकांतील बहुतेक सर्व कठीण शब्दांचा संग्रह या कोशांत केलेला असून राष्ट्रभाषेंत अगदीं रूळून गेलेले असे आवश्यक अरबी, फारसी किंवा तद्भव शब्द येथें संगृहीत केले आहेत.

प्रस्तुत कोश आटोपशीर असला तरी तो शास्त्रीय असावा असा निर्णय कोशाच्या सुरुवातीपासूनच केला होता, त्याला अनुसरून शब्द ज्या मूळ भाषेंतून राष्ट्रभाषेंत आला किंवा आपलें मूळ रूप टाकून देअून व्युत्पत्ति लावणें देखील कठीण होअील अितक्या विकृत रूपांत भाषेंत रूळला त्याची व्युत्पत्ति निर्दिष्ट करण्यांत आली आहे. शब्दांची व्युत्पत्ति देतांना मूळ भाषेंतील शब्द व त्या शब्दास जोडलेला तद्भाषीय अथवा अन्यभाषीय प्रत्यय अित्यादि गोष्टी सविस्तरपणें देणें वांछनीय असलें तरी या संक्षिप्त कोशांत तसें करणें शक्य नव्हतें. तसें केलें असतें तर थोडक्या किंमतींत जास्तींत जास्त अुपयुक्त असा शास्त्रीय कोश लोकांच्या हातीं देणें न परवडल्यानें राष्ट्रभाषेच्या प्रचारकार्याचा मूळ हेतु मागें पडला असता. कोणतेंहि कार्य करतांना त्याचा पाया शास्त्रशुद्ध असावा व परिमित साधनांतच घडेल तितकी अधिकाधिक लोकसेवा करावी या दोन गोष्टी डोळ्यांपुढें ठेवून कोशांत शब्दांची व्युत्पत्ति दिग्दर्शित केली आहे. दुसरी अेक ध्यानांत ठेवण्याजोगी गोष्ट अशी आहे कीं, हिंदींतील अनेक शब्द संस्कृत व फारसी यांच्या मिश्रणामुळें बनले आहेत. संस्कृत व फारसी या दोन्ही भाषा अेकाच मातेच्या अुदरांतून जन्मलेल्या दोन सख्ख्या बहिणी आहेत ही गोष्ट भाषाशास्त्रानें सिद्ध केली आहे. फारशींतील अनेक प्रचलित

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शब्दांचें मूळ पाहतां तें संस्कृतोत्पन्न आहे ही गोष्ट देखील अलीकडे सिद्ध होत चालली आहे. या मुद्याच्या स्पष्टीकरणाकरितां खालीं कांहीं शब्द दिले आहेत.

संस्कृत	फारसी	संस्कृत	फारसी
ग्रीष्म	गरमी	पंच	पंज
मास	माह	आप	आब
श्वेत	सफ़ेद	सप्त	हफ्त
गो	गाव	शर्करा	शकर
चतुः	चहार, चार	अश्रु	अश्क़
• जामाता	दामाद	अश्व	अस्प

हिंदी भाषेंत रूढ झालेले अनेक फारसी शब्द संस्कृतोत्पन्न असले तरी वास्तविक पाहतां असे कित्येक शब्द प्रत्यक्ष संस्कृतमधून हिन्दींत आलेले नसून फारशी भाषेचे द्वारा हिंदींत रूढ झालेले आहेत. कित्येक शब्द बाह्यतः सारखे किंवहुना अेकच असले तरी भाषाभेदामुळें त्यांच्या अर्थांत दोन ध्रुवांअितकें महदन्तर आहे. संस्कृतांतील 'देव' शब्दाचा अर्थ 'सुर' असा आहे, तर अगदीं त्या अुलट फारशींतील 'देव' चे अर्थ 'दैत्य' व 'धष्टपुष्ट माणूस' असे आहेत. फारशींतील 'पलंग' या शब्दाचा अर्थ 'हिंस्र पशु व वाघ' असा आहे. मराठीप्रमाणें हिंदींत देखील फारशींतील 'खाना', 'पोश' आदि शब्द दुसऱ्या शब्दांना जोडल्यामुळें यौगिक शब्द निर्माण होअून ते रूढ झाले आहेत. अुदा. 'पलंगपोश' हा यौगिक शब्द 'पर्यंक' पासून झालेल्या संस्कृतोत्पन्न 'पलंग' व 'पोश' या फारशी शब्दापासून बनलेला आहे. तसेंच 'हाथीखाना' हा शब्द संस्कृत व फारशी शब्दांचें मिश्रण होय.

शब्दांची व्युत्पत्ति कसोशीनें व शास्त्रशुद्ध रीतीनें देअून रूपभेद व अर्थभेद यांमुळें शब्दांच्या अर्थांच्या बाबतींत कोणत्याहि प्रकारचा गोंधळ होण्यास वाचकांच्या मनांत जागा राहूं नये असा प्रयत्न करण्यांत आला आहे.

शब्दांचे अर्थ देतांना शब्दास केवळ प्रतिशब्द ठेवून दिलेले नाहींत. अेका भाषेच्या प्रत्येक शब्दाकरितां दुसऱ्या भाषेंत तसाच तंतोतंत अर्थवाहक शब्द नेहमीं मिळतोच असें नाहीं, तथापि शब्दांचा अर्थ देतांना रूपसाम्य व

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अर्थसाम्य दर्शविण्याच्या दृष्टीनें अगदीं तत्सदृश असा पर्यायवाची मराठी शब्द देण्याची खबरदारी घेण्यांत आली आहे. शिवाय शब्दांचे लाक्षणिक, व्यंग्य व रूढ असे निरनिराळ्या अर्थानें प्रयोग होतात त्या दृष्टीनें त्यांच निरनिराळे अर्थ आंकडे घालून अलग अलग दिले आहेत.

अर्थाच्या अधिक स्पष्टीकरणाकरितां प्रत्येक प्रमुख अर्थवाहक शब्दाला जोडून पूरक शब्द दिलेले आहेत. शब्दांचे कित्येक अर्थ नेहमींच्या व्यवहारांत रूढ नसून विशिष्ट ठिकाणीं विशिष्ट मतलबानें वापरले जातात. या बाबतींत व्यवहारांत होणाऱ्या चलनानुसार शब्दार्थांचा क्रम ठेवण्यांत आला आहे.

अेकाच शब्दापासून किंवा धातूपासून अुत्पन्न झालेले पण व्याकरण वा स्वरूपभेदामुळें निराळे झालेले शब्द व त्यांचे अर्थ त्या त्या मुख्य शब्दाच्या पोटांत दिले आहेत. तसेंच यौगिक शब्द व 'वाक्-प्रचार' (मुहावरे) त्या त्या शब्दांच्या पोटांत भिन्न टाअिपांत घातले आहेत. हिंदींतील प्रयोजक क्रियापदांच्या बाबतींत घोटाळा अुत्पन्न होअूं नये म्हणून तीं क्रियापदें स्वतंत्र घेण्यांत आलीं आहेत. हिंदींतील प्रयोजक क्रियापदांचीं रूपें दोन प्रकारचीं असतात. जसें, 'लिखना' पासून 'लिखाना, लिखवाना', 'पढ़ना' पासून 'पढ़ाना, पढवाना' अित्यादि. त्यांच्या अर्थांतहि सूक्ष्म फरक असतोच. या गोष्टींचा विचार करूनच प्रयोजक क्रियापदें स्वतंत्र दिलीं आहेत.

केवळ पद्यांत येणारे शब्द स्पष्टपणें ओळखूं यावेत म्हणून व त्यांचा अुपयोग व्यावहारिक भाषेंत कोणी चुकून करूं नये म्हणून ते शब्द तारकांकित केले आहेत.

कोशांतील शब्दांचा क्रम हिंदींतील अकारविल्ह्याच्या पद्धतीनें ठेवण्यांत आला आहे. हा क्रम मराठी वर्णानुक्रमापेक्षां पुढील बाबतींत भिन्न आहे. अनुस्वारयुक्त वर्णानें आरंभ होणारे शब्द प्रत्येक वर्णाच्या आरंभीं घेतले आहेत. क्ष व ज्ञ हीं जोडाक्षरें असल्यामुळें त्यांस स्वतंत्र स्थान न देतां क. व ज या वर्णांत घेतलें आहे.

कोशांत समसमान असलेल्या शब्दांची पुनरुक्ति होअून व्यर्थ विस्तार वाढूं नये म्हणून ते अेकाच ठिकाणीं दिले आहेत. अुदा. सौदामनी–मिनी, हरिआली–याली अि.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रस्तुत शब्दकोश तयार करतांना 'हिन्दी शब्दसागर', प्रकाशक, "नागरी-प्रचारणी सभा, काशी," या बृहत्कोशाची प्रामुख्यानें मदत घेण्यांत आली आहे. या कोशांत शब्दांची व्युत्पत्ति, अर्थ, अित्यादि गोष्टी सविस्तर व अत्यंत शास्त्रीय पद्धतीनें दिल्या असून हिन्दी भाषेच्या महान् पंडितांनीं व साहित्यिकांनीं सदर कोशाचें संपादन केलें आहे. हा अेवढाच कोश हिन्दी भाषेंतील प्रमाणित, प्रातिनिधिक, सर्वशब्दसंग्राहक व शास्त्रीय असा आहे. यांत अेकंदर शब्दांची संख्या अेक लाखावर असून याची किंमत ५० रु. आहे.

अरबी, फारसी शब्दांकरितां श्री. रामचंद्र वर्मा यांच्या अुर्दू-हिंदी शब्दकोशाची व डंकन फोर्बसच्या हिन्दुस्तानी-अिंग्रजी शब्दकोशाची मदत घेतली आहे. श्री. वर्माच्या कोशांत शब्दांच्या व्युत्पत्तीसंबंधीं विशेष विचार केला असून हिन्दी भाषेंत सामान्यतः रूढ असलेल्या अरबी, फारसी शब्दांचा संग्रह केला आहे. याशिवाय अन्य कोशांचें साहाय्यदेखील या कामाकरितां घेतलें आहे. त्यांची व कांहीं हिन्दी भाषेंतील अुपयुक्त शब्दसंग्रहांची सूची पुढें दिली आहे.

१. संक्षिप्त हिन्दी शब्दसागर—संपादक : श्री. रामचंद्र वर्मा.
प्रकाशक : अिंडियन प्रेस, प्रयाग.

२. 'भाषा' शब्द-कोश— संपादक : श्री. रामशंकर शुक्ल.
प्रकाशक : रामनारायणलाल, प्रयाग.

३. हिन्दी शब्दसंग्रह— संपादक : श्री. मुकुंदीलाल, श्रीराजवल्लभ सहाय.
प्रकाशक, काशी विद्यापीठ, बनारस.

४. हिन्दुस्तानी कोश— रामनरेश त्रिपाठी, हिन्दीमंदिर, प्रयाग.

५. राजनीति शब्दावली— श्री. गदाधरदास अंबष्ठ व
श्री. भगवानदास केला.
प्रकाशक, भारतीय ग्रन्थमाला, वृन्दावन.

संपादक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निवेदन

अखिल महाराष्ट्र हिन्दी प्रचार समितीची १९३७ च्या सेप्टेंबर महिन्यांत स्थापना झाल्यापासून राष्ट्रभाषेच्या प्रचाराची महाराष्ट्रांत झपाट्यानें प्रगति होत आहे. राष्ट्रभाषेच्या परीक्षांना बसणाऱ्यांची संख्या आतां तिपटी-चौपटीनें वाढली असून, कित्येक विद्यार्थी 'हिन्दी साहित्यसम्मेलन, प्रयाग'च्या 'विशारद', व 'साहित्यरत्न' या पदवी-परीक्षांकरितांहि तयारी करूं लागले आहेत. मुंबअी सरकारनें शाळांतून हिन्दुस्तानीचें शिक्षण देण्याचें ठरविल्यामुळें जिल्ह्याप्रमाणेंच तालुक्याच्या मुख्य मुख्य गांवीं व कित्येक खेडेगांवांतहि राष्ट्रभाषेचें अध्ययन विद्यार्थ्यांनीं व शिक्षक मंडळींनीं करण्यास सुरुवात केली आहे. जेथें राष्ट्रभाषेचें शिक्षण देणारा हिन्दी प्रचारक पोहोंचूं शकला नाहीं, अशा ठिकाणीं राष्ट्रभाषेचा अभ्यास करणाऱ्यांना मदत व्हावी म्हणून कित्येक साधनग्रंथांची आवश्यकता अुत्पन्न झाली आहे. अशा साधनग्रंथांच्या निर्मितींत राष्ट्रभाषा शिकण्यास अत्यंत अुपयोगी अशा राष्ट्रभाषेंतील शब्दांचा मराठींत शास्त्रीय पद्धतीनें अर्थ देणाऱ्या कोशाची पहिली गरज आहे. हें जाणून अखिल महाराष्ट्र हिन्दी प्रचार समितीनें आपल्या ता. २४-८-१९३९ च्या बैठकींत या कामाची योजना करण्याकरितां खालील गृहस्थांची शब्दकोश-समिति नेमली.

१ श्री. दत्तो वामन पोतदार, पुणें.
२ श्री. यशवंतराव दाते, महाराष्ट्र शब्दकोश मंडळ, पुणें.
३ श्री. पुण्डलीकजी कातगडे–संपादक 'हिन्दी–मराठी शब्दकोश', बेळगांव.
४ प्रो. तु. ना. देवरे, अुर्दू व पर्शियन भाषांचे प्रोफेसर, वाडिया कॉलेज, पुणें.
५ श्री. कृ. ज. धर्माधिकारी–संयोजक, शब्दकोशसमिति, पुणें.

या समितीनें शब्दकोशाच्या रचनेसंबंधीं कांहीं निश्चित सिद्धान्त ठरविले व प्रत्यक्ष संपादन-कार्यास सुरुवात करतांना अेक संपादन-व्यवस्थामंडळ नेमिलें, त्यांत श्री. दाते, प्रो. देवरे व श्री. धर्माधिकारी या समितीच्या सभासदांशिवाय श्री. गोपाळराव नेने व श्री. रामानंदजी शर्मा यांचाहि समावेश करून घेण्यांत येअून कामाची स्थूल मानानें विभागणी केली. महाराष्ट्र-समितीतर्फे सर्व कामाचा मुख्य भार श्री. गोपाळराव नेने यांचेवर सोंपविण्यांत आला.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आचार्य श्री. काकासाहेब कालेलकर व श्री. दत्तोपंत पोतदार हे मधून मधून कोशाचें काम पाहून अत्यंत महत्त्वाच्या सूचना देत असत. या क्षेत्रांतील प्रथम कोशकार श्री. पुण्डलीकजी कातगडे हे रोजच्या कामांत प्रत्यक्ष हजर नसले तरी आपल्या 'हिन्दी-मराठी शब्दकोशा'च्या रूपानें हजर राहून योग्य ती सहायता करीत होते.

या कोशकार्याचें संपादन करतांना काम सुलभ व शास्त्रशुद्ध व्हावें या दृष्टीनें मराठी कोशकार श्री. दाते हे प्रत्यक्ष कामांत भाग घेऊन तंत्रविषयक सूचना करीत, अितकेंच नव्हे तर अर्थनिश्चिति आणि व्युत्पत्ति ठरवितांना स्वतःचा अमूल्य वेळ खर्च करून मदत करीत. प्रो. देवरे हे अुर्दू आणि अरबी-फारसीचे तज्ज्ञ आहेत. पण याशिवाय अलीकडे हिन्दीचाहि त्यांनीं जो विशेष अभ्यास केला आहे त्यामुळें व त्यांच्या अेकंदरीत चिकित्सक व शास्त्रीय दृष्टीमुळें शब्दांचे अर्थनिर्णय करण्याच्या कामीं त्यांची महत्त्वाची मदत झाली. आपलें व्यावसायिक अितर काम असतांहि कोशाच्या कामाकरितां बराच वेळ त्यांनीं अत्यंत हौसेनें दिला याबद्दल वरील सर्व मंडळीबरोबरच समिति त्यांचीहि विशेषरूपानें ऋणी आहे.

श्री. गोपाळराव नेने, श्री. रामानंदजी शर्मा व श्री. कृ. ज. धर्माधिकारी समितीचे घटक असल्यानें त्यांच्या कामाबद्दल प्रत्यक्ष कामच त्यांची योग्यता ठरवील म्हणून न लिहिलेलेंच बरें.

या कार्यांत ज्या व्यक्तींकडून आणि संस्थांकडून मदत झाली त्यांचाहि मी आभारी आहें. प्रामुख्यानें म्हणावयाचें म्हणजे अमळनेरचे श्रीमंत प्रताप-शेटजी यांनीं आपल्या नेहमींच्या औदार्यास अनुसरून समितीला दिलेल्या रु. ६००० च्या देणगींतून या कामाकरितां लागणारा खर्च करण्यास परवानगी दिली. याबद्दल समितीला कृतज्ञता वाटते. पुष्कळ चांगल्या चांगल्या योजना मनामध्यें असूनहि योग्य वेळीं आवश्यक द्रव्याची सहायता न झाल्यानें कितीतरी कामें पडून राहतात. श्री. प्रतापशेटजींच्या पैशाचा आम्ही अपेक्षिल्यापेक्षांहि अधिक मूल्यवान् असा अुपयोग होत आहे याचें आमचेप्रमाणेंच त्यांनाहि समाधान वाटेल.

धुळ्याचे श्री. रामेश्वरजी पोद्दार यांनीं आम्ही विनंति करतांच शंभर रुपये कार्यास देणगी म्हणून पाठवून दिले, याबद्दल मी त्यांचा आभारी आहें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रत्यक्ष काम चालू असतां ज्या कित्येक राष्ट्रभाषा-भक्तांची मदत झाली त्यांमध्यें आयुर्वेद-महाविद्यालयाचे प्राध्यापक वैद्य श्री. भास्कर विश्वनाथ अुर्फ मामा गोखले, 'आयुर्विद्या-पारंगत', 'राष्ट्रभाषा-कोविद', आणि 'सकाळ' पत्राच्या संपादकीय विभागांत काम करणारे श्री. भा. मो. भट यांची मदत अुल्लेखनीय आहे. श्री. वि. वा. चंद्रात्रे, 'राष्ट्रभाषा-कोविद', व श्री. द. ग. धारेश्वर, बी. अे., यांनींहि सोंपविलेलें काम जिव्हाळ्यानें व कसोशीनें केलें.

वर्ध्याच्या राष्ट्रभाषाप्रचारसमितीनें व महाराष्ट्र शब्दकोशमंडळानें आणि दुसऱ्या कांहीं व्यक्तींनीं कांहीं संदर्भग्रंथ वापरण्यास दिले त्याबद्दल मी त्यांचा आभारी आहें.

हा शब्दकोश छापण्याच्या कामीं 'समर्थ भारत छापखान्या'चे व्यवस्थापक श्री. स. रा. सरदेसाअी, बी.अे., अेलअेल. बी., यांनीं जी आस्था व आपुलकी दाखविली आणि हें काम तडीस नेण्यास मदत केली त्याबद्दल त्यांचा व छापखान्यांतील अितर मंडळींचा मी आभारी आहें.

याच कोशाच्या धर्तीवर गुजराती, बंगाली, असामी, अुडिया आदि भाषांत कोश तयार केले गेले तर राष्ट्रभाषेबरोबर प्रांतीय भाषांतहि सहकार वाढेल अशी अुमेद आहे. गुजरातीमध्यें अशा प्रकारचा अेक कोश तयार केला जात आहे. त्यास आमच्या या कोशाची सहायता होत आहे हें नमूद करण्यास आनंद वाटतो

आचार्य श्री. काकासाहेब कालेलकरांनीं जी विद्वत्तापूर्ण प्रस्तावना लिहून राष्ट्रभाषेच्या स्वरूपाचें अधिकृत दिग्दर्शन केलें आहे त्याकडे वाचकांनीं विशेष लक्ष पुरवावें. महाराष्ट्रांतील जनता या शब्दकोशाचा मोठ्या प्रमाणावर अुपयोग करून राष्ट्रभाषा शिकण्याच्या राष्ट्रसंघटनेच्या कामांत अग्रेसर होअील आणि अशाच अितर आवश्यक ग्रंथांची निर्मिति करण्यास प्रोत्साहन देअील अशी आशा आहे.

पुणें,
ता. १२।४।१९३९

शं. द. देव,
अध्यक्ष, अखिल महाराष्ट्र हिन्दी-
प्रचारसमिति, पुणें

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हिंदुस्तानी-मराठी शब्दकोश

अ

अँकटा—पु. [सं.] खडा; लहान दगड. अँकटी-स्त्री.

अँकुड़ी—स्त्री. [सं.] १ आंकडी; हूक. २ बाणाचें वांकदार टोंक.

अंकमाल*—पु. [सं.] आलिंगन; भेट. अंकमालिका-स्त्री.

अंकवार—स्त्री. [सं.] कूस; मांडी. (मु.) अंकवार भरना-१ आलिंगन देणें; मिठी मारणें. २ पुत्रवती असणें.

अँकवारना*—क्रि. स. [सं.] आलिंगन देणें; भेटणें; अुराशीं धरणें.

अँकाअी—स्त्री. [सं.] १ अदमास; अटकळ. २ मालक व खंडकरी यांच्यांत पिकाच्या वाटणीबद्दल होणारा करार.

अँकाना—क्रि. स. [सं.] १ चिन्ह करणें; खूण करणें. २ किंमत ठरवून घेणें. ३ अंदाज करविणें. ४ पारख करविणें.

अँकुड़ा—पु. [सं.] वांकडी सळअी; आंकडा. अँकुड़ी-स्त्री.

अँकुसी—स्त्री. [सं.] आंकडी; हूक.

अँकोर*—पु. [सं.] १ कूस; मांडी. २ आलिंगन; भेट. ३ लांच. ४ शिदोरी; फराळाचें सामान.

अँखमीचनी*—स्त्री. [सं.] लपंडावाचा खेळ.

अँखिया—स्त्री. [सं.] छाप; ठसा.

अँखुआ—पु. [सं.] अंकुर; मोड.

अँखुआना—क्रि. अ. अंकुर येणें-फुटणें.

अंग—पु. [सं.] अंग. (मु.) अंग-अुभरना-वयांत येणें; तारुण्याचीं लक्षणें दिसणें. (मु.) अंग टूटना-आळसणें; आळोखे पिळोखे देणें.

अंगड़-खंगड़—वि. [सं.] १ अुरलें सुरलेलें. २ मोडकें तोडकें.

अँगड़ाअी—स्त्री. [सं.] आळस; आळेपिळे. अँगड़ाअी लेना-आळेपिळे देणें; आळस झाडणें.

अँगड़ाना—क्रि. अ. [सं.] आळेपिळे देणें.

अंगद—पु. [सं.] बाजूबंद.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अँगरा—पु. [सं.] निखारा; अंगार; विस्तव.

अंगराग—पु. [सं.] अुटी; अुटणें; चंदनाचा लेप.

अंगरी*—स्त्री. [सं.] कवच.

अँगरेज़—पु. [पोर्तु.] अिंग्रज. **अँगरेज़ी**–वि. अिंग्रजी.

अंगलेट—पु. [सं.] अंगाची ठेवण; शरीराचा बांधा.

अँगवना*—क्रि. स. [सं.] १अंगावर घेणें; जबाबदारी पत्करणें. २ सहन करणें.

अंगविकृति—स्त्री. [सं.] फेफरें; मिरगी; अपस्मार.

अंगविद्या—स्त्री. [सं.] सामुद्रिक विद्या.

अंगसिहरी—स्त्री. [सं.] हुडहुडी; कांटा; कंप.

अंगार—पु. [सं.] निखारा; विस्तव. (मु.) **अंगार अुगलना**–आग पाखडणें; रागाच्या भरांत फाडफाड बोलणें.

अँगारी—स्त्री. [सं.] १ करवा; गंडेरी. २ अुसाचीं लांब पानें.

अँगिया—स्त्री. [सं.] चोळी.

अँगीठा—पु. [सं.] शेगडी; आगटी. **अँगीठी**–स्त्री.

अंगुर*—पु. [सं.] बोट; अंगुलि.

अँगुरी*—स्त्री. [सं.] बोट; अंगुलि.

अंगुली—स्त्री. [सं.] बोट; अंगुलि.

अंगुल्यानिर्देश—पु. [सं.] १ बोट दाखविणें; अंगुलीनिर्देश. २ बदनामी; कलंक; लांछन.

अंगुश्तनुमाअी—स्त्री. [फा.] लांछन; दूषण; कलंक.

अंगुश्तरी—स्त्री. [फा.] अंगठी; मुद्रिका.

अंगुश्ताना—पु. [फा.] अंगुस्त्रान.

अँगुसी—स्त्री. [सं.] १ नांगराचा फाळ. २ सोनाराची फुंकणी.

अँगूठा—पु. [सं.] आंगठा. (मु.) **अंगूठा चूमना**–खुशामत करणें.

अँगूठी—स्त्री. [सं.] अंगठी; वेढें.

अंगूर—पु. [सं.] १ किरळ. २ अंकुर; मोड. (मु.) **अंगूर तडकना**–फटना–जखम उलणें.

अंगूर—पु. [फा.] द्राक्ष. **अंगूरी**—वि. फिकट हिरव्या रंगाचा.

अँगेठी—स्त्री. [सं.] शेगोटी; शेगडी.

अँगोछा—पु. [सं.] पंचा; टॉवेल; अुपवस्त्र. **अँगोछी**–स्त्री.

अँगौरिया—पु. [सं.] कूळ; भागेली; वाहुदार; खंडकरी.

अँघडा—पु. [सं.] काशाचीं जोडवीं.

अँघिया—स्त्री. [दे.] बारीक चाळणी.

अंघ्रि*—पु. [सं.] पाय; चरण.

अँचुरा*—पु. [सं.] पदर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अंचल—पु. [सं.] १ अंचल; लुगड्याचा पदर. २ सरहद्दीजवळील भाग किंवा प्रांत. ३ किनारा. **अंचल-धन**—पु. लाडका मुलगा.

अँचवना, अचवना—क्रि. स. [सं.] १ आचमन करणें. २ पिणें. ३ हात धुणें; आंचवणें.

अंछर—पु. [सं.] १ तोंड येणें. २ जादुटोणा. ३ अक्षर.

अंजनहारी—स्त्री. [सं.] १ रांजणवाडी. २ कुंभारीण (किडा).

अंजना*—स्त्री. [सं.] अंजनी; हनुमानाची माता.

अंजरपंजर—पु. [सं.] हाडांचा सांपळा; बरगडी. (मु.) **अंजरपंजर ढीला होना**-हाडें खिळखिळीं होणें.

अँजवाना, अँजाना—क्रि. स. [सं.] काजळ घालून घेणें.

अंजाम—पु. [फा.] १ शेवट; समाप्ति. २ परिणाम; फळ. (मु.) **अंजाम करना-देना**—पूर्ण करणें; संपविणें; तडीस नेणें.

अंजुमन—स्त्री. [फा.] १ संस्था; समिति. २ परिषद; सभा.

अँजुरी-ली*—स्त्री. [सं.] ओंजळ.

अँजोरना*—क्रि. स. [सं.] १ गोळा करून घेणें. २ छिनावणें; हिसकावून घेणें.

अँजोरी*—स्त्री. [सं.] १ प्रकाश. २ चांदणें.

अंझा—पु. [सं.] सुट्टी; खाडा; अनध्याय.

अँटना—क्रि. अ. [सं.] १ मावणें. २ व्यवस्थित बसणें (झांकण अि.). ३ पुरेसें होणें.

अंटा—पु. [सं.] सुताचा किंवा रेशमाचा गुंडाळा; बिंडा. २ गोटी(मोठी). ३ बिलीयर्ड. ४ मोठी कौडी. **अंटाघर**—पु. बिलीयर्ड खेळण्याची जागा.

अंटा गुड़गुड़—वि. [सं. + अनु.] कैफ किंवा नशा चढलेला; गुंग.

अंटाचित—क्रि. वि. [सं.] चारी मुंडे चीत; अुताणा. (मु.) **अंटाचित होना**-विस्मित होणें; थक्क होणें; दिङ्मूढ होणें.

अँटिया—स्त्री. [सं.] पेंढी; भारा; मोळी.

अंटी—स्त्री. [सं.] वेचक; दोन बोटांतील जागा किंवा अंतर. (मु.) **अंटी मारना**-लांबविणें; पळविणें; न कळत काढून घेणें.

अँटौतल—पु. [सं.] ढापणी; अंधारी (घाण्याच्या बैलाची).

अंठी—स्त्री. [सं.] अठळी; आठी; कोय; बाठी.

अंडकटाह*—पु. [सं.] ब्रह्मांड; विश्व.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अंडबंड—स्त्री. [अनु.] प्रलाप; विसंगत भाषण; बडबड. वि. असंबद्ध; विसंगत.

अँडरना—क्रि. अ. [सं.] कणसाला दाणे येणें.

अंडा—पु. [सं.] अंडें. (मु.) अंडा ढीला होना–१ खूप दमणें; शिथिल होणें. २ दिवाळखोर बनणें.

अँडुआना—क्रि. स. [सं.] खच्ची करणें.

अँडुआ बैल—पु. [सं.] सांड; पोळ.

अंडैल–वि. [सं.] अंडीं घालणारी.

अँतडी—स्त्री. [सं.] आंतडी. (मु.) अँतडी जलना–पोटांत कावळे कोकावूं लागणें.

अंतरजामी*—पु. [सं.] अंतर्यामी; ईश्वर.

अँतरा—पु. [सं.] १ खाडा; सुट्टी. २ अेक अंतराड (ज्वर). ३ कोपरा.

अंतरीप—पु. [सं.] भूशिर.

अँतरौटा—पु. [सं.] लुगड्याच्या आंतून नेसण्याचें वस्त्र.

अंतर्दशाह—पु. [सं.] मृताबद्दल दहा दिवसांचे आंत होणारें क्रियाकर्म.

अंतर्वेगी ज्वर—पु. [सं.] विषमज्वर; दोषी ताप.

अंतर्वेद—पु. [सं.] १ गंगा व यमुना या दोन नद्यांच्या मधील प्रदेश. २ अंतर्वेदी; दोआब. **अंतर्वेदी**—वि. गंगा व यमुना यांचे-मधील प्रदेशांत राहणारा.

अंतर्शय्या—स्त्री. [सं.] १ मृत्युशय्या. २ स्मशान.

अंतावरी*—स्त्री. [सं.] आंतडीं.

अंत्याक्षरी—स्त्री. [सं.] भेंड्या; भेंड्या.

अंदर—क्रि. वि. [फा.] १ आंत; आंतल्या बाजूस. २ ठराविक मुदतीच्या पूर्वी.

अंदरूनी—वि. [फा.] १ आंतील. २ गुप्त.

अंदाज़—पु. [फा.] १ अंदाज; अदमास; अटकळ; अनुमान. **अंदाज़न**—क्रि. वि. अदमासें; सुमारें.

अंदाज़ा—पु. [फा.] अटकळ; अनुमान.

अंदुआ—पु. [सं.] हत्तीच्या मागील पायांत घालावयाचा लांकडी खोडा.

अंदु, अंदुक—पु. [सं.] १ स्त्रियांचा पायांत घालावयाचा दागिना; पैंजण. २ हत्ती बांधण्याचा सांखळदंड किंवा दोरखंड.

अंदेशा—पु. [फा.] १ चिंता; काळजी. २ संशय; शंका; अंदेशा.

अंदोह—पु. [फा.] १ खेद; दुःख; शोक. २ अंदेशा; खटका; फिकीर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अंधखोपड़ी--स्त्री. [सं.] अज्ञानी; मूर्ख; ठोंब्या; मठ्ठ.

अंधड़--पु. [सं.] १वावटळ; झंझावात. २ वादळ; तुफान.

अंधर*—पु.[सं.] १वावटळ; झंझावात. २ अंधेर. ३ वादळ; तुफान.

अँधरा*—पु. [सं.] आंधळा माणूस. वि. आंधळा.

अँधरी—स्त्री. [सं.] १ चाकाचा आरा. २ आंधळी स्त्री.

अंधा—पु. [सं.] आंधळा मनुष्य. वि. आंधळा. (मु.) अंधे की लकड़ी–१ अेकमात्र आधार; अेकुलता अेक मुलगा.

अंधाधुंध—स्त्री. [सं.] १ काळोख. २ गोंधळ; अंदाधुंदी; अन्याय. वि. १ अंदाधुंद. २ अतिशय; पुष्कळ.

अँधियारी—स्त्री. [सं.] १ डोळे बांधण्याची पट्टी (विशेषतः अुपद्रवी पशुपक्ष्यांच्याकरितां).

अंधेर—पु. [सं.] १ अन्याय; अत्याचार. २ अव्यवस्था; अंदाधुंदी.

अंधेर खाता—पु. [सं.+अ.] अनागोंदी जमाखर्च.

अँधेरा—पु. [सं.] अंधकार; काळोख. वि. अंधार.

अँधेरा-अुजाला–पु. [सं.] १ मुलांचा अेक खेळ.२अून-सावलीचा खेळ.

अँधेरिया—स्त्री. [सं.] १ काळोख; अंधकार.२ काळोखी रात्र. ३ कृष्ण पक्ष.

अंधेरी—स्त्री. [सं.] १ अंधार; काळोख. २ अंधेरी रात्र. ३ सोसाट्याचा वारा. ४ झांपड (घोड्याची अथवा वैलाची).

अँधोटी-धौटी—स्त्री. [सं.] डोळ्यांची झापड; ढापणी (जनावरांची).

अंबरडंबर—पु. [सं.] सूर्यास्ताच्या वेळची लालिमा.

अंबरबारी—पु. [सं.] दारुहळद; आंबेहळद.

अंबार—पु. [फा.] रास; ढीग.

अँबिया—स्त्री. [सं.] कैरी.

अँबिरथा*—वि.[सं.] व्यर्थ; फुकट.

अंबोह—पु. [फा.] लोकांची गर्दी; दाटी.

अंस-सु*—पु. [सं.] १ खांदा. २ अंश; भाग.

अँसुआ-वा*—पु.[सं.]अश्रु;आंसू.

अँसुवन*—पु. [सं.] आंसू; अश्रु. ('आँसू' बहु.)

अअूत*—वि. [सं.] निपुत्रिक. अअूती–वि. स्त्री.

अकड़—स्त्री. [सं.] १ ताठरपणा; ताठा; घमेंड. २ तणाव; ताण.

अकड़ना–क्रि. अ. १ आकसणें;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

संकोच पावणें. २ ऐट दाखविणें; घमेंड करणें. ३ हट्ट करणें. ४ टणक होणें. ५ गारठणें; बधिर होणें.

अकड़बाअी—स्त्री. [सं.] खेंच; ताण; ओढ (शरीरांतील नसा). अकड़ाव-पु.

अकड़बाज़—वि. [सं. + फा.] घमेंडखोर. अकड़बाज़ी-स्त्री. ऐट; घमेंड.

अकड़ैत—वि. [सं.] घमेंडखोर.

अकथ*—वि. [सं.] अकथनीय; अवर्णनीय.

अकनना*—क्रि. स. [सं.] कान देणें; ऐकणें; कानोसा घेणें. अकनि-क्रि. वि. ऐकून.

अकना—क्रि. अ. [सं.] त्रासणें; कंटाळणें; विटणें.

अकबक—स्त्री. [अनु.] असंबद्ध भाषण; वटवट; बडबड. अकबकाना-क्रि. अ. असंबद्ध प्रलाप काढणें; बडबडणें.

अकबकाना—क्रि. अ. [सं.] चकित होणें; थक्क होणें.

अकबर—वि. [फा.] श्रेष्ठ; महान्; थोर.

अकबरी—स्त्री. [फा.] १ ऐक पक्वान्न. २ लांकडावरील नक्षीकाम.

अकरकरा—पु. [सं.] अक्कलकरा-क़ाढा.

अकरा—वि. [सं.] १ महाग. २ चोख; अुत्तम.

अकरी—स्त्री. [सं.] पाभर.

अकल—वि. [सं.] १ अवयवरहित. २ अखंड. ३ अगम्य; निराकार (परमेश्वराचें विशेषण).

अकल—वि. [सं.] अस्वस्थ; बेचैन.

अकल—स्त्री. [अ.] अक्कल; बुद्धी.

अकलखुरा—वि. [सं. + फा.] १ आपलपोट्या; २ स्वार्थी; अुदासीन; ऐकलकोंडा. ३ मत्सर करणारा; द्वेष करणारा.

अकवन*—पु. [सं.] रुअी; मंदार.

अकवाम—स्त्री. [अ.] जाती('क़ौम' बहु.).

अकस—पु. [सं.] आकस; द्वेष; वैर. अकसना-क्रि. स. द्वेष करणें; वैर करणें.

अकसर, अक्सर—क्रि. वि. [अ.] प्रायः; बहुधा; नेहमीं. वि. पुष्कळ; अधिक.

अक़साम—स्त्री. [अ.] १ प्रकार; भाग; हिस्से ('क़िस्म' बहु.). २ शपथा ('क़सम' बहु.).

अकसीर, अक्सीर—स्त्री. [अ.] रसायन; किमया. वि. रामबाण; अचूक गुण देणारें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अकह-हुवा—वि. [सं.] अवर्णनीय; अकथनीय.

अकाज—पु. [सं.] १ विघाड; कार्यनाश; हानि. २ कुकर्म; दुष्कर्म.

अकाट्य—वि. [सं.] अखंडनीय; दृढ; मजबूत.

अकारज*—पु. [सं.] हानि; अपकार.

अकारथ—वि., क्रि. वि. [सं.] व्यर्थ; निरथक.

अकाल—पु. [सं.] १ दुष्काळ. २ अयोग्य काळ; अवेळ.

अकास*— पु. [सं.] आकाश.

आकिल—स्त्री. [अ.] अक्कल; बुद्धि. **अकिलदाढ़**-पु. अक्कलदाढ.

अक़ीक़—पु. [अ.] अेक प्रकारचें तांबूस रत्न; लाल.

अक़ील—पु. [अ.] बुद्धिमान्; शाहणा.

अकुलाना—क्रि. अ. [सं.] १ अुतावीळ होणें. २ घाबरणें; व्याकुळ होणें.

अकेला—वि. [सं.] अेकाकी; अेकटा. (यौ.) **अकेला दम**—अेकटा; अेकाकी.

अकौआ-वा— पु. [सं.] रुई.

अक्खड़—वि. [सं.] अक्कडबाज; अुच्छृंखल. **अक्खड़पन**—पु. असभ्यता; उद्धटपणा; उच्छृंखलता.

अक्खर*—पु. [सं.] अक्षर; वर्ण.

अक्खा—पु.[सं.] गोणी; अखें; पोतें.

अक्खो मक्खो—पु. [सं.] मुलाची दृष्ट काढतांना उच्चारिले जाणारे शब्द.

अक़्द—पु. [अ.] १ विवाह. २ विक्री. ३ करार.

अक़्ल—स्त्री. [अ.] अक्कल; बुद्धि; समज. (मु.) **अक़्लका दुश्मन**—मूर्ख; मंदबुद्धि.

अक़्लमंद—वि. [अ. + फा.] बुद्धिमान्; चतुर; समजूतदार. **अक़्लमंदी**-स्त्री. हुशारी; बुद्धिमत्ता.

अक्स—पु. [अ.] १ प्रतिबिंब; छाया. २ चित्र; तसवीर.

अखज—वि. [सं.] १ खाण्यास अयोग्य. २ खराब; वाअीट.

अख़ज़-पु. [अ.] १ घेणें; ग्रहण करणें. २ काढून घेणें. ३ अुतारा घेणें; अुद्धृत करणें.

अखड़ैत—पु. [सं.] मल्ल; तालीमबाज मनुष्य.

अखती-तीज—स्त्री. [सं.] अक्षय तृतीया.

अख़बार—पु. [अ.] वर्तमानपत्र.

अख़बार-नवीस-पु. [अ. + फा.] संपादक; पत्रलेखक.

अखय—वि. [सं.] अक्षय.

अखर*—पु. [सं.] अक्षर; वर्ण.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अखरना—क्रि. स. [सं.] मनास लागणें; वाअीट वाटणें.

अखरोट—पु. [सं.] अक्रोड.

अख़लाक़—पु. [अ.] १ शील; नीतिमत्ता. २ शिष्टाचार. ३ संवय. ('खुलक' बहु.)

अख़ीर—पु. [अ.] शेवट; अंत.

अखूट-वि. [सं.] कमी न होणारा; अखंड; अक्षय.

अखैबर—पु. [सं.] अक्षयवट.

अखोर*—वि. [सं.] १ सालस; सज्जन. २ सुंदर. ३ निर्दोष.

अखोह—पु. [सं.] खडबडीत किंवा अुंचसखल जमीन.

अखौट-टा—पु. [सं.] १ जात्याच्या खालच्या तळीची मधली खुंटी. २ हुंडा. ३ खराडीचा लोखंडी किंवा लांकडी दांडा.

अख़्वाह—अव्य. [अनु.] अुद्वेग किंवा आश्चर्यसूचक शब्द.

अख़्तर—पु. [अ.] तारा; नक्षत्र.

अख़्तियार—पु. [अ.] अधिकार; सामर्थ्य.

अगड़—पु. [सं.] अभिमान; अैट; ताठा.

अगड़धत्ता—वि. [सं.] १ अुंच; लांबटांग्या. २ श्रेष्ठ; मोठा. पु. अमरवेल.

अगड़ बगड़—पु. [अनु.] असंबद्ध प्रलाप; वडबड. २ अनावश्यक काम; नसता खटाटोप. वि. निरर्थक; निरुपयोगी.

अगत-ति—स्त्री. [सं.] दुर्गति; वाअीट दशा.

अगनित*—वि. [सं.] अगणित; असंख्य.

अगनेअु, अगनेत*—पु. [सं.] आग्नेय दिशा.

अगमन*—क्रि. वि. [सं.] १ अगोदर; प्रथम. २ पूर्वापासून.

अगर—पु. [सं.] अगरु; एक प्रकारचें सुगंधी झाड.

अगर—अव्य. [फा.] जर; जरी. (मु.) **अगर मगर करना**—हुज्जत घालणें.

अगरचे—अव्य. [फा.] यद्यपि; जरी.

अगरना—क्रि. अ. [सं.] पुढें जाणें; पुढाकार घेणें.

अगरबत्ती—स्त्री. [सं.] अुदवत्ती.

अगरी—स्त्री. [सं.] अडसर.

अगरु—पु. [सं.] अूद; अगराचें लांकूड.

अगलबगल—क्रि. वि. [फा.] अिकडे तिकडे; आसपास.

अगला—वि. [सं.] १ पुढचा; समोरचा. २ पूर्वीचा. ३ आगामी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अगवना*--क्रि. स. [सं.] १ पुढाकार घेणें. २ तत्पर असणें.

अगवाँसी--स्त्री. [सं.] नांगराचा दांडा.

अगवाई-नी--स्त्री. [सं.] सामोरें जाणें; स्वागत करणें.

अगवाड़ा--पु. [सं.] घराच्या पुढचा भाग.

अगस्त--पु. [इं.] ऑगस्ट महिना.

अगह*--वि. [सं.] १ हातीं न लागणारा; चंचल. २ अवर्णनीय. ३ अगम्य. ४ कठीण.

अगहन-पु. [सं.] मार्गशीर्ष महिना.

अगाड़ी—क्रि. वि. [सं.] १ पुढें; समोर. २ भविष्यकाळीं. ३ प्रत्यक्ष. पु. १ घोड्याच्या गळ्याला पुढच्या बाजूला बांधण्याच्या दोऱ्या. २ वस्तूचा पुढचा किंवा समोरचा भाग.

अगाही—स्त्री. [सं.] पूर्वसूचना.

अगिन*—स्त्री. [सं.] अग्नि; विस्तव.

अगियाना—क्रि. अ. [सं.] दाह होणें; अंग तापणें.

अगुआ-वा—पु. [सं.] १ नेता; पुढारी. २ मार्गदर्शक वाटाड्या. ३ लग्न जुळविणारा मध्यस्थ. **अगुआई**--स्त्री. पुढाकार; अग्रेसरत्व. **अगुआना**—क्रि. स. पुढारी बनविणें. क्रि. अ. पुढें होणें.

अगुआनी-वानी—स्त्री. [सं.] सामोरें जाणें.

अगोरदार—पु. [सं. + फा.] संरक्षक; देखरेख ठेवणारा; राखण करणारा.

अगोरना—क्रि. स. [सं.] १ वाट पाहणें; प्रतीक्षा करणें. २ राखण करणें. **अगोरिया**-पु. रखवालदार.

अग्य*—वि. [सं.] अज्ञ.

अग्याँ-ग्या—स्त्री. [सं.] आज्ञा.

अग्रशोची—पु. [सं.] दूरदर्शी.

अग्रसर—पु. [सं.] १ पुढारी. २ आरंभ करणारा.

अघट—वि. [सं.] कधीं कमी न होणारा; अक्षय.

अघवाना—क्रि. स. [सं.] १ पोटभर खाऊं घालणें. २ संतुष्ट करणें.

अघाना—क्रि. अ. [सं.] १ पोटभर खाणें. २ संतुष्ट होणें; तृप्त होणें. ३ प्रसन्न होणें; खुष होणें.

अचंभा—पु. [सं.] अचंबा; आश्चर्य.

अचकन—पु. [सं.] अुत्तर हिंदुस्थानी लांब अंगरखा.

अचरज—पु. [सं.] आश्चर्य.

अचवन—पु. [सं.] १ आचमन. २ चूळ भरणें. **अचवना**-क्रि. स. १ आचमन करणें. २ आंचवणें; हात धुणें. ३ गमाविणें.

अचार—पु. [फा.] लोणचें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अचिरात्—क्रि. वि. [सं.] शीघ्र; लवकर.

अचेत—वि. [सं.] चेतनारहित; मूर्च्छित.

अच्छ*—वि. [सं.] स्वच्छ, निर्मळ. पु. डोळा.

अच्छत—पु. [सं.] अक्षत.

अच्छा—वि. [सं.] छान; अुत्तम; ठीक. (मु.) अच्छे आना–योग्य वेळीं येणें.

अछत*—क्रि. वि. [सं.] असतांना; जीवित असतांना.

अछना—क्रि. अ. [सं.] असणें; विद्यमान असणें.

अछवानी—स्त्री. [सं.] बाळंतिणीस द्यावयाची अेक औषधीयुक्त पौष्टिक मिठाअी.

अछूत—पु. [सं.] १ अस्पृश्य; हरिजन. वि. १ अस्पृष्ट; न शिवलेला. २ नवीन.

अछूता—वि. [सं.] १ नवीन; नावीन्यपूर्ण. २ अस्पृष्ट.

अछेह*—वि. [सं.] सतत; निरंतर; लागोपाठ.

अछोह—पु. [सं.] १ शांति; स्थिरता. २ निर्दयता.

अज़—अव्य. [फा.] कडून; पासून (प्रत्यय).

अज—वि. [सं.] स्वयंभू.

अजगुत-अजुगुत—पु. [सं.] १ आश्चर्यकारक गोष्ट; चमत्कार. २ अयोग्य गोष्ट.—वि. आश्चर्यकारक.

अज़ग़ैब*—पु. [फा. + अ.] अदृष्ट स्थान. अज़ग़ैबी—वि. १ गुप्त; २ रहस्यपूर्ण.

अज़दहा—पु. [फा.] अजगर.

अजनबी—वि. [अ.] १ अज्ञात; अपरिचित. २ नवखा; परदेशी.

अजपा*—पु. [सं.] मनांतल्या मनांत करावयाचा जप.

अजब—वि. [अ.] विलक्षण; अद्‌भुत.

अज़मत—स्त्री. [अ.] १ प्रताप; महत्त्व; थोरवी. २ चमत्कार.

अज़माना—क्रि. स. [फा.] १ अजमावणें. २ अंदाज करणें.

अजल—स्त्री. [अ.] मृत्यु.

अज़ल—स्त्री. [अ.] १ आराम; विश्रांति. २ मूळ उद्‌गम. ३ अनादि काळापासून चालत आलेला. [यौ.] रोज़े अज़ल–सृष्टीचा उत्पत्ति-दिन.

अजवाअिन-यन—स्त्री. [सं.] ओवा.

अजस*—पु. [सं.] अपयश; अपकीर्ति. अजसी–वि. अपयशी.

अज़हद—वि. [फा.] अमर्याद; पुष्कळ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अजहुँ-हूँ*--क्रि.वि. [सं.] आतांपावेतों.

अजान--वि. [सं.] अबोध; अज्ञानी.

अज़ाब--पु. [अ.] १ दुःख; कष्ट. २ संकट; आपत्ति. ३ पाप.

अजायब—वि. [अ.] विलक्षण; अद्भुत.

अजायबखाना-घर-पु. [अ.+फा., + सं.] वस्तुसंग्रहालय; अजबघर.

अजिर--पु. [सं.] १ अंगण. २ वारा. ३ शरीर.

अजी--अव्य. [सं.] अहो; अरे (संबोधनसूचक शब्द).

अज़ीज़--वि. [अ.] १ प्रिय. २ प्रतिष्ठित. पु. मित्र.

अजूबा—वि. [अ.] अद्भुत; विलक्षण.

अजे-जै—वि. [सं.] अजिंक्य.

अजोग—वि. [सं.] अयोग्य.

अजोता—पु. [सं.] चैत्री पूर्णिमा. या दिवशीं बैल जोडीत नाहींत; अेक सण.

अजौं*—क्रि. वि. [सं.] अद्यापि; अजूनसुद्धां; आतांपर्यंत.

अज़्म—पु. [अ.] १ निश्चय. २ अनुकरण.

अटक—स्त्री. [सं.] अडवणूक; प्रतिबंध; अडचण.

अटकना—क्रि.अ. [सं.] १थांबणें; अडणें. २ प्रेमांत सांपडणें.

अटकनी—स्त्री. [सं.] अडकणी (चरखा).

अटकल--स्त्री. [सं.] अटकळ; अनुमान; अंदाज. **अटकल पच्चू**-पु. आडाखा; अंदाज.

अटका—पु. [सं.] पुरीच्या जगन्नाथाच्या नैवेद्याचा भात किंवा अितर अर्पण केलेल्या वस्तु.

अटकाना—क्रि. स. [सं.] थोपविणें; अडवणें; हरकत करणें.

अटपट*—वि. [सं.] १ असंबद्ध. २ कठीण; विकट.

अटपटाना—क्रि. अ. [सं.] घोटाळणें; गोंधळणें; गडबडून जाणें.

अटपटी*—स्त्री. [सं.] खोडी; अुपद्व्याप; अुचापत.

अटल—वि. [सं.] स्थिर; दृढ; नित्य.

अटारी—स्त्री. [सं.] १ गच्ची. २ माडी. ३ माळा.

अटाला—पु. [सं.] १ रास; ढीग. २ सामान.

अटूट—वि. [सं.] अखंड; सतत.

अटेरन—पु. [सं.] सूत गुंडाळण्याचा फाळका.

अटेरना—क्रि. स. [सं.] फाळक्यावर सूत गुंडाळणें.

अट्टहास—पु. [सं.] खो खो हंसणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अट्टालिका—स्त्री. [सं.] गच्ची.
अट्टी—स्त्री. [सं.] फाळक्याभोंवतीं गुंडाळलेलें सूत; लड; लट.
अट्ठा—पु. [सं.] अठ्ठ्या [पत्त्यांतील].
अट्ठाअिस-अीस—वि. [सं.] अठ्ठावीस.
अट्ठानवे—वि. [सं.] अठ्ठ्याण्णव.
अट्ठावन—वि. [सं.] अठ्ठावन.
अठासी-अट्ठासी—वि. [सं.] अठ्ठ्यायशी.
अठअीं—स्त्री. [सं.] अष्टमी तिथि.
अठखेली—स्त्री. [सं.] विनोद; क्रीडा. वि. खेळकर.
अठत्तर-हत्तर—वि. [सं.] अठ्ठ्याहत्तर.
अठन्नी—स्त्री. [सं.] अधेली (नाणें).
अठवाँसा—वि. [सं.] आठोळा; आठव्या महिन्यांत झालेला.
अठवारा—पु. [सं.] आठवडा.
अठारह—वि. [सं.] अठरा.
अठोतरी—स्त्री. [सं.] अेकशें आठ मण्यांची माळ.
अड़ंगा—पु. [सं.] १ पायांत पाय घालणें. २ अडथळा; अडवणूक.
अड़गोड़ा—पु. [सं.] लोढणें.
अड़तालीस—वि. [सं.] अठ्ठेचाळीस.
अड़दार—वि. [सं.+फा.] अडेलतट्टू.
अड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ अडणें. २ हट्ट करणें.
अड़र—वि. [सं.] निर्भय.
अड़सठ—वि. [सं.] अडुसष्ट.
अड़हुल—पु. [सं.] जास्वंदीचें फूल.
अड़ान—स्त्री. [सं.] १ आधार; टेंकण. २ मुक्काम.
अड़ाना—क्रि. स. [सं.] अडविणें.
अड़ार—पु. [सं.] लांकडाची वखार.
अड़ियल—वि. [सं.] १ अडेलतट्टू. २ मठ्ठ.
अड़ी—स्त्री. [सं.] १ हट्ट; आग्रह. २ गरजेची वेळ; गरज. ३ आडकाठी; अडथळा.
अड़ोल—वि. [सं.] १ स्थिर; अचल. २ स्तब्ध.
अड़ोस पड़ोस—पु. [सं.] शेजार; आसपास. अड़ोसी पड़ोसी-पु. शेजारी-पाजारी.
अड्डा—पु. [सं.] अड्डा; जमण्याची जागा.
अढ़तिया—पु. [सं.] १ वखारवाला. २ दलाल; अडत्या.
अढ़वना, अढ़ौना—क्रि. स. [सं.] कामाला लावणें. पु. सोंपविलेलें काम.
अढ़क—पु. [सं.] ठोकर; ठेंच.
अढ़कना—क्रि. अ. ठोकर खाणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अढ़या—पु. [सं.] १ अडीच शेरी. २ अडीचकीचा पाढा.

अतर—पु. [अ.] अत्तर.

अतरदान—[अ. + फा.] अत्तरदाणी.

अतरसों—क्रि. वि. [सं.] तेरवां; दोन दिवसांआडचा दिवस. (व्यतीत किंवा येणारा.)

अतलस—स्त्री. [अ.] एक प्रकारचें रेशमी वस्त्र.

अतवार—पु. [अ.] १ वर्तन; वागणूक. २ चाल; रीत; पद्धत. ३ राहणी ('तौर' बहु.)

अतवार—पु. [सं.] रविवार.

अता—स्त्री. [अ.] दान; देणगी.

अताअी—वि. [अ.] १ कुशल; दक्ष. २ धूर्त; चलाख.

अतिब्बा—पु. [अ.] वैद्य; हकीम. ('तबीब' बहु.)

अतीत—वि. [सं.] १ गेलेला; व्यतीत. २ मृत. ३ अलग; पृथक्.

अतीत—पु. संन्यासी; गोसावी.

अत्तार—पु. [अ.] अत्तर विकणारा; सुगंधी.

अथक—वि. [सं.] कधींहि न थकणारा; अविरत.

अथना-अथयना*—क्रि. अ. [सं.] अस्त होणें.

अथरा—पु. [सं.] मोठा परळ.

अथवना*—क्रि. अ. [सं.] अस्त होणें.

अथाई—स्त्री. [सं.] १ बैठकीची जागा. २ पंचायतीची जागा. ३ घरापुढील चबुतरा. ४ मंडळ; सभा; जमाव.

अथाह—वि. [सं.] १ अथांग. २ अपरिमित. पु. १ खोली. २ जलाशय. ३ समुद्र.

अथोर*—वि. [सं.] पुष्कळ; खूप.

अदगन—पु. [सं.] आधणाचें पाणी.

अदद—स्त्री. [अ.] १ संख्या. २ डाग; नग.

अदना—वि. [अ.] १ क्षुद्र; तुच्छ. २ सामान्य.

अदब—पु. [अ.] शिष्टाचार; आदर; सन्मान; नम्रता.

अदबदाकर—क्रि. वि. [सं.] टेकीनें; पैज लावून.

अदम—पु. [अ.] १ अभाव. २ परलोक.

अदरक—पु. [सं.] आलें (औषधी वनस्पति). **अदरकी**—स्त्री. आलेपाक.

अदरा—पु. [सं.] आर्द्रा नक्षत्र.

अदराना—क्रि. अ. [सं.] गौरवामुळें चढून जाणें; घमेंडखोर बनणें. क्रि. स. गौरवानें चढविणें.

अदरावन*—पु. [सं.] आदर; मान.

अदल—पु. [अ.] न्याय.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अदलबदल—पु. [अ.] अदलाबदल; परिवर्तन.

अदवान—स्त्री. [सं.] पायगतची दोरी.

अदा—स्त्री. [अ.] १ नखरा; हावभाव. २ चाल; पद्धत.

अदा—वि. [अ.] बेबाक.

अदा करना–चुकतें करणें; फेडणें.

अदाबंदी—स्त्री. [अ. + फा.] वायदा.

अदालत—स्त्री. [अ.] कचेरी; कोर्ट. **अदालती**–वि. कचेरीसंबंधीं.

अदावत—स्त्री. [अ.] वैर; शत्रुता. **अदावती**–वि. वैरी; विरोधी.

अदीब—पु. [अ.] साहित्यिक.

अदौरी—स्त्री. [सं.] अुडदाच्या पिठाची वडी.

अद्धा—पु. [सं.] अर्धा. **अद्धी**–स्त्री.

अध*—वि. [सं.] अर्धा.

अधकचरा—वि. [सं.] १ अर्धाकच्चा; अपरिपक्व. २ अपूर्ण.

अधकपारी—स्त्री. [सं.] अर्धशिशी.

अधकरी—स्त्री. [सं.] खंड किंवा साऱ्याचा हप्ता.

अधखिला—वि. [सं.] अर्धवट फुललेलें; अर्धविकसित.

अधनिया—वि. [सं.] अर्धा आण्याच्या किंमतीचा.

अधन्ना—पु. [सं.] अर्धा आण्याचें नाणें; ढबू पैसा.

अधमरा-मुआ—वि. [सं.] अर्धवट मेलेला; मृतप्राय.

अधारी—स्त्री. [सं.] १ आधार; आश्रय. २ कुबडी. ३ प्रवासी पिशवी.

अधिनायक—पु. [सं.] सर्वाधिकारी; हुकूमशहा.

अधिमास—पु. [सं.] अधिक महिना.

अधिया—स्त्री. [सं.] १ अर्धा भाग. २ अर्धेल–ली; वटाअी.

अधूरा—वि. [सं.] अर्धवट; अपूर्ण.

अधेड़—वि. [सं.] मध्यम वयाचा.

अधेला—पु. [सं.] अर्धा पैसा.

अध्यवसाय—पु. [सं.] १ सतत अुद्योग. २ अुत्साह. ३ निश्चय. **अध्यवसायी**–वि. १ अुद्योगी. २ अुत्साही.

अध्यारोप—पु. [सं.] मिथ्या आरोप.

अनकना*—क्रि. स. [सं.] आडून अैकणें; कानोसा घेणें.

अनकरीब—क्रि. वि. [अ.] १ सुमारें; जवळजवळ. २ अगदीं थोड्या वेळांत.

अनख—पु. [सं.] १ राग; रुसवा. २ दुःख; खिन्नता. ३ अीर्ष्या. **अनखना**–क्रि. अ. मनांतल्या मनांत चडफडणें; रागावणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अनखाहट—स्त्री. [सं.] रुसवा; राग.

अनखी-खौंहा*—वि. [सं.] चिडखोर; लवकर रागावणारा.

अनगढ़—वि. [सं.] १ अनगढ; स्वयंभू. २ बेडौल.

अनगना-गिना—वि. [सं.] अगणित; असंख्य.

अनचाहत—वि. [सं.] अनासक्त.

अनजान—वि. [सं.] १ अज्ञानी; नादान. २ अनोळखी.

अनट—पु. [सं.] अन्याय; अत्याचार.

अनत*—क्रि. वि. [सं.] अन्यत्र; दुसरीकडे.

अनन्नास—पु. [पोर्तु.] अननस.

अनन्वित—वि. [सं.] असंबद्ध; अयोग्य.

अनपच—पु. [सं.] अजीर्ण.

अनपायनी*—वि. [सं.] अेकनिष्ठ; अनन्य.

अनबन—पु. [सं.] विघाड; वेबनाव.

अनविधा-बेधा—वि. [सं.] वेध किंवा छेद न केलेला.

अनबोल—वि. [सं.] अबोल्या; घुम्या; मुखस्तंभ.

अनबोलता—वि. [सं.] मुका; बोलतां न येणारा (पशु).

अनब्याहा—वि. [सं.] अविवाहित.

अनभल-ला*—वि. [सं.] १ वाआट. २ कुत्सित.

अनमन-ना—वि. [सं.] १ अुदास; विमनस्क. २ बेचैन; अस्वस्थ.

अनमिल—वि. [सं.] विजोड; विसंगत.

अनमेल—वि. [सं.] १ विजोड; विसंगत. २ शुद्ध; भेसळ नसलेला.

अनरथ—पु. [सं.] अनर्थ.

अनरथ—पु. [सं.] अयोग्य मार्गानें मिळविलेलें धन.

अनरस—पु. [सं.] रसहीनता.

अनरसा—वि. [सं.] १ अुदास. २ अस्वस्थ; बेचैन.

अनरीति—स्त्री. [सं.] १ कुरीति; वाआट चाल. २ अनुचित व्यवहार.

अनलहक़—वि. [अ.] सोऽहम्; अहं ब्रह्मास्मि.

अनवट—पु. [सं.] जोडवें.

अनवट—पु. [सं.] घाण्याच्या बैलाच्या डोळ्यांवरची झांपडी.

अनवाँसा—पु. [सं.] गंजी; अुडवी.

अनवासना—क्रि. स. [सं.] नवें भांडें प्रथम अुपयोगांत आणणें.

अनसुना—वि. [सं.] न अैकलेला; अश्रुत.

अनहित*—पु. [सं.] १ अहित; हानि. २ शत्रु.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अनहोनी—वि. स्त्री. [सं.] न होणारी. स्त्री. न होणारी गोष्ट.

अनाकानी—स्त्री. [सं.] कानाडोळा; ऐकलें न ऐकल्यासारखें करणें; टंगळमंगळ.

अनाज—पु. [सं.] धान्य.

अनाड़ी—वि. [सं.] १ अडाणी; मूर्ख. २ अकुशल.

अनाप शनाप—पु. [सं.] वायफळ बडबड.

अनार—पु. [फा.] डाळिंब. **अनारदाना**–पु. आंबट डाळिंबाचे सुकलेले दाणे.

अनासिर—पु. [अ.] मूल तत्त्व.

अनियत—वि. [सं.] १ अनिश्चित. २ अस्थिर.

अनियारा*—वि. [सं.] भेदक; तीक्ष्ण.

अनीठ*—वि. [सं.] १ अप्रिय; अनिष्ट. २ वाओट.

अनीस—पु. [सं.] अनाथ.

अनीस—पु. [अ.] १ दोस्त; मित्र. २ प्रेम करणारा; स्नेही.

अनुनय—पु. [सं.] १ विनय; विनंति.

अनुपात—पु. [सं.] १ प्रमाण. २ त्रैराशिक.

अनुरोध—पु. [सं.] १ आग्रहपूर्वक विनंति. २ प्रेरणा; अुत्तेजन.

अनुषंग—पु. [सं.] १ करुणा; दया. २ संबंध.

अनुसंधान—पु. [सं.] १ चौकशी; शोध. २ तपास. ३ पाठलाग. ४ प्रयत्न.

अनुसारना*—क्रि. स. [सं.] १ अनुसरणें; अनुकरण करणें. २ कार्य करणें. **अनुसारी***–वि. अनुकरण करणारा.

अनुहरना*—क्रि. स. [सं.] १ बरोबरी करणें. २ अनुकरण करणें.

अनुहार—वि. [सं.] १ सारखा; समान. २ अनुकूल. स्त्री. १ भेद; प्रकार. २ आकृति. ३ समानता; सादृश्य.

अनुहारि*—वि. [सं.] समान; सदृश्य. स्त्री. आकृति; रूप; वेश.

अनुहारी—वि. [सं.] अनुकरण करणारा; अनुयायी.

अनूठा—वि. [सं.] विचित्र; विलक्षण; अद्भुत.

अनूढ़—पु. [सं.] परस्त्रीवर प्रेम करणारा अविवाहित पुरुष. **अनूढ़ा**—स्त्री. परपुरुषावर प्रेम करणारी अविवाहित स्त्री.

अनूप—पु. [सं.] जलमय प्रदेश.

अनूप—वि. [सं.] १ निरुपम. २ सुंदर.

अनेरा—वि. [सं.] १ व्यर्थ; निष्प्रयोजन. २ खोटा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अनैस-सा*—वि. [सं.] अप्रिय; वाअीट.

अनैसना*—क्रि. अ. [सं.] वाअीट मानणें; मनाला लागणें; रुसणें.

अनैसे*—क्रि. वि. [सं.] दुष्ट हेतूनें.

अनैहा*—पु. [सं.] अुत्पात; अुपद्रव.

अनोखा—वि. [सं.] १ विलक्षण; चमत्कारिक. २ नवीन. ३ सुंदर.

अन्नप्राशन—पु. [सं.] अुष्टावण.

अन्हवाना*—क्रि. स. [सं.] स्नान घालणें; न्हाअूं घालणें.

अन्हाना*—क्रि. अ. [सं.] स्नान करणें.

अपकाजी—वि. [सं.] स्वार्थी; मतलबी.

अपछरा*—स्त्री. [सं.] अप्सरा.

अपजस—पु. [सं.] अपयश.

अपडर*—पु. [सं.] भय; भीति.

अपडरना*—क्रि. अ. भयभीत होणें; शंकित होणें.

अपढ़—वि. [सं.] निरक्षर; मूर्ख.

अपत—वि. [सं.] पानें नसलेला; पर्णहीन.

अपतअी*—स्त्री. [सं.] १ धृष्टता. २ निर्लज्जपणा. ३ चंचलता.

अपदस्थ—वि. [सं.] १ स्थानभ्रष्ट. २ अपमानित.

अपनपो-पौ*—पु. [सं.] १ आत्मज्ञान. २ आपलेपणा.

अपना—सर्व. [सं.] आपला-ली-लें. (मु.) **अपनासा करना**—आपली शक्ति पाहून काम करणें.

अपनाना—क्रि. स. [सं.] आपलेंसें करणें; अनुकूल करणें.

अपवश*—वि. [सं.] स्वाधीन.

अपसगुन*—पु. [सं.] अपशकुन.

अपाहिज—वि. [सं.] १ अपंग. २ काम करण्यास असमर्थ. ३ आळशी.

अपीलांट—पु. [अिं.] अर्जदार; दर्खास्त देणारा.

अपेक्षा—स्त्री. [सं.] १ अिच्छा; अभिलाषा. २ आवश्यकता; गरज. ३ कार्य-कारणाचा अन्योन्य संबंध. ४ तुलना.

अप्रैल—पु. [अिं.] अेप्रिल महिना.

अफ़अी—पु. [अ.] १ विषारी साप. २ कृष्णसर्प.

अफ़कार—स्त्री. [अ.] काळजी; चिंता. ('फ़िक्र' बहु.)

अफ़गन—वि. [फा.] पाडणारा; पराभव करणारा.

अफ़ज़ाअिश—स्त्री. [फा.] वाढ; भर; अधिकता.

अफ़यून—स्त्री. [अ.] अफू.

अफरना—क्रि. अ. [सं.] पोटभर खाणें; आकंठ भोजन करणें. **अफरा**—पु. अजीर्ण किंवा वातानें पोट फुगणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अफ़लातून—पु. [अ.] १ ग्रीक तत्त्ववेत्ता 'प्लेटो'. २ अभिमानी; गर्विष्ट.

अफ़वाह—स्त्री. [अ.] अफवा; वदंता; गप्प.

अफ़सर—पु. [अं.] अधिकारी; ऑफिसर. **अफ़सरी**—स्त्री. हुकूमत; अधिकार.

अफ़साना—पु. [फा.] कहाणी; गोष्ट.

अफ़सुर्दा—वि. [फा.] १ कोमेजलेला. २ खिन्न; अुदास; दुःखी.

अफ़सोस—स्त्री. [फा.] १ दुःख; खेद. २ पश्चात्ताप.

अफ़ीम—स्त्री. [सं.] अफू. **अफीमची, अफीमी**—पु. अफूबाज.

अवख़रा—पु. [अ.] वाफ.

अवतर—वि. [अ.] १ वाअीट; विघडलेला. २ दुर्दशाग्रस्त.

अवद—स्त्री. [अ.] सृष्टीचा शेवटचा दिवस; प्रलयदिन.

अवधू*—वि. [सं.] अबोध; मूर्ख.

अवधू—पु. [सं.] संन्यासी; अवधूत.

अबरक—पु. [सं.] अभ्रक.

अवरन*—वि. [सं.] अवर्णनीय.

अवरन—वि. [सं.] रंगरूपहीन.

अवरस—पु. [फा.] गर्द लाल रंगाचा घोडा.

अबरा—पु. [फा.] अभ्रा.

अवरू-ब्रू—स्त्री. [फा.] १ भिंवअी. २ भिंवअीवरचे केंस.

अबलक़-ख़—वि. [अ.] कबरा; चित्रविचित्र; रंगीबेरंगी. पु. कबरा घोडा (तांबडा-पांढरा किंवा काळा-पांढरा).

अबवाब—पु. [अ.] १ अध्याय ('बाब' बहु.). २ जादा कर.

अबस—वि. [अ.] व्यथ फुःक्रट.

अबादान—वि. [अ.] भरभराटीस आलेलें, भरलेलें (शहर वगैरे). **अबादानी**—१ आबादानी; समृद्धि. २ हालचाल; गडबड. ३ तजेला; टवटवी.

अबाध—वि. [सं.] १ निर्विघ्न. २ अपरिमित. ३ सुसंगत.

अबाबील—स्त्री. [अ.] वटवाघूळ.

अबीर—पु. [अ.] गुलाल.

अबूझ—वि. [सं.] अजाण; नादान.

अबे—अव्य. [सं.] अरे; अे.

अबेध*—वि. [सं.] वेध न केलेला; छेद न पाडलेला.

अबेर*—स्त्री. [सं.] विलंब; अुशीर.

अब्बा, अब्बाजान—पु. [फा.] बाबा; (पित्याकरितां संबोधन शब्द).

अब्बास—पु. [अ.] गुलबाशीचें झाड व फूल. **अब्बासी**—स्त्री. गुलबाशी रंग.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अब्बास—पु. [अ.] सिंह.

अभर*—वि. [सं.] १ असह्य; दुःसह. २ वाहण्यास कठीण; दुर्वह.

अभरन*—पु. [सं.] अलंकार; दागिना.

अभल*—वि. [सं.]वाअीट; खराब.

अभाग*—पु. [सं.] अभाग्य; दुर्भाग्य. **अभागा**–वि. अभागी.

अभिचार—पु. [सं.] जारणमारण मंत्र; करणी; जादुटोणा.

अभिधान—पु. [सं.] १ अेक नांव. २ कथन. ३ शब्दकोश.

अभिनेता—पु. [सं.] अभिनय करणारा; नट. **अभिनेत्री**—स्त्री. नटी.

अभिभावक—वि. [सं.] १ पराभव करणारा. २ वश करून घेणारा. ३ पालक.

अभिमत--वि. [सं.] १ मनाप्रमाणें आच्छिलेला. २ अनुकूल; सम्मत. पु. १ सम्मत. २ विचार. ३ मनास वाटेल तीं गोष्ट.

अभियान--पु. [सं.] १ प्रस्थान. २ हल्ला; स्वारी.

अभियुक्त—वि., पु. [सं.] आरोपी; आरोप केला गेलेला.

अभियोक्ता—वि. [सं.] वादी; फिर्यादी.

अभियोग—पु. [सं.] १ आरोप. २ दावा; फिर्याद.

अभिवादन—पु. [सं.] १ प्रणाम; नमस्कार. २ स्तुति.

अभिसंधि--स्त्री. [सं.] १ कट; षड्यंत्र. २ धोका.

अभी--क्रि. वि. [सं.] आतांच; या क्षणीं.

अभीक--वि. [सं.] १ निर्भय. २ निष्ठुर.

अभीर--पु. [सं.] १ गवळी. २ अेक छंद.

अभुआना--क्रि. अ. [सं.] भुताचा संचार होणें; अंगांत येणें.

अभेरा--पु. [सं.] १ लढाअी; भांडण. २ आदळ आपट; टक्कर.

अभ्रंकष--वि. [सं.] गगनचुंबी; खूप अुंच.

अमचूर—पु. [सं.] सुकविलेल्या कैऱ्यांची भुकटी.

अमड़ा—पु. [सं.] आंब्यासारखें लहान व आंबट फळ किंवा त्याचें झाड.

अमन—पु. [अ.] १ शांति; आराम. २ रक्षण.

अमर, अम्र—पु. [अ.] काम; कार्य.

अमरख*—पु. [सं.] राग; क्रोध.

अमरसी—वि. [सं.] आमरसासारखें पिवळें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अमराओ-रैया—स्त्री. [सं.] आमराओ.

अमरूत-द—पु. [सं.] पेरू; जांब.

अमरौती—स्त्री. [सं.] अमर करणारी वस्तु; अमृत; संजीवनी.

अमल—वि. [सं.] निर्मळ; स्वच्छ; निर्दोष.

अमल—पु. [अ.] १ काय; व्यवहार. २ शासन; हुकूमत; ३ अंमल; नशा. ४ संबंध. ५ प्रभाव.

अमला—पु. [अ.] अधिकारी; कारभारी. **अमला-फैला**—१ कचेरींतील कामगार वर्ग. २ पडलेल्या घराचे दगड, विटा, लांकूड अि.

अमली—वि. [अ.] कार्यसंबंधी; व्यवहारसंबंधी. पु. नशा करणारा.

अमहर—पु. [सं.] सोललेल्या कैऱ्यांच्या सुकविलेल्या फोडी.

अमाना—क्रि. अ. [सं.] सामावणें; पुरेपूर भरणें.

अमानी—स्त्री. [सं.] निगर्वी; निरभिमानी.

अमामा—पु. [अ.] मुसलमानी पागोटें.

अमावट—स्त्री. [सं.] आंबेपोळी.

अमावस—स्त्री. [सं.] अमावास्या; आवस.

अमिय*—स्त्री. [सं.] संजीवनी.

अमिय—पु. [सं.] अमृत; सुधा.

अमी—पु. [सं.] अमृत.

अमीन—पु. [अ.] कोर्टाच्या वाहेरचें काम करणारा कोर्टाचा अधिकारी ; कोर्टाचा सर्वेअर.

अमीर—पु. [अ.] श्रीमंत; धनाढ्य. **अमीराना**—वि. श्रीमंती; सरदारी.

अमूनि*—स्त्री. [सं.] संजीवनी.

अमोल, अमोल-क*—वि. [सं.] बहुमोल; अमूल्य.

अमोला—पु. [सं.] आंब्याचें रोपटें.

अम्माँ—स्त्री. [सं.] माता; आओ.

अम्मामा—पु. [अ.] अेक प्रकारचा लांब कोशा; फेटा.

अम्मारी—स्त्री. [अ.] अंबारी.

अम्र—पु. [अ.] १ घटना. २ कार्य. ३ विषय. ४ आज्ञा.

अम्हौरी—स्त्री. [सं.] घामोळें; घामानें अंगावर अुठणाऱ्या पुळ्या.

अयाँ—वि. [अ.] स्पष्ट; प्रगट.

अयान*—पु. [सं.] १ स्वभाव. २ स्थैर्य. वि. अजाण; अज्ञानी.

अयाना—वि. [सं.] अज्ञानी; अडाणी. **अयानी**—स्त्री.

अयाल—पु. [फा.] आयाळ.

अय्यार—पु. [अ.] धूर्त; कावेबाज.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अरक--पु. [सं.] १ अर्क; आसव. २ सूर्य.

अरकना—क्रि. अ. [अनु.] गडबडून पडणें; आपटणें; अडकून पडणें.

अरकनाना—पु. [अ.] अर्क. (पुदीना व इतर पदार्थांपासून तयार केलेला.)

अरकना-बरकना—क्रि.अ. [अनु.] १ टाळाटाळ करणें.

अरगनी, अलगनी--स्त्री. [सं.] कपडे वाळत घालण्याची दांडी.

अरगला, अर्गला—स्त्री. [सं.] अडसर.

अरगाना*--क्रि.अ. [सं.] १ वेगळें होणें; पृथक् होणें. २ चुप होणें; गप्प बसणें.

अरघ-र्घ*--पु. [सं.] अर्घ्य.

अरचना--क्रि. स. [सं.] पूजा करणें.

अरज़, अर्ज़--स्त्री. [अ.] १ विनय; निवेदन. पु. १ जमीन. २ बंदी.

अरज़ल--पु. [अ.] पुढल्या पायांचा खालचा भाग पांढरा असलेला घोडा. हा वाअीट मानतात.

अरज़ी--स्त्री. [अ.] अर्ज; निवेदनपत्र.

अरथी--स्त्री. [सं.] तिरडी.

अरदली-र्दली—पु. [अि.] पट्टेवाला; चपरासी.

अरबराना--क्रि. अ. [सं.] घाबरणें; व्याकुळ होणें.

अरमान--पु. [फा.] अिच्छा; लालसा.

अररााना--क्रि. अ. [अनु.] कडकडणें; करकरणें (मोडतांना किंवा पडतांना होणारा आवाज).

अरवा—पु. [सं.] सामान ठेवावयाची फळी.

अरवी—स्त्री. [सं.] अळकुडी; अळवाचा गड्डा.

अरसना-परसना—क्रि. स. [सं.] भेटणें; आलिंगन देणें.

अरस-परस—पु. [सं.] शिवाशिवीचा खेळ.

अरसा—पु. [अ.] १ समय; वेळ. २ अुशीर; विलंब.

अरसौंहाँ, अलसौंहाँ*—वि. [सं.] १ आळशी. २ आळसलेला.

अरस्तू—पु. [ग्री.] ॲरिस्टॉटल.

अरहन—पु. [सं.] भाजींत घालावयाचें पीठ.

अरहर—स्त्री. [सं.] तुरीची डाळ.

अराल—वि. [सं.] वांकडा; तिरपा. पु. मस्त हत्ती.

अरिंद—पु. [सं.] शत्रु; वैरी.

अरी—अव्य. [सं.] स्त्रीवाचक संबोधन.

अरीज़ा—वि. [अ.] विनंति केलेली; निवेदित (गोष्ट). पु. विनंतिपत्र.

पुस्तकालय

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अरु—अव्य. [सं.] आणि; व.

अरुआी—स्त्री. [सं.] अळकुडी; आळवाचा गड्डा.

अरुझना*—क्रि. अ. [सं.] १ फसणें. २ अडकणें. ३ गुंतणें. ४ तंटा करणें.

अरुझाना*—क्रि. स. [सं.] १ फसविणें. २ थांबविणें. ३ गुंतविणें. ४ वांकविणें; मोडणें. क्रि. अ.–मुग्ध होणें.

अरुणचूड—पु. [सं.] कोंबडा.

अरुणशिखा—पु. [सं.] कोंबडा.

अरुणाआी—स्त्री. [सं.] तांबडेपणा; रक्तिमा.

अरुन—वि. [सं.] लाल; तांबडा. पु. १ सूर्य. २ सूर्याचा सारथी; अरुण. अरुनाना–क्रि. अ. तांबडें होणें. क्रि. स. तांबडें करणें.

अरुनसिखा—पु. [सं.] कोंबडा.

अर्ज़ी—स्त्री. [अ.] अर्ज; विनंतिपत्र.

अर्ज़ीदावा—पु. [अ.] तक्रार-अर्ज.

अर्थपिशाच—वि. [सं.] धनलोलुप; कवडीचुंबक.

अर्थी—वि. [सं.] १ अिच्छा करणारा. २ गरजू. पु. १ वादी. २ सेवक. ३ मालक; धनी.

अर्श—पु. [सं.] मूळव्याध.

अर्श—पु. [अ.] १ आकाश. २ स्वर्ग.

अलंग—पु. [सं.] दिशा; बाजू. (मु.)अलंगपर आना–घोडी माजाला येणें.

अलकतरा—पु. [अ.] डांबर.

अलगनी—स्त्री. [सं.] दांडी; दोरी (कपडे वाळत घालण्याची).

अल् ग़रज़-ग़रज़ी—वि. [अ.] निष्काळजी; हलगर्जी. स्त्री. हलगर्जीपणा.

अलग़ोज़ा—पु. [अ.] अलगूज; पांवा.

अलगौझा—पु. [सं.] वांटणी; हिस्सेदारी.

अलच्छि*—वि. [सं.] दरिद्री; गरीब.

अलता—पु. [सं. बायकांनीं पायाला लावण्याचा लाल रंग.

अलपाका—पु. [स्पे.] अलपाक.

अलफ़ा—पु. [अ.] बिन बाहीचा लांब सदरा.

अलफ़ाज़—पु. [अ.] शब्दसमूह. ('लफ़्ज़' बहु.)

अलबत्ता—अव्य. [अ.] अलबत्; निःसंदेह; अर्थात्.

अलबीतलबी—स्त्री. [अ.] अरबी-फारसी किंवा कठीण अुर्दु (अुपेक्षा भाव).

अलबेला—वि. [सं.] छानदार; छानछोकीचा.

अलम्—अव्य. [सं.] पुरे.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अलम—पु. [अ.] १ सैन्याच्या पुढें असणारा मोठा ध्वज. २ पर्वत.

अलमस्त—वि. [फा.] १ बेशुद्ध. २ निश्चिंत. ३ मस्तीचा कैफ चढलेला.

अलमारी—स्त्री. [पोर्तु.] कपाट.

अलल-टप्पू—वि. [दे.] १ अनुमानधपक्या. २ अव्यवस्थित. ३ भलुतासलता.

अललबछेडा—पु. [सं.] १ शिंगरूं. २ अल्लड मनुष्य.

अलवाँती—वि. स्त्री. [सं.] बाळंतीण (स्त्री.).

अलवाशी—वि. स्त्री. [सं.] अेक दोन महिन्यांची व्यालेली (गाय, म्हैस).

अलवान—पु. [अ.] लोंकरीचें जाड पांघरूण.

अलस—वि. [सं.] आळशी; सुस्त.

अलसी—स्त्री. [सं.] अळशी; जवस.

अलसेट*—स्त्री. [सं.] १ आळस. २ दिरंगाअी; टाळाटाळ. ३ अडचण.

अलसेटिया—वि. १ कामांत अळंटळं करणारा. २ बेमुर्वतखोर; भांडखोर.

अल-हक़—क्रि. वि. [अ.] वस्तुतः; खरोखर; वास्तविक.

अलहदा—वि. [अ.] अलग; पृथक्; अलाहिदा.

अलान—पु. [सं.] हत्ती बांधण्याचा साखळदंड किंवा खुंटा.

अलाबू—स्त्री. [सं.] तुंबा; भोपळा.

अलामत—स्त्री. [अ.] खूण; चिन्ह.

अलालत—स्त्री. [अ.] आजारीपण; आजार.

अलिंजर—पु. [सं.] घडा; मातीचें भांडें.

अलिंद—पु. [सं.] ओटा; सज्जा.

अलिंद*—पु. [सं.] भ्रमर; भुंगा.

अलीक—वि. [सं.] १ खोटा. २ अमर्यादशील; निलाजरा.

अलीक—पु. [सं.] अप्रतिष्ठा; अमर्यादा.

अलीन—पु. [सं.] दरवाज्याच्या चौकटीचें उभें लांकूड. वि. निरुपयोगी; टाकाअू.

अलील—वि. [अ.] आजारी; रुग्ण.

अलीह-हा—वि. [सं.] असत्य; खोटें.

अलुमीनम—पु. [अिं.] अल्यूमिनियम धातू.

अलेखा*—वि. [सं.] अपरिमित.

अलेखा*—वि. [सं.] १ बेहिशेबी; अव्यवस्थित. २ व्यर्थ; निरर्थक.

अलेखी*—वि. [सं.] निर्लेप; अलिप्त.

अलोना—वि. [सं.] आळणी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अल्ल—पु. [अ.] आडनांव.

अल्लम-गल्लम—पु. [अनु.] बडबड; बकवा. वि. असंबद्ध; विसंगत.

अल्ला-अल्लाह—पु. [अ.] ईश्वर.

अल्हड़—वि. [सं.] १ खुशालचेंडू. २ अननुभवी; अल्लड़. ३ अुद्धट. ४ अडाणी; गावठी.

अवकलना*—क्रि. अ. [सं.] आकलन होणें; समजणें.

अवकाश—पु. [सं.] १ पोकळ जागा. २ अंतर. ३ वेळ. ४ रिकामा वेळ; सुट्टी; फुरसत. ५ रजा.

अवगाह*—वि. [सं.] खूप खोल; अथांग.

अवगाह—पु. [सं.] १ प्रवेश; शिरकाव. २ बुचकळी; बुडी.

अवगाहन—पु. [सं.] १ स्नान. २ शोध; तपास. ३ चिंतन; मनन.

अवगाहना—क्रि. अ. [सं.] स्नान करणें. क्रि. स. १ शोधणें. २ मनन करणें.

अवघट*—वि. [सं.] अवघड; बिकट; कठीण.

अवचट—पु. [सं.] अडाणीपणा; अज्ञान. क्रि. वि. अेकाअेकीं; अचानक.

अवज्ञेय—वि. [सं.] तिरस्करणीय; तुच्छ.

अवडेर—पु. [दे.] भानगड; बखेडा. **अवडेरना**—क्रि. स. १ भानगडींत पाडणें. २ तुच्छतापूर्वक त्याग करणें. ३ दुःख देणें. **अवडेरा**—वि. १ भानगडीचा; त्रासदायक. २ बेढब.

अवधान—पु. [सं.] १ मनाची अेकाग्रता. २ सावधगिरी.

अवधि—स्त्री. [सं.] १ सीमा; मर्यादा. २ ठरविलेला काळ; मुदत. ३ अंतसमय. अव्य. पर्यंत; पावेतों.

अवधी—वि. [सं.] 'अवध' प्रांतासंबंधीं. स्त्री. अवधी बोली.

अवधूत—पु. [सं.] अवधूत; संन्यासी; योगी.

अवनिप—पु. [सं.] राजा.

अवमतिथि—स्त्री. [सं.] क्षयतिथि.

अवर*—वि. [सं.] १ अन्य; दुसरा. २ अधम; नीच.

अवराधन—पु. [सं.] आराधना; पूजा; अुपासना.

अवेरखना*—क्रि. स. [सं.] आकृति काढणें; रेखाटणें.

अवरेब*—पु. [सं.] वक्रगति; वांकडी चाल.

अवरोध—पु. [सं.] अडचण; विरोध.

अवलंब—पु. [सं.] आश्रय; आधार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अवलीक—वि. [सं.] शुद्ध; निष्कलंक.

अवसर—पु. [सं.] समय; संधि. (मु.) **अवसर चूकना**–संधि गमावणें.

अवसान—पु. [सं.] १ समाप्ति; शेवट. २ मृत्यु.

अवसि*—क्रि. वि. [सं.] अवश्य.

अवसेर*—स्त्री. [सं.] १ व्याकुळता; अस्वस्थता. २ अुशीर; विलंब.

अवसेरना—क्रि. स. [सं.] त्रास देणें; दुःख देणें.

अवस्थित—वि. [सं.] १ अुपस्थित; हजर. २ थांबलेला; स्थिर. **अवस्थिति**–स्त्री. स्थिति.

अवाँ*—पु. [सं.] भट्टी.

अवाँसी—स्त्री. [सं.] नवान्न पोर्णिमेकरितां तोडलेली लोंबी किंवा कणोस.

अवाअी—स्त्री. [सं.] १ आगमन. २ खोल नांगरणें.

अवाक्—वि. [सं.] १ स्तंभित; विस्मित. २ गप्प होणें; निःशब्द.

अवाम—पु. [अ.] सर्वसाधारण लोक.

अवार—पु. [सं.] अैलतीर; अल्याड.

अवारजा—पु. [फा.] रोजखर्डा.

अवीरा—वि. स्त्री. [सं.] १ स्वतंत्र (स्त्री.). २ विधवा व निपुत्रिक (स्त्री.).

अव्वल—वि. [अ.] १ पहिला; प्रथम. २ श्रेष्ठ; अुत्तम; पहिल्या प्रतीचा.

अशआर—पु. [अ.] कविता. ('शअर' किंवा 'शेर' बहु.)

अशरफ़ी—स्त्री. [फा.] मोहोर (नाणें).

अशराफ़—पु. [अ.] भले लोक; सज्जन. ('शरीफ़' बहु.)

अश्क—पु. [फा.] आंसू; अश्रु.

असंका*—स्त्री. [सं.] शंकाकुशंका.

असंभावना—स्त्री. [सं.] अशक्यता.

असकताना—क्रि. अ. [सं.] आळशी होणें; आळसावणें; कंटाळणें.

असगंध—पु. [सं.] आस्कंद; अश्वगंधा.

असगुन—पु. [सं.] अपशकुन.

असती—वि. [सं.] व्यभिचारिणी (स्त्री.).

असन*—पु. [सं.] भोजन; जेवण.

असबाब—पु. [अ.] सामान; चीजवस्तु.

असमंजस—स्त्री. [सं.] १ भ्रम; घोटाळा; गोंधळ. २ अडचण.

असर—पु. [अ.] प्रभाव; परिणाम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

असल-ली—वि. [अ.] १ अस्सल; शुद्ध. २ सच्चा; खरा. ३ अुत्तम; पहिल्या प्रतीचा.

पु. १ मुद्दल; मूलधन. २ मूळ; वास्तविकता. **असलियत**—स्त्री. तथ्य; वास्तविकता.

असवार—पु. [फा.] स्वार.

असहयोग—पु. [सं.] असहकारिता.

असाँच*—वि. [सं.] असत्य; खोटें.

असा— पु. [अ.] सोटा; दंडा.

असाढ—पु. [सं.] आषाढ महिना.

असाध*—वि. [सं.] असाध्य; कठीण.

असामायेक—वि. [सं.] अकालीं; अवेळीं.

असामी—पु. [अ.] १ व्यक्ति. २ देण्याघेण्याचा संबंध असलेली व्यक्ति; असामी. ३ वाहुदार; कुळ. ४ अपराधी; गुन्हेगार.

असालत—स्त्री. [अ.] १ कुलीनता. २ सचोटी; खरेपणा. ३ असलपणा. (मु.) **असालतमें फर्क होना**—वर्णसंकर होणें.

असालतन्—क्रि. वि. [अ.] स्वतः; जातीनें.

असावधानी—स्त्री. [सं.] बेसावधपणा.

असासा—पु. [अ.] धनदौलत.

असीम—वि. [सं.] १ सीमारहित. २ अपरिमित; खूप.

असीस—स्त्री. [सं.] आशीर्वाद.

असीसना—क्रि. स. आशीर्वाद देणें; दुवा देणें.

असुविधा—स्त्री. [सं.] १ गैरसोय. २ अडचण.

असूझ—वि. [सं.] १ विकट; कठीण; न सुचणारा. २ अंधःकारमय.

असोस*—वि. [सं.] न सुकणारा.

अस्तबल—पु. [अ.] अश्वशाळा; तबेला.

अस्तमित—वि. [सं.] १ लपलेला; दृष्टीआड झालेला. २ नष्ट.

अस्तव्यस्त—वि. [सं.] अस्ताव्यस्त; छिन्नविच्छिन्न.

अस्तुत*—स्त्री. [सं.] स्तुति.

अस्तुरा—पु. [फा.] वस्तरा.

अस्नान*—पु. [सं.] स्नान; आंघोळ.

अस्पताल—पु. [सं.] दवाखाना; अिस्पितळ.

अस्मत—स्त्री. [अ.] १ पावित्र्य. २ पातिव्रत्य.

अस्सी—वि. [सं.] अैशी.

अहंता—स्त्री. [सं.] गव.

अहथिर*—वि. [सं.] स्थिर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अहद—पु. [अ.] १ प्रतिज्ञा; निश्चय. २करार; वायदा. ३शासन; राज्य. अहदनामा–पु. करारनामा; प्रतिज्ञापत्र.

अहदी—वि. [अ.] अत्यंत आळशी; सुस्त. २ अकर्मण्य; रिकामटेकडा. पु. आळशी माणूस.

अहबाब—पु. [अ.] मित्र; दोस्त ('हबीब' बहु.)

अहमक—वि., पु. [अ.] मूर्ख.

अहमिति*—स्त्री. [सं.] घमेंड; गर्व.

अहरा—पु. [सं.] १ गवऱ्यांचा ढीग. २ मुक्कामाची जागा.

अहलकार—पु. [फा.] कारभारी.

अहलमद—पु. [फा.] शिरस्तेदार.

अहवान—पु. [सं.] १ आवाहन; निमंत्रण. २ आह्वान.

अहवाल—पु. [अ.] १ वृत्तांत; खबर. २ स्थिति; अवस्था. ३ विवरण ('हाल' बहु.).

अहसान—पु. [अ.] १ अुपकार; कृपा. २ कृतज्ञता.

अहाता—पु. [अ.] आवार.

अहिफेन—पु. [सं.] १ सापाची गरळ. २ अफू.

अहिवेल—स्त्री. [सं.] विड्याचें पान.

अहिवात—पु. [सं.] स्त्रीचें सौभाग्य. अहिवाती–वि. स्त्री. सौभाग्यवती.

अहीर—पु. [सं.] गवळी.

अहुठ—वि. [सं.] साडेतीन; औट.

अहेर—पु. [सं.] शिकार; मृगया. अहेरी–पु. शिकारी; व्याध.

आ

आँक—पु. [सं.] १ चिन्ह; अक्षर. २ अंक; संख्या. ३ ठराविक गोष्ट. ४ अंश; भाग. ५ प्रसिद्ध घराणें. ६ आकांक्षा.

आँक–स्त्री. [सं.] कूस; मांडी.

आँकडा—पु. [सं.] १ संख्या; आंकडा. २ पेंच; विकट प्रश्न.

आँकना—क्रि. स. [सं.] १ खूण करणें; चिन्ह करणें. २ अनुमान करणें.

आँख—स्त्री. [सं.] १ डोळा. २ दृष्टि; नजर. (मु.) आँखे अुठाना—वांकड्या नजरेनें पाहणें. आख चुराना या छिपाना–नजर चुकविणें. आँख फेरना–तोंड फिरविणें; कृपादृष्टि कमी होणें. आँखे बिछाना–प्रेमपूर्वक स्वागत करणें. आँखोंमें समाना–डोळ्यांत भरणें, समावणें.

आँखडी—स्त्री. [सं.] १ डोळा. २ दृष्टि; नजर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आँखमिचौली-मीचली—स्त्री. [सं.] लपंडावाचा खेळ.

आँग*—पु. [सं.] शरीर; अंग.

आँगन—पु. [सं.] अंगण; चौक.

आँगी*—स्त्री. [सं.] चोळी.

आँगुरी*—स्त्री. [सं.] बोट; अंगुली.

आँधी—स्त्री. [सं.] कापडी चाळण.

आँच—स्त्री. [सं.] १ आंच; विस्तवाची धग. २ ज्वाळा. ३ हानि. **आँचना**-क्रि. स. ऊन करणें; आंच देणें.

आँचर*—पु. [सं.] पदर; अंचल.

आँचल—पु. [सं.] पदर (लुगड्याचा). (मु.) **आँचल देना**-मुलाला दूध पाजणें.

आँट—स्त्री. [सं.] १ टीच. २ गांठ. ३ वैर. ४ बेचक.

आँटी—स्त्री. [सं.] १ सुताची गुंडी; आटी. २ गवताची पेंढी.

आँठी—स्त्री. [सं.] आठळी; बी.

आँड—पु. [सं.] अंडकोष.

आँत—स्त्री. [सं.] आंतडीं.

आंदोलन—पु. [सं.] चळवळ; खळबळ.

आँधरा*—वि. [सं.] आंधळा.

आँधारंभ*—पु. [सं.] १ सावळा गोंधळ; अंधेर नगरी. २ स्वैर वर्तन.

आँधी—स्त्री. [सं.] झंझावात; तुफान.

आँवाहलदी—स्त्री. [सं.] आंबेहळद.

आँय-बाँय—स्त्री. [अनु.] वटवट; वडबड.

आँवड़ा*—वि. [सं.] गहन; खोल.

आँवल—पु. [सं.] वार; गर्भवेष्टन; जार.

आँवला—पु. [सं.] आवळा.

आँवाँ, आवाँ—पु. [सं.] कुंभाराची भट्टी. (मु.) **आँवाँ का आँवाँ बिगड़ना**-कुटुंबाची किंवा समाजाची आढी नासणें.

आँस*—स्त्री. [सं.] १ संवेदना; जाणीव. पु. अश्रू; आंसू.

आँसी—स्त्री. [सं.] आनंदाप्रीत्यर्थ अिष्टमित्रांत वांटावयाची मिठाअी.

आँसू—पु. [सं.] अश्रू; आंसू. (मु.) **आँसू गिराना या ढालना**-अश्रू ढाळणें; रडणें. **आँसू पीकर रह जाना**-दुःख गिळणें, सहन करणें.

आँहड़—पु. [सं.] भांडें.

आअिंदा—वि. [फा.] भविष्यकालीन. क्रि. वि. यापुढें; भविष्यकाळीं. पु. भविष्यकाळ.

आअि*—स्त्री. [सं.] आयुष्य; वय.

आअिस-सु—पु. [सं.] आदेश; आज्ञा.

आअी—स्त्री. [सं.] मृत्यु; मरण.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आअीन—पु. [अ.] १ नियम; कायदा. २ आरास; सजावट.

आअीना—पु. [फा.] आरसा. (मु.) आअीना होना–स्पष्ट होणें. आअीनेमें मुँह देखना—आपली योग्यता पडताळून पाहणें.

आअीनासाज़—पु. [फा.] आरसे वनविणारा; कांचकाम करणारा.

आअीनासाज़ी–स्त्री. आरसे वनविण्याचें काम; कांचकाम.

आअु-अू*—स्त्री. [सं.] वय; आयुष्यकाल.

आअुबाअु*—पु. [सं.] निरर्थक बडबड; वटवट.

आअुस—पु. [सं.] भाद्रपदांत तयार होणारें साळीचें पीक; हळवें भात.

आक़बत—स्त्री. [अ.] १ मृत्यूनंतरची अवस्था. २ परलोक. (यौ.) आक़बत अंदेश–दूरदर्शी.

आकबाक*—पु. [सं.] निरर्थक बडबड; वटवट.

आकर—पु. [सं.] खाण; अुत्पत्तिस्थान.

आक़स्मिक—पु. [सं.] नैमित्तिक रजा. वि.आकस्मिक; अचानक.

आक़ा—पु. [अ.] १ मालक; धनी. २ अीश्वर.

आकाशवृत्ति—स्त्री. [सं.] अनिश्चित अुपजीविका.

आकाशदीया—पु. [सं.] आकाशदिवा.

आकाशी—स्त्री. [सं.] चांदणी; वस्त्राचें छत.

आक़िल—वि. [अ.] बुद्धिमान्; हुषार.

आक़िलख़ानी—स्त्री. [अ. + फा.] काळसर लाल रंग.

आकुल—वि. [सं.] १ अुद्विग्न; व्याकुळ. २ विव्हळ.

आकुलता—स्त्री. [सं.] व्याकुळता; अस्वस्थता.

आक्रांत—वि. [सं.] १ आक्रमण झालेला; घायाळ. २ पराजित.

आक्रोश—पु. [सं.] डागण्या; टोचून बोलणें; मर्मभेदी भाषण. २ शिव्याशाप; जळफळाट.

आख़्ता—वि. [फा.] खचीं केलेला (घोडा).

आखना—क्रि. स. [सं.] १ सांगणें. २ पाहणें. ३ अुल्लंघन करणें; ओलांडणें.

आखर*—पु. [सं.] अक्षर.

आखा—पु. [सं.] कापडी चाळणी. वि. संपूर्ण; अख्खा.

आख़िर—पु. [फा.] १ शेवट. २ परिणाम; फळ. क्रि. वि. सरतेशेवटीं.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आख़िर-री—वि. [फा.] शेवटचा; अन्तिम; अखेर. **आख़िरकार**—क्रि. वि. शेवटीं.

आख़िरत—स्त्री. [अ.] १ प्रलयदिन. २ परलोक. ३ मृत्युदिन.

आखेट—पु. [सं.] शिकार. **आखेटक**—शिकारी; पारधी.

आख़ोर—पु. [फा.] १ जनावरांच्या खाण्यानंतरचा अुरलेला चारा. २ केरकचरा. ३ तबेला.

आख्या—स्त्री. [सं.] १ नांव. २ यश; कीर्ति. ३ व्याख्या.

आख्यात—वि. [सं.] १ विख्यात; प्रसिद्ध.

आगंतुक—वि. [सं.] अतिथि; पाहुणा; अभ्यागत.

आग—स्त्री. [सं.] १ विस्तव; अग्नि. २ दाह; ताप. (मु.) **आग बबूला (बगूला) होना या बनना**—रागानें लाल होणें.

आगत—वि. [सं.] आलेला; हजर; अुपस्थित.

आगम—पु. [सं.] १ भविष्यकाळांत घडणारी गोष्ट. २ आगमन. ३ संगम; अेकत्र मिसळणें. ४ भविष्यकाळ. ५ अुत्पन्न; मिळकत.

आगमजानी—वि. [सं.] दूरदर्शी; भविष्य जाणणारा.

आगमसोची—वि. [सं.] धोरणी; दूरदर्शी.

आगा—पु. [सं.] कोणत्याहि वस्तूचा पुढचा भाग.

आग़ा—पु. [तु.] वडील भाअू. २ सद्गृहस्थ. ३ मालक. ४ काबुली; पठाण.

आग़ाज़—पु. [फा.] सुरुवात; आरंभ.

आगान*—पु. [सं.] आख्यान; वृत्तान्त.

आगा-पीछा—पु. [सं.] १ कांकूं करणें. २ संशयावस्था. ३ परिणाम; शेवट. ४ शरीराचा पुढचा व मागचा भाग. ५ मागलापुढला (विचार, गोष्ट अि.).

आगाह—वि. [फा.] माहितगार; जाणता. **आगाही**—स्त्री. १ पूर्वसूचना; माहिती. २ जाणीव; दाखलगिरी.

आगि-गी—स्त्री. [सं.] अग्नि; विस्तव.

आगिल-ला—वि. [सं.] भविष्यकाळांत घडणारा; आगामी; पुढील.

आगू-गे—क्रि. वि. [सं.] १ पुढें. २ भविष्यकाळीं. ३ समोर; सन्मुख. ४ नंतर. ५ पूर्वी.

आगौन*—पु. [सं.] आगमन.

आघ-घु*—पु. [सं.] किंमत; मूल्य.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आचमनी—स्त्री. [सं.] आचमन करण्याची पळी.

आचरना—क्रि. अ. [सं.] आचरणें; व्यवहार करणें.

आचारी—वि. [सं.] चारित्र्यवान्; सदाचारी.

आछना—क्रि. अ. [सं.] असणें; राहणें.

आछा-छो—वि. [सं.] चांगला. आछी-वि. स्त्री. चांगली.

आछे—क्रि. वि. [सं.] चांगल्या रीतीनें.

आजकल—क्रि. वि. [सं.] आजकाल.

आज़माअिश—स्त्री. [फा.] अनुभव; परीक्षा. **आज़माना**-क्रि. स. १ अनुभव घेणें. २ पारखणें; परीक्षा करणें.

आज़ाद—वि. [फा.] १ मुक्त; स्वतंत्र. २ निष्काळजी. **आज़ादी**-स्त्री. १ स्वातंत्र्य. २ सुटका.

आजिज़—वि. [अ.] १ हैराण; त्रासलेला. २ दीन; नम्र. **आजिज़ी**-स्त्री. १ नम्रता; दीनता. २ विनंति.

आजीविका—स्त्री. [सं.] धंदा; वृत्ति.

आजु*—पु., क्रि. वि. [सं.] आज.

आटना—क्रि. स. [सं.] दाबणें; दडपणें.

आटा—पु. [सं.] १ पीठ. २ कणीस. (मु.) **आटे दालका भाव मालूम होना**-खरी वस्तुस्थिति समजणें (अपरोधिक). **आटे दालकी फ़िक्र**-पोटाची काळजी.

आडंबर—पु. [सं.] ढोंग; देखावा; अवडंबर.

आड़—स्त्री. [सं.] १ आश्रय; आसरा. २ आडोसा. ३ आडकाठी.

आड़न—स्त्री. [सं.] ढाल.

आड़ी—स्त्री. [सं.] १ बाजू; दिशा. २ पक्षाचा; गटांतला. ३ तबला वाजविण्याची विशिष्ट तऱ्हा. ४ चांभारांची एक सुटी.

आढ़क—पु. [सं.] चार शेरी माप अथवा वजन; पायली.

आढ़त—स्त्री. [सं.] १ अडत. २ वखार; कोठी. **आढ़तिया**-पु. १ वखारवाला. २ दलाल; अडत्या.

आतंक—पु. [सं.] १ भय; धाक; दहशत. २ साशंक व भीतियुक्त वातावरण.

आततायी—पु. [सं.] १ अतित्यायी. २ आगलाव्या. ३ अपहरण करणारा (जमीन, स्त्री, धन अि.). ४ अत्याचारी; जिवावर अुठलेला; हत्या करावयास अुद्युक्त झालेला.

आतप—पु. [सं.] १ऊन. २अुष्णता; गरमी. ३ सूर्याचा प्रकाश.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आतपी—पु. [सं.] सूर्य.
आतम—वि. [सं.] आपला.
आतमा—स्त्री. [सं.] आत्मा.
आतश-तिश—स्त्री. [फा.] १अग्नि; विस्तव. २ प्रकाश. ३ राग.
आतशक—पु. [फा.] १ सांसर्गिक रोग. २ अपदंश; गरमी रोग.
आतशख़ाना—पु. [फा.] १ भितींतील शेगडी. २ पारशांचें अग्निकुंड.
आतशदान—पु. [फा.] शेगडी.
आतशपरस्त—पु. [फा.] अग्निपूजक.
आतशबाज़ी—स्त्री. [फा.] दारूकाम.
आत्मा—स्त्री. [सं.] जीभ; धुनकणीच्या अेका टोंकाला असलेला चामड्याचा तुकडा.
आत्मा—स्त्री.,पु.[सं.]आत्मा. **आत्मा ठंडी होना**–शांत होणें.
आत्मिक—वि. [सं.] १ आपला. २ मानसिक. ३ आत्म्यासंबंधी.
आत्मोत्सर्ग—पु. [सं.] स्वार्थत्याग.
आदत—स्त्री. [अ.] १ स्वभाव. २ संवय; अभ्यास.
आदम—पु. [अ.] मानवजातीचा आदिपुरुष –मनु.
आदमी—पु. [अ.] १ 'आदम'च्या वंशांतला. २ मनुष्य; मानव. (मु.) **आदमी बनना**–सभ्यतेनें वागणें; माणुसकी धरणें.
आदमीयत—स्त्री. [अ. + फा.] माणुसकी.
आदानप्रदान—पु. [सं.] देवाणघेवाण; देव-घेव.
आदाब—पु. [अ.] १ नियम; कायदा. २ शील; मर्यादा. ३ नमस्कार; प्रणाम. ('अदब' बहु.)
आदि—अव्य.[सं.] वगैरे; इत्यादि. वि. १ पहिला; सुरुवातीचा; प्रथम. २ अगदीं. पु. मूळ; आरंभ.
आदेश—पु. [सं.] १ आज्ञा. २ अुपदेश.
आध-धा—वि. [सं.] अर्धा. (मु.) **आधा तीतर आधा बटेर**–अर्धवट. **आधा होना**–रोडावणें; सुकणें.
आधासीसी—स्त्री.[सं.] अर्धशिशी.
आन—स्त्री. [सं.] १ मर्यादा. २ शपथ; प्रतिज्ञा. ३ अैट; तोरा. ४ क्षण; पळ. वि. अन्य; दुसरा. (मु.) **आनकी आनमें**–क्षणार्धांत; पाहतां पाहतां.
आनना—क्रि. स. [सं.] आणणें.
आनन-फ़ानन—क्रि. वि. [अ.] झट्दिशी; अेकाअेकीं.
आनबान—स्त्री. [सं.] १ थाटमाट. २ अैट; मिजास; तोरा.
आना—क्रि. अ. [सं.] येण; आगमन करणें. (मु.) **आ धमकना**–दाखल होणें; येअून ठेपणें. **आया गया**–अतिथि; पाहुणा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आना—पु. [सं.] आणेली (नाणें).

आनाकानी—स्त्री. [सं.] १ दुर्लक्ष; टाळाटाळ. २ ऐकलें न ऐकल्यासारखें करणें. ३ कुजबूज.

आनि—स्त्री. [सं.] शपथ;आणभाक.

आनुमानिक—वि.[सं.] काल्पनिक.

आप—सर्व. [सं.] आपण. (यौ.) आपकाजी–स्वार्थी; मतलबी.

आपत्ति—स्त्री. [सं.] १ दुःख. २ संकट; विपत्ति. ३आक्षेप; विरोध; हरकत. ४ दोषारोप.

आपदा—स्त्री. [सं.] १ दुःख. २ संकट.

आपन–नो*—सर्व. [सं.] आपला.

आपनपो–पौ—पु. [सं.] आत्मभाव; अहंकार.

आपस—स्त्री. [सं.] नातें; संबंध. आपसमें–अेकमेकांत; परस्परांत.

आपा—पु. [सं.] गर्व; घमेंड. स्त्री. वडील बहीण. (मु.) आपेमें आना–शुद्धीवर येणें. आपेसे बाहर होना–क्रोधामुळें मनावरील ताबा जाणें.

आपात—पु. [सं.] १ अधःपात; पतन. २ अनपेक्षित घडलेली गोष्ट.

आपातत—क्रि. वि. [सं.] १ अचानक; अकस्मात्. २ अखेरीस; शेवटीं.

आपाधापी—स्त्री. [सं.]१आपल्याच कामासाठीं धांवपळ; तारंबळ. २ विवंचना.

आपानक—पु. [सं.] मदिरापान (मेजवानी).

आपुन–नो—सर्व. [सं.] आपला.

आफ़त—स्त्री. [अ.] १ आपत्ति; संकट. २ दुःख; कष्ट. (मु.) आफ़त अुठाना–दुःख भोगणें. आफ़त मचाना–दंगा करणें; गडबड करणें. आफ़त लाना–संकट ओढवून घेणें.

आफ़ताब—पु.[फा.] १सूर्य. २अून.

आफ़तावा—पु. [फा.] पाण्याचें तोटीदार भांडें; झारी. आफ़तावी–स्त्री.

आफ़रीन—अव्य. [फा.] वाहवा; शाबास.

आफ़ात—स्त्री. [अ.] संकटें; विपत्ति ('आफ़त'चें बहु.).

आफ़ियत—स्त्री. [अ.] क्षेम; कुशल समाचार.

आब—स्त्री. [फा.] १ तेज; कांति; रुवाब. २ पाणी.

आबख़ोरा—पु. [फा.] पाणी पिण्याचें भांडें; पेला.

आबजोश—पु. [फा.] १ गरम पाण्यांत अुकळलेल्या मनुका.२रस्सा.

आबताब—स्त्री. [फा.] भपका; शोभा; वैभव.

आबदस्त—पु. [फा.] बहिर्दिशेनंतर हातपाय धुणें; दुंगण धुणें.

आबदाना—पु. [फा.] १ अन्नपाणी; दाणापाणी. २ अुपजीविका

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आवदार—वि. [फा.] चमकदार; पाणीदार. **आबदारी**—स्त्री. चमक; कांति; तजेला; पाणी; तकाकी.

आबनूस—पु. [फा.] जंगलांतील काळें झाड; आबानूस. (मु.) **आबनूसका कुंदा**—काळाकुट्ट, काळाठिक्कर माणूस. **आबनूसी**—वि. काळाठिक्कर; काळाकुट्ट.

आबपाशी—स्त्री. [फा.] पाटबंधाऱ्याची व्यवस्था.

आबरवाँ—स्त्री. [फा.] अेक प्रकारची पातळ मलमल.

आबरू—स्त्री. [फा.] अिज्जत; प्रतिष्ठा; अब्रू.

आबला—पु. [फा.] फोड; व्रण.

आबहवा—स्त्री. [फा.] हवापाणी.

आबाद—वि. [फा.] १ वसलेले. २ सुखी; संपन्न. **आबादकार**—पु. वसाहत करणारा. **आबादी**—स्त्री. १ वसाहत. २ लोकसंख्या; वस्ती. ३ लागवडीस आलेली जमीन.

आभरण-न—पु. [सं.] १ दागिना; भूषण; अलंकार. २ पालनपोषण.

आभीर—पु. [सं.] गोप; गवळी.

आभूषण-न—पु. [सं.] दागिना; भूषण; अलंकार.

आम—पु. [सं.] १ आंबा. २ आंब्याचें झाड.

आम—पु. [सं.] आंव.

आम—वि. [सं.] कच्चा; अपरिपक्व.

आम—वि. [अ.] साधारण; मामुली. **आमख़ास**—खास-दिवाणखाना (राजा किंवा बादशाहाची बसण्याची जागा).

आमड़ा—पु. [सं.] आंब्यासारखें लहान व आंबट फळ किंवा झाड.

आमद—स्त्री. [फा.] १ आगमन; येणें. २ अुत्पन्न; मिळकत. **आमदरफ़्त**—१ येजा; रहदारी. २ अुत्पन्न; मिळकत.

आमदनी—स्त्री. [फा.] अुत्पन्न; प्राप्ति; मिळकत.

आमनासामना—पु. [सं.] समोरासमोर भेट.

आमनेसामने—क्रि. वि. [सं.] समोरासमोर.

आमादगी—स्त्री. [फा.] तयारी; तत्परता.

आमादा—वि. [फा.] तयार; तत्पर; सिद्ध; अुद्युक्त.

आमाल—पु. [अ.] वर्तणूक; करणी.

आमालनामा—पु. [अ.] १ शेरेबुक. २ कैद्याच्या वर्तणुकीचें पत्रक.

आमिल—पु. [अ.] १ काम करणारा. २ कर्तव्यपरायण. ३ अंमलदार; अधिकारी. ४ जादूटोणा करणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आमीन—वि. [अ.] तथास्तु; ओश्वर करो; आमेन.

आमोद—पु. [सं.] १ सुगंध. २ आनंद; प्रसन्नता. **आमोदप्रमोद**—पु. आनंदीआनंद.

आम्नाय—पु. [सं.] १ परंपरा; रीति. २ संवय; अभ्यास.

आयँती पायँती—स्त्री. [सं.+फा.] अुसें-पायथें.

आय—स्त्री. [सं.] प्राप्ति; अुत्पन्न; मिळकत.

आयकी मद्द—[सं. + अ.] अुत्पन्नाची बाब.

आयत—वि. [सं.] विस्तृत; लांबरुंद.

आयत—स्त्री. [अ.] १ चिन्ह; खूण. २ कुराणांतील वाक्य.

आया—अव्य. [फा.] काय; किंवा नाहीं.

आया—स्त्री. [पोर्तु.] दाअी; नस.

आयास—पु. [सं.] परिश्रम; मेहनत.

आयु—स्त्री. [सं.] वय.

आर—पु. [सं.] १ निकृष्ट प्रतीचें व स्वच्छ न केलेलें लोखंड. २ कांठ; किनारा. ३ खाना; घर. ४ पितळ. ५ चाकाचे अरे.

आर—स्त्री. [सं.] १ अणकुचीदार बारीक खिळा; चूक. २ कोंबड्याच्या पंजांतील कांटा. ३ डंख; दंश.

आर—स्त्री. [सं.] कातड्यास भोंक पाडण्याचें हत्यार; आरी.

आर—स्त्री. [अ.] १ तिरस्कार; घृणा. २ वैर. ३ लाज.

आरज़ा—पु. [अ.] रोग.

आरज़ू—स्त्री. [फा.] १ अिच्छा; अभिलाषा; आकांक्षा. २ विनंति.

आरसी—स्त्री. [सं.] १ आरसा. २ खड्याची आंगठी.

आरा—पु. [सं.] करवत. **आरी**—स्त्री.

आराअिश—स्त्री. [फा.] सजावट; आरास.

आराज़ी—स्त्री. [अ.] १ भूमि; जमीन. २ शेत.

आराम—पु. [फा.] १ सुख; चैन. २ विश्रांति; आराम. ३ आरोग्य; स्वास्थ्य.

आराम-तलब—वि. [फा.] १ विलासी; चैनी. २ आळशी; खुशालचेंडु.

आरास्ता—वि. [फा.] सजवलेला; सुशोभित.

आरि*—स्त्री. [सं.] १ हेका; हट्ट. २ मर्यादा.

आरेसू—पु. [सं.] द्वेष.

आरोप—पु. [सं.] १ स्थापणें; लावणें; ठेवणें (अुदा. दोषारोप). २ वृक्षारोपण (एका ठिकाणाहून काढून दुसरीकडे लावणें).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आर्जव—पु. [सं.] सरळपणा; सालसता; सचोटी.

आलंग—पु. [दे.] घोड्यांची मस्ती.

आलंबन—पु. [सं.] १ अवलंब; आश्रय. २ साधन.

आलंभ, आलंभन—पु. [सं.] वध; हिंसा.

आलपीन—स्त्री. [पोर्तु.] टांचणी.

आलम—पु. [अ.] १ जग; दुनिया. २ जनसमूह. ३ अवस्था; स्थिति.

आलमारी—स्त्री. [पोर्तु.] कपाट; फडताळ.

आला—पु. [सं.] कोनाडा.

आला—वि. [अ.] श्रेष्ठ; अुत्तम.

आला—पु. [अ.] हत्यार.

आलाअिश—स्त्री. [फा.] घाण; शरीरांतील मळ.

आलान—पु. [सं.] हत्ती बांधण्याचा दोर, साखळदंड किंवा खुंटा.

आलाप—पु. [सं.] १ संभाषण. २ तान (संगीत). **आलापक**—वि. १ संभाषण करणारा. २ गवअी; गाणारा.

आलिम—वि. [अ.] विद्वान्; पंडित.

आलीफ़हम—वि. [अ.] समजुतदार.

आलीशान—वि. [अ.] भव्य; विशाल.

आलू—पु. [सं.] बटाटा.

आलूबुख़ारा—पु. [फा.] आलूबुखार.

आलेख—पु. [सं.] लिपी.

आलेख्य—पु. [सं.] चित्र; तसबीर. वि. लिहिण्यास योग्य. **आलेख्य विद्या**—चित्रकला.

आलोचन—पु. [सं.] गुणदोषांचा विचार; विवेचन. **आलोचना**—स्त्री. टीका; समालोचना.

आलोड़न—पु. [सं.] १ मंथन; हलविण्याची क्रिया. २ विचार.

आलोड़ना*—क्रि. स. [सं.] मंथन करणें; खूप हलविणें. २ अतिशय विचार करणें.

आल्हा—पु. [दे.] १ पृथ्वीराज चव्हाणाच्या काळीं महोबा येथें प्रसिद्धीस आलेला वीर. २ त्याचें गुणवर्णन करणारें गीत; पोवाडा.

आवभगत—स्त्री. [सं.] आदरसत्कार.

आवश्यकीय—वि. [सं.] आवश्यक; जरूर.

आवागमन—पु. [सं.] १ ये जा; येरझारा. २ पुनर्जन्म. ३ रहदारी.

आवाज़—स्त्री. [फा.] १ ध्वनि; आवाज. २ वाणी. (मु.) **आवाज़ अुठाना**—विरोध करणें. **आवाज़ देना**—१ हांक मारणें. २ ओ देणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आवाज़ा–पु. अपरोधिक भाषण; टोंचून बोलणें; टोमणा.

आवाजाही—स्त्री. [सं.] ये जा; आवागमन.

आवारगी—स्त्री. [फा.] अुनाडकी; अुडाणटप्पूपणा.

आवारजा—पु. [फा.] जमा-खर्चाची वही.

आवारा, आवारागर्द—वि. [फा.] अुनाड; भटक्या; अुडाणटप्पू.

आविष्कर्ता—वि. [सं.] शोध लावणारा.

आविष्कार—पु. [सं.] १ प्रयोग. २ शोध. ३ प्रगटीकरण; प्रगट होणें.

आवेदन—पु. [सं.] विनंति; अर्ज; निवेदन. **आवेदनपत्र**–पु. अर्ज; विनंतिपत्र.

आशंका—स्त्री. [सं.] १ शंका; संशय. २ भय; भीति. ३ अनिष्ट गोष्टींचीं धागधुग.

आशना—वि. [फा.] ओळखीचा; परिचित. **आशनाअी**–स्त्री. १ परिचय; ओळख. २ प्रेम. ३ गुप्त संबंध; अयोग्य संबंध.

आशर-सर*—पु. [सं.] १ राक्षस. २ अग्नि.

आशिक़—पु. [अ.] प्रियकर; प्रेमी.

आशियाना—पु. [फा.] घरटें.

आशिष—स्त्री. [सं.] आशीर्वाद.

आशुकवि—पु. [सं.] शीघ्रकवि.

आस—स्त्री. [सं.] १ आशा; अुमेद. २ अिच्छा; कामना. ३ आधार; भरंवसा.

आसकत—स्त्री. [सं.] आळस; सुस्ती. **आसकती**–वि. आळशी.

आसमान—पु. [फा.] १ आकाश. २ स्वर्ग. (मु.) **आसमानके तारे तोड़ना** – आकाशाला गवसणी घालणें; अशक्य गोष्ट शक्य करून दाखविणें. **आसमान पर उड़ना या चढ़ना**–१ दिमाख किंवा डौल मिरविणें; घमेंड करणें. २ हवेंत किल्ले बांधणें. **आसमान सिर पर अुठाना**–घर डोक्यावर घेणें; गोंगाट करणें. **आसमानी**–वि. १ आकाशी रंगाचा. २ दैवी; अीश्वरी.

आसरैत—पु. [सं.] १ आश्रित. २ आश्रयाची अिच्छा धरणारा.

आसा—स्त्री. [सं.] १ आशा; अुमेद. २ संतोष.

आसा—पु. [अ.] भालदार किंवा चोपदाराच्या हातांतील दंड.

आसाअिश—स्त्री. [फा.] आराम; सुख; आनंद.

आसाढ़—पु. [सं.] आषाढ महिना.

आसान—वि. [फा.] सोपें; सरळ. साधें. **आसानी**–स्त्री. सरलता; सोपेपणा; सुबोधता.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

आसूदा—वि. [फा.] १ संतुष्ट; तृप्त. २ संपन्न; सुखी.

आसेब—पु. [फा.] १ भूतबाधा. २ आपत्ति; कष्ट. ३ नुकसान; हानि.

आस्तीन—स्त्री. [फा.] कपड्याची बाही; अस्तनी. (मु.) **आस्तीन का साँप**–अस्तनींतील साप (निखारा).

आह—स्त्री. [सं.] निःश्वास; सुस्कारा; दुःखाचा अुच्छ्वास. अव्य. अेरेरे; हाय हाय.(मु.) **आह पडना**–शाप लागणें; दुष्कृत्याचें फळ मिळणें. **आह भरना**–अुसासा टाकणें.

आहट—स्त्री. [सं.] पावलांचा आवाज; चाहूल.

आहत—वि. [सं.] जखमी; घायाळ.

आहन—पु. [फा.] लोखंड. **आहनी**–वि. लोखंडी; लोखंडापासून बनविलेलें.

आहर*—पु. [सं.] वेळ; समय.

आहर—पु. [सं.] लढाअी; युद्ध.

आहरण—पु. [सं.] अपहरण.

आहरन—पु. [सं.] अैरण.

आहाँ—स्त्री. [सं.] १ धांवा; करुण हांक. २ हांक; पुकार.

आहिस्ता—क्रि. वि. [फा.] हळुहळु; सावकाश; आस्ते.

अि

अिंगला—स्त्री. [सं.] अिडानाडी.

अिंगलिस्तान—पु. [अिं. + फा.] अिंग्लंड.

अिंगित—पु. [सं.] खूण; अिशारा; संकेत. वि. सांकेतिक; सूचित.

अिंगुर—पु. [सं.] शेंदूर.

अिंगुरौटी—स्त्री. [सं.] कुंकवाची डबी.

अिंजील—स्त्री. [ग्री.] ख्रिस्ती लोकांचा धार्मिक ग्रंथ.

अिंतक़ाल—पु. [अ.] १ मृत्यु; मरण. २ स्थलांतर.

अिंतख़ाब—पु. [अ.] १ निवडणूक. २ निवड. ३ पसंती.

अिंतज़ाम—पु. [अ.] बंदोबस्त; व्यवस्था.

अिंतज़ार—पु. [अ.] प्रतीक्षा; वाट पाहणें.

अिंदर*—पु. [सं.] अिंद्र.

अिंद्रजाल—पु. [सं.] जादुटोणा.

अिंसाफ़—पु. [अ.] १ न्याय. २ निर्णय; निकाल.

अिकट्ठा—वि.[सं.] अेकत्र; अेकंदर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अिकतार—वि. [सं.] समान; बरोबर; सारखा. क्रि. वि. सतत; लागोपाठ.

अिकतारा—पु. [सं.] अेकतारी; तुणतुणी.

अिकतीस—वि. [सं.] अेकतीस.

अिकबाल—पु. [अ.] १ भाग्य; दैव. २ अैश्वर्य. ३ स्वीकृति; मान्यता. ४ प्रताप; कीर्ति.

अिकबाल-मन्द—वि. [अ.+फा.] १ भाग्यशाली. २ प्रतापी.

अिकराम—पु. [अ.] १ अिनाम; बक्षिस; पारितोषिक. २ आदर; सन्मान.

अिक़रार—पु. [अ.] करार; वायदा.

अिक़रारनामा—पु. [अ. + फा.] प्रतिज्ञापत्र; करारपत्र.

अिकला*—वि. [सं.] अेकटा.

अिकलाअी—स्त्री. [सं.] स्त्रियांचें पांघरण्याचें वस्त्र; ओढणी.

अिकलौता—पु. [सं.] अेकुलता अेक.

अिकल्ला—वि. [सं.] १ अेकेरी. २ अेकटा; अेकाकी.

अिकसठ—वि. [सं.] अेकसष्ट.

अिकौंज—स्त्री. [सं.] अेकच मूल झालेली स्त्री; अेक-संतानी.

अिक्का—वि. [सं.] १ अेकटा; अेकाकी. २ बेजोड; अतुलनीय. पु. १ अेक्का (पत्त्यांच्या खेळांतील). २ अेक्का (वाहन). **अिक्का दुक्का**—वि. अेकटा दुकटा.

अिक्कीस—वि. [सं.] अेकवीस.

अिक्यावन—वि. [सं.] अेक्कावन.

अिक्यासी—वि. [सं.] अेक्याअैंशी.

अिख़लाक़—पु. [अ.] १ संवय; स्वभाव. २ नीति. ३ मुर्वत.

अिख़लास—पु. [अ.] १ प्रेम; प्रीति. २ मेळ; मिलाफ; मैत्री.

अिख़्तियार—पु. [अ.] १ हक्क; अधिकार; अख्त्यार. २ सामर्थ्य; अवाका; शक्ति.

अिजमाल—पु. [अ.] १ संकलन; जमविणें; गोळा करणें. २ संक्षिप्त करणें. ३ संक्षिप्त रूप. ४ अेकाच जमिनीवर अनेकांचा अधिकार.

अिजराय—पु. [अ.] जारी करणें. (यौ.) **अिजराय डिगरी**—डिग्री जारी होणें.

अिजलास—पु. [अ.] १ कोर्ट; कचेरी. २ खुलें अधिवेशन.

अिज़हार—पु. [अ.] १ प्रकटीकरण; प्रसिद्धि. २ साक्ष.

अिजाज़त—स्त्री. [अ.] १ परवानगी. २ आज्ञा; हुकूम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अिज़ाफ़ा—पु. [अ.] वृद्धि; वाढ (सारा; खंड अि. मध्यें).

अिज़ार—स्त्री. [फा.] विजार; पायजमा. अिज़ारबंद–पु. विजारीची नाडी.

अिजारा—पु. [अ.] मक्ता; ठेका. २ अधिकार; मालकी. ३ अेवजीं किंवा भाड्यानें दिलेली वस्तु.

अिज़्ज़त—स्त्री. [अ.] मान; मर्यादा; अब्रू. (मु.) अिज़्ज़त अुतारना–अब्रू घेणें. [प्रतिष्ठित.

अिज़्ज़तदार—वि. [अ. + फा.]

अिठलाना—क्रि. अ. [सं.] १ अैट दाखविणें. २ नखरा करणें. ३ रुसणें; फुगणें. अिठलाहट-स्त्री. नखरा; अैट.

अित*—क्रि. वि. [सं.] येथें; अिकडे; या बाजूस.

अितना—वि. [सं.] अितका-की-कें.

अितमाम*—पु. [अ.] बंदोबस्त; व्यवस्था.

अितमीनान—पु. [अ.] १ विश्वास; खात्री. २ संतोष.

अितराना—क्रि. अ. [सं.] १ तोऱ्यांत असणें; घमेंडींत असणें.

अितरौहाँ*—वि. [सं.] गर्विष्ठ; घमेंडखोर; ताठर.

अितवार—पु. [सं.] रविवार; आदितवार.

अिताअत—स्त्री. [अ.] आज्ञापालन.

अिताब—पु. [अ.] १ राग; संताप. २ दटावणी.

अिती-तो—वि. [सं.] अितका-की-कें.

अित्तफ़ाक़—पु. [अ.] १ अैक्य; मिलाफ. २ योगायोग. अित्तफ़ाक़िया-वि. संयोगवशात्; आकस्मिक.

अित्तला-त्तिला—स्त्री. [अ.] सूचना; खबर.

अित्तहाद—पु. [अ.] १ अेकी; अेकजूट. २ मैत्री.

अित्तहाम—पु. [अ.] १ दोष लावणें; आळ घेणें. २ संशयांत टाकणें; बुचकळ्यांत पाडणें.

अित्र—पु. [अ.] अत्तर.

अिद्दत—स्त्री. [अ.] १ कायद्यानुसार स्त्रियांना पुनर्विवाहाकरितां आवश्यक असलेली मुदत. २ गणना; मोजणी.

अिधर—क्रि. वि. [सं.] अिकडे; या बाजूस.

अिनसान-न्सान—पु. [अ.] मनुष्य. अिनसानियत-स्त्री. माणुसकी; सौजन्य.

अिनायत—स्त्री. [अ.] कृपा; अनुग्रह.

अिनायत—स्त्री. [अ.] दुसऱ्याकरितां स्वतः कष्ट सोसणें.

अिने-गिने—वि. [अनु.] मोजकें; बोटावर मोजण्याअितकें; कांहीं.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अिन्क़िलाब—पु. [अ.] क्रांति; आमूलाग्र परिवर्तन.

अिन्तहा—स्त्री. [अ.] १ सीमा; हद्द. २ समाप्ति. ३ परिणाम; शेवट.

अिन्शा—स्त्री. [अ.] १ लेखन. २ लेखन-शैली.

अिन्शा-अल्लाह-तआला—क्रि. वि. [अ.] देव करील तर; अीश्वराची अिच्छा असेल तर.

अिफ़रात—स्त्री. [अ.] विपुलता; अधिकता. वि. पुष्कळ; विपुल.

अिफ़्तख़ार—पु. [अ.] स्वाभिमान.

अिबरानी—वि. [अ.] यहुदी; हिब्रू. स्त्री. यहुदी किंवा हिब्रू भाषा.

अिबादत—स्त्री. [अ.] पूजा-अर्चा.

अिबादतख़ाना-गाह—स्त्री. [अ. + फा.] देअूळ; मंदीर.

अिबारत—स्त्री. [अ.] १ लेखन-शैली. २ मजकूर; लेखन.

अिब्तदा—स्त्री. [अ.] १ आरंभ; सुरुवात. २ विकास; अुद्गम.

अिब्तदाअी—वि. [फा.] सुरुवातीचा; आरंभींचा.

अिमकान—पु. [अ.] १ संभव; शक्यता. २ शक्ति; सामर्थ्य.

अिमला—पु. [अ.] शुद्धलेखन.

अिमली—स्त्री. [सं.] चिंच.

अिमाद—पु. [अ.] स्तंभ; खांब.

अिमाम—पु. [अ.] १ मुसलमानी प्रार्थना चालविणारा; अिमाम. २ नेता.

अिमामदस्ता—पु. [फा.] लोखंडी अगर पितळी खलवत्ता.

अिमामबाड़ा—पु. [अ. + सं.] तावूत विसर्जन करण्याची व ठेवण्याची जागा; आशुरखाना.

अिमि*—क्रि. वि. [सं.] अशा प्रकारें.

अिम्तहान—पु. [अ.] परीक्षा.

अिरशाद—पु. [अ.] १ हुकूम. २ अुपदेश. ३ ताकीद.

अिरषा-रिषा—स्त्री. [सं.] अीर्ष्या; असूया.

अिराक़—पु. [अ.] मेसोपटामिया. **अिराक़ी**—वि. अिराक प्रदेशांतील. पु. घोड्यांची अेक जात.

अिरादा—पु. [अ.] विचार; संकल्प.

अिर्दगिर्द—क्रि. वि. [अनु. + फा.] १ सभोंवतीं; आसपास. २ चोहोंकडे.

अिलज़ाम-ल्ज़ाम—पु. [अ.] आरोप.

अिलहान—पु. [अ.] १ अुत्तम स्वर. २ संगीत.

अिलहाम—पु. [अ.] १ आकाशवाणी. २ अंतःस्फूर्ति.

अिलाक़ा—पु. [अ.] १ अिलाखा; प्रांत. २ संबंध. ३ हार्दिक प्रेम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अिलाज—पु. [अ.] १ अुपाय; युक्ति. २ चिकित्सा. ३ औषध.

अिलायची—स्त्री. [सं. + फा.] वेलदोडा; वेलची. **अिलायची दाना**–१ वेलदोड्याचा दाणा. २ साखरफुटाणा.

अिलाही—पु. [अ.] अीश्वर. वि. दैवी; अीश्वरी.

अिल्तिजा—स्त्री. [अ.] निवेदन; विनंति.

अिल्तिमास-ल्तेमास—पु. [अ.] निवेदन; विनंति.

अिल्म—पु. [अ.] १ विद्या. २ ज्ञान. ३ युक्ति. ४ विज्ञान.

अिल्म दाँ–[अ.+फा.] पु. विद्वान्.

अिल्लत—स्त्री. [अ.] १ दोष; अपराध. २ तंटा; बखेडा; भानगड. ३ आजार. ४ आरोप. ५ कारण. ६ अुणीव; कमतरता.

अिशरत—स्त्री. [अ. अैषआराम; चैन.

अिश्क़—पु. [अ.] प्रेम.

अिश्तहार—पु. [अ.] जाहिरात.

अिषण*—स्त्री. [सं.] कामना.

अिसपंज—पु. [अिं.] स्पंज.

अिसपात—पु. [सं.] अेक प्रकारचें कठीण पोलाद.

अिसराफ़—पु. [अ.] धनाचा अपव्यय; फाजील खर्च.

अिसरार—पु. [अ.] आग्रह; हट्ट.

अिस्तकबाल—पु. [अ.] १स्वागत. २ भविष्यकाळ (व्याकरणांतील).

अिस्तिंजा—पु. [अ.] १ लघ्वीनंतर जननेंद्रियाची मातीच्या ढेकळानें शुद्धि करणें. २ लघ्वी करणें. ३ हात पाय धुणें; चूळ भरणें.

अिस्तिरी—स्त्री. [सं.] अिस्तरी.

अिस्तीफ़ा—पु. [अ.] राजीनामा; त्यागपत्र.

अिस्तेदाद—स्त्री. [अ.] १ सामर्थ्य; शक्ति. २विद्वत्ता; ज्ञान. ३निपुणता.

अिस्तेमाल—पु. [अ.] अुपयोग.

अिस्त्री*—स्त्री. [सं.] स्त्री.

अिहतियात—स्त्री. [अ.] १ सावधपणा; काळजी. २ संरक्षण; बचाव.

अिहाँ*—क्रि. वि. [सं.] येथें.

अी

अींगुर—पु. [सं.] शेंदूर.

अींचना—क्रि. स. [सं.] ओढणें; खेंचणें.

अींट—स्त्री. [सं.] वीट. (मु.) **अींटसे अींट बजाना**–जमीनदोस्त करणें; नायनाट करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अींदर—पु. [दे.] खरवस.
अीख—स्त्री. [सं.] अूंस.
अीखना*—क्रि. स. [सं.] पाहणें.
अीछन*—पु. [सं.] डोळा.
अीछना—क्रि. स. [सं.] अिच्छिणें.
अीज़ा—स्त्री. [अ.] अिजा; दुखापत.
अीजाद—स्त्री. [अ.] शोध; आविष्कार.
अीजाब—पु. [अ.] १ सूचना. २ विनंति.
अीठ*—पु. [सं.] मित्र; प्रियजन. अीठी–स्त्री. मैत्री. [करण.
अीठना—क्रि. स. [सं.] अिच्छा
अीद—स्त्री. [अ.] मुसलमानी सण. अीद का चाँद–अुंबराचें फूल.
अीमान—पु. [अ.] १ धर्म. २ विश्वास. ३ आस्तिक्य बुद्धि; श्रद्धा. ४ सचेपणा.
अीमानदार—वि. [अ. + फा.] १ विश्वासू; सच्चा. २ श्रद्धावान्.
अीरखा—स्त्री. [सं.] अीर्ष्या; असूया.
अीरान—पु. [फा.] फारस देश.
अीस—पु. [सं.] १ अीश; स्वामी. २ महादेव.
अीसा-अीसामसीह—पु. [अ.] येशू ख्रिस्त. अीसाअी–वि. ख्रिस्ती.

अु

अुँगली—स्त्री. [सं.] बोट (हातापायाचें). (मु.) पाँचों अुँगलियाँ घीमें होना–सव बाजूंनीं नफाच नफा.
अुँघाअी—स्त्री. [सं.] डुलकी.
अुँचाव-स—पु. [सं.] अुंची.
अुंछ—स्त्री. [सं.] अुदरनिर्वाहाकरितां खळ्यांतील अुरलेलें धान्य गोळा करण्याचें काम.
अुँजरिया—स्त्री. [सं.] १ चांदणें. २ प्रकाश; अुजेड. **अुँजरियारी**–स्त्री. १ चांदणें. २ प्रकाश; अुजेड.
अुअना—क्रि. अ. [सं.] १ अुगवणें; अुदय होणें. २ अुपजणें.
अुअि*—सर्व. [दे.] तोच. वि. तितका.
अुकठना—क्रि. अ. [सं.] सुकणें; वाळून काष्ठ होणें.
अुकठा—वि. [सं.] शुष्क; वाळलेला.
अुकताना—क्रि. अ. [सं.] १ त्रासणें; कंटाळणें. २ घाअी करणें; जलदी करणें.
अुकति*—स्त्री. [सं.] अुक्ति; वचन; म्हण.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अुकसना—क्रि. अ. [सं.] १ हळू हळू वर येणें; अुगवणें; अुद्भवणें. २ विस्कटणें. ३ चिंध्या होणें; फाटणें.

अुकसनि*—स्त्री. अुगम; अुद्भव.

अुकसाना—क्रि. स. [सं.] १ अुत्तेजित करण; चेतविणें. २ अुचलून धरणें. ३ (दिव्याची वात) अुंच करणें; मोठी करणें.

अुकसौंहाँ—वि. [सं.] विकास पावणारा; अुन्नत.

अुक़ाब—पु. [अ.] गरुड पक्षी.

अुकासना—क्रि. स. [सं.] १ वर ओढणें. २ अुघळणें; वर फेंकणें. ३ अुघडणें.

अुकेलना—क्रि. स. [सं.] १ अुकलणें. २ विलग करणें; सोडविणें.

अुकौना—पु. [अनु.] डोहाळे.

अुखड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ अुखडणें; अुखळणें. २ विचलित होणें; अस्थिर होणें; न टिकणें. ३ तुटणें; मोडणें.

अुखड़वाना—क्रि. स. [सं.] अुखडविणें.

अुखमज*—पु. [सं.] अुष्मज; अुष्णतेमुळें अुत्पन्न होणारे जीव (ढेकूण, मच्छर अि.).

अुखली—स्त्री. [सं.] अुखळी.

अुखाड़—पु. [सं.] अुचाटण; अुन्मूलन. **अुखाड़ना**—क्रि. स. १ अुपटणें; अुखडणें. २ चिथविणें. ३ विस्काळित करणें; विसकटणें.

अुखेलना*—क्रि. स. सं.] १ लिहिणें. २ चित्र काढणें.

अुगटना*—क्रि. अ. [सं.] १ वारंवार सांगणें. २ खोचून बोलणें; घालून-पाडून बोलणें.

अुगना—क्रि. अ. [सं.] १ अुगवणें; अुदय होणें. २ अंकुर फुटणें. ३ अुत्पन्न होणें; अुपजणें.

अुगलना—क्रि. अ. [सं.] १ वमन करणें. २ (तोंडांतील) पदार्थ थुंकणें. ३ गौप्यस्फोट करणें.

अुगलाना—क्रि. स. [सं.] १ तोंडांतून काढविणें. २ चूक कबुलविण.

अुगाना—क्रि. स. [सं.] अुत्पन्न करणें.

अुगालदान—पु. [सं. + फा.] पिकदाणी.

अुगाहना—क्रि. स. [सं.] वसूल करणें.

अुगाही—स्त्री. [सं.] १ वसूली; वसूल केलेली रक्कम. २ वसुलीचें काम.

अुगिलना—क्रि. अ. [सं.] १ थुंकणें. २ वाच्यता करणें.

अुग्रदल—पु. [सं.] जहाल पक्ष.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अघटना—क्रि. अ. [सं.] १ ताल देणें किंवा तालांत गाणें. २ मागील गोष्ट अकरून काढणें. ३ केलेल्या अपकाराचा वारंवार अल्लेख करणें. ४चुकीबद्दल वारंवार टोंचून बोलणें.

अघटा—वि. [सं.] अपकाराचा वारंवार अल्लेख करणारा.

अघरना—क्रि. अ. [सं.] खुलें होणें; अघडणें.

अघारना*—क्रि. स. [सं.] १ अघडणें; खुलें करणें. २ मोकळें करणें. ३ प्रगट करणें; अघडकीस आणणें.

अचकन—पु. [सं.] टेकण.

अचकना—क्रि. अ. [सं.] १ अंच होण्यासाठीं पायाच्या पंजावर अुभें राहणें. २ अुडी मारणें.

अचका*—क्रि. वि. [सं.] अचानक; अेकाअेकीं.

अचकाना—क्रि. स. [सं.] अुचकणें; वर करणें.

अचक्का—पु.[सं.]अुचल्या;भामटा.

अचटना—क्रि. अ. [सं.] १ पृथक् होणें. २ निखळणें; सुटणें. ३ निसटणें. ४ विरक्त होणें.

अचटाना—क्रि. स. [सं.] अुचाटन करणें.

अचड़ना—क्रि. अ. [सं.] जोडलेली वस्तू विलग होणें; निखळणें.

अचनि*—स्त्री. [सं.] वर येणें; वर अुठणें.

अचाट—पु. [सं.] अुदासीनता; विरक्ति; मन अुडून जाणें.

अचाटना—क्रि. स. [सं.] अुचाटन करणें; मन पराव्रत्त करणें.

अचाड़ना—क्रि. स. [सं.]१ विलग करणें; अुकलणें. २ अुपटणें; काढणें.

अचाट—पु. [सं.] अुचाटन.

अच्चारण—पु. [सं.] अुच्चार.

अच्छ—स्त्री. [सं.] ठसका; ढांस (पितांना किंवा खातांना).

अछंग*—पु. [सं.] १ मांडी; अुत्संग. २ छाती.

अछल-कूद—स्त्री. [सं.] हंसणें खिदळणें; नाचणें बागडणें.

अछलना—क्रि. अ. [सं.] अुसळणें; वर येणें; अुशी घेणें. २ अुल्हासित होणें; प्रसन्न होणें. ३ अुडी घेणें; झेप घेणें.

अछारना-लना—क्रि. स. [सं.] अुडविणें; वर फेकणें.

अछलवाना-अछलाना—क्रि. स. [सं.] अुडविणें; अुधळणें; वर फेकविणें.

अछाला—पु. [सं.] १ अुसळी; आवेग. २ वमन; अुलटी.

अछाह*—पु. [सं.] – अुत्साह; आनंद; अुल्हास.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अुजट*—पु. [सं.] अुटज; पर्णकुटी; झोंपडी.

अुजड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ अुध्वस्त होणें; छिन्नविच्छिन्न होणें. २ नष्ट होणें. ३ अुखळणें; अुकरणें; खणणें.

अुजड़वाना—क्रि.स. [सं.] अुध्वस्त करविणें; अुजाड करविणें.

अुजड्ड—वि. [सं.] १ अशिष्ट; अुद्धट. २ अुच्छृंखल. अुजड्डपन—पु. अुच्छृंखलता; अुद्धटपणा.

अुजरत—स्त्री. [अ.] १ मजुरी. २ भाडें. ३ मोबदला.

अुजरना—क्रि. अ. [सं.] अुजाड होणें; ओसाड पडणें; अुध्वस्त होणें.

अुजरा*—वि. [सं.] अुजळ; स्वच्छ; पांढरा. अुजराना—क्रि. स. स्वच्छ करविणें; अुजळा देवविणें.

अुजलत—स्त्री. [अ.] त्वरा; घाअी.

अुजलना—क्रि. अ. [सं.] १ प्रकाशणें. २ प्रकट होणें. ३ अुठून दिसणें; खुलून दिसणें.

अुजलवाना—क्रि. स. [सं.] अुजळा देवविणें; जिल्हअी करवून घेणें.

अुजागर—वि. [सं.] १ प्रकाशित; तेजःपुंज; प्रकाशमान. २ प्रकट झालेला; अुघड; प्रसिद्ध.

अुजार*—पु. [सं.] शून्यस्थान; अुजाड जागा.

अुजारा*—पु. [सं.] अुजेड; प्रकाश. अुजारी—स्त्री.

अुजालना—क्रि. स. [सं.] १ अुजळा देणें. २ पेटविणें.

अुजाला—पु. [सं.] १ प्रकाश. २ कुलश्रेष्ठ. अुजाली—स्त्री. चांदणें; चंद्रिका.

अुजास—पु. [सं.] अुजेड; प्रकाश.

अुजियार-रा—पु. [सं.] प्रकाश.

अुजियारी—स्त्री. [सं.] १ प्रकाश; २ चांदणी.

अुजेर-रा-ला—पु. [सं.] प्रकाश.

अुज्यारा—पु. [सं.] अुजेड; प्रकाश. अुज्यारी—स्त्री.

अुज्र—पु. [अ.] १ आक्षेप; विरोध. २ सविनय विरोध. ३ बहाणा. ४ क्षमा-याचना.

अुज्रदारी—स्त्री. [अ. + फा.] हरकत; तक्रार; विरोध.

अुझकना*—क्रि. अ. [सं.] १ मान वर करून पाहणें; मान अुंचावणें. २ वर येणें; अुंचावणें; निघणें. ३ सावध होणें.

अुझलना—क्रि. स. [सं.] ओतणें.

अुटंग—वि. [सं.] लांडा; आंखूड (कपडा).

अुटकना*—क्रि. स. [सं.] अंदाज करणें; अटकळ करणें

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अुठँगन—पु. [सं.] १ पाठीचें टेकण. २ टेकण; आधार. **अुठँगना**—क्रि. अ. १ टेकू देणें; आधार घेणें. २ पहून राहणें.

अुठना—क्रि. अ. [सं.] १ अुठणें; वर येणें. २ जागे होणें. ३ अुसळणें. ४ अुडी घेणें. ५ अुद्भवणें; निघणें. (मु.) **अुठ जाना**–अिहलोक सोडणें.

अुठल्लू—वि. [सं.] १ भटक्या. २ अुडाणटप्पू.

अुठवाना—क्रि. स. [सं.] १ अुठविणें; जागे करविणें. २ अुचलविणें.

अुठाअीगीरा—वि. [सं. + फा.] अुचल्या; चोर; लुचा.

अुठान—स्त्री. [सं.] १ अुत्थान; अुचल. २ वाढ; वृद्धि.

अुठाना—क्रि. स. [सं.] १ अुठविणें; जागे करणें. २ अुचलणें. ३ वर नेणें. ४ आरंभ करणें. ५ पद्धत मोडणें; चाल बंद करणें. (मु.) **अुठा रखना**–बाकी ठेवणें.

अुठावा-ठौआ—वि. [सं.] १ भटक्या; अुठवळ; अस्थिर. २ अस्थिर; जंगम; चलायमान.

अुठौनी—स्त्री. [सं.] १ रतीब; बंधी. २ अगाऊ दिलेली रक्कम; अॅडव्हान्स. ३ अुधारीचा व्यवहार. ४ नवसाचा काढून ठेवलेला नैवेद्य.

अुड़ंकू—वि. [सं.] १ अुडणारा. २ चालता फिरता.

अुडंबर—पु. [सं.] औदुंबराचें झाड व फळ.

अुड़न—स्त्री. [सं.] अुड्डाण; अुड्ण्याची क्रिया.

अुड़नछू—वि. [सं.] पळून गेलेला.

अुड़नझाअीं—स्त्री. [सं.] थाप; भुलवणूक; झोला.

अुड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ अुडणें. २ खर्च होणें. ३ हरवणें; बेपत्ता होणें.

अुड़वाना—क्रि. स. [सं.] अुडवावयास लावणें.

अुड़ाअू—वि. [सं.] १ अुडविणारा; अुधळ्या. २ अुडणारा.

अुड़ाका-कू—वि. [सं.] अुडणारा.

अुड़ान—स्त्री. [सं.] १ अुड्डाण; २ अुडी; झेप.

अुड़ाना—क्रि. स. [सं.] अुडविणें.

अुड़ासना—क्रि. स. [सं.] १ अंथरूण गुंडाळणें; गोळा करणें.

अुड़ासना—क्रि. स. [सं.] १ विसकटणें; विखुरणें. २ त्रास देणें; सतावणें.

अुड़ुप—पु. [सं.] १ नाव; नौका. २ चंद्र. ३ मोठा गरुड पक्षी.

अुड़ुस—पु. [सं.] ढेकूण.

अुड़ैनी*—स्त्री. [सं.] काजवा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अढ़रना—क्रि. अ. [सं.] विवाहित स्त्रीनें परपुरुषाबरोबर निघून जाणें.

अढ़री—स्त्री. [सं.] वेश्या; रखेली.

अढ़ारना—क्रि. स. [सं.] परस्त्रीस पळविणें.

अढ़ावनी, अढ़ौनी—स्त्री. [सं.] ओढणी; पांघरण्याचें वस्त्र.

अतंक-ग—वि. [सं.] अुंच; अुत्तंग.

अुत-तै*—क्रि. वि. [सं.] तेथें; तिकडे.

अुतन—क्रि. वि. [सं.] तिकडे; त्या बाजूस.

अुतपात*—पु. [सं.] अुत्पात; आपत्ति.

अुतर*—पु. [सं.] अुत्तर दिशा.

अुतरन—स्त्री. [सं.] वापरलेले किंवा अंगावरून अुतरलेले कपडे.

अुतरना—क्रि. अ. [सं.] अुतरणें.

अुतरवाना—क्रि. स. [सं.] अुतरविणें.

अुतराअी—स्त्री. [सं.] १ नदी अुतरण्याचें भाडें. २ अुतरणीची जमीन. ३ अुतरण.

अुतराना—क्रि. अ. [सं.] १ तरंगणें; तरणें. २ अुकळी येणें; अुतास येणें.

अुतलाना—क्रि. अ. [सं.] अुतावीळ होणें.

अुताअील-यल—वि. [सं.] अुतावीळ; अधीर.

अुतान—वि. [सं.] अुताणा; चीत.

अुतार—पु. [सं.] १ अुतरण. २ अुतार.

अुतारन—स्त्री. [सं.] वापरलेलें वस्त्र.

अुतारना—क्रि. स. [सं.] १ अुंचावरून खालीं घेणें. २ प्रतिचित्र काढणें. ३ नक्कल करणें (लेखन). ४ ठेवून घेणें; अुतरून घेणें. ५ वसूल करणें. ६ भूतबाधा अुतारणें.

अुतारा—पु. [सं.] १ मुक्काम; तळ; छावणी. २ अुतार; पैलतीरास जाणें.

अुतारू—वि. [सं.] तयार; तत्पर.

अुतावल-हिल, अुतैला*—क्रि. वि. [सं.] अुतावीळपणानें; घाअीनें. वि. अुतावीळ.

अुतावला—वि. [सं.] १ अुतावीळ. २ घाबरलेला. **अुतावली**—स्त्री. १ घाअी; त्वरा. २ अुतावीळपणा; चंचलता.

अुत्कोच—पु. [सं.] लांचलुचपत.

अुत्तान—वि. [सं.] अुताणा.

अुत्तेजन—पु. [सं.] प्रोत्साहन. **अुत्तेजना**—स्त्री.

अुथलना—क्रि. अ. [सं.] १ डळमळणें; हालणें; डगमगणें. २ अुलथापालथ होणें. ३ पाणी अुथळ होणें किंवा कमी होणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अथल-पथल—स्त्री. [सं.] १ खळबळ; चलबिचल. २ उलथापालथ; वि. विसकटलेला.

अथला—वि. [सं.] अथळ. [बेडर.

अदंड-दंड—वि. [सं.] धीट;

अदमदना*—क्रि. अ. [सं.] अन्माद चढणें; अन्मत्त होणें.

अदासी—पु. [सं.] १ विरक्त पुरुष; संन्यासी. २ नानकपंथी साधू. स्त्री. १ औदासीन्य. २ दुःख.

अदुंबर—पु. [सं.] औदुंबर व त्याचें फळ.

अदै-दो-दौ*—पु. [सं.] अुदय.

अदोत*—पु. [सं.] प्रकाश; दीप्ति.

अद्दाम—वि. [सं.] १ महान. २ अुद्दाम; अमर्यादशील. ३ निरंकुश; स्वैर. ४ स्वतंत्र.

अुद्धट—वि. [सं.] प्रबल; प्रचंड.

अुधड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ अुसवणें. २ अुकललें जाणें.

अुधर—क्रि. वि. [सं.] तिकडे; दुसरीकडे.

अुधराना—क्रि.अ. [सं.] १वाऱ्यानें विस्कटणें; अस्ताव्यस्त होणें. २ दंगा करणें. [करणें.

अुधारना—क्रि. स. [सं.] अुद्धार

अुधेड़ना—क्रि. स. [सं.] १ अुलगडणें; अुकलणें. २ टाके अुसवणें. ३ विसकटणें; विखुरणें.

अुधेड़बुन—स्त्री. [सं.] १ विवंचना; विचार. २ घोटाळा; गोंधळ.

अुनचास—वि. [सं.] अेकुणपन्नास.

अुनतीस—वि. [सं.] अेकुणतीस.

अुनदा-दौंहा,* अुनींदा—वि. [सं.] जागरणामुळें त्रासलेला; झोपेनें घेरलेला.

अुनमना—वि. [सं.] स्तब्ध; गप्प.

अुनमान*—पु. [सं.] १ अटकळ; अनुमान. २ शक्ति; सामर्थ्य. ३ प्रमाण; माप. वि. समान; तुल्य.

अुनमुनी—स्त्री. [सं.] हठयोगाची अेक मुद्रा.

अुनमेख*—पु. [सं.] विकास; अुन्मेष.

अुनरना—क्रि. अ. [सं.] १ अुन्नत होणें; भरून येणें. २ अुड्या मारीत चालणें.

अुनवना—क्रि. अ. [सं.] १ भारान्वित होणें; लवणें. २ भरून येणें (आकाश). ३ कोसळणें.

अुनसठ—वि. [सं.] अेकुणसाठ.

अुनहत्तर—वि. [सं.] अेकुणसत्तर.

अुनहानि*—स्त्री. [सं.] समता बरोबरी.

अुनहार*—वि [सं.] समान; सदृश. **अुनहारि**-स्त्री. सादृश्य; सारखेपणा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अुनाना*—क्रि. स. [सं.] प्रवृत्त करणें; वळविणें. **क्रि. अ.** मानणें; अैकणें.

अुनिमह*—सर्व. [सं.] त्यांत.

अुन्नअिस, अुन्नीस—वि. [सं.] अेकोणीस. **अुन्नीस बिस्वे—**बहुत-करून; बव्हंशीं.

अुन्नासी—वि. [सं.] अेकुणअैशी.

अुन्मेष—पु. [सं.] १ खुलणें; अुघडणें (डोळा). २ किंचित् प्रकाश. ३ विकास.

अुपंत—वि. [सं.] अुत्पन्न झालेला; अुत्पादित.

अुपगत—वि. [सं.] १ प्राप्त; मिळालेला. २ माहितीचा. ३ स्वीकृत.

अुपज—स्त्री. [सं.] १ पीक; शेताचें अुत्पन्न. २ नवी कल्पना. ३ कपोल-कल्पित गोष्ट.

अुपजना—क्रि. अ. [सं.] अुपजणें; अुत्पन्न होणें; अुगवणें.

अुपजाअू—वि. [सं.] सुपीक.

अुपजाना—क्रि. स. [सं.] अुत्पन्न करणें; पैदास करणें.

अुपटन—पु. [सं.] अुटणें. **अुपटाना—क्रि. स.** अुटणें लावणें.

अुपटन—पु. [सं.] वण; खूण. **अुपटना—क्रि. अ.** १ डाग किंवा वण पडणें. २ अुखडणें; निघणें.

अुपटाना—क्रि. स. [सं.] अुपटविणें; अुखडून टाकणें.

अुपड़ना—क्रि.अ. [सं.] १अुखडणें; निघणें. २ वळ अुठणें; खूण होणें.

अुपदेस*—पु. [सं.] अुपदेश;सल्ला.

अुपधरना*—क्रि. अ. [सं.] १ अंगीकार करणें. २ आश्रय देणें; आधार देणें.

अुपनना—क्रि. अ. [सं.] अुत्पन्न होणें; अुपजणें.

अुपनाना—क्रि. स. [सं.] अुत्पन्न करणें.

अुपनिवेश—पु. [सं.] वसाहत.

अुपन्यास—पु. [सं.] कादंबरी.

अुपरफट-फटू—वि. [सं.] १ ठराविक गोष्टींपेक्षां अगदीं निराळें. २ व्यर्थ; भलतेंसलतें; निरर्थक.

अुपरांत—क्रि. वि. [सं.] नंतर.

अुपराचढ़ी—स्त्री. [सं.] चढाओढ; स्पर्धा.

अुपराना—क्रि. अ. [सं.] वर येणें. **क्रि. स.** वर करणें; अुचलणें.

अुपरी-अुपरा—पु. [सं.] चढाओढ; स्पर्धा.

अुपरोध—पु. [सं.] १ अडथळा; आडकाठी. २ आच्छादन; झांकण.

अुपरोधक—पु. [सं.] १अडथळा करणारा. २ आंतील बाजूची खोली.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अपरौटा—पु. [सं.] दर्शनी बाजू किंवा भाग; वरची बाजू.

अपला—पु. [सं.] शेणी; गोवरी.

अपहार—पु. [सं.] नजराणा; भेट.

अपही—पु. [सं.] अपरिचित व्यक्ति; नवा मनुष्य.

अपाअि-अु*—पु. [सं.] अुपाय; युक्ति; साधन.

अपाटना-ड़ना—क्रि. स. [सं.] मुळासकट अुपटणें.

अपाधि—स्त्री. [सं.] पदवी.

अपानत्-ह—पु. [सं.] जोडा; पादत्राण.

अपालंभ—पु. [सं.] गाऱ्हाणें; चुगली.

अुपैना—वि. [सं.] नग्न; अुघडा.

अुफड़ना,अुफनना—क्रि.अ.[सं.] १ अुसळणें; अुतास जाणें. २ कढ येणें; अुकळणें.

अुफान—पु. [सं.] १ अुत. २ अुकळी; कढ.

अुबकना—क्रि. अ. [सं.] ओकारी होणें; ओकणें.

अुबकाअी—स्त्री. [अनु.]१मळमळ. २ वमन; ओकारी.

अुबटन—पु. [सं.] अुटणें. **अुबटना**—क्रि. अ. अुटणें लावणें.

अुबरना, अुबारना—क्रि.अ.[सं.] १ मुक्त होणें; अुद्धार होणें. २ बाकी राहणें; शिल्लक राहणें. **अुबार**—पु. अुद्धार.

अुबलना—क्रि. अ. [सं.] १ अुतूं येणें. २ अुकळणें; सळसळणें. **अुबाल**—पु. १ अुकळी; कढ. २ क्षोभ; अुद्वेग.

अुबहना*—क्रि. स. [सं.] शस्त्र अुचलणें; हत्यार म्यानांतून काढणें.

अुबासी—स्त्री. [सं.] जांभअी.

अुबीठना—क्रि. अ. [सं.] मन विटणें; कंटाळणें.

अुबेना*—वि. [सं.] अनवाणी.

अुभड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ अुंच होणें; अुंचावणें. २ अुगवणें; वर येणें. ३ खुलणें; विकसणें. ४ तारुण्यांत येणें. ५ माजणें.

अुभाड़—पु. [सं.] अुंची; वाढ.

अुभाड़दार—वि. [सं. + फा.] भडक; अुठावदार.

अुभाड़ना—क्रि. स. [सं.] १ प्रवृत्त करणें; भरीस घालणें. २वर अुचलणें.

अुमँगना,अुमगना—क्रि. अ. [सं.] १ अुल्हासणें. २ आवेशांत येणें; अुसळणें.

अुमड़—स्त्री. [सं.] १ वाढ; भर; पूर. २ वेढा.

अुमड़ना—क्रि. अ. [सं.] कढ येणें; वेगानें वर येणें; अुसळणें.

अुमदना*—क्रि. अ. [सं.] अुन्मत्त होणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अुमर-म्र—स्त्री. [अ.] १ वय. २ आयुष्य.

अुमरा—पु. [अ.] सरदार. ('अमीर' चें बहु.)

अुमस—स्त्री. [सं.] वारा बंद झाल्यावर होणारा अुष्मा.

अुमाह—पु.[सं.]अुत्साह;प्रफुल्लता.

अुमाहल*—वि. [सं.] अुत्साहपूर्ण.

अुमेठन—स्त्री. [सं.] पिरगळा; मुरगळा. **अुमेठना**—क्रि. स. मुरगळणें; पिरगळणें.

अुम्मीद-म्मेद—स्त्री. [फा.] अुमेद; आशा.

अुरग—पु. [सं.] साप. **अुरगिनी**—स्त्री. नागीण; सर्पीण.

अुरज, अुरजात—पु. [सं.] स्तन.

अुरझना*—क्रि.अ. [सं.] अडकणें; गुंतणें.

अुरझाना—क्रि. स. [सं.] अडकविणें; गुंतविणें.

अुरद—पु [सं.] अुडीद किंवा अुडदाची डाळ.

अुरध—क्रि. वि. [सं.] अूर्ध्व; वरती.

अुरबी-र्वी—स्त्री. [सं.] पृथ्वी.

अुरविज—पु. [सं.] १ मंगळ ग्रह. २ पृथ्वीपुत्र.

अुरस—वि. [सं.] फिकट; बेचव.

अुरस—पु. [सं.] छाती; वक्षःस्थल.

अुरसना—क्रि. अ. [सं.] वरखालीं करणें; हलविणें; मिसळणें.

अुरहना-राहना*—पु. [सं.] १ तक्रार; गाऱ्हाणें. २ टोमणा.

अुराव—पु. [सं.] १ हौस; आवड. २ अुत्साह; महत्त्वाकांक्षा.

अुरिण-न—वि. [सं.] ऋणमुक्त.

अुरूस—पु. [अ.] वर; नवरदेव. स्त्री. वधू (विशेषतः वधूकरितांच अुपयोजितात).

अुरेखना—क्रि. स. [सं.] कल्पना-चित्र काढणें; रंगविणें.

अुरेह—पु. [सं.] चित्रकला. **अुरेहना**—क्रि. स. चित्र रेखाटणें.

अुर्दू—स्त्री. [तु.] १ लष्करांतील बाजार किंवा पेठ. २ अरबी, फारशी व तुर्की शब्दांचा भरणा असलेली व फारशी लिपींत लिहिली जाणारी भाषा.

अुर्दूबाज़ार—पु. [तु. + फा.] लष्करांतील बाजार किंवा पेठ.

अुलझन—स्त्री. [सं.] १ व्यग्रता; चिंता. २ पेंच; बिकट प्रश्न. ३ विघ्न.

अुलझना—क्रि. अ. [सं.] १ फसणें; अडकणें. २ चिकटलें जाणें. ३ कार्यमग्न होणें. ४ वाचाबाची करणें; भांडणें. ५ अडचणींत सांपडणें. ६ वांकडें होणें; लवणें; वांकणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अुलझाना—क्रि. स. [सं.] १ अडकविणें; फसविणें. २ गुंतविणें.

अुलझौहाँ—वि. [सं.] १ वश करणारा; लुब्ध करणारा; आकर्षून घेणारा. २ लालूच दाखविणारा.

अुलटना—क्रि. अ. [सं.] १ अुलटणें. २ बेशुद्ध होणें. क्रि. स. १ अुलटविणें. २ बेशुद्ध करणें. ३ फिरून शेत नांगरणें (बीं वाअीट झालें असतां).

अुलटपलट-पुलट—स्त्री. [सं.] अुलटापालट; अुलथापालथ; अव्यवस्था; गडबड.

अुलटा—वि. [सं.] अुलटें; विपरीत. क्रि. वि. अुलट.

अुलटापलटी—स्त्री. [सं.] फेरबदल; अदलाबदल.

अुलटाव—पु. [सं.] १ फेरबदल. २ चक्कर; फिरकी.

अुलटे—क्रि. वि. [सं.] अुलट; विरुद्ध; अुलट्या क्रमानें; याविपरीत.

अुलथा—पु. [सं.] अुलटी अुडी; पलटी.

अुलथा-त्था—पु. [सं.] अनुवाद; भाषांतर.

अुलहना—क्रि. अ. [सं.] अुमलणें; अुकलणें. [तक्रार.

अुलहना—पु. [सं.] गाऱ्हाणें;

अुलफ़त-ल्फ़त—स्त्री. [अ.] प्रेम; प्रीति.

अुलार—वि. [सं.] अुलाड (गाडी).

अुलाहना—पु. [सं.] तक्रार; गाऱ्हाणें.

अुलीचना—क्रि. स. [सं.] पाणी फेंकणें, अुडविणें.

अुशीर—पु. [सं.] खस; वाळा.

अुष्णीष—पु. [सं.] १ पगडी; फेटा. २ मुकुट.

अुसकन—पु. [सं.] भांडीं घांसण्याची घांसणी.

अुसनना—क्रि. स. [सं.] १ अुकळणें; गरम करणें. २ शिजविणें.

अुसरना—क्रि. अ. [सं.] १ दूर होणें; हटणें; बाजूस होणें. २ व्यतीत होणें. ३ विसरणें.

अुसलना*—क्रि. अ. [सं.] १ जागेवरून हलणें; दूर होणें. २ व्यतीत होणें; संपणें. ३ पाण्यावर येणें; तरंगणें.

अुसाँस—पु. [सं.] अुच्छ्वास; अुसासा.

अुसारना*—क्रि.स. [सं.] १ छिन्नविच्छिन्न करणें. २ पळावयास लावणें; दाणादाण करणें. ३ टाळणें; दूर करणें. ४ अुभारणें; बनविणें.

अुसासी—स्त्री. [सं.] अवकाश; सवड; अुसंत.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अुसिसवा, अुसीसा—पु. [सं.] १ तक्क्या; अुशी. २ अुसें.
अुसूल—पु. [अ.] सिद्धांत.
अुस्तरा-स्तुरा—पु. [फा.] वस्तरा.
अुस्ताद—पु. [फा.] गुरु; शिक्षक. वि. १ चलाख; धूर्त. २ निपुण; दक्ष. **अुस्तादी**-स्त्री. १ शिक्षकवृत्ति; अध्यापन. २ निपुणता. ३ धूर्तपणा. ४ हुषारी; तरबेजपणा.
अुहे*—वि. [सं.] १ तोच; २ तितकाच; तेवढाच.

अू

अूँघ, अूंघन—स्त्री. [सं.] डुलकी.
अूँघना—क्रि. अ. [सं.] डुलकी घेणें; पेंगणें.
अूँचा—वि. [सं.] १ अुंच. २ श्रेष्ठ; कुलीन. **अूँचा नीचा**-अुंच-सखल; सपाट नसलेला; खडबडीत. **अूंचाअी**-स्त्री. १ अुंची. २ श्रेष्ठता; मोठेपण.
अूँचे—क्रि. वि. १ अूंचावर. २ जोरानें (आवाज).
अूँछना—क्रि. स. [सं.] विंचरणें.
अूँट—पु. [सं.] अुंट. **अूँटवान**-पु. अुंटवाला.
अू*—अव्य.-[सं.] सुद्धां; देखील. सर्व. तो; ती; तें.
अूअना*—क्रि. अ. [सं.] अुदय होणें; अुगवणें. [निरर्थक.
अूआबाअी—वि. [सं.] व्यर्थ;
अूक*—पु. [सं.] १ अुल्का; तुटलेला तारा. २ दाह; आंच; अुष्णता. ३ आगीची ज्वाळा.
अूक*—स्त्री. [अनु.] चूक.
अूख—पु. [सं.] अूंस.
अूख*—पु. [सं.] अुष्मा; ताप; अुष्णता. वि. अुष्ण; गरम.
अूखल—पु. [सं.] अुखळ.
अूजड़—वि. [सं.] १ अुजाड; पडीक. २ निर्जन.
अूटकनाटक—पु. [सं.] अुलाढाल; निरर्थक काम.
अूटपटाँग—वि. [सं.] १ असंबद्ध; विसंगत. २ वेडावांकडा; बेडौल. ३ निरर्थक; व्यर्थ; वाह्यात.
अूढ़ना*—क्रि. अ. [सं.] विचार करणें; तर्क करणें.
अूढ़ना—क्रि. अ. [सं.] विवाह करणें.
अूदबिलाव—पु. [सं.] अूदमांजर.
अूदल—पु. बुंदेलखंडांतील महोबा संस्थानांत राहणारा व पृथ्वीराज चव्हाणाचा समकालीन राजा परमालचा अेक सरदार.
अूदा—वि. [अ.] अुदी रंगाचा; तपकिरी. पु. काळसर लाल रंगाचा घोडा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अधम—पु. [सं.] गडबड; धुमाकूळ; हुल्लड; अुपद्रव. **अधमी**–वि. अुपद्रवी; अुपद्याापी.

अधव-धो-धौ—पु. कृष्णाचा सखा; अुद्धव. [लोंकरीचा.

अन—पु. [सं.] लोंकर. **अनी**–वि.

अन—वि. [सं.] १ तुच्छ; मामुली; हलका. २ थोडा; अल्प.

अनता—स्त्री. [सं.] न्यूनता; कमतरता. **अना**–वि. थोडा; कमी.

अपजना—क्रि. अ. [सं.] निर्माण होणें; अुत्पन्न होणें.

अपर—क्रि. वि. [सं.] १ वर; वरती. २ अधिक. ३ वरवर; सकृद्दर्शनीं. ४ शिवाय; अतिरिक्त. **अपरी**—वि. १ दिखाअू; वरवरचा. २ वरील.

अब—स्त्री. [सं.] १ अुद्वेग; व्याकुळता. २ वीट, कंटाळा. **अबना**–क्रि. अ. त्रासणें; विटणें; कंटाळणें.

अब—स्त्री. [सं.] अुत्साह.

अबट—पु. [सं.] बिकट रस्ता; खडबडीत मार्ग. वि. खडबडीत.

अबड़-खाबड़—वि. [अनु.] अुंचसखल; खडबडीत.

अभना*—क्रि. अ. [सं.] १ अुभें राहणें; अुठणें. २ विटणें; कंटाळणें.

अमक*—स्त्री. [सं.] आवेग; झटका.

अरध-र्ध—वि. [सं.] १ अुंच. २ अुभा. क्रि. वि. वरील.

अर्जित—वि. [सं.] अुत्पन्न; विकास पावलेला. [म्हातारी.

अर्द्धजरती—स्त्री. [सं.] जख्खड

अलजलूल—वि. [दे.] १ विसंगत; वायफळ. २ अडाणी; अडमुठा. ३ असभ्य; अुच्छृंखल.

असर—पु. [सं.] नापीक जमीन; बरड. वि. नापीक; पडीत. [विचार.

अहापोह—पु. [सं.] अुहापोह;

अे

अँच-पेंच—पु. [फा.] १ डावपेंच; क्लृप्ति. २ वाक; पीळ; मुरड.

अँड़ी—स्त्री. [सं.] टांच.

अँडुआ—पु. [सं.] चुंबळ.

अेकंगा—वि. [सं.] एक बाजूचा.

अेक—वि. [सं.] १ अेक. २ अद्वितीय. ३ सारखा; तुल्य; समान. ४ कोणीएक.

अेकड़—पु. [अिं.] अेकर (जमीनीचें माप).

अेकत*—क्रि. वि. [सं.] अेकत्र; अेका जागीं. [पक्षाचा. २ पक्षपाती.

अेकतरफ़ा—वि. [फा.] १ अेका

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अेकता—स्त्री. [सं.] १ अैक्य. २ समानता. [चाळीस.

अेकतालीस—वि. [सं.] अेकेअेकतीस—वि. [सं.] अेकतीस.

अेकन्नी—स्त्री. [सं.] आणेली.

अेकबारगी—क्रि. वि. [फा.] १ अेकाच वेळेस. २ अेकाअेकीं; अेकदम.

अेकबाल—पु. [अ.] १ प्रताप; कीर्ति. २ भाग्य; सुदैव. ३ स्वीकृति.

अेकरंग—वि. [सं.] १ समान; तुल्य. २ मोकळ्या मनाचा; निष्कपटी. ३ अेकसारखा; पहिल्यापासून शेवटपर्यंत अेकाच तऱ्हेचा.

अेकरार—पु. [अ.] १ कबुली; स्वीकृति. २ वायदा.

अेकल-ला—वि. [सं.] अेकटा.

अेकलौता—वि. [सं.] अेकुलता अेक.

अेंकवाँज—स्त्री. [सं.] काकवंध्या.

अेकवेणी—वि. [सं.] वियोगिनी; अेकदां वेणी घातल्यावर पुन्हां न सोडणारी.

अेकसठ—वि. [सं.] अेकसष्ट.

अेकसर*—वि. [सं.] १ अेकटा. २ अेका टोंकापासून दुसऱ्या टोंकापर्यंत. [दर; सर्व.

अेकसर—वि. [फा.] सबंध; अेकंअेकसाँ—वि. [फा.] समान.

अेकहत्तर—वि. [सं.] अेक्काहत्तर.

अेकहत्था—वि. [सं.] अेकाहाती (कारभार).

अेकहरा—वि. [सं.] अेकेरी. (यौ.) अेकहरा बदन—अेकेरी अंगाचा; सडपातळ.

अेका—पु. [सं.] अैक्य; संघटन.

अेकाअी—स्त्री. [सं.] १ अद्वैतता. २ संख्या मोजतांना पहिलें स्थान, अेकं. [अेकीं.

अेकाअेक—क्रि. वि. [सं.] अेकाअेकाअेकी*—वि. [सं.] अेकाकी. क्रि. वि. अचानक; अेकाअेकीं.

अेकाकार—पु. [सं.] अद्वैतता; निर्द्वंद्वता.

अेकाकी—वि. [सं.] अेकटा.

अेकादशाह—पु. [सं.] अकराव्या दिवसाचें क्रियाकर्म अि. (मृत्यूनंतरचें). [अेक.

अेकोतरसो—वि. [सं.] अेकशें-

अेकोतरा-त्रा—पु. [सं.] १ अेकोत्रा (व्याजाचा दर). २ अेक दिवसाआड येणारा ज्वर; अेक अंतराड.

अेकौझा*—वि. [सं.] अेकटा.

अेक्का—वि. [सं.] अेकटा. पु. १ तांगा. २ अेक्का (पत्त्यांतील). अेक्कादुक्का—अेकटादुकटा. अेक्कावान-पु. अेक्केवाला. अेक्की—स्त्री. १ अेक बैलाची गाडी. २ अेक्का (पत्त्यांतील).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अेक्यानबे—वि. [सं.] अेक्याण्णव.
अेक्यावन—वि. अेकावन्न.
अेक्यासी—वि. [सं.] अेक्यांशी.
अेड़-ड़ी—स्त्री. [सं.] टांच. (मु.) **अेड़ देना या लगाना**–१ टांच मारणें (घोड्याला). २ विघ्न आणणें. ३ फूस देणें. **अेड़ी से चोटी तक**–पायापासून डोक्यापर्यंत.
अेतबार—पु. [अ.] १ विश्वास; भरंवसा. २ पत. [भरंवसा.
अेतमाद—पु. [अ.] विश्वास;
अेतराज़—पु. [अ.] १ विरोध; आडकाठी; हरकत. २ शंका.
अेता*—वि. [सं.] अितका. **अेतिक, अेती**–वि. स्त्री. अितकी.
अेलची—पु. [फा.] परराष्ट्रीय वकील.
अेला—स्त्री. [सं.] वेलदोडा.
अेलुवा—पु. [अिं.] एक औषध.
अेवज़—पु. [अ.] १ मोबदला; प्रतिफळ. २ बदल; फरक. ३ अैवजी काम करणारा; बदली.
अेह*—सर्व. [सं.] हा.
अेहतियात—स्त्री. [अ.] १ सावधगिरी; हुशारी. २ संरक्षण; बचाव. ३ पापभीरुता.
अेहसान—पु. [अ.] अुपकार. **अेहसानमंद**–वि. कृतज्ञ; आभारी. **अेहसान फ़रामोश**–वि. कृतघ्न; अुपकार विसरणारा.
अेहि*—सर्व. [सं.] हा.

अै

अैंचना—क्रि. स. [सं.] १ ओढणें; ताणणें. २ कर्जाची हमी घेणें.
अैंचाताना—वि. [सं.] तिरळा; तिरवा.
अैंचातानी—स्त्री. [सं.] ओढाताण; हिसकाहिसकी; खेंचाखेंची.
अैंछना*—क्रि.स. [सं.] १ झाडणें; साफ करणें. २ (केस) विंचरणें, साफ करणें.
अैंठ—स्त्री. [सं.] १ ताठा; अैट. २ गर्व; दिमाख; घमेंड. ३ द्वेष; वैरभाव.
अैंठन—स्त्री. [सं.] १ पीळ; मुरगळा. २ ताण. ३ ताठा; गर्व.
अैंठना—क्रि.स. [सं.] १ मुरगाळणें; पिरगाळणें. २ लुबाडणें; अुकळणें. क्रि. अ. १ मुरगळणें. २ ताणणें. ३ आखडणें (थंडीनें). ४ अैट करणें.
अैंठवाना—क्रि. स. [सं.] पिरगळवून घेणें.
अैंड़—पु. [सं.] १ ठसका; तोरा. २ पाण्यांतील भोंवरा. वि. कुचकामाचा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अँड़दार—वि. [सं. + फा.] १ गर्विष्ठ; घमेंडी. २ रंगेल; नखरेबाज.

अँड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ मुरगळणें. २ आळेपिळे देणें; आळस झाडणें. ३ घमेंड करणें. [तिकडा.

अँड़बैंड*—वि. [सं.] वाकडा-

अँड़ा—वि. [सं.] १ वाकडा-तिकडा; तिरपा. २ काकडलेला; आखडलेला.

अन—स्त्री. [अ.] डोळा.

अन—वि. [अ.] १ अगदीं योग्य; बरोबर. २ भरपूर; पूरेपूर.

अनक—स्त्री. [अ.]चष्मा; चाळिशी.

अना—पु. [फा.] आरसा.

अपन—पु. [सं.] मंगलाक्षता.

अब—पु. [अ.] १ लकब; वाअीट संवय; खोड. २ दुर्गुण. **अबी**–वि. १ खोटा; लबाड. २ खटयाळ; दुष्ट. ३ अपंग (विशेषतः 'काणा').

अबना*—क्रि. अ. [सं.] येणें.

अया—स्त्री. [सं.] १ वृद्ध स्त्री. २ आजी.

अयार—पु. [अ.] १ चलाख; धूर्त. २ दगलबाज; कपटी. **अयारी**–स्त्री. धूर्तता; चलाखी.

अयाश—वि. [अ.] १ अैषआरामी; खुशालचेंडू. २ विषयी; लंपट. **अयाशी**—स्त्री. १ विलासप्रियता. २ विषयासक्ति.

अरागैरा—वि. [अ.] १ नवा; अपरिचित; परका. २ तुच्छ; क्षुद्र.

अरापति—पु. [सं.] अैरावत.

अल—पु. [सं.] 'अिला'चा पुत्र पुरूरवा.

अल—पु. [सं.] १ विपुलता. २ पूर. ३ खळबळ.

अलान—पु. [अ.] घोषणा.

अश—पु. [अ.] १ आराम; चैन. २ भोगविलास.

असा—वि. [सं.] असा. **असा तैसा या अैसा वैसा**–असा तसा; साधारण. **अैसे**–क्रि. वि. असें.

ओ

ओंगना—क्रि. स. [सं.] ओंगणें; ओंगण घालणें; वंगणें.

ओंठ—पु. [सं.] ओठ.

ओक—पु. [सं.] १ घर; निवासस्थान. २ आश्रयाची जागा.

ओक—स्त्री. [अनु.] ओकारी; वमन.

ओकना—क्रि. अ. [अनु.] ओकणें; वांति होणें.

ओखरी-ली—स्त्री. [सं.] अुखळ; अुखळी. (मु.) **ओखली में सिर देना**–कष्ट सोसण्यास तयार होणें; अुखळांत डोकें देणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ओखा*—पु. [सं.] बहाणा; ढोंग.

ओखा–वि.[सं.] १ रूक्ष. २ कठीण. ३झिरझिरीत.४शुद्ध नसलेला;खोटा.

ओखी—वि. स्त्री. [सं.] १ वाकडी-तिकडी. २ कठीण.

ओग*—पु. [सं.] वर्गणी; महसूल; अुगराणी.

ओछा—वि. [सं.] १ अुथळ. २ क्षुल्लक; हलका. ३ क्षुद्र; हलकट. **ओछाअी, ओछापन**–स्त्री. क्षुद्रता; नीचता.

ओझर—पु. [सं.] पोट.

ओझल—पु. [सं.] आडोसा; आसरा; आड पडदा. **आँख से ओझल होना**–पाहतां पाहतां नाहींसें होणें; गुप्त होणें.

ओझा—पु. [सं.] १ ब्राह्मणाची जात; अुपाध्याय. २ मांत्रिक. **ओझाअी**–मांत्रिकपणा; भूतबाधा काढण्याचें काम.

ओट—स्त्री. [सं.] १ आडोसा; आड पडदा. २ आश्रय. **ओट में**–बहाणा, ढोंग करून; मिषानें.

ओटना—क्रि. स. [सं.] १ सरकी काढणें; लोढणें. २ स्वतःचा हेका चालविणें; स्वतःचें घोडें दामटणें.

ओटनी, ओटी—स्त्री. [सं.] सरकी काढण्याचें यंत्र.

ओढ़न*—पु. [सं.] ढाल.

ओड़ना–क्रि. स. [सं.] अडविणें; रोकणें. २ वर अुचलणें. ३ पसरणें (मागण्याकरितां हात, पदर अि.).

ओढ़ना—क्रि. स. [सं.] १ पांघरणें. २ अंगावर घेणें; जबाबदारी घेणें. पु. पांघरण्याचें वस्त्र. **ओढ़ना बिछौना**–पु. आंथरूण पांघरूण. **ओढ़नी**–स्त्री. ओढणी; स्त्रियांचें पांघरण्याचें वस्त्र. [ढोंग.

ओढ़र*—पु. [सं.] बहाणा; मिष;

ओढ़ाना—क्रि. स. [सं.] पांघरूण घालणें; पांघरविणें.

ओत-प्रोत—वि. [सं.] १ मिसळलेला; अेकजीव झालेला. २ भरपूर; पुष्कळ.

ओद्—वि. [सं.] भिजलेला; ओला. पु. ओलावा.

ओदरना—क्रि. अ. [सं.] १ फाटणें. २ नष्ट होणें.

ओदा—वि. [सं.] आर्द्र; भिजलेला.

ओदारना—क्रि. स. [सं.] १ फाडणें; छिन्नविच्छिन्न करणें. २ जमीनदोस्त करणें; पाडणें.

ओनचन—स्त्री. [सं.] बाजेची वीण ताणण्याची दोरी. **ओनचना**–क्रि. स. बाजेच्या पायथ्याला लागून असलेली दोरी ताणणें.

ओनवना—क्रि. अ. [सं.] १ झुकणें; वांकणें; ओणवें होणें. २ लोंबकळणें. ३ भरून येणें (ढग).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ओप—स्त्री. [सं.] १ कांति; चमक; शोभा. २ मुलामा; जिल्हअी. **ओपची**–पु. कवचधारी योद्धा.

ओपना—क्रि. स. [सं.] घासणें; अुजळणें; स्वच्छ करणें.

ओफ़—अव्य. [अनु.] अेरेरे; दुःख, कष्ट किंवा आश्चर्यसूचक अुद्गार.

ओबरी—स्त्री. [सं.] लहान घर; लहानशी खोली.

ओभा*—पु.[सं.]आभा;तेज;कांति.

ओर—स्त्री. [सं.] १ बाजू; दिशा. २ पक्ष. पु. १किनारा; २ तीर.(मु.) **अिस ओर उस ओर**–अिकडे तिकडे. **ओर निबाहना या निभाना**—शेवटपर्यंत आपलें काम पुरें करणें. **ओर से छोर तक**—१ आदिपासून अंतापर्यंत. २ अेका टोंकापासून दुसऱ्या टोंकापर्यंत; अथपासून अितीपर्यंत.

ओरहा—पु. [सं.] हरभऱ्याचें रोपटें.

ओराना—क्रि. अ. [सं.] संपणें.

ओलंदेज-जी—पु. [दे.] हॉलंड-चा रहिवाशी.

ओलती—स्त्री. [सं.] भिंतीच्या बाहेर निघालेला छप्पराचा भाग.

ओला—पु. [सं.] १ गार (पाअूस पडतांना). २ खडीसाखरेचा लाडू. वि. गारोअितका थंड.

ओला—पु. [सं.] १ आड पडदा. २ गौप्य; रहस्य. [घालणें.

ओलियाना—क्रि.स. [सं.] ओटींत

ओलियाना—क्रि. स. [सं.] ठासून भरणें.

ओली—स्त्री. [सं.] १ कूस; मांडी. २ पदर; अंचल. ३ पिशवी. (मु.) **ओली ओड़ना**—पदर पसरणें.

ओस—स्त्री. [सं.] दंव. (मु.) **ओस पड़ना या पड़ जाना**—१ कोमेजणें. २मलूल होणें; हताश होणें.

ओसाना—क्रि. स. [सं.] धान्य वारवणें; अुपणणें.

ओसार—पु.[सं.] फैलाव; विस्तार.

ओह—अव्य. [सं.] दुःख, आश्चर्य अि. सूचक शब्द.

ओहदा—पु.[अ.] हुद्दा;अधिकारपद.

ओहदेदार—पु. [अ.+फा.] अधिकारी; हुद्देदार.

ओहार—पु. [सं.] रथ किंवा पालखीवर घालण्याचा कपडा.

औ

औंगना—क्रि. स. [सं.] ओंगण घालणें; वंगणें.

औंगा—वि. [सं.] मुका; वाचा नसलेला. **औंगी**–स्त्री. १ मुकेपणा. २ मुग्धता. [काठी किंवा चाबूक.

औंगी—स्त्री. [दे.] बैल हांकण्याची

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

औंजना*—क्रि. अ. [सं.] १ त्रासणें; कंटाळणें. २ घाबरणें; व्याकूळ होणें. [मजूर.

औंड़*—पु. [सं.] खड्डा खणणारा

औंड़ा—वि. [सं.] खोल.

औंदना*—क्रि. अ. [सं.] १ व्याकूळ होणें. २ अुन्मत्त होणें; बेहोश होणें.

औंदाना*—क्रि.अ.[सं.] १त्रासणें; कंटाळणें; विटणें. २ घाबरें होणें; जीव गुदमरणें.

औंधना—क्रि. अ. [सं.] अुलटणें; अुलटें होणें. क्रि. स. अुलटें करणें; उलथणें.

औंधा—वि. [सं.] पालथा; अुपडा. (मु.) **औंधी खोपडी**–मूर्ख; बेअकली; अुलट्या कवटीचा. **औंधे मुँह गिरना**–तोंडघशीं पडणें; तोंडावर पडणें.

औंधाना—क्रि. स. [सं.] अुलटविणें; अुलटें करणें.

औंरा—पु. [सं.] आंवळा.

औक़ात—पु. [अ.] वेळ ('वक्त'चें बहु.). स्त्री. (अेकवचन) १ वेळ; समय. २ सामर्थ्य; अवकात; प्राज्ञा.

औगत*—स्त्री. [सं.] अवगति; दुर्दशा; दुर्गति.

औगुन—पु. [सं.] अवगुण; दुर्गुण.

औगुनी–वि. अवगुणी; दुर्गुणी.

औघट*—वि. [सं.] अवघड; विकट; कठीण.

औघड़—पु. [सं.] १ अघोरी माणूस. २ विचार न करतां काम करणारा माणूस.

औघर—वि. [सं.] १ नवीन; विलक्षण. २ अव्यवस्थित; बेपद्धतशीर.

औचक—क्रि. वि. [सं.] अचानक; अेकाअेकीं.

औचट—स्त्री. [सं.] अडचण; संकट. क्रि. वि. १ अचानक; अकस्मात्. २ चुकीनें.

औचित—वि. [सं.] निश्चित.

औज पु. [अ.] १ श्रेष्ठ पद. २ अुचता. ३ अुंची.

औज़ार—पु. [अ.] सुतार,लोहार अि. चें काम करण्याचें हत्यार.

औझड़-र—क्रि. वि. [सं.] लागोपाठ; सतत; निरंतर.

औटना—क्रि. अ. [सं.] आटणें. क्रि. स. आटविणें.

औटाना—क्रि. स. [सं.] आटविणें.

औढ़र—वि. [सं.] स्वच्छंदी.

औदसा*—स्त्री. [सं.] अवदशा; विपत्ति; दुर्दशा. [अयोध्या प्रांत.

औध—पु. [सं.] अवध; कोसल;

औध-धि*—स्त्री. [सं.] १ अवधि; काळ. २ आयुष्य.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

औना पौना—वि. [सं.] थोडें-फार. ओनेपौने करना—मिळेल तेवढया किंमतींत विकून टाकणें.

औनि*—स्त्री. [सं.] अवनी; पृथ्वी.

औपनैवेशिक—वि. [सं.] १ वसाहतसंबंधीं. २ वसाहतीसारखा.

औपन्यासिक—वि. [सं.] १ कादंबरीसंबंधी; कादंबरीविषयक. २ कादंबरीस योग्य. ३ अद्‌भुत.

औम*—स्त्री. [सं.] क्षयतिथि.

और—अव्य. [सं.] आणि. वि. १ दुसरा; अन्य; २ अधिक.

औरत—स्त्री. [अ.] १ स्त्री; बाअी. २ पत्नी; बायको.

औरसना—क्रि. अ. [सं.] विरस होणें; रुष्ट होणें.

औरेव—पु. [सं.] १ वक्रगति. २ पेंच; वुचकळा. ३ डाव; कावा; युक्ति; पेंच.

औलाद—स्त्री. [सं.] १ संतान; संतति. २ कूळ; वंश.

औलिया—पु. [अ.] मुसलमानी फकीर ('वली 'चें वहु.).

औवल—वि. [अ.] १ पहिल्या प्रतीचा; अुत्तम; श्रेष्ठ. २ मुख्य; प्रधान. ३ पहिला; प्रथम.

औशि*—क्रि. वि. [सं.] अवश्य.

औसत—पु. [अ.] सरासरी; सामान्य. वि. सर्वसाधारण. **औसत दर्जेका**—वि. सामान्य प्रतीचा.

औसर*—पु. [सं.] १ अवसर; वेळ; अवकाश. २ संधि.

औसान—पु. [सं.] अंत; शेवट; समाप्ति; परिणाम.

औसाफ़—पु. [अ.] १ गुण. २ विशेषता ('वस्फ़ 'चें वहु.).

औसेर—स्त्री. [सं.] १ विवंचना; काळजी. २ अुशीर.

औहाती*—वि. स्त्री. [सं.] सौभाग्यवती.

क

कँअुधा—पु. [सं.] विजेची चमक; चकचकाट; लखलखाट.

कंकड़-र—पु. खडा. **कंकड़ीला**—वि. रेताड; खडे खडे असलेला.

कंकरीट—स्त्री. [अं.] काँक्रीट.

कंकाल—पु. [सं.] हाडांचा सांपळा.

कँखवारी, कखौरी—स्त्री. [सं.] काखेंत येणारी गांठ.

कँगन—पु. [सं.] कांकण; कंकण. **कँगनी**—स्त्री. लहान कांकण.

कँगही—स्त्री. [सं.] फणी.

कँगुरिया*—स्त्री. [सं.] करंगळी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कँगूरा—पु. [फा.] १ शिखर. २ किल्ल्यावरील माऱ्याची जागा; बुरुज.

कंघा—पु. [सं.] १ मोठी फणी; कंगवा. २ मागाची फणी. **कंघी**—स्त्री. लहान फणी. **कँघेरा**—पु. फणी बनविणारा.

कंचन—पु. [सं.] १ सोनें; सुवर्ण; कांचन. २ धन; संपत्ति.

कँचुकी-ली—स्त्री. [सं.] १ चोळी. २ सापाची कात.

कँचुवा*—पु. [सं.] चोळी.

कँचेरा—पु. [सं.] कांचकाम करणारा; कांचारी.

कंछा—स्त्री. [सं.] १ बारीक डहाळी. २ अंकुर.

कंजअी—वि. [सं.] धुरकट रंगाचा; खाकी रंगाचा.

कंजड़—पु. [दे.] दोरखंड वळणारी जात (मांग).

कंजा—वि. [सं.] १ खाकी रंगाचा. २ घाऱ्या डोळ्यांचा.

कंजाक—पु. [तु.] लुटारू; डाकू.

कँटिया—स्त्री. [सं.] १ लहान खिळा. २ मासे धरण्याचा गळ. ३ गळ. [कांटेरी.

कँटीला—वि. [सं.] कांटेदार;

कंठमाला—स्त्री. [सं.] गंडमाला.

कंडा—पु. [सं.] गोवरी. **कंडी**—स्त्री.

कंडाल—पु. [सं.] १ करनाळ; तुतारी. २ पाणी सांठविण्याचें पितळी किंवा लोखंडी भांडें.

कंत*—पु. [सं.] १ कांत; पति. २ ईश्वर.

कंथा—स्त्री. [सं.] गोधडी.

कंथी—पु. [सं.] गोधडी पांघरणारा; साधु.

कंद—पु. [फा.] खडीसाखर.

कंदरप, कंदर्प—पु. [सं.] मदन; कामदेव.

कंदला—पु. [सं.] १ सोनें-चांदीची चीप किंवा लगड. २ सोनें किंवा चांदीची तार. **कंदलागर**—पु. धातूंत खोट भेसळ करून दागिने करणारा सोनार.

कंदा—पु. [सं.] १ रातालें. २ अरवी.

कँदैला—वि. [सं.] मलीन; घाणेरडा.

कँदोरा—पु. [सं.] करगोटा.

कंध*—पु. [सं.] १ स्कंध; खांदा. २ जेथें खोडाला फांद्या फुटतात ती जागा.

कंधनी—स्त्री. [सं.] करगोटा.

कंधर—पु. [सं.] १ मान; गर्दन. २ मेघ; ढग.

कंधा—पु. [सं.] खांदा.

कँधावर—स्त्री. [सं.] १ जूं; बैलाच्या मानेवरचें जोखड. २ अुपरणें; अंगावरील वस्त्र.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कँधेला—पु. [सं.] लुगड्याचा पदर (खांद्यावरील). [हुडहुडी.

कँपकँपी—स्त्री. [सं.] कांपरें;

कँपना—क्रि. अ. [सं.] १ कांपणें; थरारणें. २ भयभीत होणें.

कंपा—पु. [सं.] पक्षी पकडण्याचा बांबूचा केलेला फांस.

कँपाना—क्रि. स.[सं.] १ भिवविणें; भेडसावणें. २ थरारविणें. [तळ.

कंपू—पु. [अ.] छावणी; फौजेचा

कंबर-ल—पु. [सं.] १ घोंगडी; कांबळें. २ राहुटी.

कँवल—पु. [सं.] कमळ.

कँवल गट्टा—पु.[सं.] कमळाचें बीं.

कअी—वि. [सं.] कित्येक; अनेक.

ककड़ी—स्त्री. [सं.] काकडी.

ककहरा—पु. [सं.] 'क' पासून 'ह' पर्यंतची वर्णमाला.

ककोड़ा—पु. [दे.] तोंडल्यासारखें एक फळ (भाजीसाठीं अुपयोगांत येणारें).

कक्कड़—पु. [सं.] तंबाखूचा चुरा (चिलमींतून ओढावयाचा).

कगर—पु. [सं.] १ दरड; नदीचा अुंच किनारा. २ कुंपण. ३ कारनीस. क्रि. वि. १ किनाऱ्याजवळ. २ जवळ.

कगार—पु. [सं.] १ नदीचा अुंच कांठ; दरड. २ टेकडी.

कच—पु. [सं.] १ केस. २ वाळलेली जखम. ३ ढग. वि. कच्चा.

कच—पु. [अनु.] अेक प्रकारचा आवाज; कचकच.

कचक—स्त्री. [सं.] पायाखालीं तुडविलें गेल्यामुळें झालेली जखम.

कचकच, किचकिच—स्त्री. [अनु.] कचकच; बडबड; वटवट. **कचकचाना**—क्रि. अ. १ दांत खाणें. २ बडबड करणें.

कचकोल—स्त्री. [फा.] फकीराचें भिक्षापात्र; नरोटी.

कचदिला—वि. [सं. + फा.] कच्च्या दिलाचा; भित्रा.

कचनार—पु. [सं.] अेक लहानसें झाड. यांस सुंदर पिंवळीं फुलें येतात.

कचपच—पु. [अनु.] गर्दी; दाटी; खेंचाखेंच.

कचपची—स्त्री. [सं.] १ कृत्तिका नक्षत्र. २ चमकदार टिकली.

कचपेंदिया—वि. [सं.] १ कच्च्या बुडाचा. २ अस्थिर विचाराचा.

कचर-कचर—पु. [अनु.] १ खातांना होणारा आवाज; कचकच. २ वटवट; बडबड.

कचरकूट—पु. [सं.] १ बेदम मार; चोप. २ यथेच्छ जेवण; अिच्छाभोजन.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कचरा—पु. [सं.] १ केर; कचरा. २भरडा (अुडीद किंवा हरभऱ्याचा). ३ समुद्रांतील शेवाळ. ४ कच्चें खरबूज. ५ काकडी. [स्त्राव.

कचलोहू—पु. [सं.] जखमेचा

कचहरी—स्त्री. [फा.] १ कचेरी; कोर्ट. २ ऑफिस. ३ दरबार.

कचाई—स्त्री. [सं.] १ कच्चेपणा; अपरिपक्वता. २ अननुभव.

कचाना—क्रि. अ. [सं.] कच खाणें; हिंमत खचणें; मागें हटणें.

कचौड़ी-री—स्त्री. [सं.] कचोरी; तिखटमिठाची पुरी.

कच्चा—वि. [सं.] १ कच्चा; हिरवा; अपरिपक्व. २ न शिजलेला. ३ कमजोर. ४ कमी ज्ञानाचा; अपुरा. ५ पक्क्या प्रमाणापेक्षां कमी. पु. १ खर्डा; मसुदा. २ जबडा. ३ आराखडा. (मु.) **कच्चा करना**– १ भिवविणें. २ लज्जित करणें. ३ खोटें ठरविणें.

कच्चा-चिट्ठा—पु. [सं.] १ साग्र वृत्तांत. २ रहस्य; गुपित. ३ बिंग.

कच्ची रसोई—स्त्री.[सं.]पाण्यांत शिजविलेलें अन्न-भात, भाकरी अि. (दुधांत किंवा तुपांत न बनवलेलें).

कच्चू—पु. [सं.] अरवी. कच्चे पक्के दिन—पु. चार किंवा पांच महिन्यांची गरोदरावस्था.

कच्छा—पु. [सं.] होड्यांचा ताफा.

कच्छू—पु. [सं.] कांसव.

कछनी—स्त्री. [सं.] १ ढोपरापर्यंत नेसलेलें धोतर. २ लहान धोतर; पंचा.

कछान-ना—पु. [सं.] गुडघ्यापर्यंत धोतर नेसणें; ढोपरावर धोतर येअील असा मारलेला काचा.

कछार—पु. [सं.] समुद्र किंवा नदीकांठची जमीन. [कांहीं.

कछु, कछुक*—वि.[सं.]थोडासा; **कछुआ**—पु. [सं.] कांसव.

कछोटा-छौटा—पु. [सं.] १ कासोटा घालून लुगडें नेसण्याची पद्धति. २ कासोटा. [अुणीव.

कज—पु. [फा.] १ वक्रता. २ दोष; **कजरा***—पु. [सं.] काजळ. वि. काळा.**कजराअी**–स्त्री.काळेपणा.

कजलाना—क्रि. अ. [सं.] १ काळें पडणें; काळवंडणें. २ (निखारा) कोळपणें. क्रि. स. काजळ लावणें, घालणें.

कजली—स्त्री. [सं.] १श्रावणांतील सण. २ काजळी डोळ्यांची गाय. ३ श्रावणांतील अेक अुत्सव व त्या वेळीं गाअिलें जाणारें गाणें. [डबी.

कजलौटा—पु. [सं.] काजळाची

क़ज़ा—स्त्री. [अ.] १ मृत्यु; मरण. २ दैव; भाग्य.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क़ज़ाक़-ज़्ज़ाक़—पु. [तु.] डाकू; लुटारू.

क़ज़ाक़ी—स्त्री. [फा.] १ लूटमार; दरोडा. २ लुटारूपणा. ३ कपट; फसवेगिरी. वि. डाकूसारखा.

कजावा—पु. [फा.] अुंटाच्या पाठीवरील लांकडी सांगाडा.

क़ज़िया—पु. [अ.] भांडणाचा विषय; झगडा.

कटक—पु. [सं.] १ फौज. २ शिबिर. ३ कंकण. ४ चटअी.

कटकअी-काअी—स्त्री. [सं.] सेना; सैन्य.

कटकट—स्त्री. [अनु.] १ दांत वाजण्याचा आवाज. २ भांडण; तंटा.

कटकटाना—क्रि. अ. [अनु.] दांत ओंठ खाणें.

कटखना—वि. [सं.] चावरा. पु. युक्ति; हातचलाखी.

कटघरा—पु.[सं.]१ लांकडाचें मोठें जाळीदार घर. २ मोठा पिंजरा.

कटड़ा—पु. [सं.] म्हशीचें पारडूं; रेडूक.

कटती—स्त्री. [सं.] १ विक्री. २ कपात. ३ धान्याची कापणी.

कटना—क्रि. अ. [सं.] १ कापलें जाणें; चिरलें जाणें. २ पतन पावणें (युद्धांत). ३ संपणें (वेळ, मार्ग अि.) ४ शरमणें. ५ द्वेष करणें. ६ आसक्त होणें. ७ नष्ट होणें. ८ खोडलें जाणें. ९ भाग जाणें. १० फायदा होणें.

कटनि*—स्त्री. [सं.] प्रेम;आसक्ति.

कटनी—स्त्री. [सं.] १ कापण्याचें हत्यार. २ कापण्याचें काम; कापणी.

कटरा—पु. [सं.] लहान बाजार.

कटवाँ—वि. [सं.] कापलेला; कापून बनविलेला.

कटसरैया—स्त्री. [सं.] अर्डुळशासारखें अेक कांटेरी झुडूप.

कटहर-ल—पु. [सं.] १ फणस. २ फणसाचें झाड.

कटहरा—पु. [सं.] कठडा.

कटहा—वि. [सं.] चावरा; चावणारा. [२ कापाकापी.

कटा*—पु.[सं.] १ प्रहार; आघात.

कटाअी—स्त्री. [सं.] १ पिकाची कापणी. २ कापण्याचें काम. ३ कापण्याची मजुरी; कापणावळ.

कटाअू-व—पु. [सं.] १ काटछाट; छाटाछाट. २ वेलबुट्टी.

कटाकट—पु. [अनु.] १ कटकट असा आवाज. २ मारकाट; कापाकापी. **कटाकटी**—स्त्री. कापाकापी; मारकाट.

कटान—स्त्री. [सं.] १ कापण्याचें काम किंवा पद्धति. २ कापणी.

कटाना—क्रि. स. [सं.] कापण्याचें काम दुसऱ्याकडून करविणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कटाह—पु. [सं.] मोठी कढअी.

कटीला—वि. [सं.] १ तीक्ष्ण धारेचा. २ छाप पाडणारा. ३ तडफदार.

कटीला—वि. [सं.] १ कांटेरी. २ टोंकदार; तीक्ष्ण; अणकुचीदार.

कटोरदान—पु. [सं. + फा.] अन्न ठेवण्याचें झांकण असलेलें पितळेचें भांडें; अन्नाचा डबा.

कटोरा—पु. [सं.] वाडगा; कटोरी-स्त्री. १ वाटी. २ तलवारीच्या मुठीचा गोल भाग. ३ स्तन झाकणारा चोळीचा भाग.

कटौती—स्त्री. [सं.] धर्मादाय किंवा अितर बाबीसाठीं रकमेंत केलेली कपात किंवा कसर.

कट्टर—वि. [सं.] १ चावरा. २ अंधविश्वासू. ३ हट्टी; दुराग्रही.

कट्टा—वि. [सं.] धट्टाकट्टा; सदृढ. पु. जबडा.

कट्ठा—पु. [सं.] १ पांच हात व चार अंगुळांचें जमीन मोजण्याचें माप. २ पांचशेरी माप.

कठपुतली—स्त्री. [सं.] १ कळसूत्री लांकडाची बाहुली. २ हातांतील बाहुलें (व्यक्ति).

कठडा—पु. [सं.] १ कठडा. २ लाकडाचें भांडें.

कठफोड़वा—पु. [सं.] सुतार पक्षी.

कठबाप—पु. [सं.] सावत्र बाप.

कठमलिया—पु. [सं.] १ वैष्णव. २ ढोंगी साधू; बुवा.

कठमस्त—वि. [सं. + फा.] १ आडदांड; धटिंगण. २ व्यभिचारी कठमस्ती-स्त्री. आडदांडपणा.

कठला-ठुला—पु. [सं.] लहान मुलांच्या गळ्यांतील माळ.

कठिनाअी—स्त्री. [सं.] १ अडचण. २ असाध्यता; अशक्यता.

कठिया—वि. [सं.] टणक टरफल असलेला (अुदा. कठिया बदाम).

कठियाना—क्रि. अ. [सं.] सुकून टणक होणें.

कठुआना-वाना—क्रि. अ. [सं.] १ लांकडाप्रमाणें टणक होणें. २ थंडीनें काकडणें; गारठणें.

कठौता—पु. [सं.] लांकडाचें मोठें व खंद भांडें; पडगा.

कड़कड़ाता—वि. [सं.] १ कडकड आवाज करणारा. २ प्रचंड.

कड़कड़ाना—क्रि. अ. [अनु.] कडकडणें. क्रि. स. कढविणें.

कड़कना—क्रि. अ. [अनु.] १ कडाडणें; कडकडणें. २ दटावणें. ३ फाटणें. [तोंडाची तोफ.

कड़कनाल—स्त्री. [सं.] खंद

कड़खा—पु. [अनु.] समरगीत; रणगीत. कड़खैत-पु. समरगीत गाणारा; भाट; चारण.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कड़बड़ा—वि. [सं.] कांहीं पांढरे व कांहीं काळे अशा केसांचा.

कड़बी-वी—स्त्री. [दे.] कडबा.

कड़ा—पु. [सं.] कडें. वि. १ कठीण; टणक. २ अग्र; कठोर; कडक. ३ धीराचा; सहनशील. ४ कर्कश. ५ कटु; न रुचणारा. ६ धष्ट-पुष्ट. ७ अवघड; दुष्कर. **कड़ाई**-स्त्री. कठोरता; कडकपणा.

कड़ाका—पु. [अनु.] १ अेखादी वस्तु मोडल्याचा आवाज; कडकड असा आवाज. २ लंघन. **कड़ाकेका**-जोराचा; कडाक्याचा.

कड़ाहा—पु. [सं.] मोठी कढअी. **कड़ाही**-स्त्री. लहान कढअी.

कड़ी—स्त्री. [सं.] १ कडी; साखळीचा दुवा. २ कडवें.

कड़ी—स्त्री. [सं.] लहान सरअी.

कड़ीदार—वि. [सं.+फा.] कडी किंवा साखळींचे दुवे असलेला.

कड़ुआ—वि. [सं.] १ कडु. २ अप्रिय. ३ तापट; रागीट. **कड़ुआ मुँह**-कटु व अप्रिय बोलणारें (तोंड). **कड़ुअे कसैले दिन**-वाअीट दिवस; हीन स्थिति. **कड़ुआना**-क्रि. अ. १ कडु लागणें. २ चिडणें; रागावणें. ३ डोळे चुरचुरणें. **कड़ुआहट**-स्त्री. कडवटपणा.

कढ़ना—क्रि. अ. [सं.] १ निघणें; बाहेर येणें. २ अुगवणें. ३ मोठें होणें. ४ आटणें.

कढ़ाना*—क्रि. स. [सं.]खेंचणें; ओढणें; बाहेर काढणें.

कढ़वाना, कढ़ाना—क्रि. स. [सं.] बाहेर काढविणें; ओढून काढविणें.

कढ़ाव—पु. [सं.] वेलबुट्टीचें काम; कशीदा. [ओढणें.

कढ़ोरना*—क्रि. स. [सं.] खेंचणें;

कत*—वि. [सं.] किती. अव्य. कां; कशासाठीं.

क़त—पु. [अ.] १ बोरूच्या लेखणीचें टोक कापणें (आडवें). २ लेखणीचें टोंक. ३ कागदाची मोडणी.

क़तअी—वि. [अ.] पूर्णपणें; अगदीं; बिलकूल. वि. नक्की; अंतिम; शेवटचा. [जाणें.

कतना—क्रि. अ. [सं.] कातलें

कतरन—स्त्री. [सं.] कपडे किंवा कागद कातरल्यानंतर शिल्लक राहिलेलें तुकडे; कतरण.

कतरना—क्रि. स. [सं.] कातरणें. **कतरनी**-स्त्री. कात्री.

कतरब्योंत—स्त्री. [सं.] १ काट-छाट. २ अुलथापालथ. ३ विवंचना. ४ युक्ति; अुपाय.

कतरा—पु. [सं.] १ कात्रण. २ तुकडेताकडे.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क़तरा—पु. [अ.] बिंदू; थेंब.

कतराई—स्त्री. [सं.] १ कातरण्याचें काम. २ कातरण्याची मजुरी.

कतराना—स्त्री. [सं.] अेखाद्या व्यक्तीला चुकवून हळूच एका बाजूनें सटकणें. क्रि.स. कतरविणें; कापविणें.

क़तल-त्ल—पु. [अ.] कत्तल; वध.

क़तलाम—पु. सरसहा कत्तल; संहार.

क़तलबाज़—पु. [अ. + फा.] कत्तल करणारा. [वडी.

कतली—स्त्री. [फा.] मिठाअीची

कतवाना—क्रि. स. [सं.] कांतविणें (सूत).

कतवार—पु. [सं.] केरकचरा. कतवारखाना—अुकिरडा; केरकचरा टाकण्याची जागा.

कतहुँ-हूँ*—अव्य. [सं.] कोठेंहि; कोणत्याहि ठिकाणीं.

क़ता—स्त्री. [अ.] १ आकार. २ तऱ्हा; पद्धत. ३ कपडे कातण्याची पद्धति (फॅशन).

कताअी—स्त्री. [सं.] १ कातरण्याचें काम. २ कातण्याची मजुरी.

कतान—पु. [फा.] १ अेक प्रकारचें रेशमी कापड. २ अळशीचें झाड. ३ अेक प्रकारची मलमल. ही चांदण्यांत विरते अशी कल्पना आहे. [घेणें.

कताना—क्रि. स. [सं.] कातवून

कतार—स्त्री. [अ.] १ पंक्ति; रांग; ओळ. २ समूह; झुंड.

कतारा—पु. [सं.] तांबड्या रंगाचा मोठा अूंस. **कतारी**—स्त्री.

कति*—वि. [सं.] १ किती; कित्येक. २ कोण. ३ अगणित.

कतिक*—वि. [सं.] १ कित्येक; किती. २ थोडा. ३ अनेक; पुष्कळ.

कतिपय—वि. [सं.] १ कितीतरी; अनेक. २ कांहीं; थोडे.

कतेक*—वि. [सं.] १ कित्येक. २ थोडा. ३ अनेक; पुष्कळ.

कतौनी—स्त्री. [सं.] कातण्याचें काम किंवा त्याची मजुरी.

कत्ता—पु. [सं.] कोयता. **कत्ती**—स्त्री. १ चाकू; सुरी. २ कट्यार.

कत्थक—पु. [सं.] गाणें, नाचणें अि. चा धंदा करणारी एक जात.

कत्था—पु. [सं.] १ खैराचें झाड. २ कात. **कत्थअी**—वि. खैरी रंगाचा.

कथंचित्—क्रि. वि. [सं.] कदाचित्.

कथक्कड़—पु. [सं.] गोष्टी सांगणारा; कथक.

कथना*—क्रि.स. [सं.] १ सांगणें; कथन करणें. २ निंदा करणें.

कथनी—स्त्री. [सं.] १ कथन; गोष्ट. २ बडबड.

कथरी—स्त्री. [सं.] गोधडी; कंथा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कथानक—पु. [सं.] १ कथा; गोष्ट. २ लघुकथा; कहाणी.

कथावस्तु—स्त्री. [सं.] कथानक; प्लॉट; विषय.

कथोपकथन—पु. [सं.] १ संभाषण; संवाद. २ वादविवाद.

क़द—पु. [अ.] अुंची; बांधा.

कद—स्त्री. [अ.] १ आग्रह; हट्ट. २द्वेष; शत्रुता. ३परिश्रम. **कदी**–वि. हट्टी; दुराग्रही.

कदम—पु. [सं.] कदंब वृक्ष.

क़दम—पु. [अ.] १ कदम; पाअूल. २ घोड्याच्या चालीचा अेक प्रकार. (मु.) **क़दम अुठाना**–बढाना–१ जोरांत चालणें. २ अुन्नति करणें. **क़दम चूमना**–अत्यादर व्यक्त करणें. **क़दम बोसी**–स्त्री. १ पादचुंबन. २ वरिष्ठांची सेवा करणें.

क़दर—स्त्री. [अ.] १ मान; प्रतिष्ठा. २ किंमत; मूल्य. (यौ.) **अिस क़दर**–१ अितका. २ असा.

क़दरदान—वि. [अ.+फा.] गुणग्राही. **क़दरदानी**–स्त्री. गुणग्राहकता.

कदराअी—स्त्री. [सं.] भीरुता; भ्याडपणा.

कदराना—क्रि. अ. [सं.] १ भिणें. २ माघार घेणें; कच खाणें.

कदर्य—वि. [सं.] कंजूष; चिक्कू.

कदाच*—क्रि. वि. [सं.] १ कदाचित्; क्वचित्.

क़दामत—स्त्री. [अ.] प्राचीनत्व. **क़दामत पसंद**–वि. पुराणमतवादी; सनातनी.

क़दीम-मी—वि. [अ.] जुना; प्राचीन.

कदे*—क्रि. वि. [सं.] केव्हांहि.

कद्दू—पु. [फा.] दुध्या भोपळा. **कद्दूकश**–पु. १ किसणी. २ अेक मिठाअी.

कधी*—क्रि. वि. [सं.] केव्हांहि; कोणत्याहि वेळेस.

कनअुड, कनौडा—वि. [सं.] १ काणा. २ अपंग. ३ तिरस्कृत. पु. कृतज्ञ; अुपकृत.

कनकना—वि. [अनु.] ठिसूळ.

कनकना—वि. [सं.] १ चुणचुण लावणारा. २ चिडका.

कनकनाना—क्रि. अ. [अनु.] चुणचुणणें; खवखवणें.

कनकनाना—क्रि. अ. [सं.] १ सावध होणें. २ पुलकित होणें.

कनकी—स्त्री. [सं.] तांदुळाची कणी.

कनकूत—पु. [सं.] शेतांतील पिकाचा अंदाज.

कनकौवा—पु. [सं.] पतंग (कागदी); वावडी.

कनखजूरा—पु. [सं.] गोम.

कनखियाना—क्रि. स. [सं.] १ चोरून पाहणें; तिरप्या नजरेनें पाहणें. २ डोळ्यांनीं खूण करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कनखी–स्त्री. १ नेत्रसंकेत. २ चोरटी नजर; दृष्टि. कनखी मारना–डोळा मारणें; नेत्रसंकेत करणें. [कोरणें.

कनखोदनी—स्त्री. [सं.] कान-

कनगुरिया—स्त्री. [सं.] करंगळी.

कनछेदन—पु. [सं.] कान टोंच-ण्याचा संस्कार.

कनटोप—पु. [सं.] कानटोपी.

क़नधार-हार*—पु. [सं.] १कर्ण-धार; सुकाणूवाला. २ नावाडी.

कनपटी—स्त्री. [सं.] कानशील.

कनपेड़ा—पु. [सं.] कानाच्या मागें येणारी गांठ.

कनफुँकवा-फुँका—वि.[सं.] १कान फुंकणारा; चिथावणारा. २ कानमंत्र देणारा (गुरु). ३ कानमंत्र दिलेला.

कनफुसका—पु. [सं.] १ कान-गोष्टी करणारा. २ चुगली, चहाडी करणारा.

कनफुसकी—स्त्री. [सं.] कानमंत्र.

कनबतियाँ—स्त्री. [सं.] कानगोष्टी.

कनमनाना—क्रि.अ.[सं.] १चाहूल लागून जागें होणें. २ विरुद्ध बोलणें.

कनमैलिया—पु. [सं.] कानांतील मळ काढणारा. [शौकी.

कनरसिया—पु. [सं.] गाण्याचा

कनसार—पु. [सं.] ताम्रपटावर लेख कोरणारा. [खुरांचीं भोकें.

कनसाल—पु. [सं.] बाजेच्या

कनसुई—स्त्री. [सं.] कानोसा.

कनस्तर—पु. [अं.] टिनचा डबा.

क़नाअत—स्त्री. [अ.] संतोष; समाधान; अल्पसंतोषीपणा.

कनागत—स्त्री. [सं.] १ श्राद्ध. २ पितृपक्ष.

कनात—स्त्री. [अ.] कनात; तंबू किंवा डेरा यांची कापडी भिंत.

कनिआरी—स्त्री. [सं.] कण्हेर; सोनचांफा. [भाग; कण.

कनिका*—पु. [सं.] अतिसूक्ष्म

कनियाँ—स्त्री. [सं.] मांडी; ओटी.

कनियार—पु. [सं.] कण्हेर; सोन-चांफा.

कनी—स्त्री. [सं.] १ बारीक तुकडा; कणी.२ हिरकणी.३तांदुळाची कणी.

कनीज़—स्त्री. [फा.] दासी; सेविका.

कनीनिका—स्त्री. [सं.] १ डोळ्यां-तील बाहुली. २ कन्या.

कनेठी—स्त्री. [सं.] कानपिचकी; कान पिळणें. [कान टवकारणें.

कनौती—स्त्री. [सं.] घोड्याचें

कन्ना—पु. [सं.] १पतंगाची कन्नी. २ किनारा; टोंक.

कन्ना—पु. [सं.] तांदुळाची सड.

कन्हाई-न्हैया—पु.[सं.]श्रीकृष्ण.

कपड़छन-छान—पु. [सं.] वस्त्र-गाळ करण्याचें काम.

कपार—पु. [सं.] डोकें; कपाळ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कपास—स्त्री. [सं.] कपाशी;कापूस. **कपासी**—वि. फिकट पिवळ्या रंगाचा. पु. पिवळा रंग.

कपित्थ—पु. [सं.] कवठाचें झाड किंवा फळ. [२ पांढरा. पु. अग्नि.

कपिल—वि. [सं.] १ भुरकट.

कपिला—वि. स्त्री. [सं.] १साधी; भोळी. २ पांढऱ्या रंगाची. ३ धुरकट रंगाची. ४ पांढऱ्या ठिपक्याची. स्त्री. १ पांढऱ्या रंगाची गाय. २ गरीब गाय.

कपूत—पु. [सं.] कुपुत्र; कुलांगार.

कपूर—पु. [सं.] कापूर. **कपूरी**–वि. १ कापरापासून तयार केलेला. २ फिकट पिवळ्या रंगाचा.

कप्पर*—पु. [सं.] कपडा; वस्त्र.

कफ़गीर—पु. [फा.] लांब पळी.

कफ़न—पु. [अ.] प्रेतावर घालण्याचें वस्त्र.

कफ़नखसोट—वि. [अ. सं.] कवडीचुंबक; कंजूष.

कफ़नखसोटी—स्त्री. [अ.+सं.] १ प्रेतावरील वस्त्राच्या रूपानें घेतला जाणारा स्मशानांतील कर. २भल्याबुऱ्या मार्गानें पैसे मिळविण्याची वृत्ति. ३ चिक्कूपणा; कंजुषी.

कफ़नाना—क्रि. स. [अ.+सं.] प्रेतावर अंत्यवस्त्र घालणें.

कफ़ास—पु. [अ.] १ पिंजरा; सांपळा. २ तुरंग.

कफ़ारा-फ़्फ़ारा—पु. [अ.] पापांचें प्रायश्चित्त.

कब—क्रि. वि. [सं.] केव्हां. **कब का-के-से**—केव्हांचा; किती वेळापासून. [खेळ.

कबड्डी—स्त्री. [अनु.] हुतुतूचा

कबरा—वि. [सं.] रंगीबेरंगी; चित्रविचित्र.

क़बल—वि. [अ.] पहिला; पूर्वीचा.

क़बा—स्त्री. [अ.] अेक प्रकारचा सैल अंगरखा.

कबाड़—पु. [सं.] १ अडगळ. निरुपयोगी वस्तु. २ अव्यापारेषु व्यापार; लुडबुड.

कबाड़ा—पु. [सं.] १ अव्यापारेषु व्यापार; लुडबुड. २ तंटा.

कबाब—पु. [फा.] विस्तवांत भाजलेलें मांस. **कबाबी**–वि. १ मांस विकणारा. २ मांसाहारी.

कबार—पु. [सं.] १ व्यापार. २ धंदा; व्यवसाय. ३निरुपयोगी वस्तू. ४ लुडबुड; अव्यापारेषु व्यापार.

कबाला—पु. [अ.] विक्रीखत.

कबाहत—स्त्री. [अ.] १ खराबी; वाअीटपणा. २ अडचण; लचांड; भानगड.

कबीर—वि. [अ.] श्रेष्ठ; मोठा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कबीला—स्त्री. [अ.] १ पत्नी; बायको. २ परिवार. पु. १ टोळी; झुंड. २ जात.

कबुलवाना, कबुलाना—क्रि. स. [अ.] कबूल करावयास लावणें.

क़बूल—पु. [अ.] मंजूरी; स्वीकृति. **क़बूलना**–क्रि. स. कबूल करणें. **क़बूलियत**–स्त्री. कबुलायत; दस्तऐवज. **क़बूली**–स्त्री. १ स्वीकृति. २ हरभऱ्याची डाळ घालून केलेली मलाखिचडी.

कबे—अव्य. [सं.] काय रे; अरे.

क़ब्ज़—पु. [अ.] १ पकड. २ मलावरोध. **क़ब्ज़ियत**–स्त्री. वरोध.

क़ब्ज़ा—पु. [अ.] १ मूठ (हत्यार). २ बिजागरी; सांधेपट्टी. ३ तावा; अधिकार; कब्जा.

क़ब्र—स्त्री. [अ.] कबर; थडगें.

क़ब्रिस्तान—पु. [फा.] प्रेत पुरण्याची जागा.

कभी—क्रि. वि. [सं.] १ केव्हांहि; कधींहि. २ केव्हांच.

कमंगर—पु. [फा.] १ धनुष्य बनविणारा. २ हाडें बसविणारा. ३ चित्रकार. वि. निपुण; दक्ष.

कमंद—पु. [फा.] दोराचा फांस; जाळें. [शिरावेगळें धड.

कमंद-ध*—पु. [सं.] कबंध;

कम—वि. [फा.] अल्प; थोडा; कमी. (मु.) **कम से कम**–कमींत कमी. **कमी**–स्त्री. १ कमतरता; न्यूनता. २ हानि; नुकसान.

कमअस्ल—वि. [फा.+अ.] संकरज; अनौरस; अकुलीन.

कमख़ाब—स्त्री. [फा.] किनखाबाचें कापड.

क़मची—स्त्री. [तु.] १ कामटी. २ डहाळी. [देवी.

कमच्छा—स्त्री. [सं.] कामाक्षी

कमठी—स्त्री. [सं.] कामटी (बांबूची).

कमती—स्त्री. [फा.] कमतरता; न्यूनता; अुणीव. वि. कमी; थोडा.

कमनसीब—वि. [फा.] दुर्दैवी; अभागी. **कमनसीबी**–स्त्री. दुर्दैव.

कमना*—क्रि. अ. [फा.] कमी होणें. [मनोहर. २ लोभनीय.

कमनीय—वि. [सं.] १ सुंदर;

कमनैत—पु. [फा.] धनुर्विद्येंत तरबेज; तिरंदाज. **कमनैती**–स्त्री. धनुर्विद्या; अस्त्रविद्या.

कमबख़्त—वि. [फा.] कमनशिबी; अभागी; दुर्दैवी. **कमबख़्ती**–स्त्री. दुर्दैव; दुर्भाग्य.

क़मर—पु. [फा.] चंद्र; चंद्रमा.

कमर—स्त्री. [फा.] कंबर. (मु.) **कमर टूटना**–हताश होणें; कंबर खचणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कमरख—स्त्री. [सं.] अेक प्रकारचें आंबट फळ.

कमरबंद—पु. [फा.] १कंबरपट्टा. २ नाडा. वि. कंबर कसून तयार.

कमरा—पु. [लॅ.] १ खोली. २ फोटोचा कॅमेरा.

कमरा—पु. [सं.] कांबळें.

कमलगट्टा—पु. [सं.] पद्मबीज; कमळाचें बीं ज्यांत असतें तो गाभा.

कमलबाअी—स्त्री. [सं.] कावीळ.

कमली—स्त्री. [सं.] लहान कांबळें.

कमसिन—वि. [फा.] अल्पवयी. **कमसिनी**—स्त्री. १ बालपण; बाल्यावस्था. २ व्यवसाय. [धनार्जन.

कमाअी—स्त्री. [सं.] १ मिळकत; **कमाअू**—वि. [सं.] मिळविता; कमाविणारा.

कमाच—पु. [तु.] रेशमी कापड.

कमान—स्त्री. [अि.] १ आज्ञा; हुकूम. २ सैन्यांतील नोकरी. ३ सैन्यांतील हुकूम. **कमान बोलना**—लढाअीवर जाण्याची आज्ञा देणें.

कमान—स्त्री. [फा.] १ धनुष्य. २ अिंद्रधनुष्य. ३ कमान; महिराप. **कमानचा**—पु. लहान महिराप.

कमाना—क्रि. स. [सं.] १ मिळविणें; कमाविणें. २ अुपयोगी बनविणें (वस्तु); सुधारणें. ३ अल्पस्वल्प सेवा करणें.

कमानिया—पु. [फा.] तिरंदाज; धनुर्धारी. वि. महिरापदार.

कमाल—पु. [अ.] १ पूर्णता. २ नैपुण्य; कौशल्य. ३ अद्‌भुत काम. ४ कारागिरी. ५ कवीराचा मुलगा. वि. १ परिपूर्ण. २ अत्युत्तम. ३ पुष्कळ. ४ अत्यंत.

कमासुत—वि. [सं.] १ कमाविणारा; मिळविणारा. २ अुद्योगी.

कमी—स्त्री. [फा.] १ न्यूनता; कमतरता. २ हानि; तोटा.

कमीज़—स्त्री. [अ.] सदरा; शर्ट; खमीस.

कमीना—वि. [फा.] नीच; क्षुद्र. **कमीनापन**—पु. नीचपणा; कमीपणा; क्षुद्रता.

कमेरा—पु. [सं.] मजूर; नोकर.

कमेला—पु. [सं.] कत्तलखाना.

कमोदन-दिन*—स्त्री. [सं.] चंद्रविकासी कमळ; कुमुद.

कमोरा—पु. [सं.] रुंद तोंडाचें मडकें (दूध, दही, पाणी अि. ठेवण्याकरितां). [कांबळें.

कम्मल—पु. [सं.] घोंगडी;

क़याम—पु. [अ.] १ स्थैर्य; टिकाव. २ मुक्कामाची किंवा अुतरण्याची जागा. ३ मुक्काम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क़यामत—स्त्री. [अ.] ईश्वरी निर्णयाचा दिवस (मुसलमानी, ख्रिस्ती अि. धर्माप्रमाणें). २ प्रलय. ३ भयंकर खळबळ; दंगल.

क़यास—पु. [अ.] १ कयास; अनुमान; अंदाज. २ विचार.

करंक—पु. [सं.] १ मस्तक; डोकें. २ कमंडलू. ३ हाडाचा सांपळा.

करंड—पु. [सं.] धारेचा दगड.

करंड—पु. [सं.] १ करंडी; टोपली. २ मधमाश्यांचें पोळें.

करंबित—वि. [सं.] १ मिसळलेला; अेकत्र आलेला; दाट. २ वसविलेला; गुंतविलेला.

करक—पु. [सं.] १ कमंडलू. २ डाळिंब. ३ बकुळी. ४ पळस.

करक—स्त्री. [सं.] १ ठणका; तिडीक. २ अुन्हाळी.

करकच—पु. [दे.] समुद्रापासून तयार केलेलें मीठ.

करकट—पु. [सं.] केरकचरा.

करकना—क्रि. अ. [अनु.] कडाडण; फुटणें. **करकराहट**—स्त्री. कडाडण्याचा किंवा मोडण्याचा आवाज.

करकस*—वि. [सं.] १ कर्कश; कठोर. २ तीव्र.

करखा—पु. [अनु.] समरगीत.

करखा—पु. [सं.] अुत्तेजन; प्रोत्साहन.

करगह, करघा—पु. [फा.] १ माग. २ मागाच्या खालची पाय ठेवण्याची जागा. [धरण्याचें वाद्य).

करचंग—पु. [सं.] डफ (ताल

करछा—पु. [सं.] मोठी पळी; पळा. **करछी**—स्त्री. पळी.

करछाल—स्त्री. [सं.] अुडी; फलांग.

करछुला—पु. [सं.] मोठा झारा.

करड़ना—क्रि. अ. [?] अधिक होणें; वृद्धिगत होणें.

करतब—पु. [सं.] १ काम; कार्य. २ करामत; कौशल्य. ३ कर्तृत्व; कर्तबगारी. **करतबी**—वि. १ कर्तबगार. २ निपुण.

करतरी*—स्त्री. [सं.] कात्री; सुरी.

करतल-ताल—पु. [सं.] १ तळहात. २ टाळी. **करतली**—स्त्री.

करतार—पु. [सं.] ईश्वर.

करतार—पु. [सं.] १ टाळी. २ झांज. ३ चिपळी. **करतारी**—स्त्री.

करतूत—स्त्री. [सं.] १ काम; करणी; कर्तृत्व. २ कला; गुण.

करधनी—स्त्री. [सं.] करगोटा.

करनधार*—पु. [सं.] कर्णधार; सुकाणू धरणारा.

करनबेध—पु. [सं. कान टोंचण्याचा संस्कार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

करना—क्रि. स. [सं.] १ करणें; संपविणें; तडीस नेणें. २ तयार करणें. ३ पोहोंचविणें. ४ भाडें देऊन ठरविणें. **करनी**—स्त्री. १ कार्य; करणी. २ अंत्यकर्म. ३ करणी (गवंड्याचें अुपकरण).

करनाअी—स्त्री. [अ.] शिंग; तुतारी.

करनाटकी—पु. [सं.] १ जादुगार. २ डोंबारी.

करबराना—क्रि. अ. [अनु.] कुरकुरणें; पुटपुटणें.

करभ—पु. [सं.] हत्ती किंवा सिंहाचा छावा.

करभीर—पु. [सं.] सिंह.

करम—पु. [अ.] १ कृपा. २ औदार्य.

करम—पु. [सं.] १ काम. २ कर्म; दैव. (यौ.) **करमभोग**–कर्मभोग. **करमरेख**–१ कपाळावरची रेषा. २ नशीबांत असलेली गोष्ट.

करमकल्ला—पु. [फा. + सं.] कोबीचा कांदा; गड्डा.

करमचंद*—पु. [सं.] कर्म.

करमठ,करमी*—वि. [सं.]कर्मठ.

करमात*—पु. [सं.] भाग्य; दैव.

करमुंहा—वि. [सं.] १ काळतोंड्या; २ पापी; कलंकित.

करराना-राना—क्रि. अ. [अनु.] १ कर्कश आवाज काढणें. २ कडाडून पडणें. [तांब्या.

करवा—पु. [सं.] तोटी असलेला

करवाना—क्रि. स. [सं.] करविणें.

करवार—स्त्री. [सं.] तलवार.

करवाल—पु. [सं.] १ नख. २ तलवार. **करवाली**-स्त्री. लहान तलवार.

करवीर—पु. [सं.] १ कण्हेराचें झाड. २ खड्ग; तलवार. [णारा.

करवैया*—वि. [सं.] कर्ता; कर-

करश्मा—पु. [फा.] १ चमत्कार; करामत.

करष—पु. [सं.] १ ओढ; ताण. २ आकस; वैर. ३ आवेश; त्वेष.

करषक-र्षक*—पु. [सं.] कृषक; शेतकरी.

करषना-सना*—क्रि. स. [सं.] १ ओढणें; ताणणें; आकर्षणें. २ शोषून घेणें. ३ बोलावणें; निमंत्रण देणें. [काळवीट.

करसाअिल-यर-यल—पु. [सं.]

करसी—स्त्री. [सं.] गोवरी.

करह*—पु. [सं.] फुलाची कळी.

करह*—पु. [सं.] अुंट.

कराँकुल—पु. [सं.] करकोचा.

कराअित, करैत—पु. [सं.] काळा विषारी साप; कृष्णसर्प. [टरफल.

कराअी—स्त्री. डाळींचें फोलकट;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

करात—पु. [अ.] अेक वजन (साधारण अर्धा माशाअेवढें).

कराना—क्रि. स. [सं.] करविणें.

क़राबत—स्त्री. [अ.] १ सामीप्य; सान्निध्य. २ नातें; संबंध.

क़राबतदार—पु. [अ. + फा.] संबंधी; नातेवाअीक.

क़राबा—पु. [अ.] वनस्पतींचे अर्क वगैरे सांठवून ठेवण्याचें मोठें भांडें.

करामात—स्त्री. [अ.] चमत्कार; ('करामत'चें बहु.) **करामाती**—वि. चमत्कार करणारा; सिद्ध पुरुष.

क़रार—पु. [अ.] १ स्थैर्य. २ वायदा; करार. ३ आराम; चैन. ४ संतोष; समाधान.

करारना—क्रि. अ. [अनु.] कर्कश आवाज काढणें; काव काव करणें.

करारा—पु. [सं.] दरड. वि. १ खडबडीत. २ दृढचित्त. ३ कुरकुरीत. ४ कडक. ५ खोल. ६ बलवान. ७ खरा; चोख. **करारापन**—पु. १ खडबडीतपणा. २ कडकपणा.

कराल—वि. [सं.] १ भयानक; भयंकर. २ मोठ्या दांतांचा.

कराह—पु. [सं.] कण्हण्याचा आवाज. **कराहना**—क्रि. अ. कण्हणें.

कराहा*—पु. [सं.] मोठी कढअी. **कराही**—स्त्री. लहान कढअी.

करिंद*—पु. [सं.] १ अैरावत. २ अुत्तम किंवा मोठा हत्ती.

करिखा—पु. [सं.] काजळ.

करि-री*—पु. [सं.] हत्ती. **कारिणी-नी**—स्त्री. हत्तीण.

करिया*—पु. [सं.] १ सुकाणूं. २ नावाडी. वि. काळा. **कारियाअी**—स्त्री. काळेपणा.

करीना*—पु. [सं.] किराणा माल.

क़रीना—पु. [अ.] १ तऱ्हा; पद्धति. २ क्रम. ३ कामाची योग्यता; अक्कल; बुद्धी.

क़रीब—क्रि. वि. [अ.] १ जवळजवळ; सुमारें. २ समीप; जवळ.

करीम—वि. [अ.] कृपाळू; दयाळू. पु. अीश्वर.

करीर—पु. [सं.] १ बांबू. २ घागर.

करील—पु. [सं.] अेक काटेदार झुडूप.

करुआअी*—स्त्री. [सं.] कडूपणा.

करुना*—स्त्री. [सं.] करुणा; दया.

करेमू—पु. [सं.] अेक पालेभाजी.

करेर*—वि. [सं.] कठोर.

करेला-रैला—पु. [सं.] कारलें; किरोर.

करोटन—पु. [अि.] क्रोटन; रंगीबेरंगी आणि आकर्षक पानांचीं विलायती झाडें.

करोड़—वि. [सं.] कोटि (संख्या).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

करोड़पती—वि. [सं.] क्रोडोपती; कोट्याधीश.

करौंट*—स्त्री. [सं.] करवट; कुशी.

करौंदा—पु. [सं.] करवंद. **करौंदिया**–वि. करवंदाच्या रंगाचा.

करौत-ता—पु. [सं.] करवत. **करौती**–स्त्री. करवत.

करौता—पु. [सं.] कांचेचा परळ. **करौती**–स्त्री. १ कांचेचें लहान भांडें. २ कांचेची भट्टी. [सुरी.

करौली—स्त्री. [सं.] सरळ व लांब

क़र्ज़—ज़ा—पु. [अ.] ऋण; कर्ज. (मु.) क़र्ज़ अुतारना–कर्ज फेडणें. क़र्ज़ खाना–कर्ज काढणें.

क़र्ज़दार—वि. [अ.+फा.] ऋणको.

कर्ण—पु. [सं.] १ कान. २ कुंतिपुत्र; कर्ण. ३ सुकाणू. **कर्णका पहारा**–प्रातःसमय; दानदक्षिणेची वेळ.

कर्णिका—स्त्री. [सं.] १ कर्णफूल (अलंकार). २ करंगळीजवळचें बोट. ३ हत्तीच्या सोंडेचें टोंक. ४ लेखणी; कलम. [कण्हेर.

कर्णिकार—पु. [सं.] सोनचांफा; **कर्णी**—पु. [सं.] बाण.

कर्त्तनी—स्त्री. [सं.] कात्री.

कर्त्तरी—स्त्री. [सं.] १ कात्री. २ लहान तलवार.

कर्बुर—पु. [सं.] १ सोनें. २ धोतरा (बीं). वि. चित्रविचित्र रंगाचा.

कर्मकार—पु. [सं.] १ लोहार. २ सोनार. ३ बैल. ४ नोकर; सेवक. ५ बिगारी.

कर्मचारी—पु. [सं.] १ कार्यकर्ता. २ सरकारी अधिकारी. ३ नोकर.

कर्मण्य—वि. [सं.] अुद्योगी; प्रयत्नशील.

कर्मण्यता—स्त्री. [सं.] कार्यकुशलता.

कर्ममास—पु. [सं.] श्रावण मास.

कर्मवाद—पु. [सं.] मीमांसाशास्त्र.

कर्रा—पु. [सं.] सूत ताणण्याचें काम. वि. कठीण; टणक.

कलंकी—वि. [सं.] दोषी; अपराधी. पु. कल्की अवतार.

क़लंदर—पु. [अ.] १ मुसलमानी फकीरांचा अेक वर्ग. २ अस्वल किंवा माकड नाचविणारा.

क़लंदरा—पु. [फा.] अेक प्रकारचें रेशमी कापड.

कलंब—पु. [सं.] १ बाण. २ कदंबाचें झाड किंवा फळ.

कल—क्रि. वि. [सं.] १ आगामी दिवस (अुद्यां). २ गेलेला दिवस (काल). **कल का**–कांहीं दिवसांपूर्वीचा.

कल—स्त्री. [सं.] १ भाग; अवयव.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

२ कळ; यंत्र. ३ चाप; बंदुकीचा घोडा.

कल—पु. [सं.] १ अव्यक्त मधुर-ध्वनि. २ सुख. ३ संतोष; तृप्तता. ४ आरोग्य; स्वास्थ्य.

कलअी—स्त्री. [अ.] १ कल्हअी. २ दिखाअूपणा; पोकळ डामडौल. ३ सफेती लावणें. (मु.) कलअी खुलना–बिंग फुटणें.

कलअीदार—वि. [अ. + फा.] कल्हअी असलेला.

क़लक़—पु. [अ.] १ अस्वस्थता; घाबरें; बेचैनी. २ दुःख; खेद; अुद्विग्नता.

कलकना*—क्रि. अ. [सं.] ओरडणें; आवाज करणें; चीत्कार करणें.

कलकल—पु. [सं.] १ पाणी पडतांना होणारा आवाज. २ गोंगाट; गोंधळ. ३ भांडण; वाद.

कलग़ी—[तु.] १ कोंबडा, शहामृग अि. पक्ष्यांच्या डोक्यांवरील अुंच केसांचा झुपका. २ शहामृग, मोर अि.चें पीस.

कलछा—पु. [सं.] मोठी पळी. पळा. कलछी–स्त्री.

कलदार—पु. [सं.+फा.] सरकारी रुपया. वि. पेचदार.

कलपना—क्रि. अ. [सं.] १ विलाप करणें. २ कल्पना करणें.

कलपना—क्रि. स. [सं.] काटणें; छाटणें.

कलपाना—क्रि. स. [सं.] मन दुखविणें. [डावपेंच; युक्ति.

कलबल—पु. [सं.] अुपाय;

कलबल—पु. [अनु.] गडबड. वि. अस्पष्ट (स्वर).

कलबूत—पु. [फा.] १ सांगाडा; सांचा. २ ठोकळा.

क़लम—पु., स्त्री. [अ.] १ लेखणी. २ ब्रश; कुंचली. (मु.) क़लम तोड़ना–पराकाष्ठा करणें. क़लम करना–छाटणें; तोडणें.

क़लमक़साअी—पु.[अ.] सुशिक्षित असूनही देखील लोकांची हानि करणारा.

क़लमकार—पु. [अ. + फा.] चित्रकार; लेखक. क़लमकारी–स्त्री. १ लेखन. २ चित्रकला.

क़लमतराश—पु. [अ. + फा.] चाकूनें लेखणी बनविणारा.

कलमना—क्रि. स. [अ.] कापणें; दोन तुकडे करणें.

कलमा—पु. [अ.] १ वाक्य; २ अिस्लामी धर्माचा मूलमंत्र. (मु.) कलमा पढ़ना–अिस्लाम धर्म स्वीकारणें.

कलमी—वि. [अ.] १हस्तलिखित; लिहिलेला. २ कलम केलेला.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कलमुहाँ—वि. [सं.] १ काळ्या तोंडाचा. २ कलंकित.

कलवार, कलाल—पु. [सं.] दारू वगैरे मद्य पदार्थ विकणारी जाति; कलाल.

कलसा—पु. [सं.] १ घागर. २ मंदिराचें शिखर. [राचा; विशाल.

कलाँ—वि. [फा.] मोठ्या आकार-

कलाओी—स्त्री. [सं.] मनगट. [बर्फी.

कलाकंद—पु. [फा.] खव्याची

कलाप—पु. [सं.] १ समूह; झुंड. २ मोराचा पिसारा. ३ पेंडी; गुंडाळी. ४ बाणांचा भाता. ५ कर-गोटा. ६ चंद्र. ७ दागिना.

कलाम—पु. [अ.] १ वाक्य; वचन; अवतरण. २ युक्ति. ३ वायदा; कबुली. ४ आक्षेप; हरकत.

कलारी—स्त्री. [सं.] दारू विकण्याचा धंदा.

कलावा—पु. [सं.] १ सुताची लडी. २ लग्न आदि प्रसंगीं हाताला बांधण्याचा पिवळ्या अगर तांबड्या रंगाचा धागा.

कलिंदी*—स्त्री. [सं.] यमुना नदी.

कलिया—पु. [अ.] भाजलेलें व शिजविलेलें मांस.

कलियाना—क्रि. अ. [सं.] १ आनंदांत मग्न होणें. २ कळी येणें. ३ पक्ष्यास पंख फुटणें.

कली—स्त्री. [सं.] १ फुलाची कळी. २ पक्ष्याचें नवें पीस. ३ कापडाचा त्रिकोणी तुकडा. ४ हुक्क्याच्या खालचा भाग.

क़लील—वि. [अ.] थोडा; अल्प; किंचित्.

कलीसा—पु. [फा.] ख्रिश्चन लोकांचें प्रार्थनामंदिर; चर्च.

कलूटा—वि. [सं.] काळा.

कलेजा—पु. [सं.] हृदय; काळीज. (मु.) **कलेजा निकालकर रखना**—अत्यंत प्रिय वस्तु अर्पण करणें. **कलेजा मुँह को या मुँहतक आना**—दुःखानें व्याकुळ होणें.

कलेवा—पु. [सं.] १ न्याहारी; फराळ. २ शिदोरी. [पीडा.

कलेस*—पु. [सं.] क्लेश; दुःख

कलोल—पु. [सं.] खेळ; क्रीडा; नाचणें; बागडणें. **कलोलना**—क्रि. अ. क्रीडा करणें; विहार करणें.

कलौंजी—स्त्री. [सं.] १ काळें जिरें. २ मसालेदार भाजी.

कल्पक—पु. [सं.] न्हावी; हज्जाम. वि. १ रचणारा. २ कापणारा.

कल्पवास—पु. [सं.] गंगेच्या तटावर माघ महिन्यांत व्रतवैकल्यें करून राहणें. [२ घाण.

कल्मष—पु. [सं.] १ पाप.

कल्यान*—पु. [सं.] कल्याण.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कल्लाँच—पु. [तु.] १ लुचा; लबाड; गुंड. २ दरिद्री; कंगाल.

कल्ला—पु. [सं.] १ मोड; अंकुर. २ वर्नर (दिव्याचा). [२ गालफड.

कल्ला—पु. [फा.] १ जबडा.

कल्लातोड़—वि. [फा.+सं.] बरोबरीचा; समर्पक; सडेतोड (जवाब).

कल्लादराज़—वि. [फा.] वाचाळ; तोंडाळ; फटकळ.

कल्लोल—पु. [सं.] १ तरंग; लाट. २ मौज; आनंद; प्रफुल्लता.

कल्ह*—क्रि. वि. [सं.] काल.

कवर-ल—पु. [सं.] कवळ; घांस; ग्रास. [तुळस.

कवरी—स्त्री. [सं.] १ वेणी. २ रान-

कवलित—वि. [सं.] खाल्लेला.

क़वायद—स्त्री. [अ.] १ नियम; व्यवस्था. २ कवाअीत (सैन्याची). ३ व्याकरण.

कविताअी*—स्त्री. [सं.] सरस काव्यरचना.

कवित्त—पु. [सं.] कविता; काव्य.

कविलास*—पु. [सं.] कैलास.

कश—पु. [सं.] चाबूक.

कश—पु. [फा.] १ ओढ. २ चिलमीचा झुरका; दम. वि. आकर्षक; खेचणारा.

कश-मकश—स्त्री. [फा.] १ ओढाताण; खेचाखेच. २ गर्दी. ३ दुरध्यांत पडणें; मनाची चलविचल.

काशिश—स्त्री. [फा.] १ आकर्षण; ओढ. २ वैमनस्य; बेबनाव.

कश्ती—स्त्री. [फा.] १ नाव; नौका. २ तबक.

कश्मीर—पु. [सं.] काश्मीर देश.

कस—पु. [सं.] कसोटी; परीक्षा.

कस—पु. [सं.] १ बल; जोर. २ तावा; अधिकार. ३ अडथळा; अवरोध.

कस—पु. [सं.] १ तुरटपणा. २ अर्क; सार. ३ निष्कर्ष; तात्पर्य.

कस*—क्रि.वि. [सं.] १ कसें. २ कां.

कसक—स्त्री. [सं.] १ ठणका; वेदना; कळ. २ अढी; आकस; द्वेष. ३ आकांक्षा; अभिलाषा. ४ सहानुभूति. (मु.) **कसक निकालना**—सूड घेणें. **कसकना**—क्रि. अ. ठणका मारणें; ठुसठुसणें; सलणें.

कसकुट—पु. [सं.] कांसें (मिश्र धातू).

क़सदन्-स्दन्—क्रि. वि. [अ.] मुद्दाम; हेतुपुरस्सर.

कसना—क्रि. स. [सं.] १ कसणें; आवळणें. २ ताणणें. ३ करकचून बांधणें. ४ पारख करणें; अजमावणें. ५ ठासून भरणें. (मु.) **कसकर**—जोरानें. क्रि. अ. १ आवळलें जाणें; ताणलें जाणें. २ घट्ट होणें; संकुचित होणें. ३ ठासून भरलें जाणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कसना—क्रि. स. [सं.] १ सोन्याची निकषावर पारख करणें. २ पारख करणें. ३ दूध आटवून खवा तयार करणें.

कसना—क्रि. स. [सं.] कष्ट देणें.

कसनी—स्त्री. [सं.] १ बांधण्याची दोरी. २ वेष्टण. ३ चोळी. ४ कसोटी; निकष; पारख.

कसब—पु. [अ.] १ मेहनत; परिश्रम. २ व्यवसाय; धंदा. ३ हुन्नर; कला. ४ वेश्यावृत्ति. ५ अुपार्जन.

क़सबी—स्त्री. [अ.] वेश्या; कसबीण.

क़सम—स्त्री. [अ.] आणभाक; [शपथ.

कसमसाना—क्रि. अ. [अनु.] १ कसकसणें; तळमळणें. २ कंटाळून अस्वस्थतेमुळें हलणें; लोळणें. ३ अस्वस्थ होणें (तापानें); घाबरें होणें.

कसमसाहट—स्त्री. [अनु.] अस्वस्थता; बेचैनी; घाबरे.

कसर—स्त्री. [अ.] १ न्यूनता. २ द्वेष; मनोमालीन्य. ३ तोटा. ४ दोष.

कसरत—स्त्री. [अ.] १ विपुलता; आधिक्य. २ व्यायाम.

कसवाना—क्रि. स. [सं.] आवळून बांधविणें.

कसाना—क्रि. अ. [सं.] १ कळकणें. २ पदार्थाची रुचि बिघडणें. ३ आंबुसणें.

कसार—पु. [सं.] तुपांतून भाजलेली व साखर घातलेली कणीक; गुळपापडीचें पीठ.

कसाला—पु. [सं.] १ कष्ट; त्रास. २ परिश्रम; मेहनत; श्रम.

कसाव—पु. [सं.] तुरटपणा; अुग्रपणा.

कसाव—पु. [सं.] आवळून बांधणें; घट्ट बांधणें. [बांधणी.

कसावट—स्त्री. [सं.] कसणें; घट्ट

क़सीदा—पु. [अ.] १ चारणगीत. २ अुर्दू किंवा फारशी स्तुतिकाव्य.

कसीदा—पु. [फा.] कशीदा; वेलबुट्टीचें काम.

क़सूर—पु. [अ.] दोष; अपराध.

क़सूरमन्द, क़सूरवार—वि. [अ. + फा.] दोषी; अपराधी.

कसेरा—पु. [सं.] पितळ, तांबें, कासें अित्यादि धातूंचीं भांडीं घडविणारा; कासार.

कसेरू—पु. [सं.] केसाळ सालीचें बोराअेवढें गोड कंदमूळ.

कसैया*—पु. [सं.] १ करकचून बांधणारा. २ पारख करणारा.

कसैला—वि. [सं.] तुरट व आंवट असलेला. **कसैली**–वि. स्त्री.

कसैली—स्त्री. [सं.] सुपारी.

कसोरा—पु. [सं.] पणतीच्या आकाराचें मातीचें मोठें भांडें; परळ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कसौटी—स्त्री. [सं.] १ कसोटी; पारख. २ कस पाहण्याचा दगड; निकष. [मृग.

कस्तूरा-रिया—पु. [सं.] कस्तुरी-

कहँ—प्रत्य. [सं.] 'ला', 'करितां' (चतुर्थीचा प्रत्यय). चा, ची, चें (षष्ठीचा प्रत्यय). क्रि. वि. केव्हां.

कहकहा—पु. [फा.] खदखदा हंसणें.. [गारा.

कहगिल—स्त्री. [फा.] गिलावा;

कहत—पु.[अ.] १ दुष्काळ; दुर्भिक्ष. २ अेकाद्या वस्तूचा अभाव.

कहन-नि-नी—स्त्री. [सं.] १ कथन. २ म्हण. ३ गोष्ट. ४ आुक्ति. ५ कविता.

कहना—क्रि. स. [सं.] १ बोलणें; सांगणें; म्हणणें. २ कविता करणें. ३ आुघड करणें. ४ संबोधणें. ५ समजाविणें. ६ सूचना देणें. (मु.) कह बदकर-१ दृढ संकल्प करून. २ आव्हान देआून. ३ बजावून. कहनेको-नाममात्र; नांवापुरतें.

कहनाअुत-वत*—स्त्री. [सं.] १ कथनं. २ म्हण.

कहर—पु. [अ.] आपत्ति; संकट. वि. घोर; भयंकर.

कहल*—पु. [दे.] १ अुष्णते-पासून होणारी तगमग. २ पीडा; त्रास. ३ अुष्मा. कहलना-क्रि. अ. व्याकुळ होणें; कासावीस होणें.

कहलाना, कहाना—क्रि. स. [सं.] १ सांगविणें. २ निरोप धाडणें. ३ म्हणविणें.

कहवाँ, कहाँ—क्रि. वि.[सं.] कोठें. (मु.) कहाँ का कहाँ-कोठल्या कोठें; पुष्कळ लांब.

कहवा—पु. [अ.] कॉफी.

कहा*—पु. [सं.] कथन; आज्ञा; अुपदेश. सर्व. काय; कसें; कां. क्रि. वि. १ कसें. २ कां.

कहानी—स्त्री. [सं.] १ कथा; गोष्ट. २ लघुकथा. [भरणारा.

कहार—पु. [सं.] १ भोअी. २ पाणी

कहारा—पु. [सं.] मोठी टोपली; हारा.

कहावत—स्त्री. [सं.] आुक्ति; म्हण.

कहा-सुना—पु. [सं.] अयोग्य कथन व व्यवहार; चूकभूल.

कहा-सुनी—स्त्री. [सं.] बोला-चाली; भांडण. [कोणत्या दिवशीं.

कहिया*—क्रि. वि. [सं.] केव्हां;

कहीं—क्रि. वि. [सं.] कोठेहि.

कहुँ-हूँ*—क्रि. वि. [सं.] १ कोठें. २ जर.

काँकर*—पु. [सं.] खडा; बारीक दगड. काँकरी-स्त्री. खडी.

काँख—स्त्री. [सं.] काख; बगल.

काँखना—क्रि. अ. [अनु.] १ हाय हुश्श करणें. २ कुंथणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

काँखासोती—स्त्री. [सं.] अुजव्या कार्खेतून डाव्या खांद्यावर अुपरणें घेण्याची पद्धत. [णारा; अभिलाषी.

काँखी*—वि. [सं.] अिच्छा कर-

काँगडी—स्त्री. [दे.] गळ्यांत अडकविण्याची शेगडी; काश्मीरी शेगडी. [राचा).

काँच—स्त्री. [सं.] काचा (धोत-

काँच—पु. [सं.] कांच. [क्षणभंगुर.

काँचा*—वि. [सं.] १ कच्चा. २

काँछा*—स्त्री. [सं.] अिच्छा; आकांक्षा. [२ दह्याची निवळी.

काँजी—स्त्री. [सं.] १ पेज; कांजी.

काँट*—पु. [सं.] १ कांटा; खिळा. २ शल्य.

काँटा—पु. [सं.] १ कांटा. २ काटा(घड्याळ,वजन,कोळी अि.चा). ३ गळ. ४ खिळा. ५ चमकी; लवंग. ६ गुणाकाराचा पडताळा. ७ तराजू. (मु.) सूखकर काँटा होना–अशक्त होणें; रोडावणें. काँटोंपर लोटना–दुःखानें तळमळणें; तडफडणें. काँटी –स्त्री. १ लहान खिळा. २ लहान तराजू.

काँठा*—पु. [सं.] १ गळा; मान. २ पक्ष्यांच्या (विशेषतः पोपट) गळ्यावरील रेघ. ३ नदीचा तट; किनारा.

कांड—पु. [सं.] १ पेर; गांठ; जोड. २ विभाग; प्रकरण. ३ फांदी; शाखा.

काँड़ी—स्त्री. [सं.] १ टोकर; वांबू. २ सोटा. (मु.) काँड़ी कफ़न–अन्त्यविधींचें सामान (विशेषतः तिरडीचें).

काँदना*—क्रि. अ. [सं.] रडणें; शोक करणें.

काँदो*—पु. [सं.] चिखल.

काँध-धा*—पु. [सं.] खांदा.

काँधना*—क्रि. स. [सं.] १ अुचलणें; डोक्यावर घेणें. २.स्वीकार करणें. [कान्हा.

काँधर, काँधा*—पु. [सं.] कृष्ण;

काँप—स्त्री. [सं.] १ वांवूची लवचीक पातळ कामटी; कांब. २ काप (स्त्रियांच्या कानांतील दागिना). ३ डुकराचे सुळे.

काँपना—क्रि. अ. [सं.] १ कापणें; थरारणें. २ हलणें.

काँवर—स्त्री. [सं.] कावड. काँवरिया–पु. कावडवाला.

काँस—पु. [सं.] अेक प्रकारचें गवत.

काँसा—पु. [सं.] कासें (धातू).

काँसा—पु. [फा.] भिक्षापात्र; खापरी.

काँसागर–पु. [सं.+फा.] कासार; भांडीं घडविणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

का—प्रत्य. [सं.] षष्ठीचा पुल्लिंगी प्रत्यय 'चा'.

काअी—स्त्री. [सं.] १ शेवाळ. २ तांबेंअि. वर लागणारा तांव; गंज.

काअू—सर्व. [सं.] १ कोणीहि. २ कांहीं; थोडेंसें. क्रि. वि. केव्हांहि.

काकरी*—स्त्री. [सं.] काकडी.

काकाकौआ, काकातूआ—पु. [अनु.] काकाकुवा.

काकी*—सर्व. [सं.] कोणाची.

काकी—स्त्री. [सं.] कावळ्याची मादी.

काकुल—स्त्री. [फा.] केसाच्या बटी; कानावरील केसांचा झुपका.

काग—पु. [सं.] कावळा.

काग—पु. [अि.] बाटलीचें बूच.

काग़ज़—पु. [फा.] १ कागद. २ वर्तमानपत्र. ३ दस्तैवज; प्रमाणभूत लेख. **काग़ज़ी**—वि. १ कागदी. २ लिखित. [('कागज़' चें बहु.).

काग़ज़ात—पु. [फा.] कागदपत्र.

कागर—पु. [?] पर; पीस.

काछ—पु. [सं.] काचा. **काछना**—क्रि. स. १ कमरेभोंवतीं धोतराचा सोगा बांधणें. २ काचा मारणें.

काछनी—स्त्री. [सं.] गुडघ्यावर धोतर नेसण्याची पद्धत. **काछा**—पु. **काछी**—पु. [सं.] काची; माळी; भाजीपाला विकण्याचा धंदा करणारा. [समीप.

काछे*—क्रि. वि. [सं.] जवळ;

काज—पु. [सं.] १ कार्य. २ व्यवसाय. ३ हेतु; अुद्देश्य.

काज—पु. [अ.] बटनाचे काज.

काजर-ल—पु. [सं.] काजळ; सुरमा. [डोळ्यांची गाय.

काजरी*—स्त्री. [सं.] काजळी

काटना—क्रि. स. [सं.]. १ कापणें. २ चावणें. ३ (मार्ग) आक्रमण करणें. ४ खोडणें. ५ खोदणें (रस्ता, कालवा). ६ निःशेष भागणें. (मु.) **काटो तो खून नहीं**—स्तंभित होणें; थिजणें (आश्चर्य, भीति).

काटू—पु. [सं.] १ चावणारा; चावका; चावरा. २ अकाळविकाळ; भयानक (माणूस).

काठड़ा—पु. [सं.] लाकडाचें भांडें.

काठी—स्त्री. [सं.] अुंटाच्या पाठीवरील सांगड; माकण.

काढ़ना—क्रि. स. [सं.] १ बाहेर काढणें. २ अलग करणें. [(सूत).

कातना—क्रि. स. [सं.] कातणें

कातर-दर—वि. [सं.] १ व्याकुळ; अंधीर. २ भयभीत झालेला. ३ भित्रा. **कातरता**—स्त्री. भित्रेपणा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कातिक—पु. [सं.] कार्तिक महिना.

कातिब—पु. [अ.] लेखक; लिहिणारा.

क़ातिल—वि. [अ.] १ हत्यारी; खुनी. २ कसाअी. ३ निर्दय.

काती—स्त्री. [सं.] १ कात्री. २ चाकू; सुरी.

कादंब—पु. [सं.] १ कदंबाचें झाड, फूल किंवा फळ. २ कलहंस. ३ अूंस. ४ बाण. [शक्तिवान्.

क़ादिर—वि. [अ.] बलवान्; **कादिरी**—स्त्री. [अ.] चोळी.

काना—वि. [सं.] अेकाक्ष.

कानाकानी—स्त्री. [सं.] कुजबुज.

कानाफूसी, कानाबाती—स्त्री. [सं.] कानगोष्ट. [२ संकोच.

कानि—स्त्री. [?] १ लोकलज्जा.

कानीन—पु. [सं.] कुमारीकेस झालेला मुलगा. वि. १ कन्याजात. २ अेक शिवी.

कानीहाअुस—पु.[अिं.]कोंडवाडा.

क़ानून—पु. [अ.] कायदा; नियम. (मु.) क़ानून छाँटना–कायद्याचा कीस काढणें; हुज्जत घालणें. क़ानून बघारना–कायदेबाजी करणें.

क़ानूनगो—पु. [अ. + फा.] रेव्हिन्यू खात्यांतील अधिकारी; कानगो.

क़ानूनदाँ—पु. [अ.] कायदेपंडित.

क़ानूनन्—क्रि. वि. [अ.] कायद्याप्रमाणें; कायदेशीर रीत्या.

कानूनिया—वि. [अ.] १ कायदे जाणणारा. २ कायदेबाज; हुज्जत घालणारा.

कान्ह, कान्हर*—पु. [सं.] कृष्ण.

कापर*—पु. [सं.] कापड.

क़ाफ़—पु. [अ.] अेक काल्पनिक पर्वत (येथें अप्सरा राहतात अशी मुसलमानी दंतकथा आहे).

क़ाफ़िया—पु. [अ.] यमक; अंत्यानुप्रास.

काफ़िर—पु. [अ.] १ अिस्लाम न मानणारा. २ अिस्लामविरोधी. ३ नास्तिक. ४ निर्दय. ५ दुष्ट.

क़ाफ़िला—पु. [अ.] काफला; तांडा.

काफ़ी—वि. [अ.] पुरेसें; भरपूर.

काफ़ूर—पु. [अ.] कापूर.

क़ाब—स्त्री. [अ.] मोठें तवक.

क़ाबिल—वि. [अ.] १ योग्य; लायक. २ विद्वान्. क़ाबिलीयत–स्त्री. १ योग्यता; लायकी. २ विद्वत्ता.

काबिस—पु. [सं.] गेरू; काव.

क़ाबू—पु. [तु.] १ ताबा; अधिकार. २ वर्चस्व.

काम—पु. [सं.] १ कार्य. २ अिच्छा. (मु.) काम आना–लढाअींत मारलें जाणें. काम तमाम करना–१ काम पुरें करणें. २ ठार मारणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कामचोर—वि. [सं.] अंगचोर; आळशी. [काम.

कामदानी—स्त्री. [सं.] वेलबुट्टीचें

कामदार—पु. [सं.+फा.] व्यवस्थापक. वि. ज्यावर कलाबुतीचें काम (वेलबुट्टी) केलेलें आहे असा.

कामयाब—वि. [फा.] सफल; यशस्वी. कामयाबी–स्त्री. यश; सफलता.

कामरी–लो*—स्त्री. [सं.] घोंगडी.

काम–रोको–प्रस्ताव—पु. [सं.] तहकुबीची सूचना.

कामिल—वि. [अ.] १ पूर्ण. २ योग्य.

कामी—वि. [सं.] १ अिच्छा असणारा. २ कामुक; विषयासक्त.

कायर—वि. [सं.] भित्रा; भेकड. कायरता–स्त्री. भ्याडपणा.

क़ायल—वि. [अ.] समजूत पटल्यावर कबूल किंवा मान्य करणारा.

काया–पलट—स्त्री. [सं.] विलक्षण स्थित्यंतर.

कार आमद—वि. [फा.] अुपयुक्त; अुपयोगी. [कारक.२ अुपयुक्त.

कारगर—वि. [फा.] १ परिणाम-

कारगुज़ार—वि. [फा.] कर्तव्यदक्ष; तरबेज; कार्यक्षम; कारगुज़ारी–स्त्री. १ कार्यपटुता, प्राविण्य. २ कार्यक्षमता.

कारज*—पु. [सं.] कार्य; प्रयोजन.

कारतूस—पु. [पोर्तु.] काडतूस.

कारन*—पु. [सं.] कारण.

कारन*—स्त्री. [सं.] करुण स्वर.

कारनी—पु. [सं.] बुद्धिभेद करणारा.

कारनी—पु. [सं.] प्रेरक.

कारपरदाज़—वि. [फा.] प्रबंधकर्ता. कारपरदाज़ी–स्त्री. व्यवस्था; बंदोबस्त.

कारबन—पु. [अिं.] कोळसा.

कारबार, कारोबार—पु. [फा.] १ कामकाज. २ व्यवसाय; धंदा.

कार्रवाअी—स्त्री. [फा.] कामकाज; व्यवहार.

कारवाँ—पु. [फा.] यात्रेकरूंचा समूह, झुंड. कारवाँ सराय–स्त्री. यात्रेकरूंची राहण्याची जागा; धर्मशाळा.

कारसाज़—वि. [फा.] विस्कटलेली घडी नीट बसविणारा; बिघडलेलें काम सांवरून घेणारा. कारसाज़ी–स्त्री. १ कारस्थान; गुप्त कारवाअी. २ काम संभाळणें.

कारावास—पु. [सं.] कैद; शिक्षा.

कारिंदा—पु. [फा.] कारभारी; गुमास्ता; मुनीम.

कारिख–लिख—स्त्री. [सं.] १ काजळ. २ काळिमा; कलंक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कारीगर—पु. [फा.] कारागीर. वि. हुन्नरी; हस्तकौशल्यांत निपुण. **कारीगरी**–स्त्री. १ सुंदर तयार केलेली रचना. २ उत्तम वस्तू तयार करण्याची कला; कामगिरी.

कारूँ-रू—पु. [अ.] मोझेसचा अत्यंत कंजूष चुलत भाऊ. (मु.) **कारूँका ख़ज़ाना**–खूप संपत्ति; कुबेराचें कोठार. [ऑफिस.

कार्यालय—पु. [सं.] कचेरी; **कालकोठरी**—स्त्री. [सं.] तुरुंगांतील अंधारकोठडी.

कालबंजर—पु.[सं.] पडीत जमीन.

काला—वि. पु. [सं.] काळा. **काली**–वि. स्त्री. काळी. **कालाचोर**–पु. दरवडेखोर.

काला-कलूटा—वि. [सं.] काळाकुट्ट; काळाकभिन्न (मनुष्य).

कालातिपात—पु. [सं.] कालाचा अपव्यय. [पादेलोण.

काला नमक—पु. [सं. + फा.]

काला-पहाड़—पु. [सं.] भयंकर वस्तु. [२ लवकर.

कालि*—क्रि. वि. [सं.] १ काल.

कालिक—वि. [सं.] १ समयोचित. २ ठराविक वेळचा.

क़ालिब—पु. [अ.] १ शरीर. २ पगडी ज्यावर बनवितात तो लांकडाचा ठोकळा.

क़ालीन—पु. [तु.] गालिचा; वेलबुट्टीदार बिछाईत.

कालीमिर्च—स्त्री. [सं.] मिरीं.

कालीशीतला—स्त्री. [सं.] कांजिण्या. [काल. २ अद्यां.

काल्ह-ल्हि*—क्रि. वि. [सं.] १

काश—पु. [सं.] १ अेक प्रकारचें गवत. २ खोकला.

काश—अव्य. [फा.] (प्रार्थना व अिच्छासूचक) अीश्वर करो; असें व्हावें.

काशाना—पु. [फा.] १ झोपडी. २ घर (नम्रता–सूचक).

काश्त—स्त्री. [फा.] १ खंडानें जमीन घेअून केली जाणारी शेती. २ शेती. **काश्तकार**–पु. शेतकरी; खंडकरी; कूळ. [२ शेतकरी.

कासकार—पु. [अ.] १ कूळ.

कासा—पु. [अ.] १ पेला; वाडगा. २ फर्काराची नरोटी. ३ भोजन; आहार. [जासूद.

क़ासिद—पु. [अ.] पोस्टमन;

काहँ*—क्रि. वि. [सं.] कुठें. प्रत्यः चतुर्थीचा प्रत्यय 'ला'. [२ कोणता.

काह*—क्रि. वि. [सं.] १ कायः

काहि, काहिरे*—सर्व. [सं.] कोणालाः

काहिल—वि. [अ.] आळशी; सुस्त. **काहिली**–स्त्री. आळस; सुस्ती.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

काहु-हू*—सर्व. [सं.] १ कोणीहि. २ कोणाचा.

काहे—क्रि. वि. [सं.] कां? कोणत्या कारणानें; काय म्हणून.

किंगरी—स्त्री. [सं.] लहान सारंगी.

किंकियाना—क्रि. अ. [अनु.] १ चीं चीं असा आवाज काढणें. २ रडणें.

किंचकिंचाना—क्रि. अ. [अनु.] दांतओंठ खाणें; संतापणें. किंचकिंचाहट-स्त्री. संताप; दांतओंठ खाणें.

किंचड़ाना—क्रि. अ. [अनु.] (डोळ्यांत) चिपडें येणें; मळ जमणें.

किंछु*—वि. [सं.] कांहीं.

किंटकिंटाना—क्रि. अ. [अनु.] दांतओंठ खाणें.

किंटकिना—पु. [सं.] १ पोटमक्त्याचा कागद; पोटमक्तेपत्र. २ सोनाराचा ठसा.

किट्ट—पु. [सं.] कीट; घाणीचा थर; किटण. [कोणीकडे.

कित*—क्रि. वि. [सं.] कुठें;

कितक-तिक*—वि. [सं.] १ किती. २ कोणत्या प्रकारचा.

कितना—वि. [सं.] १ किती. २ पुष्कळ (प्रश्नवाचक).

कितब—पु. [सं.] १ जुगारी. २ दुष्ट; कपटी. ३ अुन्मत्त माणूस. ४ धोत-याचें फूल.

किताब—स्त्री. [अ.] पुस्तक. (मु.) किताबी कीड़ा-पुस्तकांतील किडा.

कितेक*—वि. [सं.] १ किती. २ असंख्य; पुष्कळ.

कितो कित्ता*—वि. [सं.] किती.

कित्ति*—स्त्री. [सं.] कीर्ति.

किधर—क्रि. वि. [सं.] कोणीकडे; कोणत्या बाजूस.

किधौं*—अव्य. [सं.] नाहींतर; अथवा; किंवा.

किन—सर्व. [सं.] ('किस' चें बहु.) कोण. क्रि. वि. कां नाहीं?

किन—पु. [सं.] चिन्ह; खूण.

किनका—पु. [सं.] तांदुळाची कणी. [पाअूस.

किनवानी—स्त्री. [सं.] झिमझिम

किनार—पु. [फा.] किनारा; तट.

किनारी—स्त्री. [फा.] गोट; जरीचा कांठ.

किफ़ायत—स्त्री. [अ.] १ बचत; नफा. २ काटकसर. ३ पुरेसें, हवें तितकें. वि. खस्त.

क़िबला—पु. [अ.] १ पाश्चिम दिशा. २ मक्का शहर. ३ पूज्य व्यक्ति. ४ पिता.

क़िबलानुमा—पु. [अ. + फा.] पश्चिम दिशा दिग्दर्शक यंत्र.

क़िमार—पु. [अ.] जुगार; द्यूत.

क़िमाश—पु. [तु.] तऱ्हा; ढब.

किमि*—क्रि. वि. [सं.] कशा प्रकारें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कियत्—वि. [सं.] किती.

कियारी—स्त्री. [सं.] १ अळें; वाफा. २ मींठ बनविण्याकरितां तयार केलेला वाफा; खाचर.

किरकिरा—वि. [सं.] खडबडीत. (मु.)किरकिरा हो जाना–आनंदावर विरजण पडणें.

किरकिराना—क्रि. अ. [सं.] चुणचुणणें; सणसणणें.

किरकिराहट—स्त्री. [सं.] डोळ्यांची चुणचुण.

किरकिरी—स्त्री. [सं.] १ डोळ्यांत गेलेला कण. २ अपमान.

किरच-किर्च—स्त्री. [सं.] लहान तलवार; संगीन.

किरतघ्न*—वि. [सं.] कृतघ्न.

किरन-रिन*—स्त्री. [सं.] किरण.

किरमिच—पु. [अं.] कॅन्व्हस.

किररान—क्रि. अ. [अनु.] १ दांतओंठ खाणें. २ किरकिर करणें.

किराँची—स्त्री. [अं.] १ मालगाडीचा डबा. २ मोठी बैलगाडी.

किरपा*—स्त्री.[सं.] कृपा; अनुग्रह.

किरपान—पु. [सं.] कृपण.

किरम—पु. [सं.] कृमि; किडा.

किरमाल—पु. [सं.] खड्ग.

किरवार*—पु. [सं.] तलवार.

किरस्तान—पु. [अं.] ख्रिश्चन माणूस.

किरानी—पु. [अं.] १ युरेशिअन. २ कारकून.

किराया—पु. [अ.] भाडें. [करी.

किरायेदार—पु. [अ.+फा.] भाडे-

किरासन—पु. [अं.] घासलेट; केरोसीन तेल.

किरिया—स्त्री. [सं.] १ शपथ; आणभाक. २ अुत्तरक्रिया.

किरोलना—क्रि. स. [सं.] कोरणें; खोदणें.

किल*—अव्य. [सं.] खरोखर; निश्चित.

किलक, किलकार-कारी—स्त्री. [सं.] हर्षध्वनि; हंशा. किलकना–क्रि. अ. हर्षध्वनि करणें; किलकारी मारणें; खदखदून हंसणें.

किलकिला—स्त्री. [सं.] हर्षध्वनि; किलकारी. किलकिलाना–क्रि. अ. १ आनंदसूचक शब्द करणें. २ ओरडणें. ३ वादविवाद करणें. किलकिलाहट–स्त्री. हर्षध्वनि.

किलना—क्रि. अ. [सं.] १ वशीभूत होणें. २ गती खुंटणें.

किलनी—स्त्री. [सं.] गोचीड.

किलविष-विश—पु.[सं.] १ पाप; दोष; किल्मिश. २ रोग.

किलवाना—क्रि.स.[सं.] १ खिळा, मेख ठोकविणें. २ भूत अुतरविणें.

किलवारी—स्त्री. [सं.] १ सुकाणूं. २ वल्ही.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

किला—पु. [अ.] किल्ला; गड.

किलावा—पु. [फा.] हत्तीच्या गळ्याभोंवतीं असलेला दोर.

किलोल—पु. [सं.] मौज; आनंद; चैन.

किल्लत—स्त्री. [अ.] १ न्यूनता; कमतरता. २ संकोच.

किल्ला—पु. [सं.] १ खुंटा (जात्याचा). २ मेख. किल्ली—स्त्री. मेख; खुट्टी; बोल्ट.

किवाड़—पु. [सं.] दाराची फळी; दार.

किशमिश—स्त्री. [फा.] किसमिस; बेदाणा.

किशलय—पु. [सं.] कोवळें पान; किसलय. [बळ). २ शेत.

किश्त—स्त्री. [फा.] १ शह (बुद्धि-

किश्ती—स्त्री. [फा.] १ नाव; होडी. २ तवक; ताट. ३ हत्ती (बुद्धिबळ).

किसब*—पु. [?] कौशल्य; कसब.

किसबत—स्त्री. [अ.] न्हाव्याची धोपटी.

किसमी*—पु. [अ.] मजूर; श्रमजीवी.

किसान—पु. [सं.] शेतकरी. किसानी—स्त्री. शेतीचें काम; शेती.

किसू*—सर्व. [सं.] कोणीहि; कोणताहि.

किस्त—स्त्री. [अ.] हप्ता.

किस्तबंदी—स्त्री. [अ. + फा.] हप्त्यांनीं कर्जफेड; हप्तेबंदी.

किस्म—स्त्री. १ प्रकार; भेद. २ तऱ्हा; रीत.

किसमत, किस्मत—स्त्री. [अ.] दैव; भाग्य; नशीब. [वान्.

किस्मतवर—वि. [अ.+फा.] भाग्य-

किस्सा—पु. [अ.] १ गोष्ट; कथा; कहाणी. २ वृत्तांत; बातमी; हकीगत.

की—प्रत्य. [सं.] षष्ठीचा स्त्रीलिंगी प्रत्यय 'ची'.

कीक—पु. [अनु.] किंकाळी. कीकना—क्रि.अ. किंकाळणें; ओरडणें.

कीच, कीचड़—पु. [सं.] १ चिखल; गाळ. २ मळ; चिपडें.

कीड़ा—पु. [सं.] किडा मुंगी अि. कीड़ी—स्त्री. १ लहान किडा. २ मुंगी.

कीनना*—क्रि. स. [सं.] विकत घेणें.

कीना—पु. [फा.] द्वेष; वैर.

क़ीमत—स्त्री. [अ.] किंमत; मूल्य; दाम. क़ीमती—वि. बहुमोल; मौल्यवान्.

क़ीमा—पु. [अ.] खीमा.

कीमिया—स्त्री. [अ.] किमया.

कीरति*—स्त्री. [सं.] १ कीर्ति; यश; ख्याति. २ राधेची आई.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कील—स्त्री. [सं.] १ खिळा; मेख; खुंटी. २ चमकी (दागिना).

कीलन—पु. [सं.] १ बंधन; अडचण. **कीलना**—क्रि. स. १ खिळा ठोकणें; मेख मारणें. २ सापाला वश करणें; अंकित करणें.

कीला—पु. [सं.] मोठा खिळा. **कीली**—स्त्री.

कीलाल—पु. [सं.] १ अमृत. २ जल. ३ रक्त. ४ मध.

कीलित—स्त्री. [सं.] १ खिळा गाडलेला; मेख असलेला. २ मंत्र-मुग्ध झालेला.

कीली—स्त्री. [सं.] खुंटी.

कीश—पु. [सं.] १ वानर. २ पक्षी. ३ सूर्य.

कीसा—पु. [अ.] १ खिसा. २ पिशवी.

कुँअर-वर—पु. [सं.] १ पुत्र; मुलगा. २ राजकुमार; राजपुत्र. **कुँअरी-वरी**-स्त्री.

कुँअरेटा-वरेटा*—पु. [सं.] पुत्र; बालक. **कुँअरेटी**-स्त्री. पुत्री.

कुँआरा-वारा—वि. [सं.] अविवाहित. **कुँआरी**-वि. स्त्री.

कुंज—पु. [सं.] लताकुंज.

कुंज—पु. [फा.] शालीच्या पदरावरील वेलबुट्टी; कशीदा.

कुँजड़ा—पु. [सं.] माळी; भाजीपाला विकणारा; काची.

कुँजर-ल—पु. [सं.] हत्ती.

कुंजी—स्त्री. [सं.] १ किल्ली; चावी. २ नोट्स; टिप्पणी.

कुँडरा, कुंडा—पु. [सं.] मोठें मडकें; रांजण.

कुंडी—स्त्री. [सं.] मातीचा किंवा दगडाचा वाडगा.

कुँथना—क्रि. अ. [सं.] मारलें जाणें; मार खाणें.

कुंद—वि. [फा.] १ कुंठित. २ मंद. **कुंदज़ेहन**-मंदबुद्धि.

कुँदरु—पु. [सं.] १ तोंडलें. २ तोंडल्याचा वेल.

कुँदा—पु. [फा.] १ लांकडाचा ओंडका; ठोकळा. २ बंदुकीचा दस्ता. ३ खोडा.

कुँदेरना—क्रि. स. [सं.] तासणें.

कुंभी—पु. [सं.] १ हत्ती. २ मगर. स्त्री. १ लहान मडकें. २ शेवाळ.

कुँहड़ा—पु. [सं.] कोहळा.

कुआँ—पु. [सं.] विहीर; आड. **कुआँ**-स्त्री. लहान विहीर.

कुआर-वार—पु. [सं.] आश्विन महिना.

कुकड़ना—क्रि. अ. [सं.] संकुचित होणें; आकुंचन पावणें.

कुकुर—पु. [सं.] कुत्रा.

कुकुरखाँसी—स्त्री. [सं.] कोरडा खोकला.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कुकुरमाछी, कुकुरौंछी—स्त्री. [सं.] गोमाशी.

कुक्कुर—पु. [सं.] कुत्रा.

कुक्षेत—पु. [सं.] १ वाओट जागा. २ मर्मस्थान.

कुचकुचाना—क्रि. स. [अनु.] १ चोंचणें. २ अर्धवट कुटणें.

कुचर—पु. [सं.] १ वाओट कर्म करणारा. २ घाणेरड्या जागीं हिंडणारा. ३ निंदक.

कुचलना—क्रि. स. [अनु.] चेचणें. ठेचणें; चिरडणें; तुडविणें. [वृक्ष.

कुचला—पु. [सं.] कुचला; विषारी

कुचली—स्त्री. [सं.] पुढले दांत.

कुचाल—स्त्री. [सं.] १ वाओट आचरण; दुर्वर्तन. २ दुष्टपणा. कुचाली-वि. १ कुमार्गी; वाओट आचरणाचा. २ दुष्ट.

कुचाह*—स्त्री. [सं.] १ अनिष्ट गोष्ट; अमंगलसूचक वार्ता. २ दुसऱ्याचें वाओट चिंतणें.

कुचील—वि. [सं.] १ मलीन; घाणेरडा; मळकट वस्त्र असलेला. २ दुराचारी.

कुचीला-चैला—वि. [सं.] १ मळकट वस्त्र असलेला. २ घाणेरडा; मलीन.

कुच्छित, कुत्सित—वि. [सं.] कुत्सित.

कुछ—वि. [सं.] थोडा; कांहीं.

कुजंत्र—पु. [सं.] जादूटोणा; मंत्रतंत्र.

कुजा—क्रि. वि. [फा.] कोठें; कोणत्या ठिकाणीं.

कुजोग*—पु. [सं.] १ कुयोग. २ कुसंग.

कुजोगी—वि. [सं.] असंयमी.

कुटका—पु. [सं.] लहान तुकडा.

कुटना—पु. [सं.] १ बदफैली करावयास लावणारा मध्यस्थ. २ कळीचा नारद. कुटनी-स्त्री. कुंटीण.

कुटना—क्रि. अ. [सं.] कुटलें जाणें. पु. कुटण्याचें हत्यार, साधन.

कुटनाना—क्रि. स. [सं.] बदफैली करावयास लावणें; फूस लावणें.

कुटाई—स्त्री. [सं.] १ कुटण्याचें काम. २ कुटण्याचा मोबदला. ३ मार; चोप.

कुटास—स्त्री. [सं.] मारहाण; मारपीट.

कुटिया—स्त्री. [सं.] लहान झोपडी.

कुटिलाई*—स्त्री. [सं.] कुटिलता.

कुटुम*—पु. [सं.] कुटुंब.

कुटेक—स्त्री. [सं.] दुराग्रह.

कुटेव—स्त्री. [सं.] खोड; वाओट संवय.

कुट्टा—पु. [सं.] १ पिसें कापलेलें कबूतर. २ जाळ्यांत फसलेला पहिला पक्षी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कुट्टी—स्त्री. [सं.] गट्टी फू (लहान मुलांचे भांडणाचे वेळीं अुच्चारला जाणारा शब्द); मैत्रीभंग.

कुठला—पु. [सं.] १ धान्याचें कोठार; धान्य ठेवण्याचा मातीचा मोठा रांजण. २ चुन्याची भट्टी.

कुठाँअु-य-व—स्त्री. [सं.] वाअीट जागा; अयोग्य ठिकाण. (मु.) **कुठाँव मारना**–मर्माघात करणें.

कुठार—स्त्री.[सं.] १ लहान कुऱ्हाड. **कुठारी**–स्त्री. १ लहान कुऱ्हाड. २ नाश करणारा.

कुठौर—पु. [सं.] १ मर्मस्थान. २ वाअीट ठिकाण. ३ अवेळ.

कुड़कुड़ाना, कुड़बुड़ाना—क्रि. अ. [अनु.] मनांतल्या मनांत कुढणें; जळफळणें; पुटपुटणें.

कुड़कुड़ी—स्त्री. [अनु.] पोट गुरगुरणें.

कुड़ुक—स्त्री. [फा.] १ अंडें न घालणारी कोंबडी. २ व्यर्थ.

कुडौल—वि. [सं.] बेडौल.

कुड्मल*—पु. [सं.] कळी.

कुढंग—पु. [सं.] वाअीट चाल किंवा लक्षण. वि. वाअीट चालीचा; अव्यवस्थित.

कुढंगा—वि. [सं.] १ अक्कलशून्य. २ अव्यवस्थित.

कुढ़न—स्त्री. [सं.] मनांतल्या मनांत कुढणें; कुढणें. **कुढ़ना**–क्रि. अ. १ मनांतल्या मनांत जळफळणें; कुढणें. २ दुःखी होणें.

कुढ़ाना—क्रि. स. [सं.] १ चिडविणें; खिजविणें. २ सतावणें; दुःख देणें.

कुतरना—क्रि. स. [सं.] कुरतडणें.

कुतवार-ल*—पु. [सं.] १ कोतवाल. २ पिकाची वांटणी ठरविणारा.

कुतवारी-ली—स्त्री. [सं.] १ मुख्य पोलीस ठाणें. २ कोतवालीचें काम.

कुतिया—स्त्री. [दे.] कुत्री.

क़ुतुब—पु. [अ.] ध्रुव तारा.

कुतुब—पु. [अ.] पुस्तकें ('किताब'-चें बहु.).

कुतुबख़ाना—पु. [अ. + फा.] पुस्तकालय.

क़ुतुबनुमा, क़ुत्बनुमा—पु. [अ. + फा.] होकायंत्र.

कुतुबा—पु. [अ.] पुस्तकांतील किडा (मनुष्य); पुस्तकें वाचण्याचा शौकी.

कुत्ता—पु. [दे.] कुत्रा. **कुत्ती**–कुत्री. (मु.) **कुत्ते की मौत मरना**–हालहाल होअून मरणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कुदरत—स्त्री. [अ.] १ दैवी शक्ति. २ निसर्ग. ३ रचना. कुदरती–वि. १ स्वाभाविक. २ दैवी.

कुदाँव—पु. [सं.] १ विश्वास-घात. २ डाव. ३ मर्मस्थान.

कुदाना—क्रि. स. [सं.] अुडी मारावयास लावणें; अुडी घेअूं देणें.

कुदाम*—पु. [सं.] खोटें नाणें.

कुदार-ल—स्त्री. [सं] कुदळी.

कुदिष्टि*—स्त्री. [सं.] १ कुदृष्टि; वाअीट नजर. २ दृष्ट.

कुनकुना—वि. [सं.] कोमट.

कुनबा—पु. [सं.] कुटुंब.

कुनबी—पु. [सं.] कुणबी.

कुनवा—पु. [सं.] १ धार लाव-ण्याचा दगड. २ कातकामाचा चरक. ३ धार लावणारा (मनुष्य).

कुनह—स्त्री. [फा.] १ तत्त्व; तथ्य. २ सूक्ष्मता.

कुनह–स्त्री. [फा.] १ द्वेष; मनो-मालीन्य. २ वैर. **कुनही**–वि. द्वेष करणारा.

कुनाअी—स्त्री. [सं.] १ लाकडाचा भुसा. २ तासण्याचें काम किंवा मजुरी.

कुनित*—वि. [सं.] मधुर ध्वनि-युक्त; रुमझुम अशा नादानें भरलेला.

कुनैन—स्त्री. [अिं.] कोयनेल; किनाअीन.

कुपाठ—पु. [सं.] बदसल्ला.

कुपार*—पु. [सं.] समुद्र; सागर.

कुपीन,* कोपीन*—पु. [सं.] लंगोटी.

कुप्पा—पु. [सं.] बुधला. **कुप्पी**–स्त्री. १ बुधली. २ चिमणी; टिनचा लहानसा दिवा.

कुफ़्र, कुफ़्र—पु. [अ.] धर्मा-विषयीं अश्रद्धा (विशेषतः अिस्लाम-विषयक).

कुबंड—पु. [सं.] धनुष्य.

कुबंड*—वि. [सं.] लुळापांगळा.

कुबत*—स्त्री. [सं.] १ वाअीट गोष्ट; निंद्य आचरण. २ निंदा.

कुबरी—स्त्री. [सं.] १ कुबडी (काठी). २ कुब्जा दासी.

कुबाक*—पु. [सं.] कुवाक्य; शाप; वाअीट वचन.

कुबानि—स्त्री. [सं.] वाअीट संवय. खोड.

कुब्ज—वि. [सं.] कुबडा.

कुब्जा—स्त्री. [सं.] १ कुबडी स्त्री. २ कुब्जा दासी. ३ कुबडी (लाकडी).

कुब्बा—पु. [सं.] कुबड.

कुमंढी*—स्त्री. [सं.] लवचीक डहाळी.

कुमक—स्त्री. [तु.] मदत; साहाय्य.

कुमकुमा—पु. [तु.] अभ्रकाचा पोकळ गोळा (यांत गुलाल किंवा

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अबीर घालून अेकमेकांवर रंगपंचमीचे दिवशीं फेकतात). गुलालगोटा. [रेशमी कापड.

कुमाच—पु. [अ.] अेक प्रकारचें

कुमारग*—पु. [सं.] कुमार्ग.

कुमारबाज़—पु. [अ. + फा.] जुगारी. **कुमारबाज़ी**–स्त्री. जुगार.

कुमुद-मोद—पु. [सं.] चंद्रविकासी कमळ.

कुम्मैत-द—पु. [अ.] १ काळसर लाल रंगाचा घोडा. २ काळसर लाल रंग.

कुम्हड़ा-म्हाड़ा—पु. [सं.] कोहळा. (मु.) **कुम्हड़े की बतिया**–१ अशक्त; दुर्बल मनुष्य. २ लहान कोहळे.

कुम्हड़ौरी—स्त्री. [सं.] कोहळ्याचा सांडगा.

कुम्हलाना—क्रि. अ. [सं.] कोमेजणें; सुकणें.

कुम्हार—पु. [सं.] कुंभार.

कुम्ही*—स्त्री. [सं.] १ लहान मडकें. २ पाण्याच्या पृष्ठभागावर जमणारें अेक प्रकारचें शेवाळें किंवा गवत. पु. १ हत्ती. २ मगर.

कुरंगिन*—स्त्री. [सं.] हरिणी.

कुरकी-र्की—स्त्री. [अ.] जप्तीनंतर स्थावर किंवा जंगम मालाचा लिलांव. [बारीक हाड.

कुरकुरी—स्त्री. [अनु.] पातळ,

कुरता—पु. [तु.] कुडतें; सदरा.

क़ुरबान—वि. [अ.] १ समर्पित केलेला; अर्पण केलेला. २ बळी दिलेला. (मु.) **क़ुरबान जाना**–१ अर्पण करणें; आत्मसमर्पण करणें. २ बळी जाणें. **क़ुरबानी**–स्त्री. १ आत्मसमर्पण. २ बलिदान.

कुररा—पु. [सं.] क्रौंच पक्षी; टिटवी. **कुररी**–स्त्री. टिटवी.

कुरव—वि. [सं.] अशुभ बोलणारा.

कुरवना-रौना—क्रि. स. [सं.] ढीग लावणें; रास रचणें.

कुरसी—स्त्री. [अ.] १ खुर्ची. २ जोतें; चौथरा. ३ पिती. [वंशावळ.

कुरसीनामा—पु. [अ. + फा.]

क़ुरहा—पु. [अ.] पू झालेली जखम.

कुराअी-य—स्त्री. [सं.+फा.] १ खांचखळगे असलेला रस्ता. २ दलदलीच्या जमिनींत झालेला खळगा.

कुराह—स्त्री. [सं.+फा.] १ कुमार्ग. २ वाअीट आचरण. **कुराही**–वि. कुमार्गी.

कुराहर*—पु. [सं.] कोलाहल; कल्लोळ.

कुरिया—स्त्री. [सं.] १ झोपडी. २ लहान गांव.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कुरियाल—स्त्री. [सं.] पक्ष्यांचें आनंदानें पंख घांसणें, खाजविणें.

कुरुख—वि. [सं.+फा.] अप्रसन्न; दुर्मुखलेला.

कुरुखेत*—पु. [सं.] कुरुक्षेत्र.

कुरेदना—क्रि. स. [सं.] खरवडणें; कोरणें; अुकरणें.

कुर्क़—वि. [अ.] जप्त.

कुर्क़अमीन—पु. [अ.] जप्तीनंतर लिलांव करणारा कोर्टाचा अधिकारी; बेलीफ.

कुल—वि. [सं.] संपूर्ण; अेकूण. (यौ.) कुल जमा–अेकूण; अेकूण बेरीज.

कुलकना—क्रि. अ. [सं.] आनंदित होणें. आनंदानें अुड्या मारणें.

कुलकानि—स्त्री. [सं.] कुलमर्यादा; कुलाची प्रतिष्ठा.

कुलकुलाना—क्रि. अ. [अनु.] किलबिल शब्द करणें. (मु.) आँतें कुलकुलाना–भूक लागणें; पोटांत कावळे कोकावूं लागणें.

कुलच्छनी—स्त्री. [सं.] दुर्वर्तनी स्त्री.

कुलट—वि. पु. [सं.] १ व्यभिचारी. २ अनौरस मुलगा. कुलटा–स्त्री. छिनाल स्त्री. [धान्य.

कुलथी—स्त्री. [सं.] अेक जाडें भरडें

कुलना—क्रि. अ. [सं.] ठसठसणें; ठणकणें.

कुलपति—पु. [सं.] १ विश्वविद्यालयाचा व्हाअिस–चॅन्सेलर. २ कुटुंबांतील मोठा पुरुष.

कुलफ–लुफ*—पु. [अ.] कुलूप.

कुलफ़त—स्त्री. [अ.] १ कष्ट; विपत्ति. २ मानसिक चिंता.

कुलफ़ा—पु. [फा.] घोळ (भाजी).

कुलफी—स्त्री. [?] १ आअिसक्रीम. २ आअिसक्रीम तयार करण्याचें टिनचें नळकांडें.

कुलबुल—पु. [अनु.] चळवळ; वळवळ (लहान किड्यांची). कुलबुलाना–क्रि. अ. १ वळवळणें. २ अस्वस्थ होणें.

कुलह—स्त्री. [फा.] १ शिकारी पक्ष्यांच्या (बहिरी ससाणा अि.) डोळ्याला बांधावयाची झांपणी. २ पंजाबी टोपी.

कुलही—स्त्री. [फा.] कानटोपी.

कुलाँच, कुलाँट*—स्त्री. [तु.] १ अुड्डाण; झेंप; अुडी. २ कोलांटी; अुडी.

कुलाबा—पु. [अ.] बिजागरी.

कुलाल—पु. [सं.] १ कुंभार. २ रानकोंबडा. ३ घुवड. कुलाली–स्त्री.

कुलाहल*—पु. [सं.] कोलाहल; कल्लोळ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कुलिश—पु. [सं.] १ वज्र. २ हिरा. ३ कुऱ्हाड.

कुली—पु. [तु.] हमाल.

कुलेल—स्त्री. [सं.] क्रीडा. कुलेलना-क्रि. अ. मौज मारणें; हंसणें खिदळणें.

कुल्या—स्त्री. [सं.] १ नदीचा पाट. २ लहान नदी. ३ नाळी.

कुल्ला—पु. [सं.] गुळणा; चूळ.

कुल्लियात—पु. [अ.] लेखकाचा किंवा कवीचा आपल्या सर्व लिखाणाचा संग्रह.

कुल्हड़—पु. [सं.] गाडगें; मडकें.

कुल्हाड़ा—पु. [सं.] कुऱ्हाडा; मोठी कुऱ्हाड. कुल्हाड़ी-स्त्री. लहान कुऱ्हाड.

कुल्हिया—स्त्री. [सं.] मातीचें लहान भांडें. (मु.) कुल्हियामें गुड़ फोड़ना-गुपगुच काम करणें.

कुवार—पु. [सं.] आश्विन महिना.

कुशलाओी*—स्त्री. [सं.] क्षेमकुशल.

कुशलात-सलात*—स्त्री. [सं.] क्षेमकुशल.

कुशादा—वि. [फा.] १ मोकळा. २ विस्तृत; लांब रुंद.

कुशीलव—पु. [सं.] १ कवि; भाट. २ नट. ३ गवओी.

कुशेश, कुशेशय—पु. [सं.] १ कमळ. २ कण्हेर; सोनचाफा.

कुश्ता—पु. [फा.] धातूंवर रासायनिक क्रिया करून बनलेलें भस्म.

कुश्ती—पु. [फा.] कुस्ती. कुश्तीबाज़-वि. कुस्ती खेळणारा पहिलवान.

कुसगुन—पु. [सं.] अपशकुन.

कुसल*—वि. [सं.] कुशल; निपुण. [चातुर्य.

कुसलओी*—स्त्री. [सं.] कुशलता;

कुसलाओी*—स्त्री. [सं.] १ कुशलता; निपुणता. २ क्षेमकुशल.

कुसवारी—पु. [सं.] १ कोषासहित असलेला रेशमी किडा; कोषा. २ धाग्याच्या अवेष्टनासहित असलेला रेशमी किडा.

कुसाअित—स्त्री. [सं. + अ.] अशुभ वेळ.

कुसीद—पु. [सं.] १ व्याज. २ कर्जाऊ दिलेली रकम.

कुसुंभ—पु. [सं.] १ अेक पिवळ्या रंगाचें फूल. २ केशर. कुसुंभा-पु. १ पिवळा रंग. २ अेक मादक द्रव्य.

कुसेस, कुसेसय*—पु. [सं.] कमळ.

कुहक—पु. [सं.] १ मायाजाल; फसवणूक. २ कोंबड्याचें आरवणें. ३ धूर्त माणूस. ४ पक्ष्यांचें कूजन.

कुहकना—क्रि. अ. [अनु.] पक्ष्यांचें किलबिलणें (विशेषतः कोकिळेचें).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कुहना*—क्रि. स. [सं.] मारणें.
कुहनी—स्त्री. [सं.] हाताचें कोपर.
कुहप—पु. [सं.] राक्षस.
कुहर—पु. [सं.] खड्डा; बीळ.
कुहरा—पु. [सं.] धुकें.
कुहराम—पु. [अ.] १ शोक; विलाप. २ खळबळ. [रुसणें.
कुहाना*—क्रि. स. [सं.] रागावणें;
कुहाड़ा*—पु. [सं.] कुऱ्हाड.
कुही—स्त्री. [सं.] अेक प्रकारचा शिकारी पक्षी. [ध्वनि.
कुहुक—पु. [अनु.] पक्ष्याचा मधुर
कुहू—स्त्री. [सं.] १ अमावास्या. २ कोकिळेचें किंवा मोराचें कूजन.
कूँच—पु. [सं.] घोडनस.
कूँची—पु. [सं.] कुंचा; झाडू; केरसुणी.
कूँची—स्त्री. [सं.] १ लहान केरसुणी; कुंचा. २ रंगाची कुंचली; ब्रश.
कूँज—पु. [सं.] क्रौंच पक्षी.
कूँजना—क्रि. अ. [सं.] किलबिलणें; चिवचिवणें; कूजन करणें.
कूँड—पु. [सं.] १ जिरेटोप, शिरस्त्राण. २ पोहरा. ३ नांगराचे तास.
कूँडा—पु. [सं.] १ रांजण. २ मातीची कुंडी.
कूँडी—स्त्री. [सं.] १ दगडी. २ डोणी. [कमळ.
कूअी—स्त्री. [सं.] चंद्रविकासी
कूक—स्त्री. [सं.] कूजन; कलख; किलकिलाट. **कूकना**—क्रि. अ कोकिळेचें कूजन करणें.
कूकर—पु. [सं.] कुत्रा. **कूकर-कौर**—पु. १ कुत्र्याला घालावयाचें अुष्टें अन्न. २ तुच्छ वस्तु.
कूच—पु. [फा.] प्रस्थान; रवानगी. (मु.) **कूच कर जाना**—मरणें.
कूचमुकाम—पु. [फा. + अ.] मुक्कामाची जागा. [बोळ.
कूचा—पु. [फा.] आळी; गल्ली;
कूज—स्त्री. [सं.] किलबिलाट; कूजन. **कूजना**—क्रि. अ. कूजन करणें; मधुर शब्द करणें (पक्ष्यांचें).
कूज़ा—पु. [फा.] १ खुजा; मातीचें भांडें. २ खुजामध्यें बनविलेली खडीसाखर.
कूट—पु. [सं.] १ गूढ; कोडें. २ कूट; ढीग; रास (अन्नाची). ३ व्यंग. ४ असत्य.
कूटता—स्त्री. [सं.] १ कपट; खोटेपणा. २ कठिणपणा; बिकटपणा.
कूटना—क्रि. स. [सं.] १ कुटणें; २ मारणें; पिटणें. ३ टांकी लावणें. (मु.) **कूटकूटकर भरना**—ठासून भरणें.
कूड़ा—पु. [सं.] १ केरकचरा. २ निरुपयोगी वस्तु. [अुकिरडा.
कूड़ाखाना—पु. [सं. + फा.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कूढ़—पु. [सं.] पाभरीची पेरणी.

कूढ़मग़ज़—वि. [सं. + फा.] मंद-बुद्धि; ठोंब्या.

कूतना—क्रि. स. [सं.] अंदाज करणें; अजमास करणें.

कूद—स्त्री. [सं.] अुडी.

कूदना—क्रि. अ. १ अुडी मारणें; अुडत अुडत जाणें; कुदणें. २ (आनंदानें) अुड्या मारणें. ३ लुडबुडणें. ४ बाता मारणें. क्रि. स. अुल्लंघन करणें; ओलांडणें. (मु.) किसीके बलपर कूदना–दुसऱ्याच्या आश्रयावर बढाया मारणें.

कूर*—वि. [सं.] १ क्रूर; निर्दय. २ मूर्ख. **कूरता**–स्त्री. १ निर्दयता. २ मूर्खता.

[२ पृथ्वी.

कूरम*—पु. [सं.] १ कांसव.

कूरा—पु. [सं.] १ रास; ढीग. २ अंश; भाग.

कूर्चिका*—स्त्री. [सं.] १ कुंची; ब्रश. २ कळी. ३ सुअी.

कूल—पु. [सं.] १ किनारा; तट. २ पाण्याचा पाट. ३ तलाव.

कूल्हा—पु. [सं.] कटिरास्थि; कुल्ल्याचीं हाडें.

[ताकद.

कूवत—स्त्री. [अ.] कुवत; शक्ति; **कृती**—वि. [सं.] १ निपुण; दक्ष. २ पुण्यात्मा. ३ साधू; सज्जन.

कृत्ति—स्त्री. [सं.] १ हरणाचें कातडें. २ कातडें.

कृपनाअी*—स्त्री. [सं.] कृपणता; कंजूषपणा.

केंचली—स्त्री. [सं.] सापाची कात.

केंचुआ—पु. [सं.] गांडूळ; काडू.

केअु*—सर्व. [सं.] कोणी.

केकड़ा—पु. [सं.] खेकडा.

केतन—पु. [सं.] १ निमंत्रण. २ ध्वजा. ३ चिन्ह. ४ घर.

केता-तो*—वि. [सं.] किती.

केतिक, केती*—वि. [सं.] १ किती. २ कशा प्रकारचा.

केदली—पु. [सं.] केळीचें झाड.

केना—पु. [सं.] १ अन्नाच्या मोबदल्यांत भाजीपाला अि. घेतलेला किरकोळ जिन्नस. २ अेक वनस्पति.

केर*—प्रत्य. [सं.] संबंधसूचक प्रत्यय 'चा, ची, चें'.

केरा*—पु. [सं.] केळें.

केराना—पु. [सं.] किराणा माल.

केरानी—पु. [अि.] १ युरोशिअन. २ कारकून.

केरि-री*—प्रत्य. [सं.] 'केर'चें स्त्रीलिंगी रूप; 'ची' प्रत्यय.

केरि-री—स्त्री. [दे.] कैरी; कच्चा आंबा.

केला—पु. [सं.] केळें.

केलि—स्त्री. १ क्रीडा; विहार. २ स्त्री-प्रसंग. ३ थट्टा; मस्करी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

केवट—पु. [सं.] कोळी; नाविक.

केवटी दाल—स्त्री. [सं.] मिसळीचें वरण.

केवड़ा—वि. [सं.] केतकी रंगाचा; केवड्याच्या रंगाचा.

केवल—वि. [सं.] १ एकटा; एकमात्र. २ शुद्ध; पवित्र. क्रि. वि. केवळ; मात्र.

केसू—पु. [सं.] पळसाचें फूल.

केहरी*—पु. [सं.] १ केशरी; सिंह. २ घोडा.

केहा—पु. [सं.] मोर.

केहि*—सर्व. [सं.] कोणाला. वि. कसा; कोणता.

केहुनी—स्त्री. [सं.] हाताचें कोपर.

केहूँ—क्रि. वि. [सं.] कोणत्याहि प्रकारें.

केहू—सर्व. [सं.] कोणीहि.

कैंचा—वि. [सं.] तिरळा.

कैंचा—पु. [तु.] मोठी कात्री. **कैंची**-स्त्री. कात्री.

कै—वि. [सं.] किती. अव्य. अथवा; किंवा.

कै—स्त्री. [अ.] वांति; ओकारी.

कैकस—पु. [सं.] राक्षस.

कैतव—पु. [सं.] १ कपट; धोका; बहाणा. २ द्यूत; जुगार.

कैथ-था—पु. [सं.] कवठाचें झाड.

क़ैद—स्त्री. [अ.] १ कैद; अटक. २ तुरुंगवास. (मु.) **क़ैद काटना**—तुरुंगांत दिवस कंठणें.

क़ैदख़ाना—पु. [अ.+फा.] तुरुंग.

क़ैद तनहाई—स्त्री. [अ.] अंधारकोठडी.

क़ैद महज़—स्त्री. [अ.] साधी कैद.

क़ैद सख़्त—स्त्री. [अ.] सक्तमजुरीची शिक्षा.

कैधौं*—अव्य. [सं.] किंवा; अथवा.

कैन—स्त्री. [सं.] १ कामटी. २ डहाळी (झाडाची).

कैफ़—पु. [अ.] कैफ; नशा. **कैफ़ी**-वि. १ मस्त. २ दारुबाज; नशेबाज.

कैफ़ियत—स्त्री. [अ.] १ खबर; बातमी. २ हकीकत; विवरण. ३ आश्चर्यकारक किंवा आनंददायक घटना. (मु.) **कैफ़ियत तलब करना**—जाब विचारणें; कारण विचारणें.

कैरव—पु. [सं.] १ पांढरें कमळ. २ शत्रु. ३ कुमुद.

कैरा—पु. [सं.] धुरकट रंग. वि. १ भुरा. २ भुऱ्या डोळ्यांचा.

कैसा—वि. [सं.] १ कसा; कोणत्या प्रकारचा. २ सदृश; समान. क्रि. वि. कसें; कोणच्या तऱ्हेनें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कैसे—क्रि. वि. [सं.] १ कसें; कोणत्या प्रकारें. २ कां ? कां बरें ?

कैसो*—वि. [सं.] कसा.

कौंआ*—स्त्री. [सं.] चंद्रविकासी कमळ; कुमुदिनी.

कौंचना—क्रि. स. [सं.] टोचणें; खोचणें; खुपसणें.

कौंचा—पु. [सं.] क्रौंच.

कौंचा—पु. [सं.] पक्षी पकडण्यासाठीं टोंकास गोंद लावलेली काठी.

कौंढ़ा—पु. [सं.] १ आंकडा; आकडी. २ कोयंडा.

कौंपर—पु. [सं.] अर्धा कच्चा किंवा झाडावरच पिकलेला आंबा.

कौंपल—स्त्री. [सं.] अंकुर; नवपल्लव.

कौंवर*—वि. [सं.] कोवळा; नाजूक; मृदु.

कौंहड़ा—पु. [सं.] कोहळा.

को—सर्व. [सं.] कोण. प्रत्य. द्वितीया किंवा चतुर्थीचा प्रत्यय, 'स, ला, तें'.

कोआ—पु. [सं.] १ रेशमाच्या किड्याचें घर; कोषा. २ रेशमाचा किडा. ३ मोहाचें फळ. ४ फणसाचा गरा.

कोअिरी—पु. [सं.] माळी; काची.

कोअिला—पु. [सं.] कोळसा.

कोअिलिया*—स्त्री. [सं.] कोकिळ.

कोअिली—स्त्री. [सं.] १ कोय. २ कैरी.

कोअी—सर्व., वि. [सं.] १ कोणी (अज्ञात माणूस अथवा वस्तू). २ अेक देखील; अेक सुद्धां. क्रि. वि. जवळ जवळ; अजमासें. (मु.) कोअी न कोअी–अेक नाहीं तर दुसरा; कोणी तरी.

कोअु-अू*—सर्व. [सं.] कोण; कोणीहि.

कोक—पु. [सं.] १ चक्रवाक. २ बेडूक.

कोका—पु. [अिं.] कोको.

कोकिल-ला—स्त्री. [सं.] कोकिळा.

कोको—स्त्री. [अनु.] १ कावळा. २ मुलांना चिडविण्याचा शब्द.

कोख—स्त्री. [सं.] १ पोट; अुदर. २ कूस. ३ गर्भाशय. (मु.) कोख अुजड़ जाना–१ संतान किंवा अपत्य मरणें. २ गर्भपात होणें. कोख बंद होना–वांझ होणें.

कोचा—पु. [सं.] १ तलवारीची साधारण जखम. २ वर्मी लागणारी गोष्ट; झोंबणारी गोष्ट.

कोटर—पु. [सं.] पक्ष्यांची डोली.

कोटिक—वि. [सं.] १ कोट्यावधि. २ असंख्य. [कोठडी.

कोठरी—स्त्री. [सं.] खोली;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कोठा—पु. [सं.] १ मोठा हॉल. २ माडीवरची खोली. ३ पक्काशय; पोट. (यौ.) **कोठेवाली**–वेश्या.

कोठी—स्त्री. [सं.] १ वाडा; हवेली. २ बंगला. ३ वखार; गुदाम. ४ सावकारी धंद्याचें ठिकाण. **कोठीवाल**–पु. १ सावकार. २ मोठा व्यापारी.

कोठीवालशाही—स्त्री. [सं.+फा.] भांडवलशाही.

कोड़ना—क्रि. स. [सं.] १ वखरणें. २ खणणें.

कोड़ा—पु. [सं.] चाबूक; कोरडा.

कोड़ी—स्त्री. [अं.] वीसाचा समूह.

कोढ़—पु. [सं.] कोड; कुष्ट. **कोढ़ की खाज** अथवा **कोढ़ में खाज**–अेकसारखी आपत्ति; संकटांमागून संकटें. **कोढ़ी**–पु. कोड असलेला माणूस.

कोतल—पु. [फा.] १ मिरवणुकीकरितां सजवलेला घोडा. २ खाशा स्वारीचा घोडा.

कोतवाल—पु. [सं.] पोलीस अिन्स्पेक्टर.

कोतवाली—स्त्री. [सं.] १ पोलीस ठाणें. २ 'कोतवाल'चें पद; काम.

कोता, कोताह—वि. [फा.] १ लहान. २ कमी; अल्प. **कोताही**–स्त्री. १ अुणीव; कमतरता. २ कंजूषी.

कोथला—पु. [सं.] मोठी थैली किंवा पिशवी. **कोथली**–स्त्री. कसा; पैसे ठेवण्याची थैली जी कमरेभोंवतीं बांधतात.

कोद*—स्त्री. [सं.] १ दिशा. २ बाजू; कोपरा.

कोदव, कोदों-दो—पु. [सं.] अेक धान्य; हरीक.

कोना—पु. [सं.] १ कोपरा. २ तीक्ष्ण किनारा; अणकुचींदार टोंक. ३ अेकांतस्थान. ४ कोण; बाजू. (मु.) **कोना झांकना**–लाज किंवा भीतीमुळें दडून बसण्याचा प्रयत्न करणें.

कोनिया—स्त्री. [सं.] १ भिंतींतील खुंट्यांवर बसविलेली फळी. २ कोनडा.

कोपना*—क्रि. अ. [सं.] रागावणें; क्रुद्ध होणें.

कोपर—पु. [सं.] मोठें ताट; परात.

कोपल—पु. [सं.] पालवी; नवीन कोवळीं पानें.

कोफ़्ता—पु. [फा.] खिमा.

कोय*—सर्व. [सं.] कोण; कोणी.

कोयल—स्त्री. [सं.] कोकिळ.

कोयला—पु. [सं.] कोळसा.

कोया—पु. [सं.] डोळ्याचा कोपरा.

कोया—पु. [सं.] रेशमी किड्याचें घर; कोष.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कोर—स्त्री. [सं.] १ किनारा; बाजू. २ कोपरा. ३ वस्त्राचें टोंक. ४ दोष; खोड. ५ द्वेष; वैर. ६ हत्याराची धार. ७ रांग; ओळ. (मु.) **कोर दबना**–अंकित होणें; ताब्यांत जाणें.

कोरक—पु. [सं.] कळी.

कोरकसर—स्त्री. [सं. + फा.] १दोष; अुणीव. २ कमीजास्तीपणा.

क़ोरमा—पु. [तु.] भाजलेलें मांस.

कोरा—वि. [सं.] १ नवीन; नवा; न वापरलेला. २ रिकामा; विहीन; रहित. ३ मूर्ख; अशिक्षित. ४ केवळ; फक्त. (मु.) **कोरा जवाब**–स्पष्ट नकार. पु. बिनकांठाचें रेशमी धोतर.

कोरा*—पु. [सं.] अुत्संग; मांडी.

कोरी-ली—पु. [सं.] कोष्टी; विणकर.

कोरी—स्त्री. [सं.] वीसांचा गट.

कोल—पु. [सं.] १ डुक्कर. २ अुत्संग; मांडी. ३ बोराचें फळ.

कोली—स्त्री. [सं.] अुत्संग; मांडी.

कोली—पु. [सं.] कोष्टी; विणकर.

कोल्हू—पु. [सं.] १ अुंसाचा चरक. २ घाणा. (मु.) **कोल्हू का बैल**–अत्यंत श्रम करणारा. **कोल्हूमें डालकर पेरना**–फार कष्ट देणें.

कोश—पु. [सं.] १ म्यान. २ आवरण. ३ खजिना; धन. ४ कोश (डिक्शनरी). ५ अंडें. ६ रेशमाचा किडा.

कोशपाल—पु. [सं.] खजिनदार.

कोशिश—स्त्री. [फा.] प्रयत्न; अुद्योग.

कोष्ठी—स्त्री. [सं.] जन्मकुंडली.

कोसना—क्रि. स. [सं.] दोष देणें; शिव्याशाप देणें; निर्भर्त्सना करणें. (मु.) **पानी पी पी कर कोसना**–राहून राहून शिव्याशाप घेणें.

कोसा—पु. [सं.] १ अेक प्रकारचें रेशीम. २ अेक प्रकारचा मातीचा दिवा.

कोहँड़ौरी—स्त्री. [सं.] कोहळ्याचा सांडगा.

कोह—पु. [फा.] पर्वत. **कोही**–वि. पहाडी; डोंगराळ.

कोह*—पु. [सं.] क्रोध; राग.

कोहनी—स्त्री. [सं.] कोपर.

कोहबर—पु. [सं.] देवप्रतिष्ठा बसवितात तें स्थान.

कोहान—पु. [फा.] वशिंड (अुंटाच्या पाठीवरील).

कोहाना*—क्रि. अ. [सं.] १ रुसणें; नाराज होणें. २ रागावणें; क्रोध करणें. [प्रदेश.

कोहिस्तान—पु. [फा.] पहाडी

कोही*—वि. [सं.] क्रोधी; रागीट.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कौंध—स्त्री. [सं.] विजेची चमक. **कौंधना**–क्रि. अ. वीज चमकणें.

कौंधनी*—स्त्री. [सं.] करगोटा.

कौआ-वा—पु. [सं.] कावळा.

कौड़ा—पु. [सं.] मोठी कवडी. **कौड़िया**–वि. कवडी रंगाचा.

कौड़ा—पु. [सं.] आगटी; शेकोटी.

कौड़ियाला—वि. [सं.] १ कवडी रंगाचा. पु. १ विषारी साप. २ कृपण धनाढ्य; कंजुष श्रीमंत.

कौड़ी—स्त्री. [सं.] कवडी. (मु.) **कौड़ी का**–कुचकामाचा; तुच्छ. **कौड़ी कौड़ी अदा करना, चुकाना,** अथवा **भरना**–पै न् पै ऋण फेडणें.

कौणप—पु. [सं.] १ राक्षस. २ अधर्मी; पापी (मनुष्य).

कौन—सर्व. [सं.] कोण.

क़ौम—स्त्री. [अ.] जाति. **क़ौमी**–वि. १ जातीय. २ राष्ट्रीय.

कौर—पु. [सं.] घास; ग्रास. (मु.) **मुँह का कौर छीनना**–तोंडचा घास काढून घेणें.

कौलंज—पु. [ग्री.] पोटांत अुठणारा वायुगोळा.

क़ौल—पु. [अ.] १ कथन; अुक्ति. २ प्रतिज्ञा; वायदा. (यौ.) **क़ौल क़रार**–आपसांतील शपथाविधि.

क़ौवाली—स्त्री. [अ.] १ अेक प्रकारचें गीत. २ गवअीपेशा. **क़ौवाल**–पु. कौवाली गाणारा.

क्या—सर्व. [सं.] काय (प्रश्नार्थक). (मु.) **क्या कहना है** अथवा **क्या ख़ूब**–प्रशंसोद्गार; वाहवा! वि. १ किती? २ अधिक; पुष्कळ. ३ अपूर्व; अुत्तम. क्रि. वि. काय म्हणून; कां?

क्यारी—स्त्री. [सं.] १ अळें; वाफा. २ मीठ वनविण्याकरितां तयार केलेला वाफा; खाचर.

क्यों—क्रि. वि. [सं.] १ कां? कसें? २ कशा प्रकारें.

क्रियता*—स्त्री. [सं.] कार्य.

क्रिस्तान—पु. [अिं.] ख्रिश्चन. **क्रिस्तानी**–वि. ख्रिश्चन धर्माचा.

क्रोड़पत्र—पु. [सं.] परिशिष्ट.

क्वारपन, क्वारापन—पु. [सं.] कौमार्य; अविवाहित अवस्था.

क्वारा—पु. वि. [सं.] कुमार; अविवाहित.

क्षपा—स्त्री. [सं.] रात्र.

क्षपाकर—पु. [सं.] १चंद्र. २कापूर.

क्षमना*—क्रि. स. [सं.] क्षमा करणें. **क्षमनीय**–वि. क्षमा करण्यास योग्य; क्षम्य. **क्षमवाना**–क्रि. स. क्षमा करविणें.

क्षमी—वि. [सं.] १ क्षमाशील; क्षमा करणारा. २ सहनशील; शांत प्रकृतीचा.

क्षमी—वि. [सं.] समर्थ; योग्य.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

क्षांत—वि. [सं.] १ सहनशील; क्षमाशील. **क्षांति**–स्त्री. १ क्षमा. २ सहिष्णुता.

क्षाम—वि. [सं.] १ क्षीण; कृश. २ किडकिडीत. ३ अल्प; थोडा.

क्षेत्र—पु. [सं.] १ शेत. २ अुत्पत्ति-स्थान. ३ तीर्थ.

क्षोणिप—पु. [सं.] राजा.

क्षौम—पु. [सं.] तागाचें कापड.

ख

खंख—वि. [सं.] १ रिकामा; रिक्त. २ निर्जन; ओसाड; अुजाड.

खंखड—वि. [सं.] १ शुष्क. २ जख्खड म्हातारा.

खँखार, खखार—पु. [अनु.] बेडका; खांकरा. [२ गेंडा.

खंग—पु. [सं.] १ तलवार; खड्ग.

खँगहा—पु. [सं.] गेंडा. वि. दांत पुढें असलेला.

खंगालना—क्रि. स. [सं.] १ विसळणें; खळखळून धुणें. २ रिकामें करणें.

खँगी—स्त्री. [सं.] न्यूनता; कमतरता; अुणीव.

खँचना—क्रि. स. [सं.] १ चिन्हांकित करणें; खूण करणें; रेखाटणें. २ खरडणें; कसें तरी लिहिणें.

खँचिया—स्त्री. [सं.] टोपली.

खँजडी—स्त्री. [सं.] १ डफडी. २ चिपळ्या.

खंजर—पु. [अ.] कट्यार.

खंजरीट—पु. [सं.] खंजन पक्षी.

खंडना*—क्रि. स. [सं.] तुकडे तुकडे करणें.

खंडपूरी—स्त्री. [सं.] १ साटोरी. २ गोड पुरी.

खंडबरा—पु. [सं.] घारगा.

खँडरा—पु. [सं.] डाळींच्या पिठाचा वडा.

खँड़रिच—पु. [सं.] खंजन पक्षी.

खँड़वानी—स्त्री. [सं.] साखरपाणी.

खँड़साल—स्त्री. [सं.] साखरेचा कारखाना.

खँडहर—पु. [सं.] पडलेल्या अिमारतीचा अवशेष; पडका भाग.

खँडिया—स्त्री. [सं.] लहान तुकडा.

खंतरा—पु. [सं.] १ भेग; फट; तडा. २ कोपरा.

खंदा*—पु. [सं.] खोदकाम करणारा.

खंभा—पु. [सं.] खांब; स्तंभ.

खंभार*—पु. [सं.] १ भीति; भय. २ शंका; अंदेशा. ३ शोक. ४ कासाविसी; अतिशय अस्वस्थता.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खँसना*—क्रि. अ. [सं.] हलुच निसटणें.

खअी*—स्त्री. [सं.] १ क्षय. २ कलह; भांडण. ३ लढाअी; युद्ध.

खक्खा—पु. [फा.] १ मोठ्यानें हंसणें; खदखदा हंसणें. २ अनुभवी माणूस. ३ मोठा व अुंच हत्ती.

खखारना—क्रि. अ. [अनु.] खांकरणें; घसा साफ करणें; बेडका काढणें. खखार–पु. बेडका; खांकरा.

खखेटना*—क्रि. स. [सं.] १ पाठलाग करणें. २ दाबणें. ३ घायाळ करणें.

खगना*—क्रि. अ. [सं.] १ बोंचणें; रुतणें. २ चिन्हांकित होणें. ३ मनावर बिंबणें; प्रभाव पडणें. ४ निश्चल राहणें; अडून राहणें.

खचन—पु. [सं.] १ जडण; जडकाम. २ कोरीव काम.

खचना*—क्रि. अ. [सं.] १जडणें; जडकाम होणें. २ जडविलें जाणें. ३ कोरीव किंवा नक्षीकाम होणें. क्रि. स. १ जडणें; कोरणें. २ रेखाटणें; चिन्हांकित करणें.

खचरा—वि. [दे.] १ वर्णसंकऱ्या; कमजात; अकुलीन. २ दुष्ट; हलकट.

खचाखच—क्रि. वि. [अनु.] ठांसून; भरपूर; चिक्कार.

खचाना—क्रि. स. [सं.] १ ताणणें; ओढणें. २घाअीनें लिहिणें; खरडणें.

खचित—वि. [सं.] रेखाटलेला; चित्रित.

खच्चर—पु. [दे.] खेंचर.

ख़ज़ानची—पु. [फा.] खजिनदार; कोषाध्यक्ष.

ख़ज़ाना—पु. [अ.] खजिना.

खजुली—स्त्री. [सं.] खरुज; खाज.

खट—पु. [अनु.] अेखादी वस्तु फुटल्याचा किंवा दुसऱ्यावर आपटल्याचा आवाज. (मु.) खटसे–चटकन्; झट्दिशीं.

खटक—स्त्री. [अनु.] १ आशंका; अंदेशा. २ काळजी; चिंता. ३ खटखट असा आवाज.

खटकना, खड़कना—क्रि. अ. [अनु.] १ खटखट आवाज होणें. २ टोचणी लागणें; मनाला लागणें. ३ दुखणें; ठसठसणें. ४ भांडण होणें. ५ न अुमगणें. ६ साशंक होणें. ७ काळजी वाटणें. ८ विटणें; विरक्त होणें.

खटका—पु. [अनु.] १ बोलट; खिटी. २ आशंका; भीति; चिंता.

खटकाना—क्रि. स. [अनु.] १ चिंता किंवा काळजी अुत्पन्न करणें. २ ठोठावणें; खटखट आवाज करणें.

खटखट—स्त्री. [अनु.] १ ठकठक. २ कटकट. ३ तंटा-बखेडा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खटखटाना—क्रि. स. [अनु.] ठोठावणें; ठकठक आवाज करणें.

खटना—क्रि. अ. [सं.] १ मेहनत करणें; परिश्रम करणें. २ खूप श्रम करून कमी मोबदला मिळणें.

खटना—क्रि. स. [सं.] पैसे मिळविणें.

खटपट—स्त्री. [अनु.] १ खटका; झकाझकी. २ बेबनाव; वैमनस्य.

खटपद—वि. [सं.] षट्पाद; सहा पायांचा. पु. भौरा.

खटपाटी—स्त्री. [सं.] बाजेचें लांकूड.

खटबुना—पु. [सं.] बाज विणणारा.

खटमल—पु. [सं.] ढेंकूण.

खटमिट्ठा—वि. [सं.] आंबटगोड.

खटराग—पु. [सं.] १ षट् राग; संगीताचे सहा राग. २ भानगड; बखेडा.

खटाअी—स्त्री. [सं.] १ आंबटपणा. २ आंबट; आम्ल वस्तु. ३ बेबनाव; वैमनस्य. (मु.) खटाअीमें डालना–१ संशयांत ठेवणें; दुरध्यांत ठेवणें. २ विलंब लावणें.

खटाखट—क्रि. वि. [अनु.] १ झटपट; भरभर. २ तत्काळ; लागलींच.

खटाना—क्रि. अ. [सं.] १ निर्वाह होणें; निभणें. २ थांबणें; टिकणें. ३ परीक्षेंत पूर्ण अुतरणें.

खटाना—क्रि. अ. [सं.] अंबणें; अंबुसणें.

खटापटी—स्त्री. [अनु.] बेबनाव; भांडण.

खटास—स्त्री. [सं.] आंबटपणा.

खटिक—पु. [सं.] १ भाजी विकणारा; काची. २ फळें, भाजीपाला विकणारी जात.

खटिया—स्त्री. [सं.] खाटलें; बाज.

खटोलना, खटोला—पु. [सं.] लहान बाज. स्त्री. खटोली.

खट्टा—वि. [सं.] आंबट. (मु.) जी खट्टा होना–अप्रसन्न होणें; नाखुष होणें.

खट्टामीठा—वि. [सं.] आंबटगोड.

खट्टू—पु. [सं.] कमविणारा; मिळविणारा. [किंवा खूर.

खट्वांग—पु. [सं.] बाजेची पाटी

खट्वा—स्त्री. [सं.] बाज.

खड़खड़ा—पु. [अनु.] नवशिका घोडा प्रथम जुंपतांना टांग्याला लावतात ते लांब पोल.

खड़खड़ाना—क्रि. अ. [अनु.] खडखड आवाज होणें; खडखडणें. क्रि. स. खडखड करणें. [मेणा.

खड़खड़िया—स्त्री. [सं.] पालखी;

खड़बड़—स्त्री. [अनु.] १ फेरबदल; अदलाबदल. २ खळबळ; गडबड.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खड़बड़ाना—क्रि. अ. [अनु.] १ बावरणें; गोंधळून जाणें; घाबरणें. २ अस्ताव्यस्त होणें; अव्यवस्थित होणें.

खड़बड़ाहट, खड़बड़ी— स्त्री. [अनु.] १ खडबड. २ अुलथापालथ; खळबळ.

खड़मंडल—पु. [सं.] १ घोटाळा; गोंधळ. २ खळबळ; गडबड.

खड़ा—वि. [सं.] १ अुभा. २ सिद्ध; तयार; तत्पर. ३ सरळ. ४ सुरुवात. ५ रचलेला. ६ कच्चा. (मु.) खड़ेखड़े–अुभ्याअुभ्या. खड़ा जबाब–समयसूचक अुत्तर.

खड़ाअूँ—स्त्री. [सं.] खडावा; पादुका.

खड़ानन—पु. [सं.] कार्तिकस्वामी.

खड़िया, खड़ी—स्त्री. [सं.] खडू; चुन्याची फक्की.

खड़ी बोली—स्त्री. [सं.] दिल्लीच्या आसपास बोलली जाणारी भाषा; हिन्दी गद्याची भाषा.

खड्डा, खड्ढा—पु. [सं.] खड्डा.

ख़त—पु. [अ.] १ पत्र. २ कानाजवळचे किंवा दाढीचे केस. ३ रेषा.

खत—पु. [सं.] क्षत; जखम.

ख़तना—पु. [अ.] सुंता.

ख़तम—वि. [अ.] समाप्त; पूर्ण. (मु.) ख़तम करना–१ संपविणें. २ मारून टाकणें.

ख़तर-रा—पु. [अ.] १ भय; भीति. २ शंका. ३ धास्ती; काळजी.

ख़ता—स्त्री. [अ.] १ चूक. २ अपराध; दोष. ३ धोका.

ख़तावार—वि. [अ. + फा.] दोषी; अपराधी.

खति*—स्त्री. [सं.] क्षति; नुकसान; हानि.

खतियाना—क्रि. स. [अ.] खतावणी करणें; खातें लिहिणें.

खतियौनी—स्त्री. [अ.] १ खतावणीचें काम. २ खातेवही.

खत्ता—पु. [सं.] १ खड्डा; खळगा. २ धान्याचें कोठार.

खदबदाना—क्रि. अ. [अनु.] खदखदणें; शिजणें.

ख़दशा—पु. [अ.] १ धास्ती; काळजी; भय. २ अंदेशा; शंका.

खदान—स्त्री. [सं.] खाण.

खदिर—पु. [सं.] १ कातांचें झाड. २ कात. [घेणारा.

खदुका*—पु. [सं.] ऋणको; कर्ज

खदेरना—क्रि. स. [सं.] १ दूर करणें. २ फरपटत नेणें.

खद्दड़, खद्दर—पु. [?] १ खादी.

खन*—पु. [सं.] क्षण.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खनक—पु. [सं.] १ अुंदीर. २ जमीन खणणारा. ३ भिंत फोडून चोरी करणारा. ४ सोन्याची खाण.

खनकना, खनखनाना—क्रि. अ. [अनु.] खणखणाट होणें.

खनकाना—क्रि. स. [अनु.] खणखणाट करणें. [खणणें.

खनना*—क्रि. स. [सं.] खोदणें;

खनिज—वि. [सं.] खाणींतून खणून काढलेला.

खपची—स्त्री. [तु.] बांबूची लवचीक कामटी.

खपड़ा—पु. [सं.] १ कौल. २ भिक्षापात्र. ३ खापरी. ४ कासवाची पाठ.

खपड़ी—स्त्री. [सं.] खापरी; खापर; मातीचा मोठा परळ.

खपड़ैल, खपरैल—स्त्री. [सं.] १ घराचें कौलार. २ कौल.

खपत-ती—स्त्री. [सं.] १ खप; विक्री. २ समावेश.

खपना—क्रि. अ. [सं.] १ खर्च होणें; व्यय होणें. २ खपणें. ३ अुपयोगास येणें. ४संपणें. ५निभणें.

खपाना—क्रि. स. [सं.] १ खपविणें. २ खर्च करणें. ३ निर्वाह करणें; निभावणें. ४ संपविणें. (मु.) **माथा अथवा सिर खपाना**–डोकें पिकविणें.

खप्पड़, खप्पर—पु. [सं.] १ खापरी. २ कौल. ३ मातीचा परळ. ४ भिक्षापात्र. ५ डोक्याची कवटी.

ख़फ़गी—स्त्री. [फा.] १ रोष; राग. २ अप्रसन्नता.

ख़फ़ा—वि. [फा.] १ अप्रसन्न. २ रुष्ट; नाराज; खप्पा.

ख़फ़ीफ़—वि. [अ.] १ थोडा; कमी. २ किंचित्. ३ तुच्छ; हीन. ४ शरमलेला; लज्जित झालेला.

ख़फ़ीफ़—स्त्री. [अ.] लहान व नकदी रकमेचे दावे चालविणारें दिवाणी कोर्ट.

ख़बर—स्त्री. [अ.] १ बातमी; वृत्तांत. २ माहिती. ३ निरोप. ४ सावधपणा; शुद्ध. ५ पत्ता; शोध. **ख़बर अुड़ना**–बातमी फैलणें; बाजारगप्प अुठणें. **ख़बर लेना**–१ समाचार घेणें; सहानुभूति दाखविणें. २ शिक्षा करणें.

ख़बरदार—वि. [अ. + फा.] सावध; जागृत. **ख़बरदारी**–स्त्री. सावधगिरी.

खबाअी—स्त्री. [सं.] १ खादाडपणा. २ खूप खाणें; आकंठ जेवणें.

ख़बीस—पु. [अ.] १ खबीस; दुष्ट; खुनशी. २ राक्षस; पिशाच; सैतान.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़ब्त—पु. [अ.] वेड; छांदिष्टपणा; नाद. **ख़ब्ती**–वि. वेडा; विक्षिप्त.

खभरना*—क्रि. स. [सं.] १ मिसळणें. २ गोंधळ माजविणें.

खभार*—पु. [सं.] १ चिंता; दुःख. २ भय; व्याकुळता.

ख़म—पु. [अ.] १ वांकडेपणा; झुकाव. २ दंड; बाहु. (मु.) ख़म ठोकना–दंड थोपटणें. ख़म खाना–१ पराजय कबूल करणें; हार खाणें. २ वांकणें; झुकणें.

ख़मदम—पु. [अ.+फा.] पुरुषार्थ; पराक्रम.

ख़मसा—पु. [अ.] पांच श्लोकांचें कडवें (दहा चरण).

ख़मीर—पु. [अ.] १ तिंबलेली कणीक. २ भिजविलेलें पीठ. ३ स्वभाव; प्रकृति. ४ अननस, गरे वगैरे आंबवून काढलेलें पाणी.

ख़मीरा—पु. [अ.] १ अेक प्रकारची तंबाखू. २ औषधी काढा.

ख़मोश—वि. [फा.] गप्प; चूप.

खय*—स्त्री. [सं.] क्षय; विध्वंस.

ख़यानत—स्त्री. [अ.] १ दुसऱ्याच्या ठेवीची किंवा पैशाची अफरातफर. २ अप्रामाणिकपणा.

ख़याल, ख़्याल—पु. [अ.] १ विचार. २ स्मृति; आठवण. ३ लक्ष.

खरक—पु. [सं.] १ गोठा. २ कुरण. ३ वांवूच्या कामट्यांचें दार.

खरकना—क्रि. अ. [अनु.] १ ठसठसणें; दुखणें. २ निसटणें; जाणें.

खरका—पु. [सं.] काडी. (मु.) खरका करना–काडीनें दांत कोरणें.

ख़रख़शा—पु. [फा.] १ भांडण; वखेडा. २ आशंका; भीति.

खरगोश—पु. [फा.] ससा.

खरचना—क्रि. स. [फा.] १ खर्च करणें. २ कामीं लावणें; अुपयोगांत आणणें.

खरता—वि. [सं.] तीक्ष्ण धारेचा.

खरधार—पु. [सं.] तीक्ष्ण शस्त्र.

खरब—पु. [सं.] खर्व.

ख़रबूज़ा—पु. [फा.] खरबूज.

खरभर*—पु. [अनु.] १ गलबला. २ खळबळ.

खरभराना—क्रि. अ. [अनु.] गोंधळ करणें; गडबड करणें.

ख़रमस्ती—स्त्री. [फा.] दुष्टपणा; पाजीपणा; द्वाडपणा.

खरमास—पु. [सं.] पौष व चैत्र महिने. या वेळेस सूर्य धन व मीन राशीला असतो व हे मंगल कार्याकरितां वर्ज्य मानले आहेत.

खरल—पु. [सं.] औषधें कुटण्याचा खल.

खरसा—पु. [सं.] अेक पक्वान्न.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खरसान—स्त्री. [सं.] १ हत्यारांना धार लावण्याचा दगड. २ सहाण. [२ खरारा.

खरहरा—पु. [अनु.] १ खराटा.

खरहा—पु. [सं.] ससा.

खरा—वि. [सं.] १ तीक्ष्ण; तिखट धारेचा. २ शुद्ध. ३ चांगला; अुत्तम. ४ खरपूस. ५ चिवट; कडकडीत. ६ निर्दोष. ७ रोख; नगद (दाम). ८ स्पष्टवक्ता. ९ सत्य; वास्तविक. स्त्री. खरेपणा.

खराअी—स्त्री. [दे.] सकाळीं बराच वेळपर्यंत खावयास न मिळाल्यामुळें होणारी कासाविसी.

ख़राद—पु. [फा.] लांकूड, धातू वगैरेंना तासण्याचें व गुळगुळीत करण्याचें चाक; लेथ.

ख़रादना—क्रि. स. [फा.] धातू अित्यादि तासून गुळगुळीत करणें.

ख़रादी—पु. [फा.] धातू तासून गुळगुळीत व सुडौल करणारा; लेथकाम करणारा. [सचोटी.

खरापन—पु. [सं.] खरेपणा;

ख़राब—वि. [अ.] १ खराब; वाअीट. २ निकृष्ट. ३ पतित; हलकट.

ख़राबा—स्त्री. [अ.] १ खराबी; नासाडी. २ दुर्दशा. ३ दोष; अवगुण. स्त्री. ख़राबी.

खरायँध—स्त्री. [सं.] लघवीची घाण.

खरारि-री*—पु. [सं.] १ राम. २ विष्णु. ३ कृष्ण.

ख़राश—स्त्री. [फा.] कांतून निघालेला भुसा; तासून निघालेला ढलपा. [गोठा.

खरिक-का*—पु. [सं.] गायरान;

खरिया—स्त्री. [सं.] १ बारीक दोरीचें जाळें (गवत अि. बांधण्यासाठीं). २ पिशवी. ३ खडू.

खरियाना—क्रि. स. [सं.] १ हस्तगत करणें; घेणें. २ थैलींत भरणें.

खरिहान—पु. [सं.] खळें.

ख़रीता—पु. [अ.] १ थैली; पैशाची पिशवी. २ खलिता; लखोटा. ३ खिसा.

ख़रीद—स्त्री. [फा.] खरेदी. [घेणें.

ख़रीदना—क्रि. स. [फा.] विकत

ख़रीददार—पु. [फा.] गिऱ्हाअीक.

ख़रीफ़—स्त्री. [अ.] खरीफाचें पीक.

खरींच—स्त्री. [सं.] ओरखडा.

खरींचना—क्रि. स. [सं.] १ ओरखडणें; बोचकारा काढणें. २ खरडणें. [बोचकारा.

खरींट—स्त्री. [सं.] ओरखडा;

खरींहा—वि. [सं.] किंचित् खारट.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़र्च-र्चा—पु. [फा.] खर्च.

खर्चीला—वि. [फा.] १ खर्चिक; अुधळ्या. २ पुष्कळ खर्चाचे.

खर्राटा—पु. [अनु.] घोरणें. (मु.) खर्राटा भरना, मारना, अथवा लेना–डाराडूर निजणें; घोरणें.

खलअी*—स्त्री. [सं.] दुष्टावा; वाअीटपणा.

ख़लक़—पु. [अ.] १ निर्मित सृष्टि. २ जग; विश्व. [जनसमूह.

ख़लक़त—पु. [अ.] १ जग. २

खलता—स्त्री. [सं.] नीचता;दुष्टावा.

खलना—क्रि. अ. [सं.] वाअीट वाटणें; मनाला लागणें.

खलबल—स्त्री. [अनु.] १ खळबळ; गडबड. २ घाबरें; व्याकुळ होणें. ३ गोंगाट; गोंधळ.

खलबलाना—क्रि. अ. [अनु.] खळबळणें; अुकळणें.

खलबली—स्त्री. [अनु.] खळबळ.

ख़लल—पु. [अ.] अडथळा; आडकाठी.

खलाना*—क्रि.स.[अ.] १ रिकामें करणें. २ खळगा करणें. ३ पिचणें; आंत दाबणें. (मु.) पेट खलाना–रिकामें पोट दाबून दाखविणें; पोटावर हात मारणें.

खलाल—पु. [अ.] दांत-कोरणें.

ख़लास—वि. [अ.] १ खलास; समाप्त. २ सुटलेला; मुक्त.

खलासी—स्त्री. [अ.] सुटका; मुक्तता. पु. १ खलाशी. २ तोफ डागणारा; गोलंदाज.

खलित*—वि. [सं.] स्खलन पावलेला; पदच्युत झालेला; स्खलित.

खलियान, खलिहान—पु. [सं.] १ खळें. २ रास; ढीग.

खलियाना—क्रि.स. [सं.] १कातडें काढणें, सोलणें. २ रिकामें करणें; मोकळें करणें.

ख़लिश—स्त्री. [फा.] १ बोंच; टोंचणी; २ दुःख; क्लेश. ३ चिंता; अंदेशा; भीति.

खली—स्त्री. [सं.] पेंड.

ख़लीक़—वि. [अ.] १ सुस्वभावी; सुशील. २ मनमिळाअू.

ख़लीज—स्त्री. [अ.] अुपसागर.

ख़लीफ़ा—पु. [अ.] १ खलीफा; वारस. २ अधिकारी. ३ न्हावी. ४ वयोवृद्ध व्यक्ति.

खल्वाट—पु. [सं.] टक्कल. वि. टक्कल पडलेला; टकल्या.

खवा*—पु. [सं.] खांदा.

खवाना*—क्रि. स. [सं.] खाविणें; जेवावयास घालणें.

ख़वास—पु. [अ.] हुजऱ्या; शागीर्द.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़वासी—स्त्री. [अ.] शागीर्दी; चाकरी. [खाणारा.

खवैया—पु. [सं.] १ खादाड. २

ख़स—स्त्री. [फा.] खस; वाळा.

खसकंत*—स्त्री. [सं.] निसटणें.

ख़सकना—क्रि. अ. [अनु.] निसटणें; सटकणें.

खसकाना—क्रि. स. [अनु.] १ सरकविणें; हटविणें; वाजूला सारणें. २ हळूंच पळविणें. [खस.

खसखस-खास—स्त्री. [सं.] खस-

ख़सख़ाना—पु. [फा.] वाळ्याचे पडदे लावलेली खोली.

खसखासी—वि. [सं.] निळसर पांढऱ्या रंगाचा.

ख़सम—पु. [अ.] १ पति; नवरा; २ स्वामी; मालक.

ख़सरा—पु. [अ.] १ चोपडी; बुक. २ शेताचें नोंदणी-बुक. ३ जमाखर्चाची चोपडी.

ख़सलत—स्त्री. [अ.] १ स्वभाव; संवय. २ गुण.

खसिया, खसी—पु.[अ.] १ खच्ची केलेला बैल. २ नपुंसक. ३ बकरा.

ख़सीस—वि. [अ.] १ कृपण; कंजूष. २ दुष्ट; वाअीट. ३ अयोग्य.

खसोट—स्त्री. [सं.] १ अुपटून काढणें. २ ओरखडणें. ३ ओढाताण; झोंबाझोंबी. ४ छिनावणें.

खसोटना—क्रि. स. [सं.] १ अुखडणें; अुपटून टाकणें. २ हिसकावून घेणें; छिनावणें.

ख़स्ता—वि. [फा.] १ खुसखुशीत; खमंग. २ घायाळ. ३ दुःखी.

खहि*—स्त्री. [सं.] धूळ.

खाँग—पु. [सं.] १ न्यूनता; कमतरता. २ सुळा; दांत.

खाँगड़, खाँगड़ा—वि. [सं.] १ अणकुचीदार; सुळेदार. २ हत्यारबंद. ३ वळकट. ४ अुद्धट; अुच्छृंखल.

खाँगना*—क्रि. अ. [सं.] खंगणें; कमी होणें. [अुणीव; तोटा.

खाँगी*—स्त्री. [सं.] कमतरता;

खाँच*—स्त्री.[सं.] १ सांधा; जोड. २ रेघोटी; खूण. ३ जडणकाम.

खाँचना*—क्रि.स.[सं.] १ रेखाटणें. २ चिन्ह करणें. ३ आकर्षित करणें.

खाँचा—पु. [सं.] पाटी; हारा; टोपली (मोठी). [साखर.

खाँड़—स्त्री. [सं.] स्वच्छ न केलेली

खाँड़ना—क्रि. स. [सं.] खांडके पाडणें.

खाँड़ा—पु. [सं.] दुधारी तलवार.

खाँड़ा—पु. [सं.] १ तुकडा. २ भाग; अंश.

खाँवाँ—पु. [सं.] रुंद व मोठा खंदक.

खाँसना—क्रि. अ. [सं.] खोकणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खाँसी—स्त्री. [सं.] खोकला.

खाअी—स्त्री. [सं.] खंदक.

खाअू—वि. [सं.] खादाड.

ख़ाक—स्त्री. [फा.] माती; धूळ. (मु.) ख़ाकमें मिलना–धुळीस मिळणें. ख़ाक छानना–दीनवाणें फिरणें. वि. तुच्छ; अकिंचन.

ख़ाकसार—वि. [फा.] तुच्छ (विशेषतः नम्रता प्रगट करण्याकरितां स्वतःस हें विशेषण लावतात).

ख़ाका—पु. [फा.] १ रूपरेषा; आराखडा; कच्चा नकाशा. २मसुदा. ३ कच्ची यादी. ४ खर्चाचें अंदाजपत्रक. (मु.) ख़ाका अुडाना–रेवडी अुडविणें; टर अुडविणें.

ख़ाकी—वि. [फा.] १ पडीक (जमीन). २ खाकी रंगाचा.

खाजा—पु. [सं.] १ खाद्य वस्तु. २ अेक मिठाअी.

खाट—स्त्री. [सं.] बाज; खाट.

खाड़ी—स्त्री. [सं.] आखात.

ख़ातमा—पु. [अ.] १ शेवट; निकाल. २ अंत; मृत्यु.

ख़ातिर—स्त्री. [अ.] आदर; सन्मान. अव्य. साठीं; करितां.

ख़ातिर-ख़्वाह—क्रि. वि., अव्य. [अ.] अनुरूप; यथेच्छ; मनाजोगा; मनपसंत.

ख़ातिरजमा—स्त्री. [अ.] खात्री; समाधान; खातरजमा.

ख़ातिरदारी—स्त्री. [अ. + फा.] आगतस्वागत; मानसन्मान; आदरातिथ्य.

ख़ातिरी—स्त्री. [अ.] १ आदरातिथ्य. २ सांत्वना; संतोष.

ख़ातून—स्त्री. [तु.] १ विदुषी. २ सभ्य स्त्री.

खाद—स्त्री. [सं.] खत; राब.

खादर—पु. [सं.] सपाटीची जमीन.

ख़ादिम—पु. [अ.] १ मुसलमानी तर्थिस्थानचा पुजारी किंवा अधिकारी. २ सेवक.

ख़ान—पु. [सं.] १ जेवणखाण. २जेवण्याची पद्धत. ३ भोजनसामग्री.

ख़ानक़ाह—स्त्री. [अ.] मठ; विहार (मुसलमानी).

ख़ानगी—वि. [फा.] खाजगी; घरगुती. स्त्री. नायकीण; वेश्या.

ख़ानदान—पु. [फा.] कुळ; वंश; घराणें. ख़ानदानी–वि. १ अुच्चकुलीन. २ वंशपरंपरागत.

खानपान—पु. [सं.] १ जेवणखाण. २ अन्नपाणी; दाणापाणी. ३ रोटीव्यवहार. ४ जेवण्याची पद्धति.

ख़ानसामा—पु. [फा.] बबरची; अिंग्रज किंवा मुसलमानांचा स्वयंपाकी.

खाना—क्रि. स. [सं.] १ खाणें; जेवणें. २ गिळणें; गट्ट करणें. ३ फस्त

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

करणें. ४ लांच घेणें. ५ सहन करणें; सोसणें. (मु.) मुँहकी खाना–१ पाहणें. २ हारणें; पराजित होणें.

ख़ाना—पु. [फा.] १ घर; स्थान (अदा. दवाखाना). २ कप्पा; खण. ३ रकाना; कोष्टक. ४ घराचा भाग.

ख़ानातलाशी—स्त्री. [फा. + तु.] घराची झडती.

ख़ानापुरी—स्त्री. [फा.] कोष्टक भरण्याचें काम. [नसलेला.

ख़ानाबदोश—वि. [फा.] घरदार

खानि*—स्त्री. [सं.] १ खाण. २ दिशा; बाजू. ३ तऱ्हा; प्रकार.

खानिक*—स्त्री. [सं.] खाण.

ख़ाम—वि. [फा.] १ कच्चा; अपरिपक्व. २ वाअीट. [विचार.

ख़ामख़याली—स्त्री. [फा.] निरर्थक

ख़ामख़ाह—क्रि. वि. [फा.] जाणून-बुजून; हेतुपुरस्सर.

ख़ामोश—वि. [फा.] गप्प; चूप.

ख़ामोशी—स्त्री. [फा.] मौन; स्तब्धता; शांतता.

ख़ार—पु. [फा.] १ कांटा. २ असूया; द्वेष.

खारा—वि. पु. [सं.] १ खारट. २ बेचव.

ख़ारिज—वि. [अ.] १ फेटाळून लावलेला; रद्द केलेला. २ वेगळा; भिन्न; अलग.

ख़ारिश—स्त्री. [फा.] खरूज; खाज.

खारुआँ—पु. [सं.] १ अेक तांबडा भडक रंग. २ या रंगाचे कापड.

खाल—स्त्री. [सं.] १ चामडी; कातडी. २ भाता. ३ मृत शरीर. ४ मोट. (मु.) खाल अुधेड़ना अथवा खींचना–पाठीचें धिरडें काढणें; बेदम मारणें.

खाल—स्त्री. [सं.] १ खोलगट, सखल जमीन. २ आखात. ३ रिकामी जागा.

खाला—वि. [सं.] खोलगट; सखल.

ख़ाला—स्त्री. [अ.] मावशी. (मु.) ख़ालाजीका घर–फुकटची खीर.

खाला—स्त्री. [सं.] १ सखल जमीन. २ रिकामी जागा. ३ खाडी.

ख़ालिस—वि. [अ.] शुद्ध; पवित्र; निर्भेळ.

ख़ाली—वि. [अ.] १ रिकामा; रिता; मोकळा. २ वृथा; वांया. ३ निरुपयोगी. ४ वापरांत नसलेली (वस्तु). ५ रहित; विहीन; वांचून.

खाविंद—पु. [फा.] १ पति. २ खावंद; धनी; मालक.

ख़ास—वि. [अ.] १ विशेष; प्रमुख. २ खाजगी; खतःचा. ३ निखालस; शुद्ध. (मु.) ख़ासकर–विशेषतः; मुख्यतः.

ख़ासकलम—पु. [अ.] प्रायव्हेट सेक्रेटरी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़ासगी—वि. [अ.] खाजगी; स्वतःचें.

ख़ासबरदार—पु. [अ. + फा.] भालदार-चोपदार.

ख़ासा—वि. [अ.] १ चांगला; अुत्तम. २ निकोप; निरोगी. ३ सुंदर; सुरेख. ४ भरपूर; पुरेसें. पु. १ खाशा स्वारींचें भोजन वाहनादि. २ अेक प्रकारची अुंची मलमल.

ख़ासियत—स्त्री. [अ.] १ विशेषता; वैशिष्ट्य. २ स्वभाव; संवय. ३ गुणधर्म.

खिंचना—क्रि. अ. [सं.] ओढलें जाणें; ताणलें जाणें.

खिंचवाना, खिंचाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून ओढविणें अगर ताणविणें.

खिंचाअी—स्त्री. [सं.] १ ओढाताण. २ ओढण्याची मजुरी.

खिंचाव—पु. [सं.] ताण.

खिचड़वार—पु. [सं.] मकर संक्रांत.

खिचड़ी—स्त्री. [सं.] खिचडी. (मु.) खिचड़ी पकाना—गुप्त सल्लामसलत करणें. वि. १ भेसळ; गोंधळ; गडबड.

खिजलाना—क्रि. अ. [सं.] चिडणें. क्रि. स. चिडविणें.

ख़िज़ाँ—स्त्री. [फा.] १ हेमंत ऋतु. २ पडता काळ.

ख़िज़ाब—पु. [अ.] कलप.

खिझना—क्रि. अ. [सं.] चिडणें; त्रागा करणें.

खिझाना—क्रि. स. [सं.] चिडविणें; खिजविणें.

ख़िताब—पु. [अ.] किताब; पदवी.

ख़ित्ता—पु. [अ.] प्रदेश; प्रांत.

ख़िदमत—स्त्री. [अ.] सेवा; चाकरी.

ख़िदमतगार—पु. [अ. + फा.] चाकर; सेवक.

ख़िदमती—वि. [फा.] १ चाकरीबद्दल मिळणारें (वेतन). २ कष्टाळू (सेवक).

खिन*—पु. [सं.] क्षण.

खिपना*—क्रि. अ. [सं.] १ खपणें; खर्च होणें; व्यतीत होणें. २ तादात्म्य पावणें; तल्लीन होणें.

ख़ियानत—स्त्री. [अ.] दगा; विश्वासघात.

खियाना—क्रि. अ. [सं.] झिजणें.

खिरनी—स्त्री. [सं.] खिरणीचें झाड व फळ.

ख़िरमन—पु. [फा.] १ रास; ढीग. २ खळें.

ख़िराज—पु. [अ.] कर; खंडणी.

ख़िलअत—स्त्री. [अ.] मानाचीं वस्त्रें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़िलक़त—स्त्री. [अ.] १ सृष्टि; जग. २ जनसमूह. ३ गर्दी.

खिलखिलाना—क्रि. अ. [अनु.] मोठमोठ्यानें हंसणें; खदखदा हांसणें.

खिलना—क्रि. अ. [सं.] १ अुमलणें; विकसणें. २ प्रफुल्लित होणें. ३ शोभणें. ४ अुलणें.

ख़िलवत—स्त्री. [अ.] १ अेकान्त. २ निर्जन स्थान.

ख़िलवतख़ाना—पु. [अ.+फा.] गुप्त सल्लामसलत करण्याची जागा.

खिलवाड़, खेलवाड़—पु. [सं.] खेळ; मौज.

खिलवाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून खाअूं घालणें किंवा भरविणें.

खिलाअी—स्त्री. [सं.] खाणें; जेवणखाण.

खिलाअी—स्त्री. [सं.] लहान मुलांना खेळविणारी दाअी किंवा मोलकरीण.

खिलाड़ी—पु. [सं.] १ खेळाडू. २ डोंबारी. ३ कसरत्या.

खिलाना—क्रि. स. [सं.] १ जेवविणें. २ शपथ घेवविणें.

खिलाना—क्रि. स. [सं.] खेळविणें.

ख़िलाफ़—वि. [अ.] प्रतिकूल; विरुद्ध; अुलट.

खिलौना—पु. [सं.] खेळणें (बाहुली वगैरे).

ख़िल्त—पु. [अ.] कफ. (यौ.) ख़िल्तमिल्त–मिसळलेला.

खिल्ली—स्त्री. [सं.] १ हंशा; विनोद. २ थट्टा; मस्करी. ३ विडा.

खिल्लीबाज़—वि. [सं.+फा.] थट्टेखोर.

खिसकना—क्रि. अ. [सं.] निसटणें; नजर चुकवून जाणें.

खिसाना*—क्रि. अ. [सं.] १ संतापणें; रागावणें; नाखुष होणें. २ लज्जित होणें; शरमणें.

खिसारा—पु. [फा.] तोटा; हानि; नुकसान.

खिसियाना—क्रि. अ. [सं.] १ चिडणें. २ कातावणें; रागावणें. ३ लाजणें; शरमणें. ४ रुसणें.

खिसी*—स्त्री. [सं.] लाज; शरम.

खींच—स्त्री. [सं.] ओढ; ताण; तणाव.

खींचतान, खींचाखींची, खींचातानी—स्त्री. [सं.] १ ओढाताण. २ परस्पराविरुद्ध कारवाअी.

खींचना—क्रि. स. [सं.] १ ओढणें. २ ताणणें. ३ पिळणें. ४ आकर्षित करणें. ५ (दारू अित्यादी) गाळणें. ६ (अर्क वगैरे) काढणें.

खीज—स्त्री. [सं.] १ चीड; त्रागा. २ चिडण्याजोगी गोष्ट. [रागावणें.

खीजना—क्रि. अ. [सं.] चिडणें;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खीझना*—क्रि. अ. [सं.] चिडणें; त्रागा करणें. **खीझ**–स्त्री. खिजवणी; चिरड; चीड.

खीन*—वि. [सं.] १ क्षीण; दुर्बल. २ सूक्ष्म. **खीनता**–पु. दौर्बल्य; क्षीणता. **खीनताअी**–स्त्री.

खीर—स्त्री. [सं.] खीर. (मु.) **खीर चटाना**–अुष्टावण करणें. लहान मुलांना प्रथम अन्न खाअूं घालणें.

खीरा—पु. [सं.] खीरा काकडी; काकडी.

खीरी—स्त्री. [सं.] खिरणीचें फळ.

खीरी—स्त्री. [सं.] दुभत्या जनावरांची कास. [साळीच्या लाह्या.

खील—स्त्री. [सं.] १ लाही. २

खीली—स्त्री. [सं.] विडा.

खीसा—पु. [फा.] १ खिसा. २ पिशवी; थैली.

खुँटिहअी*—स्त्री. [?] गुडघ्यावर धोतर नेसण्याची पद्धत.

खुआर*—वि. [फा.] १ आपन्न; बापुडा; दीन. २ नष्ट; नाश पावलेला. ३ अपमानित.

खुक्ख—वि. [सं.] १ मोकळा; रिता. २ कफल्लक.

खुखड़ी—स्त्री. [सं.] १ चातीवरील सुताची गुंडी. २ नेपाळी सुरा.

खुगीर—पु. [फा.] खोगीर. (मु.) **खुगीरकी भरती**–खोगीरभरती.

खुचर, खुचुर—स्त्री. [सं.] व्यंग काढणें; दूषण देणें.

खुजलाना, खुजाना—क्रि. स. [सं.] खाजविणें. **खुजलाहट**–स्त्री. खाज; कंड्. **खुजली**–स्त्री. १ खाज. २ खरूज.

खुटक*—स्त्री. [अनु.] संदेह; शंका; भीतियुक्त संशय. [तोडणें.

खुटकना—क्रि. स. [सं.] खुडणें;

खुटका—पु. [अनु.] १ वोलट. २ भीति; आशंका.

खुटचाल*—स्त्री. [सं.] १ खोटेपणा; छद्मी वागणूक. २ हलकटपणा; पाजीपणा. ३ दुराचरण. ४ खोडसाळपणा. **खुटचाली**–वि. १ हलकट. २ अुपद्व्यापी. ३ दुराचारी; बदफैली.

खुटना*—क्रि. अ. [सं.] १ संपणें; पूर्ण होणें. २ अुघडणें. ३ वेगळें होणें.

खुटपन, खुटपना—पु. [सं.] १ खोटेपणा. २ दोष; अवगुण.

खुटाअी—स्त्री. [सं.] खोटेपणा.

खुटाना*—क्रि. अ. [सं.] संपणें; खलास होणें. [खपली.

खुट्टी—स्त्री. [?] जखमेवरील

खुड्डी, खुड्ढी—स्त्री. [सं.] शौचकूपांतील खड्डा किंवा पाय ठेवून बसण्याची जागा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़ुतबा—पु. [फा.] १ प्रशंसा; तारीफ. २ राजाची स्तुति व गादीवर आल्याची घोषणा. ३ प्रवचन (प्रार्थनेनंतर).

ख़ुद—अव्य. [फा.] स्वतः. (मु.) ख़ुदबख़ुद-आपोआप. **ख़ुदी**-स्त्री. १ अहंकार. २ अभिमान. ३ आत्मभाव.

ख़ुदकाश्त—स्त्री. [फा.] कुळास न देतां स्वतः लागवड केलेली जमीन.

ख़ुदग़रज़—वि. [फा.] आपमतलबी; स्वार्थी. **ख़ुदग़रज़ी**-स्त्री. स्वार्थ; आपलपोटेपणा; आपमतलबीपणा.

ख़ुदना—क्रि. अ. [सं.] खणलें जाणें; खोदलें जाणें.

ख़ुदमुख़्तार—वि.[फा.] १स्वतंत्रपणें वागण्यास मोकळीक असलेला. २ स्वैर; अनियंत्रित.

ख़ुदरा—पु. [सं.] किरकोळ वस्तू.

ख़ुदवाई—स्त्री. [सं.] खणण्याचें काम किंवा मजुरी.

ख़ुदवाना—क्रि. स. [सं.] खणविणें.

ख़ुदा—पु. [फा.] ईश्वर; परमात्मा.

ख़ुदाई—स्त्री. [फा.] ईश्वरनिर्मित सृष्टि. वि. ईश्वरी; दैवी.

ख़ुदात्ताला—पु. [फा.] ईश्वर; परमात्मा.

ख़ुदा-दाद—वि. [फा.] ईश्वरदत्त; दैवी.

ख़ुदावंद—पु. [फा.] १ मालक; स्वामी. २ बड्या लोकांकरितां उपयोजिलें जाणारें संबोधन.

ख़ुदा-हाफ़िज़— [फा.] ईश्वर तुमचें रक्षण करो (निरोप घेतांना वापरला जाणारा वाक्प्रचार).

ख़ुद्दी—स्त्री. [सं.] तांदुळाची कणी.

ख़ुनकी—स्त्री. [फा.] १ शीतलता; गारवा. २ आर्द्रता. [रुसवा.

ख़ुनस—स्त्री. [सं.] राग; क्रोध;

ख़ुनसाना—क्रि. अ. [सं.] रागावणें; रुसणें. [दुराग्रही.

ख़ुनसी—वि. [सं.] रागीट; हट्टी;

ख़ुफ़िया—वि. [अ.] १ गुप्त. २ लपलेला; अप्रगट.

ख़ुफ़िया-पुलीस—पु. [अ. + इं.] हेर; गुप्त पोलीस.

ख़ुभी—स्त्री. [अनु.] कानांत घालावयाची लवंग.

ख़ुम—पु. [फा.] १ मातीची घागर. २ मद्यपात्र.

ख़ुमान—वि. [सं.] दीर्घायुषी; आयुष्मान् (आशीर्वाद).

ख़ुमार—स्त्री. [अ.] १ कैफ; निशा; मद. २ जागरणामुळें आलेला थकवा. ३ नशा उतरतांना येणारा थकवा. **ख़ुमारी**-स्त्री.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खुरंड—स्त्री. [सं.] जखमेवरील खपली.

खुर—पु. [सं.] जनावरांचे खूर.

खुरखुर—स्त्री. [सं.] खरखर असा आवाज.

खुरखुरा—वि. [सं.] १ खडबडीत. २ खरखरीत. **खुरखुराना**–खोकल्यामुळें घशांत खरखर होणें; खरखरणें.

खुरखुराहट—स्त्री. [अनु.] १ घशांतील खरखर. २ घोरतांना होणारा आवाज.

खुरचन—स्त्री. [सं.] १ खरवड. २ खरवडून काढलेली वस्तु.

खुरचना—क्रि. स. [सं.] खरडणें; खरवडणें. [२ पडशी.

खुरजी—स्त्री. [फा.] १ गोणी.

खुरदरा—वि. [फा.] खडबडीत.

ख़ुरदा, ख़ुर्दा—१ मोड (नाण्याची). २ बारीकसारीक वस्तु.

खुरपका—पु. [सं.] जनावरांच्या जिभेवर व खुरांवर व्रण निघतात तो रोग.

खुरपा—पु. [सं.] खुरपें. **खुरपी**–स्त्री.

ख़ुरमा, ख़ुर्मा—स्त्री. [फा.] १ खारीक. २ अेक प्रकारचें पक्कान्न.

ख़ुराक—स्त्री. [फा.] १ भोजन; खाणें. २ खाण्याचें प्रमाण. ३ चंदी.

ख़ुराकी—स्त्री. [फा.] जेवणखाणाच्या खर्चासाठीं दिलेले पैसे.

ख़ुराफ़ात—स्त्री. [अ.] १ वायफळ बडबड. २ कुरापत; कुचाळी. ३ शिवीगाळ. ४ भांडण; तंटा.

ख़ुर्द—वि. [फा.] १ लहान. २ फुटकळ. [यंत्र.

ख़ुर्दबीन—स्त्री. [फा.] सूक्ष्मदर्शक

ख़ुर्दबुर्द—पु. [फा.] १ वाओट मार्गानें मिळविलेलें धन. २ अपव्यय.

खुर्राँट—वि. [दे.] १ अनुभवी वृद्ध; म्हातारा. २ कावेबाज; धूर्त.

खुलना—क्रि. अ. [सं.] १ अुघडणें; खुलें होणें; मोकळें होणें. २ सुटणें (गांठ). ३ प्रगट होणें; अुघडकीस येणें. ४ सुरुवात होणें. ५ अुलणें; फाटणें. (मु.) **खुले आम, खुलेख़ज़ाने, खुले मैदान**–अुघडपणें; जाहीरपणें.

खुलवाना—क्रि. स. [सं.] अुघडविणें.

खुला—वि. पु. [सं.] १ खुलें; अुघडा. २ बंधनरहित; मोकळा. ३ स्पष्ट; प्रगट.

ख़ुलासा—पु. [अ.] सारांश; तात्पर्य. वि. १ मोकळा. २ अुघड-अुघड. ३ स्पष्ट.

ख़ुलूस—पु. [अ.] १ पावित्र्य. २ सरळपणा. ३ निष्ठा.

ख़ुल्क—पु. [अ.] सौजन्य.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खुल्लमखुल्ला—क्रि. वि. [सं.] अुघडअुघड; जाहीरपणें.

ख़ुश—वि. [फा.] १ खूष; प्रसन्न. २ अुत्तम; चांगला (अुदा. ख़ुशहाल).

ख़ुशकिस्मत, ख़ुशनसीब—वि. [फा.+अ.] भाग्यवान्; सुदैवी.

ख़ुशख़बरी—स्त्री. [फा.] आनंददायक बातमी.

ख़ुशदिल—वि. [फा.] १ आनंदी; अुत्साही; प्रसन्नचित्त. २ गमत्या; थट्टेखोर.

ख़ुशबू—स्त्री. [फा.] सुगंध.

ख़ुशबूदार—वि. [फा.] सुगंधी.

ख़ुशहाल—वि. [फा.] १ सुखी; संपन्न. २ कुशल.

ख़ुशामद—स्त्री. [फा.] खुशामत; समजूत.

ख़ुशामदी—वि. [फा.] हाँजीखोर; खुशामत्या.

ख़ुशामदी टट्टू—वि. [फा.+अनु.] लाळघोट्या.

ख़ुश्क—वि. [फा.] १ कोरडा; शुष्क. २ कांहीं अुत्पन्न नसलेला; कफल्लक. ३ नीरस. (मु.) ख़ुश्की जमीन–१ कोरडेपणा. २ नीरसता.

ख़ुसाल, ख़ुस्याल*—वि. [फा.] ख़ुशाल; आनंदी.

ख़ूँख़ार—वि. [फा.] १ क्रूर; भयावह; भयंकर. २ रक्तपिपासु. ३ निर्दय; क्रूर.

ख़ूँट—पु. [सं.] १ कोना; कोपरा; टोंक. २ बाजू; दिशा. ३ भाग; हिस्सा.

ख़ूँट—स्त्री. [सं.] कानांतील मळ.

ख़ूँटा—पु. [सं.] १ मेख. २ खुंटा.

ख़ूँटी—स्त्री. [सं] १ खुंटी. २ ज्वारी वगैरेंचे खुंट (कापणीनंतर). ३ विटी. ४ हद्द; सीमा.

ख़ूँद—स्त्री. [सं.] घोड्याचें नाचणें; खिदळणें.

ख़ूँदना—क्रि. अ. [सं.] १ नाचणें; पाय आपटणें. २ तुडविणें.

ख़ूटना*—क्रि. अ. [सं.] १ व्यतीत होणें. २ खुंटणें; बंद होणें; थांबणें.

ख़ून—पु. [फा.] १ रक्त. २ खून; हत्त्या. (मु.) ख़ून ख़राबा-बी–रक्तपात. ख़ूनका प्यासा–रक्तपिपासु. ख़ून सिरपर सवार होना–खून चढणें. ख़ून पीना–रक्ताचा घोंट घेणें.

ख़ूनी—वि. [फा.] १ खून करणारा. २ अत्याचारी.

ख़ूब—वि. [फा.] १ चांगला; भला; अुत्तम. २ खूप; पुष्कळ. क्रि. वि. चांगल्या किंवा अुत्तम तऱ्हेनें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खूबसूरत—वि. [फा.] सुंदर; रूपवान्. स्त्री. खूबसूरती–सौंदर्य.

खूबानी—स्त्री. [फा.] जरदाळू.

खूबी—स्त्री. [फा.] १ चांगुलपणा; उत्तमता. २ वैशिष्ट्य; गुणविशेष.

खूसट—पु. [सं.] घुबड. वि. १ अपशकुनी. २ निर्बुद्ध. ३ अरसिक.

खेत—पु. [सं.] १ शेत. २ पीक. ३ युद्धक्षेत्र. (मु.) **खेत आना** अथवा **रहना**–युद्धांत कामास येणें; मारलें जाणें. **खेत रखना**–युद्धांत विजय मिळविणें.

खेतिहर—पु. [सं.] शेतकरी.

खेती—स्त्री. [सं.] १ शेती. २ पीक.

खेतीवारी—स्त्री. [सं.] १ शेती-वाडी. २ शेतीचें काम.

खेद—पु. [सं.] १ खेद; दुःख. २ शैथिल्य; थकवा.

खेदा—पु. [सं.] १ रान अुठविण्याचें काम; हांका. २ शिकार.

खेना—क्रि. स. [सं.] १ वल्हविणें. २ वेळ घालविणें; कालक्षेप करणें.

खेपना—क्रि. स. [सं.] घालविणें; व्यतीत करणें.

खेम*—पु. [सं.] क्षेमकुशल.

खेमा—पु. [अ.] तंबू; डेरा; राहुटी.

खेरा*—पु. [सं.] खेडें.

खेलक*—पु. [सं.] खेळाडू.

खेलना—क्रि. अ. [सं.] १ खेळणें; क्रीडा-विहार करणें. क्रि. स. करमणूक करणें. २ अभिनय करणें. **जान** अथवा **जी पर खेलना**–जीवावर अुदार होणें.

खेलवाड़—पु. [सं.] १ मनोरंजन; करमणूक; मौज. २ खेळ.

खेलवाड़ी, खेलाड़ी—वि. [सं.] १ खेळाडू; खेळणारा. २ खेळकर. ३ विनोदी; गमती; खिलाडू. पु. १ खेळकरी. २ तमासगीर; गारुडी.

खेलवार*—पु. [सं.] खेळ; हास्य-विनोद; मौज; तमाशा. वि. खेळ करणारा.

खेलाना—क्रि. स. [सं.] खेळविणें.

खेवक*—पु. [सं.] नावाडी; कोळी.

खेवट—पु. [सं.] पटवाऱ्याजवळील पट्टेकऱ्यांच्या नांवांची यादी, जींत प्रत्येक पट्टेदाराचा हिस्सा लिहिलेला असतो.

खेवा—पु. [सं.] १ नावेचें भाडें. २ नावेंतून नदी ओलांडणें. ३ खेप. **खेवाअी**– १ नांव हाकारण्याची मजुरी. २ हाकारणी (नावेची).

खेसारी—स्त्री. [सं.] १ लाख. २ अेक प्रकारचें कडधान्य.

खेह, खेहर—स्त्री. [सं.] १ धूळ. २ भस्म.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ख़ैर—स्त्री. [फा.] क्षेमकुशल. अव्य. असो; अस्तु; कांहीं हरकत नाहीं; ठीक.

ख़ैरख़ाह—वि. [अ.+फा.] शुभचिंतक; हितचिंतक; हितेच्छु.

ख़ैरवाद—पु. [फा.] खुशाल रहा (निरोप घेतांना म्हणतात).

ख़ैरमक़दम—पु. [अ.] स्वागत (कोणी आले असतां 'या, वसा' म्हणण्याची पद्धत).

ख़ैरात—स्त्री. [अ.] दान; पुण्य.

ख़ैरियत—स्त्री. [फा.] १ क्षेमकुशल; खुशाली. २ आनंदमंगल; कल्याण; हित. [२ पंगु.

खोंड़ा—वि. [सं.] १ बोचरा.

खोंता—पु. [दे.] घरटें.

खोंपा—पु. [सं.] वेणी; बुचडा.

खोंसना—क्रि. स. [सं.] खोचणें; खुपसणें; खोंवणें.

खोखला—वि. [सं.] पोकळ.

खोज—स्त्री. [सं.] १ शोध; तपास. २ ठसा; निशाणी.

खोजना—क्रि. स. [सं.] शोधणें; हुडकणें; धुंडाळणें.

खोट—स्त्री. [सं.] १ दोष; खोड. २ भेसळ; खोट. वि. दुष्ट; अवगुणी.

खोटा—वि. [सं.] खोटा; असत्य. **खोटी खरी सुनाना**—दटावणें; झिडकारणें.

खोटता*—स्त्री. [सं.] खोटेपणा.

खोटाई—स्त्री. [सं.] १ खोटेपणा; दुष्टावा. २ कपट; द्वेष. ३ दोष; वैगुण्य.

खोड़रा—पु. [सं.] जुन्या वृक्षाच्या खोडांतील पोकळी; डोली.

ख़ोद—पु. [फा.] शिरस्त्राण.

खोदना—क्रि. स. [सं.] १ अुकरणें; खणणें. २ कोरणें; नक्षीकाम करणें. ३ चेतविणें; अुत्तेजन देणें. ४ खरडवणें. [विणें.

खोदवाना—क्रि. स. [सं.] खणखोदाई—स्त्री. [सं.] १ खणण्याचें काम; खोदणी. २ खणण्याची मजुरी.

खोना—क्रि. स. [सं.] १ गहाळ करणें; हरवणें; गमावणें. २ विसरणें; टाकून येणें. ३ नासाडी करणें. क्रि. अ. गमावणें; गहाळ होणें.

खोन्चा—पु. [फा.] भेळवाल्याचा हारा ठेवण्याचा कामट्याचा स्टँड किंवा परात.

खोपड़ा—पु. [सं.] १ डोक्याची कवटी. २ डोकें. ३ नारळाचा गुंड; नारळ.

खोपड़ी—स्त्री. [सं.] १ कवटी. २ डोकें. (मु.) **अंधी अथवा औंधी खोपड़ीका**–मूर्ख; बेअकली. **खोपड़ी खा जाना अथवा चाट जाना**–डोकें पिकविणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

खोपा—पु. [सं.] १ छप्पराचा कोपरा. २ घराचा रस्त्याला लागून असलेला कोपरा. ३ तीन पेडी वेणी. ४ वेणी. [समूह; झुंड.

खोम*—पु. [अ.] १ जाति. २

खोया—पु. [सं.] खवा.

खोर—स्त्री. [सं.] १ अरुंद गल्ली; बोळ. २ जनावरांना चारा द्यावयाची डोणी. [करणें; नहाणें.

खोरना*—क्रि. अ. [सं.] स्नान

खोरा—पु. [सं.] १ फुलपात्र; पेला; पाणी पिण्याचें भांडें. २ वाडगा.

खोरि*—स्त्री. [सं.] १ अरुंद गल्ली; बोळ. २ दोष; अवगुण. ३ चंदनाचें आडवें गंध.

खोल—पु. [सं.] १ खोळ; अभ्रा. २ जाड चादर. **खोली**—स्त्री.

खोलना—क्रि. स. [सं.] १ अुघडणें. २ सोडणें. ३ मोकळें करणें; खुलें करणें. ४ काढणें (दार वगैरे). ५ प्रकट करणें. ६ भोंक पाडणें.

खोह—स्त्री. [सं.] गुहा; कंदर; गुंफा.

खौफ़—पु. [अ.] भीति; भय; दहशत.

खौर—स्त्री. [सं.] १ त्रिपुंड; चंदनाचें आडवें गंध. २ स्त्रियांचा अेक दागिना. ३ चंदनाची अुटी.

खौरना—क्रि. स. [सं.] गंध लावणें.

खौरा—पु. [सं.] खवडा; अेक प्रकारची खरूज.

खौलना—क्रि. अ. [सं.] अुतास येणें; अुकळणें; सळसळणें.

खौलाना—क्रि. स. [सं.] कढविणें; अुकळविणें.

ख़्यात—वि. [सं.] विख्यात; प्रसिद्ध. **ख़्याति**—स्त्री. ख्याति; प्रसिद्धि.

ख़्याल—पु. [अ.] १ लक्ष्य; ध्यान. २ विचार. ३ कल्पना. ४ स्मरण; आठवण. ५ आदर. ६ मत. **ख़्याली**—वि. कल्पित. (मु.) **ख़्याली पुलाव पकाना**—मनाचे मांडे खाणें; मनोराज्य करणें. **ख़्याल रखना**—लक्ष ठेवणें; लक्ष असणें.

ख़्वाजा—पु. [फा.] १ घरधनी. २ सरदार; पुढारी. ३ प्रतिष्ठित व्यक्ति. ४ अंतःपुरांतील हिजडा नोकर; कंचुकी. [२ स्वप्न.

ख़्वाब—पु. [फा.] १ झोंप; निद्रा.

ख़्वार—वि. [फा.] १ खाणारा; भक्षण करणारा. २ दुर्दशाग्रस्त. ३ तिरस्करणीय.

ख़्वाह—वि. [फा.] अिच्छुक. स्त्री. अिच्छा; कामना. अव्य. अथवा; किंवा; नाहींतर.

ख़्वाहिश—स्त्री. [फा.] अिच्छा; अभिलाषा; आकांक्षा. **ख्वाहिशमंद**—वि. अिच्छुक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ग

गंग-वरार—पु. [सं. + फा.] मळींची जमीन; नदीचा प्रवाह बदलल्यामुळें वर आलेला जमिनीचा भाग.

गंग-शिकस्त—पु. [सं. + फा.] प्रवाहानें वाहून गेलेली जमीन.

गंगोझ*—पु. [सं.] गंगोदक; गंगाजल.

गंज—पु. [सं.] १ डोक्याचे केस गळून पडण्याचा रोग; टक्कल. २ डोक्यावर पुरळ होणें. **गंजा**-पु. १ टक्कल पडलेला माणूस; टकल्या. डोक्याचे केस गळून पडण्याचा रोग.

गंज—पु. [फा.] १ ढीग; रास. २ धान्याचा बाजार; मंडी. ३ खजिना. ४ वस्तूंचा संचय.

गंजन—पु. [सं.] १ अवज्ञा; तिरस्कार. २ नाश. ३ दुःख; पीडा. **गंजना**-क्रि. स. १ नाश करणें; चक्काचूर करणें. २ अवज्ञा करणें.

गंजी—स्त्री. [अं.] गंजी-फरास; बनियन.

गंजी—स्त्री. [फा.] रास; ढीग; गंज.

गँजेड़ी—वि. [सं.] गांजा पिणारा.

गँठजोड़ा, गँठबंधन—पु. [सं.] विवाहाचे वेळीं वर व वधूच्या पदरांची गांठ बांधण्याची पद्धत.

गंड—पु. [सं.] १ गाल. २ कानशीळ. ३ फोड. ४ गांठ. ५ चिन्ह; खूण.

गँड़ासा—पु. [सं.] १ परशु. २ गवत कापण्याचा कोयता.

गँड़ेरी—स्त्री. [सं.] अुसाची गंडेरी.

गंता—पु. [सं.] जाणारा.

गंदगी—स्त्री. [फा.] १ अस्वच्छता; गलिच्छपणा; घाण. २ विष्ठा. ३ अपवित्रपणा; अशुद्धता.

गंदना—पु. [सं.] अेक प्रकारचा मसाला (कांदा किंवा लसुणीच्या मसाल्यासारखा).

गँदला—वि. [फा.] घाणेरडा; अस्वच्छ; गलिच्छ.

गंदा—वि. [फा.] १ घाणेरडा; गलिच्छ. २ मळकट; अस्वच्छ.

गंधाना—क्रि. स. [सं.] दुर्गंधित करणें; घाण करणें.

गंधाबिरोजा—पु. [सं. + ?] अेका झाडाचा औषधी चीक; गंधाविरोझा.

गंधी—पु. [सं.] १ अत्तरें, सुगंधी तेलें अि. विकणारा. २ अेक प्रकारचें गवत. ३ अेक किडा.

गंधीला*—वि. [सं.] घाणेरडा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गँवँ*—स्त्री. [सं.] १ संधि; वेळ; योग. २ अुपाय; युक्ति. ३ हेतु; मतलब. ४ पाळत.

गँवई—स्त्री. [सं.] १ लहान गांव; खेडें. २ खेड्यांतील वस्ती.

गँवना*—क्रि. अ. [सं.] जाणें.

गँवरमसला—पु. [सं. + अ.] १ ग्रामीण वाक्प्रचार किंवा म्हण. २ खेडवळांचा वाक्प्रचार.

गँवाना—क्रि. स. [सं.] १ कालक्षेप करणें; वेळ घालविणें. २ हरविणें; गमाविणें.

गँवार-रू—वि. [सं.] १ खेडवळ; गांवठी. २ असभ्य; अशिष्ट. ३ अडाणी; मूर्ख.

गँवारी—स्त्री. [सं.] १ खेडवळपणा; अडाणीपणा. २ मूर्खता. ३ अडाणी स्त्री. वि. १ अडाणी; गांवढळ. २ कुरूप.

गँवेली—स्त्री. [सं.] खेडवळ स्त्री; अडाणी स्त्री.

गँस*—पु. [सं.] १ हाडवैर. २ वर्मी लागणारी गोष्ट.

गँस*—स्त्री. [सं.] बाणाचें टोंक.

गँसना*—क्रि. स. [सं.] १ घट्ट आंवळून बांधणें; जखडणें. २ विणतांना धागे घट्ट करणें.

गँसीला—वि. [सं.] १ घट्ट; मजबूत विणेचा; दणकट. २अणकुचीदार.

गअींद*—पु. [सं.] १ गजेंद्र. २ मोठा हत्ती.

गअीवहोर—वि. [सं.] १ हरवलेली वस्तु पुन्हां मिळविणारा. २ बिघडलेल्या कामाची घडी बसविणारा.

गगरा—पु. [सं.] घागर.

गगरिया, गगरी—स्त्री. [सं.] कळशी; लहान घागर.

गच—पु. [अनु.] १ फरशीची जमीन. २ गच्ची. ३ चुनेगच्ची बनवावयाचा मसाला.

गचकारी,गचगीरी—स्त्री.[अनु.+फा.] चुनेगच्चीचें काम.

गछना*—क्रि. अ. [सं.] जाणें. क्रि. स. चालवून घेणें; निभावणें.

ग़ज़क़—स्त्री. [फा.]१दारू प्याल्यानंतर तोंडाची घाण जाण्यासाठीं खावयाचा पदार्थ (पापड, भजीं, अि.). २ न्याहारी; फराळ.

गजगाह—पु. [सं.] हत्तीची झूल.

ग़ज़ब—पु. [अ.] १ गहजब; राग; संताप. २ जुलूम; अन्याय. ३ आपत्ति. ४ अनपेक्षित गोष्ट.

गजर—पु. [सं.] गजर (घड्याळ, घंटा, वाद्य अि.). (मु.) गजरदम–भल्या पहाटेस.

ग़ज़ल—स्त्री. [अ.] फारशी किंवा अुर्दूतील अेक प्रकारची कविता; गझल.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गटकना—क्रि. स. [अनु.] १ गिळणें; गट्ट करणें. २ गडप करणें; लांबविणें.

गटगट—पु. [अनु.] गटागट आवाज (पितांना होणारा आवाज).

गटपट—स्त्री. [अनु.] १ गाढ स्नेह; दाट परिचय. २ निकट सहवास.

गट्टा—पु. [सं.] १ मनगट. २ पायाचा घोंटा.

गट्ठर—पु. [सं.] मोठें गाठोडें; बोजकें.

गट्ठा—पु. [सं.] १ भारा; मोळी; ओझें. २ कांदा किंवा लसूण अि. ची गांठ. ३ मोठें गाठोडें किंवा गठ्ठा.

गठन—स्त्री. [सं.] घडण.

गठना—क्रि. अ. [सं.] १ सांधलें किंवा जोडलें जाणें; जुळणें. २ लांब टाक्याची शिवण असणें. ३ वीण घट्ट असणें. ४ गुप्त विचारांत सामील होणें. ५ वश होणें; गठला जाणें. ६ दाट मैत्री असणें; दृढ संबंध होणें. (यौ.) **गठा बदन**–प्रमाणबद्ध कसलेलें शरीर.

गठरी—स्त्री. [सं.] १ गाठोडें; बोचकें. २ सांठविलेली संपत्ति. (मु.) **गठरी मारना**–ठकविणें; लांबविणें.

गठवाना—क्रि. स. [सं.] १ गांठविणें; गाठून घेणें. २ जोड बसविणें. ३ शिवून घेणें.

गठिया—स्त्री. [सं.] १ ओझ्याचें पोतें; गोणी. २ मोठें गाठोडें. ३ संधिवात.

गठियाना—क्रि. स. [सं.] १ गांठ मारणें. २ वस्त्रांत बांधून घेणें.

गठीला—वि. [सं.] गांठी गांठी असलेला.

गठीला—वि. [सं.] १ प्रमाणबद्ध; डौलदार. २ कसलेला; मजबूत; बळकट.

गठौत-ती—स्त्री. [सं.] १ मैत्री; स्नेह. २ अेकत्र जमून नंतर झालेला निश्चय किंवा बेत.

गड़—पु. [सं.] १ अडोसरा. २ आवार; तट. ३ खड्डा.

गड़गड़—स्त्री. [अनु.] १ मेघ गरजण्याचा आवाज; गडगडाट. २ पोटांतील गुरगुर; आवाज. **गड़-गड़ाना**–क्रि. अ. कडाडणें; गडगड आवाज होणें. क्रि. स. गडगड आवाज करणें. **गड़गड़ाहट**–स्त्री. गडगडाट; कडाडण्याचा आवाज.

गड़दार—पु. [सं.+फा.] १ माहूत. २ माजलेल्या हत्तीवरोवर चालणारा नोकर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ बोचणें; टोचणें. २ दुखणें; वेदना होणें; सलणें. ३ दबलें जाणें; गाडलें जाणें; पुरलें जाणें. ४ स्थिर होणें; जम बसणें.

गड़पना—क्रि.स. [अनु.] १ गिळणें; गिळंकृत करणें. २ बळकावणें.

गड़प्पा—पु. [सं.] १ खळगा; खड्डा. २ जाळ्यांत सांपडण्याची जागा.

गड़बड़ाना—क्रि. अ. [सं.] १ गोंधळणें; घोंटाळ्यांत पडणें. २ विघडणें; अव्यवस्थित होणें. ३ अस्ताव्यस्त होणें. क्रि. स. १ भ्रमांत पाडणें; गोंधळांत पाडणें. २ बिघडवून टाकणें; विघडविणें.

गड़बड़िया—वि. [सं.] अुपद्रवी; गडबड्या; अुपद्व्यापी.

गड़रिया, गड़ेरिया—पु. [सं.] धनगर; मेंढपाळ. [गड्डा.

गड़हा—पु. [सं.] खळगा; खड्डा;

गड़ा—पु. [सं.] रास; ढीग.

गड़ाना—क्रि. स. [सं.] टोंचणें; भोंसकणें; खुपसणें.

गड़ाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून पुरणें. [टोंचणारा.

गड़ायन*—वि. [सं.] बोंचणारा;

गड़ारी—स्त्री. [सं.] १ वर्तुळ; गोल रेषा. २ आडव्या धारी (वस्त्राच्या). [गिरकी.

गड़ारी—स्त्री. [सं.] कप्पी; चाक;

गड़ारीदार—वि. [सं.+फा.] आडव्या रेघा असलेलें (कापड) (धारीदार).

गड़ुआ—स्त्री. [सं.] तोटी असलेली लोटी; झारी. **गड़ुवा**—पु. तोटीदार लोटा; गडू; गडवा.

गड्डी—स्त्री. [सं.] चवड; चळत; रास; ढीग. [खड्डा.

गड्ढा—पु. [सं.] गढ्ढा; खळगा;

गढ़ंत—वि. [सं.] कल्पित; बनावट (गोष्ट).

गढ़—पु. [सं.] १ गड; किल्ला. २ खाअी; खंदक. **गढ़ी**—स्त्री. लहान किल्ला. **गढ़पति**—पु. किल्लेदार.

गढ़न—स्त्री. [सं.] घडण; बनावट; घाट; डौल.

गढ़ना—क्रि. स. [सं.] १ बनविणें; घडणें. २ बनवून सांगणें; खोटेंनाटें रचणें. **गढ़ाअी**—स्त्री. १ घडणावळ. २ घडण्याचें काम. [बनविणें.

गढ़ाना—क्रि. स. [सं.] घडविणें;

गढ़ाना—क्रि. अ. [सं.] कष्टकर वाटणें; दुःसह होणें. [करणारा.

गढ़िया—पु. [सं.] घडणकाम

गढ़ैया—वि. [सं.] घडण कामाचें; घडणास योग्य.

गत—वि. [सं.] १ झालेला; व्यतीत. २ मेलेला. ३ विरहित. स्त्री. १ गत; अवस्था. २ वाद्यांची गत; वादन (सतार, वीणा अि.).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

३ दुर्दशा; दुर्गति. ४ अुपयोग. ५ नाचण्याचा ढंग; तऱ्हा.

गतका-दका—पु. [सं.] गदगा (फरीगदगा).

गतालखाता, गत्तालखाता—पु. [सं. + अ.] बुडीत खातें.

गत्ता—पु. [दे.] पुठ्ठा; पुष्टिपत्र.

गथ—पु. [सं.] १ धनसंपत्ति. २ माल. ३ झुंड; समूह.

गथना*—क्रि. स. [सं.] १ गुंफणें; ओवणें. २ गोष्टी बनविणें; थापा देणें.

गद—पु. [सं.] १ व्याधी. २ विष.

गदकारा—वि. पु. [अनु.] मअू; गुबगुबीत.

गदर—पु. [अ.] १ खळबळ; दंगाधोपा. २ बंड; अुठावणी.

गदराना—क्रि. अ. [अ.] १ पिकणें; बहर येणें. २ यौवनावस्थेंत अंग भरणें. ३ डोळ्यांस चिपडें येणें.

गदहपचीसी—स्त्री. [सं.] गद्धेपंचविशी.

गदहपन—पु. [सं.] गाढवपणा; मूर्खपणा.

गदहा—पु. [सं.] १ गाढव. २ मूर्ख; बेअकली.

गदाथी—स्त्री. [फा.] भिक्षावृत्ति. वि. १ तुच्छ; नीच; क्षुद्र. २ वाह्यात; रद्दी; कुचकामाचा.

गदेला—पु. [अनु.] जाड गादी किंवा रजअी.

गद्दर—वि. [दे.] अर्धवट पिकलेला.

गद्दा—पु. [अनु.] १ जाड गादी. २ गठ्ठा; भारा (गवत, कापूस वगैरेचा). **गद्दी**—स्त्री. १ गादी. २ घामोळें (खोगीराखालीं घालावयाचें). ३ अधिकारपद. ४ तळहात किंवा तळपाय.

गद्दीनशीन—वि. [अनु. + फा.] १ गादीवर बसलेला; सिंहासनारूढ. २ वारस.

गधा—पु. [सं.] गाढव.

गन*—पु. [सं.] १ गण; सेवक; अनुचर. २ झुंड; समूह.

गनगौर—स्त्री. [सं.] चैत्र शुद्ध तृतीया; गौरी बसण्याचा दिवस.

ग़नी—पु. [अ.] धनवान्; श्रीमंत.

ग़नीम—पु. [अ.] १ लुटारू; डाकू. २ शत्रु; वैरी; गनीम.

ग़नीमत—स्त्री. [अ.] १ लुटीचा माल. २ दुःखांत सुखाची गोष्ट. ३ सहजासहजीं हातीं लागलेली वस्तु.

गन्ना—पु. [सं.] अूंस.

गप, गप्प—स्त्री. [सं.] १ गप्प; थाप; बनावट गोष्ट. २ अफवा. ३ बढाअी. ४ गप्पागोष्टी. (यौ.) **गप शप**—१ अिकडच्या तिकडच्या गोष्टी. २ गप्पा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गप—पु. [अनु.] १ अेकदम पदार्थ गिळल्यानें होणारा आवाज. २ भक्षण. (यौ.) **गपागप**–अेकदम; झटदिशीं.

गपकना—क्रि. स. [अनु.] गिळणें; घशांत टाकणें; गिळंकृत करणें.

गपड़चौथ—स्त्री. [सं.] १ भरमसाट किंवा विसंगत गप्पा. २ निरर्थक वडबड. [मारणें.

गपना*—क्रि. स. [सं.] गप्पा

गपोड़ा—पु. [सं.] गप्प; थाप; बनावट गोष्ट.

गप्पा—पु. [सं.] फसवेगिरी; कपट.

गप्पी—वि. [सं.] थापेबाज; गप्पीदास.

गफ़—वि. [फा.] घट्ट व दाट विणीचें (कापड).

ग़फ़लत—स्त्री. [अ.] १ निष्काळजीपणा; बेपर्वाअी. २ चूकभूल.

गफ्फा—पु. [अनु.] १ मोठा घास. २ लाभ; फायदा. [तफर.

ग़बन—पु. [अ.] ठेवीची अफरा-

गबरू—वि. [फा.] १ तरणाबांड; भर ज्वानींतला. २ भोळा; अननुभवी.

गबरुन—पु. [फा.] रेघारेघांचें जाड व मजबूत कापड.

गब्बर—वि. [सं.] १ गबर; श्रीमंत. २ घमेंडी; गर्विष्ठ. ३ मठ्ठ; आळशी.

गभुआर-वार—वि. [सं.] १ जावळ न काढलेला. २ जन्मल्यापासून ठेवलेलें (जावळ). ३ अज्ञ; नादान.

गम—स्त्री. [सं.] प्रवेश; गति (अेखाद्या विषयामध्यें अगर वस्तुमध्यें).

ग़म—पु. [अ.] १ दुःख; शोक. २ चिंता; काळजी. (मु.) **ग़म खाना**–क्षमा करणें. [शील.

ग़मख़ोर—वि. [अ.+फा.] सहन-

ग़मग़लत—पु. [अ.] १ मनोरंजनाचें साधन. २ खेळ; तमाशा. ३ मद्य; दारू.

ग़मगीं—वि. [अ. + फा.] १ अुदास; खिन्न. २ दुःखी.

ग़मज़ा—पु. [अ.] प्रेमिकेचा नखरा किंवा हावभाव.

गमना*—क्रि. अ. [सं.] जाणें; गमत जाणें.

गमला—पु. [?] रोप लावण्याची मातीची कुंडी.

गमाना*—क्रि. स. [सं.] १ गमविणें; वेळ घालविणें. २ हरविणें.

ग़मी—स्त्री. [अ.] १ मरणानंतरचा शोक. २ शोकाचा काल; सुतक. ३ मृत्यु; निधन.

गयंद*—पु. [सं.] गजेंद्र.

गय—पु. [सं.] १ घर. २ धन. ३ आकाश. ४ प्राण. ५ पुत्र.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गय*—पु. [सं.] हत्ती.

गयावाल—पु. [सं.] गयेंतील पंड्या.

गर—पु. [सं.] १ रोग. २ विष; गरळ.

गर*—पु. [सं.] गळा; मान.

ग़रक़ाब—वि. [अ.] पाण्यांत बुडालेला.

ग़रक़ी—स्त्री. [अ.] १ बुडी; डुबकी. २ अतिवृष्टि. ३ आतरती जमीन. ४ पाण्याच्या पृष्ठभागाखालील जमीन; तळ.

गरगज—पु. [सं.] १ किल्ल्याचा बुरूज. २ अुंच टेकाड; टेकडी. ३ नावेचें लाकडी छत. ४ फाशीचा तख्ता. [आवाज.

गरजन*—पु. [सं.] गर्जना; मोठा

गरजना—क्रि. अ. [सं.] गरजणें.

ग़रज़—स्त्री. [अ.] १ गरज; जरुरी. २ आशय; तात्पर्य; प्रयोजन. ३ अिच्छा. ४ अुद्देश्य.

ग़रज़मंद—वि. [अ. + फा.] गरजू; अिच्छुक. [स्वार्थी.

ग़रज़ी—वि. [अ.] आपमतलबी;

गरदन—स्त्री. [फा.] मान; गळा. (मु.) **गरदन अुठाना**–विरोध करणें. **गरदन मारना**–शीर कांपणें. **गरदनियाँ**–स्त्री. गचांडी.

गरदा—पु. [फा.] धूळ; माती; केरकचरा. [छकडा; गाडी.

गरदूँ—पु. [फा.] १ आकाश. २

गरब*—पु. [सं.] १ गर्व; अभिमान. २ हत्तीचा मद. **गरबअी**–स्त्री. गर्विष्टपणा; ताठरता. **गरबित**–वि. घमेंडखोर; गर्विष्ट.

गरबना-बाना*—क्रि. अ. [सं.] गर्व करणें. [पक्ष.

गरमदल—पु. [फा.+सं.] जहाल

गरमागरम—वि. [फा.] गरम; अुष्ण. **गरमागरमी**–स्त्री. १ आवेश; अुत्साह. २ वाचाबाची; भांडण.

गरमाना—क्रि. अ. [फा.] १ गरम होणें; अून होणें. २ मस्त होणें. ३ रागावणें. ४ आवेश चढणें. क्रि. स. तापविणें. **गरमाहट**–स्त्री. अुष्णता.

गरमी—स्त्री. [फा.] १ अुष्णता; तपमान. २ अुन्हाळा. ३ राग; क्रोध. ४ आवेश; अुत्साह. ५ अुष्णता; लाही. ६ अेक स्पर्शजन्य रोग. (मु.) **गरमी निकालना**–गर्व हरण करणें; घमेंड अुतरविणें.

गरराना*—क्रि.अ.[अनु.] गरजणें; मोठा आवाज करणें.

गरह*—पु. सं.] १ ग्रह. २ संकट; अरिष्ट.

गराँव—पु. [सं.] जनावराच्या गळ्यास बांधण्याचा दुहेरी दोर.

गराड़ी—स्त्री. [अनु.] विहिरीचें चाक; कप्पी. [२ पिळणें.

गराना*—क्रि. स. [सं.] १ गाळणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गरास*—पु. [सं.] १ ग्रास; घास. २ पकड.

गरियार—वि. [सं.] सुस्त; आळशी (जनावर).

गरी—स्त्री. [सं.] १ खोबरें. २ गर (फळांतील).

ग़रीबनिवाज़—वि. [अ.+फा.] गरीबांवर दया करणारा; दयाळू.

ग़रीबपरवर—वि. [अ. + फा.] गरीबांचा कैवारी; कनवाळू.

गरुआई-वाई*—[सं.] १ जडत्व; गुरुत्व. २ मोठेपणा.

ग़रूर—पु. [अ.] गर्व; घमेंड.

गरेबान—पु. [फा.] गळपट्टी; सदरा, कुडतें अि. चा गळ्यावरील भाग.

गरैयाँ—स्त्री. [सं.] दावें.

गरोह—पु. [फा.] झुंड; टोळी; समूह.

गर्द—स्त्री. [फा.] धूळ; माती; राख. (यौ.) **गर्दगुबार**–धूळ; केरकचरा.

गर्दख़ोर-ख़ोरा—वि. [फा.] मळखाऊ; लवकर न मळणारें. पु. पायपुसणें.

गर्दना—पु. [फा.] गचांडी.

गर्दिश—स्त्री. [फा.] १ फेरा; चक्कर. २ चक्र (दैव). ३ विपत्ति; संकट.

गलकंबल—पु. [सं.] पोळी (गाय, बैल अि. चा मानेखालील लोंबता भाग).

गलका—पु. [सं.] १ हाताच्या किंवा पायाच्या बोटाला होणारा फोड. २ अेक प्रकारचा चावूक किंवा कोरडा.

गलगंज—पु. [सं.] गोंगाट; कोलाहल; गलबला.

गलचौर—स्त्री. [सं.] गप्पागोष्टी.

गलझंप—पु. [सं.] हत्तीच्या मानेवरील झूल किंवा साखळदंड (लोखंडी).

ग़लत—वि. [अ.] १ चुकीचें; चुकलेलें. २ अशुद्ध. ३ असत्य; खोटें. **ग़लती**–स्त्री. चूक; भूल.

गलतकिया—पु. [सं. + फा.] गिरदी.

ग़लतफ़हमी—स्त्री. [अ. + फा.] १ गैरसमज. २ भ्रम; घोटाळा (समजुतीचा). [स्तन.

गलथना—पु. [सं.] अजागल-

गलथैली—स्त्री. [सं.] माकडाच्या गालांतील थैली. [२ गळणें.

गलन—पु. [सं.] १ पतन; पडणें.

गलना—क्रि. अ. [सं.] १ विरघळणें. २ वितळणें; द्रवीभूत होणें. ३ शिजणें. ४ रोडावणें; सुकणें (शरीर). ५ हातपाय आंखडणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गलबाँही—स्त्री. [सं.] कंठालिंगन; गळ्यांत हात घालणें.

गलमुच्छा—पु. [सं.] कल्ला; गुलमिशा.

गलवाँना—क्रि. स. [सं.] १ विरघळविणें (दुसऱ्याकडून). २ शिजवून घेणें.

गला—पु. [सं.] १ गळा. २ गळा (कपड्याचा). ३ कंठ (आवाज). (मु.) **गला काटना** अथवा **रेतना**–१ गळा कापणें. २ अतिशय त्रास देणें. **गला घुटना**–श्वास थांबणें. **गला छूटना**–व्याद टळणें. **गला छुड़ाना**–तावडींतून सुटणें. **गले लगाना**–आलिंगन देणें.

गलाना—क्रि. स. [सं.] १ विरघळविणें. २ संपविणें. ३ खर्च करणें. ४ शिजविणें.

गलानि*—स्त्री. [सं.] १ ग्लानि; थकवा. २ दुःख; खेद. ३ पश्चात्ताप.

गलित—वि. [सं.] जीर्ण.

गली—स्त्री. [सं.] १ गल्ली; बोळ. २ मोहल्ला; आळी. (मु.) **गली गली मारे मारे फिरना**–दारोदार (पोटासाठीं) हिंडणें.

गलीचा—पु. [फा.] गालिचा.

ग़लीज़—वि. [अ.] १ घाणेरडा; गलिच्छ. २ अस्वच्छ; अशुद्ध. ३ दळदार; भरीव. पु. १ घाणेरडी वस्तु; केरकचरा. २ विष्ठा.

गलेबाज़—वि. [सं. + फा.] गोड आवाजाचा; सुरेल गळ्याचा.

गल्प—स्त्री. [सं.] १ लघुकथा. २ थाप; बनावट गोष्ट. ३ आत्मप्रौढी.

ग़ल्ला—पु. [अ.] १ पीक; शेताचें उत्पन्न. २ धान्य; अन्नसामग्री. ३ दुकानांत दररोज जमणारी रोकड.

गल्ला—पु. [अ.] गडबड; आरडाओरड.

गल्ला—पु. [फा.] झुंड; कळप (जनावरांचा).

गवँ-व—स्त्री. [सं.] १ सांधि; सुयोग. २ अुपाय; युक्ति. (मु.) **गवँसे**–१ सांधि साधून. २ गुपचूप; हळूच.

गवन*—पु. [सं.] गमन.

गवनचार—पु. [सं.] वधूचा वराचे घरीं जाण्याचा संस्कार.

गवनना*—क्रि. अ. [सं.] जाणें; गमन करणें.

गवर्नरी—स्त्री. [इं.] १ हुकमत; शासन. २ गव्हर्नराचा अधिकार, पद.

गवाछ*—पु. [सं.] गवाक्ष; झरोका.

गवारा—वि. [फा.] १ मनपसंत; अनुकूल. २ सह्य; अंगीकार करण्याजोगा. [करणारा.

गवास—पु. [सं.] कसाअी; हत्या

गवाह—पु. [फा.] साक्षीदार; साक्षी. **गवाही**–स्त्री. साक्ष.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गवेषणा—स्त्री. [सं.] शोध; संशोधन. **गवेषी**–वि. शोधक.

गवैंहा—वि. [सं.] गांवकरी; खेडूत.

ग़श—पु. [अ.] मूर्छा; ग्लानि. (मु.) **ग़श खाना**–मूर्च्छा येणें; बेशुद्ध होणें.

गश्त—पु. [फा.] १ भ्रमण; फिरती; दौरा. २ पहारा; गस्त.

गश्ती—पु. [फा.] पहारेकरी. वि. फिरणारा; हिंडणारा. **गश्ती चिठ्ठी**–परिपत्र. स्त्री. कुलटा; व्यभिचारिणी.

गसीला—वि. [सं.] १ घट्ट; आवळून बांधलेलें. २ दाट विणीचें (कापड अि.).

गहगह-गहा*—वि. [सं.] प्रफुल्लित; आल्हादित. क्रि. वि. जोरजोरानें (वाजा, वाद्य अि.).

गहगहाना—क्रि. अ. [सं.] १ आनंदित होणें; प्रसन्न होणें. २ बहर येणें; फुलणें; चांगलें पीक येणें.

गहगहे—क्रि. वि. [सं.] १ आनंदपूर्वक. २ थाटामाटानें.

गहड़ोरना—क्रि. स. [दे.] पाणी गढूळ करणें.

गहन—पु. [सं.] १ ग्रहण. २ कलंक. ३ दुःख; कष्ट.

गहन—वि. [सं.] १ गंभीर; खोल. २ दुर्गम; घन; निबिड. पु. १ खोली; खोलपणा. २ दुर्गम स्थान.

गहन—स्त्री. [सं.] १ पकड. २ हट्ट; आग्रह.

गहना—पु. [सं.] १ दागिना; अलंकार. २ गहाण; तारण.

गहना—क्रि. स. [सं.] पकडणें; धरणें.

गहनि*—स्त्री. [सं.] हट्ट; दुराग्रह.

गहबरना*—क्रि. अ. [सं.] १ गहिंवरणें. २ व्याकुळ होणें; घाबरणें. **गहबर**–वि. १ गहिंवरलेला; व्याकुळ. २ दुर्गम. ३ प्रेमविव्हळ.

गहर-रु—स्त्री. [?] अुशीर; विलंब.

गहर—वि. [सं.] गहन; गूढ.

गहरा—वि. [सं.] १ खोल; अथांग. २ पुष्कळ. ३ बळकट; मजबूत. ४ घट्ट; दाट. (मु.) **गहरी घुटना अथवा छनना**–१ दाट मैत्री असणें. **गहरे लोग**–चतुर व पाताळयंत्री लोक.

गहराना—क्रि. अ. [सं.] खोल होणें. क्रि. स. खोल करणें. **गहराअी**–स्त्री. खोली; खोलपणा.

गाँजना—क्रि. स. [फा.] रास लावणें; ढीग रचणें. **गाँज**–पु. रास; ढीग.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गाँठ—स्त्री. [सं.] १ गांठ. २ गांठोडें. ३ अवयवांचा सांधा. ४ पेर (अूंस, बांबू, बोट अि.). ५ गवताचा भारा; ओझें; गठ्ठा. (मु.) **गाँठ का पूरा**–श्रीमंत.

गाँठगोभी—स्त्री. [सं.] कोबीचा अेक प्रकार; गड्डा.

गाँठदार—वि. [सं.] गांठीगांठीचा.

गाँठना—क्रि. स. [सं.] १ गांठ मारणें; २ टाके मारणें; ठिगळ लावणें. ३ जोडणें. ४ वळवून घेणें; वश करणें; गठवणें. ५ गाठणें; जोडणें (माळ अि.). (मु.) **मतलब गाँठना**–मतलब साधणें.

गाँठी*—स्त्री. [सं.] गांठ.

गाँड़ा—पु. [सं.] १ झाड. २ फांदी किंवा देठाचा लहान भाग (खंड). ३ अुंसाची गंडेरी.

गाँस—स्त्री. [सं.] १ गांठ. २ बंधन; अटकाव. ३ वैर; द्वेष. ४ बाणाचें पोलादी टोंक. ५ देखरेख. ६ अडचण. ७ रहस्य.

गाँसना—क्रि. स. [सं.] १ गुंफणें. २ टोंचणें; भोंक पाडणें. ३ ठांसून भरणें. ४ ताणा घट्ट करणें. ५ ताब्यांत ठेवणें; मुठींत ठेवणें.

गाँसी—स्त्री. [सं.] १ बाणाचें टोंक; २ भाला आदि हत्यारांचा फाळ. ३ गांठ. ४ कपट. ५ किंतु.

गाँहक—पु. [सं.] ग्राहक; गिऱ्हाअीक.

गाअिगोठ*—स्त्री. [सं.] गोशाळा.

गागर-री*—स्त्री. [सं.] कळशी; लहान घागर.

गाछ—पु. [सं.] १ झुडुप; रोपटें. २ झाड; वृक्ष.

गाज—स्त्री. [सं.] १ विजेचा कडकडाट. २ वीज. ३ आरडाओरड; गर्जना.

गाजना—क्रि. अ. [सं.] ओरडणें; गर्जना करणें.

गाड़ी—स्त्री. [सं.] गाडी. **गाड़ीवान**–पु. गाडी हाकणारा; गाडीवाला.

गाढ़ा—वि. [सं.] १ खोल. २ दाट. ३ घट्ट विणीचें (कापड). ४ कठीण; बिकट. (मु.) **गाढ़े की कमाअी**–कष्टाची कमाअी.

गाढ़े—क्रि. वि. [सं.] १ चांगल्या प्रकारें. २ दृढतापूर्वक.

गात—पु. [सं.] गात्र; शरीर.

गाती—स्त्री. [सं.] वस्त्र नेसण्याची अेक पद्धत.

गादा—पु. [सं.] अर्धवट पिकलेलें धान्य (पीक).

गाध—पु. [सं.] १ जागा; स्थान. २ पाण्याचा तळ भाग. ३ नदीचा प्रवाह; धारा. ४ लोभ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गाध—वि. [सं.] १ अथळ. २ थोडा; किंचित्.

गाम*—पु. [सं.] गांव.

ग़ायब—वि. [अ.] अदृश्य; लुप्त.

ग़ार—पु. [अ.] १ खोल खळगा. २ गुंफा; गुहा.

ग़ारत—वि. [अ.] गारद; नष्ट. पु. १ लुटालूट. २ नाश.

गारद—स्त्री. [अं.] पहारेकरी शिपायांची टोळी; गारदी.

गारना—क्रि. स. [सं.] १ पिळणें (पाणी). २ अुगाळणें; रस काढणें. ३ सोडणें; त्यागणें.

गारना—क्रि. स. [सं.] नष्ट करणें.

गारा—पु. [सं.] गिलावा.

गारी—स्त्री. [सं.] १ शिवी. २ कलंक.

गारुड़ी—पु. [सं.] १ सर्पमांत्रिक. २ गारुडी.

गारो*—पु. [सं.] १ गर्व; अभिमान. २ प्रतिष्ठा; मान.

गालगूल*—पु. [सं. + अनु.] अद्वातद्वा गोष्टी.

गाला—पु. [सं.] निवडलेला कापूस; पेळू. (मु.) रूअी का गाला—अतिशय अुज्ज्वल; पांढरा स्वच्छ.

गाला—पु. [सं.] फाजील बोलण्याची संवय; वाचाळपणा.

ग़ालिब—वि. [अ.] १ श्रेष्ठ. २ विजयी. ३ वरचढ.

गाली—स्त्री. [सं.] गाली; शिवी. (मु.) गाली खाना—शिव्या खाणें.

गाली गलौज—स्त्री. [सं.+अनु.] शिवीगाळ.

गालीगुफ़्ता—पु. [सं. + फा.] शिवीगाळ.

गालू—वि. [सं.] १ घमेंडखोर. २ बाताड्या; गप्पीदास.

गाव-कुशी—स्त्री. [फा.] गोवध.

गाव-तकिया—पु. [फा.] लोड; मोठा तक्क्या.

गावदी—वि. [सं.] मठ्ठ; निर्बुद्ध; बेअकली.

गास*—पु. [सं.] संकट; आपत्ति.

गाह—पु. [सं.] १ बुडी मारणारा. २ मर्मज्ञ; विषयांत खोल जाणारा.

गाह*—पु. [सं.] १ पकड. २ मगर.

गाहक—पु. [सं.] ग्राहक; गिऱ्हाअीक. (मु.) जी अथवा प्राण का गाहक—प्राण घेण्यासाठीं टपून बसलेला.

गाहकताअी*—स्त्री. [सं.] गुण-ग्राहकता.

गाहना—क्रि. स. [सं.] १ बुडी मारणें. २ मंथन करणें. ३ पकडणें.

गाहा—स्त्री. [सं.] १ गाथा; कथा. २ वार्ता; वृत्तान्त.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गाही—स्त्री. [सं.] फाडें (पांचांचा गट).

गिंजना—क्रि. अ. [सं.] विसकटल्यामुळें खराब होणें; वाओट होणें (विशेषतः कपडे).

गिचपिच, गिचर-पिचर—वि. [अनु.] अस्पष्ट; गिचमिड (अक्षर).

गिजगिजा—वि. [अनु.] गिजगिजीत; गिळगिळीत; मोकळा नसलेला (भात वगैरे).

ग़िज़ा—स्त्री. [अ.] अन्न; खाद्य पदार्थ; भोजन.

गिटकिरी—स्त्री. [अनु.] गिरकी; तान घेतेवेळीं आवाजांत अुत्पन्न होणारा कंप.

गिटपिट—स्त्री. [अनु.] बडबड (मु.) गिटपिट करना-मोडकें तोडकें अिंग्रजी बोलणें. [खडा.

गिट्टक—स्त्री. [सं.] चिलमींतील

गिट्टी—स्त्री. [सं.] १ खडी; रस्त्यावर टाकावयाचे लहान दगड. २ मडक्याचे तुकडे. ३ चिलमींतील खडा.

गिड़ागिड़ाना—क्रि. अ. [अनु.] गयावया करणें. गिड़गिड़ाहट-स्त्री. गयावाया; अत्यंत आर्जवानें केलेली विनंति.

गिनती—स्त्री. [सं.] १ संख्या मोजणें; गणना. २ संख्या. ३ हजेरी. (मु.) गिनती के-बोटांवर मोजण्याअितकें थोडें.

गिनना—क्रि. स. [सं.] १ मोजणें. २ हिशेब करणें. ३ महत्त्वाचें समजणें.

गिनवाना, गिनाना—क्रि. स. [सं.] मोजविणें.

गियान*—पु. [सं.] ज्ञान.

गिरगिट—पु. [सं.] सरडा. (मु.) गिरगिट की तरह रंग बदलना-सरड्याप्रमाणें रंग बदलणें; घटकेंत मत बदलणें.

गिरगिरी—स्त्री. [अनु.] चक्की; भिंगरी; किरकिरें (लहान मुलांचें खेळणें).

गिरजा, गिरजाघर—पु. [पोर्तु.] चर्च; ख्रिस्ती प्रार्थनेची जागा.

गिरदा—पु. [फा.] १ गोल तक्क्या; गिरदी. २ घेरा; चक्कर. ३ गोल तबक. ४ हुक्क्याखालीं ठेवावयाचा सतरंजीचा तुकडा. ५ गोल वडी. ६ अेक पक्वान्न.

गिरना—क्रि. अ. [सं.] १ पडणें. २ खालीं येणें; अवनति होणें. ३ मिळणें; संयोग होणें. ४ तुटून पडणें. ५ झडणें. ६ मारलें जाणें.

गिरफ़्त—स्त्री. [फा.] पकड; तावा. गिरफ़्तार-वि. गिरफदार; पकडलेला. गिरफ़्तारी-स्त्री. अटक; धरपकड.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गिरमिट—पु. [अं.] लाकडाला छेद पाडण्याचें यंत्र.

गिरवान*—पु. [सं.] देव; देवता.

गिरवान—पु. [फा.] १ सदरा अि. ची मानेवरील पट्टी. २ मान; गळा.

गिरवी, गिरो—वि. [फा.] गहाण ठेवलेलें; गहाण.

गिरह—स्त्री. [फा.] १ गांठ. २ खिसा. ३ पेर; जोड. ४ गिरा (सव्वा दोन अिंचांचें माप). ५ कोलांटी; गिरकी. **गिरहदार**–वि. १ गांठीगांठींचा. २ खिसे असलेला.

गिरहकट—वि. [फा. + सं.] खिसेकापू.

गिरहबाज़—पु. [फा.] गिरकी घेणारें (अुडतांना) अेक कबुतर.

गिरही*—पु. [सं.] गृहस्थ. **गिरहिनी**–स्त्री. गृहिणी.

गिराँ—वि. [फा.] १ महाग; मूल्यवान्. २ जड. ३ अप्रिय. **गिरानी**–स्त्री. महागाअी.

गिराना—क्रि. स. [सं.] १ पाडणें. २ अुतरविणें. ३ कमी करणें. ४ स्थानभ्रष्ट करणें. ५ खालीं सोडणें; टाकणें. ६ पराभूत करणें. ७ लढाअींत ठार करणें.

गिर्द—अव्य. [फा.] आसपास; भोंवतालीं. **अिर्द गिर्द**–आसपास; भोंवतालीं.

गिल—स्त्री. [फा.] १ माती; गिलावा. **गिलकार**–पु. गिलावा लावणारा गवंडी. **गिलकारी**–स्त्री. गिलाव्याचें काम.

गिलट—पु. [अं.] १ गिलीट. २ सोन्याचा मुलामा देण्याचें काम.

गिलटी—स्त्री. [सं.] १ सांध्यांतील गांठ. २ प्लेगाची गांठ.

गिलना—क्रि. स. [सं.] १ गिळणें. २ मनांतल्या मनांत ठेवणें.

गिलबिलाना—क्रि. अ. [अनु.] पुटपुटणें.

गिलम—स्त्री. [फा.] १ लोंकरीची मअू बिछाअीत; गालिचा. २ मअू गार्दी. वि. मअू; नरम.

गिलहरी—स्त्री. [सं.] खार(प्राणी).

गिला—पु. [फा.] १ तक्रार. २ निंदा; कागाळी.

ग़िलाफ़—पु. [अ.] १ खोळ; अभ्रा. २ लेप (पांघरण्याचा). ३ म्यान.

गिलास—पु. [अं.] पेला; पाणी पिण्याचें लांब भांडें.

गिलोला—पु. [फा.] गोफणींतील दगड; गलोल खडा (मातीची गोल गोटी).

गिलौरी—स्त्री. [दे.] विडा.

गिलौरीदान—पु. [दे.+फा.] पान ठेवण्याचा डबा; विड्याचा डबा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गीदड़—पु. [सं.] खोंकड; कोल्हा. (यौ.) **गीदड़ भबकी**–अुसनें अवसान; ओढून चंद्रबळ; रागाचा आव आणणें. वि. भित्रा; नेभळट.

गीदी—वि. [फा.] १ भित्रा. २ मूर्ख. ३ निर्लज्ज. ४ हिजडा.

गीला—वि. [सं.] भिजलेला; आर्द्र.

गुंगी—स्त्री. [सं.] दुतोंडी साप; बांडगूळ.

गुंचा—पु. [अ.] कळी.

गुंजना—क्रि. अ. [सं.] गुणगुणणें; गुंजन किंवा गुंजारव करणें. **गुंजन**–स्त्री. गुंजारव; मधुर ध्वनि; गुंजर.

गुंजनिकेतन—पु. [सं.] मधुकर; भ्रमर; भुंगा.

गुंजाअिश—स्त्री. [फा.] १ जागा (सामावण्यासाठीं किंवा भरण्यासाठीं); गुंजाअीस. २ साय.

गुंजान—वि. [फा.] दाट; सघन.

गुंठा—पु. [?] अेक प्रकारचा खुजा घोडा; तट्टू. वि. खुजा; ठेंगणा.

गुँडली—स्त्री. [सं.] चुंबळ (कपड्याची किंवा दोरीची विणलेली).

गुंडा—वि. [सं.] गुंड; बदमाश; बदफैली. **गुंडापन**–पु. गुंडगिरी.

गुँथना—क्रि. अ. सं. १ गुंता होणें. २ ओंवलें जाणें.

गुँधना—क्रि. अ. [सं.] तिंबणें; मळणें. **गुँधाअी, गुँधावट**–स्त्री. १ तिंबणें किंवा मळणें. २ तिंबण्याची किंवा मळण्याची मजुरी.

गुँधवाना—क्रि. स. [सं.] तिंबविणें; मळून घेणें.

गुंबज, गुंबद—पु. [फा.] घुमट; घराचें वर्तुळाकार छत.

गुंबा—पु. [सं.] टेंगूळ.

गुंभी*—स्त्री. [सं.] अंकुर.

गुआ—पु. [सं. चिकण सुपारी.

गुच्ची—स्त्री. [अनु.] गल (विटीदांडूच्या किंवा गोट्यांच्या खेळांतील). **गुच्ची पारा–पाला**–पु. गल करून त्यांत कवड्या फेंकावयाचा खेळ.

गुच्छा—पु. [सं.] १ फुलांचा गुच्छ. २ जुडगा. ३ तुरा (फेट्यांतील).

गुज़र—पु. [फा. १ गुजराण; निर्वाह. २ प्रवेश; पोहोंच. **गुज़र बसर**–पु. गुजराण; अुदरनिर्वाह.

गुज़रना—क्रि. अ. [सं.] १ कालक्षेप करणें. २ अेखाद्या ठिकाणावरून पुढें जाणें. ३ निर्वाह होणें. ४ गुदरणें; ओढवणें. .) **किसी पर गुज़रना**–अेखाद्यावर प्रसंग बेतणें. **गुज़र जाना**–मरण पावणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गुजरिया, गजरेटी—स्त्री. [सं.] गवळण; गोपी.

गुज़श्ता—वि. [फा.] व्यतीत; मागचा; भूतकालीन.

गुज़ारना—क्रि. स. [फा.] १ निर्वाह करणें; दिवस कंठणें. २ पोहोंचविणें; समोर ठेवणें.

गुज़ारा—पु. [फा.] १ अुपजीविका; चरितार्थ. २ अुपजीविकेसाठीं दिली जाणारी रक्कम. ३ जकातीचें नाकें.

गुज़ारिश—स्त्री. [फा.] निवेदन; विनंति.

गुझरोट-रौट, गुझौट*—पु. सं.] सुरकुती.

गुझिया—स्त्री. [सं.] करंजी.

गुटका—पु. [सं.] १ गोळी; गुटिका. २ लहान आकाराचें पुस्तक.

गुटरगूँ—स्त्री. [सं. कबुतरांचा आवाज.

गुटिका—स्त्री. [अनु.] सिद्धि प्राप्त करून देणारी जडी बुटी.

गुट्ट—पु. [सं.] गट; कंपू.

गुट्ठल—वि. [सं.] १ मोठी कोय किंवा बी आंत असलेलें (फळ). २ निर्बुद्ध; मठ्ठ. ३ कोयीच्या आकाराचा. पु. गांठ.

गुठली—स्त्री. [सं.] कोय.

गुडंबा—पु. [सं.] गुळांबा.

गुड़—पु. [सं.] गूळ.

गुड़गुड़—पु. [अनु.] गुडगुड असा आवाज. **गुड़गुड़ाहट**–स्त्री. आवाज.

गुड़गुड़ाना—क्रि.अ. [अनु.] गुडगुड आवाज होणें. **गुड़गुड़ाना**–क्रि. स. हुक्का पिणें.

गुड़गुड़ी—स्त्री. [अनु.] हुक्का.

गुड़धानी—स्त्री. [सं.] गुळपापडीचे लाडू. [गुडाखू.

गुड़ाकू—पु. [सं.] गोड तंबाखू;

गुड़िया—स्त्री. [सं.] बाहुली. गुड़ियों का खेल–पोरखेळ; सोपें काम.

गुड्डा—पु. [सं.] कपड्याची मोठी बाहुली. (मु.) **गुड्डा बाँधना**–निंदा करीत फिरणें.

गुड्डी—स्त्री. [सं.] पतंग.

गुड्डी—स्त्री. [सं.] १ गुडघ्याची वाटी. २ लहान गुडगुडी; हुक्का.

गुत्थमगुत्था—पु. [सं.] १ गुंतागुंत. २ हातघाअी.

गुत्थी—स्त्री. [सं.] गुंता; गांठ.

गुथना—क्रि. अ. [सं.] १ गुंफलें जाणें. २ गुंतागुंत होणें. ३ कुस्तींत अेकमेकांशीं भिडणें.

गुदकार-कारा, गुदगुदा—वि. [सं.] १ गलेलठ्ठ; मांसल. २ मअू.

गुदगुदाना—क्रि. अ. [सं.] १ गुदगुल्या करणें. २ विनोद करणें; हंसविणें. ३ अुत्कंठित करणें. **गुदगुदी**–स्त्री. १ गुदगुली. २ अुत्कंठा. ३ आल्हाद; अुल्हास.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गुदड़ी—स्त्री. [सं.] गोधडी. (मु.) गुदड़ी में लाल–अुकिरड्यावर हिरा. गुदड़ी बाज़ार–पु. जुना बाजार; चोर बाजार.

गुदरना*—क्रि. अ. [फा.] गुदरणें; ओढवणें. क्रि. स. निवेदन करणें; मांडणें.

गुदाना—क्रि. स. [सं.] गोंदविणें.

गुदारा*—पु. [फा.] नावेंतून नदी ओलांडून पैलतीरीं जाणें.

गुन*—पु. [सं.] गुण.

गुनगुनाना—क्रि. अ. [अनु.] १ गुणगुणणें. २ नाकांत बोलणें.

गुनना—क्रि. स. [सं.] १ गुणणें. २ मोजणें. ३ घोकणें. ४ विचार करणें.

गुनहगार—वि. [फा.] १ गुन्हेगार; अपराधी. २ पापी.

गुनही*—पु. [फा.] गुन्हेगार.

गुना—पु. [सं.] पट; आवृत्ति. (अुदा. दुगुना.)

गुनाह—पु. [फा.] १ गुन्हा; अपराध. २ पाप.

गुनिया, गुनी—पु. [सं.] गुणी व्यक्ति.

गुपाल—पु. [सं.] १ गवळी. २ श्रीकृष्ण.

गुबरैला—पु. [सं.] शेणकिडा.

गुबार—पु. [अ.] १ धूळ. २ मनांत दडपून ठेवलेला राग, द्वेष, दुःख अि.

गुब्बारा—पु. [सं.] फुगा.

गुम—वि. [फा.] १ हरविलेला; गमावलेला. २ अप्रसिद्ध. गुप्त; लपलेला. गुमनाम–वि. १ निनांवी. २ अप्रसिद्ध; अज्ञात.

गुमजी—स्त्री. [फा.] घुमट.

गुमटा—पु. [सं.] टेंगूळ.

गुमटिहा—पु. [फा.] नाकेदार.

गुमटी—स्त्री. [फा.] घराच्या छताचा सर्वांत अुंच भाग.

गुमर—पु. [फा.] १ अभिमान; घमेंड. २ अढी; दीर्घ द्वेष. ३ कुजबुज.

गुमराह—वि. [फा.] १ कुमार्गी; वाअीट आचरणाचा. २ मार्ग चुकलेला.

गुमान—पु. [फा.] १ अनुमान; अंदाज; अदमास. २ गर्व; अहंकार. ३ वाअीट लोकमत. गुमानी–वि. गर्विष्ठ.

गुमाश्ता—पु. [फा.] गुमास्ता.

गुम्मा—वि. [फा.] घुम्या; कमी बोलणारा.

गुर—पु. [सं.] १ गुरुमंत्र; सल्ला. २ रहस्य; मख्खी.

गुरदा—पु. [फा.] १ यकृत. २ हिंमत; साहस.

गुरबत—स्त्री. [अ.] १ परदेशांत निवास. २ सफर; प्रवास. ३ पराधीनता.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गुरवी*—वि. [सं.] गर्विष्ठ.

गुराअी*—स्त्री. [सं.] गोरेपणा.

गुरुआओ—स्त्री. [सं.] १ गुरूचें कर्तव्य किंवा धर्म. २ धूर्तता; चलाखी.

गुरुआनी—स्त्री. [सं.] १ गुरुपत्नी. २ अुपदेशिका.

गुरुता—स्त्री. [सं.] १ जडपणा (वजन). २ मोठेपणा; महत्त्व. ३ गुरुपण (गुरूचें कर्तव्य).

गुरुद्वारा—पु. [सं.] १ गुरु, महंत अि. चें निवासस्थान. २ शीखांचें मंदिर.

गुरुबिनी*—स्त्री.[सं.]गर्भवती स्त्री.

गुरुभाअी—पु. [सं.] गुरुबंधु.

गुरेरना—क्रि. स. [सं.] डोळे वटारून पाहणें.

गुरेरा, गुलेला—पु. [फा.] गोफणींतील दगड; गलोल खडा.

गुर्ज़—पु. [फा.] गदा; सोटा. **गुर्ज़बर्दार**–गदाधारी सैनिक.

गुर्राना—क्रि. अ. [अनु.] १ गुरगुरणें. २ गुरकावणें. ३ क्रोधानें कर्कश आवाजांत ओरडणें.

गुर्विणी—वि. स्त्री. [सं.] गर्भवती.

गुल—पु. [फा.] १ फूल. २ गुलाबाचें फूल. ३ रंगीबेरंगी ठिपका (पशूंच्या शरीरांवरील). ४ शरीरावर डाग दिल्याचें चिन्ह. ४ हंसतांना गालाला पडणारी खळी. ५ वातीचा जळलेला भाग. ६ निखारा;विस्तव. (मु.) **गुल खिलना**–१ अघटित गोष्ट होणें. २ तंटा बखेडा होणें. **चिराग़ गुल करना**–दिवा विझविणें.

गुल—पु. [फा.] आरडाओरड; हलकल्लोळ.

गुलअब्बास—पु. [फा. + अ.] गुलबाशीचें फूल.

गुलकारी—स्त्री. [फा.] नक्षीकाम; वेलबुट्टीचें काम.

गुलगपाड़ा—पु. [अ. + सं.] आरडाओरड.

गुलगुल—वि. [सं.] मअू; कोमल.

गुलगोथना—पु. [सं.] ठेंगणा, गलेलठ्ठ मनुष्य; फुगीर गालाचा व अंगाचा माणूस.

गुलचा—पु. [सं.] १ गालगुच्चा. २ प्रेमळपणानें गालावर मारलेली चापटी. **गुलचाना-चियाना**–क्रि. स. गालगुच्चा घेणें.

गुलछर्रा—पु. [सं.] स्वैर व स्वच्छंद भोगविलास.

गुलज़ार—पु. [फा.] बाग; बगीचा. वि. सुंदर;रम्य;शोभिवंत;हिरवेंगार.

गुलदस्ता—पु.[फा.]फुलांचा गुच्छ.

गुलदान—पु. [फा.] फुलदाणी.

गुलदुम—पु. [फा.] बुलबुल पक्षी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गुलनार—पु. [फा.] १ डाळिंबाचें फूल. २ डाळिंबी रंग (गर्द व लाल रंग).

गुलबकावली—स्त्री. [फा. + सं.] बकावलीचें फूल (पांढरें व सुवासिक).

गुलबदन—पु. [फा.] अेक प्रकारचें अुभ्या रेघांचें रेशमी कापड. वि. गुलाबासारखा सुंदर व कोमल शरीराचा; अत्यंत सुंदर. [पाकळी.

गुलबर्ग—पु. [फा.] गुलाबाची

गुलमेंहदी—स्त्री. [फा.] अश्विनांत फुलणारें अेक लहानसें झाड (याला अेकेरी पाकळ्यांचीं अनेक रंगांचीं फुलें येतात).

गुलमेख—स्त्री. [फा.] खिळा.

गुलरू—वि. [फा.] गुलाबासारखा चेहरा असणारा; अतिशय सुंदर.

गुलशन—पु. [फा.] बाग; बगीचा.

गुलशब्बो—स्त्री. [फा.] रातराणीचें फूल.

गुलाबजामुन—पु. [फा. + सं.] गुलाबजंबु; गुलाबजाम (अेक पक्वान्न). [दाणी.

गुलाबपाश—पु. [फा.] गुलाब-

गुलिस्ताँ—पु. [फा.]बाग;वाटिका.

गुलेल—स्त्री. [फा.] गोफण.

गुलेलगल्ला—पु. [सं.] गोफणींतून फेंकावयाचा दगड किंवा मातीची गोळी.

गुल्फ—पु. [सं.] घोटा.

गुल्लाला—पु. [फा.] अेक लालभडक फूल.

गुल्ली—स्त्री. [सं.] १ विटी; गिल्ली. २ कोय; वीं. ३ मोहाचें वीं. ४ मधाचें पोळें.

गुसाँई*—पु. [सं.] गोसावी; विरक्त साधु; जितेंद्रिय.

गुस्ताख़—वि. [फा.] अशिष्ट; अमर्यादशील; धृष्ट. **गुस्ताख़ी**—स्त्री. बेअदबी; अनादर; धार्ष्ट्य.

गुस्ल—पु. [अ.] स्नान. **गुस्लखाना**—पु. स्नानगृह.

गुस्सा—पु. [अ.] घुस्सा; राग; क्रोध. **गुस्सैल**—वि. रागीट. [मारणें.

गुहराना—क्रि. स. [सं.] हांक

गुहाअी—स्त्री. [सं.] गुंफण्याची मजुरी. [करुण हांक.

गुहार-रि—स्त्री. [सं.] धांवा;

गूँगा—वि. [फा.] मुका.

गूँजना—क्रि. अ. [सं.] १ गुंजारव करणें. २ प्रतिध्वनि होणें. **गूँज**—स्त्री. १ गुंजन. २ प्रतिध्वनि.

गूँथना, गूथना—क्रि. स. [सं.] १ गुंफणें. २ टांके घालणें.

गूँधना—क्रि. स. [सं.] तिवणें; मळणें.

गूझा—पु. [सं.] १ मोठी करंजी. २ फळांतील रेषा. **गुझिया**—स्त्री. करंजी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गूदड़—पु. [सं.] जुना फाटलेला कपडा. [२ मेंदू.

गूदा—पु. [सं.] १ गर; मगज.

गून—स्त्री. [सं.] नाव ओढण्याचा दोर (सोल).

गूल—पु. [अ.] वनदेव.

गूलर—पु. [सं.] १ औदुंबराचें झाड. २ अुंबराचें फळ. (मु.) गूलर का फूल-अुंबराचें फूल (दुर्लभ व्यक्ति अथवा वस्तु).

गूह—पु. [सं.] विष्ठा.

गृहस्थ—पु. [सं.] गृहस्थ; संसारी माणूस. गृहस्थी-स्त्री. १ गृहस्थाश्रम. २ गृहस्थी; संसार. ३ घरदार; शेतवाडी.

गेंड़ना—क्रि. स. [सं.] १ शेताभोंवतीं कुंपण घालणें. २ घेरणें.

गेंड़ली—स्त्री. [सं.] वेटोळें; कुंडलाकृति. [पानें. २ अूंस.

गेंड़ा—पु. [सं.] १ अुंसाच्या वरचीं

गेंडुरी—स्त्री. [सं.] १ चुंबळ. २ सापाचें वेटोळें.

गेंद—पु. [सं.] चेंडू.

गेंदवा-दुवा—पु. [सं.] लोड; तक्क्या.

गेंदा—पु. [सं.] झेंडूचें झाड.

गेड़ना—क्रि. स. [सं.] १ शेताभोंवतीं बांध घालणें; कुंपण घालणें. २ घेरणें; वेढणें.

गेरना—क्रि. स. [सं.] १ पाडणें; टाकणें. २ फेंकणें; अुधळणें.

गेरुआ—वि. [सं.] गेरूच्या रंगाचा; भगवा.

गेह*—पु. [सं.] घर. [घरधनीण.

गेहनी*—स्त्री. [सं.] गृहिणी;

गेही*—पु. [सं.] गृहस्थ.

गेहुँआ—वि. [सं.] गव्हाच्या रंगाचा.

गेहूँ—पु. [सं.] गहूं.

गैंड़ा—पु. [सं.] गेंडा.

गैन*—पु. [सं.] गल्ली; बोळ.

ग़ैब—पु. [अ.] १अप्रत्यक्ष; अपरोक्ष. २ गैरहजर. ग़ैबत-स्त्री. चुगली; पाठीमागें केलेली निंदा. ग़ैबी-वि १ गुप्त; लपलेला. २ परका; अज्ञात.

गैयर*—पु. [सं.] हत्ती.

गैया—स्त्री. [सं.] गाय.

ग़ैर—वि. [अ.] १ अन्य; दुसरा. २ परका. ३ 'अ' ह्या निषेध किंवा विरोधदर्शक अुपसर्गासारखा अर्थ व प्रयोग (अुदा. गैरवाजिब).

ग़ैरत—स्त्री. [अ.] १ लाज; शरम. २ अब्रू; शील. [अचल.

ग़ैरमनकूला—वि. [अ.] स्थावर;

ग़ैरमामूली— वि. [अ.] असाधारण. [अनुचित.

ग़ैरमुनासिब—वि. [अ.] अयोग्य;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ग़ैरमुमकिन—वि. [अ.] असंभाव्य; अशक्य. [वाजवी; अयोग्य.
ग़ैरवाजिब—वि. [अ.] गैर-
ग़ैरहाज़िर—वि. [अ.] गैरहजर. ग़ैरहाज़िरी-स्त्री. गैरहजेरी; अनुपस्थिति. [२ सोनें.
गैरिक—पु. [सं.] १ गेरू; काव.
गैल—स्त्री. [सं.] मार्ग; रस्ता.
गोंअीं—स्त्री. [सं.] बैलांची जोडी.
गोंठ—स्त्री. [सं.] धोतराचा कमरेभोंवतीं गुंडाळलेला भाग.
गोंठना—क्रि. स. [सं.] टोंक वाकविणें.
गोंठना—क्रि. स. [सं.] वेढा देणें.
गोंड़ा—पु. [सं.] १ आवार; गोठा. २ गांव; खेडें.
गोंदी—स्त्री. [फा.] बकुळीच्या झाडासारखें अेक झाड.
गो—स्त्री. [सं.] १ गाय. २ अिंद्रिय. ३ पृथ्वी. ४ किरण.
गो—अव्य. [फा.] जरी; यद्यपि. गोकि-जरी; यद्यपि.
गोअिंठा—पु. [सं.] गोवरी.
गोअिंदा—पु. [फा.] १ वक्ता. २ हेर; गुप्तचर.
गोअियाँ, गोअी—पु., स्त्री. [सं.] भिडू; सहचर; संवगडी.
गोअू*—वि. [सं.] लपविणारा.
गोखा—पु. [सं.] झरोका.
गोज़—पु. [फा.] अपान वायु; पाद.
गोजर—पु. [सं.] कानकीड; कुरटी.
गोट—स्त्री. [सं.] किनारी; फीत.
गोट—स्त्री. [सं.] मंडळ; जमात.
गोट—स्त्री. [सं.] सोंगटी; नरद.
गोटा—पु. [सं.] १ किनारी; फीत. २ सुपारी, वेलदोडे, वदामगर अि. अेकत्र मिळवून केलेली मुखशुद्धि. ३ भाजलेले धणे. ४ शुष्क झालेला मळ.
गोटी—स्त्री. [सं.] १ गोटी. २ सोंगटी; नरद. ३ फायद्याची बाब. (मु.) गोटी जमना-युक्ति सफल होणें.
गोठ—स्त्री. [सं.] १ गोठा. २ श्राद्धकर्म. ३ सहल; सफर.
गोड़अित—पु. [सं.] गांवचा पहारेकरी.
गोड़ना—क्रि. स. [सं.] खोदणें; खणणें; अुफाळणें. गोड़ाअी-पु. १ खणणें. २ खणण्याचें काम. ३ खोदण्याचा मोबदला.
गोड़ाना—क्रि. स. [सं.] खणविणें.
गोड़ापाअी—स्त्री. [सं.] सारखी येजा.
गोतम—पु. [सं.] गौतम ऋषि.
ग़ोता—पु. [अ.] बुडी. ग़ोताख़ोर-पु. पाणबुड्या. (मु.) गोता खाना-संकटांत सांपडणें; गोत्यांत सांपडणें. गोता मारना-बुडी मारणें. [आम.
गोतिया-गोती—वि. [सं.] गोत्रज;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गोद—स्त्री. [अ.] मांडी; अुत्संग; कूस. (मु.) गोद का–लहान मूल. गोद बैठना–दत्तक जाणें. गोद भरना–ओटी भरणें. गोद लेना–१ दत्तक घेणें. २ कडेवर घेणें.

गोदनहारी—स्त्री. [सं.] गोंदण्याचा धंदा करणारी स्त्री.

गोदना—क्रि. स. [सं.] १ टोंचणें. २ गोंदणें. पु. शरीरावर गोंदलेलें चिन्ह.

गोदाम—पु. [अिं.] गोडाअुन; कोठार; वखार.

गोन—स्त्री. [सं.] गोणी; पोतें.

गोनर्द—पु. [सं.] नागरमोथे.

गोना*—क्रि. स. [सं.] लपविणें; छपविणें.

गोनिया—स्त्री. [सं.] गुण्या (गवंड्याचें हत्यार).

गोनिया—पु. [सं.] ओझीं वाहणारा.

गोपना*—क्रि. स. [सं.] लपविणें; छपविणें.

गोपनीय—वि. [सं.] छपविण्यास योग्य.

गोफन-ना—पु. [सं.] गोफण.

गोफा—पु. [सं.] सुआिरा; पूर्ण न अुकललेलें पान.

गोबर—पु. [सं.] १ गाअीचें शेण. २ शेण. **गोबरगणेश**–वि. १ ओबड-धोबड. २ मूर्ख; बअकली. **गोबरी**–स्त्री. १ गोवरी. २ शेणाचें सारवण किंवा लिंपण.

गोभा—स्त्री. [सं.] आनंदाची लहर.

गोभी—स्त्री. [सं.] कोबीचें फूल.

गोया—क्रि. वि. [फा.] अर्थात्; जणूं काय. वि. बोलणारा.

गोर—पु. [फा.] कबर; थडगें.

गोर—वि. [सं.] गौरवर्णीय; गोरा. **गोरटा***–पु. गोरा माणूस. **गोरटी**–स्त्री. [वृक्ष. २ अेक वृक्ष.

गोरखअिमली—स्त्री. [सं.] १ कल्प-

गोरखधंधा—पु. [सं.] १ गुंता-गुंतीचें प्रकरण. २ कोडें; कूट प्रश्न.

गोरख़र—पु. [फा.] जंगली गाढव.

गोरस—पु. [सं.] १ गाअीचें दूध, दही, ताक अि. २ अिंद्रिय-सुख; भोग; विलास. **गोरसी**–स्त्री. दूध गरम करण्याची शेगडी.

गोरा—वि. [सं.] गौरवर्णीय. पु. पाश्चिमात्य मनुष्य (युरोपिअन). **गोराअी***–स्त्री. सौंदर्य; गोरेपणा. **गोरी**–स्त्री. सुंदर स्त्री.

गोरू—पु. [सं.] जनावर.

गोल—वि. [सं.] गोल; वाटोळा. **गोलाअी**–गोलाकृति; गोलपणा. (मु.) गोल बात–संशयित भाषण. **गोलगोल**–मोघम.

गोल—पु. [अ.] झुंड; समूह; [टोळी.

गोलगप्पा—पु. [सं. + अनु.] तिखटामिठाचीभरींव व लहान पुरी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गोलमाल—पु. [सं.] गडबड-गुंडा; घोटाळा.

गोलमिर्च—स्त्री. [सं.] मिरा.

गोला—पु. [सं.] गोळा.

गोली—स्त्री. [सं.] १ गोळी (औषधाची). २ बंदुकीची गोळी. ३ गोटी.

गोलीकाण्ड—पु. [सं.] गोळीबार.

गोश—पु. [फा.] कान.

गोशमाली—स्त्री. [फा.] १ कान पिरगळण्याची शिक्षा; कानपिचकी. २ शिक्षा; दंड; तंबी.

गोशवारा—पु. [फा.] १ सारांश; अहवाल. २ कुंडल. ३ शिरपेच. ४ मोती.

गोशा—पु. [फा.] १ गोषा. २ कोपरा. ३ अेकान्त स्थान. ४ दिशा; बाजू. **गोशानशीन**–वि. पडदानशीन (स्त्री).

गोश्त—पु. [फा.] मांस.

गोसाअीं-सैयाँ—पु. [सं.] १ गोसावी. २ अीश्वर; प्रभू.

गोह—स्त्री. [सं.] घोरपड.

गोहन*—पु. [सं.] १ सहचर; सवंगडी; मित्र. २ सहवास; संगत.

गोहरा—पु. [सं.] मोठी गोवरी.

गोहराना—क्रि. अ. [सं.] हांक मारणें; बोलाविणें.

गोहार-री—स्त्री. [सं.] १ धांवा; रक्षणासाठीं करुण हांक. २ आरडा-ओरड. [गोष्ट.

गोही*—स्त्री. [सं.] गुपित; गुप्त

गौं—स्त्री. [सं.] १ सुयोग; संधि. २ गरज; मतलब. ३ रीत; प्रकार. (यौ.) **ग़ौं घात**–योग्य संधि. (मु.) **ग़ौं का यार**–मतलबी; स्वार्थी. **गौं पड़ना**–गरज पडणें.

गौ—स्त्री. [सं.] गाय.

गौख—स्त्री. [सं.] १ गवाक्ष; झरोका. २ ओटा. **गौखा**–पु.

गौखा—पु. [सं.] गाअीचें कातडें.

ग़ौग़ा—पु. [फा.] १ आरडा-ओरड. २ अफवा; लोकापवाद.

गौन*—पु. [सं.] गमन.

गौनहार—स्त्री. [सं.] पाठराखण (नवऱ्या मुलीची).

गौनहारिन, गौनहारी—स्त्री. [सं.] नायकीण; गाण्याचा धंदा करणारी स्त्री.

गौना—पु. [सं.] वराचें वधूसह स्वगृहीं गमन (लग्नांतील अेक संस्कार). **गौनहाअी**–स्त्री.

गौनु*—पु. [सं.] गमन; प्रयाण.

ग़ौर—पु. [अ.] १ सूक्ष्म विचार; चिंतन. २ बारकाअीनें लक्ष देणें.

गौरिया—स्त्री. [?] मातीची गुड-गुडी; हुक्का.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गौहर—पु. [फा.] १ मोती. २ बुद्धिमत्ता. ३वस्तूची मूळ प्रकृति.
ग्याति*—स्त्री. [सं.] ज्ञाति; जात.
ग्यान*—पु. [सं.] ज्ञान.
ग्यारस—स्त्री.[सं.]अेकादशी तिथि.
ग्यारह—वि. [सं.] अकरा.
ग्रंथचुंबन—पु. [सं.] स्थूल वाचन.
ग्रंथसाहब—पु. [सं. + फा.] शिखांचा धर्मग्रंथ.
ग्रंथिल—वि. [सं.] गांठी असलेला.
ग्रसना—क्रि. स. [सं.] १ ग्रासणें. २ घट्ट आंवळून धरणें. ग्रसित–वि. ग्रस्त.
ग्रांडील—वि. [अिं.] खूप अुंच.
ग्राम्य—वि. [सं.] १ गांवासंबंधीं; ग्रामीण. २ अडाणी;खेडवळ.
ग्रासना—क्रि. स. [सं.] १ ग्रासणें; व्यापून टाकणें.२कष्ट देणें;त्रास देणें.
ग्राह—पु. [सं.] १ मगर. २ ग्रहण (चंद्र; सूर्य). ३ पकडणें.
ग्राहक—पु. [सं.] गिऱ्हाअीक; खरेदी करणारा.
ग्रीखम, ग्रीषम*—पु. [सं.] [ग्रीष्म ऋतु.
ग्वारफली—स्त्री. [सं.] गवारीची शेंग.
ग्वाल–ला—पु. [सं.] गवळी. ग्वालिन–स्त्री. गवळीण.
ग्वैंड़ा*—पु. [सं.] गांवाच्या आसपासची जमीन. [जवळ; समीप.
ग्वैंड़े—क्रि. वि. [सं.] निकट;
ग्वैयाँ—पु., स्त्री. [सं.] भिडू; गर्डी; साथी.

घ

घँघोलना—क्रि. स. [सं.] १ अेखादा पदार्थ विरघळविणें; घोळणें; ढवळणें. २ पाणी गढूळ करणें.
घंटा—पु. [सं.] १ घंटा. २ तास.
घंटाघर—पु. [सं.] घड्याळ दूरवरून दिसावें यासाठीं बांधलेली अुंच मिनार; घड्याळ-मिनार.
घंटी—स्त्री. [सं.] १ लहान घंटा. २ घंटेचा आवाज. ३ घुंगुर. ४ पडजीभ.
घअी*—स्त्री. [सं.] १ पाण्यांतील भोंवरा. २ खांब; स्तंभ.
घघोट*—स्त्री. [अनु.] गर्जना.
घट—पु. [सं.] १ घागर. २ शरीर.
घट—वि. [सं.] १ कमी झालेला. २ अुतरलेला.
घटक—पु. [सं.] १ लग्नांत मध्यस्थी करणारा; लग्न जुळवून देणारा. २ वंशपरंपरा सांगणारा अुपाध्याय. ३ दलाल.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घटका—पु. [सं.] मृत्युसमयीं घशाला लागलेली घरघर.

घटती—स्त्री. [सं.] १ अुणीव; कमतरता. २ अप्रतिष्ठा; मानहानि.

घटन—पु. [सं.] १ घडण. २ अुपस्थिति. ३ अस्तित्व.

घटना—क्रि. अ. [सं.] १ कमी होणें; घटणें. २ पुरेसें न अुरणें.

घटना—क्रि.अ. [सं.] १ लागू पडणें; योग्य असणें. २ होणें; घडणें.

घटना—स्त्री. [सं.] प्रसंग; गोष्ट; घटना.

घटबढ़—स्त्री. [सं.] न्यूनाधिक्य; चढअुतार (किंमत वगैरे).

घटवाना—क्रि. स. [सं.] कमी करविणें; अुतरविणें.

घटवाअी—पु. [सं.] नदीघाटावरील कर घेणारा. [करविणें.

घटवाअी—स्त्री. [सं.] कमी

घटवार—पु. [सं.] १ नदीच्या कांठावरील जकात वसूल करणारा. २ नावाडी. ३ घाटावरील भिक्षुक.

घटा—स्त्री. [सं.] मेघसमूह; भरून आलेले ढग.

घटाटोप—पु. [सं.] ढगांची दाटी; सर्व दिशांनीं भरून आलेले ढग.

घटाना—क्रि. स. [सं.] १ कमी करणें. २ वजा करणें. ३ अप्रतिष्ठा करणें.

घटाव—पु. [सं.] १ कमतरता; न्यूनता. २ पूर ओसरणें; ओहोटी. ३ अवनति.

घटिया—वि. [सं.] १ साधारण प्रतीचा; बेताबाताचा. २ स्वस्त. ३ अधम.

घटिहा—वि. [सं.] १ कावेबाज; संधिसाधु. २ दगलबाज; विश्वासघातकी. ३ हुशार; चलाख. ४ दुष्ट. ५ व्यभिचारी.

घटी—स्त्री. [सं.] १ कमतरता; अुणीव. २ हानि; नुकसान.

घट्ठा—पु. [सं.] घट्टा; सारखें घासलें गेल्यामुळें अुमटलेली खूण.

घड़घड़ाना—क्रि. अ. [अनु.] गडगडणें; धडधड आवाज होणें.

घड़घड़ाहट—स्त्री. [अनु.] गडगडाट.

घड़नअी, घड़नैल—स्त्री. [सं.] घागरींना बांबू बांधून डबकें अथवा लहान नदी ओलांडण्याकरितां तयार केलेली तात्पुरती लहानशी नाव.

घड़ा—पु. [सं.] मोठी घागर. (मु.) घड़ो पानी पड़ जाना–लाजेनें मान खालीं घालणें.

घड़ियाल—पु. [सं.] मगर.

घड़ियाल—पु. [सं.] घंटा.

घड़ी—स्त्री. [सं.] १ घड्याळ. २ घटका ३ वेळ; संधि. ४ योग्य वेळ. (मु.) घड़ीघड़ी–पुनःपुन्हां; वारंवार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घड़ीदिआ—पु. [सं.] मृताच्या जागेवर ठेवण्यांत बेणारा दिवा अथवा घागर. [घड्याळजी.

घड़ीसाज़—पु. [सं. + फा.]

घडौंची—स्त्री. [सं.] घडवंची; तिवअी. [माणूस; धोकेबाज.

घतिया—पु. [सं.] घात करणारा

घतियाना—क्रि. स. [सं.] १ फसविणें; घात करणें. २ चोरून ठेवणें; लपविणें.

घनघनाना—क्रि. अ. [अनु.] घणघण आवाज होणें.

घनघनाहट—स्त्री.[अनु.]घणघणाट.

घनघोर—वि. [सं.] १ दाट; घनदाट; गर्द. २ भीषण. पु. १ मेघगर्जना. २ कठोर; भीषण ध्वनि.

घनकोदंड—पु. [सं.] अिंद्रधनुष्य.

घनचक्कर—वि. [सं.] १ विक्षिप्त; चक्रम. २ मूर्ख. ३ अुनाडटप्पू.

घनबेल—वि. [सं.] वेलबुट्टीदार.

घना—वि. [सं.] १ दाट; गाढ. २ भरीव; भरदार. ३ दाट पालवी असलेला. ४ दाट वस्ती असलेला. ५ निकटचा; जवळचा; घनिष्ठ. ६ पुष्कळ. [अनेक.

घने—वि. [सं.] पुष्कळ; अधिक;

घनेरा-रे*—वि. [सं.] अतिशय; पुष्कळ.

घनो*—वि.[सं.] दाट; गाढ; भरीव.

घपची—स्त्री. [सं.] दोन्ही हातांची मिठी; पक्कड. [घोटाळा.

घपला—पु. [अनु.] गुंतागुंत;

घबराना—क्रि. अ. [सं.] १ घाबरणें. २ गडबडणें; भांबावणें; गोंधळणें. ३ अुतावीळ होणें. क्रि. स. घाबरविणें; भांबावून टाकणें.

घबराहट—स्त्री. [सं.] १ भीति. २ गोंधळ. ३ घाअी; अुतावीळपणा. ४ अुद्विग्नता. ५ बेचैनी; तगमग; तळमळ.

घमंड—पु. [सं.] १ घमेंड; अहंकार. २ वृथाभिमान; फाजील आत्मविश्वास. घमंडी-वि. घमेंडखोर; अहंकारी; मगरूर.

घमकना—क्रि. अ. [अनु.] मोठा आवाज होणें. [धपाटा (आवाज).

घमका—पु. [अनु.] धपटा; ठोसा;

घमर—पु. [अनु.] नगाऱ्याचा किंवा ढोलक्याचा आवाज.

घमसान, घमासान—वि. [अनु.] घनघोर; तुंबळ (युद्ध).

घमाका—पु. [अनु.] १ धडाका; आघात. २ " घमघम " आवाज.

घमाघम—स्त्री. [अनु.] धामधूम; गडबड.

घमोअी—स्त्री. [?] बांवूला लागणारी कीड.

घमोय—स्त्री. [दे.] कांटेदार झुडूप

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घर—पु. [सं.] १ घर; निवास-स्थान. २ जन्मभूमि. ३ घराणें; कुळ. ४ कार्यालय. ५ मूळ कारण. ६ संसार. ७ खोली. (मु.) **मनमें घर करना**–अेखादी वस्तु पसंत पडणें व प्रिय होणें. **घर घालना**–१ कुळाला बट्टा लावणें. २ कुटुंबांत असंतोष माजविणें. **घरका न घाटका**–घरचा न दारचा. **घर बैठे**-बसल्यावसल्या. **घर बसना**–१ सुखी व संपन्न होणें. २ लग्न होणें. ३ सून येणें.

घरघराना—क्रि. अ. [अनु.] घर-घरणें; खरखरणें (घसा).

घरघालन—वि. [सं.] १ घर-बुडव्या; कुळाला बट्टा लावणारा; कुलटा. २ कुटुंबांत असंतोष माजव-णारा. [दास; सेवक.

घरजाया—पु. [सं.] गुलाम;

घरनी—स्त्री. [सं.] गृहिणी; घरधनीण. [कलह माजविणारी स्त्री.

घरफोरी—स्त्री. [सं.] कुटुंबांत

घरबसा—पु. [सं.] १ प्रियकर; जार; अुपपति. २ पति. **घरबसी**–स्त्री. रखेली. [२ संसार.

घरबार—पु. [सं.] १ घरदार.

घरबारी—पु. [सं.] संसारी; मुलेंबाळें असलेला.

घरमकर*—पु. [सं.] सूर्य.

घरवात—स्त्री. [सं.] १ घरांतील सामान किंवा संपत्ति. २ संसार; गृहस्थी.

घरवाला—पु. [सं. + फा.] १ घराचा मालक. २ नवरा. ३ कर्तासवरता पुरुष.

घरवाली—स्त्री. [सं.+फा.]बायको.

घरहाँअी*—स्त्री. [सं.] १ चुगल-खोर स्त्री. २ घरांत भांडण लाव-णारी किंवा फूट पाडणारी स्त्री.

घरा*—पु. [सं.] मोठी घागर.

घराअु—वि. [सं.] १ घरगुती. २ आपसांतील. [मंडळी.

घरारी—पु. [सं.] वधूपक्षाकडील

घराना—पु. [सं.] घराणें; कुळ; वंश.

घरीक*—क्रि. वि. [सं.] क्षणभर; थोडा वेळ.

घरू—वि. [सं.] घरगुती; घरचा.

घरेलू—वि. [सं.] १ घरगुती. २ पाळीव. ३ स्वकीय; आप्तेष्ट.

घरौंदा-धा—पु. [सं.] १ घरकूल. २ लहान घर. [खरखर.

घर्रा—पु. [अनु.] घशाची घरघर;

घलुआ—पु. [सं.] धार; वर्तावळा; ठरीव माप घातल्यानंतर किंचित् अधिक घालणें. [(फळांचा).

घवद*—स्त्री. [दे.] घोंस; घड

घवरि*—स्त्री. [सं.] घोंस; घड (फळांचा).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घसखुदा—पु. [सं.] १ गवत कापणारा. २ मूर्ख; अडाणी माणूस.

घसना—क्रि. अ. [सं.] घांसणें; चोळणें; घासटणें. [जाणें.

घसिटना—क्रि. अ. [सं.] ओढलें

घसियारा—पु. [सं.] गवत कापणारा, विकणारा.

घसीट—स्त्री. [सं.] १ घाअीनें खरडलेला मजकूर. २ खरडणें. वि. खरडलेला; घाअीनें लिहिलेला.

घसीटना—क्रि. स. [सं.] १ फरफटणें; ओढणें. २ गुंतविणें; बळेंच ओढणें (कामांत). ३ खरडणें; घाअीनें लिहिणें.

घस्सा—पु. [दे.] धक्का; रेटा.

घहरना, घहराना—क्रि. अ. [अनु.] गरजणें; मोठा आवाज करणें.

घाँ*—स्त्री. [सं.] दिशा; बाजू.

घाँघरा—पु. [दे.] लहंगा; मोठा परकर; घाघरा.

घाँटी—स्त्री. [सं.] घाटी (जनावरांच्या गळ्यांतील); घंटा.

घाँटो—पु. [सं.] चैत्रांत गाअिलें जाणारें अेक गाणें.

घाँही*—पु. [सं.] बाजू; दिशा.

घा*—स्त्री. [सं.] बाजू; दिशा.

घाअि*—पु. [सं.] घाव; जखम.

घाअिल*—वि. [सं.] घायाळ; जखमी.

घाअी—स्त्री. [सं.] १ (दोन बोटांमधील) वेचक. २ घाव; जखम.

घाअु*—पु. [सं.] घाव; जखम.

घाअूघप—वि. [सं.] मुकाट्यानें गडप करणारा. [माणूस.

घाघ—पु. [दे.] धूर्त; कावेबाज

घाघरा—पु. [सं.] मोठा परकर; लहंगा.

घाघरा—स्त्री. [सं.] शरयु नदी.

घाट—पु. [सं.] १ नदीचा घाट. २ पर्वतांतील अुंचसखल मार्ग. ३ दिशा; बाजू. ४ तऱ्हा; पद्धत; वर्तणूक. ५ तलवारीची धार. ६ डोंगर. (मु.) घाट घाट का पानी पीना–बारा गांवचें पाणी पिणें.

घाटवाल—पु. [सं.] घाटावरील ब्राह्मण; पंड्या.

घाटा—पु. [सं.] तोटा; नुकसान.

घाटारोह*—पु. [सं.] नदीकांठची जागा अडविणें किंवा राखून ठेवणें. [कमी.

घाटि*—वि. [सं.] न्यून; थोडें;

घाटिया—पु. [सं.] १ नदीकांठचा अुपाध्याय. २ गंगापुत्र.

घाटी—स्त्री. [सं.] दरी; दोन पर्वतांमधील सखल भाग.

घात—पु. [सं.] १ आघात; प्रहार; धक्का. २ वध; हत्या. ३ अहित; वाअीट चिंतणें. ४ क्लुप्ति. ५ डाव (साधणें); संधि.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घातक, घातकी—पु. [सं.] घात करणारा; घातकी. **घातिनी**–वि.स्त्री. घात करणारी; घातकी. **घाती**–वि. घात करणारा. [वेळची मूठ).

घान—पु. [सं.] घाणा (अेक

घाम—पु. [सं.] ऊन.

घामड़—वि. [सं.] १ अुन्हामुळें व्याकुळ झालेलें (जनावर). २ मूर्ख.

घाय*—पु. [सं.] जखम; घाव.

घायल—वि. [सं.] घायाळ; जखमी.

घाल-ला—पु. [सं.] धार; मापापेक्षां थोडें वर घालणें. [ठेवणें.

घालना—क्रि. स. [सं.] घालणें;

घालमेल—पु. [सं.] १ स्नेह; घनिष्ठता. २ वस्तूंचें मिश्रण.

घास—स्त्री. [सं.] १ गवत; चारा. (मु.) घास काटना, खोदना अथवा छीलना–फुकट वेळ घालविणें.

घिग्घो—स्त्री. [अनु.] १ हुंदका. २ वोबडी (वळणें).

घिघियाना—क्रि. अ. [अनु.] केविलवाणें होअून विनंति करणें; गयावया करणें.

घिचपिच—स्त्री. [सं.] १ जागेचा संकोच; जागेची अडचण. २ गर्दी; दाटी.

घिन—स्त्री. [सं.] १ घृणा; तिरस्कार. २ शिसारी; किळस; जुगुप्सा.

घिनाना—क्रि. अ. [सं.] घृणा करणें; तिरस्कार करणें.

घिनावना, घिनौना—वि. [सं.] १ शिसारी अुत्पन्न करणारा; किळसवाणा; घाणेरडा. २ तिरस्करणीय; त्याज्य. [गिलकें.

घियातोरी—स्त्री. [सं.] घोसाळें;

घिरना—क्रि. अ. [सं.] १ वेढलें जाणें; घेरलें जाणें. २ अेकत्र होणें.

घिरनी—स्त्री. [सं.] १ खराडी; कप्पी; चांक. २ दोर वळण्याचें चाक; खराडी.

घिराअी—स्त्री.[सं.] १ घेरा; परीघ; वेढा. २ गुरें चरावयास नेण्याचें काम किंवा मोबदला.

घिराव—पु. [सं.] घेर; घेरा; परीघ.

घिसघिस—स्त्री. [सं.] दिरंगाअी; दीर्घसूत्रीपणा.

घिसना—क्रि. स. [सं.] रगडणें; घासणें; अुगाळणें. क्रि. अ. झिजणें.

घिसवाना—क्रि. स. [सं.] घासून घेणें; घासविणें; अुगाळून घेणें.

घिसाअी—स्त्री. [सं.] घासण्याचें काम किंवा घासणावळ.

घिस्सा—पु. [सं.] १ घासण्याची क्रिया. २ धक्का; ठोसा; रेटा. ३ ठेंच.

घी—पु. [सं.] तूप; घृत.

घीकुवाँर—पु. [सं.] कोरफड.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घुँअिँ, घुँअिँ-याँ—स्त्री. [दे.] अळवाचा कांदा; अळकुडी.

घुँघनी—स्त्री. [अनु.] अुसळ.

घुँघरारे-राले—वि. [सं.] कुरळे (केंस).

घुँघरु—स्त्री. [अनु. + सं.] १ घुंघुर. २ घुंघुरांचा सर. ३ घागरी.

घुंडी—स्त्री. [सं.] १ गुंडी; वटण. २ हातांत किंवा पायांत घालण्याच्या कड्याच्या तोंडाजवळील गांठ.

घुग्घी—स्त्री. [दे.] धनगर किंवा शेतकऱ्याची कांबळी; कुंची (ही अून पावसापासून बचाव करण्याकरितां वापरतात).

घुग्घू—पु. [सं.] घुबड.

घुघुआना—क्रि.अ.[सं.] १ घुबडाचें ओरडणें. २ मांजराचें गुरगुरणें.

घुटकना—क्रि. स. [अनु.] १ घोट घोट पिणें. २ गिळणें.

घुटना—क्रि. अ. [सं.] श्वास कोंडणें; जीव गुदमरणें. (मु.) घुट घुटकर मरना-गुदमरून मरणें.

घुटना—पु. [सं.] गुडघा.

घुटरूँ—पु. [सं.] गुडघा.

घुटवाना—क्रि. स. [अनु.] १ घोटविणें; घोटून घेणें. २ हजासत करविणें.

घुटाअी—स्त्री. [सं.] १ घोटण्याचें काम. २ घोटणावळ. [घेणें.

घुटाना—क्रि. स. [सं.] घोटवून

घुट्टी—स्त्री. [अनु.] बाळगुटी; बाळगोळी.

घुट्टुरुन-रुवन—क्रि. वि. [सं.] गुडघ्यानें (चालणें, रांगणें).

घुड़कना—क्रि. स. [सं.] दटावणें; धमकी देणें; वसकन् अंगावर येणें.

घुड़की—स्त्री. [सं.] धमकी; दटावणी.

घुडचढ़ा—पु. [सं.] घोडेस्वार.

घुड़चढ़ी—स्त्री. [सं.] वरानें घोड्यावर बसून वधुगृहीं जाण्याची पद्धत.

घुड़दौड़—स्त्री. [सं.] १ घोडदौड. २ घोडदौडीचें मैदान. ३ अेक प्रकारचा जुगार. ४ अेक प्रकारची मोठी नाव.

घुड़साल—स्त्री. [सं.] घोडशाळा; तबेला; घोड्यांची पागा.

घुन—पु. [सं.] कीड; घुणा.

घुनघुना—पु. [अनु.] खुळखुळा.

घुनना—क्रि. अ. [सं.] कीड लागणें (लांकूड, धान्य वगैरे).

घुन्ना—वि. [अनु.] १ कुढ्या; मनांत अढी बाळगणारा. २ घुम्या.

घुप—वि. [सं.] दाट (अंधार).

घुमक्कड़—वि. [सं.] भटक्या.

घुमटा—पु. [सं.] भोंवळ; चक्कर.

घुमड़—स्त्री. [सं.] मेघांचा जमाव; मेघांची दाटी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घुमड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ ढग जमून येणें. २ अेकत्र होणें; जमणें.

घुमाव—पु. [सं.] १ वळण; वांक. २ फेरा; चक्कर.

घुमरना, घुम्मरना*—क्रि. अ. [सं.] १ ढग अेकत्रित येणें. २ मोठा आवाज होणें. ३ फिरणें.

घुरकना*—क्रि. स. [सं.] दटावणें. भीति दाखविणें.

घुरघुराना—क्रि. अ. [अनु.] "खर खर" आवाज होणें (घसा).

घुरना*—क्रि. अ. [सं.] मिसळणें; अेकजीव होणें.

घुरविनिया—स्त्री. [सं.] रस्त्यावरील केरकचऱ्याच्या ढिगांतून धान्य, कागद, कपडे वगैरे अुपयुक्त वस्तु गोळा करण्याचा धंदा.

घुलना—क्रि. अ. [सं.] १ विरघळणें; मिसळणें; अेकजीव होणें. २ रागानें निःसत्त्व होणें. (मु.) घुलघुल कर बातें करना–गुलगुल गोष्टी करणें.

घुलवाना—क्रि. स. [सं.] विरघळविणें; वितळविणें.

घुलाना—क्रि. स. [सं.] १ विरघळविणें. २ चघळणें.

घुलावट—स्त्री. [सं.] मिसळणें; अेकजीव होणें.

घुसना—क्रि. अ. [सं.] शिरणें; आंत जाणें. २ बोंचणें; रुतणें.

घुसाना, घुसेड़ना—क्रि. स. [सं.] १ घुसडणें; खुपसणें; आंत घालणें. २ टोंचणें; बोंचणें.

घूँघट—पु. [सं.] घुंघट; ओढणीचा तोंडावरील भाग.

घूँघर—पु. [सं.] केसांचें नागमोडी वळण. [घुंगुरवाळा.

घूँघरवारे-वाले—वि. [अनु.]

घूँट—पु. [अनु.] घोट.

घूँटना—क्रि. स. [अनु.] पिणें; गिळणें; घोट घेणें. [बाळगोळी.

घूँटी—स्त्री. [अनु.] बाळगुटी;

घूँसा—पु. [सं.] १ ठोसा, बुक्की. २ हाताची मूठ.

घूआ—पु.[दे.] बुलबुल अि.पक्ष्यांना खावयास घालतात तो किडा.

घूमना—क्रि. अ. [सं.] १ फिरणें; भटकणें; गमणें. २ वळणें. ३ परत येणें. ४ प्रवास करणें.

घूरना—क्रि. अ. [सं.] डोळे वटारून पाहणें; रागानें रोखून पाहणें.

घूरा—पु. [सं.] १ केरकचरा. २ अुकिरडा. [२ गळा.

घेघा—पु. [दे.] १ अन्ननलिका.

घेर—पु. [सं.] घेर; परीघ.

घेरघार—स्त्री. [सं.] १ वेढा घालण्याची क्रिया. २ सभोंवतालचा फैलाव; पसारा. ३ खुशामत; विनंति.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

घेरना—क्रि. स. [सं.] १ घेरणें; वेढा घालणें; गराडा घालणें. २ गुरें चरावयास नेणें. ३ जागा ताब्यांत ठेवणें.

घेरा—पु. [सं.] १ परीघ; वर्तुळ; वेढा. २ परिवेष्टित स्थान; वेढलेली जागा; आवार.

घेवर—पु. [सं.] घीवर (पक्वान्न).

घेया—पु. [सं.] कच्च्या दुधावरची निवळी; लोणी. [लांछन.

घैर-रू-रो—पु. [दे.] अपकीर्ति;

घोंघा—पु. [दे.] गोगलगाय. वि. मूर्ख.

घोंटना—क्रि. स. [अनु.] १ घोंट-घोंट पिणें. २ पचविणें.

घोंसला—पु. [सं.] घरटें.

घोंसुआं*—पु. [सं.] घरटें.

घोटना—क्रि. स. [सं.] १ घोटणें; वांटणें; घोटून बारीक पूड करणें. २ अभ्यास करणें; परिश्रम करणें. ३ दाबणें (गळा). ४ चिकण किंवा चकचकीत करणें.

घोटवाना—क्रि. स. [सं.] घोटवून घेणें; वाटवून घेणें.

घोटा—पु. [सं.] १ वत्ता. २ घोटण्याची किंवा वांटण्याची क्रिया.

घोटाई—स्त्री. [सं.] १ घोटण्याची किंवा वांटण्याची मजुरी; घोटणावळ. २ घोटण्याची क्रिया; घोटणी.

घोड़ानस—स्त्री. [सं.] घोडशीर.

घोड़िया—स्त्री. [सं.] १ खुंटी. २ घोडा (तुळअीखालचा). ३ घोडी. ४ छोटी घडवंची; घोडी.

घोर—वि. [सं.] १ भयंकर. २ दाट; गाढ. ३ खोल. ४ वाअीट. ५ पुष्कळ; अतोनात. ६ कठीण; ठणक.

घोरा*—पु. [सं.] १ खुंटा. २ घोडा.

घोरी—स्त्री. [सं.] अघोरी (अेक पंथ).

घोलना—क्रि. स. [सं.] घोळणें; मिसळणें; अेकजीव करणें.

घौद—पु. [दे.] घड; घोंस (फळांचा).

च

चंग—स्त्री. [फा.] अेक प्रकारचें डफासारखें वाद्य.

चंग—स्त्री. [सं.] पतंग (कागदी); मोठा पतंग.

चंगना*—क्रि. स. [सं.] ओढणें; ताणणें; आवळणें.

चंगा—वि. [सं.] १ निरोगी; धडधाकट. २ छान; सुंदर. ३ निर्मळ; शुद्ध.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चंगु*—पु. [सं.] १ पंजा. २ पकड; तावडी.

चंगुल—पु. [सं.] पंजा; मांजर; पक्षी अि. (मु.) चंगुलमें फँसना–पकडींत-तावडींत सांपडणें.

चँगेर-री—स्त्री. [सं.] १ करंडी. २ फुलाची परडी व टोपली. ३ पखाल.

चंच-चु*—[सं.] चोंच. पु. १ अेरंडाचें झाड. २ हरीण.

चंचला—स्त्री. [सं.] १ लक्ष्मी. २ वीज. [२ हुशार; चलाख.

चंट*—वि. [सं.] १ धूर्त; कावेबाज.

चंड—वि. [सं.] १ अुग्र; प्रखर. २ बलवान्. ३ कठीण; बिकट. ४ रागीट; चिडाचिडा.

चंडता*—स्त्री. [सं.] प्रबलता.

चँड़ाअी*—स्त्री. [सं.] १ घाअी; त्वरा; जलदी. २ जबरदस्ती.

चंडू—पु. [सं.] अफूपासून तयार केलेला मादक पदार्थ.

चंडूख़ाना—पु. [सं.+फा.] चंडू, चरस वगैरे सेवन करणाऱ्यांचा अड्डा.

चंडूबाज़—पु. [सं.+फा.] चंडू पिणारा.

चंडूल—पु. [दे.] चंडोलपक्षी.

चंडोल—पु. [सं.] अेक प्रकारची पालखी.

चंद—वि. [फा.] थोडें; कांहीं.

चंदन—पु. [सं.] १ चंदनाचें झाड. २ चंदनाचें खोड. ३ चंदनाचा लेप; अुटी. [लेला; टकल्या.

चँदला—वि. [सं.] टक्कल पड-

चँदवा—पु. [सं.] १ चांदवा. २ अेक प्रकारचा लहान मंडप व छत.

चंदा—पु. [सं.] चंद्र.

चंदा—पु. [फा.] १ वर्गणी; पट्टी. २ दान; देणगी.

चँदिया—स्त्री. [सं.] १ टाळू; कवटी. २ दामटी; लहान पोळी; चानकी.

चंद्रमा—पु. [सं.] चंद्र.

चंद्रहास—पु. [सं.] १ रावणाच्या तलवारीचें नांव. २ तलवार; खड्ग.

चंपअी—वि. [सं.] चांफ्याच्या रंगाचा; पिवळसर.

चंपत—वि. [दे.] गडप झालेला; पसार; निसटलेला; पळालेला.

चँपना—क्रि. अ. [सं.] १ ओझ्या-खालीं दबणें; चेपलें जाणें. २व्याकुळ होणें. क्रि. स. चेपणें; दाबणें.

चँवर—पु. [सं.] १चवरी. २झालर. ३ घोडा, अि. च्या डोक्यावर लावावयाचा तुरा.

चँवरढार—पु. [सं.] चवरी फिरविणारा.

चअुर*—पु. [सं.] चवरी.

चअुहट्ट*—पु. [सं.] चौक; चौरस्ता; बाजार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चक—पु. [सं.] १ चकवा; चक्रवाक (पक्षी). २ अेक प्रकारचें खेळणें, चक्की. ३चाक. ४ जमिनीचा तुकडा. ५ खेडें. ६ विपुलता. ७ अधिकार. वि. भरपूर; पुष्कळ.

चकअी—स्त्री. [सं.] चक्रवाक पक्ष्याची मादी; चकवी.

चकचकाना—क्रि. अ. [अनु.] १ थेंब थेंब बाहेर येणें. २ ओलेंचिंब होणें; भिजणें.

चकचौंधना—क्रि. अ. [सं.] अतिशय प्रकाशामुळें डोळे दिपणें; अंधेरी येणें. **चकचौंध, चकाचौंध**—स्त्री. डोळे दिपणें; चक्क होणें.

चकडोर—स्त्री. [सं.] चक्रीला (खेळणें) गुंडाळलेला दोरा.

चकती—स्त्री. [सं.] १ ठिगळ. २ चकती; कापडाची किंवा चामड्याची पट्टी.

चकत्ता—पु. [सं.] १ चकंदळ; नाय-ट्याचा डाग किंवा चट्टा. २ दांतानें चावल्याचा व्रण; खूण. ३ गांध; फोड; अवाळूं (खाजविल्यामुळें झालेलें).

चकना*—क्रि. अ. [सं.] १ चकित होणें; विस्मित होणें.२साशंक होणें.

चकपकाना—क्रि. अ. [सं.] कावरेंबावरें होणें; स्तिमित होणें.

चकफेरी—स्त्री. [सं.] प्रदक्षिणा; फेरी.

चकबंदी—स्त्री. [सं. + फा.] जमिनीचे लहान लहान तुकडे पाडणें; धुरे पाडणें.

चकमा—पु. [सं.] १ हूल; फसवणूक. २ नुकसान; तोटा; हानि.

चकरवा—पु. [सं.] १ अनवस्था प्रसंग; पेंच. २ घोंटाळा; भानगड.

चकराना—क्रि. अ. [सं.] १चक्कर येणें; घेरी येणें. २ बुचकळ्यांत पडणें; गोंधळणें; भ्रांति पडणें. ३ घाबरणें.

चकरी—स्त्री.[सं.] १ चक्की; फिरकी. २ जातें. वि. अस्थिर; चंचल.

चकला—पु. [सं.] १ पोळपाट. २ जातें. ३ विभाग; प्रदेश. ४ वेश्यांचा शहरांतील राहण्याचा भाग.

चकला—वि. [सं.] रुंद.

चकली—स्त्री. [सं.] १ कप्पी; चाक. २ लहान सहाण.

चकलेदार—पु. [सं. + फा.] अेखाद्या प्रदेशाचा सरकारी अधिकारी किंवा कर वसूल करणारा.

चकवा—पु. [सं.] चक्रवाक (पक्षी).

चकहा*—पु. [सं.] चाक; चक्र.

चका*—पु. [सं.] १ चाक. २ चकवा पक्षी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चकाचक—वि. [अनु.] रसभरित; रसाळ. क्रि.वि.चापून;दाबून;भरपूर.

चकाबू—पु. [सं.] चक्रव्यूह.

चकितवंत*—वि. [सं.] आश्चर्ययुक्त; विस्मयकारक.

चकोटना—क्रि. स. [अनु.] चिमटा घेणें. [लिंबू.

चकोतरा—पु. [सं.] साखर-

चक्क—पु. [सं.] १ चकवा पक्षी. २ कुंभाराचें चाक.

चक्कर—पु. [सं.] १ चांक; गोल वस्तू. २ फेरा; चक्र. ३ परिभ्रमण. ४ गोंधळ; घोंटाळा.

चक्कवअि*—वि. [सं.] चक्रवर्ती; सार्वभौम (राजा).

चक्कवा—पु. [सं.] चक्रवाक; चकवा.

चक्का—पु. [सं.] १ चाक. २ चाकाच्या आकाराची गोल वस्तु. ३ गोटा; दगड.

चक्का—पु. [सं.] घट्ट गोळा.

चक्की—स्त्री. [सं.] जातें.

चख*—पु. [सं.] १ डोळा. २ दृष्टि.

चख़—स्त्री. [फा.] १ झगडा; भांडण. २ आरडाओरड; गिल्ला. (यौ.) चख़चख़-बोलाचाली; तंटा. वि. १ वाओट; खराब. २ दुष्ट.

चखना—क्रि. स. [सं.] चाखणें; चव घेणें; स्वाद घेणें.

चखाचखी—स्त्री. [फा.] १ वैमनस्य; वैर; बेबनाव. २ भांडण; तंटा.

चखाना—क्रि. स. [सं.] चाखावयास देणें; खाअूं घालणें.

चखु*—पु. [सं.] चक्षु; डोळा.

चखोड़ा—पु. [सं.] १ तीट (दृष्ट लागूं नये यासाठीं). २ गालबोट.

चगड़—वि. [दे.] चलाख; हुशार.

चचा—पु. [सं.] चुलता; काका. चचिया-वि. चुलत्याच्या बरोबरीचा; चुलत. चचिया ससुर-चुलत सासरा.

चचेरा—वि. [सं.] चुलत्यापासून जन्मलेला; चुलत. चचेरा भाअी-चुलत भाअू.

चचोड़ना—क्रि. स. [अनु.] चोखणें; दांतांनीं दाबून चोखणें.

चट—क्रि. वि. [सं.] चटकन्; झटदिशीं; ताबडतोब. वि. चट्ट; चाटून पुसून खाल्लेला. (मु.) चट कर जाना-खाअून चट्ट करणें.

चट*—पु. [सं.] १ डाग; चिन्ह. २ जखमेची खूण.

चटक—स्त्री. [सं.] वेग; गति; चपळाअी. क्रि. वि. चटपट; वेगानें.

चटक—पु. [सं.] चिमणा.

चटक—स्त्री. [सं.] १ कांति; चमक; दीप्ति; सौंदर्य. वि. चमकदार; सुंदर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चटकदार—वि. [सं. + फा.] १ चमकदार; कांतियुक्त. २स्वादिष्ट; रुचकर.

चटकना-खना—क्रि. अ. [अनु.] १ तडकणें; अुलणें; तिडतिडणें. २ अुमलणें. ३ खटका अुडणें. ४ चिडणें. ५ विकसणें. पु. थप्पड; चपराक.

चटकनी—स्त्री. [अनु.] बोलट (दाराचा).

चटक-मटक—स्त्री. [अनु.] थाट-माट; नटणें मुरडणें; नट्टापट्टा.

चटकाना—क्रि. स. [अनु.] १चट-पट शब्द करणें. २ चिडविणें. ३ वेगळें करणें; पृथक् करणें. जूतियाँ चटकाना–जोडे झिजविणें; वणवण करणें; दारोदार हिंडणें.

चटकारा—वि. [सं.] १ भडक; चकचकीत. २ चंचल; चपल. ३ स्वादिष्ट; रुचकर. [रांग.

चटकाली—स्त्री. [सं.] पक्ष्यांची

चटकीला—वि. [सं.] १ चमक-दार; भडक. २ खमंग; चमचमीत.

चटचटाना—क्रि. अ. [सं.] तड-तडणें; तडकणें; फुटणें.

चटपटा—वि. [अनु.] चुरचुरीत; खमंग; रुचकर.

चटपटी—स्त्री. [अनु.] १ आतु-रता; घाअी; अुत्कंठा. २ चुटपुट.

चटशाला, चटसार*—स्त्री. [सं.] मुलांची शाळा.

चटाअी—स्त्री. [सं.] चटअी.

चटाक-ख—पु. [अनु.] लांकूड मोडण्याचा आवाज.

चटाका-खा—पु. [अनु.] कडाका; कडाडण्याचा किंवा मोडण्याचा आवाज.

चटाना—क्रि. स. [अनु.] १ चाटविणें; खावविणें. २ लांच देणें. ३ धार लावणें.

चटापटी—स्त्री. [अनु.] घाअी.

चटावन—पु. [अनु.] अुष्टावण.

चटुल—वि. [सं.] १ चपल; चंचल; तरतरीत. २ सुंदर; मनोहर.

चटोरा—वि. [अनु.] १ लाल-चावलेला; चटावलेला (खाण्या-संबंधीं). २ खादलोलुप. **चटोरापन**-पु. चांगले पदार्थ खाण्याची चट.

चट्टान—स्त्री. [दे.] खडक.

चट्टा-बट्टा—पु. [अनु.] १ मुलांचीं लांकडी खेळणीं. २ जादूगाराच्या पोतडींतील गाटे, गोळ्या अि. (मु.) अेकही थैले के चट्टेबट्टे–अेका माळेचे मणी. **चट्टेबट्टे लड़ाना**–लावालावी करणें.

चट्टी—स्त्री. [दे.] १ मुक्कामाची जागा; यात्रेकरूंची अुतरण्याची जागा. २ नुकसान; हानि.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चट्टू—वि. [अनु.] चटावलेला; लालचावलेला.

चढ़ना—क्रि. अ. [सं.] १ चढणें; वर जाणें. २ अधिक होणें; चढणें (पाणी, भाव, स्वर, आवाज अि.). ३ चढाओ करणें; चाल करणें. ४ तंबोरा, सतार अि. ची तार चढविणें; ताणणें. ५ नोंद होणें; लिहिलें जाणें. ६ कर्ज देणें. [घेणें.

चढ़वाना—क्रि. स. [सं.] चढवून

चढ़ाओ—स्त्री. [सं.] १ चढणें. २ चढण. ३ हल्ला; आक्रमण.

चढ़ा-अुतरी—स्त्री. [सं.] चढ-अुतार. [चढाओढ.

चढ़ा-ऊपरी, चढ़ाचढ़ी—स्त्री. [सं.]

चढ़ाना—क्रि. स. [सं.] १ चढविणें; वर नेणें. २ अर्पण करणें; वाहणें.

चढ़ाव—पु. [सं.] १ वाढ; वृद्धि. २ चढण. ३ प्रवाहाच्या अुलट दिशेनें जाणें. (यौ.) चढ़ाव अुतार–चढ अुतार; अुंच सखल जागा.

चढ़ावा—पु. [सं.] १ विवाह-समयीं वरपक्षाकडून वधूला घालावयास दिला जाणारा दागिना. २ देवाला अर्पण केलेली वस्तु (नैवेद्य). ३ अुतारा. ४ अुत्तेजन. (मु.) चढ़ावा बढ़ावा देना–अुत्साह वाढविणें; अुत्तेजन देणें.

चतुरअी-राअी—स्त्री. [सं.] १ चातुर्य; हुशारी. २ धूर्तपणा; चलाखी.

चद्दर—स्त्री. [फा.] १ चादर. २ नदीच्या प्रवाहावरील पाण्याची पातळी (धारेजवळील); सपाट व स्थिर असा जलपृष्ठाचा भाग.

चनखना—क्रि. अ. [सं.] चिडणें; रागावणें.

चना—पु. [सं.] चणे; हरबरा. (मु.) नाकों चने चबवाना–सतावणें; हैराण करणें; नाकीं नअू आणणें.

चपकन—स्त्री. [अनु.] १ अेक प्रकारचा लांब अंगरखा. २ कोयंडा.

चपकना, चिपकना—क्रि. अ. [अनु.] १ चिकटणें. २ लागून असणें; जुळलेलें असणें.

चपटा, चिपटा—वि. [सं.] चपटा; बसलेला; दबलेला.

चपड़ा—पु. [सं.] लाखेचा तुकडा किंवा कांडी.

चपत—स्त्री. [सं.] १ चापट; चपराक; थप्पड. २ हानि; नुकसान; चाट.

चपना—क्रि. अ. [सं.] १ दबणें. २ शरमणें; लज्जित होणें.

चपनी—स्त्री. [सं.] १ पणती. २ वाटी. ३ संन्याशाचा कमंडलू.

चपरा—क्रि. वि. [अनु.] झटपट; ताबडतोब.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चपरास—स्त्री. [फा.] शिपायाचा पट्टा (बिल्ल्यासह). **चपरासी**–पु. शिपाअी; पट्टेवाला.

चपरि*—क्रि. वि. [सं.] १ चपळाअीनें. २ झटदिशीं.

चपाना—क्रि. स. [सं.] १ चेपून घेणें; रगडून घेणें. २ लाजविणें.

चपेट—स्त्री. [सं.] १ धपाटा; थप्पड. २ संकट; आपत्ति; दडपण. ३ पकड; तावा.

चपेटना—क्रि. स. [सं.] १ पकडून दाबणें. २ दटावणें; धमकाविणें. ३ जबरदस्तीनें पळविणें. [दाबणें.

चपेरना*—क्रि. स. [सं.] चेपणें;

चप्पड़—पु. [सं.] लाकडाची साल; चीप; ढलपा; छिलका.

चप्पा—पु. [सं.] १ चार अंगुळें जमीन. २ जमिनीचा लहानसा तुकडा. ३ चतुर्थांश. ४ थोडा भाग.

चप्पी—स्त्री. [सं.] चेपणें; चंपी.

चप्पू—पु. [सं.] अेक प्रकारचें वल्हें.

चबाना—क्रि. स. [सं.] चाअून चाअून खाणें. [ओटा.

चबूतरा—पु. [सं.] चबुतरा;

चबेना—पु. [सं.] चवीना; भाजलेलें धान्य (हरबरे अि.)

चबेनी—स्त्री. [सं.] फराळाचें किंवा न्याहारीचे पदार्थ. [घालणें.

चभाना—क्रि. स. [सं.] जेवावयास

चभोरना—क्रि. स. [अनु.] १ खूप चोपडणें; फासणें. २ वुचकळून काढणें (तेलांत, तुपांत); वुडवून काढणें.

चमक-दमक—स्त्री. [सं.] १ लखलखाट; झगझगाट. २ शोभा; दीप्ति.

चमकना—क्रि. अ. [सं.] १ चमकणें; प्रकाशणें; लखलखणें. २ भरभराट होणें. ३ दचकणें. ४ लचक भरणें; चमक भरणें.

चमकाना—क्रि. स. [सं.] १ चकचकीत करणें; अुजळा देणें. २ दचकाविणें; भिवविणें.

चमकीला—वि. [सं.] १ भडक; चकचकीत. २ भपकेदार.

चमकौवल—स्त्री. [सं.] १ चकचकीत करणें.

चमगादड़—पु. [सं.] वटवाघूळ.

चमचम—स्त्री. [दे.] अेक प्रकारची बंगाली वर्फी; मिठाअी.

चमड़ा—पु. [सं.] १ चामडें; कातडें. २ त्वचा. (मु.) **चमड़ा अुधेड़ना अथवा खींचना**–१ कातडें सोलणें. २ फोडून काढणें; खूप चोप देणें. [बाग. २ रमणीय स्थान.

चमन—पु. [फा.] १ बगीचा;

चमर—पु. [सं.] १ चवरी. २ वनगाय.

चमरख—पु. [सं.] रहाटाच्या सळअीला लागलेला कातडी तुकडा (चकती).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चमला—पु. [दे.] भिक्षापात्र.

चमाचम—वि. [सं.] चकचकीत.

चमार—पु. [सं.] चांभार; **चमारिन**–स्त्री. चांभारीण. **चमारी**–स्त्री. १ चांभारीण. २ चांभाराचें काम.

चमोटा—पु. [सं.] धार लावण्याचा कातड्याचा मोठा तुकडा. **चमोटी**–स्त्री. १ चाबूक; कोरडा. २ वेत; छडी. [जोडा.

चमौवा—पु. [सं. जुनापुराणा

चम्मच—पु. [फा.] चमचा.

चयन—पु. [सं.] १ संग्रह; संचय. २ निवड. ३ क्रमवार ठेवणें; रचणें.

चरक—पु. [सं.] १ दूत; जासूद. २ हेर; गुप्तचर. ३ प्रवासी; मुशाफर.

चरकटा—पु. [सं.] गवत किंवा चारा कापून आणणारा माणूस. २ कमी प्रतीचा किंवा साधारण माणूस.

चरका—पु. [फा.] १ जखम. २ कपट; फसवणूक. ३ चरका; चटका; डाग.

चरख—पु. [फा.] १ चरक; चाक. २ चरखा. ३ कुंभाराचें चाक; आकाश. ४ गोफण.

चरखी—स्त्री. [फा.] १ चाकासारखी फिरणारी वस्तू. २ लहान चरखा. ३ पाणी काढण्याची कप्पी.

चरचना—क्रि. स. [सं.] लेप लावणें; चर्चिणें; अुटी लावणें.

चरचराना—क्रि. अ. [अनु.] चरचरणें; झणझणणें; वेदना होणें.

चरन*—पु. [सं.] चरण; पाय.

चरना—क्रि. स. [सं.] चरणें.

चरना—क्रि. अ. [सं.] हिंडणें; फिरणें.

चरनि*—स्त्री. [सं.] चाल.

चरनी—स्त्री. [सं.] १ गुरें चारण्याची जागा; गायरान. २ गुरांना वैरण घालण्याची पाटी. ३ वैरण; चारा.

चरपट—पु. [सं.] १ धपाटा; थापड; थप्पड. २ अुचल्या; चोर.

चरपरा—वि. [अनु.] झणझणीत; तिखट. **चरपराहट**–स्त्री. १ तिखटपणा; झणझणीतपणा. २ द्वेष; मत्सर. ३ जखमेची आग; तिडीक.

चरपोती—स्त्री. [दे.] मजा मारणें (दुसऱ्याच्या जिवावर).

चरब, चर्ब—वि. [फा.] १ चिकण. २ स्थूल; जाड. ३ चपळ.

चरबाँक-बाक—वि. [सं.] धूर्त; चलाख; कावेबाज. [प्रतिकृति.

चरबा—पु. [फा.] नक्कल;

चरम—वि. [सं.] अंतिम; शेवटचा; पराकाष्ठेचा.

चरमराना—क्रि. अ. [अनु.] कर्र कर्र असा आवाज होणें. **चरमर**–पु. जोडा किंवा कर्र कर्र असा आवाज.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चरवाअी-ही—स्त्री. [सं.] १ गुरें चारण्याची मजुरी. २ गुरें चारण्याचें काम.

चरवाना—क्रि. स. [सं.] चारविणें; चारण्याचें काम दुसऱ्याकडून करून घेणें.

चरवाहा—पु. [सं.] गुराखी.

चरवैया—पु. [सं.] गुरें चारणारा; गुराखी.

चरस—पु. [सं.] १ मोट. २ मादक पदार्थ; चरस. **चरसी**—पु. १ मोट हांकणारा. २ चरस पिणारा.

चरसा—पु. [सं.] १ गाअीचें किंवा म्हशीचें कातडें. २ मोट.

चरागाह—पु. [फा.] गायरान; कुरण. [२ गप्पागोष्टींत गुंतविणें.

चराना—क्रि. स. [सं.] १ चारणें.

चरावर*—स्त्री. [दे.] बडबड; बकवा. [पशु.

चरिंदा—पु. [फा.] चरणारा प्राणी;

चरितार्थ—वि. [सं.] १ कृतार्थ; कृतकृत्य. २ तंतोतंत लागू पडणारा.

चरी—स्त्री. [सं.] १ कुरण; गायरान. २ हिरवा चारा (कडबा).

चरू—पु. [सं.] १ यज्ञाकरितां शिजविलेलें अन्न किंवा त्याचें भांडें. २ कुरण. ३ यज्ञ.

चरेरा—वि. [अनु.] १ चिरक्या आवाजाचा; कर्कश. २ खडबडीत; खरखरीत.

चरैया—पु. [सं.] १ चरणारा; २ चारणारा; गुराखी.

चर्चक—पु. [सं.] चर्चा करणारा.

चर्राना—क्रि. अ. [अनु.] १ चुरचुरणें. २ अतिशय अिच्छा होणें. ३ रूक्षपणामुळें तडतडणें; फाटणें.

चर्री—स्त्री. [अनु.] मर्मी लागणारी गोष्ट. [यात्रा. २ मृत्यु.

चलचलाव—पु. [सं.] १ प्रवास;

चलता—वि. [सं.] १ चालू; प्रचलित. २तरतरीत; हुषार. ३ कार्यक्षम.

चलती—स्त्री. [सं.] १ चलती; प्रगति. २आदर; सन्मान. वि. चालू.

चलन—पु. [सं.] १ चाल; गति. २ रीति; रिवाज; पद्धत. ३ चलन; व्यवहारांत येणारी गोष्ट.

चलनसार—वि. [सं.] १ चालू; प्रचलित. २ टिकाअू.

चलना—क्रि. अ. [सं.] १ चालणें; गमन करणें; अेका ठिकाणाहून दुसरीकडे जाणें. २ निर्वाह होणें. ३ प्रवाहयुक्त होणें; वाहणें. ४ वाढणें; भरभराट होणें. ५ प्रभावी किंवा परिणामकारक होणें. ६ आरंभ होणें. ७ चालू असणें. ८ टिकणें. ९ लागू होणें. (मु.) पेट चलना-१ जुलाब होणें. २ निर्वाह होणें. चल बसना-मृत्यु होणें. अपने चलते-१ आपल्या जीवभर; स्वतः असेपर्यंत. २ यथाशक्ति.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चलवाना—क्रि. स. [सं.] चालविणें; चालावयास लावणें.

चलाऊ—वि. [सं.] १ टिकाऊ; मजबूत. २ तात्पुरता; कामचलाऊ.

चलाका*—स्त्री. [सं.] वीज.

चलाचल*—स्त्री. [सं.] गति; चाल.

चलाचल*—वि. [सं.] चंचल; चपल.

चलाचली—स्त्री. [सं.] १ निघण्याची घाअी; गडबड. २ निघण्याची तयारी किंवा वेळ. वि. निघावयास तयार झालेला.

चलान, चालान—स्त्री. [सं.] १ गिरफदारी; अटक. २माालाची रवानगी. ३ मालाचें बीजक. ४ आलेला किंवा धाडलेला माल. ५ रवानगी.

चलाना—क्रि. स. [सं.] १ चालविणें; जावयास लावणें; चालना किंवा गति देणें. २ मारणें (नेम, बंदूक). ३ अुपयोगांत किंवा व्यवहारांत आणणें.

चलावा—पु. [सं.] १ रीति; चाल. २ आचरण. ३ द्विरागमन. ४ अुतारा.

चवन्नी—स्त्री. [सं.] पावली.

चवा*—स्त्री. [सं.] अेकदम चोहों बाजूंस वाहणारा वारा.

चवाअी-अू, चवैया*—पु. [सं.] १ निंदक; बदनामी करणारा. २ चुगलखोर.

चवाव—पु. [सं.] १ लोकापवाद; अफवा. २ निंदा; बदनामी.

चश्म—स्त्री. [फा.] डोळा; नेत्र.

चश्मदीद—वि. [फा.] डोळ्यांनीं प्रत्यक्ष पाहिलेलें; खरें.

चश्मपोशी—स्त्री. [फा.] दुसऱ्याच्या दोषांकडे दुर्लक्ष करणें किंवा डोळेझांक करणें.

चश्मा—पु. [फा.] १ चाळिशी; अुपनेत्र; चष्मा. २ पाण्याचा झरा.

चष*—पु. [सं.] चक्षु; डोळा.

चषचोल*—पु. [सं.] डोळ्याची पापणी.

चषक-सक—पु. [सं.] १ मद्याचा पेला. २ मध.

चसक—स्त्री. [दे.] पीडा; वेदना.

चसकना—क्रि. अ. [दे.] ठणकणें; वेदना होणें.

चसका—पु. [सं] १ चटक; आवड; आस्वाद; गोडी. २ नाद; संवय; व्यसन.

चसना—क्रि. अ. [फा.] चिकटणें.

चस्पाँ—वि. [फा.] चिकटविलेला; डकविलेला.

चहकना—क्रि. अ. [अनु.] किलबिल करणें. **चहक**—स्त्री. चिवचिव; किलकिलाट; किलकिल.

चहचहा—पु. [अनु.] १ किलबिल; किलकिलाट. २ विनोद; थट्टा. वि. आनंद व अुत्साहित करणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चहचहाना—क्रि. अ. [अनु.] चिवचिवणें; किलबिल करणें.

चहबच्चा—पु. [फा.] १ पाण्याचा हौद; खड्डा. २ धान्य सांठविण्याचें तळघर. **चहर***—स्त्री. १ आनंदोत्सव; आनंदीआनंद. २ आरडाओरड; कल्लोळ.

चहरना—क्रि. अ. [अनु.] आनंदित होणें; प्रसन्न होणें.

चहल—स्त्री. [अनु.] चिखल; गाळ. [अुल्हास; अुत्साह.

चहल—स्त्री. [सं.] आनंद;

चहलक़दमी—स्त्री. [अनु.+फा.] सहल; शतपावली.

चहलपहल—स्त्री.[अनु.]१ आनंद; अुल्हास; अुत्साह. २ धामधूम.

चहला—पु. [सं.] चिखल; गाळ.

चहारदीवारी—स्त्री. [फा.] आवाराची भिंत (चोहों बाजूंची).

चहारूम—वि. [फा.] १ चौथा. २ अेक चतुर्थांश.

चहुँ-हूँ*—वि. [सं.] चार (संख्या); चारी. [लाडका.

चहेता—वि. [सं.] आवडता;

चहोरना—क्रि. अ. [दे.] १ अेका जागेवरून अुपटून दुसरीकडे लावणें (रोप). २ सांभाळणें; देखरेख करणें.

चाँकना—क्रि. स. [सं.] खळ्यांतील धान्याच्या राशीभोंवतीं रेघ ओढणें व त्यावर खुणा करणें.

चाँक—पु. धान्याच्या राशीवर रेघा ओढण्याची काठी.

चाँचर-रि—स्त्री. [सं.] वसंतऋतूंत गाअिला जाणारा अेक राग.

चाँचु*—पु. [सं.] चोंच.

चाँटा—पु. [अनु.] चपराक; थप्पड.

चाँटी—स्त्री. [अनु.] मुंगी.

चाँड—स्त्री. [सं.] टेकू; आधार. वि. १ प्रबळ; बलवान्. २ अुग्र. ३ तृप्त; संतुष्ट.

चाँडना—क्रि. स. [?] १ खोदणें; खणणें. २ अुपटणें; अुध्वस्त करणें.

चाँडिला*—वि. [सं.] १ प्रबळ; बलवान्. २ खोडकर; खट्याळ. ३ अधिक; पुष्कळ.

चाँद—पु. [सं.] चंद्र.

चाँदतारा—पु. [सं.] १ अेक प्रकारची झिरझिरीत मलमल, जीवर टिकल्या असतात. २ मोठा पतंग.

चाँदनी—स्त्री. [सं.] १ चांदणें. २ मोठी पांढरी चादर. ३ चांदवा; छत.

चांदमारी—स्त्री. [सं.] भिंतीवर निशाण किंवा खूण करून बंदुकीनें नेम मारण्याचा अभ्यास.

चाँपना—क्रि. स. [सं.] १ दाबणें; पकडींत चेपून धरणें. २ बळकावणें; दाबून ठेवणें. **चाँप**—स्त्री. १ चाप; दाब. २ बंदुकीचा घोडा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चाअु*—पु. [सं.] आवड; गोडी; रुचि.

चाक—पु. [फा.] तडा; फट.

चाक—वि. [तु.] १ दृढ; मजबूत. २ धट्टाकट्टा.

चाकचक—वि. [तु. + अनु.] चारीहि बाजूंनों मजबूत; सुरक्षित.

चाकना—क्रि. स. [सं.] मर्यादा ठरविण्याकरितां भोंवतालीं वर्तुळाकार रेघ काढणें (विशेषतः खळ्याभोंवतीं) व त्यावर खुणा करणें.

चाचर-रि*—स्त्री. [सं.] शिमग्याच्या अुत्सवांतील नाचरंग.

चाचरी—स्त्री. [सं.] योगांतील अेक मुद्रा.

चाट—स्त्री. [अनु.] १ चट; चटक; गोडी; लालसा. २ नाद; खोड; व्यसन. ३ खमंग पदार्थ (बटाटेवडा अि.).

चाटना—क्रि. स. [अनु.] चाटणें.

चाटु—पु. [सं.] १ गोडगोड गोष्टी. २ खुशामत; हांजीहांजी. चाटुकार—पु. हांजीहांजी करणारा; खुशामत्या. चाटुकारी—स्त्री. खोटी स्तुति; खुशामत.

चाड़*—स्त्री. [सं.] १ प्रेम; प्रीति. २ आवड.

चाढ़ा*—पु. [सं.] १ प्रियकर; प्रेमी.

चादर—स्त्री. [फा.] १ पलंगपोस; चादर. २ पांघरण्याचें वस्त्र; पासोडी. ३ धबधब्याचें पाणी पडत असतांना पाण्याच्या पातळीचा दिसणारा समपृष्ठ भाग. ४ अेखाद्या धातूचा चौकोनी पत्रा.

चाप—पु. [सं.] धनुष्य. स्त्री. १ दाब. २ पायांचा आवाज; चाहूल.

चापना—क्रि. स. [सं.] दाबणें.

चापलूस—वि. [फा.] खुशामत करणारा. चापलूसी—स्त्री. खुशामत.

चाबना—क्रि. स. [सं.] १ चर्वण करणें. २ खूप खाणें; चापणें.

चाबी-भी—स्त्री. [सं.] चावी; किल्ली.

चाम—पु. [सं.] कातडें; चामडें. (मु.) चामके दाम चलाना—अन्याय करणें; चामड्याचीं नाणीं चालविणें.

चामीकर—पु. [सं.] सोनें; सुवर्ण. वि. सोनेरी. [स्त्री. चहापाणी.

चाय—स्त्री. [ची.] चहा. चायपानी-

चायक*—पु. [सं.] अिच्छुक.

चार-आअीना—पु. [फा.] चिलखत.

चारख़ाना—पु. [फा.] रंगीत चौकटी असलेलें कापड.

चारजामा—पु. [फा.] जीन; खोगीर. [तट.

चारदीवारी—स्त्री. [फा.] आवार;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चारना*—क्रि. स. [सं.] चारणें.

चारपाअी—स्त्री. [सं.] बाज; खाट.

चारयारी—स्त्री. [सं. + फा.] १ चार मित्रमंडळी; चौकडी. २ सुन्नी मुसलमानांचे पहिले चार खलीफा.

चारा—पु. [सं.] चारा; गवत.

चारा—पु. [फा.] १ अुपाय; अिलाज. २ अधिकार; तावा.

चाराजोअी—स्त्री. [फा.] फिर्याद; दावा.

चाल—स्त्री. [सं.] १ चाल; गति. २ चालण्याची ढब. ३ वागणूक; वर्तणूक. ४ रीति-रिवाज; प्रथा. ५ युक्ति; क्लुप्ति. ६ बुद्धिबळाच्या खेळांत मोहऱ्यानें केलेली खेळी. ७ हालचाल; खळबळ. ८ घडण; बनावट. ९ कावा. १० तऱ्हा; पद्धत. [वागणूक; आचरण.

चालचलन—पु. [सं.] वर्तन;

चालढाल—स्त्री. [सं.] १ आचरण; वागणूक. २ तऱ्हा; पद्धत; चाल.

चालन—पु. [सं.] कोंडा; चाळग.

चालना*—क्रि. स. [सं.] १ हलविणें; डोलविणें. २ चाळणें. ३ नेणें. क्रि. अ. चलणें.

चालबाज़—वि. [सं. + फा.] धूर्त; वस्ताद; कावेबाज.

चालाक—वि. [फा.] १ चतुर; दक्ष; चलाख. २ धूर्त; लबाड.

चालाकी—स्त्री. १ हुशारी; चलाखी; चाणाक्षपणा. २ धूर्तपणा; लुच्चेगिरी.

चाली—वि. [सं.] १ कपटी; धूर्त; कावेबाज; वेरकी. २ खोडकर; अुपद्रवी.

चालीस—वि. [सं.] चाळीस.

चालीसा—पु. १ चाळीस वस्तूंचा संग्रह. २ चाळीस दिवस.

चाव—पु. [सं.] १ आवड; गोडी; रुचि. २ प्रेम; प्रीति. ३ अुत्कंठा. ४ लाड; कौतुक. [२ भात.

चावल—पु. [सं.] १ तांदूळ.

चाशनी—स्त्री. [फा.] साखरेचा अगर गुळाचा पाक.

चाष—पु. [सं.] तास पक्षी.

चाष*—पु. [सं.] डोळा.

चासा—पु. [दे.] १ नांगर हांकणारा. २ शेतकरी.

चाह*—स्त्री. [सं.] १ खबर; वातमी. २ मर्म.

चाहना—क्रि. स. [सं.] १ अिच्छा करणें; चाहणें. २ आवडणें; प्रेम करणें. ३ मागणें; याचना करणें.

चाह—स्त्री. १ अिच्छा; अभिलाष; आवड. २ प्रेम; प्रीति. ३ आदर; वाहवा; चहा. ४ आवश्यकता; गरज; मागणी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चाहि*—अव्य. [सं.] पेक्षां; –च्या पेक्षां.

चाहिअे—अव्य. [सं.] हवें; पाहिजे.

चाही—वि. स्त्री. [सं.] आवडती; लाडकी.

चाहे—अव्य. [सं.] वाटल्यास; अिच्छा असल्यास.

चिंआँ—पु. [सं.] चिंचोका.

चिंअुँटा—पु. [अनु.] मुंगळा. चिअुँटी–स्त्री. मुंगी.

चिंघाड़ना—क्रि. अ. [सं.] आरोळी ठोकणें; गर्जणें (श्वापदांचें); चीत्कार करणें. चिंघाड़–स्त्री. १ आरोळी; गर्जना (जनावरांची). २ चीत्कार.

चिंचिनी*—स्त्री. [सं.] १ चिंचेचें झाड. २ चिंच.

चिंतना*—क्रि. स. [सं.] १ ध्यान करणें; स्मरण करणें. २ विचार करणें; चिंतणें.

चिंतवन*—पु. [सं.] चिंतन.

चिंदी—स्त्री. [दे.] चिंधी. (मु.) हिंदी की चिंदी निकालना–विनाकारण कीस काढणें (क्षुल्लक गोष्टीसाठीं).

चिअुडा, चिड़वा—पु. [सं.] पोहे.

चिक—स्त्री. [तु.] १ बांबूच्या बारीक कामट्यांचा पडदा; चिकाचा पडदा.

चिक—स्त्री. [दे.] कमरेंत भरलेली अुसण किंवा चमक (अेका बाजूवर ताण पडल्यानें होणारी).

चिकट—वि. [सं.] १ चिकट. २ चिपचिपीत; घाण.

चिकटना—क्रि. अ. [सं.] चिपचिपीत होणें.

चिकना—वि. [सं.] १ गुळगुळीत; तुळतुळीत. २ ओशट; तेलकट. ३ सफाअीदार; सुंदर. ४ निसरडें; घसरडें. ५ लाघवी; लाडीगोडी लावणारा. (मु.) चिकनी चुपड़ी बातें–गोडगोड गोष्टी; कृत्रिम मधुर भाषण. चिकनापन–पु. चिकणाअी. चिकणाहट–स्त्री. स्निग्धपणा; गुळगुळीतपणा.

चिकनाअी—स्त्री. [सं.] १ चिकणपणा. २ स्निग्धता.

चिकनाना—क्रि. स. [सं.] १ स्निग्ध पदार्थ चोपडणें; चोपडें करणें. २ गुळगुळीत करणें. ३ व्यवस्थित करणें.

चिकनिया—वि. [सं.] छानछोकी करणारा; अलवेला; रंगेल.

चिकारना—क्रि. अ. [सं.] चीत्कार करणें; ची ची करणें; आरोळी ठोकणें. चिकार–पु. श्वापदांची आरोळी; गर्जना.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चिकारा—पु. [सं.] सारंगीसारखें वाद्य. २ हरिणाच्या जातीचा प्राणी.

चिकित्सा—स्त्री. [सं.] १ चिकित्सा; अुपाय; अिलाज. २ वैद्यकी धंदा.

चिकित्सक—पु. [सं.] वैद्य.

चिकुर—पु. [सं.] १ डोक्याचे केस. २ पर्वत. ३ सरपटणारे प्राणी. ४ खार. ५ चिचुंद्री.

चिक्कट—पु. [सं.] किटण; तेलाची चिकटी; मळ. वि. मळकट किटलेलें; मलीन.

चिचड़ा—पु. [दे.] आघाडा.

चिचड़ी—स्त्री. [?] गोचिड.

चिजारा—पु. [फा.] कारागीर; गवंडी.

चिट—स्त्री. [सं.] १ कागद किंवा कपड्याचा तुकडा. २ चिठ्ठी.

चिटकना—क्रि. अ. [अनु.] १ तिडतिडणें; तडतड शब्द होणें. २ चिडणें.

चिटकाना—क्रि. स. [अनु.] १ कडकड शब्द करणें; ताडकन मोडणें. २ चिडविणें; खिजविणें.

चिटनवीस—पु. [सं. + फा.] कारकून; लेखक.

चिट्टा—वि. [सं.] पांढरा; धवल.

चिट्टा—पु. [?] हरबऱ्याच्या झाडावर चढविणें; फुगविणें.

चिट्ठा—पु. [सं.] १ खातेवही; हिशेबाची वहा. २ ताळेबंद. ३ गोषवारा; जमाखर्चाची यादी. कच्चा चिट्ठा–सविस्तर वृत्तांत (कांहीं अेक न लपवितां).

चिट्ठी—स्त्री. [सं.] १ पत्र. २ आज्ञापत्र. चिट्ठीपत्री–स्त्री. १ पत्र. २ पत्रव्यवहार.

चिट्ठीरसाँ—पु. [सं. + फा.] पत्रें वाटणारा; पोस्टमन.

चिड़चिड़ाना—क्रि. अ. [अनु.] १ अुलणें. २ तिडतिडणें. ३ तडकणें. ४ चिडणें; रागावणें. चिड़चिड़ा–वि. चिडखोर; त्रासिक.

चिड़िया, चिड़ी—स्त्री. [सं.] चिमणी; पक्षी.

चिड़ियाख़ाना—पु. [सं. + फा.] प्राणिसंग्रहालय; अजबखाना.

चिड़ीमार—पु. [सं.] पारधी.

चिढ़ना—क्रि. अ. [अनु.] १ चिडणें; कावणें; रागावणें; नाखुश होणें. २ द्वेष करणें; मनांत अढी धरणें. चिढ़–स्त्री. १ चिरड; चीड; अप्रसन्नता. २ तिटकारा; तिरस्कार.

चिढ़ाना—क्रि. स. [अनु.] १ चिडविणें; खिजविणें. २ अुपहास करणें; वेडावणें.

चित्—स्त्री. [सं.] चैतन्य; ज्ञान.

चित—पु. [सं.] मन; चित्त.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चित*—पु. [सं.] दृष्टि; कटाक्ष.

चितकबरा—वि. [सं.] कबरा; रंगीबेरंगी; ठिपकेदार. [मोहक.

चितचोर—पु., वि. [सं.] मन-

चितला—वि. [सं.] ठिपक्या-ठिपक्यांचा, कबरा (जनावर).

चितवन-नि—स्त्री. [सं.] नजर; दृष्टि; कटाक्ष.

चितवना*—क्रि. स. [सं.] पाहणें; अवलोकन करणें.

चितवाना*—क्रि. स. [सं.] दाखविणें; लक्ष वेधणें.

चिताना—क्रि. स. [सं.] १ सावध करणें. २ आठवण करून देणें; जागें करणें. [सूचना; अिशारा.

चितावनी—स्त्री. [सं.] चेतावणी;

चितु*—पु. [सं.] १ चित्त; लक्ष. २ मन. [चितेरिन, चितेरी-स्त्री.

चितेरा-ला—पु. [सं.] चित्रकार.

चितौन-नि*—स्त्री. [सं.] कटाक्ष; दृष्टि; नजर. [बिंदु.

चित्ती—स्त्री. [सं.] ठिपका; डाग;

चित्तौर—पु. [सं.] चितोड शहर.

चित्रकारी—स्त्री. [सं.] चित्रकला.

चित्रसारी—स्त्री. [सं.] १ चित्रांनीं सुशोभित महाल. २ रंगमहाल.

चिथाड़ना—क्रि.स. [सं.] १चिंध्या करणें; फाडणें. २ अपमान करणें.

चिथड़ा-पु. लक्तर; फाटका कपडा; चिंधी.

चिनक—स्त्री. [सं.] जळजळ; चुणचुण.

चिनगारी, चिनगी—स्त्री. [सं.] ठिणगी. (मु.) आँखोसे चिनगारी छूटना-क्रोधानें डोळे लाल होणें.

चिनार—पु. [दे.] अेक झाड.

चिनिया—वि. [दे.] साखरेसारखा पांढरा सफेत.

चिनिया-केला—पु. [दे. + सं.] लहान जातीचें गोड केळें.

चिनिया बदाम—पु. [दे.+फा.] शेंगदाणा; भुअीमूग (भाजलेला).

चिन्हानी—स्त्री. [सं.] १ खूण; चिन्ह. २ स्मृतिचिन्ह; स्मारक.

चिन्हारी*—स्त्री. [सं.] ओळख; खूण.

चिपकना, चिपटना—क्रि. अ. [अनु.] चिकटणें; लिपटणें; डकलें जाणें. [चिकटविणें; डकविणें.

चिपकाना—क्रि. स. [अनु.]

चिपचिपाना—क्रि. अ. [अनु.] चिकट होणें; चिकचिकणें. चिपचिपा-वि. चिकट; चिकचिकीत.

चिपटा—वि. [सं.] चपटा; बसकट; चेपटलेला. [गोवरी; शेणी.

चिपडी, चिपरी—स्त्री. [सं.]

चिप्पड़—पु. [सं.] १ पातळ सपाट तुकडा (लांकूड, कागद, दगड अि.) २ लांकडाची साल; चीप; ढलपा. ३ तासून निघालेला लांकडाचा भाग.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चिप्पी—स्त्री. [सं.] चीप; पातळ सपाट लहान तुकडा.

चिबुक—पु. [सं.] हनुवटी.

चिमटना—क्रि. अ. [अनु.] १ चिकटणें. २ बिलगणें; कवटाळणें. ३ घट्ट धरणें; आवळणें.

चिमटा—पु. [अनु.] चिमटा. **चिमटी**—स्त्री. लहान चिमटा.

चिमटाना—क्रि. स. [अनु.] १ चिकटविणें. २ भिडविणें; अगदीं जवळ आणणें.

चिमड़ा—वि. [सं.] चिवट; चामट.

चिरकुट—पु. [सं.] लक्तर; फाटका कपडा; चिरगूट.

चिरना—क्रि. अ. [सं.] १ चिरणें; फाटणें. २ चीर पडणें.

चिरवाई, चिराई—स्त्री. [सं.] चिरण्याची किंवा कापण्याची मजुरी किंवा काम.

चिरवाना—क्रि. स. [सं.] चिरविणें; कापविणें.

चिराग़—पु. [फा.] दीप; दिवा.

चिराना—क्रि. स. [सं.] चिरवून घेणें; कापवून घेणें.

चिरायँध—पु. [सं.] चामडें, केस अि. जळण्याची घाण.

चिरौंजी—स्त्री. [सं.] चारोळ्या.

चिरौरी—स्त्री. [दे.] झगडा; हुज्जत; बाचाबाची.

चिलक—स्त्री. [सं.] १ चकाकी; झळक. २ तिडिक; ठणका; चमक.

चिलकना—क्रि. अ. [सं.] १ लखलखणें; चमचम करणें. २ ठणकणें; ठसठसणें; राहूनराहून कळ अुठणें.

चिलगोजा—पु. [फा.] अेक प्रकारचा मेवा.

चिलबिला-ल्ला—वि. [सं.] चुळबूळ करणारा; चळवळ्या; चंचल.

चिलमची—स्त्री. [तु.] हात धुणें, गुळणा करणें अि. साठीं असलेलें अेक रुंद तोंडाचें भांडें; तस्त.

चिलमची—स्त्री. [फा.] चिलीम ओढणारा. [पडदा.

चिलमन—स्त्री. [फा.] चिकाचा

चिल्ल-पों—स्त्री. [सं. + अनु.] आरडाओरड; ओरडा.

चिल्ला—पु. [फा.] चाळीस दिवसांचा अवधि. (मु.) चिल्लेका जाड़ा-कडाक्याची थंडी.

चिल्लाना—क्रि. अ. [सं.] ओरडणें; आरडाओरड करणें. **चिल्लाहट**—स्त्री. आरडाओरड.

चिहुँकना—क्रि. अ. [सं.] दचकणें; चकित होणें.

चिहुँटना—क्रि. अ. [सं.] चिमटा घेणें. (मु.) चित्त चिहुँटना-मनाला बोचणें; लागणें. **चिहुँटी**-स्त्री. चिमटा; चिमकोरा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चिहुर*—पु. [सं.] डोक्याचे केस.

चीं-चपड़—स्त्री. [अनु.] प्रत्युत्तर; तोंड करणें. [स्त्री. मुंगी.

चीटाँ—पु. [अनु.] मुंगळा. चींटी-

चीकना—क्रि. अ. [सं.] ओरडणें.

चीक-स्त्री. आरोळी; किंचाळी.

चीकट—पु. [सं.] तेलाचें किटण; गाळ. वि. मलीन; घाणेरडा.

चीखना—क्रि. अ. [सं.] किंचाळणें.

चीख-स्त्री. आरोळी; किंचाळी.

चीखना—क्रि. स. [सं.] चाखणें; स्वाद घेणें.

चीज़—स्त्री. [फा.] १ वस्तु. २ दागिना. ३ पद; चीज (गाणें). ४ विलक्षण वस्तु.५ महत्त्वाची वस्तू.

चीठ—स्त्री. [सं.] चिखल; घाण.

चीठा—पु. [दे.] खातें; जमा-खर्चाची वही.

चीत*—पु. [सं.] चित्रा नक्षत्र.

चीता—पु. [सं.] १ चित्ता. २ चित्रक वनस्पति.

चीता—वि. [सं.] विचार केलेला.

चीथना—क्रि. स. [सं.] १ फाडणें; चिंध्या करणें; तुकडे तुकडे करणें. २ ओरखडणें.

चीना बदाम—पु. [दे. + फा.] भुअीमुगाची शेंग (भाजलेली).

चीनी—स्त्री. [दे.] साखर. [माती.

चीनीमिट्टी-स्त्री. [दे. + सं.] चिनी-

चीन्ह-न्हा*—पु.[सं.]चिन्ह;खूण.

चीन्हना—क्रि. स. [सं.] ओळखणें.

चीमड़—वि.[सं.] चिवट; चामट.

चीर—पु. [सं.] १ कापड; वस्त्र. २ वृक्षाची साल. ३ गाअीचें थान. ४ चिंधी; चिरगुट.

चीर-चरम*—पु. [सं.] मृगचर्म; हरिणाचें कातडें. [चिरणें.

चीरना—क्रि. स. [सं.] फाडणें;

चीरफाड़—स्त्री. [सं.] १ चीरफाड. २ शस्त्रचिकित्सा.

चीरा—पु. [सं.] १ जखमेंतील चिरा किंवा कांप.२ फेटे वनविण्याचे कामीं अुपयोग होतो असा रंगीत कापडा. ३ सीमा किंवा हद्दीवरील दगड.

चील—स्त्री. [सं.] घार.

चीवर—पु. [सं.] संन्याशाचा फाटका कपडा.

चुंगल—पु. [सं.] पंजा.

चुंगी—स्त्री. [फा.] शहरांत येणाऱ्या मालावरील कर; जकात. [नाकें.

चुंगीघर—पु. [फा. + सं.] जकात-

चुंडा—पु. [सं.] विहीर.

चुंडित*—वि.[सं.]शेंडी असणारा.

चुँदरी—स्त्री. [सं.] चुनडी; बुट्टी-दार लुगडें.

चुंदी—स्त्री. [सं.] शेंडी.

चुँधलाना, चुँधियाना—क्रि. अ. [सं.] डोळे दिपणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चुंधा—वि. [सं.] पिचक्या किंवा वारीक डोळ्यांचा.

चुंबना—क्रि. स. [सं.] चुंबणें.

चुअना*—क्रि. अ. [सं.] टपकणें; झिरपणें; गळणें.

चुआई—स्त्री. [सं.] टपकणें.

चुआन—स्त्री. [सं.] १ पाण्याचा पाट. २ खड्डा.

चुआना—क्रि. स. [सं.] थेंबथेंब गाळणें; टपकविणें; पाझरविणें.

चुकंदर—पु. [फा.] बीट; अेक कंद, ज्यापासून साखर तयार करतात.

चुकचुकाना—क्रि. अ. [सं.] १ पाझरणें; झिरपणें; स्रवणें. २ घामाघूम होणें.

चुकना—क्रि. अ. [सं.] १ संपणें; समाप्त होणें (काम, गोष्ट). २ बेबाक होणें; चुकतें होणें. ३ ठरणें; निश्चित होणें. ४ चुकणें; चूक होणें. ५ हुकणें; व्यर्थ जाणें.

चुकाना—क्रि. स. [सं.] चुकतें करणें; फेडणें (देणें); भागविणें.

चुक्कड़—पु. [सं.] पाणी पिण्याचें मातीचें भांडें. [बेअकली.

चुग़द—पु. [फा.] १ घुवड. २ मूर्ख; **चुगना**—क्रि. स. [सं.] टिपणें; धान्याचा अेक अेक दाणा वेचून खाणें (पक्ष्यांचें). **चुगाअी**—स्त्री. पक्ष्यांचें दाणे टिपणें.

चुग़लख़ोर—पु. [फा.] चहाडी करणारा. **चुग़लख़ोरी**—स्त्री. चुगली; चहाडी.

चुगाना—क्रि. स. [सं.] पक्ष्यांना दाणा घालणें.

चुचके-पुचके—वि. [अनु.] खप्पड; बसलेले (गाल).

चुचाना—क्रि. अ. [सं.] गळणें; टपकणें; झिरपणें. [मारणें.

चुटकना—क्रि. स. [सं.] चावूक

चुटकी—स्त्री. [अनु.] १ चिमूट; चिमटी. २ चुटकी. (मु.) चुटकी बजाते अथवा चुटकियों में–झटपट; चुटकीसरसें. **चुटकी भरना**–१ चिमटा घेणें. २ मनाला लागेल असें बोलणें.

चुटकुला—पु. [सं.] चुटका; विनोदी गोष्ट. (मु.) चुटकुला छोड़ना–विनोदी गोष्ट सांगणें.

चुटिया—स्त्री. [सं.] शेंडी; शिखा.

चुटीला, चुटैल—वि. [सं.] जखमी घायाळ.

चुड़िहारा—पु. [सं.] कासार; बांगड्या विकणारा.

चुड़ैल—स्त्री. [सं.] १ डांकीण; हडळ. २ कुरूप स्त्री.

चुनचुनाना—क्रि. अ. [अनु.] चुणचुणणें; चरचरणें. **चुनचुनाहट**–वि. चुणचुणणारें; चरचरणारें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चुनट, चुनन—स्त्री. [सं.] चुण; सुरकुती; निरी; दुमड; वळी.

चुनना—क्रि. स. [सं.] १ वेचणें; निवडणें. २ व्यवस्थेशीर रीतीनें लावणें; सजविणें. ३ रचणें (भिंत, अिमारत अि.). (मु.) दीवार में चुनना–भिंतींत चिणणें.

चुनरी–स्त्री.[सं.]१ चुनड्री; ठिपक्या-ठिपक्यांचें अेक प्रकारचें लुगडें. २ अेक प्रकारचें रत्न.

चुनवाना, चुनाना—क्रि. स. [सं.] वेचविणें; दुसऱ्याकडून निवडून घेणें; पसंत करविणें.

चुनाअी—स्त्री. [सं.] १ निवड. २ निवडण्याची किंवा वेचण्याची मजुरी.

चुनाव—पु. [सं.] १ निवड; निवडण्याचें काम. २ निवडणूक.

चुनाँचे—अव्य. [फा.] १ जस; अुदाहरणार्थ. २ याकरितां.

चुनिंदा—वि. [सं.] १ निवडक; वेचक. २ अुत्तम; अुत्कृष्ट.

चुनौटी—स्त्री. [सं.] चुन्याची डबी; चुनाळें.

चुनौती—स्त्री. [सं.] १ आव्हान. २ अुत्तेजन; प्रोत्साहन.

चुन्नी—स्त्री. [सं.] १ हिऱ्याचा किंवा माणिकाचा बारीक कण. २ चून; चूरकणी. ३ लाकडाची भुशी.

चुप—वि. [सं.] गप्प; स्तब्ध; चूप. चुपचाप–मौन; स्तब्ध. चुपका–वि. निमूट; गप्प; चुप.

चुपड़ना—क्रि. स. [अनु.] १ चोपडणें; माखणें; लेपणें. २ गोड गोड बोलणें.

चुप्पा—वि. [सं.] घुम्या; मुखस्तंभ. चुप्पी–स्त्री. मौन; गुपचुप बसणें. (मु.) चुप्पी साधना–मूग गिळून स्वस्थ बसणें.

चुबलाना–भलाना—क्रि. स. [अनु.] चघळणें; तोंडांत घोळणें.

चुभकना—क्रि. अ. [अनु.] गटंगळी खाणें. चुभकी–स्त्री. डुबकी; गटंगळी.

चुभना—[अनु.] १ टोंचणें; बोचणें. २ घुसणें; शिरणें (सुअी, कांटा). ३ सलणें; जाचणें; जाचक होणें.

चुभाना–भोना—क्रि. स. [अनु.] टोंचणें; घुसविणें; खुपसणें.

चुमकारना—क्रि. स. [सं.] ओठानें चूं चूं असा शब्द करून गोंजारणें; आंजारणें गोंजारणें.

चुर—पु. [दे.] गुंफा.

चुर*—वि. [सं.] बहुत; अधिक.

चुरकुट–कुस—वि. [दे. + सं.] चक्काचूर; तुकडेतुकडे.

चुरना—क्रि. अ. [सं.] १खदखदणें; शिजणें. २ सल्लामसलत होणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चुरमुराना—क्रि. अ. [अनु.] (मोडतांना) कुरकुर असा आवाज होणें. **चुरमुर**–पु. कुरकुर असा आवाज (कडक पदार्थ मोडतांना). **चुरमुरा**–वि. कुरकुरीत.

चुरवाना—क्रि. स. [सं.] १ चोरी करविणें. २ स्वयंपाक करविणें.

चुरा*—पु. [सं.] चुरा; चूर्ण.

चुराना—क्रि. स. [सं.] १ चोरणें. २ लपविणें. ३ कामांत कसूर करणें; अंग चोरणें. (मु.) **चित्त चुराना**–मोहून टाकणें.

चुराना—क्रि. स. [सं.] शिजविणें.

चुरी*—स्त्री. [सं.] वांगडी.

चुरू*—पु. [सं.] ओंजळ; पसा.

चुलचुलाना—क्रि. अ. [सं.] खाज सुटणें; कंड सुटणें. खाज; कंड. **चुलचुली**–स्त्री. खाज; कंड.

चुलबुलाना—क्रि. अ. [सं.] १ चुळबुळ करणें. २ अधीर होणें. **चुलबुला**–वि. १ चुळबुळ करणारा; चंचल. २ खोडकर. **चुलबुलावन**–पु. १ खोडकरपणा; खेळकरपणा. २ चुळबुळ; चंचलता. **चुलबुलाहट**–स्त्री. चुळबुळ; अधीरता; चंचलता.

चुलाना—क्रि. स. [सं.] थेंब थेंब गाळणें; टपकविणें.

चुल्लू—पु. [सं.] पसा; ओंजळ. (मु.) **चुल्लू भर पानी में डूब मरो**–लाज वाटूं दे.

चुवना*—क्रि. अ. [सं.] झिरपणें.

चुवाना*—क्रि. स. [सं.] थेंब थेंब गाळणें.

चुसना—क्रि. अ. [सं.] चोखलें जाणें. **चुसकी**–स्त्री. १ घोंट; घुटका. २ झुरका. **चुसनी**–स्त्री. १ चोखणी; चोखणें. २ लहान मुलांना दूध पाजावयाची वाटली.

चुसाना—क्रि.स. [सं.] चोखविणें.

चुस्त—वि. [फा.] १ घट्ट; आवळ; तंग. २ चपळ; तरतरीत; चलाख. ३ दृढ; मजबूत.

चुस्ती—स्त्री. [फा.] चलाखी; तरतरीतपणा; चपळाई.

चुहचुहाना—क्रि. अ. [अनु.] १ पक्ष्यांचें किलबिलणें; चिवचिव करणें. **चुहचुहा, चुहचुहाता**–वि. १ चिवचिव अशा आवाजाचा. २ मधुर; रसाळ.

चुहटना—क्रि. स. [दे.] तुडविणें; दाबणें. [थट्टा; मस्करी.

चुहल—स्त्री. [अनु.] विनोद;

चुहलबाज—वि. [अनु. + फा.] थट्टेखोर; मस्कऱ्या.

चूँकि—क्रि. वि. [फा.] कारण कीं; यासाठीं कीं.

चूची—स्त्री. [सं.] स्तन.

चूज़ा—पु. [फा.] १ कोंबड्याचें पिलूं. २ तरुण.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चूड़ाँत—वि. [सं.] पराकाष्ठा; शेवटची मर्यादा. क्रि. वि. बहुत; अधिक.

चूड़ी—स्त्री. [सं.] बांगडी; कांकण.

चूड़ीदार—वि. [सं.+फा.] गोल घेरे असलेली. चूड़ीदार पायजमा—तंग व गोल घेरे असलेली चुणदार विजार. [नितंब.

चूतड़—पु. [सं.] कुल्ला; ढुंगण;

चूतिया—पु. [सं.] मूर्ख; अपटसुंभ.

चून—पु. [सं.] पीठ; भुगा; चूर्ण.

चूना—पु. [सं.] चुना.

चूना—क्रि. अ. [सं.] थेंब थेंब गळणें; टपकणें; झिरपणें.

चूनादानी—स्त्री. [सं. + फा.] चुन्याची डबी.

चूमना—क्रि. स. [सं.] मुका घेणें; चुंबणें. चूमा-पु. चुंबन; मुका.

चूरन—पु. [सं.] चूर्ण; भुकटी.

चूरमा—पु. [सं.] चुरमा.

चूरा—पु. [सं.] चूर; पीठ.

चूल—पु. [सं.] १ शिखा; शेंडी. २ केस.

चूल—स्त्री. [दे.] कुसू; सांधा करण्यासाठीं लांकडाचा निमुळता केलेला भाग.

चूल्हा—पु. [सं.] चूल; शेगडी.

चूसना—क्रि. स. [सं.] चुंफणें; चोखणें; शोषून घेणें.

चूहड़ा, चूहर—पु. [?] भंगी; मेहतर.

चूहा—पु. [अनु.] अुंदीर.

चूहादान—पु. [अनु. + फा.] अुंदराचा सांपळा.

चेचक—स्त्री. [फा.] देवीचा रोग.

चेटक—पु. [सं.] १ सेवक; नोकर. २ दूत. ३ थाटमाट. ४ जादुगिरी.

चेटकी—पु. [सं.] १ चेटूक करणारा; जादूगार. २ कुतूहल दाखविणारा; चमत्कार दाखाविणारा.

चेटी—स्त्री. [सं.] दासी.

चेत—पु. [सं.] १ चेतना; सावधानता; जागृति. २ स्मरण; आठवण.

चेतावनी—स्त्री. [सं.] चेतावणी; अिशारा.

चेतिका*—स्त्री. [सं.] चिता.

चेर-रा*—पु. [सं.] १ नोकर. २ शिष्य. चेरी-स्त्री. चेराअी-स्त्री. दास्यत्व; नोकरी; सेवा.

चेला—पु. [सं.] १ शिष्य. २ शागर्द. चेलिन, चेली-स्त्री.

चेष्टा—स्त्री. [सं.] १ प्रयत्न; अुद्योग. २ अंगविक्षेप. ३ कामना; अिच्छा.

चैत—पु. [सं.] चैत्र महिना.

चैती—स्त्री. [सं.] १ चैत्र महिन्यांत येणारें पीक (रब्बीचें पीक). २ चैत्रांत गाअिला जाणारा विशिष्ट संगीत प्रकार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चैन—पु. [सं.] चैन; आराम; सुख. (मु.) चैन उड़ाना–चैन करणें.

चैला—पु. [सं.] १ फोडलेलें लांकूड. २ जळण.

चोंगा—पु. [?] नळकांडें; पोकळ नळी (वस्तु वगैरे ठेवण्यासाठीं कागद, टिन अि. ची).

चोंथ—पु. [अनु.] शेणाचा पोहटा.

चोआ—पु. [सं.] अेक सुगंधित द्रव्य.

चोकर—पु. [सं.] कोंडा; भुसा.

चोखा—वि. [सं.] १ चोख; खरा. २ अुत्तम; श्रेष्ठ. ३ स्वच्छ; शुद्ध. पु. तिखटमीठ लावलेले बटाटे किंवा भाजी. [अंगरखा.

चोग़ा—पु. [तु.] पोकळ, पायघोळ

चोज—पु. [?] १ व्याजोक्ति; अुपहासगर्भित विनोद. २ सुभाषित.

चोट—स्त्री. [सं.] १ आघात; प्रहार; टोला. २ घाव; जखम.

चोटी—स्त्री. [सं.] १ शेंडी. २ शिखर.

चोट्टा—पु. [सं.] चोर; चोरटा.

चोप*—पु. [सं.] १ अिच्छा; मनीषा. २ आवड; रुचि. ३ अुत्साह. चोपी–वि. १ अिच्छुक. २ अुत्साही.

चोपना*—क्रि. अ. [सं.] मोहित होणें; आसक्त होणें.

चोब—स्त्री. [फा.] १ तंबूचा खांब. २ नगारा वाजविण्याची कामटी. ३ सोनें किंवा चांदीचा मुलामा दिलेला दंडा. ४ सोटा; दंड.

चोरकट—पु. [सं.] चोर; अुचल्या.

चोल—पु. [सं.] १ चोळी. २ अंगरखा. ३ वल्कल. ४ कवच. ५ अेक लता (हिच्यापासून लाल रंग निघतो). [रंग.

चोलरंग—पु. [सं.] पक्का लाल

चोला—पु. [सं.] १ पायघोळ अंगरखा; साधूंची पायघोळ कफनी. २ अंग; शरीर. (मु.) चोला छोड़ना–प्राणत्याग करणें. चोला बदलना–देहांतर करणें.

चोल्ली—स्त्री. [सं.] चोळी.

चौंकना—क्रि. अ. [सं.] दचकणें; बिचकणें. चौंक–पु. दचक.

चौंकाना—क्रि.स. [सं.] दचकविणें.

चौंध—स्त्री. लखलखाटामुळें डोळे दिपणें.

चौंधियाना—क्रि. अ. [सं.] दिपणें; प्रकाशानें डोळे दिपणें.

चौंरी—स्त्री. [सं.] १ चवरी. २ पांढऱ्या शेपटीची गाय. ३ वेणीचा आगवळ.

चौआ—पु. [सं.] १ चतुष्पाद जनावर. २ हाताचीं चार बोटें.

चौकडी—स्त्री. [सं.] १ चौखूर धावणें (हरिणाचें). २ लांब अुडी. ३ चार माणसांचा समूह; चौकडी.

चौकन्ना—वि. [सं.] सावध; जागा; जागरूक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चौकस—वि. [सं.] १ सावध; जागरूक. २ ठीक; बरोबर. चौकसी–स्त्री. सावधगिरी; हुशारी; खबरदारी.

चौका—पु. [सं.] १ स्वयंपाकाची जागा. २ चौकोनी तुकडा. ३ चौक.

चौकी—स्त्री. [सं.] १ नाकें; चौकी. २ चौरंग. ३ पडाव; मुक्कामाची जागा. ४ पहारा. ५ लहान पोळपाट. ६ देवास किंवा पीरास अर्पण केलेल्या वस्तू.

चौखट—पु. [सं.] चौकट.

चौखूँट—पु. [सं.] चारी दिशा; भूमंडळ. क्रि. वि. चोंहीकडे.

चौगान—पु. [फा.] १ अेक प्रकारचा चेंडूचा खेळ; पोलो. २ पोलोचें मैदान. ३ नगारा वाजविण्याच्या कामट्या.

चौगिर्द—क्रि. वि. [सं. + फा.] चोहोंकडे; चोहों बाजूंस.

चौगुना—वि. [सं.] चौपट.

चौगोशिया—स्त्री. [फा.] चार टोकांचें टोपडें. [हिरड्या.

चौघड़—पु. [सं.] दाताच्या

चौघड़ा—पु. [सं.] चार कप्पे असलेला विड्याचा डबा.

चौचीर—वि. [सं.] चिंधड्या.

चौड़ा—वि. [सं.] रुंद. चौड़ाअी, चौड़ान–स्त्री. रुंदी. [टोपडें.

चौतनी—स्त्री. [सं.] चार बंदांचें

चौथ—स्त्री. [सं.] १ चतुर्थी. २ चौथा हिस्सा; चतुर्थांश. चौथा–वि. चवथा.

चौथपन*—पु. [सं.] म्हातारपण.

चौदस—स्त्री. [सं.] चतुर्दशी.

चौदह—वि. [सं.] चौदा.

चौधरी—पु. [सं.] ज्ञातीचा प्रमुख.

चौपअी-पाअी—स्त्री. [सं.] चौदा मात्रांचा अेक छंद.

चौपट—वि. [सं.] नष्ट; नाश झालेला. चौपटा–नाश करणारा.

चौपाया—पु. [सं.] चतुष्पाद प्राणी (गाय, म्हैस अि.).

चौपाल—पु. [सं.] १ वरून छप्पर असलेली, पण चोहों बाजूंनीं खुली अशी वसण्याची जागा. २ बैठक. ३ दालन. ४ पालखी.

चौबगला—पु. [सं.+फा.] बारा-बंदी.

चौबारा—पु. [सं.] दुसऱ्या मजल्या-वरील वसण्याची मोकळी जागा.

चौबारा—क्रि. वि. [सं.] चौथ्यांदा.

चौमंज़िला—वि. [सं. + फा.] चौमजली.

चौमासा—पु. [सं.] चातुर्मास. चौमसिया–वि. चातुर्मासांत होणारा.

चौमुहानी—स्त्री. [सं. + फा.] चौरस्ता; चौक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चौरंग—पु. [सं.] तलवारीचा हात; खेळ. वि. तलवारीच्या वारानें कापला गेलेला.

चौरंगा—वि. [सं.] चारी रंगांचा.

चौरा—पु. [सं.] १ चवुतरा. २ समाधिस्थानाचा चवुतरा. ३ घरांतील दालन; सोपा. ४ चवळीची शेंग.

चौराअी-लाअी—स्त्री. [सं.] अेक पालेभाजी.

चौरासी—वि. [सं.] चौऱ्यांशी.

चौराहा—पु. [सं.] चौक; चौरस्ता.

चौरी—स्त्री. [सं.] लहान चवुतरा.

चौरेठा—पु. [सं.] ओल्या तांदुळाची पिठी.

चौवा—पु. [सं.] चारी बोटांभोंवतीं गुंडाळला जाणारा दोरा; चार अंगुळें.

चौसर—पु. [सं.] १ चौपट; सोंगट्यांचा खेळ. २ सोंगट्यांचा पट.

चौसर—पु. [सं.] चार लडींचा हार.

चौहट्टा—पु. [सं.] १ चौक; चौरस्ता. २ चोहोंकडून दुकानें असलेला चौक.

चौहद्दी—स्त्री. [सं. + फा.] चारी बाजूंची हद्द.

छ

छंग*—पु. [सं.] १ अुत्संग; मांडी; कूस. २ छाती. [करंगळी.

छंगुलिया, छंगुली*—स्त्री. [सं.]

छँटना—क्रि. अ. [सं.] १ अलग होणें; दूर होणें. २ निवडलें जाणें. ३ साफ होणें; स्वच्छ धुतलें जाणें. ४ अशक्त होणें. (मु.) छँटा हुआ—१ निवडलेला. २ धूर्त; कावेबाज.

छँटवाना—क्रि. स. [सं.] १ निवड करून घेणें. २ कापविणें; तोडून घेणें. ३ सोलविणें.

छँटाअी—स्त्री. [सं.] कापणें, निवडणें, धुणें अि. काम व त्याची मजुरी.

छँड़ना*—क्रि. स. [सं.] १ टाकणें; सोडणें. २ कांडणें; कुंटणें.

छँड़ाना*—क्रि. स. [सं.] हिसकावून घेणें; काढून घेणें.

छंद—पु. [सं.] १ छंद. २ अभिलाषा; अिच्छा. ३ नाद; बंधन. ४ कपट; फसवणूक. ५ युक्ति.

छः—वि. [सं.] सहा.

छकड़ी—स्त्री. [सं.] १ सहांचा समूह; गट. २ सहा भोयांनीं अुचलावयाची पालखी. ३ सहा घोड्यांची गाडी.

छकना—क्रि. अ. [सं.] १ तृप्त होणें; संतुष्ट होणें (खाअून पिअून). २ दारू पिअून तर्र होणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छकना—क्रि. अ. [सं.] १ चकणें; फसणें. २ त्रासणें.

छकाना—क्रि. स. [सं.] १ खावयास प्यावयास देऊन तृप्त करणें. २ मद्यानें अुन्मत्त करणें.

छकाना—क्रि. स. [सं.] १ चकविणें; आश्चर्यचकित करणें. २ त्रास देणें.

छक्का—पु. [सं.] १ छक्का (पत्त्यांच्या खेळांतील). २ सहांचा समूह किंवा सहा भागांची वस्तू. ३ द्यूतांतील अेक डाव. (मु.) छक्का पंजा–छक्के पंजे; डावपेंच. छक्के छूटना–१ बुद्धि ताळ्यावर न राहणें. २ धीर सुटणें.

छगड़ा—पु. [सं.] बोकड.

छगन*—वि. [सं.] छबकडा; सोनुला; लहान मुलांस लाडानें म्हणावयाचा शब्द. पु. लहान मूल; आवडतें मूल.

छगुनी—स्त्री. [सं.] करंगळी.

छछिआ-या—स्त्री. [सं.] ताक पिण्याचें किंवा मापण्याचें अेक लहान भांडें.

छछूँदर—पु. [सं.] १ घूस. २ अेक प्रकारचा ताअीत. ३ फटाक्याचा अेक प्रकार (चिचुंद्री).

छजना—क्रि. अ. [सं.] १ खुलून दिसणें; शोभणें; अुठावदार दिसणें. २ योग्य असणें; साजेसें असणें.

छज्जा—पु. [सं.] १ सज्जा; गॅलरी. २ छताचा भिंतीच्या पुढें आलेला भाग.

छटकना—क्रि. अ. [अनु.] १ निसटणें; सटकणें. २ दूर दूर राहणें. ३ अुडी घेणें. ४ तावडींतून सुटणें.

छटकाना—क्रि. स. [अनु.] १ निसट्टं देणें; सटकूं देणें. २ हिसडा देअून पकडींतून सोडविणें. ३ ओढून काढणें (पकडींत किंवा दाबाखालीं असलेल्या वस्तूस).

छटपटाना—क्रि. अ. [अनु.] १ तडफडणें; हातपाय झाडणें. २ तळमळ होणें; बेचैन होणें. छटपटी–स्त्री. १ तळमळ; बेचैनी; घाबरें. २ तीव्र अुत्कंठा.

छटाँक—स्त्री. [सं.] छटाक (वजन).

छटा—स्त्री. [सं.] १ प्रकाश; दीप्ति. २ सौंदर्य; शोभा. ३ वीज.

छठ—स्त्री. [सं.] षष्ठी (तिथि). छठी–स्त्री. जन्मानंतर सहाव्या दिवशीं होणारी पूजा किंवा संस्कार; सहावी.

छठा—वि. [सं.] सहावा.

छड़—स्त्री. [सं.] १ गज; आकडा. २ लांब व पातळ काठी.

छड़ा—पु. [सं.] पायांत घालावयाचा दागिना.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छड़ा—वि. [सं.] अेकटा; अेकाकी.
छड़िया—पु. [सं.] पहारेकरी.
छत*—पु. [सं.] क्षत; घाव; जखम.
छत—स्त्री. [सं.] १ छत; चांदवा. २ गच्ची. [देखील; राहून.
छत*—क्रि. वि. [सं.] असून
छतगीर-गोरी—स्त्री. [सं.+फा.] छत; चांदवा.
छतरी—स्त्री. [सं.] १ छत्री. २ मंडप. ३ समाधीवरील छत्री. ४ कबूतरांसाठीं बांधलेला बांबूंचा ताटवा. [स्थळ.
छतिया*—स्त्री. [सं.] छाती; वक्ष-
छतियाना—क्रि. स. [सं.] १ आलिंगन देणें; कवटाळणें. २ बंदूक अुडवतेवेळीं मूठ (कुंदा) छातीस लावणें. [अेक वृक्ष.
छतिवन—पु. [सं.] सप्तपर्णी;
छतीसा—वि. [सं.] १ चतुर; शहाणा. २ धूर्त; कावेबाज.
छत्ता—पु. [सं.] १ छत्री. २ मधमाशांचें पोळें. ३ छत्रीसारखी दूरवर पसरलेली वस्तू.
छत्रबंधु—पु. [सं.] हीन कुळांत जन्मलेला क्षत्रिय.
छन, छनक*—पु. [सं.] अेक क्षण.
छनक—पु. [अनु.] १ छनछन असा आवाज; झणत्कार. २ छनछन आवाज होणें. ३ सटकणें; पसार होणें; दचकून पळणें. **छनकना**—क्रि. अ.
छनकाना—क्रि. स. [अनु.] १ सावध करणें; जागें करणें. २ छनछन आवाज करणें.
छनछनाना—क्रि. अ. [अनु.] १ छनछन आवाज होणें. २ अुकळत्या तेलांत पाणी पडल्यामुळें तडतड आवाज निघणें. ३ झंकार होणें.
छनदा*—स्त्री. [सं.] रात्र.
छनना—क्रि. अ. [सं.] १ गाळलें किंवा चाळलें जाणें. २ छिद्रें पडणें; चाळणी होणें. ३ चौकशी होणें. ४ कढअींतून तळलेला पदार्थ बाहेर काढणें. ५ अंमल चढणें. ६ लागणें; जखम होणें. (मु.) **गहरी छनना**—गाढ मैत्री असणें.
छनाना—क्रि. स. [सं.] गाळवून किंवा चाळवून घेणें.
छनिक*—वि. [सं.] क्षणिक; क्षणभंगूर.
छन्न—पु. [अनु.] तापलेल्या पदार्थावर पाणी पडल्यानें होणारा आवाज.
छप—स्त्री. [अनु.] अेखादी वस्तू पाण्यांत अेकदम पडल्याचा आवाज. क्रि. वि. सप् सप् (पाअूस पडण्याचा) आवाज.
छपका-पाका—पु. [सं.] डोक्यावर घालण्याचा अेक अलंकार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छपका-पाका—पु. [अनु.] १ पाण्यांत हातपाय मारण्याची क्रिया. २ पाण्याचा सपका.

छपद—पु. [सं.] भ्रमर; भुंगा.

छपन्न*—पु. [सं.] संहार; नाश.

छपना—क्रि. अ. [सं.] १ छापलें जाणें. २ चिन्हांकित होणें. ३ देवी टोंचल्या जाणें.

छपरखट-खाट—स्त्री. [सं.] मच्छरदाणी असलेला पलंग.

छपरी*—स्त्री. [सं.] झोपडी; मठी.

छपा—स्त्री. [स.] क्षपा; रात्र.

छपाना, छपवाना—क्रि. स. [सं.] छापवून घेणें. **छपाई**–१ छापण्याचें काम; मुद्रण. २ छापण्याची मजुरी.

छप्पय—पु. [सं.] सहा चरणांचा अेक छंद (षट्-पद).

छप्पर—पु. [सं.] छप्पर; छत. (मु.) **छप्पर पर रखना**–सोडून देणें; चर्चा न करणें. **छप्पर फाड़कर देना**–अकल्पितपणें देणें (दान, देणगी).

छबि—स्त्री. [सं.] १ शोभा; सौंदर्य. २ कांति. ३ फोटो. **छबीला**–वि. देखणा; सुंदर. [वांधून नाचणें.

छमकना—क्रि. अ. [अनु.] घुंगर

छमछमाना—क्रि. अ. [अनु.] १ 'छमछम' आवाज करीत चालणें. २ छमछम आवाज करणें. **छमछम**–स्त्री. नूपुर, पैंजण अि. चा आवाज.

छमना*—क्रि. स. [सं.] क्षमा करणें. **छमा**–स्त्री. माफी; क्षमा.

छमुख—पु. [सं.] षडानन.

छय*—पु. [सं.] क्षय; नाश.

छर*—पु. [सं.] कपट; फसवणूक.

छरछर—पु. [सं.] छमछम (छडी मारल्याचा आवाज).

छरछराना—क्रि. अ. [सं.] चुरचुरणें; आग होणें.

छरना—क्रि. अ. [सं.] गळणें; टपकणें; झरणें; झिरपणें.

छरना*—क्रि.स. [सं.] १ फसविणें. २ मोहून टाकणें.

छरभार*—पु. [सं.] १ कामाची जबाबदारी किंवा बोजा. २ भानगड; बखेडा.

छरहरा—वि. [सं.] १ अत्यंत चपळ. २ हलक्या अंगाचा; सडपातळ.

छरा—पु. [सं.] १ वाळा. २ लड. ३ नाडी (विजारीची). ४ दोर.

छरीला—पु. [सं.] दगडफूल.

छर्दि—स्त्री. [सं.] वांति; अुलटी.

छर्रा—पु. [अनु.] छर्रा; बंदुकीची बारीक गोळी.

छल—पु. [सं.] १ कपट; फसवणूक. २ मिष; बहाणा. ३ धूर्तता.

छलकना—क्रि. अ. [अनु.] १ ओसंडणें; हिसळणें. २ अुसळून बाहेर पडणें; सांडणें. **छलक, छलकन**–स्त्री. अुसळी; अुसळून बाहेर येणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छलकाना—क्रि. स. [अनु.] अुसळविणें; हिसका देअून सांडणें.

छलछलाना—क्रि. अ. [अनु.] १ झळझळ वाहणें (पाणी). २ भरपूर असणें (पाणी).

छलछिद्र—पु. [सं.] फसवेगिरी; कपटी वागणूक; लबाडी.

छलना—क्रि. स. [सं.] फसविणें; प्रतारणा करणें; वंचना करणें. स्त्री. कपट; वंचना.

छलनी—स्त्री. [सं.] चाळणी. (मु.) कलेजा छलनी होना–दुःखानें हृदय विदीर्ण होणें.

छलाँग—स्त्री. [सं.] लांब अुडी.

छला*—पु. [सं.] १ आंगठी. २ आभा; दीप्ति; चमक.

छलाना—क्रि. स. [सं.] प्रतारणा करविणें; फसविणें (दुसऱ्याकडून).

छलिया, छली—वि. [सं.] १ फसव्या; लबाड. २ कपटी.

छल्ला—पु. [सं.] १ छल्ला; वेढें. २ वलय; वर्तुळाकार वस्तू. [छावा.

छवां*—पु. [सं.] वछडा; पशूचा

छवाअी—स्त्री. [सं.] शाकारण्याचें काम व त्याची मजुरी; शाकारणी.

छवाना—क्रि. स. [सं.] शाकारून घेणें.

छहरना-राना*—क्रि. अ. [सं.] चौफेर पसरणें; अस्ताव्यस्त होणें; विसकटणें.

छहियाँ, छाँ—स्त्री. [सं.] छाया; सावली.

छाँगना—क्रि. स. [सं.] डहाळी किंवा फांदी तोडणें. [लेली व्यक्ति.

छाँगुर—पु. [सं.] सहा बोटें अस-

छाँछ,छाछ—स्त्री. [सं.]ताक; मठ्ठा.

छाँट—स्त्री. [सं.] १ निरुपयोगी, टाकाअू वस्तू (कागदाची रद्दी, चिंध्या अि.). २ कात्रण. ३ कातरणें; कापणें.

छाँटना—क्रि. स. [सं.] १ निवडणें (धान्य). २ निवड करणें; पसंत करणें. ३ कापणें; छाटणें. ४ अलग करणें; वेगळे करणें. ५ संक्षिप्त करणें. ६ स्वच्छ करणें.

छाँड़ना*—क्रि. स. [सं.] सोडणें; टाकणें; सोडून देणें.

छाँद—स्त्री. [सं.] जनावरांचे पाय बांधण्याची दोरी.

छाँदना—क्रि. स. [सं.] १ आवळून बांधणें; जखडणें. २ कळवा देणें; खोडा घालणें (जनावरांना).

छाँवँ—स्त्री. [सं.] छाया; सावली.

छाँह-ही—स्त्री. [सं.] १ छाया. २ सावलीची जागा. ३ आश्रय; आश्रयस्थान. ४ प्रतिबिंब. ५ भूतबाधा. (मु.) छाँह न छूने देना–सावलीला देखील अुभें राहूं न देणें. छाँह बचाना–दूर राहणें; संबंध टाळणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छाँहगीर—पु. [सं. + फा.] १ राजछत्र. २ आरसा.

छाक—स्त्री. [सं.] १ दुपारचें जेवण. २ तृप्ति; अिच्छापूर्ति. ३ अंमल; नशा.

छाकना—क्रि. अ. [सं.] १ तृप्त होणें. २ निशेंत मस्त होणें; खाजून अुन्मत्त होणें.

छाग—पु. [सं.] बकरा; बोकड.

छाज—पु. [सं.] १ सूप. २ छप्पर. ३ सज्जा.

छाजन—पु. [सं.] १ आच्छादन. २ वस्त्र. स्त्री. १ छप्पर; कौलार. २ कौलें शाकारण्याचें काम. **भोजन-छाजन**-जेवणखाण व कपडालत्ता; अन्नवस्त्र. [दिसणें; खुलून दिसणें.

छाजना—क्रि. अ. [सं.] शोभून

छाता—पु. सं.] छत्री.

छाती—स्त्री. [सं.] १ छाती; वक्षःस्थल. २ स्तन. ३ हृद्वय. ४ साहस; हिंमत. **छाती पर मूँग अथवा कोदो दलना**-अेखाद्याच्या समोर त्याच्या विषयींच वाअीट बोलणें; वर्मी घाव घालणें. [स्कॉलरशिप.

छात्रवृत्ति—स्त्री. [सं.] शिष्यवृत्ति;

छात्रालय—पु. [सं.] विद्यार्थी-वसतिगृह. [रण.

छादन—पु. [सं.] आच्छादन; आव-

छान—स्त्री. [सं.] छप्पर.

छानना—क्रि. स. [सं.] १ गाळणें. २ चाळणें. ३ निवडणें; निवड करणें. ४ पडताळून पाहणें. ५ तपास करणें. ६ मादक पेय पिणें.

छान-बीन—स्त्री. [सं.] १ तपास; शोध. २ पूर्ण विचार.

छाना—क्रि. स. [सं.] १ पसरणें. २ झांकणें; आच्छादणें. ३ शाकारणें; छप्पर घालणें. क्रि.अ. १ राहणें; मुक्काम करणें. २ फैलणें; पसरणें.

छापना—कि. स. [सं.] छापणें.

छापा—पु. [सं.] १ ठसा; छाप. २ मुद्रा; ठशाचें चिन्ह; सील. ३ मुद्रा; मोहर. ४ रात्रींचा शत्रूंवर हल्ला; छापा.

छापाखाना—पु. [सं.] छापखाना.

छाम*—वि. [सं.] क्षीण; दुबळा; कृश.

छार—पु. [सं.] १ क्षार. २ मीठ. ३ भस्म; राख. [वल्कल.

छाल—स्त्री. [सं.] झाडाची साल;

छालना—क्रि. अ. [सं.] १ गाळणें. २ छिद्रें पाडणें; चाळणी बनविणें.

छाला—पु. [सं.] १ साल. २ चामडें. ३ अंग भाजल्यामुळें किंवा सोलल्यामुळें निघालेलें सालडें. [(पांढरी).

छालिया, छाली—स्त्री. [सं.] सुपारी

छावना*—क्रि.स. [सं.] शाकारणें.

छावनी—स्त्री. [सं.] १ छप्पर. २ सैन्याची मुक्कामाची जागा; छावणी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छावा—पु. [सं.] १ पुत्र; मुलगा. २ बछडा (जनावराचा). ३ जवान हत्ती.

छाह*—स्त्री. [सं.] ताक.

छिछ—स्त्री. [अनु.] शिंतोडा; थेंब.

छिड़ाँना*—क्रि. स. [सं.] हिसकावून घेणें.

छिछला—वि. [सं.] अथळ.

छिछोरा—वि. [सं.] क्षुद्र. **छिछोरापन**–पु. छचोरपणा.

छिटकना—क्रि. अ. [सं.] १ विखुरणें; पसरणें. २ प्रकाशाचे किरण चोहोंकडे पसरणें.

छिटकाना—क्रि. स. [सं.] पसरविणें; विखुरविणें.

छिड़कना—क्रि. स. [सं.] शिंपडणें; शिंपणें. **छिड़काओ**–स्त्री. शिंपणें; सडा. **छिड़काव**–पु.

छिड़कवाना—क्रि. स. [सं.] शिंपवून घेणें (दुसऱ्याकडून).

छिड़ना—क्रि. अ. [सं.] आरंभ होणें; चालू होणें; सुरुवात होणें.

छितराना—क्रि.अ. [सं.] विखुरणें; अस्ताव्यस्त पसरणें (बारीक तुकडे किंवा कण). क्रि. स. विसकटणें; अुसकटून टाकणें; अस्ताव्यस्त करणें.

छिति*—स्त्री. [सं.] पृथ्वी.

छितिरुह*—पु. [सं.] झाड.

छिदना—क्रि. अ. [सं.] १ भोंक पडणें; भोकें भोकें असणें. २ बोचणें; टोंचणें. ३ जखमी होणें.

छिदाना—क्रि. स. [सं.] १ भोंक पाडविणें. २ टोंचविणें; बोचविणें; छेदविणें.

छिन*—पु. [सं.] क्षण. **छिनक***–क्रि. वि. क्षणभर.

छिनकना—क्रि.स. [सं.] शिंकरणें.

छिनछवि*—स्त्री. [सं.] वीज.

छिनदा—स्त्री. [सं.] रात्र.

छिनना—क्रि. अ. [सं.] हिसकावून घेतलें जाणें; हरण केलें जाणें.

छिनवाना, छिनाना—क्रि. स. [सं.] हिसकावून घेण्याचें काम दुसऱ्याकडून करविणें.

छिनाल—वि. स्त्री. [सं.] व्यभिचारिणी; कुलटा; परपुरुषगामिनी. **छिनाला**–पु. व्यभिचार; अनुचित संबंध.

छिपकली—स्त्री. [?] पाल.

छिपना, छुपना—क्रि. अ. [सं.] लपणें; आड होणें; दडणें.

छिपाना, छुपाना—क्रि. अ. [सं.] लपविणें; गुप्त ठेवणें; दडविणें. **छिपाव**–पु. लपवालपवी; गौप्य.

छिमा*—स्त्री. [सं.] क्षमा.

छिया—स्त्री. [सं.]१ त्याज्य व घृणित वस्तु. २ विष्ठा. **छिया छरद करना**–छीः थू करणें; त्याज्य समजणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छिरकना, छिलकना*—क्रि. स. [सं.] शिंपडणें.

छिरेटा—पु. [सं.] अेक प्रकारचा वेल.

छिलका—पु. [सं.] साल; टरफल.

छिलना—क्रि. अ. [सं.] १ तासलें जाणें. २ सालटें निघणें.

छीक—स्त्री. [सं.] शिंक. **छींकना**-क्रि. अ. शिंकणें; शिंक येणें.

छींट—स्त्री. [सं.] १ शिंतोडा. २ चिटाचें कापड (वेलबुट्टीचें).

छींटा—पु. [सं.] १ शिंतोडा. २ वळवाचा पाअूस. ३ ठिपका; डाग; खूण; वण.

छीका—पु. [सं.] १ शिंकें. २ बैलाच्या तोंडावर बांधावयाचें दोरीचें जाळें. ३ दोरखंडाचा झुलता पूल. ४ जाळीदार खिडकी.

छीछड़ा—पु. [सं.] वाअीट मांसाचा तुकडा.

छीछालेदर—स्त्री. [अनु.] दुर्दशा; दुर्गति; छीःथू.

छीजना—क्रि. अ. [सं.] झिजणें; सुकणें; कमी होणें. **छीज**-स्त्री. १ झीज; नुकसान. २ कमतरता.

छीति*—स्त्री. [सं.] क्षति; हानि.

छीतीछान—वि. [सं.] छिन्न-विच्छिन्न.

छीन*—वि. [सं.] क्षीण; अशक्त.

छीनना—क्रि. स. [सं.] १ हिसकावून घेणें; हिसकावणें. २ टाकी लावणें (छन्नीनें). ३ कापणें; अलग करणें.

छीना-झपटी—स्त्री. [सं.] १ खेंचा-खेंच. २ ओढाताण; हिसकाहिसकी.

छीप—वि. [सं.] चपळ; वेगवान्.

छीप—स्त्री. [सं.] १ छाप; ठसा; डाग. २ अंगावर चट्टे अुठण्याचा रोग.

छीपी—पु. [सं.] कपड्यावर वेल-बुट्टी काढणारा.

छीवर—स्त्री. [सं.] छिटाचें जाड कापड.

छीर*—पु. [सं.] क्षीर; दूध.

छीरज*—पु. [सं.] दहीं.

छीरप*—पु. [सं.] बालक; बच्चा.

छीरफेन*—पु. [सं.] दुधावरची साय; मलअी.

छीलना—क्रि. अ. [सं.] १ सोलणें; तासणें. २ खरडणें; खरवडून काढणें.

छीलर—पु. [सं.] अुथळ डबकें.

छुआछूत—स्त्री. [सं.] १ स्पर्शास्पर्श; शिवाशीव. २ स्पर्शास्पर्श-विचार.

छुअीमुअी—स्त्री. [सं.] लाजाळूचें झाड.

छुच्छी—स्त्री. [सं.] १ बारीक पोकळ नळी किंवा फुंकणी. २ चमकी.

छुट*—अव्य. [सं.] शिवाय; व्यतिरिक्त.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छुटकाना*—क्रि.स. [सं.] १ सोडविणें. २ सोडणें; मुक्त करणें.

छुटकारा—पु. [सं.] १ सुटका; मुक्तता; मोकळीक. २ त्रास किंवा संकटांतून मुक्तता.

छुट्टा—वि. [सं.] १ मोकळा; सुटसुटीत. २ अेकटा.

छुट्टी—स्त्री. [सं.] १ सुटका; मुक्तता. २ सवड; फुरसत. ३ सुट्टी; रजा. ४ जाण्याची परवानगी.

छुड़वाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून सोडवून घेणें.

छुड़ाना—क्रि. स. [सं.] १ सोडविणें; (बांधलेली, गुंतलेली वस्तु) मुक्त करणें. २ कामावरून काढणें. ३ व्यसनांतून सोडविणें.

छुत्*—स्त्री. [सं.] क्षुधा; भूक.

छुतिहा—वि. [सं.] १ अस्पृश्य. २ कलंकित; दोष असलेला.

छुतैला—वि. [सं.] स्पर्शजन्य; सांसर्गिक.

छुधित—वि.[सं.] क्षुधित; भुकेला.

छुपना—क्रि. अ. [सं.] लपणें.

छुभित*—वि. [सं.] १ क्षुब्ध झालेला. २ घाबरलेला.

छुभिराना*—क्रि.अ. [सं.] १ क्षुब्ध होणें; विचलित होणें. २ घाबरणें.

छुरा—पु.[सं.] १ सुरा. २ न्हाव्याचा वस्तरा. **छुरी**—स्त्री. सुरी; चाकू.

छुलाना—क्रि. स. [सं.] स्पर्श करविणें; शिवविणें.

छुहना*—क्रि. अ. [सं.] १ स्पर्श करणें. २ रंग दिला जाणें; लिंपलें जाणें.

छुहारा—पु. [सं.] १ खारीक. २ खजूर (पेंड).

छूँछा—वि. [सं.] १ रिकामा; रिक्त. २ निःसार; निःसत्त्व. ३ निर्धन.

छूट—स्त्री. [सं.] १ सुटका; मुक्तता. २ सूट (पैशाची). ३ अवकाश; रिकामपण. ४ शिवीगाळ.

छूटना—क्रि. अ. [सं.] १ सुटणें. २ मुक्त होणें. ३ सैल होणें. ४ सुटणें; बाकी राहणें; करावयाचें राहणें; विसरून राहणें. ५ रवाना होणें; प्रस्थान करणें. ६ सुटणें (तीर, बंदूक). ७ भंग पावणें; मोडणें (व्रत). ८ पाणी सुटणें. ९ कामावरून निघणें किंवा काढलें जाणें. १० विभक्त होणें; वियोग होणें.

छूत—स्त्री. [सं.] विटाळ; स्पर्श.

छूना—क्रि. अ. [सं.] स्पर्श होणें. क्रि. स. १ स्पर्श करणें; शिवणें. २ लिंपणें.

छेंकना—क्रि. स. [सं.] १ अडविणें; आडकाठी करणें. २ आच्छादित करणें. ३ रेघा ओढून मर्यादा घालणें; जागा धरून बसणें.

छेंक—पु. [सं.] छिद्र; भोंक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छेड़ना—क्रि. स. [सं.] १ खोडी करणें; छेडणें. २ कुचेष्टा करणें. ३ त्रास देणें; छळणूक करणें. ४ थट्टामस्करी करणें. ५ कार्यारंभ करणें. छेड़छाड़-स्त्री. अडवणूक; आडकाठी.

छेड़वाना—क्रि. स. [सं.] खोडी करविणें; दुसऱ्याकडून चेष्टा करविणें.

छेत्र—पु. [सं.] १ क्षेत्र; स्थान. २ शेत.

छेदना—क्रि. स. [सं.] १ भोंक पाडणें; छेदणें. २ कापणें.

छेना—पु. [सं.] दुधाचें नासकवणी किंवा चोथा.

छेनी—स्त्री. [सं.] किंकरें; सुताराचें लांकडास भोंक पाडण्याचें अेक हत्यार.

छेम*—पु. [सं.] क्षेमकुशल.

छेरी-ली—स्त्री. [सं.] बकरी; शेळी.

छेह*—पु. [सं.] १ नाश. २ आघात; वार.

छेह*—स्त्री. [सं.] राख; माती.

छेह*—स्त्री. [सं.] छाया.

छैया*—पु. [सं.] लहान मूल; छबुकडा.

छैल*—पु. [सं.] नखरेबाज माणूस; रंगेल माणूस.

छैलचिकनियाँ—पु. [दे.] नखरेबाज व्यक्ति; आंवटशौकी.

छैलछबीला, छैला—पु. [दे.] थाटमाट करणारा पुरुष; नखरेबाज व्यक्ति.

छोकड़ा—पु. [सं.] पोरगा; लहान मुलगा. छोकड़ापन-पु. १ पोरपण. २ बाल्यावस्था.

छोटा—वि. [सं.] १ लहान. २ कमी वयाचा. ३ सामान्य; तुच्छ. ४ थोडा. छोटाअी-स्त्री. १ लहानपण. २ नीचपणा. छोटापन-पु. लहानपण; बालपण. [गव्हर्नर.

छोटा लाट—पु. [सं. + अिं.]

छोड़ना—क्रि. स. [सं.] १ सोडणें. २ फेंकणें; टाकणें. ३ वगळणें. (मु.) छोड़कर-अतिरिक्त; शिवाय.

छोड़वाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून सोडविणें.

छोड़ाना—क्रि. स. [सं.] १ सोडविणें; विलग करणें. २ बडतर्फ करणें.

छोनिप*—पु. [सं.] राजा.

छोनी*—स्त्री. [सं.] पृथ्वी.

छोप—पु. [सं.] १ गिलावा; थर. २ गिलाव्याचें काम. ३ आघात. ४ अडोसरा.

छोपना—क्रि. स. [सं.] थापणें; लिपणें; बुजविणें; भरून टाकणें.

छोभना*—क्रि. अ. [सं.] रमणें; तल्लीन होणें.

छोभित*—वि. [सं.] शोभिवंत; खुलून दिसणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

छोभित*—वि. [सं.] क्षुब्ध; विचलित.

छोर—पु. [सं.] १ टोंक; शेवट. २ सीमा; हद्द. ३ किनार; कांठ.

छोलना*—क्रि.स. [सं.] सोलणें; खरडणें.

छाहाना—क्रि. स. [सं.] प्रेम करणें. छोह–पु. १ ममता; प्रेम. २ अनुग्रह; कृपा.

छोहरा—पु. [सं.] छोकरा; मुलगा. छोहरी–स्त्री. मुलगी.

छोहिनी*—स्त्री. [सं.] अक्षौहिणी.

छौंकना—क्रि. स. [अनु.] फोडणी देणें; भाजीं फोडणीस घालणें.

छौना—पु. [सं.] पशूचा बच्चा.

छौलदारी—स्त्री. [दे.] लहान तंबू; राहुटी.

ज

जंग—पु. [फा.] लढाई; युद्ध. जंगजू–वि. १ युद्धास तत्पर. २ भांडखोर.

ज़ंग—पु. [फा.] गंज; तांब.

जँगला—पु. [पोर्तु.] खिडकी; दार किंवा सज्ज्यांत लावलेले गज.

जंगली—वि. [सं.] १ रानांत अुत्पन्न होणारें. २ जंगलांत राहणारा; वन्य; रानटी. ३ जंगलासंबंधीं.

जंगार—पु. [फा.] तांब्याचा निळसर क्षार; तांब्यावर चढणारा निळा गंज.

जंगी—वि. [फा.] १ लढाअीसंबंधीं. २ लढाअू. ३ सैनिक; फौजी. ४ मोठा; धिप्पाड. [सेनापति.

जंगी लाट—पु. [फा. + अिं.] सर

जंघा—स्त्री. [सं.] मांडी.

जँचना—क्रि. अ. [सं.] १ तपासणी होणें; परीक्षा होणें. २ योग्य किंवा लायक ठरणें. ३ पटणें; प्रतीत होणें;अुमजणें.जँचा–वि.तपासलेला.

ज़ंजार, जंजाल—पु. [सं.] १ घोटाळा; भानगड; दगदग; जंजाळ. २ गुंतागुंत; बंधन. ३ मोठें जाळें. ४ अुपद्व्याप.

ज़ंजीर—स्त्री. [फा.] १ साखळी; शृंखला. २ बेडी. ३ दाराची कडी.

जंतर—पु. [सं.] १ यंत्र; कळ. २ मंतरलेला ताअीत. ३ अेक दागिना. **जंतर-मंतर, जंत्र-मंत्र**–पु. १ जादूटोणा. २ वेधशाळा.

जंतरी—स्त्री.[सं.] १पंचांग. २जंत्री. ३ धातूच्या तारा काढण्याचें लहानसें यंत्र. ४ मांत्रिक; जादूटोणा करणारा. ५ वाद्य वाजविणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जँतसार—स्त्री. [सं.] जातें रोवण्याचौ जागा.

जंता—पु. [सं.] १ धातूच्या तारा काढण्याचें यंत्र. २ यंत्र; कळ.

जंतु—पु. [सं.] प्राणी; जनावर (कीटक नाहीं).

जंत्र—पु. [सं.] १ गळ्यांतील ताअीत. २ यंत्र; कळ. ३ कुलूप.

जंत्रित—वि. [सं.] बंद; भरलेला.

जंत्री—पु. [सं.] १ वाद्य. २ वीणा वाजविणारा; वाद्य वाजविणारा.

जंबीर—पु. [सं.] लिंबाचा अेक प्रकार. जंबीरी नीबु–पु.

जंबु—पु. [सं.] जांभूळ (फळ).

जँभाना—क्रि. अ. [सं.] जांभअी देणें. जँभाअी–स्त्री. जांभअी.

जअी—स्त्री. [सं.] जव; जवाचे कोवळे अंकुर.

ज़अीफ—वि. [अ.] १ दुर्बळ; कमजोर. २ वृद्ध; म्हातारा. ज़अीफी–स्त्री. १ वार्धक्य; म्हातारपण. २ अशक्तपणा.

जकंद—स्त्री. [फा.] अुडी; झेप.

ज़क—स्त्री. [अ.] १ पराभव. २ हानि; तोटा. ३ लाज.

जक—स्त्री. [अनु.] १ हट्ट; दुराग्रह. २ नाद; छंद.

जक—पु. [सं.] कंजुष मनुष्य.

जकड़ना—क्रि. स. [सं.] १ जखडणें. २ घट्ट आवळून बांधणें; करकचून बांधणें. जकड़–स्त्री. जकड; ताण. (मु.) जकड़बंद करना–१ करकचून बांधणें. २ मुठींत ठेवणें.

जकना*—क्रि. अ. [अनु.] आश्चर्यचकित होणें; स्तिमित होणें.

ज़कात—स्त्री. [अ.] १ दान. २ कर; जकात.

जकित*—वि. [सं.] चकित; [विस्मित.

ज़ख़ीरा—पु. [अ.] १ कोठी; कोठार. २ ढीग. ३ खजिना. ४ वस्तुसंग्रहालय.

जगत—स्त्री. [सं.] विहिरीभोंवतीं बांधलेला चबुतरा.

जगतसेठ—पु. [सं.] धनाढ्य व्यापारी.

जगना—क्रि. अ. [सं.] १ जागें होणें; अुठणें (झोंपेंतून). २ सावध होणें. ३ जागृत होणें (देवी, देवता अि.). ४ अुत्तेजित होणें. ५ धुमसून पेट घेणें (विस्तव).

जगमगाना—क्रि. अ. [अनु.] चमकणें; लखलखणें. जगमगाहट–स्त्री. चकाकी; लखलखाट.

जगवाना—क्रि. स. [सं.] जागें करविणें; अुठविणें.

जगह—स्त्री. [फा.] १ जागा; स्थान. २ हुद्दा; पद. ३ संधि.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जगाना—क्रि स. [सं.] १ जागें करणें. २ सावध करणें. ३ शुद्धीवर आणणें. ४ विस्तव फुलविणें.

जगार*—स्त्री. [सं.] जाग्रण.

जगीला*—वि. [सं.] जाग्रणामुळें आळसावलेला; झोंपेस आलेला.

जघन्य—वि. [सं.] १ अंतिम; पराकाष्ठेचा. २ त्याज्य; गर्ह्य.

जचना—क्रि. अ [सं.] तपास.

जच्चा—स्त्री. [फा.] बाळंतीण. जच्चाख़ाना–सूतिकागृह; बाळंतिणीची खोली.

जजमान—पु. [सं.] यजमान.

जज़िया—पु. [अ.] जिझिया कर.

जज़ीरा—पु. [अ.] द्वीप; बेट.

जटना—क्रि. स. [सं.] ठकविणें; लुबाडणें. [ठकविणें.

जटाना—क्रि.स. [सं.] दुसऱ्याकडून

जटाजूट—पु. [सं.] लांब जटा.

जटामांसी—स्त्री. [सं.] सुगंधित मसाला (काष्ठौषधि). [बिकट.

जटिल—वि. [सं.] गुंतागुंतीचा;

जठर—पु. [सं.] पोट. वि. वृद्ध; म्हातारा. [तारी.

जठेरी—स्त्री. [सं.] जख्खड म्हा-

जड़—स्त्री. [सं.] १ वृक्षाचें मूळ. २ पाया; मूळ.

जड़ना—क्रि. स. [सं.] १जडविणें. २बसविणें; ठोकणें; मारणें. ३मारणें; प्रहार करणें; चुगली सांगणें. (मु.) नाल जड़ना.

जड़ाना, जड़वाना—क्रि. स. [सं.] जडवून घेणें. जड़ाओ–स्त्री. जडविण्याचें काम. जड़ाऊ–वि. ज्यावर रत्न किंवा इतर पदार्थ जडले आहेत असा; जडविण्यास योग्य.

जड़ावर—पु. [सं.] थंडींत घालावयाचे कपडे; गरम कपडे.

जड़िया—पु. [सं.] जडावाचें काम करणारा; जवाहिरी.

जड़ी—स्त्री. [सं.] औषधी वनस्पति; जडीबुटी.

जत*—वि. [सं.] जितका.

जतन*—पु. [सं.] यत्न; प्रयत्न.

जतनी—पु. [सं.] १ प्रयत्नशील पुरुष; अुद्योगी पुरुष. २ हुषार, तरतरीत. वि. प्रयत्नशील.

जतलाना, जताना—क्रि. स. [सं.] १ बजावणें; खडसून सांगणें. २ जाणीव करून देणें; पूर्वसूचना देणें.

जति-ती*—पु. [सं.] यति; संन्यासी. [३ शिलाजीत.

जतु—पु. [सं.] १ डिंक. २ लाख.

जतुगृह—पु. [सं.] कुटि; झोपडी.

जतेक*—क्रि. वि. [सं.] जितका.

जत्था—पु. [सं.] १ झुंड; टोळी. २ जथा; तुकडी.

जदीद—वि. [अ.] नवीन.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ज़न—स्त्री. [फा.] १ स्त्री. २ पत्नी.

जनकौर*—पु. [सं.] १ जनकपूर. २ जनक राजाचे भाऊबंद.

ज़नख़ा—वि. पु. [फा.] १ नपुंसक; हिजडा. २ बायकी हावभाव करणारा; नाचणारा. [अुत्पन्न करणें.

जनना—क्रि. स. [सं.] जन्म देणें;

जनमना—क्रि. अ. [सं.] जन्मणें; जन्म घेणें. **जनम**–पु. जन्म.

जनम घूँटी—स्त्री. [सं.] बाळगुटी. (मु.) जनमघूँटी में पडना–बाळकडू मिळणें.

जनम सँधाती*—पु. [सं.] जन्माचा सोबती.

जनमाना—क्रि.स. [सं.] जन्म देणें.

जनयिता—पु. [सं.] पिता; बाप.

जनरव—पु. [सं.] १ किंवदंती; अफवा. २ बदनामी. ३ गोंधळ; कोलाहल.

जनवास-सा—पु. [सं.] १ जानोसा; वरपक्षास राहण्यासाठीं दिलेली जागा. २ सभा.

जनाअी—स्त्री. [सं.] १ सुअीण; दाअी. २ सुअिणीची फी.

जनाज़ा—पु. [अ.] १ शव; प्रेत. २ तिरडी. [जतावणें.

जनाना—क्रि. स. [सं.] बजावणें;

जनाना—क्रि. स. [सं.] बाळंतपण करणें.

ज़नाना—वि. [फा.] १ स्त्रियांसंबंधीं. २ नपुंसक. ३ भित्रा; नेभळट. पु. १ अंतःपुर; गोशा. २ स्त्री; पत्नी. ३ हिजडा. **ज़नानापन**–पु. स्त्रीत्व.

जनाब—पु.[अ.]महाराज; महाशय.

जनाव—पु. [सं.] जाणीव; सूचना; अिशारा.

जनि*—स्त्री. [सं.]१जन्म; अुत्पत्ति. २ स्त्री. ३ आअी; माता. ४ भार्या; पत्नी. ५ जन्मभूमि.

जनि*—अव्य. [सं.] नाहीं; नको; न.

जनियाँ*—स्त्री. [फा.] प्रियतमा; प्रिया.

जनी—स्त्री.[सं.] १दासी. २ आअी. ३ मुलगी. वि. स्त्री. जन्मलेली; अुत्पन्न.

जनु—क्रि. वि. [सं.] जणुं काय; जसें.

जनेअू-व—पु. [सं.] १ जानवें. २ अुपनयन; मुंज.

जनेत—स्त्री.[सं.] वरात (लग्नाची).

जनेसु*—पु. [सं.] राजा.

जनैया—वि. [सं.] माहितगार; जाणणारा.

जन्नत—स्त्री. [अ.] स्वर्ग.

जन्मपत्री—स्त्री. [सं.] जन्मपत्रिका.

जन्मान्तर—पु. [सं.] पुनर्जन्म; दुसरा जन्म.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जन्य—पु. [सं.] १ साधारण मनुष्य. २ लोकापवाद; अफवा. ३ पुत्र; मुलगा. ४ युद्ध; लढाओी. ५ जन्म. ६ राष्ट्र. वि. १ राष्ट्रीय. २ अुद्भूत. ३ अुत्पन्न झालेला.

जपना—क्रि. स. [सं.] जप करणें. जपनी-स्त्री. जपमाळ; गोमुखी.

जफ़ा—स्त्री. [फा.] १ सक्ती. २ जुलूम; अत्याचार. ३ आपत्ति; संकट.

जफ़ा कश—वि. [फा.] कष्ट सहन करणारा; सहनशील.

जब—क्रि. वि. [सं.] जेव्हां. (मु.) जबजब-जेव्हां जेव्हां. जबतब-जेव्हां तेव्हां; नेहमीं.

ज़बर—वि. [अ.] १ बलवान्; शक्तिवान्. २ दृढ; मजबूत. जबरओी-स्त्री. बळजबरी; अत्याचार. ज़बरदस्त-वि. जबरदस्त; बळकट.

जबरन्—क्रि. वि. [अ.] बळजबरीनें.

जबरा—वि. [अ.] जबरदस्त; बळकट.

जबरा—पु. [अिं.] झेब्रा; अेक प्रकारचें घोड्यासारखें जनावर.

ज़बह—पु. [अ.] हिंसा; (गळ्यावर सुरी चालवून केलेली) हत्या.

ज़बान—स्त्री. [फा.] १ जीभ. २ बात; भाषा. ३ प्रतिज्ञा; वायदा. ४ बोलण्याची पद्धत; संभाषण. ज़बान-ज़द-वि. प्रचलित. ज़बानी-वि. तोंडी.

ज़बानदराज़—वि. [फा.] अुर्मट.

ज़बानबंदी—स्त्री. [फा.] लेखी अुत्तर.

ज़बून—वि. [फा.] वाअीट; खराब.

जब्र—पु. [अ.] १ जबरदस्ती. २ जुलूम; अत्याचार.

जमघट—पु. [सं.] जमाव; गर्दी.

जमना—क्रि. अ. [सं.] १ थिजणें; गोठणें; जमणें. २ जम बसणें; आसन स्थिर होणें. ३ संवय होणें. ४ रंग चढणें; रंगणें (गाणें अि.).

जमना—क्रि. अ. [सं.] अुगवणें; अुपजणें; अुत्पन्न होणें.

जमना—स्त्री. [सं.] यमुना नदी.

जमनिका*—स्त्री. [दे.] पडदा.

जमवट—स्त्री. [सं.] विहिरीच्या वुडाशीं बसविलेला लांकडाचा गोलाकार तक्ता (चिखल वर येअूं नये म्हणून).

जमा—वि. [अ.] १ अेकत्र केलेला. २ अेकूण मिळविलेला. ३ जमा (पैसे). स्त्री. १ संचित धन; मुद्दल. २ भांडवल; धन. ३ मालगुजारी; जमीनमहसूल. ४ बेरीज (गणित). [जांवओी.

जमाओी—पु. [सं.] जामात;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जमात—स्त्री. [अ.] १ ज्ञात; जमात. २ कक्षा; श्रेणी.

ज़मानत—स्त्री. [अ.] जामीन; जामीनकी.

जमाना—क्रि. स. [सं.] १ जमविणें; गोळा करणें. २ विरजण घालणें. [काळ.

ज़माना—पु. [अ.] समय; वेळ;

ज़मानासाज़—वि. [अ. + फा.] संधिसाधू; स्वार्थसाधू.

जमामार—वि. [अ. + फा.] दुसऱ्याचे पैसे बळकावून बसणारा.

जमाल—पु. [अ.] सौंदर्य; रूप.

जमावड़ा-पु. [सं.] जमाव; गर्दी.

ज़मींदारतंत्र-वाद—पु. [फा. + सं.] सरंजामशाही; जमीनदारी पद्धति. [जामशाही.

ज़मींदारशाही—स्त्री. [फा.] सरं-

ज़मींकंद—पु. [फा.+सं.] सुरण.

ज़मीमा—पु. [अ.] परिशिष्ट.

जमैयत—स्त्री. [अ.] १ मनाची शांति. २ सेना; फौज.

जयजीव*—पु. [सं.] नमस्काराचा प्रकार; 'जय असो'.

जयना*—क्रि. अ. [सं.] जय होणें.

जया—स्त्री. [सं.] १ दुर्गा. २ पार्वती. ३ पताका; ध्वज. वि. जय देणारी. जयी-वि. विजयी.

जर*—पु. [सं.] वृद्धावस्था; म्हातारपण.

ज़र—पु. [फा.] १ सोनें. २ संपत्ति; धन. [पक्षी.

जरकटी—पु. [दे.] अेक शिकारी

जरकस-सी—वि. [फा.] जरीचा.

ज़रकोब—पु. [फा.] वर्ख, बेगर्ड अि. बनविणारा.

ज़रख़ेज़—वि. [फा.] सुपीक (जमीन). [नष्ट.

जरछार—वि. [सं.] भस्मीभूत;

जरतुश्त-दुश्त—पु. [फा.] फारसी धर्मसंस्थापक-झरतुष्ट्र.

ज़रद—वि. [फा.] पिवळा; पीत.

ज़रदा, ज़र्दा—पु. [फा.] १ साखर भातासारखें अेक पक्कान्न. २जर्दा (तंबाखू). ३ पिवळ्या रंगाचा घोडा.

ज़रदोज़—पु. [फा.] जरतारीचें काम करणारा. [काम.

ज़रदोज़ी—स्त्री. [फा.] जरतारीचें

जरन*—स्त्री. [सं.] १ जळजळ; दाह. २ मानसिक ताप.

ज़रब—स्त्री. [अ.] १ आघात; मार. २ गुणाकार. (मु.) ज़रब देना-बडवणें; ठोकणें. ज़बर ख़फ़ीफ़-हलका घाव. ज़रब शहीद-जबर दुखापत; घाव. [रमणीय.

जरबीला*—वि. [फा.] सुंदर;

ज़रर—पु. [अ.] १ अिजा; आघात; मार. २ तोटा; हानि; नुकसान.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ज़रा—वि., क्रि. वि. [अ.] थोडा; किंचित्; कमी.

ज़राअत—स्त्री. [अ.] १ शेती; शेतकी काम. २ जिराअित जमीन; लागवड केलेली जमीन. ३ पीक.

ज़राअत-पेशा—पु. [अ.+फा.] शेतकरी; किसान. [विनोद.

ज़राफ़त—स्त्री. [अ.] हास्य-

जराव*—वि. [सं.] जडाऊ.

ज़रिया-रीया—पु. [अ.] १ संबंध; वशिला. २ हेतु; कारण. ३ अुपाय.

जरीब—स्त्री. [अ.] मोजणीची सांखळी (जमीन, शेत).

जरीबाना—पु. [फा.] दंड.

ज़रूर—वि. [अ.] १ जरूरी; आवश्यक. २ अनिवार्य. क्रि. वि. अवश्य.

ज़रूरत—स्त्री. [अ.] जरूर; आवश्यकता; गरज. [भडकदार.

ज़र्क़बर्क़—वि. [अ.] झगझगीत;

ज़र्द—वि. [फा.] पिवळा जर्द. ज़र्दी—स्त्री. पिवळेपणा.

ज़र्रा—पु. [अ.] कण; अणुरेणु; अंश.

जर्राह—पु. [अ.] शस्त्रवैद्य.

जल—पु. [सं.] १ जळ; पाणी. २ वाळा. ३ पूर्वाषाढा नक्षत्र.

जल चादर—स्त्री. [सं.+फा.] पाण्याचा शांत व स्थिर असा पृष्ठभाग.

ज़लज़ला—पु. [अ.] भूकंप.

जलन—स्त्री. [सं.] १ जळजळ; दाह; आग. २ अीर्ष्या; असूया; मत्सर.

जलना—क्रि. अ. [सं.] १ जळणें. २ पेटणें. ३ अीर्ष्या; द्वेष करणें; कुढणें. ४ पोळणें; भाजणें. (मु.) जली कटी या जली-भुनी बात—मर्मभेदक व अत्यंत अप्रिय कथन.

जलपान—पु. [सं.] न्याहारी; फराळ.

जलप्रपात—पु. [सं.] धबधबा.

जलप्लावन—पु. [सं.] १ महापूर. २ प्रलय.

जलबेन—पु. [सं.] जलाशयाजवळ अुत्पन्न होणारा वेत.

जलभँवरा—पु. [सं.] पाण्यावर अत्यंत जलद चालणारा काळा किडा. [लावविणें.

जलवाना—क्रि. स. [सं.] आग

जलसा—पु. [अ.] १ सभा; अधिवेशन. २ समारंभ; अुत्सव. ३ जलसा; मैफल (गाणें-बजावणें).

जलहरी—स्त्री. [सं.] अभिषेकपात्र.

जलाजल—पु. [अनु.] झालर; नक्षीदार काठ.

जलातन—वि. [सं.] १ चिडखोर; रागीट; तापट. २ द्वेषी; मत्सरी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जलाना—क्रि. स. [सं.] १ जाळणें. २ पेटविणें; लावणें (दिवा). ३ जाळून राख करणें. ४ पोळविणें; भाजविणें. ५ द्वेष किंवा ईर्ष्या अुत्पन्न करणें. [मत्सर.

जलापा—पु. [सं.] ईर्ष्या; असूया;

जलाल—पु. [अ.] १ तेज; प्रकाश; प्रभा. २ प्रभाव; दरारा; वचक.

जला-वतन—वि. [अ.] देशांतून हद्दपार केलेला. **जला-वतनी**—स्त्री.

जलावन—पु. [सं.] अिंधन; जळण; सरपण. [प्रदेश.

जलाहल—वि. [सं.] जलमय

जलील—वि. [अ.] श्रेष्ठ; वडा.

ज़लील—वि. [अ.] १ तुच्छ. २ अपमानित.

जलूस, जुलूस—पु. [अ.] १ मिरवणूक. २ वरात. [२ वेटोळे.

जलेबी—स्त्री. [सं.] १ जिलबी.

जलोका-लौका—स्त्री. [सं.] जळूं.

जल्द—क्रि. वि. [अ.] जलद; लवकर. **जल्दी**—स्त्री. घाअी; तांतडी.

जल्दबाज़—वि. [अ.+फा.] घाअी करणारा; लवकर काम करणारा.

जल्पना—क्रि. अ. [सं.] मिजास दाखविणें; शेखी मिरविणें.

जल्लाद—पु. [अ.] १ फांशी देणारा. २ क्रूर मनुष्य.

जल्वा—पु. [अ.] शोभा.

जवाँमर्द—वि. [फा.] शूरवीर; मर्द.

जवान—वि. [फा.] १ तरुण. २ वीर. ३ शिपाअी. **जवानी**—स्त्री. तारुण्य; यौवन.

जवाब—पु. [अ.] १ जवाब; अुत्तर. २ फेड; बदला. ३ बरोबरीची किंवा जोडीची वस्तु. ४ नोकरी-वरून काढल्याचा हुकूम. **जवाब दावा**—पु. कोर्टांत वादीच्या अर्जास प्रतिवादीनें दिलेलें अुत्तर. [दार.

जवाबदेह—वि. [अ.+फा.] जवाब-

ज़वाबित—पु. [अ.] नियम; कायदे ('जाब्ता'चें बहु.).

जवाल—पु. [अ.] १ अवनति. २ जंजाळ; संकट.

जवाहर—पु. [अ.] जवाहीर; रत्न.

जवाहरात—पु. [अ.] रत्नें; जड-जवाहीर.

जशन; जश्न—पु. [फा.] १ अुत्सव; समारंभ. २ आनंद; हर्ष.

जस*—क्रि. वि. [सं.] जसा.

जस*—पु. [सं.] यश; कीर्ति.

जस्ता—पु. [सं.] जस्त.

जहँ*—क्रि. वि. [सं.] जेथें.

जहँड़ना-ड़ाना—क्रि. अ. [सं.] १ नुकसान सोसणें. २ फसणें.

जहदा—पु. ?] दलदल.

ज़हन, ज़िहन—पु. [अ.] बुद्धि; धारणा; समज.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जहना*—क्रि. स. [सं.] १ सोडणें; टाकणें. २ नाश करणें.

जहन्नुम—पु. [अ.] नरक. (मु.) जहन्नुममें जाय–चुलींत जावो.

ज़हमत—स्त्री. [अ.] १ आपत्ति; संकट. २ झंझट; बखेडा; भानगड.

ज़हर—पु. [फा.] विष.

ज़हरबाद—पु. [फा.] काळपुळी.

ज़हरमोहरा—पु. [फा.] अेक काळा दगड (यानें सापाचें विष अुतरतें अशी समजूत आहे.).

ज़हरीला—वि. [फा.] विषारी.

जहाँ—पु. [फा.] जग.

जहाँ, जहान—क्रि. वि. [सं.] जेथें; ज्या ठिकाणीं. (मु.) जहाँ का तहाँ–जेथल्या तेथें. जहाँ तहाँ–१ अितस्ततः. २ अिकडेतिकडे; सर्वत्र.

जहाँपनाह—पु. [फा.] १ विश्वाचें रक्षण करणारा. २ सम्राटाचें संबोधन.

जहान—पु. [फा.] जग; दुनिया.

जहालत—स्त्री. [अ.] अज्ञान.

जहिया*—क्रि. वि. [सं.] जेव्हां.

जहीं*—क्रि. वि. [सं.] कोठेंहि.

ज़हीन—वि. [अ.] हुषार; बुद्धिमान्; तैलबुद्धीचा. [नीस.

जहीर—पु. [अ.] साहाय्यक; मदत-

ज़हूर—पु. [अ.] १ प्रकाशन. २ अुत्पन्न होणें; आरंभ. (मु.) जहूरमें आना–प्रगट होणें.

जहेज़—पु. [अ.] लग्नांत वरपक्षाला दिलें जाणारें धन; हुंडा; करणी वगैरे.

जाँगड़ा—पु. [दे.] भाट; चारण.

जाँगर—पु. [सं.] ताकद; सामर्थ्य.

जाँगलू—वि. [फा.] खेडवळ; अडाणी.

जाँघ—स्त्री. [सं.] मांडी. जाँघिया–पु. चड्डी; जंघा.

जाँच—स्त्री. [सं.] १ परीक्षा; तपासणी. २ शोध; चौकशी. जाँच पड़ताल–पु. शोध; चौकशी.

जाँचक, जाचक*—पु. [सं.] याचक; भिकारी. [पारखणें.

जाँचना—क्रि. स. [सं.] तपासणें;

जाँत, जाँता—पु. [सं.] जातें.

जाँवर*—पु. [सं.] गमन.

जा*—सर्व. [सं.] १ जो. २ ज्यांचा.

जाअी—स्त्री. [सं.] कन्या.

जाकड़—पु. [?] जांगड; दुकानांतून मोघम आणलेला माल (पसंतीसाठीं).

जाके*—सर्व. [सं.] ज्याचा.

जाको*—सर्व. [सं.] ज्याला.

जाग*—पु. [सं.] यज्ञ; याग.

जाग—स्त्री. [सं.] जागा; ठिकाण.

जाग—स्त्री. [सं.] जागरण.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जागना—क्रि. अ. [सं.] १ जागें होणें; झोपेंतून अुठणें. २ जाग्रण करणें; जागें राहणें. ३ सावध होणें. ४ अुत्साह येणें; नांवारूपास येणें; प्रज्वलित होणें. जगता–साक्षात्; प्रत्यक्ष.

जागबलिक—पु. [सं.] याज्ञवल्क्य.

जागीर—स्त्री. [फा.] जहागीर. जागीरदार–पु. १ जहागीरदार. २ श्रीमंत; सरदार.

जाजरा*—वि. [सं.] जर्जर; जीर्ण.

जा-ज़रूर—पु. [फा.] शौचकूप; संडास. [जाजम; गालिचा.

जाजम, जाजिम—स्त्री. [फा.]

जाठ—पु. [सं.] गुन्हाळांतील ओंडका.

जाड़ा—पु. [सं.] १ थंडी; गारठा. २ हिंवाळा; शीतकाल. [२ जात.

ज़ात—स्त्री. [अ.] १ शरीर; देह.

जातना—स्त्री. [सं.] १ यातना; कष्ट. २ यमयातना.

जातपाँत—स्त्री. [सं.] जातपात; ज्ञाति.

जातसपति—पु. [सं.] वरुण.

जाती—वि. [अ.] १ व्यक्तिगत. २ आपला; स्वतःचा.

जाते*—अव्य. [सं.] ज्यामुळें.

जादूगर—पु. [फा.] जादूगार. जादूगरी–स्त्री. जादुगिरी.

जान—स्त्री. [फा.] १ प्राण; जीव. २ बळ; सामर्थ्य. ३ सार; तत्त्व. (मु.) जान आना–शोभा येणें. जान के लाले पड़ना–जिवावर बेतणें. जान खाना–त्रास देणें; हैराण करणें. जान छुड़ाना या बचाना–भानगडींतून सुटका करून घेणें. जान पर खेलना–जीव धोक्यांत घालणें.

जान—स्त्री. [सं.] १ अनुमान; अंदाज. २ ज्ञान; माहिती. जान पहचान–परिचय; ओळख.

जानकार—वि. [सं.] १ माहितगार; तज्ज्ञ. २ चतुर; कुशल.

जानदार—वि. [फा.] सजीव; जिवंत.

जानना—क्रि. स. [सं.] १ जाणणें; समजाअून घेणें. २ ओळखणें; माहिती असणें.

जानपना*—पु. [सं.] चातुर्य; बुद्धिमत्ता; जाणतेपणा.

जानमनि—पु. [सं.] ज्ञानी पुरुष.

जानवर—पु. [फा.] १ जनावर; पशु. २ प्राणी; जीव.

जानहु*—अव्य. [सं.] समजा; गृहीत धरा.

जाना—क्रि. अ. [सं.] १ जाणें. २ अलग होणें. ३ नुकसान होणें. ४ हरवणें; गमावणें. ५ गुजरणें; येअून ठेपणें. ६ नष्ट होणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जानि—स्त्री. [सं.] भार्या; पत्नी.
जानिब—स्त्री. [अ.] दिशा; बाजू.
जानी—वि. [फा.] प्राणांशीं संबंध ठेवणारा. जानी दोस्त–जिवश्च कंठश्च मित्र. जानी दुश्मन–हाडवैरी.
जानुपाणि,जानुपानि*—क्रि.वि. [सं.] रांगत (हात व गुडघे टेकत चालणें).
जापक—पु. [सं.] जप करणारा.
जापा—पु. [सं.] सूतिकागृह; बाळंतिणीची खोली.
जाफ़त—स्त्री. [अ.] मेजवानी.
जाफ़रान—पु. [अ.] केशर. जाफ़रानी–वि. केशरी.
जाफ़री—स्त्री. [अ.] १ कामट्यांचा तट्टया. २ झेंडूचें फूल.
ज़ाब्ता—पु. [अ.] नियम; कायदा. ज़ाब्ता दीवानी–पु. दिवाणी कायदा. ज़ाब्ता फौजदारी-फौजदारी कायदा.
जाम—पु. [सं.] याम; प्रहर.
जाम—पु. [फा.] पेला. [कापड.
जामदानी—स्त्री. [फा.] बुट्टीदार
जामन—पु. [सं.] विरजण.
जामा—पु. [फा.] पोशाख. (मु.) जामे से बाहर होना–अत्यंत क्रुद्ध होणें. [संत्री.
जामिक*—पु. [सं.] पहारेकरी;
जामिनी—स्त्री. [सं.] रात्र.
जामुन—पु. [सं.] जांभूळ. जामुनी–वि. जांभळ्या रंगाचा.
जामें*—अव्य. [सं.] १ ज्यांत. २ तर; यासाठीं कीं.
ज़ायक़ा—पु. [अ.] चव; स्वाद.
ज़ायचा—पु. [फा.] जन्मपत्रिका.
जायज़—वि. [अ.] उचित; योग्य. [२ हजेरी.
जायज़ा—पु. [अ.] १ तपासणी.
जायदाद—स्त्री. [फा.] जमीन-जुमला; मालमत्ता.
जायनमाज़—स्त्री. [फा.] नमाज पढतांना जमिनीवर अंथरावयाची लहानशी सतरंजी.
जाया—स्त्री. [सं.] पत्नी.
ज़ाया—वि. [अ.] नष्ट.
ज़ार—पु. [फा.] जागा; स्थान. (यौ.) सब्ज़ ज़ार–हिरवेंगार मैदान.
जारी—वि. [अ.] प्रचलित; चालू.
जारी—स्त्री. [सं.] जारकर्म.
जाल—पु. [सं.] १ मासे किंवा पक्षी धरण्याचें जाळें. २ पाश; जाळें. ३ कोळ्याचें जाळें. (फसविण्याची युक्ति). जालदार– वि. जाळीदार.
जाल—पु. [अ.] कपट; फसवेगिरी.
जालसाज—पु. [अ.+फा.] ठग; फसव्या. जाल साज़ी–स्त्री. १ लबाडी; फसवेगिरी. २ खोटे कागद अगर नाणीं बनविणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जाला—पु. [सं.] १ कोळ्याचें जाळें. २ डोळ्यांतील सारा. ३ जाळें. ४ रांजण (पाणी भरून ठेवण्याचा).

जालिका—स्त्री. [सं.] १ समूह. २ जाळी.

ज़ालिम—वि. [अ.] जुलूम करणारा; क्रूर.

जालिया—वि. [सं.] फसव्या; ठग.

जाली—वि. [अ.] वनावटी; खोटा.

जाली—स्त्री. [सं.] १ जाळी. २ कशीदा. ३ जाळीदार कापड. ४ आंब्यांतील केसर; रेषा.

जासु*—वि. [सं.] ज्याचा.

जासूस—पु. [अ.] जासूद; हेर. **जासूसी**–स्त्री. हेराचें काम.

जाह—पु. [अ.] १ श्रेष्ठ पद; किताब. २ प्रतिष्ठा. [धर्मनिष्ठ.

ज़ाहिद—पु. [अ.] अुपासक; **ज़ाहिर**—वि. [अ.] १ जाहीर; प्रगट. २ माहीत असलेला.

जाहिल—वि. [अ.] १ मूर्ख; अज्ञानी. २ अशिक्षित.

ज़ाहिरदार—वि. [अ. + फा.] दिखाअू. **ज़ाहिदारी**–स्त्री. दिखाअूपणा.

ज़ाहिरा—क्रि. वि. [अ.] १ प्रत्यक्ष; अुघड. २ वरवर पाहतां; सकृत्दर्शनीं. [अेक सुगंधी फूल.

जाही—स्त्री. [सं.] जाअीसारखें

ज़िंद—पु. [अ.] भूत.

ज़िंदगी—स्त्री. [फा.] १ आयुष्य; जीवन. २ वय; अुमर. [शाळा.

ज़िंदाँ—पु. [फा.] तुरुंग; बंदी-

ज़िंदा—वि. [फा.] जिवंत. **ज़िंदादिल**–वि. १ आनंदी; प्रसन्न. २ विनोदी.

जिंस, जिनिस—स्त्री. [अ.] १ प्रकार; तऱ्हा. २ वस्तू; जिन्नस. ३ सामान्य; सामग्री. ४ धान्य.

जिंसवार—पु. [अ. + फा.] पेरणीचें नोंदणीबुक (ज्यांत तलाठी शेतांतील धान्यांचीं नांवें लिहितो). वि. जिन्नसवार; क्रमवार.

जिअु*—पु. [सं.] जीव.

ज़िक्र—पु. [अ.] अुल्लेख; चर्चा.

जिगर—पु. [फा.] १ हृदय; काळीज. २ मन; चित्त. **जिगरी**–वि. १ घनिष्ठ; जिवश्च कंठश्च. २ अंतःकरणांतली (गोष्ट); हृदयापासूनची.

जिगरा—पु. [फा.] साहस; हिंमत.

ज़िच-च—स्त्री. [फा.] १ नाअिलाज; असहाय्यता; पेंच; अडचणूक. २ बुद्धिबळाच्या खेळांतील पेंचप्रसंग.

जित—पु. [सं.] विजय. वि. जिंकलेला.

जित*—क्रि. वि. [सं.] जिकडे.

जितना—वि. [सं.] जितका.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जितवना*—क्रि. स. [सं.] अुघड करणें; प्रकट करणें.

जितवाना, जिताना—क्रि. स. [सं.] जिंकविणें.

जिते*—वि. [सं.] जितके.

जितै*—क्रि. वि. [सं.] जेथें; जिकडे.

जितो*—वि. [सं.] जितका.

ज़िद—स्त्री. [अ.] १ हट्ट; दुराग्रह. २ वैर; शत्रुत्व. जिद्दी–वि. हट्टी; दुराग्रही. [जेथें.

जिधर—क्रि. वि. [सं.] जिकडे;

जिन—सर्व. [सं.] १ जे. २ ज्यांनीं. ३ ज्यांचा (' जिस 'चें बहु.).

जिन—पु. [अ.] भूत.

ज़िना—पु. [अ.] परस्त्रीगमन. ज़िनाकार–वि. व्यभिचारी. पु. जबरी संभोग.

जिन्ह*—सर्व. [सं.] ज्यांचा.

जिमाना—क्रि. स. [सं.] खाअूं घालणें; जेवावयास घालणें.

जिमि*—क्रि. वि. [सं.] जसें; ज्या प्रकारें.

ज़िम्मा—पु. [अ.] १ जिम्मा; हमी; जबाबदारी. २ देखरेख.

ज़िम्मादार, ज़िम्मेदार—पु. [अ.+फा.] जबाबदार; अुत्तरदायी.

ज़िम्मावार, ज़िम्मेवार—पु. [अ.] जबाबदार. अुत्तरदायी. जिम्मावारी–स्त्री. जबाबदारी; अुत्तरदायित्व.

जिय*—पु. [सं.] जीव; चित्त; मन; हृदय.

जियन*—पु. [सं.] जीवन.

जियवधा—पु. [सं.] हत्यारा; प्राणदंड देणारा.

जियरा*—पु. [सं.] जीव.

ज़िया, ज़ियान—पु. [फा.] १ हानि; नुकसान. २ तोटा.

जियाना*—क्रि. स. [सं.] १ जगविणें. २ पालन करणें.

ज़ियाफ़त—स्त्री. [अ.] १ मेजवानी. २ पाहुणचार; आतिथ्य.

ज़ियारत—स्त्री. [अ.] तीर्थयात्रा.

जियारी*—स्त्री. [सं.] १ जीवन; आयुष्य. २ अुपजीविका.

जिरगा—पु. [तु.] १ गट; टोळी. २ झुंड.

जिरह—स्त्री. [अ.] १ हुज्जत; तक्रार. २ अुलट तपासणी.

ज़िरह—स्त्री. [फा.] कवच; चिलखत. ज़िरही–वि. चिलखत घातलेला; कवचधारी.

जिला—स्त्री. [अ.] चकाकी; पॉलिश. (मु.) जिला देना–घांसून चकचकीत करणें; पॉलिश करणें.

ज़िला—पु. [अ.] जिल्हा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ज़िलादार, ज़िलेदार—पु. [अ.+ फा.] जमीनदाराचा खंड वसूल करणारा सरकारी अधिकारी.

जिलाधीश—पु. [अ. + सं.] जिल्ह्याचा मुख्य अधिकारी; कलेक्टर.

जिलाना—क्रि. स. [सं.] १ जीवदान देणें. २ रक्षण करणें. ३ पालनपोषण करणें.

जिलाकार, जिलासाज़—पु. [अ. + फा.] हत्यारें अि. ना धार लावणारा.

जिल्द—स्त्री. [अ.] १ पुष्टिपत्र; पुस्तकाचा पुठ्ठा. २ चामडी; त्वचा. ३ कातडें.

जिल्दबंद, जिल्दसाद—पु. [अ.+ फा.] पुस्तकांची बांधणी करणारा; बुकबाअिंडर.

ज़िल्लत—स्त्री. [अ.] १ अनादर; अपमान. २ दुर्दशा; दुर्गति. (मु.) ज़िल्लत अुठाना या पाना–अपमानित होणें.

जिस्ता—पु. [सं.] जस्त.

जिस्म—पु. [अ.] शरीर; देह.

जिह*—स्त्री.[सं.] धनुष्याची दोरी.

ज़िहन—पु. [अ.] बुद्धि; अक्कल (मु.) जिहन खुलना–बुद्धीचा विकास होणें. ज़िहन लड़ाना–डोकें चालविणें; खूप विचार करणें. ज़िहननशीन होना–लक्षांत येणें.

जिहाद—पु. [अ.] धर्मयुद्ध.

जी—पु. [सं.] १ चित्त; हृदय; मन. २ प्रकृति; तब्येत. ३ शक्ति; धैर्य. ४ निश्चय; संकल्प. (मु.) जी खट्टा होना–विरक्त होणें; मन विटणें; मन अुडून जाणें. जी अुचटना अथवा अुड़ जाना–मन अुडणें. जी चुराना–अंगचोरपणा करणें; काम चुकविणें. जी टँगा रहना अथवा होना–चिंतित असणें. जी निढाल होना–मन ठिकाणावर नसणें. जी पर आ बनना–जीवावर बेतणें. जी भर आना–हृदय भरून येणें (दुःखानें). जी लगना–लक्ष लागणें. जी भरकर–यथेच्छ.

जीअ–अु*—पु. [सं.] जीव.

जीअन*—पु. [सं.] जीवन.

जीजा—पु. [सं.] मेहुणा (वडील बहिणीचा नवरा).

जीजी—स्त्री. [सं.] वडील बहीण.

जीट—स्त्री. [दे.] मिजास; शेखी.

जीत—स्त्री.[सं.] १ जय. २ फायदा.

जीतना—क्रि. स. [सं.] जिंकणें; विजय मिळविणें.

जीता—वि.[सं.] १ जिवंत. २ वजन किंवा मापांत किंचित् अधिक.

जीन*—वि. [सं.] १ वृद्ध. २ जुना.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ज़ीन—पु. [फा.] खोगीर. ज़ीन-पोश-पु. खोगिरावर घालण्याचें कापड.

ज़ीनत—स्त्री. [फा.] शोभा.

ज़ीनसवारी—स्त्री. [फा.] खोगीर घालून घोड्यावर बसणें.

ज़ीना—पु. [फा.] जिना; शिडी.

जीना—क्रि. अ. [सं.] १ जिवंत राहणें. २ प्रसन्न होणें. (मु.) जीता जागता-जिवंत; धट्टाकट्टा. जीती मक्खी निगलना-हेतुपुरस्सर अन्याय किंवा अनुचित काम करणें.

ज़ीफहम—वि. [अ.] समंजस; हुषार; बुद्धिवान्.

जीभ—स्त्री. [सं.] १ जीभ. २ जीभ (धुनकणीला असलेला चामड्याचा तुकडा).

जीमना—क्रि. स. [सं.] जेवणें.

जीय*—पु. [सं.] जीव.

जीयति*—स्त्री. [सं.] जीवन; आयुष्य. [२ जिरें.

जीर—पु. [सं.] १ फुलाचें केसर.

जीरण, जीर्ण—वि. [सं.] जीर्ण.

जिरा—पु. [सं.] जिरें.

जीवट—पु. [सं.] धाडस; हिंमत.

जीवरा*—पु. [सं.] जीव; प्राण. जीवरि-पु. जीवन.

जीवा-जून*—पु. [सं.] जीवजंतु; प्राणिमात्र.

जीह, जीहि*—स्त्री. [सं.] जीभ.

जीहा*—स्त्री. [सं.] जिव्हा; जीभ.

जु*—वि. [सं.] जो.

जुआ—पु. [सं.] जुगार. जुआरी-पु. जुगारी.

जुआँ—स्त्री. [सं.] लीख; ऊ.

जुआचोर—पु. [सं.] ठग; फसव्या.

जुकाम—पु. [सं.] पडसें; सर्दी.

जुग*—पु. [सं.] १ युग. २ जोडी; युग्म. ३ पिढी.

जुगजुगाना—क्रि. अ. [सं.] १ लुकलुकणें. २ अुन्नति होणें; वर येणें.

जुगत, जुगुत—स्त्री. [सं.] १ अुपाय; युक्ति. २ व्यवहारचातुर्य; हातचलाखी.

जुगनी—स्त्री. [सं.] काजवा. जुगनू-पु. काजवा.

जुगवना—क्रि. स. [सं.] १ अेकत्र करणें; सांठविणें. २ काळजीपूर्वक ठेवणें.

जुगालना—क्रि. अ. [सं.] रवंथ करणें. जुगाली-स्त्री. रवंथ.

जुज़—पु. [अ.] १ फॉर्म (छपाई). २ भाग; हिस्सा. अव्य. शिवाय; अतिरिक्त.

जुज़बी—वि. [अ.] थोडा; किंचित्; कांहींसा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जुज्झ, जूझ—स्त्री. [सं.] लढाई; युद्ध. **जुझाऊ**-वि. युद्धविषयक. **जुझार**-वि. लढाऊ; वीर.

जुट—स्त्री. [सं.] १ जोडी; युग्म. २ गट; टोळी.

जुटना—क्रि. अ. [सं.] १ सांधलें जाणें; संयुक्त होणें; संबद्ध होणें. २ गुंतणें; गुंडाळणें जाणें. ३ संघटित होणें.

जुटली—वि. [सं.] केसाच्या लांब जटा असलेला.

जुटाना—क्रि. स. [सं.] १ सांधणें; जोडणें. २ अेकत्र करणें; जमविणें; संघटन करणें.

जुट्टी—स्त्री. [सं.] लहान पेंढी; जुडी (गवत वगैरेची).

जुठारना—क्रि. स. [सं.] अर्धवट खाऊन टाकणें; अुष्टें करणें. **जुठिहारा**-पु. अुष्टें खरकटें खाणारा.

जुड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ जुटणें; संयुक्त होणें. २ संबद्ध होणें. ३ संभोग करणें. ४ अेकत्रित होणें; संघटित होणें.

जुड़पित्ती—स्त्री. [सं.] नायटा; त्वचेचा अेक रोग.

जुड़वाँ—वि. [सं.] जुळें. पु. जुळीं मुलें.

जुड़ाअी, जोड़ाअी—स्त्री. [सं.] गवंडीकाम किंवा त्याची मजुरी.

जुड़ाना—क्रि. अ. [सं.] १ थंड होणें; गार होणें. २ संतुष्ट होणें; प्रसन्न होणें. क्रि. स. १ गार करणें. २ संतुष्ट करणें.

जुतना—क्रि. अ. [सं.] १ जुंपणें (गाडी, नांगर). २ कामास जुंपणें किंवा लागणें.

जुतवाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून जुंपून घेणें.

जुताअी, जोताअी—स्त्री. [सं.] जुंपणी; नांगरण्याचें काम; मळणी.

जुतियाना—क्रि. स. [सं.] १ जोड्यानें मारणें. २ अपमान करणें. [जथा.

जुत्थ*—पु. [सं.] झुंड; समूह;

जुदा—वि. [फा.] वेगळें; पृथक्; अलग. **जुदाअी**-वियोग; विरह.

जुद्ध*—पु. [सं.] युद्ध.

जुन्हारी-स्त्री. [सं.] ज्वारी; जोंधळा.

जुन्हाअी, जुन्हैया—स्त्री. [सं.] १ चांदणें. २ चंद्र.

जुपै*—अव्य. [सं.] जर.

जुबराज—पु. [सं.] युवराज.

जुमला—पु. [अ.] १ पूर्ण वाक्य. २ अेकूण वेरीज. वि. अेकूण. (यौ.) **फिलजुमला**-तात्पर्य हें कीं.

जुमा—पु. [अ.] शुक्रवार.

जुमेरात—स्त्री. [अ.] गुरुवार.

जुरअत—स्त्री. [अ.] साहस; हिंमत.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जुरझरी—स्त्री. [सं.] १ कणकण; ताप येण्यापूर्वीची कसकस. २ थंडी.

जुरना*—क्रि. अ. [सं.] जोडलें जाणें; संयुक्त होणें.

जुरमाना, जुर्माना—पु. [फा.] दंडाची शिक्षा.

जुराफ़ा—पु. [अ.] जिराफ.

जुर्म—पु. [अ.] गुन्हा; अपराध.

जुर्रा—पु. [फा.] ससाणा (नर).

जुर्राब—स्त्री. [तु.] पायमोजा.

जुल—पु. [सं.] फसवणूक.

जुलाब, जुल्लाब—पु. [अ.] रेचक; जुलाब. [(पाणी).

जुलाल—वि. [अ.] शुद्ध; स्वच्छ

जुलाहा—पु. [फा.] विणकर; कोष्टी; साळी.

जुलूस—पु. [अ.] मिरवणूक.

ज़ुल्फ़—स्त्री. [फा.] डोक्याचे लांब सडक केस (पाठीवर रुळणारे); केसाच्या बटी; झुलूप.

ज़ुल्म—पु. [अ.] जुलूम; अत्याचार; अन्याय. (मु.) जुल्म ढाना–अत्याचार करणें.

ज़ुल्मत—स्त्री. [अ.] काळोख; अंधार. जुल्मात–स्त्री. अंधार जागा. बहरे जुल्मात–अटलँटिक महासागर.

जुस्तजू—स्त्री. [फा.] शोध; तपास; हुडकून काढण्याची धडपड.

जुहार—स्त्री. [सं.] जोहार (क्षत्रियांतील नमस्कारपद्धति).

जुहारना—क्रि. स. [सं.] मदतीची याचना करणें.

जूँ—स्त्री. [सं.] ऊ. (मु.) कानों-पर जूँ रेंगना–डोकें ताळ्यावर येणें; शुद्धीवर येणें.

जूआ—पु. [सं.] जुगार.

जूआ—पु. [सं.] १ जूं (बैलाच्या मानेवरील); जोकड. २. जात्याचा खुंटा.

जूजू—पु. [अनु.] वागुलबोवा; भोकाडी.

जूझना*—क्रि. अ. [सं.] १ लढणें; झुंजणें. २. लढून मरणें. जूझ–स्त्री. लढाऊ; युद्ध.

जूट—पु. [सं.] केसांची वट.

जूठन—स्त्री. [सं.] अुष्टें; खरकटें. जूठा–वि. अुष्टा; अुच्छिष्ट.

जूड़ा—पु. [सं.] १ आंबाडा; बुचडा. २ शेंडीची गांठ.

जूड़ी—स्त्री. [सं.] थंडीताप.

जूता—पु. [सं.] जोडा; पादत्राण. जूता अुठाना–खुशामत करणें. जूतों दाल बँटना–आपसांत तंटा होणें. जूती–स्त्री. बायकांचा जोडा.

जूताख़ोर—वि. [सं. + फा.] निर्लज्ज; बेशरम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जूतीपैज़ार—स्त्री. [सं. + फा.] १ जोडाजोडी (जोड्यानें केलेली मारामारी). २ लढाई.

जूथ, जूह—पु. [सं.] झुंड; समूह.

जून—पु. [सं.] समय; काळ; वेळ.

जून—पु. [सं.] गवत.

जूप—पु. [सं.] द्यूत; जुगार.

जूमना*—क्रि. अ. [अ.] अेकत्र होणें; जमणें.

जूर*—पु. [सं.] संचय.

जूस—पु. [सं.] वरणाचें पाणी (पेजेप्रमाणें रोग्यास पाजतात).

जूसताक़—पु. [सं.+फा.] जुगाराचा अेक प्रकार.

जूसी—स्त्री. [सं.] अुंसाचा रस आटवितांना निघणारी मळी.

जूही—स्त्री. [सं.] जुअीचें झाड.

जे, जेथि, जेथु, जेथू*—सर्व. [सं.] जो, जी, जें.

जेंवना—क्रि. स. [सं.] जेवणें; खाणें. **ज़ेंवन**-पु. जेवण; भोजन.

जेठ—पु. [सं.] १ ज्येष्ठ महिना. २ वडील दीर. वि. थोरला; मोठा.

जेठा—वि. [सं.] वडील; मोठा. **ज़ेठाअी**-स्त्री. वडीलकी; मोठेपणा. **ज़ेठानी**-स्त्री. वडील जाअू.

जेठीमधु—स्त्री. [सं.] ज्येष्ठमध.

जेठौत—पु. [सं.] वडील दिराचा मुलगा.

जेतिक*—क्रि. वि. [सं.] ज्या प्रकारें; जितक्या प्रमाणांत.

जेते-तो*—वि. [सं] जितका. क्रि. वि. ज्या प्रकारें.

जेब—स्त्री. [अ.] खिसा. **जेबी**-वि. खिशांत ठेवण्याजोगा; अगदीं लहान.

जेबकट—पु. [अ.+सं.] खिसेकापू.

जेबखर्च-पु. किरकोळ खर्चाकरितां मिळालेले पैसे.

जेबघड़ी—स्त्री. [अ. + सं.] खिशांतील घड्याळ.

जेर—स्त्री. [दे.] वार; जार (गर्भाभोंवतालचें वेष्टण).

ज़ेरबार—वि. [फा.] खर्च किंवा कर्जानें जेरीस आलेला.

जेवनार—स्त्री. [सं.] १ पंगत; जेवणावळ. २ भोजन.

जेलख़ाना—पु. [अं.+फा.] तुरुंग.

जेवर—पु. [फा.] दागिना.

जेवरी—स्त्री. [सं.] दोरी.

ज़ेहन—पु. [अ.] धारणाशक्ति.

जेहर-रि—स्त्री. [?] तोरड्या.

जेहलख़ाना—पु. [अं.+फा.] तुरुंग.

जेद्दि*—सर्व. [सं.] ज्याला.

जै*—स्त्री. [सं.] जय; विजय.

जैतून—पु. [अ.] ऑलिव्ह झाड.

जैनु*—पु. [सं.] जेवण; आहार.

जैयद—वि. [अ.] १ अत्यंत मोठा; श्रेष्ठ. २ बळकट. ३ सुपीक. ४ अुत्तम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ज़ैलदार—पु. [अ.+फा.] महालकरी.

जैसा—वि. [सं.] १ जसा; ज्या प्रकारचा. २ जितका; जेवढ्या प्रमाणांत. क्रि. वि. जसें; ज्या प्रकारें. (मु.) जैसे तैसे–कसें तरी; मुष्किलीनें.

जैसे—क्रि. वि. [सं.] ज्या प्रकारें; जसें. [प्रकारें.

जों—क्रि. वि. [सं.] जसें; ज्या

जोंक—स्त्री. [सं.] जळूका.

जों तों—क्रि. वि. [सं.] जों जों; तों तों.

जोंधरी—स्त्री. [सं.] १ जोंधळा; ज्वारी. २ बाजरी (कांहीं ठिकाणीं).

जो—सर्व. [सं.] जो.

जो—अव्य. [सं.] यदि; जर.

जोअना, जोवना*—क्रि. स. [सं.] १ वाट पाहणें. २ पाहणें; शोधणें; हुडकून काढणें. ३ बघणें; अवलोकन करणें. [बायको.

जोअि*—स्त्री. [सं.] पत्नी;

जोखता-खिता*—स्त्री. [सं.] योषिता; स्त्री.

जोखना—क्रि.स. [सं.] १ जोखणें; तोलणें; वजन करणें. २ तपासणें.

जोखा—पु. [सं.] हिशेब.

जोखिम—स्त्री. [सं.] अरिष्ट; आपत्ति.

जोगता*—स्त्री. [सं.] योग्यता.

जोगन-गिन, जोगिनी—स्त्री. [सं.] योगीण; जोगीण. **जोगिया, जोगी**–पु. योगी.

जोगवना—क्रि. स. [सं.] १ जतन करणें; राखणें. २ संचय करणें; जमविणें. ३ आदर करणें. ४ दुर्लक्ष करणें.

जोगानल—स्त्री. [सं.] योगशक्तीनें उत्पन्न झालेला अग्नि.

जोगिंद, जोगींद्र—पु. [सं.] योगीश्रेष्ठ; योगींद्र.

जोगोटा*—वि. [सं.] योगी.

जोट*—पु. [सं.] १ जोडी; युग्म. २ साथी; जोडीदार. वि. बरोबरीचा; समान.

जोटा*—पु. [सं.] जोडी; युग्म.

जोड़—पु. [सं.] १ जोड; गांठ. २ बेरीज. ३ ठिगळ. ४ जोडीदार; बरोबरीचा. ५ बरोबरी; समानता. ६ मेळ; मिलाफ. ७ सांधा.

जोड़न—स्त्री. [सं.] विरजण.

जोड़ना—क्रि. स. [सं.] १ जोडणें; जुळविणें. २ बेरीज करणें. ३ अेकत्र करणें.

जोड़वाँ—वि. [सं.] जुळीं (मुलें).

जोड़वाअी, जोड़ाअी—स्त्री. [सं.] जोडून घेण्याचें काम किंवा मजुरी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जोड़वाना—क्रि. स. [सं.] जोडवून घेणें; जुळवून घेणें.

जोड़ा—पु. [सं.] १ जोडा; जोडी; युग्म. २ पादत्राण; जोडा.

जोत—स्त्री. [सं.] जोतें; बैल जुंपतांना गळ्यांत जूं अडकविण्याचा पट्टा.

जोतना—क्रि. स. [सं.] १ जुंपणें. २ कामास लावणें. ३ नांगरणें. **जोताई**—स्त्री. नांगरण्याचें काम किंवा मजुरी.

जोत-ति-र्ता—स्त्री. [सं.] १ जोत; ज्योत. २ तुपाचा दिवा.

जोतखी-तिखी*—पु. [सं.] ज्योतिषी.

जोता—पु. [सं.] जोतें.

जोतिस-ष—पु. [सं.] भविष्य; ज्योतिष.

जोधा*—पु. [सं.] योद्धा.

जोन-नि*—स्त्री. [सं.] योनि.

जोन्ह-न्हाई*—स्त्री. [सं.] १ चांदणें. २ चंद्र. [जरी.

जोपै, जौपै—अव्य. [सं.] यद्यपि;

ज़ोफ़—पु. [अ.] १ म्हातारपण. २ अशक्तपणा; कमजोरी.

जोबन, जौबन—पु. [सं.] यौवन; तारुण्य.

ज़ोम—पु. [अ.] १ जोम; अुत्साह. २ आवेश. ३ अभिमान.

जोय*—स्त्री. [सं.] पत्नी; बायको.

जोयना*—क्रि. स. [सं.] दिवा लावणें; पेटविणें.

जोयसी*—पु. [सं.] ज्योतिषी.

ज़ोर—पु. [फा.] १ जोर; बळ; शक्ति. २ अुत्कर्ष; वाढ. ३ अधिकार; तावा. ४ आवेश. ५ वेग; गति. ६ आश्रय; आधार. (यौ.) ज़ोरशोर-धूमधडाका; धामधूम.

ज़ोरावर—वि. [फा.] बलवान्; सामर्थ्यवान्.

जोरी*—स्त्री. [सं.] जोडी; युग्म.

जोरी*—स्त्री. [फा.] बळजबरी.

जोरू—स्त्री. [सं.] पत्नी; बायको.

जोश—पु. [फा.] १ आवेश; अुत्साह; जोम. २ मनोवेग; मनाची अस्वस्थता. (मु.) जोश खाना-अुकळणें. **जोशीला**-वि. आवेशयुक्त; जोमदार; भावनाप्रधान.

जोशन—पु. [फा.] १ बाजुबंद. २ चिलखत; कवच.

जोशाँदा—पु. [फा.] काढा (वनस्पतीचा).

जोष-षिता—स्त्री. [सं.] स्त्री; नारी.

जोष—स्त्री. [सं.] प्रेम; प्रीति.

जोह-हन*—स्त्री. [सं.] १ शोध; तपास. २ प्रतीक्षा; वाट पाहणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

जोहना—क्रि. स. [सं.] १ पाहणें. २ हुडकणें; तपास करणें. ३ वाट पाहणें.

जोहारना–क्रि. अ. [सं.] लवून नमस्कार करणें; मुजरा करणें. जोहार–स्त्री. नमस्कार; वंदन; प्रणाम.

जौं*—अव्य. [सं.] जर.

जौंधैया*—स्त्री. [सं.] चांदणें; ज्योत्स्ना.

जौंराभौंरा—पु. [सं.] तळघर.

जौ—पु. [सं.] जव (अेक धान्य).

जौजा—स्त्री. [अ.] बायको; पत्नी.

जौन*—सर्व. [सं.] जो.

जौन*—पु. [सं.] यवन.

जौलौं*—क्रि. वि. [सं.] १ ज्याप्रमाणें. २ जोंपर्यंत.

जौहर—पु. [अ.] १ जवाहीर; रत्न. २ तत्त्व; सार; जौहर. जौहरी–पु. १ जवाहिऱ्या; जडजवाहीर विकणारा. २ रत्नपारखी.

ज्ञापक—वि. [सं.] सूचक.

ज्ञापन—वि. [सं.] दाखविण्याचें काम. ज्ञापित–वि. दाखविलेला.

ज़्यादती—स्त्री. [अ.] १ अधिकता. २ अत्याचार; जबरदस्ती.

ज़्यादा—वि. [अ.] अधिक; पुष्कळ.

ज़्याफ़त—स्त्री. [अ.] १ मेजवानी. २ आदरातिथ्य. [शास्त्र.

ज्यामिति—स्त्री. [सं.] भूमिति-

ज्यूँ*—अव्य. [सं.] जसें; ज्या प्रकारें.

ज्यों*—क्रि. वि. [सं.] १ जसें; ज्याप्रमाणें. २ ज्या क्षणीं. ज्यों ज्यों–जसजसें. ज्यों त्यों–कसेंबसें.

ज्योनार, ज्यौनार—स्त्री. [सं.] १ जेवणावळ; मेजवानी. २ स्वयंपाक.

ज्यौ*—अव्य. [सं.] जर.

ज्वलंत—वि. [सं.] अत्यंत स्पष्ट; धडधडीत; ठळक.

ज्वार—स्त्री. [सं.] ज्वारी; जोंधळा.

ज्वारभाटा—पु. [सं.] भरती; ओहटी.

झ

झँक-खना—क्रि. अ. [सं.] १ पश्चात्ताप करणें. २ शोक करणें; रडगाणें गाणें.

झंखड़—पु. [अनु.] १ काटेरी झाड किंवा झुडूप. २ पानें झडलेलें झाड. ३निरुपयोगी टाकाऊ वस्तूंचा समूह.

झँगा, झगा—पु. [फा.] झगा; लहान मुलांचा अंगरखा.

झंझट—स्त्री. [अनु.] भानगड; तंटाबखेडा; विनाकारण त्रास; पंचाअीत.

झंझर—पु. [सं.] पाण्याचा खुजा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झँझरा—वि. [अनु.] बारीक भोंकें असलेलें. **झंझरी**–स्त्री. १ जाळीदार वस्तू. २ जाळीची खिडकी.

झंझा—पु. [सं.] झंझावात.

झंझी—स्त्री. [दे.] फुटकी कवडी.

झँझोड़ना—क्रि. स. [सं.] हिसके मारणें; हिसडे देणें.

झंडा—पु. [सं.] झेंडा; ध्वज.

झँडूला—वि. [सं.] १ दाट पालवीचें (झाड). २ केसाळ. ३ जावळ न काढलेलें (मूल).

झंप—पु. [सं.] लांब अुडी.

झँपना—क्रि. अ. [सं.] १ झांकलें जाणें. २ झेप-झाप टाकणें; अुडी मारणें. ३ लाजणें. [पडदा.

झँपरी—स्त्री. [सं.] पालखीवरील

झँपान—पु. [सं.] डोली (डोंगरी मुलुखांतील). [झाकलेलें.

झंपित—वि. [सं.] आच्छादित;

झँपोला—पु. [सं.] लहानशी टोपली.

झँवराना—क्रि. अ. [सं.] १ काळें पडणें. २ कोमेजणें; फिकें पडणें.

झँवा—पु. [सं.] वज्री.

झँवाना—क्रि. अ. [सं.] १ काळें पडणें. २ अग्नि मंदावणें. ३ कोमेजणें. ४ वज्रीनें घासलें जाणें.

झँसना—क्रि. स. [सं.] १ठगविणें; लुबाडणें. २ डोक्याला किंवा टाळूला तेल अि. चोळणें.

झअीँ, झाअीं*—स्त्री. [सं.] १ सावली; पड छाया. २ प्रतिबिंब. ३ झळक; प्रकाश.

झक—स्त्री. [अनु.] विक्षिप्तपणा; तऱ्हेवाअीकपणा. **झक्की, झक्कड़**–वि. विक्षिप्त; तऱ्हेवाअीक; विलक्षण.

झककेतु, झखकेतु—पु. [सं.] कामदेव; मदन.

झकझक—स्त्री. [अनु.] १ हुज्जत. २ वटवट; बडबड.

झकझका—वि. [अनु.] चकचकीत; लखलखीत; झगझगीत. **झकझकाहट**–स्त्री. चकाकी; चकचकाट; लखलखाट.

झकझेलना, झकझोरना—क्रि. स. [अनु.] १ हिसके देणें; हिसडे देणें. २ खूप हलविणें; झटका देणें. **झकझोर–रा**–पु. झटका; हिसडा; हिसका.

झकाझक—वि. [अनु.] चकचकीत; सफाअीदार.

झकोरना—क्रि. अ. [अनु.] वाऱ्याचा झोत येणें. **झकोर**–पु. १ वाऱ्याचा झोत. २ झुळूक.

झक्कड़—पु. [अनु.] १ झंझावात; सोसाट्याचा वारा; तुफान वावटळ. २ विक्षिप्त; विलक्षण.

झक्की—वि. [अनु.] १ वाचाळ; तोंडाळ. २ विक्षिप्त; तऱ्हेवाअीक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झगड़ा—पु. [अनु.] भांडणतंटा.

झगड़ालू—वि. [अनु.] भांडकुदळ; भांडखोर.

झगला, झगा—पु. [दे.] झबलें.

झञ्झर—स्त्री. [सं.] खुजा.

झझकन*—स्त्री. [अनु.] संकोच.

झझकना—क्रि. अ. [अनु.] १ घाबरून थबकणें. २ गांगरणें; गोंधळून जाणें. ३ रागावणें; त्रागा करणें. ४ सावध होणें. झझक—स्त्री. भीतीनें किंवा गांगरून थबकणें; घाबरणें.

झझकाना—क्रि. स. [अनु.] भय किंवा भीति दाखवून थबकाविणें किंवा थोपविणें.

झझकारना—क्रि. स. [अनु.] १ दटावणें;दरडावणें. २तुच्छ लेखणें.

झट—क्रि. वि. [सं.] झटदिशीं; लवकर; लागलेच; झटकन्.

झटकना—क्रि. स. [सं.] १ झाडणें; झटकणें. २ हिसडा देणें. ३ लुबाडून घेणें.

झटकारना—क्रि. स. [सं.] १ झाडणें; झटकणें. २ हिसडा देणें; लुबाडून घेणें. [लगेच.

झटपट—अव्य. [अनु.] झटकन्;

झटिति*—क्रि. वि. [सं.] १ चटपट; झटपट. २ विचार न करतां.

झड़न—स्त्री. [सं.] झड.

झड़ना—क्रि. अ. [सं.] झडणें; गळून पडणें.

झड़पना—क्रि. अ. [अनु.] १ झडप घालणें; झुंजणें; भांडणें. २ हिसकावून घेणें. झड़प—स्त्री. झडप.

झड़बेरी—स्त्री. [अनु. + सं.] पडलेलीं बोरें.

झड़वाना—क्रि. स. [सं.] झाडविणें.

झड़ाझड़—क्रि.वि. [अनु.] सतत; सारखें.

झड़ी—स्त्री. [अनु.] १ झड; पावसाचा सतत वर्षाव. २ झोड.

झनकना—क्रि. अ. [सं.] १ झनझन आवाज होणें. २ रागानें हातपाय आपटणें.

झनझनाना—क्रि. अ. [अनु.] झणझण आवाज होणें.

झनिया—वि. [सं.] १ झिरझिरीत; पातळ. २ विरळ; जाळीदार. ३ किडकिडीत अशक्त.

झन्नाहट—स्त्री. [अनु.] झणत्कार.

झप—क्रि. वि. [सं.] झटदिशीं; तावडतोव; त्वरेनें.

झपक—स्त्री. [सं.] १ पापण्यांची झांपड; झांप. २ पापणी लवण्यास लागणारा वेळ; निमिष. ३ डुलकी; किंचित् झोंप.

झपकना—क्रि. अ. [सं.] १ पापणी लवणें. २ डुलकी घेणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झपकाना—क्रि. स. [अनु.] वारंवार पापण्या लवविणें.

झपकी—स्त्री. [अनु.] १ गुंगी; झांपड. २ बहाली; तंबी.

झपकौंहा*—वि. [अनु.] डोळ्यांत झोंप भरलेला; तंद्रींत असलेला.

झपटना—क्रि. अ. [सं.] अेखाद्यावर तुटून पडणें. झपट-स्त्री. झडप.

झपना—क्रि. अ. [अनु.] (पापण्या) मिटणें; बंद होणें; डुलकी घेणें.

झपाना—क्रि. स. [अनु.] डोळे मिटविणें; बंद करविणें.

झपित—वि. [अनु.] झांकलेला.

झपेटना—क्रि. स. [अनु.] झडप घालणें. झपेट-स्त्री. झडप.

झबरा-रीला—वि. [अनु.] झिपऱ्या असलेला (कुत्रा); लांब केस असलेला.

झबरैला—वि. [अनु.] झिपऱ्या असलेला.

झवा-ब्बा—पु. [अनु.] जरीचा गोंडा; गुच्छ; झुपका; गोटा.

झवार-रि*—स्त्री. [अनु.] तंटा-बखेडा.

झमकना—क्रि.अ.[अनु.]चमचमणें; चकचकणें. झमक-स्त्री. १ चमक; तेज; लकाकी. २ अुजेड; प्रकाश. ३ नखरेबाज चाल.

झमकाना—क्रि. स. [अनु.] चकाकविणें.

झमकारा—वि. [अनु.] गडगडणारे (मेघ).

झमना—क्रि. अ. [अनु.] वाकणें; लवणें.

झमाका—पु. [अनु.] १ दागिन्यांचा ध्वनि. २ पाअूस पडतांना होणारा आवाज. ३ नखरा.

झमेला—पु. [अनु.] भानगड; बखेडा. झमेलिया-वि. भानगड करणारा; भांडखोर; अुपद्व्यापी.

झर—स्त्री. [सं.] १ झरा. २ पावसाची झड. ३ दाह; झळ.

झरकना*—क्रि. अ. [सं.] १ झळकणें. २झिडकारणें. झरक-स्त्री.झळक.

झरना—पु. [सं.] झरा; झरणी.

झरना—क्रि. अ. [सं.] १ झिरपणें. २ झड लागणें.

झरपना—क्रि. अ. [अनु.] १ झोडपणें (पावसाचें). २ झडप घालणें; तुटून पडणें.

झरबी*—स्त्री. [सं.] मासा.

झरसना—क्रि. अ. [अनु.] १ होरपळून जाणें. २ कोमेजणें; सुकणें.

झरहरना—क्रि. अ. [अनु.] झरझर शब्द होणें.

झराझर—क्रि. वि. [अनु.] १ अेकसारखें; लागोपाठ. २ वेगानें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झरी—स्त्री. [सं.] पावसाची सर; झड; झरा. [गवाक्ष.

झरोखा—पु. [अनु.] झरोका; **झलक**—स्त्री. [सं.] १ चमक. २ छाया. [दार.

झलकदार—वि.[सं.+फा.] चमक-

झलकना—क्रि. अ. [सं.] चमकणें; लखलखणें.

झलकनि*—स्त्री. [सं.] झळक.

झलका—पु. [सं.] फोड.

झलकाना—क्रि. स. [सं.] चमकविणें; दर्शविणें. [चकाट.

झलझल—स्त्री. [सं.] चमक; चक-

झलझलाना—क्रि. अ. [अनु.] चमकणें. झलझलाहट–स्त्री. चकचकाट; चकाकी.

झलना—क्रि. स. [सं.] पंखा हालविणें (वाऱ्यासाठीं). क्रि. अ. हालणें; डोलणें.

झलमलाना—क्रि. अ. [सं.] मंदमंद प्रकाश होणें; लुकलुकणें. झलमल–पु. झगमग.

झलवाना—क्रि. स. [सं.] पंखा चालविणें (दुसऱ्याकडून).

झलाझल—वि. [अनु.] लकलकीत.

झलावोर—पु. [सं.] कलाबतूनें भरलेला लुगड्याचा पदर.

झल्लाना—क्रि. अ. [सं.] चिडणें; रागावणें; त्रागा करणें.

झष—पु. [सं.] लहान मासा.

झसना—क्रि. स. [अनु.] लुबाडणें; ठकविणें.

झहरना-राना*—क्रि. अ. [अनु.] झरझर आवाज होणें (पावसाच्या झडीचा आवाज). [ग्लानि.

झाँअी—स्त्री. [अनु.] भोंवळ;

झाँअी—स्त्री. [सं.] १ छाया; पडछाया. २ अंधार. ३ धोका. ४ प्रतिध्वनि. (मु.) झाँअीं वताना–फसविणें.

झाँकना-खना—क्रि. अ. [सं.] डोकावणें; हळूच पाहणें. झाँक–स्त्री. डोकावून पाहावयाची क्रिया.

झाँकी—स्त्री. [सं.] १ अेका दृष्टिक्षेपांत दिसणारें दृश्य. २ झाकी; सजावट. ३ झरोका.

झाँगला—वि.[दे.] ढिला अंगरखा.

झाँझन—स्त्री. [अनु.] पैंजण.

झाँझरी—स्त्री. [दे.] १ झांझ. २ पैंजण. [२ झापड.

झाँप—स्त्री. [सं.] १ झांकण.

झाँपना—क्रि. स. [सं.] १ झांकणें; पांघरूण घालणें. २ शरमणें; लाजणें.

झाँवना—क्रि. स. [सं.] हातपाय घासून धुणें; वज्रीनें घासणें.

झाँवर—वि. [सं.] १ काळसर २ कोमजलेला. ३ मलिन. ४ सुस्त.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झाँवाँ—पु. [सं.] पाय घासण्याचा दगड; वज्री.

झाँसना—क्रि. स. [सं.] लुबाडणें; ठकविणें. झाँसा–पु. फसवणूक.

झाअू—पु. [सं.] अेक प्रकारचें नदीकांठचें झुडुप.

झाग—पु. [सं.] पाण्यावरील फेस.

झाड़—पु. [सं.] झाड; वृक्ष. (मु.) झाड़ फानूस–कांचेची हंडी; झुंबर अि.

झाड़झंखाड़—पु. [सं. + अनु.] १ झाडेंझुडुपें. २ निरुपयोगी वस्तु.

झाड़दार—वि. [सं.+फा.] दाट पालवीचें.

झाड़न—स्त्री. [सं.] १ केरकचरा. २ झटकणी. ३ झाडणी.

झाड़ना—क्रि. स. [सं.] १ झाडणें; झटकणें. २ खरडपट्टी काढणें; झाडणें. ३ भूतपिशाच काढून टाकणें.

झाड़फूक—स्त्री. [सं.] मांत्रिकाचा अुपचार. [साफसुफ.

झाड़बुहार—स्त्री. [सं.] झाडझूड; **झाड़ा**—पु. [सं.] १ झडती; तपासणी. २ शौच. ३ शौचकूप. झाड़ी–स्त्री.

झापड़—पु. [सं.] थप्पड;चपराक.

झाबर, झावा—पु. [सं.] करंडी; टोपली; हारा.

झाम*—पु. [सं.] गुच्छ; गोटा.

झायँझायँ—स्त्री. [अनु.] झणझण आवाज; वाऱ्याची सळसळ.

झावँझावँ—स्त्री. [अनु.] १ झन्झन् असा आवाज. २ बडबड; वटवट. ३ हुज्जत.

झार-रि-री—वि. [सं.]१ दाह; आग. २ आंच; झळ.

झारना—क्रि. स. [सं.] १ केस विंचरणें. २ निवडणें.

झारहीं*—अव्य. [सं.] करपल्यामुळें; भाजल्यामुळें. [गड्.

झारी—स्त्री. [सं.] झारी; तोटीचा

झाल—पु. [सं.] झांज. स्त्री. तिखटपणा; झणझणीतपणा.

झालना—क्रि. स. [?] डाग लावणें; झाळणें. [मासा.

झिंगवा—स्त्री. [सं.] अेक लहान

झिंगुली—स्त्री. [?] झगा.

झिझकना—क्रि. अ. [अनु.] १ चिडणें; त्रागा करणें. २ भीतीमुळें थबकणें. ३ सावध होणें.

झिझकारना—क्रि. स. [अनु.] झिडकारणें; दटावणें.

झिझोड़ना—क्रि. स. [दे.] ओढाताण करणें.

झिड़कना—क्रि. स. [अनु.] झिडकारणें.

झिपना—क्रि. अ. [सं.] शरमणें; लाजणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झिपाना—क्रि. स. [सं.] लाजविणें.

झिलना—क्रि. अ. [?] १ शिरणें; घुसणें. २ तृप्त होणें. ३ तल्लीन होणें.

झिलम—स्त्री. [अनु.] लोखंडी शिरटोप.

झिलमिल—स्त्री. [अनु.] १ झगमग; लुकलुकणें. २ कवच.

झिलमिला—वि. [अनु.] १ विरळ; झिरझिरीत. २ चमकणारा. ३ अस्पष्ट.

झिलमिलाना—क्रि. अ. [अनु.] लुकलुकणें.

झिलमिली—स्त्री. [अनु.] झिरझिरीत पडदा. २ चिकाचा पडदा.

झिल्लड़—वि. [सं.] झिरझिरीत; जाळीदार.

झिल्ली—स्त्री. [सं.] १ विरविरीत पातळ पडदा. २ पापुद्रा.

झिल्ली—पुं. [सं.] घुरघुरा किडा.

झींक-का—पु. [दे.] दळतांना जात्यांत घालावयाचा घांस; मूठ.

झींखना—क्रि. अ. [सं.] १ पश्चात्ताप करणें; पस्तावणें. २ रडगाणें गाणें.

झींगा—पु. [सं.] अेक प्रकारचा मासा.

झींगुर—पु. [अनु.] घुरघुरा किडा.

झींसी—स्त्री. [अनु.] पावसाचे बारीक तुषार.

झीना—वि. [सं.] पातळ; झिरझिरीत; विरविरीत.

झील—स्त्री. [सं.] सरोवर.

झीलर—पु. [सं.] लहान सरोवर.

झींवर—पु. [सं.] कोळी.

झुंझलाना—क्रि. अ. [अनु.] चिडणें; खिजणें; कावणें.

झुंड—पु. [सं.] झुंड; समूह.

झुकना—क्रि. अ. [सं.] वांकणें; लवणें; झुकणें. [बसणें.

झुकराना—क्रि. अ. [?] धक्का

झुकवाना—क्रि. स. [सं.] झुकविणें. वाकविणें (दुसऱ्याकडून).

झुकाना—क्रि. स. [सं.] वाकविणें; लवविणें; झुकविणें.

झुकाव—पु. [सं.] १ वाक. २ कल; प्रवृत्ति. ३ अुतार.

झुटपुटा—पु. [अनु.] झुंजुरकें (पहाटे व सायंकाळीं); पहाटेचा अंधुक प्रकाश; संधिप्रकाश.

झुटुंग—वि. [सं.] खवीस; केस वाढलेला.

झुठलाना—क्रि. स. [सं.] १ खोटें ठरविणें. २ खोटेंनाटे सांगून फसविणें. [असत्यता.

झुठाई—स्त्री. [सं.] खोटेपण;

झुठाना—क्रि. स. [सं.] खोटें ठरविणें.

झुनक—पु. [अनु.] झणत्कार.

झुनकना—क्रि. अ. [अनु.] झुणझुण आवाज होणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झुनझुना—पु. [अनु.] खुळखुळा.

झुनझुनाना—क्रि. अ. [अनु.] झुणझुण आवाज होणें.

झुनझुनी—स्त्री. [अनु.] हातापायांना मुंग्या येणें.

झुमका—पु. [सं.] डूल (दागिना).

झुमना—क्रि. अ. [सं.] झोक जाणें.

झुरझुरी—स्त्री. [अनु.] हुडहुडी.

झुरमुट—पु. [सं.] १ झाडझुडुप. २ झुंड; समूह.

झुरना—क्रि. अ. [सं.]१ वाळणें; कोरडें पडणें. २ झुरणें; दुःखानें क्षीण होणें.

झुरवाना—क्रि. स. [सं.] झुरविणें.

झुरसना, झुलसना—क्रि. अ. [सं.] १ भाजणें; होरपळून निघणें. २ अुन्हानें काळें पडणें.

झुर्री—स्त्री. [सं.] सुरकुती; सळ.

झुलना—पु. [सं.] झोपाळा.

झुलनी—स्त्री. [सं.] नथेंतील मोत्यांचा झुपका.

झुलसवाना—क्रि. स. [सं.] होरपळविणें. [जाळणें.

झुलसाना—क्रि. स. [सं.] भाजणें;

झुलाना—क्रि. स. [सं.] १ झोका देणें; झुलविणें. २ ताटकळत ठेवणें.

झूँक—पु. [सं.] वाऱ्याचा झोत.

झूंझल—स्त्री. [अनु.] धुसफुस.

झूँटा—पु. [सं.] झिंज्या.

झूझना—क्रि. अ. [सं.] झुंजणें.

झूठ—पु. [सं] खोटें; असत्य. झूठमूठ—क्रि. वि. खोटेंनाटें.

झूठा—वि. [सं.] १ खोटा; लबाड; खोटें बोलणारा. २ कृत्रिम; नकली.

झूमक-का—पु. [सं.] १ होळीच्या सणांत स्त्रियांचें घेरा करून झुलत-डुलत नाचतांना गावयाचें गाणें. २ कर्णफूल.

झूमड़झामड़—पु. [सं.] खोटेंनाटें; अुपद्व्याप.

झूमना—क्रि. स. [सं.] १ झुलणें; डुलणें; आंदोलणें. २ हालत-डुलत चालणें; झोके खाणें.

झूमर—पु. [सं.] डूल.

झूर-रा—वि. [सं.] १ वाळलेला; शुष्क. २ रिकामा; रिता. ३ अुष्टा.

झूरै—क्रि. वि. [सं.] व्यर्थ; निरर्थक.

झूलन—पु. [सं.] १ श्रावणांत हिंदोळ्यावर बसून गाणीं म्हणण्याचा अुत्सव. २ झोका; हिंदोळा.

झूलना—क्रि. अ. [सं.] झोका घेणें; आंदोलणें.

झूला—स्त्री. [सं.] १ झोका; झोला; हिंदोळा. २ झोपाळा; पाळणा.

झेंपना, झेपना—क्रि. अ. [सं.] खजील होणें; लाजणें; शरमणें.

झेंपू—पु. [अनु.] शरमिंदा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

झेर*—स्त्री. [फा.] १ विलंब. २ तंटाबखेडा.

झेलना—क्रि. स. [सं.] १ स्वतःवर ओढून घेणें; सहन करणें. २ ढकलणें. ३ पोहतांना पाणी कापणें.

झोंक—स्त्री. [सं.] १ कल; प्रवृत्ति. २ झपाटा; जोर; वेग. ३ थाटमाट. ४ धामधूम.

झोंकना—क्रि. स. [सं.] १ झुगारणें. २ विस्तवांत फेंकणें.

झोंकवाना—क्रि. स. [सं.] फेंकविणें.

झोंका—पु. [सं.] १ झोका; हेलकावा. २ हिसडा; झटका. ३ झोक; थाटमाट. [२ फेंकणें.

झोंकाई—स्त्री. [सं.] १ झुगारणें.

झोंझ—पु. [दे.] घरटें.

झोंझल—स्त्री. [अनु.] चीड; चिरड; राग. [२ वेणी. ३ झिंज्या.

झोंटा—पु. [सं.] १ आंवाडा.

झोंपड़ा—पु. [अनु.] झोपडें; झोपडी. झोपड़ी-स्त्री.

झोंपा—पु. [अनु.] गुच्छ; गोटा.

झोंटिंग—वि. [सं.] केसाळ; झिपऱ्या असलेला.

झोरि-री—स्त्री. [सं.] १ झोळी. २ पोट. [जवळ; समीप.

झोरे—क्रि. वि. [?] निकट;

झोल—पु. [सं.] १ भाजीचा रस्सा; २ झोळ; पदर; घोळ. ३ चूकभूल. ४ कोळ्याचें जाळें.

झोलदार—वि. [सं. + फा.] झोळ असलेला.

झोला—पु. [सं.] झोळी.

झोली—स्त्री. [सं.] झोळी.

झौर—पु. [सं.] १ गुच्छ; गोटा. २ झुंड; समूह.

झौरना—क्रि. अ. [अनु.] वळकावून बसणें; झडप घालून वळकावणें.

झौंसना—क्रि. स. [सं.] भाजणें.

झौंसियत—स्त्री. [सं.] अग्नीच्या ज्वाळा.

झौड़—पु. [देश.] तंटा; भांडण.

झौर—पु. [अनु.] हुज्जत; तकार.

झौरना—क्रि. स. [सं.] झटका देऊन हालविणें. [जवळ.

झौरे—क्रि. वि. [?] समीप;

झौहाना—क्रि.अ. [अनु.] गुरकावणें.

ट

टंक—पु. [सं.] शिक्का.

टँकना—क्रि. अ. [सं.] १ टांके घालणें. २ नोंद करणें; टांचण करणें. ३ टाकी लावणें.

टँकवाना, टँकाना—क्रि.स. [सं.] १ टांके घालून घेणें. २ टाकी लावून घेणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टंकारना, टंकोरना—क्रि. स. [सं.] धनुष्याची दोरी ओढून आवाज करणें.

टंकी—स्त्री. [सं.] टांकी; पाणी सांठविण्याचें पीप.

टंकोर—पु. [सं.] टणत्कार.

टँगड़ी, टँगरी—स्त्री. [सं.] तंगडी.

टँगना—क्रि. अ. [सं.] १ टांगलें जाणें; लोंबकळणें; लटकणें. २ फांसावर लटकणें. पु. कपडे टांगण्याची दोरी.

टँगारी—स्त्री. [सं.] कुऱ्हाड.

टंच—वि. [सं.] कृपण; कंजुष.

टंटघट—पु. [अनु.] १ पूजेचें अवडंबर. २ काठकवाड.

टंटा—पु. [अनु.] १ तंटा; झगडा. २ अुपद्रव; दंगा.

टअी*—स्त्री. [सं.] युक्ति; अुपाय.

टकटका*—पु. [सं.] टक लावून पाहणें; स्थिर व अेकाग्र दृष्टि. टकटकी—स्त्री. टक; अेकसारखी नजर.

टकटोना, टकटोरना—क्रि. स. [सं.] १ चांचपडणें; हुडकणें. २ हातानें गुंडाळणें. [पडणें.

टकटोहना—क्रि. स. [सं.] चांच-

टकराना—क्रि. अ. [अनु.] १ टक्कर होणें; आदळणें; आपटणें. २ दारोदार हिंडणें. क्रि. स. १ आदळणें; आपटणें. २ लढविणें; झुंजविणें.

टकसाल—स्त्री. [सं.] टांकसाळ. टकसाली—वि. १ चालू; प्रचलित; प्रमाणित. २ टांकसाळीचा. ३ व्यवहारांतील.

टका—पु. [सं.] १ ढब्बू पैसा. २ पैसा. ३ धन; द्रव्य. टकैत—वि. धनी; श्रीमंत.

टकासी—स्त्री. [सं.] रुपयामागें दोन पैसे व्याजाचा दर.

टकुआ—पु. [सं.] टकळी.

टकोरना—क्रि. स. [सं.] १ हलका आघात करणें. २ शेकणें.

टकोर—स्त्री. [सं.] १ जखम; आघात; प्रहार (सौम्य प्रमाणांत). २ चपराक. ३ नगाऱ्याचा आवाज. ४ टणत्कार.

टखना—पु. [सं.] पायाचा घोटा.

टगड़ी—स्त्री. [सं.] तंगडी; पाय.

टटका—वि. [सं.] ताजा; नवीन; नुकताच तयार झालेला.

टटीबा—पु. [अनु.] कप्पी; चाक.

टटोलना—क्रि. स. [सं.] १ चांचपडणें. २ शोधणें; हुडकणें. ३ ठाव घेणें (अंतःकरणाचा); ताडणें (अंतःकरण); अंतःकरणाचा भाव जाणणें. ४ पारख करणें.

टट्टर—पु. [सं.] ताटवा; तट्टी.

टट्टी—स्त्री. [सं.] १ तट्टया. २ पडदा. ३ पायखाना; शौचकूप.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टट्टू—पु. [अनु.] तट्टू; लहान घोडा.

टनकना—क्रि.अ.[अनु.] १ अुन्हानें डोकें ठणकणें. २ ठणठण आवाज होणें. [सुदृढ प्रकृतीचा.

टनमन-ना—वि. [सं.] टुणटुणीत;

टप—पु. [सं.] टप; तट्या (गाडीवरील आच्छादन).

टप—पु. [अिं.] टाकी; टव.

टप—स्त्री. [अनु.] 'टप् टप्' असा आवाज.

टपक—स्त्री. [अनु.] १ टपकण्याची क्रिया. २ थांबून थांबून होणारी पीडा; वेदना; कळ.

टपकना—क्रि. अ. [अनु.] १ थेंब थेंब गळणें; टपकणें (द्रव पदार्थ). २ गळणें; खालीं पडणें (फळ). ३ ठणकणें (वेदना). ४ झळकणें. टपका-पु. १ गळून पडलेली वस्तू. २ पिकून पडलेलें फळ. ३ ठणका.

टपकाटपकी—स्त्री. [अनु.] पावसाची लहानशी सर; पाअूस पडणें; बुरबुर.

टपकाना—क्रि. स. [अनु.] १ थेंब थेंब गाळणें. २ अर्क काढणें.

टपना—क्रि. स. [सं.] १ जेवणासाठीं ताटकळत बसणें; अुपाशीं राहणें. २ तिष्ठत बसणें; खोळंबणें.

टपाना—क्रि. स. [सं.] जेवण्यासाठीं ताटकळत बसविणें.

टमटम—स्त्री. [अिं.] अेक प्रकारची घोडागाडी; व्हिक्टोरिया.

टमटी—स्त्री. [दे.] अेक प्रकारचें भांडें.

टमाटर—पु. [अिं.] टोमॅटो.

टर—स्त्री. [अनु.] १ कर्णकटु शब्द. २ असभ्य वचन. ३ बेडकाचा आवाज.

टरकना—क्रि. अ. [सं.]१ निसटणें; सटकणें.२ वाजूला होणें;निघून जाणें.

टरकाना—क्रि. स. [सं.] १ निसटण्यास प्रवृत्त करणें. २ धुडकावून लावणें. ३ टाळणें; घालवून देणें; हुसकावून देणें.

टरटराना—क्रि. अ. [अनु.] १ बडबड किंवा वटवट करणें. २ अुद्दामपणें बोलणें.

टर्राना—क्रि. अ. [अनु.] अुर्मटपणानें अुत्तर देणें. टर्रा-वि. अुर्मट; अुद्दाम. टर्रापन-पु. अुर्मटपणा; अुद्दामपणा; अुद्दामपणा (भाषणांत).

टलना—क्रि. अ. [सं.] १ निसटणें; निघून जाणें; सटकणें. २ नाहींसें होणें; न राहणें. ३ टळून जाणें. ४ आज्ञेचें अुल्लंघन करणें. ५ लांबणीवर टाकणें. (मु.) अपनी बात से टलना-प्रतिज्ञा पूर्ण न करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टवाअी—स्त्री. [सं.] व्यर्थ भटकणें; निष्प्रयोजन हिंडणें.

टस—स्त्री. [अनु.] 'टस' असा आवाज. (मु.) टस से मस न होना-अचल राहणें.

टसक—स्त्री. [अनु.] ठणका; राहून राहून होणारी पीडा; वेदना.

टसकना—क्रि. अ. [सं.] १ निसटणें; बाजूला सरणें. २ ठणकणें; ठसठसणें.

टसकाना—[सं.] निसटूं देणें; निसटण्यास प्रवृत्त करणें.

टसुआ—पु. [सं.] आंसू; अश्रू.

टहना—पु. [सं.] झाडाची फांदी.

टहनी—स्त्री. [सं.] डहाळी; शाखा; फांदी.

टहल—स्त्री. [सं.] १ सेवा; चाकरी. २ शुश्रूषा. (यौ.) टहल टअी अथवा टहल टकोर-१ सेवा. २ नोकरी; चाकरी.

टहलना—क्रि. अ. [सं.] १ हिंडणें; फिरणें. २ सावकाश चालणें; फिरावयास जाणें; हवा खाणें. (मु.) टहल जाना-निसटणें; सटकणें.

टहलनी—स्त्री. [सं.] १ दासी; मोलकरीण. २ दिव्याची वात सरकविण्याची काडी.

टहलाना—क्रि. स. [सं.] फिरावयास नेणें; सावकाश चालविणें.

टहलुआ, टहलू—पु. [सं.] १ नोकर; सेवक. २ भटक्या. ३ वढाळ (जनावर).

टहोका—पु. [अनु.] धक्का; हिसडा. (मु.) टहोका खाना-धक्का खाणें. टहोका देना-धक्का मारणें.

टाँक—स्त्री. [सं.] १ तीन किंवा चार माशांचें वजन. २ अटकळ; अदमास.

टाँक—स्त्री. [सं.] १ लिखाण; अक्षर. २ लेखणीचें टोंक.

टाँकना—क्रि. स. [सं.] १ शिवणें; टाका घालणें; जोडणें. २ टाकीचे घाव घालणें. ३ टिपणें; लिहिणें. ४ लुबाडणें. ५ चट्ट करणें.

टाँका—पु. [सं.] १ शिवण. २ ठिगळ. ३ टाके. ४ टाकी लावण्याची छन्नी. ५ पाण्याची टाकी किंवा हौद. ६ पाण्याचें पीप.

टाँकी—स्त्री. [सं.] १ टाकी (हत्यार). २ छन्नी (टाकीनें घडलेलें चिन्ह).

टाँग—स्त्री. [सं.] पाय; टांग. (मु.) टाँग अड़ाना-विनाकारण व्यत्यय आणणें. टांगत ले ले निकलना-पराभव करणें.

टाँगन—पु. [सं.] तट्टू.

टाँगना—क्रि. स. [सं.] १ टांगणें; लटकावणें. २ फांसावर चढविणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टाँगा—पु. [सं.] १ मोठी कुऱ्हाड. २ तांगा (गाडी).

टाँच—स्त्री. [सं.] १ अडथळा; मोडता; मोडती. २ टांका (शिवण). ३ ठिगळ.

टाँचना—क्रि. स. [सं.] १ टांके घालणें. २ कापणें.

टाँट-टा—वि. [अनु.] १ कठीण; कडक; टणक. २ दृढ; मजबूत.

टाँड़—स्त्री. [सं.] १ सामान ठेवण्याची लांकडाची फळी. २ शेताची राखण करावयासाठीं घातलेला लहानसा मांडव.

टाँड़ा—पु. [सं.] १ तांडा;काफला. २ लमाण; कुटुंब; परिवार.

टाँयटाँय—स्त्री. [अनु.] वडबड; वटवट. (मु.) टाँयटाँय फिस्–काम थोडें पण बडबड फार.

टाट—पु. [सं.] तरट. (मु.) टाट में पाट की बखिया–वुढी घोडी लाल लगाम. टाट उलटना-दिवाळें निघणें.

टाटर—पु. [सं.] १ हाडांचा सांपळा. २ कवटी. [पडदा.

टाटिका—स्त्री. [सं.] तट्टया;

टानना—क्रि. स. [सं.] ताणणें; खेंचून धरणें. टान–स्त्री. ताण.

टाप—स्त्री. [सं.] १ कोंबडी ठेवण्याचा कामटी पेटारा. २ घोड्याची टाप. ३ कोळ्याचें जाळें (टोपलीच्या आकाराचें).

टापना—क्रि. अ. [सं.] वस्तू मिळविण्यासाठीं हैराण होणें; वणवण फिरणें. क्रि. स. शुडी मारणें.

टापा—पु. [सं.] १ निर्जन व ओसाड मैदान. २ झांकण घालावयाचें टोपलें. [टापू.

टापू—पु. [सं.] १ बेट. २ प्रदेश;

टाल—स्त्री. [सं.] १ रास; ढीग. २ लांकूडफाट्याची वखार.

टाल—स्त्री. [सं.] टाळाटाळी.

टालटूल, टालमटूल-टोल—स्त्री. [सं.] टाळाटाळी.

टालना—क्रि. स. [सं.] १ टाळणें; दूर करणें; बाजूला सारणें. २ नाहींसें करणें; राहूं न देणें. ३ स्थगित करणें; पुढें ढकलणें. ४ वेळ दवडणें. ५ हुसकून लावणें.

टाली—स्त्री. [दे.] जनावरांच्या गळ्यांतील घाट.

टिकट—पु. [अं.] १ तिकीट. २ कर; जकात.

टिकठी—स्त्री. [सं.] १ तिकटी. २ तिवअी. ३ तिरडी.

टिकड़ा, टिक्कड़—पु. [सं.] मोठी वाटी; रोट.

टिकना—क्रि. अ. [सं.] १ टिकणें; स्थिर राहणें. २ विरघळलेल्या पदार्थांचें तळाशीं बसणें. ३ टिकाव धरून राहणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टिकस—पु. [अं.] कर; जकात.

टिकाना—क्रि. स. [सं.] १ अुतरावयास जागा देणें; ठेवणें. २ टिकविणें.

टिकिया, टिक्की—स्त्री. [सं.] १ गोल लहान तुकडा. २ टिकली (कपाळावर लावतात ती). ३ वाटी; गाकर. ४ हुक्क्यांत घालावयाची तंबाखूची चकती.

टिकैत—पु. [सं.] १ राजाचा वारसदार; युवराज. २ सरदार; अधिकारी. [ळणें; चिघळणें.

टिघलना—क्रि. अ. [सं.] वित-

टिचन—वि. [अं.] १ हजर; तयार. २ तत्पर; अुद्युक्त.

टिटिह-हा—पु. [सं.] टिटवी. टिटिहरी-स्त्री. टिटवी.

टिड्डी—स्त्री. [सं.] टोळ.

टिढविड़ंगा—वि. [सं.] वाकडातिकडा.

टिपका*—पु. [अनु.] थेंब; बिंदू.

टिपवाना—क्रि. स. [सं.] लिहवून घेणें. [किरीट.

टिपारा—पु. [सं. + फा.] मुकुट;

टिमटिमाना—क्रि. अ. [सं.] मंद जळणें; अंधुक प्रकाश देणें; धुगधुगी असणें.

टिरफिस—स्त्री. [सं.] अुद्धटपणा; अुद्दामपणा.

टिहुनी—स्त्री. [सं.] १ पायाचा घोटा. २ हाताचें कोंपरें.

टींड़ी—स्त्री. [सं.] १ नांगराची मूठ. २ जात्याचा खुंटा.

टीकरा—पु. [दे.] अुंचवटा; टेकाड.

टीका—पु. [सं.] १ टिळा; मुद्रा; गंध (आपापल्या सांप्रदायानुसार). २ वाग्निश्चय. ३ राज्याभिषेक. ४ ठिपका; डाग; चिन्ह. ५ देवी काढणें.

टीप—स्त्री. [सं.] १ दाब; दडपण. २ अुंच तान (गाण्याची). ३ नोंद; टिपण. ४ आंगठ्याचा ठसा. ५ जन्मटिपण.

टीपना—क्रि. स. [सं.] १ दाबणें. २ हळुहळू ठोकणें. ३ लिहिणें; टिपणें. [डौल. २ टापटीप.

टीमटाम—स्त्री. [अनु.] १ डाम-

टीला—पु. [सं.] १ टेकडी. २ मातीचा मोठा अुंच ढीग. ३ अुंचवटा.

टीसना—क्रि. अ. [अनु.] थांबून थांबून वेदना होणें; ठणका लागणें. टीस-स्त्री. ठणका; ठसठस.

टुंटा, टुंडा—वि. [सं.] १ थोटा. २ फांद्या नसलेलें; मुंडें.

टुक—वि. [सं.] अल्प; थोडें.

टुकड़ा—पु. [सं.] तुकडा. टुकड़ी-स्त्री. १ लहान तुकडा. २ टोळी; झुंड.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टुच्चा—वि. [सं.] तुच्छ; क्षुद्र.
टूँड़—पु. [सं.] किड्याची सोंड.
टूँडी—स्त्री. [सं.] बेंबी.
टूक—पु. [सं.] तुकडा.
टूटना—क्रि. अ. [सं.] १ तुटणें. २ फुटणें. ३ सांधा निखळणें. ४ रोडावणें. ५ गति खुंटणें; व्यत्यय येणें.
टूटा—वि. [सं.] १ तुटलेला; खंडित. २ अशक्त; दुबळा.
टूठना*—क्रि. अ. [सं.] संतुष्ट होणें; प्रसन्न होणें.
टूढनि*—स्त्री. [सं.] संतोष; समाधान.
टेंट—स्त्री. [सं.] कनवट.
टेंट—स्त्री. [सं.] कापसाचें बोंड.
टेंटी—स्त्री. [सं.] पानें नसलेलें कांटेदार झुडुप.
टेंटी—पु. [अनु.] हुज्जत घालणारा.
टेंटें—स्त्री. [अनु.] १ निरर्थक बडबड; वटवट. २ पोपटाचा शब्द.
टेक—स्त्री. [सं.] १ टेकण; टेकू. २ आश्रय; आधार. ३ दृढ निश्चय; टेक. ४ हट्ट; दुराग्रह. ५ सराव; संवय. ६ निश्चय; प्रतिज्ञा.
टेकना—क्रि. स. [सं.] १ टेकणें. २ लवंडणें; विसांवा घेणें. [वेड.
टेकला*—स्त्री. [सं.] नाद; छंद;
टेकान—स्त्री. [सं.] टेकू; टेकण.
टेकाना—क्रि. स. [सं.] अचलून देण्यास मदत करणें.
टेकी—पु. [सं.] १ दृढनिश्चयी माणूस; टेकीचा माणूस. २ हट्टी; दुराग्रही माणूस.
टेकुआ—पु.[सं.] चरख्याची चाती.
टेकुरी—स्त्री.[सं.] १ टकळी; चाती. २ दोर वळण्याचें चाक. ३ अरी (चांभाराचें टोंचण्याचें हत्यार).
टेढ़बिड़ंगा—वि. [सं.] वांकडातिकडा.
टेढ़ा—वि. [सं.] १ वांकडा; तिरपा. २ कठीण; दुष्कर. ३ अुर्मट; अुद्दाम. टेढ़ी खीर–दुष्कर, कठीण काम. टेढ़ाअी–स्त्री. वांकडेपणा. टेढ़ापन–पु. वक्रता; वांकडेपणा.
टेढ़े—क्रि. वि. [सं.] वांकडेंतिकडें.
टेना—क्रि.स. [सं.] १ धार लावणें; पाजळणें. २ मिशीवर पीळ देणें.
टेम—स्त्री. [सं.] दिव्याची ज्योत.
टेर—स्त्री. [सं.] १ धावा; आर्त स्वरानें मारलेली हांक. २ तान; अुंच स्वर.
टेरना—क्रि. स. [सं.] १ आर्त स्वरानें हांक मारणें; धांवा करणें. २ अुंच स्वरांत गाणें. [व्यसन.
टेव—स्त्री. [सं.] संवय; सराव;
टेसू—पु. [सं.] पळसाचें फूल.
टोंटा—पु. [सं.] तोटी; नळ. टोंटी–स्त्री.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

टोकना—क्रि. स. [सं.] हटकणें; अडवणें. [मंत्रतंत्र.

टोटका—पु. [सं.] तोडगा;

टोटकेहाअी—स्त्री. [सं.] मंत्रतंत्र करणारी बाअी.

टोनहा—वि. [सं.] जादूटोणा करणारा; मांत्रिक.

टोनहाया—पु. [सं.] जादूटोणा करणारा माणूस; मांत्रिक.

टोना—पु. [सं.] जादूटोणा; मंत्रतंत्र.

टोप—पु. [सं.] शिरस्त्राण; टोप.

टोल—स्त्री. [सं.] १ संस्कृत पाठशाळा. २ टोळी; झुंड.

टोला—पु. [सं.] १ पेठ; मोहल्ला; गंज; वस्तीचा अेक मोठा भाग. २ दगड किंवा विटेचा तुकडा.

टोली—स्त्री. [सं.] १ टोळी; झुंड. २ पेठ;विभाग; वस्तीचा लहान भाग.

टोह—स्त्री. [सं.] १ तपास; चौकशी; शोध. २ देखरेख.

ठ

ठंठ—वि. [सं.] पानें नसलेला; बोडका (वृक्ष).

ठंठार—वि. [सं.] रिकामा.

ठंढ—स्त्री. [सं.] गारवा; गारठा; थंडी. [थंडी. २ संतोष; तृप्ति.

ठंढक—स्त्री. [सं.] १ गारवा; गारठा; **ठंढा**—वि. [सं.] १ थंड; थंडगार. २ शांत; गंभीर. ३ विझलेला. ४ आवेश किंवा जोम नसलेला; अुदासीन. ठंढी साँस–निःश्वास (दुःखाचे); अुसासा. ठंढेठंढे–१ मुकाट्यानें. २ आनंदानें; हंसत-खेळत.

ठंढाअी—स्त्री. [सं.] गुलाबाच्या पाकळ्या, खरबुजाच्या बिया इत्यादि वस्तु टाकून बनविलेलें थंड पेय.

ठकठक—स्त्री. [अनु.] १ कटकट. २ टकटक आवाज. ३ तंटा; झगडा; भानगड.

ठकठकाना—क्रि. स. [अनु.] १ ठोठावणें. २ टकटक करणें.

ठकुरसुहाती—स्त्री. [सं.] खुशामत; आर्जव.

ठकुराअिन—स्त्री. [सं.] मालकीण.

ठकुराअी—स्त्री. [सं.] १ मोठेपणा; प्रौढी; टेंभा. २ ठाकुरांची जहागिर.

ठकुरानी—स्त्री. [सं.] १ मालकीण. २ सरदाराची बायको.

ठग—पु. [सं.] ठक; कपटी; धूर्त.

ठगना—क्रि. स. [सं.] फसविणें; ठकविणें. क्रि. अ. फसणें; चकणें; फसविलें जाणें. **ठगी**–स्त्री. फसवे-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गिरी; धूर्तपणा. **ठगपना**—पु. फसवेगिरी; धूर्तपणा.

ठगनी—स्त्री. [सं.] १ फसवणारी स्त्री. २ कुंटीण.

ठगमूरी—स्त्री. [सं.] वेशुद्ध करणारी अेक वनस्पति (ठग, लुच्चे लोक वापरीत असत).

ठगवाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून फसविणें.

ठगविद्या—स्त्री. [सं.] फसवेगिरी.

ठगिन-नी—स्त्री. [सं.] फसविणारी स्त्री.

ठगोरी—स्त्री. [सं.] जादूटोणा.

ठट-ट्ट—पु. [सं.] १ वस्तूंचा किंवा लोकांचा अेकाच ठिकाणीं जमलेला थवा. २ रचना; सजावट; बनावट.

ठटकना—क्रि. अ. [सं.] १थवकणें; अडणें. २ नटणें; थाटमाट करणें.

ठटकीला—वि. [सं.] सजलेला; नटलेला.

ठटना—क्रि. स. [सं.] १ ठरविणें; निश्चित करणें. २ तयार करणें. ३ आरंभ करणें. क्रि. अ. १ अडणें; दृढ निश्चयानें अुभें राहणें. २ सुसज्जित होणें.

ठटनि*—स्त्री. [सं.] रचना;बनावट.

ठटरी—स्त्री. [सं.] १ हाडांचा सापळा. २ गवत, चारा अि. बांधण्याचें जाळें. ३ तिरडी. ४ सांचा.

ठट्ठा—पु. [सं.] थट्टा; विनोद.

ठठअी—स्त्री. [सं.] थट्टामस्करी; विनोद.

ठठाना—क्रि. स. [अनु.] मारणें; चोप देणें.

ठठाना—क्रि. अ. [सं.] खदखदून हंसणें; जोरानें खिदळणें.

ठठेरा—पु. [अनु.] भांडीं बनविणारा; तांबट. **ठठेरी**—स्त्री. तांबटाची बायको; किंवा त्याचें काम.

ठठोल—पु. [सं.] थट्टेखोर; विनोदी.

ठठोली—स्त्री. [सं.] थट्टामस्करी; विनोद; चेष्टा.

ठनकना—क्रि. अ. [अनु.] ठणकणें; दुखणें.

ठनठन गोपाल—पु. [अनु.] १ दरिद्री; कंगाल; गरीब. २ पोकळ; दिखाअू; निःसत्त्व वस्तु.

ठनना—क्रि. अ. [सं.] १ ठरणें; निश्चित किंवा पक्कें होणें. २ तत्परतेनें कामाला सुरुवात होणें. ३ मनाचा निश्चय होणें. ४ अुद्युक्त असणें; तयार असणें.

ठप्पा—पु. [सं.] १ वेलबुट्टीच्या कापडावर छापण्याचा ठसा; छाप. २ ठशानें काढलेली वेलबुट्टी.

ठमक—स्त्री. [सं.] ठुमकत चालणें.

ठमकना—क्रि. अ. [सं.] १ ठमकत चालणें. २ थांबणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ठयना—क्रि. स. [सं.] १ स्थापन करणें; बसविणें. २ ठाम निश्चयानें आरंभ करणें. ३ ठरविणें. क्रि. अ. स्थिर होणें; जमणें; बसणें.

ठवनी—स्त्री. [सं.] बसण्याची किंवा उभें राहण्याची ढब; बैठक; आसन.

ठस—वि. [सं.] भरीव.

ठसक—स्त्री. [सं.] १ अभिमान; गर्व. २ ताठा; टेंभा, तोरा.

ठसाठस—क्रि. वि. [सं.] ठासून भरलेला; भरगच्च.

ठहरना—क्रि. अ. [सं.] १ थांबणें. २ (ओखाद्याच्या घरीं) उतरणें; मुक्काम करणें; राहणें. ३ टिकाव धरणें; स्थिर राहणें. ४ वाट पाहणें. ५ निश्चित होणें; पक्कें होणें; ठरणें. ६ धीर धरणें.

ठहराना—क्रि. स. [सं.] १ थांबविणें; अडविणें; आडकाठी करणें. २ उतरून घेणें; जागा देणें. ३ ठरविणें; निश्चित करणें. **ठहरान**–पु. १ निश्चिति; स्थैर्य. २ ठराव; निर्धार.

ठहरानी—स्त्री. [सं.] हुंडा, करणी इत्यादींविषयीं केलेला करार.

ठहराव—पु. [सं.] निश्चय; ठराव.

ठाँउँ*—स्त्री. [सं.] ठाव; स्थान; जागा; ठिकाण.

ठाँठ—वि. [अनु.] १ शुष्क; नीरस. २ दूध नसलेली; खाटी (गाय किंवा म्हैस).

ठाँसना—क्रि. स. [सं.] ठासणें; खच्चून भरणें. [ठिकाण.

ठाँह—पु. [सं.] स्थान; जागा;

ठाकुर—पु. [सं.] १ देवदेवता. २ श्रीकृष्ण. ३ क्षत्रियांची पदवी. ४ मालक; स्वामी. **ठाकुरद्वारा**–पु. देवस्थान; देवालय. [मंदीर.

ठाकुरबाडी—स्त्री. [सं.] देवालय;

ठाट—पु. [सं.] १ तट्टया. २ चौकट. ३ सांचा; आराखडा. ४ थाटमाट; शृंगार; सजावट. ५ दिमाख; दिखाऊपणा. ६ तऱ्हा; ऐट. (मु.) **ठाट बदलना**–वेष बदलणें.

ठाटना*—क्रि. स. [सं.] १ रचणें; बनविणें; निर्माण करणें. २ दृढ संकल्प करणें.

ठाटबाट—पु. [सं.] १ थाटमाट. २ पोकळ डौल; दिमाख. ३ दिखाऊपणा.

ठाटर—पु. [सं.] १ तरट; २ थाटमाट. ३ अस्थिपंजर. ४ कबूतरांचा अड्डा.

ठाढ़ा*—वि. [सं.] १ अुभा राहिलेला. २ सबंध; पूर्ण. ३ अुत्पन्न झालेला.

ठादर*—पु. [दे.] झगडा; तंटा.

ठान—स्त्री. [सं.] १ ठाम निश्चय; संकल्प. २ कार्यारंभ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ठानना—क्रि. स. [सं.] ठाम निश्चय करणें; निश्चय करणें; ठरविणें.

ठाना*—क्रि. स. [सं.] १ दृढ संकल्प करणें; निश्चय करणें. २ निश्चयपूर्वक कामाला आरंभ करणें.

ठाम—पु. [सं.] स्थान; जागा; ठिकाण.

ठार—पु. [सं.] १ कडाक्याची थंडी. २ हिमवर्षाव.

ठाला—पु. [सं.] बेकारी; अुद्योगधंदा नसणें. वि. बेकार; कामधंदा नसलेला; निरुद्योगी.

ठाहर-रू*—[सं.] १ ठिकाण; जागा. २ निवासस्थान; घर.

ठिंगना, ठेंगना—वि. [सं.] ठेंगणा; खुजा.

ठिकठैना*—पु. [सं.] व्यवस्था; [बंदोबस्त.

ठिकाना—पु. [सं.] १ ठिकाण; स्थान. २ ठावठिकाणा; पत्ता. ३ निवासस्थान; घर. ४ मर्यादा; सीमा. ५ व्यवस्था; बंदोबस्त. ६ स्थैर्य; निश्चितता.

ठिठकना—क्रि. अ. [सं.] १ थबकणें; अेकाअेकीं थांबणें. २ आश्चर्यचकित होणें; थक्क होणें.

ठिठरना, ठिठुरना—क्रि. अ. [सं.] थंडीनें काकडणें; कुडकुडणें.

ठिनकना—क्रि. अ. [अनु.] लहान मुलाचें थांबून थांबून रडणें.

ठिर—स्त्री. [सं.] कडाक्याची थंडी.

ठिलिया—स्त्री. [सं.] कळशी; लहान घागर.

ठिलुआ—वि. [सं.] १ सुस्त; आळशी. २ निरुपयोगी; कुचकामी. ३ बेकार; निरुद्योगी.

ठीकरा—पु. [सं.] १ भिक्षापात्र. २ फुटलेलें भांडें. ३ मातीच्या भांड्याचा लहान तुकडा.

ठीकरी—स्त्री. [सं.] बारीक तुकडा; ठिकरी.

ठीका—पु. [सं.] मक्ता; ठेका.

ठीकेदार—पु. [सं.+फा.] मक्तेदार; कंत्राटदार.

ठीवन*—पु. [सं.] थुंक; खाकरा; बेडका.

ठीहा—पु. [सं.] १ ठोकळा. २ बसण्याकरितां तयार केलेली अुंच जागा.

ठुंठ, ठूँठ—पु. [सं.] फांद्या व पानें नसलेला वृक्ष; वाळलेलें झाड.

ठुकना—क्रि. अ. [अनु.] बेदम मार खाणें; चोप बसणें.

ठुकराना—क्रि. स. [अनु.] १ ठोकर मारणें; लाथाडणें. २ क्षुद्र लेखणें. ३ धुडकावून लावणें.

ठुकवाना—क्रि. स. [अनु.] मार देवविणें; चोप देवविणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ठुड्डी—स्त्री. [सं.] हनुवटी.

ठुमकना—क्रि. अ. [अनु.] स्फुंदणें.

ठुमकना—क्रि. अ.[अनु.] १ अुड्या मारीत चालणें (लहान मुलांचें). २ (पायांना घुंगरू बांधून) ठुमकत ठुमकत चालणें.

ठुमकी—स्त्री. [दे.] हिसका; झटका (पतंग अुडवितांना).

ठुर्री—स्त्री. [सं.] गणंग.

ठुसना—क्रि. अ. [सं.] ठांसलें जाणें.

ठूँठा—वि. [सं.] १ फांद्या व पानें नसलेलें (झाड). २ थोटा. (मनुष्य); लुळापांगळा.

ठूँसना, ठूसना—क्रि. स. [सं.] १ ठांसून भरणें; खच्चून भरणें. २ चापून खाणें. ३ खुपसणें. ४ कोंबणें.

ठेंगा—पु. [सं.] १ आंगठा. २ सोटा; बडगा. (मु.) ठेंगा दिखाना–नकार देणें.

ठेंठी, ठेंपी—स्त्री. [दे.] १ कापसाचा बोळा (कानांतील). २ कानांतील मळ.

ठेका—पु. [सं.] मक्ता; ठेका.

ठेका—पु. [सं.] १ टेकू; टेका. २ ठेका (तबल्याचा).

ठेगना*—क्रि. स.[सं.] १ टेकणें; आधार घेणें. २ मनाअी करणें; अनुमति न देणें.

ठेठ—वि. [दे.] १ अगदीं; केवळ. २ अस्सल; शुद्ध. स्त्री. ग्रामीण भाषा.

ठेलना—क्रि. स. [सं.] ढकलणें; धक्का देणें; रेटणें. **ठेला**–पु. सामान वाहून नेण्याची हमालाची हात-गाडी. [खेंची.

ठेलाठेल—स्त्री. [सं.] गर्दी; खेंचा-

ठेस—स्त्री. [सं.] १ मार; आघात. २ धक्का; ठेंच.

ठैयाँ—स्त्री. [सं.] १ ठिकाण; स्थान; जागा. २ द्वितीयेचा प्रत्यय ' ला '.

ठैयाँ—अव्य. [सं.] जवळ; निकट.

ठोंकना—क्रि.स. [अनु.] १ ठोकणें; चोपणें. २ मारणें. ३ गाडणें. **ठोक**–स्त्री. चोपणी; जमीन सपाट करण्याचें काम.

ठोंठी—स्त्री. [सं.] १ टरफल. २ अफूचें बोंड.

ठोठरा—वि. [सं.] पोकळ; रिकामा.

ठोड़ी-ढ़ी—स्त्री. [सं.] हनुवटी.

ठोस—वि. [सं.] १ भरीव. २ मजबूत; बळकट.

ठोहना*—क्रि. स. [सं.] शोधणें; तपास काढणें.

ठौर—पु. [सं.] ठिकाण; जागा. **ठौर रहना**–१ जागच्या जागीं पडून राहणें. २ मरणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ड

डंक—पु. [सं.] दंश; डंख. **डंक मारना**–नांगी मारणें; दंश करणें.

डंका—पु. [सं.] १ नगारा; डांगोरा; डंका. २ ढोलकें. (मु.) **डंके की चोटपर कहना**–जाहीरपणें सांगणें; दवंडी पिटून सांगणें.

डंगर—पु. [सं.] गुरेंढोरें.

डंगरा—पु. [सं.] खरबूज.

डँगरी—स्त्री. [दे.] लांब काकडी.

डँगरी—स्त्री. [दे.] हडळ; डाकिण.

डँटैया—पु. [सं.] दटावणारा; धमकावणारा.

डंठल—पु. [सं.] १ डहाळी. २ फळ, फूल अि. चें देंठ.

डंड—पु. [सं.] १ सोटा; दंडा. २ दंड (हाताचा). ३ व्यायामाचा अेक प्रकार; जोर. ४ शिक्षा (दंड). (मु.) **डंड पेलना**–जोर काढणें.

डंडपेल—पु. [सं.] पहिलवान; कसरत करणारा.

डंड़वारा—पु. [सं.] कुंपण; आवार.

डंडा—पु. [सं.] १ दंडुका; सोटा; २ कुंपण; आवार.

डँड़िया—स्त्री. [सं.] १ पट्टे पट्टे असलेलें लुगडें. २ गव्हाची ओंबी. पु. कर वसूल करणारा.

डंड़ी—स्त्री. [सं.] १ छडी. २ दस्ता; मूठ. ३ तराजूची दांडी. ४ फुलाचा, फळाचा दांडा किंवा देंठ. ५ दंडी (संन्याश्याची).

डँड़ोरना—क्रि. स. [अनु.] धुंडाळणें; हुडकणें.

डंडौत*—पु. [सं.] दंडवत; प्रणाम.

डंबर—पु. [सं.] १ थोतांड; पाखंड. २ अेक प्रकाराचा चांदवा. ३ विस्तार. **मेघडंबर**–मोठा शामीयाना; तंबू.

डँवरुआ—पु. [सं.] संधिवात.

डँवाडोल—वि. [सं.] डळमळीत; विचलित; गोंधळलेला.

डंस—पु. [सं.] १ मोठा डांस. २ विषारी किड्यांनीं डंख मारलेली जागा.

डकराना—क्रि. अ. [अनु.] डरकाळी फोडणें; गरजणें.

डकार—पु. [अनु.] ढेकर.

डकारना—क्रि. अ. [अनु.] १ ढेकर देणें. २ परद्रव्याचा अपहार करणें. ३ डरकाळी फोडणें.

डकैत—पु. [सं.] डाकू; लुटारू; दरवडेखोर. **डकैती**–स्त्री. दरवडा; डाका.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

डग—पु. [सं.] पाअूल; कदम. (मु.) **डग भरना**–पुढें पाअूल टाकणें.

डगडगाना—क्रि. अ. [अनु.] १ डगमगणें; हलणें; लटपटणें. २ डळमळणें; थरथरणें.

डगडोलना—क्रि. अ. [सं.] डगमगणें; डुलणें. [लटलट हलणारा.

डगडौर—वि. [सं.] डळमळीत;

डगना*—क्रि. अ. [सं.] १ हलणें; सरकणें. २ चुकणें. ३ लटपटणें. ४ डळमळणें; विचलित होणें.

डगर-रा—स्त्री. [सं.] वाट; रस्ता.

डगरा—पु. [सं.] १ वाट. २ गोल आकाराचें सूप.

डगरना—क्रि. अ. [सं.] चालूं लागणें; रस्ता धरणें; हळुहळू चालणें.

डटना—क्रि. अ. [सं.] अुभें राहणें; खिळून राहणें; अडणें.

डटाना—क्रि.स. [सं.]१ भिडविणें; जोडणें. २ घट्ट बसविणें.

डट्टा—पु. [सं.] १ दट्ट्या; बूच. २ गुडगुडी किंवा नेचा. ३ मेख.

डड्ढार*—वि. [सं.] १ लांब दाढीवाला. २ वीर; पराक्रमी.

डढ़ार-रा—वि. [सं.] १ लांब दाढीवाला. २ दाढा असलेला.

डढ़ियल—वि. [सं.] दाढीवाला.

डपटना—क्रि. स. [सं.] १ दरडावणें; धमकावणें. २ भरधांव दौडणें. **डपट**–स्त्री. १ धमकी; दटावणी; धाकदपटशा. २ घोड्याची भरधांव चाल.

डपोरशंख-संख—पु. [सं.] १ फुशारकी मारणारा; पोकळ बढाई करणारा. २ मूर्ख; बेअकली.

डफला—पु. [अ.] डफ.

डफली—स्त्री. [अ.] टिमकी. (मु.) **अपनी अपनी डफली अपना अपना राग**–व्यक्ति तितक्या प्रकृति.

डफारना*—क्रि. अ. [अनु.] आक्रोश करणें; किंकाळ्या फोडून रडणें. [ढोल वाजविणारा.

डफाली—पु. [अ.] डफ किंवा

डफोरना*—क्रि. अ. [अनु.] १ हांक मारणें. २ ओरडणें.

डब—पु. [सं.] खिसा.

डबकना—क्रि. अ. [अनु.] ठपकणें; ठसठसणें. [डबडबलेला.

डबकौंहाँ*—वि. [अनु.] अश्रूंनीं

डबडबाना—क्रि. अ. [अनु.] डोळे भरून येणें. [२ कुंड; हौद.

डबरा—पु. [सं.] १ डबकें.

डबल—वि. [अं.] दुहेरी; दुप्पट. पु. ढब्बू पैसा.

डबलरोटी—स्त्री. [अं.+दे.] पाव.

डबोना—क्रि. स. [सं.] बुडविणें.

डब्बा—पु. [सं.] १ झांकण असलेला डबा. २ रेल्वेचा डबा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

डब्बू—पु. [सं.] मोठें ओघराळें.

डबकना—क्रि.अ. [अनु.] १ डुंबणें. २ अश्रूंनीं डोळे डबडबणें.

डबकौंहाँ*—वि. [अनु.] डबडबलेला. [वडी.

डबकौरी—स्त्री. [अनु.] अुडदाची

डर—पु. [सं.] भीति; शंका; डर.

डरना—क्रि. अ. [सं.] १ भिणें; भयभीत होणें. २ घाबरणें; साशंक होणें.

डरपोक—वि. [सं.] भित्रा; भ्याड.

डराना—क्रि. स. [सं.] भिवविणें; भेदरविणें; भेडसावणें.

डरावना—वि. [सं.] भयानक.

डरावा—पु. [सं.] बागुलबोवा; बुजगावणें.

डरिया*—स्त्री. [सं.] डहाळी.

डलवाना—क्रि.स. [सं.] टाकविणें.

डला—पु. [सं.] १ मोठा तुकडा. २ मोठी टोपली किंवा करंडी.

डलिया—स्त्री. [सं.] लहान करंडी; टोपली; डाली.

डली—स्त्री. [सं.] १ तुकडा; खडा. २ सुपारी. [करणें; चावणें.

डसना—क्रि. स. [सं.] डसणें; दंश

डहकना—क्रि.स. [सं.] १फसविणें; ठकविणें. २ लालूच दाखवून न देणें. क्रि. अ. १ विलाप करणें. २ किंचाळणें; ओरडणें.

डहकाना—क्रि.स. [सं.] १ गमावून बसणें; घालवून बसणें. २ ठकविणें; लुबाडणें.

डहडहा—वि. [अनु.]१ हिरवें गार; टवटवीत. २ ताजें; नवीन. ३प्रसन्न; आनंदी.

डहडहाना—क्रि. अ. [सं.] १ टवटवीत होणें. २ प्रसन्न होणें; फुलणें; आनंदित होणें.

डहना—क्रि. अ. [सं.] १ जळणें. २ द्वेष करणें. क्रि. स. १ जाळणें; भस्म करणें. २ त्रास देणें.

डहरना—क्रि. अ. [सं.] चालणें.

डहराना—क्रि. स. [सं.] फिरविणें; चालविणें.

डाँक—स्त्री. [सं.] दागिन्याच्या खालीं बसवावयाचा सोनें, चांदी अि. चा पत्रा.

डाँकना—क्रि. स. [सं.] १ ओलांडणें; अुल्लंघिणें. २ वमन करणें; ओकारी काढणें.

डाँगर—वि. [दे.] गुरेढोरें.

डाँटना—क्रि. स. [सं.] दटावणें; दरडावणें; धमकावणें. डाँट—स्त्री. धमकी; दटावणी.

डाँड़-ड़ा—पु. [सं.] १ दंडुका; सोटा; वडगा. २ वल्हें. ३ दंड (शिक्षा). ४ कुंपण.

डाँड़ना—क्रि. स. [सं.] दंड करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

डाँड़ामेंड़ा—पु. [सं.] १ अत्यंत स्नेह; घसरट. २ बेबनाव.

डाँड़ी—स्त्री. [सं.] १ दांडी (तराजू, झोपाळा अि. चीं). २ डहाळी. ३ नावाडी. ४ सरळ रेघ. ५ डोली. ६ सीमा.

डांवाडोल—वि. [सं.] डळमळीत; अस्थिर.

डाक—पु. [सं.] टपाल; पोस्ट.

डाकख़ाना—पु. [सं.+फा.] पोस्ट ऑफिस.

डाकगाड़ी—स्त्री. [सं.] मेलगाडी; टपालगाडी.

डाकघर—पु. [सं.] पोस्ट ऑफिस.

डाकिया—पु. [सं.] पोस्टमन; रनर; हरकारा.

डाग—वि. [दे.] पुराणमतवादी.

डागा—पु. [सं.] नगारा वाजविण्याची टिपरी.

डाटना—क्रि. स. [सं.] १ दावणें; दडपणें. २ धमकावणें; दटावणें. ३ टेकण लावणें. ४ ठासून भरणें. ५ खूप जेवणें. डाट–स्त्री. धमकी; दटावणी.

डाढ़—स्त्री. [सं.] दाढ.

डाढ़ना—क्रि. स. [सं.] जाळणें; आग लावणें.

डाढ़ा—स्त्री. [सं.] १ दावानल; आग. २ विस्तव. ३ दाह; ताप.

डाढ़ी—स्त्री. [सं.] १ दाढी. २ हनुवटी.

डाबर—पु. [सं.] १ डबकें; लहान तळें. २ गढूळ पाणी.

डाभ—पु. [सं.] १ कुश; दर्भ. २ आंब्याचा मोहर; ३ओला नारळ.

डामल—स्त्री. [अ.] काळ्या पाण्याची शिक्षा.

डायन—स्त्री. [सं.] डाकीण; हडळ.

डार-ल*—स्त्री. [सं.] १ खांदी; डहाळी; फांदी. २ तलवारीचें पातें.

डाल—स्त्री. [सं.] १ फुलांची टोपली; परडी. २ टोपली; हारा. ३ फांदी.

डालना—क्रि. स. [सं.] १ घालणें. २ मिसळणें. ३ टाकणें; फेंकणें. ४ ओतणें. ५ चिन्ह करणें. ६ घालणें (अंगांत). ७ पसरून ठेवणें. ८ घुसविणें. ९ सोंपविणें.

डाली—स्त्री. [सं.] १ परडी; टोपली. २ डहाळी; फांदी.

डावरा—पु. [सं.] मुलगा.

डासन—पु. [सं.] अंथरूण; बिछाना.

डासना—क्रि. स. [सं.] अंथरणें; [पसरणें.

डासनी—स्त्री. [सं.] बाज; खाट.

डाह—स्त्री. [सं.] १दाह. २ ईर्ष्या; मत्सर; असूया.

डाहना—क्रि. स. [सं.] सतावणें; त्रास देणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

डिंगर—पु. [सं.] १ गलेलठ्ठ मनुष्य. २ बदमाश; दुष्ट. ३ गुलाम.

डिंगर—पु. [दे.] लोढणें. (गुरांच्या गळ्यांतील.)

डिंगल—वि. [सं.] नीच; दुष्ट. स्त्री. भाट, चारण अि. ची काव्य भाषा.

डिंब—पु. [सं.] १ हलकल्लोळ; दंगाधोपा. २ लहान किडा. ३ अंडें.

डिंभ—पु. [सं.] १ पोरगा. २ मूर्ख.

डिंभ—पु. [सं.] १ थोतांड; पाखंड; अवडंबर. २ गर्व; घमेंड.

डिगना—क्रि. अ. [सं.] विचलित होणें; डगमगणें.

डिगाना—क्रि. स. [सं.] १ विचलित करणें. २ सरकाविणें.

डिग्गी—स्त्री. [सं.] तलाव.

डिग्गी—स्त्री. [दे.] धैर्य; साहस.

डिठौना—पु. [सं.] तीट (दृष्ट लागूं नये म्हणून लावलेली).

डिंबिया—स्त्री. [सं.] डबी.

डिब्बा—पु. [सं.] १ डबा. २ रेल्वेचा डबा. ३ लहान मुलाच्या बरगड्या दुखण्याचा रोग.

डिभगना—क्रि. स. [दे.] १ मोहून टाकणें. २ फसविणें.

डींग—स्त्री. [सं.] फुशारकी; बढाअी; आत्मश्लाघा.

डीठ—स्त्री. [सं.] दृष्टि; नजर.

डीमडाम—स्त्री. [सं.] डामडौल; थाटमाट; अैट.

डील—पु. [सं.] १ अुंची (शरीराची) आकार; ठेवण. २ शरीर. (यौ.) डीलडौल–शरीरयष्टी; बांधा; ठेवण.

डीलबंध—पु. [सं.] १ इंद्रजाल; जादू. २ जादूगार; नजरबंदीचा प्रयोग करणारा.

डीह—पु. [फा.] १ वस्ती. २ ओसाड गांवाचा पडका अुंच भाग. ३ ग्रामदेवता.

डुगडुगी, डुग्गी—स्त्री. [अनु.] १ दवंडी. २ दवंडीचें ढोलकें.

डुपट्टा—पु. [सं.] अुपरणें; पांघरूण.

डुबकी—स्त्री. [अनु.] १ बुडी. २ सांडगा; वडी अि.

डुबाना–बोना—क्रि. स. [अनु.] बुडविणें. डुबाव–पु. पाण्याची बुडण्याइतकी खोली.

डूँगर—पु. [सं.] १ टेकडी. २ अुंचवटा.

डूबना—क्रि. अ. [अनु.] १ डुंबणें; बुडी मारणें. २ मावळणें. ३ नाश पावणें; बुडणें. ४ मग्न असणें; गढून जाणें; तन्मय होणें. (मु.) डूब मरना–शरमेनें तोंड बाहेर न काढणें.

डेढ़—वि. [सं.] दीड. (मु.) डेढ़ अींट की मसजिद बनाना–अेकांडा शिलेदार असणें. डेढ़

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

चावल की खिचड़ी पकाना– स्वतःच्या मताला जास्त महत्त्व देणें.

डेरा—पु. [सं.] १ तंबू; पडाव. २ मुक्काम; वस्ती. ३ ताफा. ४ घर; निवासस्थान. (मु.) डेरा डालना–मुक्काम करणें; वस्ती करणें.

डेल—पु. [सं.] घुबड.

डेल—पु. [सं.] गोटा; दगड.

डेला—पु. [सं.] १ डोळ्यांचें बुबुळ. २ गोटा; दगड.

डेवढ़ा—वि. [सं.] दीडपट. पु. दिडकीचा पाढा.

डेवढ़ी—स्त्री. [सं.] १ देवडी. २ फाटक; प्रवेशद्वार. ३ पडवी; ओसरी. ४ अुंबरठा.

डैना—पु. [सं.] पक्ष्याचें पंख.

डोंगा—पु. [सं.] होडी; नाव. डोंगी–स्त्री. लहान होडी.

डोंड़ा—पु. [सं.] १ वेलदोडा. २ काडतूस. ३ कापसाचें बोंड. डोंडी–स्त्री. अफूचें बोंड.

डोआ-ही—स्त्री. [सं.] लांकडी मूठ किंवा दांडा असलेली मोठी पळी.

डोकरा—पु. [सं.] म्हातारडा; थेरडा.

डोकिया, डोकी—स्त्री. [दे.] लांकडाची लहान वाटी (तेल, अुटणें अि. ठेवण्यासाठीं).

डोब-बा—पु. [अनु.] बुडी; डुबकी.

डोमकौआ—पु. [सं.] डोमकावळा.

डोम, डोमड़ा—पु. [सं.] डोंब; भंगी. डोमनी, डोमिन–डोंबाची बायको.

डोर—स्त्री. [सं.] जाड दोरा.

डोरा—पु. [सं.] १ दोरा; धागा. २ डोळ्यांतील लाल शिरा. ३ तलवारीची धार. ४ पळी. ५ प्रेमबंधन; प्रेमपाश. ६ रेघ. (मु.) डोरा डालना–प्रेमपाश टाकणें; प्रेमाच्या जाळ्यांत अडकवून घेणें.

डोरिया—पु. [सं.] रंगीत व जाड विणीच्या रेघांचें कापड.

डोरियाना—क्रि. स. [सं.] १ दावें बांधणें. २ लगाम लावणें.

डोरी—स्त्री. [सं.] १ दोरी; रस्सी. २ पाश; बंधन.

डोरे*—क्रि. वि. [सं.] १ बरोबर; सह.

डोल—पु. [सं.] १ पोहरा. २ झोपाळा; हिंदोळा. ३ डोली; पालखी. ४ खळबळ. डोलची–स्त्री. पोहरी.

डोलडाल—पु. [सं.] १ हिंडणें; फिरणें. २ शौचास जाणें.

डोलना—क्रि. अ. [सं.] १ हालणें; डोलणें. २ सरकणें; बाजूस हटणें. ३ डळमळणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

डोला—पु. [सं.] १ मेणा. २ झोका; पेंग. (मु.) **डोला देना**–१ राजास आपली मुलगी भेट म्हणून अर्पण करणें. २ मुलीला वरगृहीं नेऊन तिचें लग्न लावणें. **डोली**–स्त्री. पालखी; डोली.

डोलाना—क्रि. स. [सं.] १ डोलविणें; हलविणें. २ दूर करणें.

डौंड़ी—स्त्री. [सं.] दवंडी; डांगोरा. (मु.) **डौंड़ी देना**–दवंडी पिटणें.

डौरू*—पु. [दे.] डमरू.

डौआ—पु. [दे.] लांकडी चमचा; डाव.

डौल—पु. [?] १ चौकट; सांपळा. २ आकार; रचना. ३ घाट; ढब; बनावट. ४ युक्ति. ५ रंगढंग; लक्षण.

ड्योढ़ा—वि. [सं.] दीडपट.

ड्योढ़ी—स्त्री. [सं.] देवडी; दरवाजा; फाटक. **ड्योढ़ीवान**–पु. पहारेकरी.

ड्योढ़ीदार—पु. [सं.+फा.] पहारेकरी; भय्या.

ढ

ढंख—पु. [सं.] पळस.

ढंग—पु. [सं.] १ ढब; पद्धत. २ प्रकार; तऱ्हा. ३ रचना; घडण; बनावट. ४ युक्ति; अुपाय. ५ वागणूक; वर्तन. ६ ढोंग; बहाणा. ७ लक्षण. ८ स्थिति; दशा.

ढंगी—वि. [सं.] १ चतुर. २ धूर्त; कावेबाज. [ज्वाळा.

ढँढोर—पु. [अनु.] आगीचा लोळ;

ढँढोरना—क्रि. स. [सं.] धुंडाळणें; हुडकून काढणें.

ढँढोरा—पु. [अनु.] १ ढांढोरा; दवंडी. २ ढोलकें. ३ घोषणा. **ढँढोरची**–पु. दवंडी पिटणारा.

ढँपना—क्रि. अ. [सं.] झांकलें जाणें.

ढ—पु. [सं.] १ मोठें ढोलकें. २ कुत्रा. ३ आवाज; ध्वनि.

ढअी—स्त्री. [सं.] धरणें धरून बसणें.

ढकना—क्रि. अ. [सं.] झांकलें जाणें. झांकण. **ढकनिया, ढकनी**–स्त्री. झांकणी. [धक्का देणें.

ढकेलना—क्रि. स. [सं.] ढकलणें;

ढकोसना—क्रि. स. [अनु.] ढोसणें; अेकदम वरेंचसें पिणें.

ढकोसला—पु. [सं.] थोतांड; ढोंग; पाखंड.

ढक्कन—पु. [सं.] झांकण.

ढक्का—पु. [सं.] मोठें ढोलकें.

ढचर—पु. [सं.] १ तंटाबखेडा. २ पाखंड; थोतांड.

ढड्ढा—वि. [दे.] अवाढव्य आणि अगडबंब. पु. १ सांपळा; चौकट. २ थोतांड.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ढपना—क्रि. अ. [सं.] झांकलेलें असणें. **ढपन्न**—पु. झांकण.

ढब—पु. [सं.] १ ढब; तऱ्हा; पद्धत. २ बनावट रचना; घडण. ३ अुपाय; युक्ति. ४ संवर्य.

ढयना—क्रि. अ. [सं.] अुध्वस्त होणें; पडणें (अिमारत अि.).

ढरकना—क्रि. अ. [सं.] १ लवंडणें; सांडणें; ढळणें. २ सांडणें; ओसंडणें. ३ लवंडणें; निजणें.

ढरका—पु. [सं.]जनावरांना औषध पाजावयाचें बांबूचें नळकांडें.

ढरकाना—क्रि. स. [सं.] ओतणें; सांडणें. [प्याचें अेक हत्यार.

ढरकी—स्त्री. [सं.] कापड विण-

ढरनि*—स्त्री. [सं.]१ ढळणें; पतन. २ दया; करुणा; कृपाळूपणा.

ढरहरना*—क्रि. अ. [सं.] १ सांडणें; कलंडणें; २ लवणें; वाकणें. ३ सरकणें.

ढर्रा—पु. [सं.] १ प्रकार; शैली; तऱ्हा. २ युक्ति; अुपाय. ३ वर्तणूक. ४ मार्ग; रीत.

ढलकना—क्रि. अ. [सं.] सांडणें; लवंडणें.

ढलका—पु. [सं.] डोळ्यांतून पाणी वाहण्याचा रोग.

ढलना—क्रि. अ. [सं.] १ सरणें; ढळणें. २ सांडणें; खालीं वाहणें. ३ हलणें; डुलणें. ४ सांच्यांत घालून ओतलें जाणें. ५ कलणें. ६ प्रसन्न होणें. ७ मावळणें. (मु.) **साँचेमें ढला**–अतिशय सुरेख.

ढलवाँ—वि. [सं.] सांच्यांत बनवलेला; ओतीव.

ढलवाना, ढलाना—क्रि. स. [सं.] सांच्यांत ओतविणें. **ढलाअी**–स्त्री. १ ओतकाम; ओतणी. २ ओतकामाची मजुरी.

ढलैत—पु. [सं.] ढाल घेअून लढणारा. [छंद.

ढवरी, ढोरी*—स्त्री. [दे.] नाद;

ढहना—क्रि. अ. [सं.] १ ढांसळणें; कोसळणें. २ नष्ट होणें; नाश पावणें.

ढहरी—स्त्री. [सं.] अुंबरठा.

ढहरी—स्त्री. [दे.] डेरा; घागर (मातीची).

ढहवाना, ढहाना—क्रि. स. [सं.] जमीनदोस्त करणें; पाडणें (भिंत, घर अि.) [आच्छादणें.

ढाँकना—क्रि. स. [सं.] झांकणें;

ढाँचा—पु. [सं.] १ सांगाडा. २ चौकट. ३ सांपळा (हाडांचा). ४ साचा; घडण. ५ प्रकार; तऱ्हा.

ढाँपना—क्रि. स. [सं.] झांकणें. आच्छादणें.

ढाँसना—क्रि. अ. [अनु.] खोकणें; ढास लागणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ढाअी--वि. [सं.] अडीच.

ढाक—पु. [सं.] पळस. (मु.) ढाकके तीन पात-पळसाला पानें तीन.

ढाक—पु.[सं.] रणदुंदुभि; रणभेरी.

ढाड़—स्त्री. [अनु.] डरकाळी; गर्जना; किंकाळी. (मु.) ढ़ाड़-मारना-किंकाळी फोडणें.

ढाढ़स—पु. [सं.] १ धीर; आश्वासन. २ धाडस; साहस.

ढाढ़ी—पु. [दे.] गाणाऱ्यांची जात (मुसलमान).

ढाबर—वि. [दे.] मळकट; घाण; गढूळ; राड.

ढामक—पु.[अनु.] ढोलक्याचा डुमडुम आवाज.

ढार*—स्त्री. [सं.] १ ढाल. २ सांगाडा; रचना; आकार. ३ अुतार.

ढारना—क्रि. स. [सं.] जमीनदोस्त करणें; पाडणें.

ढारस—पु. [सं.] १ धैर्य; धीर. २ साहस.

ढाल—स्त्री. [सं.] ढाल.

ढाल—स्त्री. [सं.] १ अुतार. २ ढब; प्रकार; पद्धत. [(सांच्यांत).

ढालना—क्रि. स. [सं.] ओतणें

ढालवाँ, ढालू—वि. [सं.] अुतार असलेला; अुतरता. [२ तक्क्या.

ढासना—पु. [सं.] १ टेकण; टेकू; ढाहना—क्रि. स. [सं.] पाडणें; जमीनदोस्त करणें.

ढिंढोरना—क्रि. स. [अनु.] १ हुडकणें; धुंडाळणें. २ घुसळणें.

ढिंढोरा—पु. [अनु.] १ डांगोरा; दवंडी. २ दवंडीचें ढोलकें.

ढिकलना*—क्रि. अ. [सं.] रेटलें जाणें (पुढें).

ढिग—क्रि. वि. [सं.] जवळ; नजीक. स्त्री. १ तट; किनारा. २ कपड्याचा काठ; किनारी. ३ सागीप्य.

ढिठाअी—स्त्री. [सं.] १ फाजील धाडस. २ अुद्धटपणा. ३ निलाजरेपणा.

ढिबरी—स्त्री.[सं.] चिमणी (दिवा).

ढिबरी—स्त्री. [सं.] पेचांचें झांकण.

ढिमका—सर्व. [अनु.] तमका; फलाणा; अमुकतमुक.

ढिलाअी—स्त्री. [सं.] १ ढिलेपणा. शैथिल्य. २ आळस.

ढिलाना—क्रि. स. [सं.] सैल करविणें; ढिलें करविणें. [२ जार.

ढींगर—पु.[सं.] १ धष्टपुष्ट माणूस.

ढीट—स्त्री. [दे.] रेघ.

ढीठ—वि.[सं.]१ धाडशी.२ अुद्धट.

ढील—स्त्री. [सं.] १ ढिलाअी; शिथिलता.२ सुस्ती. ३ सैल सोडणें.

ढीलना—क्रि. स. [सं.] १ मोकळें सोडणें. २ सैल करणें; ढिलें करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ढीला—वि. [सं.] १ सैल. २ पोकळ. ३ लेचापेचा. **ढीलापन**–पु. १ ढिलाई. २ आळस.

ढुंढ—पु. [सं.] अुचल्या; ठक.

ढुंढपाणि*—पु. [सं.] महादेवाचा अेक गण.

ढुँढवाना—क्रि. स. [सं.] तपास काढविणें; पत्ता लावविणें.

ढुंढिराज—पु. [सं.] गणपति.

ढुंढी—स्त्री. [दे.] मुसकी; दंड.

ढुकना—क्रि. अ. [दे.] १ घुसणें. २ अेकदम हल्ला चढविणें; तुटून पडणें. ३ कांहीं अेकण्यासाठीं किंवा पाहण्यासाठीं छपून बसणें.

ढुरना—क्रि. अ. [सं.] १ लवंडून वाहणें. २ डळमळणें. ३ हेलकावे खाणें. ४ कलंडणें. ५ कल असणें.

ढुरहुरी, ढुर्री—स्त्री. [सं.] पाअुलवाट; बंधाऱ्याच्या कडेची वाट.

ढुलकना—क्रि. अ. [सं.] १ कोलमडून पडणें. २ लवंडणें; कलंडणें.

ढुलकाना–क्रि. स. [सं.] कलंडविणें.

ढुलना—क्रि. अ. [सं.] १ लवंडून वाहणें. २ वळणें; कल असणें; अनुकूल होणें. ३ हेलकावे खाणें.

ढुलवाअी–स्त्री. हमाली; ओझें वाहण्याची मजुरी; [वाहविणें.

ढुलवाना—क्रि. स. [सं.] ओझें

ढुलाना—क्रि. स. [सं.] १ सांडविणें; ओतविणें. २ कलंडविणें. ३ पाडणें. ४ प्रवृत्त करणें. ५ हालविणें.

ढुलाना—क्रि. स. [सं.] ओझें वाहविणें.

ढूँढना—क्रि. स. [सं.] हुडकणें; धुंडाळणें. **ढूँढ**–स्त्री. तपास; शोध.

ढूँढवाना—क्रि. स. [सं.] हुडकविणें; तपास करविणें. [जात.

ढूसर—पु. [दे.] वाण्याची अेक

ढूह–हा—पु. [सं.] १ ढीग. २ टेकाड; अुंचवटा. [पक्षी.

ढेंक—स्त्री. [सं.] नदीकांठचा अेक

ढेंकली—स्त्री. [सं.] १ विहिरींतून पाणी वर काढण्याचें अेक यंत्र. २ साळी कांडण्याचें यंत्र (लांकडी).

ढेंकी—स्त्री. [सं.] कांडणी; मोठें मुसळ.

ढेंढर—पु. [?] वडस (डोळ्यांतील).

ढेर—पु. [दे.] ढीग; रास. **ढेरी**–स्त्री. ढीग.

ढेलवाँस—स्त्री. [सं.] गोफण.

ढेला—पु. [सं.] १ गोटा; लहान दगड. २ ढेकूळ. ३ अेक प्रकारचा तांदुळ.

ढेलाचौथ—पु. [सं.] गणेशचतुर्थी (भाद्रपद शु. ४. या दिवशीं चंद्र पाहिल्यामुळें चोरीचा आळ येअूं

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar.

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नये म्हणून शिव्या खाण्याकरितां दुसऱ्याच्या अंगावर दगड अि. फेंकतात म्हणून).

ढैया—स्त्री. [सं.] आडिसरी (२॥ शेर). २ अडीचकीचा पाढा.

ढोंगबाजी—स्त्री. [सं. + फा.] पाखंड; थोतांड.

ढोंढ़—पु. [सं.] कपाशी, अफू वगैरेंचें बोंड.

ढोंढ़ी—स्त्री. [सं.] बेंबी; नाभी.

ढोटा, ढोटौना—पु. [सं.] मुलगा. ढोटी-स्त्री. मुलगी.

ढोना—क्रि. स. [सं.] ओझें वाहणें; अुचलणें.

ढोरना*—क्रि. स. [सं.] १ सांडणें; लवंडविणें. २ वारणें; हालविणें.

ढोल—पु. [सं.] १ ढोलकें. २ कानांतील पडदा.

ढोलक—स्त्री. [सं.] ढोलकें.

ढोलना—क्रि. स. [सं.] १ लवंडणें. २ डोलविणें. पु. १ गळ्यांत घालावयाचें यंत्र. २ रूळ (खडीचा).

ढोलनी—स्त्री. [सं.] पाळणा.

ढोला—पु. [सं.] १ सडक्या वस्तूंत पडणारा किडा. २ शरीर. ३ प्रियकर. ४ सीमेची खूण.

ढोली—स्त्री. [सं.] दोनशें पानांचा जुडगा. २ थट्टामस्करी.

ढोली—स्त्री. [सं.] भेट; नजराणा.

ढोव—पु. [?] भेट; नजराणा

ढोलिया—पु. [सं.] ढोलकें वाजविणारा. [करणें.

ढौंसना—क्रि. अ. [सं.] हर्षध्वनि

त

तंग—पु. [फा.] खोगीर आवळून बांधण्याचा तंग; कसणी; चामड्याचा पट्टा. वि. १ आवळलेला; घट्ट; तंग. २ त्रासलेला; जिकीरीस आलेला. ३ संकुचित; अरुंद. (मु.) **तंग आना** अथवा **होना**–त्रासणें; कष्टी होणें. **हाथ तंग होना**–पैशाची टंचाअी असणें. **तंग करना**–सतावणें.

तंगदस्त—वि. [फा.] १ कंजुष; कृपण. २ गरीब.

तंगहाल—वि. [फा.] १ विपद्ग्रस्त. २ निर्धन; गरीब.

तंगी—स्त्री. [फा.] १ टंचाअी; अडचण. २ दुःस्थिति. ३ गरीबी; दारिद्र्य. ४ कमतरता; न्यूनता.

तंज़ेब—स्त्री. [फा.] तलम मलमल.

तंड, तंडव*—पु.[सं.] तांडव नृत्य.

तंत*—पु. [सं.] तंतु. [मंत्रतंत्र.

तंतमंत—पु. [सं.] जादूटोणा;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तंतरी*—पु. [सं.] तंतुवाद्य वाजविणारा.

तंति*—स्त्री. [सं.] गाय.

तंदरा*—स्त्री. [सं.] तंद्री; गुंगी; ग्लानि.

तंदुरुस्त—वि. [फा.] निरोगी; निकोप. तंदुरुस्ती-स्त्री. आरोग्य; निरोगीपणा; स्वास्थ्य.

तंदुल*—पु. [सं.] तांदूळ.

तंदूर—पु. [फा.] अेक प्रकारची पंजाबी चूल (भाकरी भाजण्याची). तंदूरी-वि. तंदूरी भट्टींत तयार झालेली.

तंदेही—स्त्री. [फा.] १ मेहनत; परिश्रम. २ प्रयत्न. ३ ताकीद.

तँबिया—पु. [सं.] तांब्याचें लहान तसराळें.

तंबीह—स्त्री. [अ.] १ शिकवण; अुपदेश. २ ताकीद; तंबी.

तंबूरा—पु. [सं.] तंबोरा.

तंबोल—पु. [सं.] विडा.

तँबोली—पु. [सं.] तांबोळी.

तअज्जुब—पु. [अ.] आश्चर्य; विस्मय; अचंबा.

तअय्युन—पु. [अ.] नेमणूक.

तअल्लुक़—पु. [अ.] संबंध.

तअल्लुका—पु. [अ.] १ तालुका. २ मोठी जमीनदारी.

तअल्लुकदार—पु. [अ. + फा.] तालुकदार; मोठा जमीनदार.

तअस्सुब—पु. [अ.] १ धर्म किंवा जातीबद्दल पक्षपात. २ पक्षाभिनिवेश; पक्षपात.

तआला—वि. [अ.] श्रेष्ठ.

तथियो*—अव्य. [सं.] तरी-देखील; तरीसुद्धां.

तथि*—प्रत्य. [सं.] १ शीं; ला (क्वचित्). २ प्रति; साठीं.

तथु*—अव्य. [सं.] तेव्हां; त्या वेळीं.

तथू*—अव्य. [सं.] तरीसुद्धां.

तक—अव्य. [सं.] पर्यंत. स्त्री. टक; नजर.

तक़दीर—स्त्री. [अ.] भाग्य; नशीब; दैव.

तक़दीरवर—वि. [अ. + फा.] नशीबवान्; भाग्यवान्.

तकना—क्रि. अ. [सं.] १ पाहणें; अवलोकन करणें. २ शरण जाणें. ३ टक लावून पाहणें. ४ आश्रय घेणें.

तकबीर—स्त्री. [अ.] १ मान देणें; आदर करणें. २ देवाची प्रशंसा. ३ अीशस्तुति. ४ 'अल्लाहो अकबर' किंवा 'ला-अिल्लाह-अिल्लिलाह' म्हणणें.

तकमा—पु. [तु.] पदक.

तकमील—स्त्री. [अ.] पूर्णता.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तकरार—स्त्री. [अ.] १ हुज्जत; विवाद. २ तंटाबखेडा. ३ द्विरुक्ति.

तकरीबन—क्रि. वि. [अ.] जवळजवळ; अदमासें.

तक़रीर—स्त्री. [अ.] १ भाषण; व्याख्यान. २ संभाषण. **तकरीरी**—वि. १ मौखिक; तोंडी. २ वादग्रस्त.

तक़रीरन्—क्रि. वि. [अ.] तोंडी.

तक़र्रूर—पु. [दे.] नेमणूक; नियुक्ति.

तकला—पु. [सं.] १ अडकणी. २ दोर वळण्याचें चाक. **तकली**—स्त्री. चार्ती; टकळी.

तक़लीद—स्त्री. [अ.] १ नक्कल; अनुकरण. २ अंधानुकरण.

तक़लीफ़—स्त्री. [अ.] १ कष्ट; दुःख; क्लेश. २ संकट; आपत्ति.

तफल्लुफ़—पु. [अ.] औपचारिक शिष्टाचार.

तक़वा—पु. [अ.] दोषापासून किंवा पापापासून अलिप्त राहणें; सदाचार.

तक़वियत—स्त्री. [अ.] १ पुष्टि; समर्थन. २ बळ; शक्ति.

तक़सीम—स्त्री. [अ.] १ विभागणी. २ भागाकार.

तक़सीर—स्त्री. [अ.] १ कमतरता; अुणीव. २ चूकभूल. ३ अपराध; दोष.

तक़ाज़ा—पु. [अ.] १ तगादा; निकड. २ अुत्तेजन.

तक़ावी—स्त्री. [अ.] तगाअी; गरीब शेतकऱ्यांना दिलें जाणारें कर्ज.

तकिया—पु. [फा.]. १ अुशी; तक्क्या. २ विश्रांतीची जागा. ३ आधार; आश्रय. ४ फकिराची राहण्याची जागा. **तकिया कलाम**—सवयीमुळें बोलण्यांत येणारा निरर्थक शब्द (अुदा. 'जे हें तें' 'काय म्हणतात' अि.).

तकुआ—पु. [सं.] १ चरख्याची अडकणी. २ चार्ती; टकळी.

तख़फ़ीफ़—स्त्री. [अ.] कमी करणें; कपात.

तख़मीना—पु. [अ.] १ अनुमान; अंदाज; अटकळ. २ अंदाजपत्रक. **तख़मीनन्**—क्रि. वि. अदमासें; सुमारें.

तख़्त-ताअूस—पु. [फा.+अ.] [मयूरसिंहासन.

तख़्तनशीन—वि. [अ.] सिंहासनारूढ.

तख़्तपोश—पु. [फा.] चादर; [तक्तपोशी.

तख़्तबंदी—स्त्री. [फा.] लांकडी फळ्यांची भिंत.

तख़्ता—पु. [फा.] १ लांब व रुंद फळी. २ तक्तपोशी. ३ तिरडी. ४ वाफा. ५ कागदाचा ताव.

तख़्ती—स्त्री. [फा.] १ लहान लांकडी फळी. २ पाटी (लिहिण्याची).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तगड़ा—वि. [सं.] धट्टाकट्टा; बलवान.

तगमा—पु. [तु.] पदक; बिल्ला.

तगा*—पु. [सं.] सूत; दोरा; धागा.

तगाअी—स्त्री. [सं.] शिवणावळ.

तगार—पु. [अ.] १ अुखळ पुरण्याचा खळगा. २ धागी.

तगीर*—पु. [अ.] परिवर्तन; बदल. तगीरी–स्त्री.

तचाना—क्रि. स. [सं.] १ तापविणें; ऊन करणें. २ कष्टी करणें.

तच्छिन*—क्रि. वि. [सं.] तत्क्षणीं; ताबडतोब; तत्काळ.

तज़किरा—पु. [अ.] अुल्लेख; [वर्णन.

तजन*—पु. [सं.] त्याग.

तजरबा—पु. [अ.] अनुभव.

तजरबाकार—पु. [अ. + फा.] अनुभवी; व्यवहारज्ञ; कुशल.

तजल्ली—स्त्री. [अ.] १ प्रकाश; अुजेड. २ लखलखाट; चमक. ३ 'तूर' पर्वतावर हजरत मूसाला दिसलेलें दिव्य तेज.

तजवीज़—स्त्री. [अ.] १ मत; निर्णय. २ निकाल; निवाडा. ३ व्यवस्था; बंदोबस्त. [कोरें.

तटका—वि. [सं.] १ ताजें. २ नवें;

तटनी*—स्त्री. [सं.] नदी; सरिता.

तड़—पु. [अनु.] १ पक्ष. २ दुफळी.

तड़क—स्त्री. [अनु.] १ भेग; तडा. २ तडकणें.

तड़कना—क्रि. अ. [सं.] १ तडकणें; भेग पडणें. २ अुलणें; अुकलणें.

तड़का—पु. [सं.] तांबडें फुटण्याची वेळ; झुंजुरकें.

तड़काना—क्रि. स. [सं.] १ भेग पाडणें; तडाडणें. २ मोठा आवाज करणें.

तड़पना-फना—क्रि. अ. [अनु.] १ तडफडणें; तळमळणें. चरफडणें. तड़प–स्त्री. १ तडफड; तळमळ. २ चमक. [कष्ट देणें.

तड़पाना—क्रि. स. [सं.] सतावणें;

तड़ाक—क्रि. वि. [अनु.] झटपट; घाअीनें. तड़ाकपड़ाक–तांतडीनें; झटपट. [ढोंग; फसवेगिरी.

तड़ावा—पु. [सं.] दिखाअूपणा;

तड़ी—स्त्री. [सं.] १ चपराक; थप्पड. २ कपट; फसवेगिरी. ३ वहाणा.

ततताथेअी—स्त्री. [अनु.] नृत्याचे बोल; नृत्यध्वनि. [शेगडी.

ततसार*—स्त्री. [सं.] भट्टी;

तताअी*—स्त्री. [सं.] आंच; अुष्णता; झळ.

ततैया—स्त्री. [सं.] १ गांधीलमाशी. २ लवंगी मिरची.

तत्त*—पु. [सं.] तत्त्व. [अुष्ण.

तत्ता*—वि. [सं.] तप्त; गरम;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तत्तिम्मा—पु. [अ.] परिशिष्ट.

तत्त्वता—स्त्री. [सं.] १ तात्त्विकता. २ यथार्थता.

तत्त्वावधान—पु. [सं.] देखरेख; नेतृत्व. [व. २ असेंच.

तथा—अव्य. [सं.] १ आणि; **तथागत**—पु. [सं.] गौतमबुद्ध.

तद्नु*—क्रि. वि. [सं.] तदनंतर; त्या प्रकारें; तसेंच.

तदवीर—स्त्री. [अ.] युक्ति; अुपाय; योजना.

तद्दारुक—पु. [अ.] १ प्रतिबंधक अुपाय; तरतूद. २ दंड; शिक्षा. ३ तपास (गुन्ह्यासंबंधीं); चौकशी.

तन—क्रि. वि. [?] कडे; बाजूस.

तनक़ीह—स्त्री. [अ.] १ तपासणी. २ खटल्यांतील वादाचा मुद्दा.

तनख़ाह-ख़्वाह—स्त्री. [फा.] पगार; वेतन.

तनगना*—क्रि. अ. [सं.] चिडणें; चडफडणें; कावणें; नाराज होणें.

तनज़ीम—स्त्री. [अ.] संघटना; व्यवस्था; संयोजन.

तनज़्ज़ल—वि. [अ.] पदच्युत झालेला; अधिकारभ्रष्ट. पु. ऱ्हास; अधोगति; पदच्युति. **तनज़्ज़ुली**—स्त्री.

तनना—क्रि. अ. [सं.] १ ताणलें जाणें. २ प्रवृत्त होणें. ३ ताठ अुभें राहणें.

तनतनहा—क्रि. वि. [फा.] अेकटा; अेकाकी.

तनरुह, तनूरुह*—पु. [सं.] १ रोम; लव. २ पक्ष्याचे पंख. ३ मुलगा; पुत्र.

तनवाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून ताणण्याचें काम करविणें; ताणून घेणें.

तनसुख—पु. [सं.] नक्षीदार कापड.

तनहा—वि. [फा.] अेकटा; अेकाकी. **तनहाअी**—स्त्री. अेकान्त; अेकटेपणा.

तना—पु. [फा.] वृक्षाचें खोड.

तनाज़ा—पु. [अ.] १ तंटा; बखेडा; झगडा. २ शत्रुत्व; वैर.

तनाव—पु. [सं.] १ ताण. २ ताणून बांधण्याची दोरी.

तनि, तनिक—वि. [सं.] थोडा; किंचित्. क्रि. वि. जरा.

तनिया—स्त्री. [सं.] १ लंगोटी. २ लंगोट.

तनी—स्त्री. [सं.] बंद; नाडी.

तनेना—वि. [सं.] १ वांकडा; तिरपा. २ ताणलेला; रागावलेला.

तनै*—पु. [सं.] तनय; मुलगा; पुत्र. **तनैया***—स्त्री. कन्या; मुलगी.

तनोज*—पु. [सं.] १ अंगावरील लव; केस. २ तनुज; पुत्र.

तनोरुह*—पु. [सं.] १ अंगावरील लव; केस. २ पुत्र; तनुज.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तन्नाना—क्रि. अ. [सं.] १ गर्वानें ताठणें; आखडणें. २ तणतणणें; रागावणें.

तन्नी—स्त्री. [सं.] तराजूच्या पार-[ड्याच्या दोऱ्या.

तपना—क्रि. अ. [सं.] १ तापणें; गरम होणें. २ संतप्त होणें. ३ तप करणें. ४ वजन पडणें.

तपनी—स्त्री.[सं.] १ शेकोटी. २ तप.

तपाक—पु. [फा.] १ आवेश. २ अुत्साह. ३ वेग. ४ रुबाब; वजन.

तपाना—क्रि. स. [सं.] तापविणें.

तपिश—स्त्री. [फा.] अुष्णता; अुष्मा. [राजयक्ष्मा.

तपेदिक़—पु. [फा.] क्षयरोग;

तप्प*—पु. [सं.] तप; तपश्चर्या.

तफ़तीश—स्त्री. [अ.] १ चौकशी. २ झडती; तपासणी. ३ तपास.

तफ़रीह—स्त्री. [अ.] १ आनंद; मौज. २ विनोद; थट्टामस्करी. ३ सहल; फिरावयास जाणें.

तफ़सील—स्त्री. [अ.] १ तपशील. २ विस्तृत वर्णन. ३ कैफियत.

तफ़सीलवार—वि. [अ.+फा.] तपशीलवार; विस्तारपूर्वक.

तब—अव्य. [सं.] १ त्या वेळीं; तेव्हां. २ म्हणून.

तबअी—वि. [अ.] नैसर्गिक; प्राकृतिक. अिल्मे-तबअी–प्रकृति-विज्ञान.

तबक़ा—पु. [अ.] १ विभाग; भाग. २ श्रेणी; वर्ग.

तबदील—वि. [अ.] बदललेला; परिवर्तन झालेला. [२ प्रचार.

तबलीग—पु. [अ.] १ धर्मप्रचार.

तबादला—पु. [अ.] १ बदल; परिवर्तन. २ बदली.

तबाह—वि. [फा.] नष्ट; धूळ-धाण झालेला. [धाण.

तबाही—स्त्री. [फा.] नाश; धूळ-

तबीअत—स्त्री. [अ.] प्रकृति; तब्येत. (मु.) तबीअत फड़क अुठना–मन अुत्साहित व आनंदित होणें.

तबीअतदार—वि. [अ.+फा.] १ रसिक. २ समजूतदार.

तब्दीली—स्त्री. [फा.] १ बदल; परिवर्तन. २ फरक.

तबीब—पु. [अ.] वैद्य.

तभी—अव्य. [सं.] १ त्याच वेळीं. २ यासाठीं; यामुळें.

तमंचा—पु. [फा.] पिस्तुल.

तमक—पु. [अनु.] १ आवेश; अुद्वेग. २ राग. ३ चपलता.

तमकना—क्रि. अ. [अनु.] रागानें लाल होणें.

तमकनत—स्त्री. [अ.] १ मान-सन्मान. २ थाटमाट. ३ घमेंड; मिजास.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तमचुर-चोर*—पु.[सं.] कोंबडा.
तमतमा—पु. [सं.] रुबाब; वजन.
तमतमाना—क्रि. अ. [सं.] रागानें किंवा अुन्हानें लाल होणें.
तमद्दुन—पु. [अ.] १ संस्कृति. २ नागरिकत्व. ३ नगर-निवास.
तमन्ना—स्त्री. [अ.] १ कामना; तीव्र अिच्छा. २ आवड; अभिलाषा.
तमस्सुक—पु. [अ.] दस्तैवज; कर्जरोखा.
तमहीद—स्त्री. [अ.] प्रस्तावना.
तमा—पु. [सं.] राहु. स्त्री. रात्र.
तमा—स्त्री. [अ.] १ लालूच; लोभ. २ अिच्छा; आवड.
तमाचा—पु. [फा.] थप्पड;चपराक.
तमादी—स्त्री. [अ.] मुदतीबाहेर जाणें (दावा वगैरे); मुदत संपणें.
तमाम—वि. [अ.] १ सर्व; अेकंदर. २ समाप्त; संपूर्ण. (मु.) **काम तमाम होना**–मृत्यु येणें. **काम तमाम करना**–मारून टाकणें.
तमाशबीन—पु. [अ. + फा.] तमासगीर; बघ्या.
तमाशा—पु. [अ.] १ खेळ; करमणूक. २ आश्चर्यकारक गोष्ट.
तमिस्र—पु. [सं.] अंधार.
तमीज़—स्त्री. [अ.] १ सदसद्-विवेकबुद्धि. २ रीत; पद्धत. ३ शिष्टाचार; मर्यादा.
तमोर-ल*—पु. [सं.] तांबूल; विडा. **तमोरी-ली**–पु. तांबोळी.
तय—वि. [अ.] १ ठरविलेला; निश्चित केलेला. २ निर्णित.
तयना*—क्रि. अ. [सं.] १ तापणें; अून होणें. २ संतप्त होणें.
तर—वि. [फा.] १ ओला; आर्द्र. २ ताजें; कोवळें. ३ थंड. ४ पैसेवाला; मालमत्ता असलेला. क्रि. वि. खालीं; तळाशीं.
तरक—पु. [सं.] १ विवंचना; विचार; चिंता. २ सुंदर आणि सारगर्भित अुक्ति. स्त्री. पुस्तकाच्या पृष्ठाच्या अुजव्या कोपऱ्यांत खालच्या बाजूस दुसऱ्या पृष्ठाचा आरंभींचा जो शब्द लिहितात तो.
तरकना—क्रि. अ. [सं.] तर्क करणें; अनुमान करणें.
तरकश—पु. [फा.] भाता. **तरकसी**–स्त्री. लहान भाता.
तरका—पु. [अ.] वारसा.
तरकारी—स्त्री. [फा.] भाजी.
तरकीब—स्त्री. [अ.] युक्ति; अुपाय; योजना.
तरक़्क़ी—स्त्री. [अ.] १ अुन्नति; प्रगति; वाढ. २ बढती.
तरकुली—स्त्री. [सं.] कर्णफूल.
तरग़ीब—स्त्री. [अ.] १ अुत्तेजन; प्रोत्साहन. २ फूस.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तरखा—पु. [सं.] पाण्याचा जोराचा प्रवाह. [नजरेनें पाहणें.

तरछाना*—क्रि. अ. [सं.] तिरप्या

तरजना—क्रि. अ. [सं.] १ मारणें; ठोकणें. २ दटावणें; धमकावणें. ३ टाकून बोलणें.

तरजीह—स्त्री. [अ.] प्राधान्य; प्रामुख्य; अितर वस्तूंपेक्षां अेखाद्या वस्तूस अधिक चांगलें समजणें.

तरजुमा—पु. [अ.] अनुवाद; भाषांतर. [मांडणी; पद्धत.

तरतीब—स्त्री.[अ.] क्रम; व्यवस्था;

तरतीववार—क्रि. वि. [अ.+फा.] क्रमशः. [खंडण.

तरदीद—स्त्री. [अ.] रद्द करणें;

तरद्दुद—पु. [अ.] १ चिंता; विवंचना. २ गोंधळ; बुचकळा.

तरनतारन—पु. [सं.] तारणारा; अीश्वर.

तरना—क्रि. अ. [सं.] तरून जाणें; मुक्त होणें. क्रि. स. पार करणें; ओलांडून जाणें.

तरनी—स्त्री.[सं.] नाव. [तडफडणें.

तरपना*—क्रि. अ. [सं.] तडपणें;

तरफ़—स्त्री. [अ.] बाजू; दिशा.

तरफ़दार—वि. [अ.+फा.] पक्षपाती; पक्षाचा अभिमान धरणारा.

तरफराना—क्रि. अ. [अनु.] तळमळणें; तडफडणें.

तरबतर—वि. [फा.] १ रसभरीत. २ आर्द्र. ३ भिजलेला.

तरबियत—स्त्री. [अ.] १ शिक्षण; संगोपन. २ वळण.

तरबूज—पु. [फा.] टरबूज.

तरमीम—स्त्री. [अ.] अुपसूचना; दुरुस्ती. [दागिना; कुडी.

तरवन—पु. [सं.] कानाचा

तरस—पु. [सं.] दया; कींव; सहानुभूति. (मु.) (किसीपर) तरस खाना–कींव करणें.

तरसना—क्रि. अ. [सं.] तळमळणें; बेचैन होणें (हेतु साध्य न झाल्यास).

तरसाना—क्रि. स. [सं.] १ सतावणें; छळणें (अिच्छित वस्तु न देतां). २ लालूच दाखविणें.

तरह—स्त्री. [अ.] १ तऱ्हा; प्रकार. २ रीत; पद्धत. ३ अुपाय.

तरहटी, तरेटी—स्त्री. [सं.] १ तराओी; पायथा. २ अुतार जमीन. ३ दरी; खोरें.

तरहदार—वि. [अ.+फा.] १ हौशी; शोकी. २ डौलदार; सुंदर; रेखीव.

तरहर—क्रि. वि. [सं.] खालीं; तळाशीं. वि. १ खालचा; तळाचा; बुडाचा. २ निकृष्ट. [२ पराजित.

तरहेल—वि. [सं.] १ पराधीन.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तराअी—स्त्री. [सं.] १ डोंगराचा पायथा. २ दरी; खोरें. ३ नदी-कांठचीं जमीन.

तराटक*—पु. [सं.] त्राटक; योगमुद्रा.

तरावोर—वि. [फा.] १ ओलाचिंब; भिजलेला. २ रसभरित; रसाळ. ३ आर्द्र. [२ अुडी; कुदी.

तरारा—पु. [?] १ पाण्याची धार.

तरावट—स्त्री. [फा.] १ ओलावा; दमटपणा. २ थंडावा; शीतलता. ३ दूध घुसळून केलेलें फेसाळ व गोड पेय.

तराश—स्त्री. [फा.] १ बनावट; काट-छाट; रचना. २ रीत; तऱ्हा.

तराशना—क्रि. स. [फा.] १ तासणें. २ कातरणें; कापणें.

तरियाना—क्रि. अ. [सं.] तळाशीं बसणें. क्रि. स. तळाशीं बसविणें; झांकणें.

तरिवन—पु. [सं.] कर्णफूल.

तरी—स्त्री. [फा.] १ दमटपणा; ओलावा. २ थंडावा; आर्द्रता. ३ पावसाचें पाणी ज्या ठिकाणीं अेकत्र सांठतें असा जमिनीचा खोलगट भाग. ४ तराअी. ५ पाणथळी.

तरी—स्त्री. [सं.] नाव; बोट.

तरीक़ा—पु. [अ.] १ तऱ्हा; रीत; पद्धत. २ अुपाय; युक्ति.

तरेरना—क्रि. स. [सं.] १ दृष्टिसंकेतानें असंमति दर्शविणें; डोळे वटारणें.

तरोअी—स्त्री. [सं.] दोडकें.

तरौंस*—पु. [सं.] किनारा; तट.

तरौना—पु. [सं.] कर्णफूल.

तर्क—पु. [सं.] १ तर्क. २ टोमणा. ३ सुभाषित.

तर्ज़—पु. [अ.] १ प्रकार; तऱ्हा. २ पद्धति; शैली. ३ रचना; बनावट.

तर्जन—पु. [सं.] १ धमकावणी. २ क्रोध. ३ झिडकारणें. (यौ.) तर्जन-गर्जन-क्रोध प्रगट करणें.

तर्रार—वि. [अ.] वाचाळ; बडबड्या.

तलख़, तल्ख—वि. [फा.] १ कडू. २ अप्रिय.

तल—पु. [सं.] तळ भाग.

तलछट—स्त्री. [सं.] १ तळाशीं सांचलेला गाळ. २ बुडाचा पत्रा.

तलना—क्रि. स. [सं.] तळणें.

तलफ़—वि. [अ.] नाश पावलेला; नष्ट. [मळणें; हैराण होणें.

तलफना—क्रि. अ. [अनु.] तळ-

तलफ़्फ़ुज़—पु. [अ.] अुच्चार.

तलब—स्त्री. [अ.] १ मागणी. २ शोध; तपास. ३ अिच्छा. ४ बोलावणें. ५ पगार.

तलबगार—वि. [अ.+फा.] शोधणारा; धुंडाळणारा; गरज़ू. [समन्स.

तलबनामा—पु. [अ. + फा.]

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तलबाना—पु. [फा.] साक्षीदाराचा भत्ता.

तलबी—स्त्री. [अ.] १ बोलावणें; हजर राहण्याचा हुकुम. २ मागणी.

तलवा—पु. [सं.] पायाचा तळवा.

तलहटी, तलेटी—स्त्री. [सं.] १ तराओ; पायथा. २ अुतार जमीन. ३ दरी; खोरें; डोंगराच्या पायथ्याची जमीन.

तलाक़—पु. [अ.] घटस्फोट.

तलावत, तिलावत—स्त्री. [अ.] कुराणाचें पठण.

तलाश—स्त्री. [तु.] १तपास; शोध. २ आवश्यकता. **तलाशी**—स्त्री. तपासणी; झडती.

तली—स्त्री. [सं.] १ वूड; तळ. २ गाळ. ३ तळवा.

तले—क्रि. वि. [सं.] खालीं.

तलैया—स्त्री. [सं.] लहान तळें.

तलौंछ—स्त्री. [सं.] तळाचा गाळ.

तल्ख़-मिज़ाज—वि. [फा.] तापट; रागीट.

तल्प—पु. [सं.] १ शय्या; शेज. [२ गच्ची.

तल्ला—पु. [सं.] १ जोड्याचा तळ. २ वूड; खालचा भाग. ३ अस्तर. ४ निकटता. **तल्ली**—स्त्री. जोड्याचा तळवा.

तवक़्क़ा—स्त्री. [अ.] आशा; अुमेद.

तवज्जह—स्त्री. [अ.] १ लक्ष; चित्त; ध्यान. २ कृपादृष्टि.

तवना—क्रि. अ. [सं.] तापणें; गरम होणें.

तवाज़ा—स्त्री. [अ.] १ मान-सन्मान; आदरसत्कार. २ आतिथ्य; आगतस्वागत.

तवायफ़—स्त्री. [अ.] कलावंतीण.

तवारा—पु. [सं.] दाह; अुष्णता.

तवारीख़—स्त्री. [अ.] अितिहास.

तवालत—स्त्री. [अ.] १ लांबी. २ विपुलता. ३ भानगड.

तबेला—पु. [अ.] तबेला.

तवील—वि. [अ.] लांब. (यौ.) **तूलतवील**—वि. लांबलचक.

तशख़ीश—स्त्री. [अ.] १ रोगाचें निदान किंवा चिकित्सा. २ ठराव; निश्चय.

तशद्दुद—पु. [अ.] १ हिंसा. २ सक्ति; वळजबरी. ३ कठोरता.

तशफ़्फ़ी—स्त्री. [अ.] १ समाधान; संतोष.

तशरीफ़—स्त्री. [अ.] प्रतिष्ठा; मान; मोठेपणा. (मु.) **तशरीफ़ रखना**—विराजमान होणें; विद्यमान असणें; हजर असणें. **तशरीफ़ लाना**—येणें.

तशरीह—स्त्री. [अ.] १ भाष्य; टीका; टिप्पणी. २ शरीरशास्त्र.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तशवीश—स्त्री. [अ.] १ चिंता; काळजी; विवंचना. २ त्रास; जिकीर.

तश्त—पु. [फा.] मोठें तबक.

तश्तरी—स्त्री. लहानशी थाळी; ताटली; तबक.

तस*—वि. [सं.] तसें; त्याप्रमाणें.

तसकीन—स्त्री. [अ.] संतोष; समाधान; सांत्वन.

तसदीक़—स्त्री. [अ.] १ खरेपणा. २ सत्यपरीक्षा; सत्यनिर्णय. ३ समथन; साक्ष (सत्यता पटविण्यासाठीं).

तसदीह—स्त्री. [अ.] १ तसदी; दुःख. २ कपाळदुखी. [२ दानधर्म.

तसद्दक—पु. [अ.] १ समर्पण.

तसफ़िया—पु. [अ.] निर्णय; निवाडा.

तसबीह—स्त्री. [अ.] १ स्मरणी; जपमाळ. २ ओशस्तवन.

तसमा—पु. [फा.] चामड्याचा पट्टा.

तसला—पु. [फा.] तसराळें.

तसलीम—स्त्री. [अ.] १ नमस्कार. २ स्वीकार; कबुली; मान्यता. ३ हमी घेणें.

तसल्ली—स्त्री. [अ.] १ समाधान; सांत्वन. २ धैर्य.

तसवीर—स्त्री. [अ.] चित्र; तसबीर.

तसव्वुफ़, तसौवर—पु. [अ.] १ लक्ष. २ कल्पना. ३ विचार; तर्क.

तसौव्वुफ़—पु. [अ.] १ वैराग्य. २ सुफी भक्तिमार्ग; सुफी लोकांचा दार्शनिक सिद्धान्त.

तहँ*, **तहँवाँ, तहाँ**—क्रि. वि. [सं.] तेथें; त्या ठिकाणीं.

तह—स्त्री. [फा.] १ तळ. २ घडी. (मु.) तहकी बात-गुप्त गोष्ट. (किसी बातकी) तहतक पहुँचना-खरेंखुरें मर्म समजून घेणें.

तहक़ीक—स्त्री. [अ.] १ चौकशी; तपास. २ ताडून किंवा पारखून पाहणें (खरें किंवा खोटें). वि. १ नक्की; निश्चित. २पारखून घेतलेलें.

तहक़ीक़ात—स्त्री. [अ.] तपास; शोध; चौकशी ('तहक़ीक'चें बहु.).

तहक़ीर—स्त्री. [अ.] अपमान; वेअब्रू.

तहख़ाना—पु. [फा.] तळघर.

तहज़ीब—स्त्री. [अ.] १ सभ्यपणा; शिष्टाचार. २ संस्कृति.

तहत—पु. [अ.] १ तावा; अधिकार. २ पराधीनता.

तहपेच—पु. [फा.] १ पागोट्याचें अेक टोंक, जें आधीं बांधतात. २ फेटा अगर पागोट्याच्या आंतील टोपी.

तहपोशी—स्त्री. [फा.] साडीच्या आंत नेसण्याचा लहेंगा; परकर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तहमत-द—स्त्री. [फा.] लुंगी; कमरेभोंवतीं गुंडाळण्याचा पेचा.

तहम्मुल—पु. [अ.] सहनशीलता.

तहरीक—स्त्री. [अ.] १ गति देणें; चालना देणें. २ फूस देणें. ३ चळवळ. ४ ठराव.

तहरीर—स्त्री. [अ.] १ लिहिण्याची मोड; लपेटी. २ लेखनशैली. ३ लिखाण. ४ लेखी पुरावा. तहरीरी-वि. लेखी.

तहलका—पु. [अ.] १ धुमाकूळ; खळबळ. २ नाश. ३ मृत्यु.

तहवील—स्त्री. [अ.] १ अनामत ठेव. २ खजीना. ३ रोकड जमा. ४ हवालीं करणें.

तहवीलदार—पु. [अ. + फा.] खजीनदार; कोशाध्यक्ष.

तहसीन—स्त्री. [अ.] वाहवा; तारीफ; स्तुति.

तहसनहस—वि. [दे.] अुध्वस्त.

तहसील—स्त्री. [अ.] १ सारावसुली. २ सारा. ३ तालुका.

तहसीलदार—पु. [अ. + फा.] मामलेदार. [करणें; गुंडाळणें.

तहाना—क्रि. स. [फा.] घडी

तहियाँ*—क्रि.वि.[सं.] तेव्हां;त्या वेळीं; तहीं-क्रि.वि. त्याच ठिकाणीं.

तहैया—पु. [अ.] १ तयारी; तत्परता. २ निर्धार; संकल्प.

ताँता—पु. [सं.] रीघ; रांग; ताँती-स्त्री.

ता*—सर्व. [सं.] तो.

ता—अव्य. [फा.] पर्यंत.

ताअीं—अव्य. [सं.] १ पर्यंत. २ नर्जीक; जवळ. ३ समक्ष; प्रति. ४ करितां.

ताअी—स्त्री. [सं.] वडील चुलती (संबोधन शब्द). स्त्री. अुथळ कढअी.

ताअीद—स्त्री. [अ.] १ पुष्टि; अनुमोदन; समर्थन. २ पक्षपात; तरफदारी. पु. वकीलाचा कारकून.

ताअू—पु. [सं.] वडील काका.

ताअून—पु. [अ.] प्लेग.

ताअूस—पु. [अ.] मोर. (यौ.) तख़्ते-ताअूस-मयूरसिंहासन.

ताक़—पु. [अ.] कोनाडा. (मु.) ताक़पर रखना अथवा धरना-अुपयोगांत न आणणें; टाकून देणें. वि. विषम; अद्वितीय.

ताक-झाँक—स्त्री. [सं.] १ डोकावणें. २ चोरून पाहणें.

ताक़त—स्त्री. [अ.] ताकद; सामर्थ्य; बल. [सशक्त.

ताक़तवर—वि. [अ. + फा.]

ताकना—क्रि. स. [सं.] टक लावणें; पाहणें. [यामुळें; कीं.

ताकि—अव्य. [फा.] यासाठीं;

ताख़ीर—स्त्री. [अ.] विलंब; अुशीर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तागना—क्रि. स. [सं.] १ धाव-दोरा घालणें. २ जहाज नांगरणें.
तागा—पु. [सं.] धागा; दोरा.
ताज—पु. [अ.] १ मुकुट. २ तुरा.
ताजदार—पु. [अ.+फा.] मुकुट-धारी राजा. [राज्यारोहण.
ताजपोशी—स्त्री. [अ. + फा.]
ताज़गी—स्त्री. [फा.] ताजेपणा; नवीनता; नावीन्य.
ताजन—पु. [फा.] कोरडा; चावूक.
ताज़िया—पु. [फा.] तावूत.
ताजिर—पु. [अ.] व्यापारी.
ताज़ीम—स्त्री. [अ.] १ आदर; मान; सन्मान. २ लवून मुजरा करण्याची अेक पद्धत.
ताड़ना—क्रि. स. [सं.] १ मारणें. २ दटावणें. ताड़ना–स्त्री. १ प्रहार; मार. २ दटावणी; धमकी. ३ शिक्षा. ४ क्लेश.
ताड़ना—क्रि. स. [सं.] १ मारून हाकलणें. २ ताडणें; अटकळ करणें; अनुमान करणें.
तातीं*—वि. [सं.] तप्त; अुष्ण.
तातील—स्त्री. [अ.] सुट्टी.
तातें*—अव्य. [सं.] त्यामुळें.
तादाद—स्त्री. [अ.] १ संख्या. २ अंकमोजणी.
तानना—क्रि. स. [सं.] ताणणें.
तान–स्त्री. १ ताण. २ गाण्याची तान; आलाप.
ताना—पु. [अ.] टोमणा; व्याजोक्ति.
ताना—पु. [सं.] ताणा; विणीचा अुभा धागा. २ माग (सतरंजी, गालिचा).
ताना-बाना—पु. [सं.] विणीचे अुभे आडवे धागे.
तानाशाह—पु. [सं.+फा.] सर्वाधिकारी; डिक्टेटर.
तापतिल्ली—स्त्री. [सं.] पांथरी
तापती—स्त्री. [सं.] तापी नदी.
तापना—क्रि. अ. [सं.] तापणें; गरम होणें. क्रि. स. तापविणें.
तापमानयंत्र—पु. [सं.] अुष्णतामापक यंत्र; तापनळी.
ताफ़्ता—पु. [फा.] अेक प्रकारचा चमकदार रेशमी कपडा.
ताब—स्त्री. [फा.] १ अुष्णता; ताप. २ चमक; प्रकाश. ३ सहनशक्ति. ४ संयम; धैर्य. ५ सामर्थ्य; शक्ति.
ताम—पु.[सं.]१ अस्वस्थता; बेचैनी. २ दुःख; क्लेश. ३ दोष; विकार. वि. १ अस्वस्थ; व्याकुल. २ दुःखी. ३ भयानक. पु. १ क्रोध; रोष; राग. २ अंधार. [(खुली).
तामजान—पु. [सं.] पालखी
तामसी—वि. [सं.] तामसी.
तामस—पु. [सं.] १ सर्प. २ खल; दुष्ट. ३ घुबड. ४ क्रोध; राग. ५ अंधार. ६ अज्ञान; मोह.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तामील—स्त्री. [अ.] अंमलबजावणी (कामाची).

ताम्मुल—पु. [अ.] १ मनन; विचार. २ बुचकळा; गोंधळ. ३ अनिश्चितता.

तायफ़ा—पु. [अ.] १ वेश्यांचा ताफा. २ वेश्या. ३ यात्रेकरूंचा तांडा; ताफा. [ऊन करणें.

तायना*—क्रि. स. [सं.] तापविणें;

तायर—पु. [अ.] १ अुडणारा. २ पक्षी.

ताया—पु. [सं.] वडील चुलता.

तारकश—पु. [फा.] धातूंची तार ओढणारा, बनविणारा.

तारघर—पु. [सं.] तार-ऑफिस.

तारघाट—पु. [सं.] मतलब साधण्याची कृति; योजना.

तारतम्य—पु. [सं.] १ सामंजस्य. २ तुलना.

तारपीन—पु. [इं.] टर्पेंटाईन.

तारबर्की—पु. [फा.] टेलिग्राफी; तार. [२ विध्वंस; नाश.

ताराज—पु. [फा.] १ लूटमार.

तारी*—स्त्री. [सं.] १ टाळी. २ किल्ली; चावी.

तारी—वि. [अ.] १ प्रकट. २ पसरलेला; व्यापलेला.

तारीक़—वि. [फा.] १ अंधारयुक्त. २ काळा. **तारीक़ी**—स्त्री. १ अंधार. २ शाई.

तारीफ़—स्त्री. [अ.] १ वर्णन. २ लक्षण; व्याख्या. ३ प्रशंसा; स्तुति. ४ वैशिष्ट्य; गुण. ५ ओळख; परिचय. **तारीफ़ करना**–परिचय करून देणें.

ताल—पु. [सं.] तलाव.

ताल—पु. [सं.] १ तळहात. २ टाळी. ३ ताल (गाणें).

ताला—पु. [सं.] कुलुप. **तालाकुंजी**–स्त्री. कडीकुलुप.

तालाब—पु. [फा.+सं.] तळें; तलाव.

तालिका—स्त्री. [सं.] १ किल्ली. २ सूची; यादी; अनुक्रमणिका.

तालिब—वि. [अ.] १ शोधक. २ अिच्छूक. [विद्यार्थी.

तालिब-अिल्म—पु. [अ.]

ताली—स्त्री. [सं.] टाळी; थाप.

तालीम—स्त्री. [अ.] १ शिक्षण. २ अभ्यास. [सुशिक्षित.

तालीम-याफ़्ता—वि. [अ.+फा.]

तालू—पु. [सं.] टाळू.

तालेवर—वि. [अ.] १ श्रीमंत; संपन्न. २ भाग्यवान.

ताल्लुक—पु. [अ.+फा.] संबंध.

ताव—पु. [सं.] १ आंच; अुष्णता. २ आवेश; राग. **ताव आना**–अुकळी येणें. **ताव देना**–१ ऊन करणें. २ ताव देणें (मिशीवर).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ताव—पु. [फा.] कागदाचा ताव.
तावरो*—पु. [सं.] १ ताप; दाह; अुष्णता. २ अून. ३ भोंवळ.
तावान—पु. [फा.] १ दंड; २ नुकसानभरपाअी.
तावीज़—पु. [अ.] ताअीत.
ताश—पु. [अ.] पत्ते.
तासीर—स्त्री. [अ.] १ परिणाम; प्रभाव. २ गुणधर्म.
तासु*—सर्व.[सं.]त्याचा. **तासुको**-सर्व. त्याला. **तासू, तासों**-सर्व. त्याच्याशीं. [देखील.
ताहम*—अव्य. [फा.] तरी; तरी
ताहि*—सर्व. [सं.] त्याला.
ताहीं*—अव्य. [सं.] १ पावेतों; पर्यंत. २ समीप; जवळ.
तिकोन*—वि. [सं.] त्रिकोण.
तिक्का—पु. [फा.] मांसाचा लहानसा तुकडा. [(पत्त्यांतील).
तिक्की—स्त्री. [सं.] तिरी
तिखाअी—स्त्री. [सं.] तिखटपणा.
तिगुना—वि. [सं.] तिप्पट.
तिजारत—स्त्री. [अ.] व्यापार.
तित*—क्रि.वि. [सं.] तेथें;तिकडे.
तितर-बितर—वि. [अनु.] अस्ताव्यस्त; अव्यवस्थित.
तितली—स्त्री. [सं.] फुलपांखरूं.
तितिंबा-मा—पु. [अ.] पुस्तकाचें परिशिष्ट.
तिते, तितो, तितेक*—वि. [सं.] तितकें. [ठिकाणीं.
तितै*—क्रि. वि. [सं.] त्याच
तिन—सर्व. [सं.] १ त्यानें. २ तो. ३ ते (सामान्य रूप).
तिनकना—क्रि.अ. [अनु.] चिडणें; चरफडणें. [गवताची काडी.
तिनका*—पु. [सं.] वाळलेल्या
तिनूका*—पु.[सं.]गवताची काडी.
तिन्ह*—सर्व. [सं.] ते (सामान्य रूप).
तिन्हें*—सर्व. [सं.] त्यांना.
तिपल्ला—वि. [सं.] तीन पदरी; तिहेरी.
तिपाअी—स्त्री. [सं.] तीन पायांची घडवंची; तिवअी.
तिबारा—वि. [सं.] तिसऱ्यांदा.
तिबासी—वि. [सं.] तीन दिवसांचें शिळें. [मजली.
तिमंजिला—वि. [सं.+अ.] तीन-
तिमुहानी—स्त्री. [सं.+फा.] तीन रस्ते जेथून फुटतात तो जागा.
तिय-या*—स्त्री. [सं.] १ स्त्री. २ पत्नी.
तिरखा*—स्त्री. [सं.] तृषा; तहान.
तिरछा—वि.[सं.] तिरपा; वांकडा.
तिरछापन-पु. वक्रता; वांकडेपणा.
तिरछौहा—वि. [सं.] किंचित् वांकडा; कांहींसा वांकडा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तिरना—क्रि. अ. [सं.] १ तरंगणें. २ तरणें; पोहणें. ३ तरून जाणें.

तिरनी—स्त्री.[सं.]लहेंग्याची नाडी.

तिरपाअी—स्त्री. [सं.] तिवअी.

तिरेंदा—पु.[सं.]समुद्रांत धोक्याची सूचना देण्याकरितां जागोजागीं टाकून ठेवलेले पीप.

तिरलोक—पु. [सं.] त्रिलोक.

तिरसट—वि. [सं.] त्रेसष्ट.

तिराना—क्रि. स. [सं.] तरंगविणें; तरविणें.

तिरिया*—स्त्री. [सं.] स्त्री. (यौ.) तिरिया-चरित्तर-स्त्री-चरित्र.

तिलंगाना—पु. [सं.] तैलंगण; आंध्र प्रांत.

तिल—पु. [सं.] तीळ.

तिलकुट—पु. [सं.] तिळाची वडी.

तिलचट्टा—पु. [सं.] झुरळ.

तिलदानी—स्त्री. [सं.] शिंप्याची सुअीदोरा ठेवण्याची पिशवी.

तिलमिलाना—क्रि. अ. [सं.] डोळे दिपणें. [भुत चमत्कार.

तिलस्म—पु. [अ्री.] जादू; अद्-

तिलहन—पु.[सं.] गळितांचें धान्य.

तिलोतिलौरी—स्त्री. [सं.] तिळवडी. [लावणें.

तिलौंछना—क्रि. स. [सं.] तेल

तिलौंछा—वि. [सं.] तेलकट.

तिल्ली—स्त्री.[सं.] पांथरी; प्लीहा.

तिस*—सर्व. [सं.] 'तो' चें सामान्य रूप.

तिसना*—स्त्री. [सं.] तृष्णा;तहान.

तिसरायत—स्त्री. [सं.] परकेपणा.

तिसरैत–पु. १ तिऱ्हाअीत; परका. २ तटस्थ. ३ तिसऱ्या भागाचा मालक.

तिहराना—क्रि. स. [सं.] तिसऱ्यांदा करणें. [पदरी.

तिहरा—वि. [सं.] तिहेरी; तीन-

तिहाअी—स्त्री. [सं.] तिसरा हिस्सा; अेकतृतीयांश. [तुमचा.

तिहाटा, तिहाटो*—सर्व. [सं.]

तिहि*—सर्व. [सं.] त्याला.

तिहूँ*—वि. [सं.] तिघेहि; तिन्हीं.

तिष्यन*—वि. [सं.] तीक्ष्ण.

तीखन, तीछन*—वि. [सं.] तीक्ष्ण.

तीखा—वि. [सं.] १ तिखट; झणझणीत. २ तीव्र; प्रखर. ३ तीक्ष्ण. ४ चोख; अुत्तम.

तीज—स्त्री. [सं.] १ तृतीया. २ हरताळिका; भाद्रपद शुद्ध ३.

तीत, तीता—वि. [सं.] १ तिखट; झणझणीत. २ अुग्र.

तीतर—पु. [सं.] कवडा; होला.

तीमारदार—वि. [फा.] सहानुभूति दाखविणारा. **तीमारदारी**–स्त्री. १ शुश्रूषा. २ सहानुभूति.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तीमी*—स्त्री. [सं.] स्त्री.

तीय*—स्त्री. [सं.] स्त्री.

तीर—पु. [सं.] तीर; कांठ.

तीली—स्त्री. [फा.] लोखंडी छड.

तीसी—स्त्री. [सं.] अळशी(धान्य); जवस.

तुंबा—पु. [सं.] १ कडू भोपळा (पोहण्याचा). २ कमंडलू (भोपळ्याचा). [तुझा.

तुअ, तुव*—सर्व. [सं.] तुमचा;

तुक—स्त्री. [सं.] यमक.

तुकबंदी—स्त्री. [सं.+फा.] यमक-जुळवणी. [२ लेशमात्र; यत्किंचित्.

तुट*—वि. [सं.] १ तुकडा.

तुट्ठना*—क्रि. स. [सं.] संतुष्ट होणें; प्रसन्न होणें.

तुड़ाना—क्रि. स. [सं.] मोडण्याचें किंवा तोडण्याचें काम करविणें. रुपया तुड़ाना अथवा भुनाना–पैशाची मोड करविणें.

तुतलाना—क्रि. अ. [अनु.] तोतरें बोलणें; बोलतांना अडखळणें.

तुनक—वि. [फा.] १ दुर्बल. २ कोमल. ३ हलका. **तुनकमिज़ाज**–वि. चिडखोर; रागीट.

तुन्द—वि. [फा.] १ वेगवान्. २ बेफाम. [(द्वारा).

तुफ़ैल—पु. [अ.] साधन; मार्ग

तुमड़ी—स्त्री. [सं.] भोपळ्याचें तुणतुणें; भोपळ्याची पुंगी.

तुमुल—पु. [सं.] १ लढाअीची दंगल. २ लढाअीची गडबड; कोलाहल.

तुरंजबीन—पु. [फा.] लिंबाचें सरबत. [लगेच.

तुरंत—क्रि. वि. [सं.] तावडतोब;

तुरअी—स्त्री. [सं.] दोडके.

तुरकी—वि. [तु.] तुर्क देशचा. स्त्री. तुर्की भाषा.

तुरय—पु. [सं.] घोडा.

तुरही—स्त्री. [सं.] दोडके. [गादी.

तुराअी*—स्त्री. [सं.] बिछाना;

तुरावती—वि. स्त्री. [सं.] वेगवान्; जलद चालणारी; अेटींत चालणारी.

तुरिया*—स्त्री. [सं.] अेकचतुर्थांश भाग.

तुर्रा—पु. [अ.] १ तुरा. २ केसांचा झुपका; गोंडा. (मु.) तुर्रायद कि–इतकें असूनसुद्धां.

तुर्रा—वि. [फा.] अद्भुत; नवलाअीचा. [स्त्री. आंवटपणा.

तुर्श—वि. [फा.] आंवट. **तुर्शी**–

तुलना—क्रि. अ. [सं.] जोखलें जाणें; तोलणें.

तुलवाना, तुलाना—क्रि. स. [सं.] १ जोखविणें; वजन करविणें. २ ओंगण घालविणें. **तुलवाअी, तुलाअी**–स्त्री. तोलण्याचें काम किंवा मजुरी.

तुलाअी—स्त्री. [सं.] रजअी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तुवर—पु. [सं.] तुरीची डाळ.
तुहार*—सर्व. [सं.] तुमचा.
तुहिं*—सर्व. [सं.] तुम्हांला.
तुहिन—पु. [सं.] १ बर्फ. २ धुकें. ३ चांदणें. ४ गारवा. [भोपळा.
तूँबा—पु. [सं.] सुकलेला मोठा
तूअ*—सर्व. [सं.] तुमचा.
तृठना*—क्रि. अ. [सं.] तृप्त होणें; संतुष्ट होणें.
तूती—स्त्री. [फा.] पोपट. (मु.) तूती बोलना–१ बोलबाला होणें. २ जम बसणें.
तूदा—पु. [फा.] १ मातीचा ढीग. २ अुंचवटा. ३ बांध.
तूफ़ान—पु. [अ.] १ वावटळ; २ वादळ; तुफान. ३ आपत्ति; संकट. ४ तटाबखेडा. ५ आळा.
तूम—पु. [सं.] पिंजलेला कापूस.
तूमतड़ाक—स्त्री. [फा.] थाटमाट; डामडौल. [ज्याची).
तूमड़ी—स्त्री. [सं.] पुंगी (गारु-
तूमना—क्रि. स. [सं.] कापूस पिंजणें; कापूस विरळ करणें.
तूमार—पु. [अ.] पाल्हाळ; लांबलचक गोष्ट.
तूल—पु. [अ.] १ लांबी. २ विस्तार.
तृखा*—स्त्री. [सं.] तृषा; तहान.
तें*—प्रत्य. [सं.] १ शीं, द्वारा (त्रितीया). २ पासून (पंचमी).
तेंदुआ—पु. [दे.] चित्ता.
तेग़—स्त्री. [अ.] खड्ग; तलवार.
तेग़ा—पु. [अ.] खंजीर.
तेज़—वि. [फा.] १ तीक्ष्ण. २ चपल. ३ तिखट; झणझणीत. ४ महाग. ५ चलाख. ६ बुद्धिमान. (यौ.) तेज़मिज़ाज–तापट; रागीट. तेज़ी–स्त्री. १ तीक्ष्णता; २ घाअी; जलदी.
तेजस्वी—वि. [सं.] तेजस्वी.
तेतना*—वि. [सं.] तितका.
तेता, तेतिक, तेतो*—वि. [सं.] तितका; तितकाच.
तेरस—स्त्री. [सं.] त्रयोदशी.
तेरहीं—स्त्री. [सं.] तेरावा (श्राद्धाचा).
तेलहन—पु. [सं.]गळिताचें धान्य.
तेलिया—वि. [सं.] तेलासारखा तुळतुळीत व चकचकीत.
तेवर—पु. [?] रागीट नजर; क्रुद्ध दृष्टि.
तेह-हा*—पु. [सं.] १ राग; क्रोध. २ अहंकार; गर्व.
तेहरा—वि. [सं.] १ तिहेरी. २ तिप्पट. [अुत्सव.
तेहवार—पु. [सं.] सण; पर्व;
तेहि*—सर्व. [सं.] त्याला.
तेही—पु. [सं.] १ रागीट. २ घमेंडखोर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तैं*—क्रि. वि. [सं.] द्वारा. सर्व. तू.

तै*—क्रि. वि. [सं.] तितका.

तैनात—वि. [अ.] नियुक्त. **तैनाती**–स्त्री. नेमणूक; नियुक्ति.

तैयार—वि. [अ.] १ तयार. २ धष्टपुष्ट.

तैयो, तैवौ—क्रि. वि. [सं.] तेव्हां; त्या वेळीं.

तैरना—क्रि. अ. [सं.] पोहणें. **तैराक**–वि. पटाअीत पोहणारा.

तैश—पु. [अ.] राग; संताप; त्वेष. [वेळीं.

तों*—क्रि. वि. [सं.] तेव्हां; त्या

तोंद—स्त्री. [सं.] ढेरी; पोट सुटणें. **तोंदल**–वि. ढेरपोट्या. [तेव्हां.

तो*—सर्व. [सं.] तुझा. अव्य.

तोअि*—पु. [सं.] पाणी.

तोखना—क्रि. स. [सं.] तृप्त करणें; संतुष्ट करणें; प्रसन्न करणें. क्रि. अ. तृप्त होणें. **तोख**–पु. संतोष.

तोटका—पु. [सं.] तोडगा.

तोड़—पु. [सं.] १ नदीचा जोराचा प्रवाह. २ युक्ति; तोड.

तोड़ना—क्रि. स. [सं.] तोडणें.

तोड़वाना—क्रि.स. [सं.] तोडविणें.

तोतला—वि. [अनु.] बोबडा तातरा.

तोता—पु. [फा.] पोपट.

तोताचश्म—पु. [फा.] बेमुर्वत; निर्लज्ज. [पु. गोलंदाज.

तोप—स्त्री. [तु.] तोफ. **तोपची**–

तोपना—क्रि. स. [सं.] झांकणें.

तोबड़ा—पु. [फा.] तोबरा.

तोर-रा*—वि. [सं.] तुझा.

तोशक—स्त्री. [फा.] लहान गादी.

तोशदान—पु. [फा.] १ फराळाचा डबा. २ काडतुसांची चामड्याची पिशवी.

तोशा—पु. [फा.] फराळ (प्रवासास जातांना बरोबर घेतलेले फराळाचे पदार्थ).

तोशाख़ाना—पु. [तु. + फा.] राजांचें वस्त्रागार.

तोहफ़ा—पु. [अ.] १ बक्षिस. २ नजराणा; देणगी. [आळ.

तोहमत—स्त्री. [अ.] आरोप;

तोहर-रा, तोहार*—सर्व. [सं.] तुमचा.

तोहि-हे*—सर्व. [सं.] तुला.

तौंस*—स्त्री. [सं.] तहान.

तौंसना—क्रि. अ. [सं.] होरपळणें; भाजून निघणें.

तौंसा—पु. [सं.] अुष्णता; अुष्मा.

तौंसियत—स्त्री. [सं.] विस्तवाची आंच.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

तौफ़िक—स्त्री. [अ.] १ ईश्वराची कृपा. २ श्रद्धा; भक्ति. ३ सामर्थ्य; शक्ति.

तौर—पु. [अ.] १ वर्तन; वागणूक. २ दशा; स्थिति. ३ तऱ्हा; पद्धत.

तौलगि*—अव्य. [सं.] तोंपर्यंत.

तौलना—क्रि. स. [सं.] १ तोलणें; वजन करणें. २ ओंगण घालणें.

तौलिया—स्त्री.,पु. [अं.] टॉवेल.

तौहीन—स्त्री. [अ.] अपमान; बेअिज्जत; अप्रतिष्ठा.

त्यों—अव्य. [सं.] १ तेव्हां; तत्काल. २ त्याप्रमाणें.

त्योरी—स्त्री. [सं.] दृष्टि; नजर.

त्योहार—पु. [सं.] सण; पर्व.

त्रिदिव—पु. [सं.] स्वर्ग.

त्रिसना*—स्त्री. [सं.] तृष्णा.

त्रुटि—स्त्री. [सं.] अुणीव; चूक.

थ

थंब-भ—पु. [सं.] स्तंभ; खांब.

थंभित*—वि. [सं.] १ स्तंभित. २ अचल; स्थिर.

थकना—क्रि. अ. [सं.] १ थकणें; दमणें. २ कंटाळणें. ३ वार्धक्यानें थकणें. **थकान**-स्त्री. थकावट.

थकाना-क्रि. स. [सं.] थकविणें.

थका-माँदा—वि. [सं.] थकलेला; भागलेला.

थकावट-हट—स्त्री. [सं.] थकवा.

थकौहाँ*—वि. [सं.] थकलेला; भागलेला; श्रांत.

थगित—वि. [सं.] स्थगित.

थन—पु. [सं.] चतुष्पाद प्राण्यांचें स्तन.

थनी—स्त्री. [सं.] अजागल स्तन.

थनेला—पु. [सं.] स्त्रियांच्या स्तनांवर होणारा फोड.

थनैत—पु. [सं.] १ गांवाचा पुढारी. २ जमीनदाराचा खंड वसूल करणारा गुमास्ता.

थपकना—क्रि. स. [अनु.] थोपटणें; गोंजारणें. **थपकी**-स्त्री. थापटी (प्रेमानें थोपटणें).

थपन*—पु. [सं.] स्थापना.

थपना, थपाना, थापना—क्रि.स. [सं.] १ स्थापना करणें. २ लौकिक गाजविणें; नांव मिळविणें.

थपेड़ा—पु. [अनु.] १ थप्पड. २ प्रहार; आघात.

थमकारी*—वि. [सं.] १ संयमी. २ थोपवून धरणारा.

थमना—क्रि. अ. [सं.] १ थांबणें; थबकणें. २ धीर धरणें. ३ बंद होणें; चालू नसणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

थरकना, थरथराना, थर्राना—क्रि. अ. [अनु.] थरथर कांपणें.

थल—पु. [सं.] १ स्थळ; जागा; ठिकाण. २ कोरडी जमीन. ३ वाळवंट; रेताड जमीन.

थलथल—वि. [सं.] वातानें अंग सुटलेला. [ठिकाण; थांग.

थलबेड़ा—पु. [सं.] पत्ता; ठाव-

थली—स्त्री. [सं.] १ स्थान; ठिकाण. २ तळ. ३ बैठक. ४ वाळवंट.

थवथवी—पु. [सं.] गवंडी.

थहना*—क्रि. स. [सं.] ठाव घेणें.

थहराना—क्रि. स. [अनु.] थरथर कांपणें.

थहाना—क्रि. स. [सं.] १ थांग लावणें. २ अेखाद्याच्या विद्वत्तेविषयीं किंवा योग्यतेविषयीं अंदाज करणें.

थाँग—स्त्री. [सं.] १ चोर किंवा डाकूंचें गुप्त स्थान. २ थांग; शोध.

थाँगी—पु. [सं.] १ चोरीचा माल विकत घेणारा. २ चोरांचा मुख्य. ३ चोरांना चोरीची माहिती देणारा. ४ गुप्त हेर.

था—क्रि. अ. [सं.] होता ('है' चें पुल्लिंगी अेकवचनी भूतकाळचें रूप).

थाति-ती—स्त्री. [सं.] १ ठेव; अनामत. २ वेळीं अुपयोगी पडावी म्हणून राखून ठेवलेली वस्तु. ३ स्थैर्य.

थान—पु. [सं.] १ स्थान; ठिकाण. २ राहण्याची जागा; निवासस्थान. ३ देवस्थान. ४ तवेला. ५ कपड्याचें ठाण. ६ संख्या.

थाना—पु. [सं.] पोलीसचौकी.

थानेदार—पु. [सं.+फा.] फौजदार; पोलीसचौकीवरील अधिकारी.

थाप—स्त्री. [सं.] १ थाप (तवल्याची). २ थप्पड. ३ ठसा. ४ प्रतिष्ठा; मर्यादा. ५ प्रमाण. ६ शपथ.

थापन—पु. [सं.] स्थापन; प्रतिष्ठापना.

थापना—क्रि. स. [सं.] १ स्थापणें; बसविणें. २ बनविणें. स्त्री. स्थापना; प्राणप्रतिष्ठा.

थापा—पु. [सं.] १ हाताच्या पंजाचा छाप, ठसा. २ शेतांत धान्याच्या राशीवर मातीनें किंवा शेणानें केलेली खूण. ३ ढीग; रास.

थामना—क्रि. स. [सं.] १ थांबविणें; अडविणें. २ थोपवून धरणें; धरून ठेवणें. ३ सहाय्यता करणें; मदत करणें. ४ सांभाळणें. ५ जवाबदारी घेणें.

थाल—पु. [सं.] मोठी परात. थाली-स्त्री. ताट; थाळी; परात. (मु.) थाली का बैंगन-पगडी वदलणारा.

थाहना—क्रि. स. [सं.] अंदाज पाहणें; ठाव घेणें; थांग पाहणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

थाह–स्त्री. १ थांग; खोली. २ थांग; पत्ता. ३ सीमा; अंत.

थाहरा*—वि. [सं.] अुथळ.

थिगली—स्त्री. [सं.] ठिगळ.

थिर*—वि. [सं.] १ स्थिर; अचल. २ शांत. ३ स्थायी; टिकाअू.

थिरकना—क्रि. अ. [सं.] नाचणें.

थिरक–पु. नृत्यांतील पादविक्षेप; पदविन्यास.

थिरना—क्रि. अ. [सं.] १ तरंग-रहित होणें; शांत व संथ होणें (पाण्याचा प्रवाह). २ निवळणें. ३ तळाशीं जमणें.

थिराना—क्रि. अ. [सं.] स्थिर होणें. क्रि. स. स्थिर होअूं देणें.

थीना*—पु. [सं.] १ स्थैर्य. २ शांति; धैर्य.

थुक्का फ़जीहत—स्त्री. [सं.+अ.] १ छीः थु; फजिति. २ भांडण; झगडा.

थुड़ी—स्त्री. [अनु.] छीः थु; धिक्कार. (मु.) थुड़ी थुड़ी करना–छीः थु करणें.

थुरहथा—वि. [सं.] १ लहान हाताचा. २ मितव्ययी; कंजूष.

थूकना—क्रि. अ. [सं.] १ थुंकणें. २ धिक्कारणें; निंदा करणें. **थूक**–पु. थुंकी.

थूथन—पु. [दे.] लांबट तोंड. (अुंट अि.).

थूथरा—पु. [सं.] १ नागाचा फणा. २ लांब तोंड. [२ आधार.

थून-नी—स्त्री. [सं.] १ खांब.

थूल-ला*—वि. [सं.] १ स्थूल; जाड. २ बेढब. **थूला**–वि. स्थूल.

थूहर—पु. [सं.] शेरीचें झाड.

थेअाथेअा—वि. [अनु.] थयथय (नाचणें).

थेगली—स्त्री. [सं.] ठिगळ.

थैला—पु. [सं.] १ पिशवी; थैली. २ खिसा. **थैली**–स्त्री.

थोक—पु. [सं.] १ ढीग; रास. २ समूह. ३ ठोक विक्री. (मु.) थोक करना–अेकत्र करणें.

थोड़ा—वि. [सं.] थोडा; अल्प; कमी. क्रि. वि. अल्प प्रमाणांत. थोड़ा ही–जवळ जवळ नाहीं.(यौ.) थोड़ा बहुत–थोडें फार; थोडें बहुत.

थोथा—वि. [दे.] १ पोकळ; रिकामा. २ तथ्य नसलेला. ३ बोथट. ४ कुचकामाचा.

थोपड़ी—स्त्री. [सं.] थप्पड;चपराक.

थोपना—क्रि. स. [सं.] १ थापणें; लिंपणें. २ गळ्यांत घालणें; माथीं मारणें.

थोरिक*—वि. [सं.] थोडा; अल्प.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

द

दंग—वि. [फा.] थक्क; विस्मित.

दंगअी—वि. [फा.] १ दंगा-धोपा करणारा. २ अुपद्व्यापी; अुपद्रवी. ३ प्रचंड; भयंकर.

दंगल—पु. [फा.] १ कुस्तीचा आखाडा. २कुस्तीची शर्यत. ३समूह; जमाव. ४ मोठी गादी. ५ चढाओढ.

दंड—पु. [सं.] १ दंड; सोटा. २ दंड; जोर (व्यायाम). ३ साष्टांग नमस्कार; दंडवत. ४ दंड; शिक्षा.

दंडक—पु. [सं.] १ दंडा; काठी. २ शास्ता.

दंडना—क्रि. स. [सं.] शिक्षा देणें; दंड करणें.

दँतिया—स्त्री. [सं.] लहान दांत.

दँतुला—वि. [सं.] मोठ्या दांतांचा; दातरा.

दंद—पु. [सं.] द्वंद; तंटा; झगडा. **दंदी**–वि. भांडखोर.

दंदाना—पु. [फा.] दाते; दात्यांची ओळ (फर्णा, करवत अि.चे दाते). **दंदानेदार**–वि. दाते-दार; दाते असलेला.

दंदाशिकन—वि. [फा.] १ सडेतोड (अुत्तर). २ दात काढणारा.

दंपा*—स्त्री. [अनु.] वीज.

दँघरी—स्त्री. [सं.] धान्याची मळणी.

दंस*—पु. [सं.] दंश.

दअी*—पु. [सं.] १ अीश्वर. २ दैव; प्रारब्ध. (मु.) **दअी का घाला**–दुर्दैवी; कमनशिबी. **दअीमारा**–वि. दैवी अपत्तींत सांपडलेला.

दक़ियानूसी—वि. [अ.] अत्यंत प्राचीन; अतिशय पुरातन.

दक़ीक़ा—पु. [अ.] १ युक्ति; अुपाय. २ सुक्ष्म गोष्ट.

दक्खिन—पु. [सं.] १ दक्षिण दिशा. २ दक्षिणेकडील प्रदेश.

दख़ल—पु. [अ.] १ अधिकार; ताबा. २ हस्तक्षेप; ढवळाढवळ. ३ प्रवेश; शिरकाव.

दख़लयाबी—स्त्री. [अ. + फा.] अधिकार किंवा ताबा मिळविणें.

दख़ील—वि. [अ.] ताबा ठेवणारा. **दख़िलकार**–पु. बारा वर्षांच्या वहिवाटीचा हक्क सांगणारा.

दगड़—पु. [?] नगारा.

दगदगा—पु. [अ.] १ भय; भीति. २ संशय; शंका; धुगधुग. ३ अेक कंदील. **दगदगी**–स्त्री.

दगधना—क्रि. अ. [सं.] जळणें. क्रि. स. १ जाळणें. २ दुःख देणें.

दगना—क्रि.अ.[सं.]१सुटणें (बंदूक, तोफ अि.). २ करपणें; जळून जाणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

३ डागळलें जाणें; डाग पडणें. ४ प्रसिद्ध; प्रख्यात होणें. [विलंब.

दगर-रा*—पु. [सं.] अुशीर;

दग़ल—पु. [अ.] १ दगा; कपट; धोका. २ वहाणा. [अंगरखा.

दगला—पु. [?] डगला; जाड

दगहा—वि. [सं.] १ प्रेताला अग्नि देणारा व क्रियाकर्म करणारा. २ डाग पडलेला.

दगहा—वि. [सं.] डाग दिलेला; चरका दिलेला. [२ फसवणूक.

दग़ा—स्त्री. [अ.] १ कपट; धोका.

दग़ादार, दग़ावाज़—वि. [अ. + फा.] दगावाज; कपटी.

दगैल—वि. [अ.] १ डागळलेला. २ दोष असलेला. पु. दगाबाज.

दचकना—क्रि. अ. [अनु.] १ ठेच किंवा धक्का लागणें. २ दबणें. ३ हिसका बसणें. क्रि. स. १ धक्का देणें. २ दाबणें. [खालीं येणें.

दचना—क्रि. अ. [अनु.] पडणें;

दच्छकुमारी*—स्त्री.[सं.] पार्वती.

दढ़ियल—वि. [सं.] दाढी राखणारा; दाढीवाला.

दतवन, दतुअन, दतुवन—स्त्री. [सं.] १ दातवण (बाभूळ, लिंब अि.चें). २ तोंड धुणें. [सासरा.

ददिया ससुर—पु. [सं.] आजे-

ददिहाल—पु. [अनु.] कूळ; वंश.

ददोरा—पु. [सं.] गांध.

दध-धि—पु. [सं.] १ दही. २ वस्त्र; कपडा.

दधि*—पु. [सं.] समुद्र.

दधिकाँदो—पु. [सं.] गोकुळ अष्टमीच्या दिवशीं दह्यांत हळद मिसळून अेकमेकांचे अंगावर फेंकतात तो अुत्सव.

दधिसुत—पु. [सं.] १ कमळ. २ चंद्र. ३ मोती. ४ विष.

दधिसुत—पु. [सं.] लोणी.

दपटना—क्रि. अ. [सं.] दटावणें; दरडावणें. दपेट-स्त्री. दटावणी; दरडावणी. [घमेंड.

दप्पु*—पु. [सं.] दर्प; अहंकार;

दफ़्तर, दप्तर—पु. [फा.] १ कचेरी; कार्यालय. २ सविस्तर वृत्तान्त.

दफ़्ती—स्त्री. [अ.] पुठ्ठा (पुस्तकाचा); पुष्टीपत्र.

दफ़्नाना—क्रि. स. [अ.] पुरणें; गाडणें. दफ़न-पु. प्रेत पुरण्याचा विधि.

दफ़ा—स्त्री. [अ.] १ वेळा; खेपा. २ कायद्याचें कलम. वि. दूर केलेला; तिरस्कृत. (मु.) दफ़ा लगाना-कायद्याचे कलमाखालीं खटला भरणें.

दफ़ादार—पु. [अ. + फा.] नाअीक; फौजदार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दफ़ीना—पु. [अ.] पुरलेलें धन.
दफ़्तरी—पु. [अ.] बुक बाअिंडर.
दबंग—वि. [सं.] प्रभावशाली; रुबाबदार.
दबगर—पु. [दे.] १कातड्याचें बुधलें बनविणारा. २ ढाल बनविणारा.
दबना—क्रि. अ. [सं.] १ दबणें; चेपलें जाणें. २ टिकाव न धरणें; मागें हटणें. ३ लाचार होणें. ४ फिक्कें पडणें. ५ वजन पडल्यामुळें नम्र होणें. ६ लाजणें; संकोच करणें. (मु.) दबी ज़बान से कहना–ध्वनित करणें; स्पष्ट न बोलणें.
दबसट—पु. [सं.] दाब; दडपण.
दबाना—क्रि. स. [सं.] १ दाबणें; चेपणें. २ मागें हटविणें. ३ दडपण घालणें; दाब आणणें. ४ बळकावणें. ५ असहाय करून सोडणें. ६ पुरणें; गाडणें. ७ दमन करणें. ८ बळकाविणें.
दबाव—पु. [सं.] दाब;दडपण;वजन.
दबीज़—वि. [फा.] दाट; घट्ट.
दबैल—वि. [सं.] १ अंकित; ताबेदार. २ नमून वागणारा.
दबोचना—क्रि. स. [सं.] १ लपविणें; छपविणें. २ झडप घालून दाबणें; दडपणें.
दबोरना*—क्रि. स. [सं.] १ समोर अुभें राहूं न देणें. २ दाबणें.

दम—पु. [सं.] १ संगम. २ शिक्षा. ३ घर. ४ चिलखत.
दम—पु. [फा.] १ श्वास; दम. २ चिलिमीचा दम; झुरका. (मु.) दम अुखड़ना–श्वास थांबणें. दम घोंटकर मारना–गळा दाबून मारणें. दम खींचना–१ गप्प बसणें. २ श्वास घेणें. दम घुटना–श्वास कोंडणें. दम तोड़ना–शेवटचा श्वास घेणें. दम फूलना–दम लागणें; धापा टाकणें. दम भरना–अभिमानपूर्वक अेखाद्याची स्तुति करणें. दम मारना, दम लेना–विसांवा घेणें. दम खुश्क होना अथवा सूखना–भीतीनें गांगरल्यामुळें श्वास थांबणें. नाक में दम आना–नाकीं नअू येणें. दम देना–फसविणें. (यौ.) दम झांसा–फसवणूक. दम दिलासा अथवा दमपट्टी–खोटी आशा.
दमकना—क्रि. अ. [सं.] चकाकणें; लकलकणें. दमक–स्त्री. तेज; चमक.
दमकल—स्त्री. [फा.+सं.]१आगीचा बंब. २पाणी हापसण्याचा बंब. ३पंप. दमकला–पु. रंग किंवा गुलाबपाणी शिंपण्याचें पिचकारी असलेलें भांडें.
दमख़म—पु. [फा.] १ दृढता; मजबुती. २ जीवनशक्ति; प्राण. ३ तलवारीचें पातें किंवा धार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दमचूल्हा—पु. [सं.] लोखंडी शेगडी. [फसवणूक.

दमदिलासा—पु. [फा.] थाप; **दमन**—पु. [सं.] १ दडपून टाकणें. २ संयम. ३ शिक्षा.

दमवाज़—वि. [फा.] फूस देणारा.

दमाद—पु. [सं.] जावअी.

दमामा—पु. [फा.] नगारा.

दमारि*—पु. [सं.] वणवा; दावानल. [नाहींसें करणारा.

दमैया*—वि. [सं.] हरणारा;

दयानत—स्त्री. [अ.] दानत; अिमान; विश्वासूपणा. [विश्वास्.

दयानतदार—वि. [अ. + फा.]

दयाना*—क्रि. अ. [सं.] द्रवणें; दयाळू होणें. [२ दयेस पात्र.

दयावना*—वि. पु. [सं.] १ दीन.

दयिना—स्त्री. [सं.] पत्नी; बायको.

दरआमद—स्त्री. [फा.] १ आगमन; आंत येणें. २ मालाची आयात.

दर—पु. [सं.] १ भेग; फट. २ दरी; गुंफा; कंदरा. ३ भीति. ४ शंख.

दर—पु. [सं.] दल; झुंड; समूह.

दर—पु. [फा.] दार; दरवाजा. स्त्री. १ दर; भाव. २ पुरावा. (मु.) दर दर मारा मारा फिरना—दारोदार हिंडणें.

दरकना—क्रि. अ. [सं.] अुलणें; फाटणें.

दरकाना—क्रि.स. [सं.] फाडणें.

दरका—पु.१ भेग; चीर. २ मार; तडाखा.

दरकार—वि. [फा.] आवश्यक; जरूरीचा. स्त्री. जरूरी; आवश्यकता.

दर-किनार—क्रि. वि. [फा.] वेगळें; बाजूला. [दरमजल.

दरकूच—क्रि. वि. [फा.] मजल

दरख़्वास्त—स्त्री. [फा.] १विनंति; प्रार्थना. २ अर्ज; विनंतीपत्र.

दरख़्त—पु. [फा.] वृक्ष; झाड.

दरगाह—स्त्री. [फा.] १ दरगा (मुसलमानांचें समाधिस्थान). २ अुंबरठा; प्रवेशद्वार. ३ दरबार; कचेरी.

दर-गुज़र—वि. [फा.] १ वेगळा; अलग. २ माफी मिळालेला.

दरज—स्त्री. [सं.] भेग; चीर; फट.

दरद, दर्द—पु. [फा.] १ पीडा; वेदना; दुःख. २ दया; करुणा.

दर-दर—क्रि. वि. [फा.] दारोदार; घरोघर.

दरदराना—क्रि. स. [सं.] भरडणें; ठेचणें. दरदरा—वि. भरड दळलेला.

दरना—क्रि. स. [सं.] १ दळणें. २ चेचणें. ३ नाश करणें.

दरप*—पु. [सं.] दर्प; घमेंड.

दरपना—क्रि. अ. [सं.] १ संतापणें; रागावणें. २ गर्व करणें; घमेंड करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दरपनी—स्त्री. [सं.] लहान आरसा.

दर-पेश—क्रि. वि. [फा.] पुढें; समोर.

दर-पै—क्रि.वि. [फा.]अेखाद्याच्या पाठीमागें; अेखाद्याच्या शोधांत. (मु.) **किसी के दर-पै होना**–अेखाद्याच्या पाठीस लागणें; अेखाद्याला त्रास देणें.

दरब, दर्ब*—पु. [सं.] १ धन; द्रव्य. २ सोनें चांदी अि. धातू.

दरबा—पु. [फा.] खुराडें; खोपा; कबुतरखाना.

दरबान—पु. [फा.] पहारेकरी; द्वारपाल. **दरबानी**–स्त्री. पहारा; पहारेकऱ्याचें काम.

दरभ—पु. [सं.] दर्भ.

दरमा—पु. [दे.] चटअी.

दरमान—पु. [फा.] १ औषध; दवा. २ चिकित्सा; अुपाय.

दरमाहा—पु. [फा.] दरमहा; मासिक वेतन.

दरमियान—पु. [फा.] मध्य. क्रि. वि. दरम्यान; मध्यंतरीं.

दरमियानी—वि. [फा.] मधला. पु. समेट घटवून आणणारी व्यक्ति; मध्यस्थ.

दरवेश—पु. [फा.] १ फकीर; [दरवेशी. २ भिकारी.

दरस—पु. [सं.] १ ओझरती भेट; दृष्टादृष्ट. २ रूप; सौंदर्य. ३ दर्शन.

दरसना*—क्रि. अ. [सं.] दृष्टीस पडणें. क्रि. स. पाहणें. [दर्पण.

दरशनी-सनी—स्त्री.[सं.]आरसा;

दरसाना—क्रि. स. [सं.] दर्शविणें; दाखविणें. [कप्पा.

दराज—स्त्री. [अि.] टेबलाचा खण;

दराज़—वि. [फा.] मोठा.

दराज—स्त्री. [सं.] भेग; फट.

दरारना—क्रि. अ.[सं.] भेग पडणें; फाटणें. **दरार**–स्त्री. चीर; फट; भेग.

दरारा—पु. [सं.] रेटा; धक्का.

दरिंदा—पु. [फा.] हिंसक पशू.

दरिया—पु. [फा.] १ नदी.२ समुद्र. **दरियाअी**–वि. १ नदीसंबंधी; नदीजवळचा. २ समुद्रासंबंधी.

दरियादिल—वि. [फा.] अुदार.

दरियाफ़्त—वि. [फा.] ज्ञात; माहितीचा; पत्ता लागलेला.

दरिया-बरार—पु. [फा.] मळींची जमीन.

दरियाबुर्द—पु. [फा.] नदीच्या प्रवाहानें वाहून गेलेली जमीन.

दरी—स्त्री. [सं.] १ दरी. २ गुंफा.

दरी—स्त्री. [सं.] सतरंजी.

दरीख़ाना—पु. [सं.+फा.] पुष्कळ दरवाजे असलेलें घर.

दरीचा—पु. [फा.] १ झरोका; खिडकी. २ खिडकी जवळची बसण्याची जागा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दरीबा—पु. [फा.] पानतंबाखूचें दुकान किंवा बाजार.

दरेग़—पु. [फा.] १ दुःख; खेद. २ पश्चात्ताप. ३ कमतरता; अुणीव.

दरेरना—क्रि. स. [सं.] चेंदामेंदा करणें; रगडणें; वाटणें.

दरेरा—पु. [सं.] १ रेटा; धक्का. २ पाण्याची ओढ.

दरोग़—पु. [फा.] खोटें; असत्य. **दरोग़हलफ़ी**–स्त्री. खरें बोलण्याची शपथ घेअून खोटें बोलणें (विशेषतः कोर्टांत).

दर्ज़—वि. [फा.] नमूद; लिखित.

दर्ज़—स्त्री. [फा.] भेग; फट.

दर्जा—पु. [अ.] १ पद; दर्जा. २ श्रेणी; वर्ग. ३ हुद्दा.

दर्जी—पु. [फा.] शिंपी.

दर्द—पु. [फा.] १ दुःख; पीडा. २ दया; करुणा. (मु.) **दर्द खाना**–दया दाखविणें.

दर्दनाक—वि. [फा.] करुणाजनक.

दर्दमंद—वि. [फा.] १ दुःखी; पीडित. २ दयाळू.

दर्रा—पु.[फा.] १ डोंगरांतील दरी. २ डोंगरांमधील अरुंद वाट; घाट.

दर्राना—क्रि. अ. [अनु.] वेधडक निघून जाणें.

दल—पु. [सं.] १ पान; दळ. २ फुलाची पाकळी. ३ तमालपत्र. ४ समूह. ५ फाज; सैन्य. ६ गट; पक्ष.

दलक—स्त्री. [अ.] गोधडी.

दलक—स्त्री. [सं.] १ आघातामुळें अुत्पन्न झालेला कंप. २ ठणका; ठसठस. **दलकन**–स्त्री. १ कंप; थरकांप. २ आघात.

दलकना—क्रि. अ. [सं.] १ भेग पडणें; फाटणें. २ सावध होणें. ३ त्रासणें. ४ थरकांप होणें. क्रि. स. भिवविणें.

दलदल—स्त्री. [सं.] दलदल. **दलदला**–वि. दलदलीची.

दलना—क्रि. स. [सं.] १ दळणें. २ वाटणें. ३ चेंदामेंदा करणें; चिरडणें. ४ मळणें. [संघटना.

दलबंदी—स्त्री. [सं. + फा.] पक्ष

दलबल—पु. [सं.] फौजफाटा.

दलबादल—पु. [सं.] १ मेघसमूह. २ मोठी फौज. ३ मोठा मंडप.

दलमलना—क्रि.स. [सं.] १ मळणें; अेकजीव करणें. २ चेंदामेंदा करणें; चिरडणें. ३ नाश करणें.

दलहन—पु. [सं.] डाळीचीं धान्यें.

दलान, दालान—पु. [फा.] दालन. [वि. दरिद्री.

दलिद्दर—पु. [सं.] दारिद्र्य.

दलिया—पु. [सं.] १ भरडलेलें धान्य. २ रवा.

दलील—स्त्री. [अ.] १ युक्तिवाद. २ वादविवाद.

दव—पु. [सं.] १ दावाग्नि. २ जंगल. ३ अग्नि.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दवकैया—पु. [सं.] जरीची तार तयार करण्यासाठीं सोनें, रुपें ठोकून पत्रा तयार करणारा.

दवन*—पु. [सं.] नाश; पाडाव.

दवनी—स्त्री.[सं.] धान्याची मळणी.

दवरिया*—स्त्री. [सं.] वणवा; दावाग्नि. [वणवा; दावाग्नि.

दवागि, दवागिन—स्त्री. [सं.]

दवा, दवाअी—स्त्री. [अ.] १ औषध. २ अुपचार; अिलाज.

दवात—स्त्री. [अ.] दौत.

दवामी—वि. [अ.] चिरकाल टिकणारा; स्थायी.

दवामीबंदोबस्त—पु. [अ. + फा.] कायमधारापद्धति.

दवारी*—स्त्री. [सं.] दावानल.

दशहरा—पु. [सं.] १ ज्येष्ठ शुद्ध दशमी (यास गंगादशहरा असें म्हणतात). २ विजयादशमी.

दशाह—पु. [सं.] मृतकाचा दहावा दिवस.

दस—वि. [सं.] दहा.

दसन*—पु. [सं.] १ दांत. २ कवच. ३ शिखर.

दसना—क्रि. अ. [सं.] पसरणें; फैलावणें. क्रि. स. पसरणें; अंथरूण घालणें. पु. बिछाना; अंथरूण.

दसमाथ*—पु. [सं.] दहा शिरें असलेला रावण.

दसी—स्त्री. [सं.] १ वस्त्राचा शेवटचा भाग; दशा. २ कापडाचें ठाण.

दस्तंदाज़ी—स्त्री. [फा.] हस्तक्षेप; ढवळाढवळ; लुडबुड.

दस्त—पु. [फा.] १ जुलाबाचें औषध; रेचक. २ जुलाब. ३ हात.

दस्तक—स्त्री. [फा.] १ टिचकी; दार ठोठावणें. २ महसूलवसुलीसाठीं अटक किंवा वसुलीचा परवाना. ३ मालवाहतुकीचा परवाना. ४ महसूल.

दस्तकार—पु. [फा.] हस्तकौशल्याचें काम करणारा; कारागीर.
दस्तकारी—स्त्री. हस्तकौशल्य; शिल्पकला. [सही.

दस्तख़त—पु. [फा.] हस्ताक्षर;

दस्तगीर—वि. [फा.] संकटांत साहाय्य करणारा.

दस्तबरदार—वि. [फा.] अेखाद्या वस्तूवरील आपला तावा सोडणारा.

दस्तयाब—वि. [फा.] हस्तगत; प्राप्त.

दस्तरख़ान-ख़्वान—पु. [फा.] जेवणाच्या वेळीं ताटाखालीं अंथरावयाची चादर.

दस्ता—पु. [फा.] १ मूठ (काठी किंवा शस्त्र). २ फुलांचा गुच्छ. ३ कागदाचा दस्ता. ४ मूठ (हातांत

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

राहील अितकें). ५ शिपायांची तुकडी.

दस्ताना—पु. [फा.] हातमोजा.

दस्तार—स्त्री. [फा.] पगडी.

दस्तार-बंद—पु. [फा.] पगडी बांधणारा.

दस्तावर—वि. [फा.] रेचक.

दस्ती—वि. [फा.] हाताचें. स्त्री. १ मशाल. २ लहान मूठ. ३ लहान कलमदान.

दस्तूर—पु. [फा.] १ पद्धत; वहिवाट; चाल. २ नियम; कायदा. ३ पारशी धर्मगुरु. [कमिशन.

दस्तूरी—स्त्री. [फा.] दलाली;

दह—वि. [फा.] दहा (संख्या).

दह—पु. [सं.] डोह; खोल पाण्याची जागा.

दह—स्त्री. [सं.] जाळ;आगीचा डोंब.

दहकना—क्रि. अ. [सं.] १ चेतणें; पेट घेणें; भडकणें. २ अंग तापणें.

दहकाना—क्रि. स. [सं.] चेतविणें; पेटविणें; शिलगावणें.

दहड़दहड़—क्रि. वि. [सं.] धडाडून (पेटणें).

दहना—क्रि. अ. [सं.] १ जळणें; भस्म होणें. २ रागावणें; जळफळणें. क्रि. स. १ जाळणें. २ दुःख देणें.

दहना—क्रि. अ. [सं.] रुतणें; खचणें.

दहनि*—स्त्री. [सं.] दहन; जळणें.

दहपटना—क्रि. स. [फा.] अुध्वस्त करणें; जमीनदोस्त करणें. दहपट—वि. १ अुध्वस्त; जमीनदोस्त. २ तुडविलेला; पायाखालीं चिरडलेला. [कुंड.

दहर—पु. [सं.] १ डोह. २ हौद;

दहरना*—क्रि. अ. [सं.] थरकांप होणें; भयभीत होणें.

दहलना—क्रि. अ. [सं.] थरकांप होणें. दहल—स्त्री. थरकांप.

दहला—पु. [फा.] दश्या (पत्त्यांतील). [विणें.

दहलाना—क्रि. स. [सं.] भिव-

दहलीज़—स्त्री. [फा.] अुंबरा; अुंबरठा.

दहा—पु. [फा.] १ मोहरमचा महिना. २ मोहरमचे दहा दिवस. ३ तावूत.

दहाअी—स्त्री. [फा.] १ दहावा; दशांश. २ संख्येंतील 'दहं' स्थान.

दहाड़ना—क्रि. अ. [अनु.] गर्जना करणें; किंकाळी फोडणें. (मु.) दहाड़ मारना—१ किंकाळी फोडणें. २ धाय मोकलून रडणें; मोठ्यानें रडणें. दहाड़—स्त्री. १ हिंस्र पशूची गर्जना; किंकाळी. २ आर्तस्वर.

दहाना—पु. [फा.] १ बंद तोंड. २ नदीचें मुख. ३ मोरी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दहिना—वि. [सं.] अुजवा.

दहिने—क्रि. वि. [सं.] अुजवीकडे. (मु.) दहिने होना–अनुकूल होणें. (यौ.) दहिने बाअें–दोन्ही बाजूंस.

दहु*—अव्य. [सं.] १किंवा;अथवा. २ कदाचित्.

दहेंड़ी—स्त्री. [सं.] दही विरज-ण्याचें मातीचें भांडें.

दहेज़—पु. [अ.] हुंडा, आंदण अि. लग्नांत वरपक्षास दिलें जाणारें धन.

दाँ—पु. [फा.] जाणणारा; तज्ज्ञ; माहितगार.

दाँत—पु. [सं.] दांत. (मु.) दाँतो अुँगली काटना किंवा दाँतो तले अुँगली दबाना–१चकित होणें; मुग्ध होणें. २ खेद प्रकट करणें. दाँत काटी रोटी–जीवश्वकंठश्व मैत्री. दाँत चबाना–रागानें दांत खाणें. दाँत पीसना–रागानें दांत खाणें. दाँत तोड़ना–हैराण करणें. दाँत बैठ जाना–दांतखीळ बसणें. दाँतोंमें तिनका लेना–दांतीं तृण धरणें.

दाँताकिटकिट—स्त्री. [सं.+अनु.] १ बाचाबाची; झगडा. २शिवीगाळ.

दांति—स्त्री. [सं.] १ अिंद्रिय-निग्रह; अिंद्रियदमन. २ अधीनता. ३ नम्रता; विनय.

दाँती—स्त्री. [सं.] कोयता; विळा.

दाँती—स्त्री. [सं.] बत्तिशी (दंतपंक्ति).

दाँवरी—स्त्री. [सं.] दावें; दोर.

दाअुँ—पु. [सं.] पाळी; खेप.

दाअू—पु. [सं.] १ वडील भाअू. २ कृष्णाचा वडील भाअू बलदेव.

दाख*—स्त्री. [सं.] १ द्राक्ष. २ मनुका. ३ वेदाणा; किसमीस.

दाख़िल—वि. [अ.] १ हजर; दाखल झालेला. २ शिरकाव झालेला. ३ मिसळलेला; भाग घेतलेला. (मु.) दाख़िल करना–दाखल करणें; जमा करणें.

दाख़िल-ख़ारिज—पु. [अ.+फा.] सरकारी कागदपत्रांत संपत्तीच्या वारसांच्या नांवाची केलेली नोंद.

दाख़ल-दफ़्तर—वि. [अ.+फा.] निकालांत निघालेला; दप्तरीं जमा झालेला (कागद).

दाख़िला—पु. [अ.] प्रवेश; शिरकाव.

दाग़—पु. [फा.] १ डाग; डागळ-ल्याची खूण. २अग्निसंस्कार.३ दाह.

दागना—क्रि. स. [फा.] १ डाग पाडणें.२पोळविणें;डागणें. ३जाळणें. ४ डागणें (बंदूक, तोफ).

दागवेल—स्त्री. [फा.+सं.] १ पाया खोदण्यासाठीं आंखलेल्या रेघा. २ पाया.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दाघ*—पु. [सं.] १ अुष्णता. २ अीर्ष्या; मत्सर.

दाजन-झन*—स्त्री. [सं.] १दाह. २ अीर्षा. [२ द्वेष करणें.

दाजना*—क्रि. अ. [सं.] १जळणें.

दाड़िम—पु. [सं.] डाळिंब.

दाढ़—स्त्री. [सं.] डरकाळी; गर्जना.

दाढ़ना*—क्रि. स. [सं.] जाळणें; भस्म करणें.

दाढ़ीजार—पु. [सं.] १ दाढी जळालेला. २ अेक शिवी (स्त्रिया रागावल्यावर पुरुषांना देतात).

दात, दातार*—पु. [सं.] दाता; देणारा. [दांतवण.

दातुन, दातौन—स्त्री. [सं.]

दाद—स्त्री. [सं.] अेक चर्मरोग; गजकर्ण.

दाद—स्त्री.[फा.] न्याय; दाद. (मु.) दाद देना–१ न्याय करणें. २ स्तुति करणें.

दादनी—स्त्री. [फा.] १ परत फेडीची रक्कम. २ ऋण; कर्ज.

दादा—पु. [सं.] आजोबा (वडिलांचे वडील). २ थोरला भाअू. ३ वृद्धांसाठीं आदरसूचक शब्द. दादी–स्त्री. आजी. [मागणारा.

दादा—पु. [फा.] फिर्यादी; दाद

दादु*—स्त्री. [सं.] गजकर्ण.

दादुर—पु. [सं.] बेडूक.

दाध*—स्त्री. [सं.] दाह; दुःख; ताप. [नष्ट करणें.

दाधना*—क्रि. स. [सं.] जाळणें;

दान—पु. [सं.] १ दान. २ देण्यांत आलेली वस्तू. ३ कर; वसूल.

दान-दाँ—वि. [फा.] १ ज्ञाता; माहितगार. २ आश्रयदाता.

दानवारि—पु. [सं.] हत्तीचा मद.

दाना—पु. [फा.] १ धान्याचा कण. २ धान्य. ३ भाजलेलें धान्य. ४ बी. ५ दाणा (मोती अि.). ६ मणी. ७ रवा. ८ कण. (मु.) दाने दाने को तरसना–खावयास न मिळणें. दाने दाने को मुहताज–अत्यंत गरीब.

दाना—वि. [फा.] १ बुद्धिमान्; हुषार. २ ज्ञानी. ३ चतुर.

दानाअी—स्त्री [फा.] बुद्धिमत्ता; हुशारी.

दानादानी—पु. [फा. + सं.] १ खाणें पिणें. २ अुपजीविका.

दानिश—स्त्री. [फा.] अक्कल; हुशारी.

दानिशमंद—वि. [फा.] बुद्धिवान्; समजूतदार. दानिशमंदी–स्त्री. बुद्धिमत्ता. [रवाळ.

दानेदार—वि. [फा.] दाणेदार;

दानी—वि. [सं.] अुदार; दानशूर.

दानौ*—पु. [सं.] दानव.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दाप—पु. [सं.] १ दर्प; अहंकार. २ ताकद; शक्ति. ३ राग; क्रोध. ४ उत्साह. ५ दुःख; मनस्ताप.

दापना*—क्रि. स. [सं.] १ दाबणें. २ मनाअी करणें.

दाम—पु. [सं.] १ दोरी. २ माळ; लड. ३ समूह; रास.

दाम—पु. [सं.] १ मूल्य; किंमत. २ धन. ३ रुपया. (मु.) **दाम चुकाना**–किंमत देणें; पैसे देणें.

दाम—पु. [फा.] पाश; बंधन.

दामन—पु. [फा.] १ पदर; अंचल. २ डोंगराचा पायथा. ३ कोट; अंगरखा अि.चा खालचा भाग.

दामाद—पु. [फा.] जांवअी.

दामी—स्त्री. [सं.] महसूल; कर. वि. बहुमोल. [२ पाळी.

दायँ-य—पु. [सं.] १ खेप; वेळ.

दायज-जा—पु. [सं.] हुंडा.

दायर—वि. [अ.] १ रुजू; दाखल (दावा, फिर्याद). २ चालता; फिरता. (मु.) **दायर करना**–फिर्याद दाखल करणें.

दायरा—पु. [अ.] घेर; परीघ; वर्तुळ.

दाया—स्त्री. [फा.] दाअी.

दाया*—स्त्री. [सं.] दया; कृपा.

दायाद—पु. [सं.] १ वांटेकरी (संपत्तीचा). २ गोत्रज. ३ मुलगा. वि. वांटेकरी.

दायित्व—पु. [सं.] जबाबदारी.

दायें—क्रि. वि. [सं.] अुजवीकडे. (मु.) **दायें होना**–अनुकूल होणें; प्रसन्न होणें.

दारचीनी—स्त्री. [सं.] दालचिनी.

दारमदार—पु. [फा.] १ आधार; आश्रय. २ अवलंब; आसरा.

दारि*—स्त्री. [सं.] डाळ.

दारिअुँ*—पु. [सं.] १ डाळिंब. २ वेलदोडा.

दारिका*—स्त्री. [सं.] १ बालिका; मुलगी. २ कन्या. [निर्धनता.

दारिद*—पु. [सं.] दारिद्र्य; गरीबी;

दारू—स्त्री. [फा.] १ मद्य; दारु. २ औषध. ३ बंदुकीची दारू.

दारोग़ा—पु. [फा.] फौजदार.

दाल—स्त्री. [सं.] डाळ.

दालमोट—स्त्री. [सं.] खारी डाळ; तळलेली मसालेदार डाळ.

दावँ—पु. [सं.] १ पाळी; खेप; फेरा. २ संधि; योग. ३ डाव; पेंच. ४ कपट; युक्ति.

दावँना-वना—क्रि. स. [सं.] मळणें (धान्य).

दावत—स्त्री. [अ.] मेजवानी.

दावा—पु. [अ.] १ हक्क; दावा; अधिकार. २ फिर्याद. ३ आरोप. ४ ठांसून सांगणें. (मु.) **दावा करना**–१ठासून सांगणें; निश्चयपूर्वक सांगणें. २ दावा, फिर्याद करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दावा—स्त्री. [सं.] वणवा.

दावात—स्त्री. [अ.] दौत.

दावादार—पु. [अ.+फा.] दावेदार; हक्क सांगणारा. [वृत्तांत.

दास्तान—स्त्री. [फा.] कहाणी;

दाहना-हिना—वि. [सं.] अुजवा.

दिअली—स्त्री. [सं.] १ पणती. २ जखमेवरील खपली.

दिआ—पु. [सं.] दिवा; पंती.

दिक़्—स्त्री. [सं.] दिशा; बाजू.

दिक़—वि. [अ.] १ त्रस्त; हैराण. २ अस्वस्थ; आजारी. (मु.) दिक़ करना-त्रास देणें; सतावणें. पु. क्षयरोग.

दिक़्कत—स्त्री. [अ.] १ अडचण. २ त्रास; संकट. ३ कठिणता.

दिखलाना—क्रि. स. [सं.] दाखविणें. **दिखलाअी**—स्त्री. पाहण्याची किंवा तपासण्याची फी.

दिखहार*—पु. [सं.] दर्शक; पाहणारा. [वरपांगी.

दिखावटी—वि. [सं.] दिखाअू;

दिखावा—पु. [सं.] अवडंबर; देखावा; ढोंग; दिखाअूपणा.

दिखैया*—पु. [सं.] १ पाहणारा; प्रेक्षक. २ दाखविणारा.

दिखौआ—वि. [सं.] दिखाअू; बाह्यात्कारी.

दिगर—वि. [फा.] अन्य; दुसरा.

दिग्घ*—वि. [सं.] दीर्घ; लांब.

दिठाना—क्रि. अ. [सं.] दृष्ट लागणें. क्रि.स. दृष्ट लावणें. **दिठौना**—पु. तीट (दृष्ट लागूं नये हणून).

दिढ़*—वि. [सं.] दृढ; मजबूत.

दिढ़ाना—क्रि. स. [सं.] दृढ करणें.

दिन—पु. [सं.] दिवस. (मु.) **दिन चढ़ना** अथवा **निकलना**—सूर्योदय होणें. **दिन छिपना** अथवा **डूबना**—सूर्य मावळणें. **दिन ढलना**—संध्याकाळ होणें. **दिन दूना रात चौगुना होना**—१ शुक्लेंदुवत् वृद्धिंगत होणें. २ भरभराट होणें. **दिन दहाड़े**—दिवसा ढवळ्या; भर दिवसा. **दिन काटना** अथवा **पूरे करना**—१ वेळ घालविणें. २ गुजराण करणें; निर्वाह करणें.

दिनराअि*—पु. [सं.] सूर्य. [पदार्थ.

दिनाअी*—स्त्री. [सं.] विषारी

दिनार—पु. [फा.] मोहोर (नाणें). वि. जुना.

दिनौंधी—स्त्री. [सं.] दिवसा न दिसणें; दिनांधत्व (रोग).

दिपति*—स्त्री. [सं.] दीप्ति; प्रकाश; तेज. [चकाकणें.

दिपना*—क्रि. अ. [सं.] प्रकाशणें;

दिब*—पु. [सं.] दिव्य; परीक्षा.

दिमाग़—पु. [अ.] १ मेंदू; मस्तिष्क. २ बुद्धि; अक्कल. **दिमाग़ी**—वि. बौद्धिक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दिमाग़दार—वि. [अ. + फा.] १ बुद्धिमान्. २ गर्विष्ठ. [ठाणअी.

दियट—स्त्री. [सं.] ठाणवअी;

दियना*—पु.[सं.] दिवा. [जमीन.

दियारा—पु. [फा.] मळींची

दिरम—पु. [अ.] १ चांदीचें अेक नाणें. २ साडेतीन मासे वजन.

दिरद*—पु. [सं.] हत्ती. [अुपचार.

दिरमान—पु. [फा.] अिलाज;

दिल—पु. [फा.] १ हृदय; अंतःकरण. २ मन. (मु.) दिल कड़ा करना–हिंमत बांधणें. दिल का बादशाह–१ अत्यंत अुदार. २ लहरी. दिल के फफोले फोड़ना–आपला राग काढणें. दिल देना–प्रेम करणें. दिल से–मनापासून; मन लावून. [र्षक; मनोहर.

दिलकश-शा—वि. [फा.] आक-

दिलगीर—वि. [फा.] १ अुदास. २ दुःखी.

दिलचला—वि. [फा. + सं.] १ साहसी; धाडसी. २ शूर. ३ स्वच्छंदी.

दिलचस्प—वि. [फा.] मनोवेधक; चित्ताकर्षक. दिलचस्पी–स्त्री:आवड; गोडी.

दिलजमअी—स्त्री. [फा.] १ संतोष. २ मिलाफ. ३ खातरजमा; विश्वास.

दिलजला—वि. [फा.+सं.] जीव पोळलेला; दुःखी.

दिलबर—पु. [फा.] प्रियकर. स्त्री. प्रेयसी; प्रिया.

दिलरुबा—पु. [फा.] प्रियकर; प्रेमपात्र. स्त्री.–प्रियकरी.

दिलवाना, दिलाना—क्रि. स. [सं.] देवविणें.

दिलावर—वि. [फा.] १ शूर; बहादुर. २ अुत्साही.

दिलासा—पु. [फा.] धीर; सांत्वन.

दिली—वि.[फा.]१हार्दिक.२घनिष्ट.

दिलेर—वि. [फा.] १ बहादुर; शूर. २ साहसी. दिलेराना–वि. वीरोचित.

दिल्लगी—स्त्री. [फा. + सं.] थट्टा; मस्करी; विनोद. दिल्लगीबाज़–पु. थट्टेखोर; विनोदी. (मु.) दिल्लगी अुड़ाना–अुपहास करणें.

दिव—पु. [सं.] १ स्वर्ग. २ आकाश. ३ वन. ४ दिवस.

दिवाला—पु. [सं.] दिवाळें. (मु.) दिवाला मारना–दिवाळें काढणें. दिवालिया–वि. दिवाळखोर.

दिष्टि, दिसिटि—स्त्री. [सं.] दृष्टि.

दिस-सि*—स्त्री. [सं.] दिशा.

दिसावर—पु. [सं.] परदेश.

दिसैया*—वि. [सं.] १ पाहणारा. २ दाखविणारा.

दिहंदा—वि. [फा.] दाता; देणारा.

दिहाड़ा—पु. [सं.] १ वाअीट स्थिति. २ दिवस.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दीअट, दीआ—पु. [सं.] दिवा.

दीखना—क्रि. अ. [सं.] दिसणें; दृष्टिगोचर होणें.

दीगर—वि. [फा.] अन्य; दुसरा.

दीघी—स्त्री. [सं.] १ मोठी विहीर. २ तलाव.

दीठ*—स्त्री. [सं.] १ दृष्टि. २ दृष्ट; वाओट नजर. ३ कृपादृष्टि. (मु.) दीठ जलाना–दृष्ट काढणें.

दीदा—पु. [फा.] १ दृष्टि; नजर. २ डोळा. दीदा लगना–मन लावणें. दीदे का पानी ढल जाना–निर्लज्ज बनणें.

दीदार—पु. [फा.] दर्शन; भेट.

दीदा व दानिस्ता—क्रि. वि. [फा.] जाणून बुजून; बुद्धिपुरस्सर.

दीदी—स्त्री. [सं.] वडील बहिणीला हांक मारण्याचें टोपण नांव; अक्का.

दीन—पु. [अ.] धर्म.

दीनदार—वि. [अ.+फा.] धार्मिक; आपल्या धर्मावर श्रद्धा ठेवणारा.

दीन-दुनिया—स्त्री. [अ.] अिहलोक व परलोक.

दीनार—पु. [फा.+सं.] १ सोन्याचा दागिना. २ मोहर; स्वर्णमुद्रा.

दीपत*—स्त्री. [सं.] १ दीप्ति; कांति; चमक. २ कीर्ति; प्रताप.

दीपना*—क्रि. अ. [सं.] चकाकणें; प्रकाशणें. क्रि. स. प्रकाशित करणें.

दीबाचा—पु. [फा.] प्रस्तावना; भूमिका.

दीमक—स्त्री. [फा.] वाळवी (पुस्तकें खराब करणारा किडा).

दीयट-वट—स्त्री. [सं.] १ दिवा ठेवण्याची तिवअी; ठाणअी. २दिवा.

दीया—पु. [सं.] दिवा.

दीयासलाअी—स्त्री. [सं.] आगकाडी. [लांवट. २ मोठा.

दीरघ*—वि. [सं.] १ दीर्घ;

दीर्घश्रुत—वि. [सं.] १ दूरवर अैकूं जाणारा. २ नांवाजलेला; विख्यात.

दीवान—पु. [अ.] १ राजसभा. २ दिवाण; राजाचा मंत्री. ३गज्जल–संग्रह.

दीवाना—वि. [फा.] १ छांदिष्ट; नादी. २ अेखाद्या ध्येयानें वेडा झालेला. [२ दिवाणी कचेरी.

दीवानी—स्त्री. [फा.] १दिवाणगिरी.

दीवार-ल—स्त्री. [फा.] भिंत.

दीवारगीर–पु. १ दिवा ठेवण्यासाठीं भिंतीला केलेली जागा. २ भिंतीला टांगण्याचा दिवा. [नजरेस येणें.

दीसना—क्रि. स. [सं.] दिसणें;

दुंद—पु. [सं.] १ द्वंद; दोन मनुष्यांतील युद्ध अथवा झगडा. २ अुत्पात; अुपद्रव. ३ जोडा; युग्म.

दुंद—पु. [सं.] नगारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दुंबा—पु. [फा.] मेंढा.

दु—वि. [सं.] 'दो' चें संक्षिप्त रूप. (समासांत वापरण्यासाठीं. अ. दुविधा.)

दुआ—स्त्री. [अ.] १ प्रार्थना; विनंति. २ आशीर्वाद.

दुआबा—पु. [फा.] दोआब; दोन नद्यांमधील प्रदेश.

दुआर—पु. [सं.] दरवाजा; द्वार. दुअरिया-स्त्री.

दुआरी—स्त्री.[सं.] लहान दरवाजा.

दुआल—स्त्री. [फा.] १ कातडें. २ कातड्याचा पट्टा. **दुआली**-स्त्री. धार लावण्याचा यंत्राचा पट्टा.

दुकाल—पु. [सं.] दुष्काळ.

दुकूल—पु. [सं.] रेशमी वस्त्र.

दुकेला-पु. [सं.] सोबती असलेला. (यौ.) **अकेला दुकेला**-अेकटा-दुकटा. **दुकेले**-क्रि. वि. दुसऱ्या-बरोबर.

दुक्का—वि. [सं.] जोडी. (यौ.) **अिक्का दुक्का**-अेकटादुकटा.

दुक्की—स्त्री. [सं.] पत्त्यांतील दुरी.

दुखंडा—वि. [सं.] दुमजली.

दुखड़ा—पु. [सं.] १ करुण कहाणी; रडगाणें. २ कष्ट; विपत्ति. (मु.) **दुखड़ा रोना**-स्वतःची करुण कथा सांगणें; दुःख सांगणें.

दुखना—क्रि. अ. [सं.] १ दुखणें; दुखावणें. २ पीडा होणें.

दुखरा*—पु. [सं.] १ दुःखाची कथा. २ संकट; आपत्ति.

दुखारा-री, दुखियारा—वि. [सं.] दुःखी; कष्टी.

दुखौहाँ*—वि. [सं.] दुःखदायक.

दुगअी—स्त्री. [दे.] व्हरांडा.

दुगदुगी—स्त्री.[अनु.] १ छातीच्या मध्यभागाचा खोल भाग. २ अेक दागिना.

दुगना—वि. [सं.] दुप्पट.

दुग्ग*—पु. [सं.] दुर्ग; किल्ला.

दुचंद—वि. [फा.] दुप्पट.

दुचित*—वि. [सं.] १ गोंधळलेला; अस्थिर. २ चिंतायुक्त. **दुचितअी**-स्त्री. आशंका; द्विविधा मनस्थिति.

दुचिताअी*—स्त्री. [सं.] १ संदेह; चित्ताची अस्थिरता. [ब्राह्मणश्रेष्ठ.

दुजेश*—पु. [सं.] द्विजेश;

दुटूक—वि. [सं.] दोन तुकडे झालेला; तुटलेला. (मु.) **दुटूक बात**-थोड्क्यांत पण स्पष्ट कथन.

दुतकारना—क्रि. स. [अनु.] धुडकावून लावणें; झिडकारणें. **दुतकार**-स्त्री. धिक्कार; झिडकार.

दुति—स्त्री. [सं.] १ कांति; तेज. २ शोभा; सौंदर्य. ३ किरण.

दुतिया-तीया*—स्त्री. [सं.] द्वितीया (तिथि).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दुदलाना—क्रि. स. [अनु.] झिडकारणें.

दुधार, दुधैल—वि. [सं.] पुष्कळ दूध देणारी; दुधाळ.

दुधिया, दूधिया—वि. [सं.] १ दुधाच्या रंगाचा. २ दुधाचा; दूध मिसळलेला.

दुनवना*—क्रि.अ. [सं.] दुमडणें.

दुनियाँ*—स्त्री. [अ.] जग. (यौ.) दीन-दुनिया-लोक परलोक.

दुनियादार—वि. [अ. + फा.] १संसारांत गुरफटलेला. २व्यवहारकुशल. दुनियादारी-स्त्री. प्रपंच; व्यवहार (कार्य साधून घेण्याचा).

दुनियासाज़—वि. [अ. + फा.] व्यवहारचतुर.

दुनी*—स्त्री. [अ.] दुनिया; जग.

दुपट्टा—पु. [सं.] दुपेटा; अुपरणें. (मु.) दुप्पटा तानकर सोना-निश्चिंत झोपणें; पांघरूण घेअून स्वस्थ झोपणें.

दुपहर, दुपहरिया, दुपहरी—स्त्री. [सं.] दुपार.

दुफ़सली—वि. [सं. + अ.] दोन्ही हंगामांत होणारें पीक.

दुबधा—स्त्री. [सं.] १ बुचकळा; द्विधा चित्त; अनिश्चितपणा. २ संदेह; संशय. ३ चिंता; काळजी.

दुबराना—क्रि. अ. [सं.] दुबळें होणें; क्षीण होणें.

दुबला—वि. [सं.] १ दुबळा; अशक्त. २ सडपातळ; कृश. दुबलापन-पु. क्षीणता; कृशता.

दुबारा, दोबारा—क्रि. वि. [फा.] दुसऱ्यांदा; फिरून. [मजली.

दुमंज़िला—वि. [सं.+फा.] दोन

दुम—स्त्री. [फा.] शेपूट. [आअी.

दुमाता-वि. स्त्री. [सं.] सावत्र

दुरद, द्विरद*—पु. [सं.] हत्ती.

दुरदाम*—वि. [सं.] दुर्दम; कष्टसाध्य. [कावणें; झिडकारणें.

दुरदुराना—क्रि. स. [सं.] धुड-

दुरना*—क्रि. अ. [सं.] दूर होणें; नजरेआड होणें; छिपणें.

दुरपदी*—स्त्री. [सं.] द्रौपदी.

दुरमुस—पु. [सं.] चोपणी; पिटणी; ठोकणी.

दुराना—क्रि. अ. [सं.] १ दूर असणें; लांब असणें. २ छिपून राहणें. क्रि. स. १ दूर करणें. २ टाकणें; सोडणें. ३ लपविणें; गुप्त ठेवणें.

दुराव—पु. [सं.] १ गुपित; गौप्य. २ कपट.

दुरुखा—वि. [सं.+फा.] १ दोन्ही बाजूंस तोंडें असलेला; दोमुखी. २ दोन्ही बाजूंस दोन रंग असलेला.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दुरुस्त—वि. [फा.] १ चांगल्या स्थितींत असलेला. २ योग्य; उचित. ३ नीट; व्यवस्थित. **दुरुस्ती** स्त्री. सुधारणा; दुरुस्ती.

दुरुह—वि. [सं.] दुर्बोध; गूढ.

दुरेफ, द्विरेफ—पु. [सं.] भ्रमर; भुंगा.

दुर्गत—वि. [सं.] दुर्गतीस प्राप्त झालेला; दरिद्री. स्त्री. दुर्गती.

दुर्गपाल, दुर्गाध्यक्ष—पु. [सं.] किल्लेदार.

दुर्घटना—स्त्री. [सं.] १ अपघात. २ संकट; आपत्ति.

दुर्र—पु. [अ.] मोतीं.

दुर्रा—पु. [फा.] चाबूक.

दुलत्ती—स्त्री. [सं.] दुगाणी.

दुलभ*—वि. [सं.] दुर्लभ; दुर्मिळ.

दुलहन, दुलहिया, दुलही—स्त्री. [सं.] नवविवाहित स्त्री; नवरी मुलगी. [सुलगा; नवरा. २ पति.

दुलहा, दूल्हा—पु. [सं.] १ नवरा

दुलहेटा—पु.[दे.] लाडका मुलगा.

दुलारना—क्रि. स. [सं.] लाड करणें. **दुलार**-पु. लाड; प्रेम. **दुलारा**-वि. लाडका; प्रिय.

दुशवार—वि. [फा.] १ अवघड; कठीण. २ दुस्सह; असह्य.

दुशाला—पु. [सं.+फा.] शाल.

दुशासन*—पु. [सं.] दुःशासन (धृतराष्ट्राचा पुत्र).

दुश्मन—पु. [फा.] दुष्मन; शत्रु. **दुश्मनी**-स्त्री. वैर; शत्रुता.

दुसरिहा*—वि.[सं.] १ जोडीदार; मित्र. २ प्रतिस्पर्धी.

दुसाल—पु. [सं.] आरपार भोंक.

दुसूती—स्त्री. [सं.] अेक प्रकारची चादर.

दुसेजा—पु. [सं.] मोठा पलंग.

दुहता—पु. [सं.] दोहित्र; नातू; मुलीचा मुलगा.

दुहत्था—वि. [सं.] दोन्ही हातांनीं केलेलें; दुहाती (काम).

दुहना—क्रि. स. [सं.] १ धार काढणें; दूध काढणें. २ पिळून काढणें; निःसत्त्व करणें.

दुहनी—स्त्री. [सं.] धार काढण्याचें भांडें.

दुहाई, दुहावनी—स्त्री. [सं.] १ धार काढण्याचें काम. २ धार काढण्याची मजुरी.

दुहाई—स्त्री. [सं.] १ करुण हांक; धांवा. २ घोषणा; दवंडी. ३ शपथ. ४ जयजयकार. (मु.) **दुहाई देना**–अेखाद्याचें नांव घेऊन मदतीसाठीं हांक मारणें; जयजयकार करणें.

दुहाग—पु. [सं.] १ दुर्भाग्य. २ वैधव्य. **दुहागिन**-स्त्री. विधवा.

दुहागी—वि. स्त्री. [सं.] अभागिनी.

दुहाना—क्रि. स. [सं.] धार काढविणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दुहिन*—पु. [सं.] ब्रह्मदेव.

दुहेला—वि. [सं.] १ कठीण; दुःसाध्य. २ दुःखी. पु. कठीण, त्रासदायक काम. [(तिथि).

दूअिज—स्त्री. [सं.] द्वितीया

दूक*—वि. [सं.] कांहीं.

दूखना*—क्रि. स. [सं.] दोष लावणें; दोष देणें.

दूज—स्त्री. [सं.] द्वितीया (तिथि). (मु.) दूज का चाँद होना–दर्शन दुर्लभ होणें.

दूध पिलाअी—स्त्री. [सं.] १ दूध पाजणारी दाअी. २ लग्नांतील अेक रीत. ३ दुग्धपान.

दूध-पूत—पु. [सं.] संतति-संपत्ति (लाक्षणिक).

दूधमुँहा—वि. [सं.] १ अंगावर पिणारें (मूल). २ अगदीं लहान. दूधमुख–अंगावर पिणारा.

दूधिया—वि. [सं.] दुधाच्या रंगाचा; पांढरा स्वच्छ.

दून—स्त्री. [सं.] दुपटी (संख्या). (मु.) दून की लेना अथवा हाँकना–प्रौढी मिरविणें; बाता मारणें.

दूना—वि. [सं.] दुप्पट. [२ दोन्ही.

दूनौ*—वि. [सं.] १ दोघेहि.

दूब—स्त्री. [सं.] दुर्वा; हरळी.

दूबदू—क्रि. वि. [फा.] समोरा-समोर; प्रत्यक्ष.

दूबरा—वि. [सं.] दुबळा; अशक्त.

दूभर—वि. [सं.] कठिण; अवघड.

दूमना*–क्रि. अ. [सं.] हलणें; डोलणें.

दूरंदेश—वि. [फा.] दूरदर्शी.

दूरबीन—स्त्री. [फा.] दुर्बीण.

दूरी—स्त्री. [सं.] अंतर; लांबी.

दूसरा—वि. [सं.] दुसरा.

दूहा*—पु. [सं.] दोहा.

दे, देअी*—स्त्री. [सं.] स्त्रियांचा आदरसूचक शब्द; देवी.

देखनहारा*—पु. [सं.] पाहणारा; निरीक्षक.

देखना—क्रि. स. [सं.] १ पाहणें. २ तपासणें; पाहणी करणें; परीक्षा करणें. ३ शोधणें; हुडकणें. ४ देख-रेख ठेवणें. ५ अनुभव करणें. ६ विचार करणें; समजणें. ७ ठीक करणें; निश्चित करणें. (मु.) देखना सुनना–माहिती करून घेणें.

देखभाल—स्त्री. [सं.] देखरेख; निरीक्षण; पाहणी.

देखराना-रावना*—क्रि.स. [सं.] १ दाखविणें. २ समजाविणें.

देखादेखी—स्त्री. [सं.] भेट; दर्शन. क्रि. वि. दुसऱ्याचें पाहून; अनुकरण करून.

देखाव—पु. [सं.] १ दृष्टीचा टप्पा. २ थाटमाट.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

देखावट—स्त्री. [सं.] १ देखावा; दिग्दर्शन. २ थाटमाट.

देग—पु. [फा.] हंडा (अन्न शिजण्याकरितां). **देगचा**–पु. लहान भांडें. **देगची**–स्त्री.

देन—स्त्री. [सं.] १ देणगी; दिलेली वस्तु. २ दान (देण्याची क्रिया).

देनदार—पु. [सं. + फा.] ऋणी; देणेकरी.

देना—क्रि. स. [सं.] १ देणें. २ सोंपविणें. ३ ठेवणें. ४ लावणें. ५ बंद करणें.

देमान*—पु. [फा.] दिवाण; मंत्री.

देर–री—स्त्री. [फा.] १ अशीर; विलंब. २ वेळ.

देव—पु. [सं.] देव.

देव—पु. [फा.] १ दैत्य; राक्षस. २ धिप्पाड माणूस.

देवता—पु. [सं.] देव.

देवधुनि—स्त्री. [सं.] गंगानदी.

देवर—पु. [सं.] १ दीर. २ नवऱ्याचा धाकटा भाऊ. **देवरानी**–स्त्री. धाकट्या दीराची बायको; धाकटी जाऊ.

देवल—पु. [सं.] पुजारी; पंड्या.

देवल—पु. [सं.] देऊळ.

देवाल—वि. [सं.] १ दाता; देणारा. २ देणेदार.

देशनिकाला—पु. [सं.] हद्दपार केलेला.

देशीय—वि. [सं.] स्वदेशी; देशांत तयार झालेलें.

देस—पु. [सं.] देश. [वि. परदेशी.

देसावर—पु. [सं.] विदेश; देशांतर.

देहपात—पु. [सं.] मृत्यु.

देहरा—पु. [सं.] १ देव्हारा. २ देऊळ; मंदीर.

देहरा*—पु. [सं.] देह; शरीर.

देहरी–ली*—स्त्री. [सं.] अुंबरा; अुंबरठा.

देहात—पु. [फा.] खेडें; गांव. **देहाती**–वि. १ ग्रामीण; खेड्यांत राहणारा. २ अडाणी.

दैन*—पु. [सं.] दैन्य.

दैन—पु. [अ.] कर्म.

दैयत*—पु [सं.] दैत्य; राक्षस.

दैया*—पु. [सं.] दैव. अव्य. आश्चर्य किंवा दुःखोद्गार.[अकस्मात्.

दैवात्—क्रि. वि. [सं.] अचानक; अकस्मात्.

दोआब—पु. [फा.] दुआब; दोन नद्यांमधील प्रदेश.

दोग़ला—वि. [फा.] लेकावळा; जारज; अकुलीन.

दोगा—पु. [सं.] १ जाड पांघरूण. २ गिलावा; चुना.

दोच—स्त्री. [सं.] १ बुचकळा. २ धाक; दटावणी. ३ दुःख; कष्ट.

दोज़ख़—पु. [फा.] नरक. **दोज़ख़ी**–वि. महान् पापी. [टेकून (बसणें).

दोज़ानू—क्रि. वि. [फा.] गुडघे

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दोतरफ़ा—वि. [सं.+फा.] दोन्ही बाजूंचा; दोन्हीकडचा. क्रि. वि. दोन्हीकडे; दोन्ही बाजूंस

दोन—पु. [सं.] दरी.

दोन—पु. [सं.] १ संगम. २ दोन नद्यांमधील प्रदेश. ३ संगमस्थान.

दोना—पु. [सं.] द्रोण.

दोनों—वि. [सं.] दोघेहि.

दोपल्ली—वि. [सं.] दोन पदरी. स्त्री. अेक प्रकारची टोपी (कापडाचे दोन तुकडे शिवून तयार केलेली). [दोन वेळां.

दोबारा—क्रि. वि. [फा.] दोनदां;

दोमुँहा साँप—पु. [सं.] १ दुतोंडी साप. २ दुतोंड्या. ३ कुटिल; कपटी.

दोरंगी—स्त्री. [सं.] १ दोन रंग असलेला. २ कपट; फसवणूक.

दोराहा—पु. [सं. + फा.] दोन रस्ते फुटतात तें ठिकाण.

दोरुखा—वि. [सं.+फा.] १ दोन्ही बाजूंचा. २ ज्याच्या दोन्ही बाजूंस सारखे रंग आहेत असा. ३ अेका बाजूस अेक रंग व दुसऱ्या बाजूस दुसरा रंग असलेला.

दोश—पु. [फा.] खांदा. दोश-ब-दोश-खांद्याला खांदा लावून; समानतेनें.

दोस*—पु. [सं.] दोष.

दोसूती—स्त्री. [सं.] दोसुती चादर.

दोस्त—पु. [फा.] मित्र. दोस्ती-स्त्री. मैत्री.

दोस्ताना—पु. [फा.] दोस्ती; मैत्री.

दोहता—पु. [सं.] दोहित्र; नातू (मुलीचा मुलगा). दोहती-स्त्री. नात. [हातांनीं मारलेली थप्पड.

दोहत्थड़—पु. [सं.] दोन्ही

दोहद—स्त्री.[सं.] डोहाळे.

दोहन—पु. [सं.] धार काढणें.

दोहर—स्त्री. [सं.] दोन पदरी चादर. [२ दुप्पट.

दोहरा—वि. पु. [सं.] १ दुहेरी.

दोहराना—क्रि. स. [सं.] पुनरावृत्ति करणें; अुजळणी करणें.

दोहाअी—स्त्री. [सं.] १ करुण हांक; धांवा. २ शपथ. ३ घोषणा. ४ जयजयकार.

दोहाक-ग*—पु. [सं.] दुर्भाग्य.

दौं*—अव्य. [सं.] १ अथवा; किंवा; तर. २ कोण जाणे.

दौ*—स्त्री. [सं.] वणवा.

दौड़ धूप—स्त्री. [सं.] १ धांवपळ. २ प्रयत्न; अुद्योग; परिश्रम.

दौड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ धांवणें; पळणें. २ प्रयत्न करणें; धावपळ करणें. (मु.) चढ दौड़ना-हल्ला चढविणें; आक्रमण करणें. दौड़ान-स्त्री. धाव; धावपळ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

दौड़ाना—क्रि. स. [सं.] १ पळविणें; धावविणें. २ घिरट्या घालावयास लावणें. ३ ये जा करावयास लावणें. ४ पाठलाग करणें.

दौना—पु. [सं.] १ दवणा. (सुगंधी रोपटें).

दौर—पु. [अ.] १ चक्कर; फेरी. २ भ्रमण; संचार. ३ प्रभाव. ४ क्रम; पाळी. (यौ.) दौर दौरा—प्रभाव; प्राबल्य.

दौरान—पु. [फा.] १ संचार; व्याप्ति. २ प्रवास. ३ पाळी; खेप.

दौलतख़ाना—पु. [अ. + फा.] घर; निवासस्थान (आदरार्थी).

द्यौस*—पु. [सं.] दिवस.

ध

धंका*—पु. [सं.] १ धक्का. २ प्रहार; आघात.

धंधक, धंधरक—पु. [सं.] संसारांतील गुंतागुंत; जंजाळ.

धंधकधोरी—पु. [सं.] रात्रंदिवस कामांत गढलेला.

धँधला—पु. [सं.] १ पाखंड; ढोंग; कपट. २ बहाणा. [अुद्योग.

धंधा—पु. [सं.] धंदा; व्यवसाय;

धँवना—क्रि. स. [सं.] भाता फुंकणें किंवा चालविणें.

धँसना—क्रि. अ. [सं.] १ घुसणें; जोरानें आंत शिरणें. २ रुतणें; फसणें.

धक—स्त्री. [अनु.] धडधड (हृदयांतील); धकधक. (मु.) जी धकधक करना—१ अूर धडधडणें. २ आश्चर्यचकित होणें.

धकधकाना—क्रि. अ. [अनु.] १ धडधडणें; अूर खालीवर होणें. २ धगधगणें; भडभड पेटणें.

धकधकी—स्त्री. धडधड; धुगधुगी. (हृदयाची).

धकपकाना—क्रि. अ. [अनु.] घाबरणें; गांगरून जाणें; भयभीत होणें.

धका*—पु. [सं.] धक्का; आघात.

धकियाना—क्रि.स. [सं.] १ धक्का देणें; ढकलणें. २ गच्चाडी देणें.

धकेलना—क्रि. स. [सं.] ढकलणें.

धक्कामुक्की—स्त्री. [सं.] धक्काबुक्की; मारामारी.

धगड़ा—पु. [सं.] जार.

धज—स्त्री. [सं.] १ आरास; शोभा. २ सुंदर मांडणी.

धज्जी—स्त्री. [सं.] १ चिंधी. २ कागदाची पट्टी. ३ लोखंडाची लांब पट्टी. धज्जियाँ अुड़ाना-टर अुडविणें; फजिती करणें.

धड़ंग—वि. [सं.] नागडा अुघडा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धड़—स्त्री. [अनु.] अेखादी वस्तु वरून खालीं पडतांना धाडकन् होणारा आवाज. [खोड.

धड़—पु. [सं.] १ धड. २झाडाचें

धड़क—स्त्री. [अनु.] धडकी; भय; भीति. [धडकी.

धड़कन—स्त्री. [अनु.] धडधड; धड़कना—क्रि. अ. [सं.] धड-धडणें; छाती धुडणें (भीतीनें).

धड़का—पु. [अनु.] १ धडधड. २ धडकी. ३ बुजगावणें.

धड़काना—क्रि. स. [सं.] भिव-विणें; घाबरविणें.

धड़ल्ला—पु. [अनु.] धडका; सपाटा. धड़ल्लेसे अथवा धड़ल्ले के साथ–बेधडक; अेकदम.

धड़ा—पु. [सं.] वजन; जोख (शेर, अच्छेर अि.).

धड़ाका—पु. [अनु.] गडगडाट; धडधड असा आवाज. (मु.) धड़ाके से–झटपट. [ण्याचा आवाज.

धड़ाम—पु. [अनु.] खालीं पड-

धड़ी—स्त्री. [सं.] १ चार किंवा पांच शेरांचें वजन. २ पान खाल्ल्या-वर ओंठांवर अुठणारी तांबडी रेषा.

धतकारना—क्रि. स. [अनु.] धुडकावणें; झिडकारणें.

धधकना—क्रि. अ. [अनु.] धग-धगणें; भडकणें. धधक–स्त्री. १ आगीचा भडका; आगीचा डॉब. २ आंच.

धधकाना—क्रि. स. [अनु.] आग पेटविणें.

धनक—पु. [सं.] १ धनुष्य. २ अेक प्रकारची ओढणी.

धनतेरस—स्त्री. [सं.] धनत्रयो-दशी (आश्विन वद्य त्रयोदशी).

धनधाम—पु. [सं.] घरदार व धनदौलत.

धनधारी—पु. [सं.] धनाढ्य; श्रीमंत.

धना–नि*—स्त्री. [सं.] स्त्री; युवती.

धनि*—वि. [सं.] धन्य.

धनिया—पु. [सं.] १ कोथिंबीर. २ धणे.

धनुकबाअी—स्त्री. [सं.] धनुर्वात.

धनुहाअी*—स्त्री. [सं.] धनुर्युद्ध.

धन्ना*—वि. [सं.] धन्य.

धन्यवाद—पु. [सं.] १ शाबा-सकी; प्रशंसा. २ आभार. ३ अभि-नंदन.

धन्वा—पु. [सं.] १ धनुष्य. २ जलहीन प्रदेश.

धप—स्त्री. [अनु.] धपकन खालीं पडल्याचा आवाज.

धप—पु. [अनु.] धपका; धपाटा.

धपना—क्रि. अ. [सं.] १ जोरांत चालणें; भरभर चालणें. २ मारणें. धप्पा–पु. १ धपका; रट्टा; ठोसा. २ तोटा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धब्बा—पु. [दे.] १ डाग; ठिपका. २ कलंक.

धमकना—क्रि. अ. [अनु.] १ धपकन खालीं पडणें. २ दुखणें (डोकें). **धमक**-स्त्री. १ धपकन खालीं पडल्याचा आवाज. २ आघात; मार.

धमकाना—क्रि. स. [अनु.] १ धमकावणें. २ दटावणें.

धमाका—पु. [अनु.] १ मोठी किंवा जड वस्तु वरून खालीं पडल्याचा आवाज. २ अपघात; धक्का.

धमाचौकड़ी—स्त्री. [अनु.] १ धांगडधिंगा; धिंगामस्ती. २ अुपद्रव; कोलाहल. [दांडगाअी.

धमार—स्त्री. [अनु.] अुपद्रव;

धयषना*—क्रि. स. [सं.] १ चूर्ण करणें. २ मर्दन करणें; दाबणें.

धरक*—स्त्री. [अनु.] १ धडकी. २ धुगधुग. ३ शंका.

धरता—पु. [सं.] कर्जदार; देणेदार. [२ जमीन.

धरती*—स्त्री. [सं.] १ पृथ्वी.

धरन—स्त्री. [सं.] १ तुळअी. २ गर्भाशयाची आधार नलिका. ३ हट्ट.

धरना—क्रि. स. [सं.] १ धरणें; पकडणें. २ थांबविणें. ३ ठेवणें (रखेली). ४ गहाण ठेवणें. ५ अनामत ठेवणें. ६ धारण करणें; वापरणें. ७ स्वीकारणें. **धरना**-धरणें. (मु.) **धरना देना**-धरणें धरून वसणें.

धरसना—क्रि. अ. [सं.] घाबरणें; भिणें; भयभीत होणें. क्रि. स. १ अपमान करणें. २ दाबून टाकणें.

धरहरा—पु. [सं.] मनोरा.

धराअू—वि.[सं.]१ बहुमोल. २ पुष्कळ दिवसांचा ठेवलेला; ठेवणीचा.

धरातल—पु. [सं.] १ पृथ्वी. २ क्षेत्रफळ.

धराना—क्रि. स. [सं.] १ पकडविणें. २ निश्चित करणें; ठरविणें. ३ ठेवविणें.

धरोहर—स्त्री. [सं.] ठेव; अनामत.

धर्षण—पु. [सं.] १ अनादर; अपमान. २ आक्रमण; हल्ला. ३ असहिष्णुता. ४ दमन.

धस—पु. [सं.] बुंडी; डुबकी.

धसक—स्त्री. [अनु.] ढास; कोरडा खोकला.

धसकना—क्रि. अ. [सं.] १ रुतणें. २ द्वेष करणें; मत्सर करणें. ३ भिणें.

धसना*—क्रि. अ. [सं.] ध्वस्त होणें; नष्ट होणें. [घुसडणें.

धसाना—क्रि. स. [सं.] खुपसणें;

धाँधना—क्रि. स. [दे.] १ बंद करणें. २ आधाशीपणानें खाणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धाँधल-ली—स्त्री. [अनु.]१धांदल; गडबड. २ कपट; फसवेगिरी. **धाँधली**-वि. १ गडबड्या; धांदरट. २ लुच्च्या; फसव्या.

धाक—स्त्री. [अनु.] १ भय; भीति. २ प्रसिद्धि. ३ प्रभाव. (मु.) **धाक बाँधना**-वर्चस्व बसविणें.

धाड़ना—क्रि. अ. [दे.] रागावणें; क्रोध करणें.

धाता*—पु. [सं.] १ ब्रह्मदेव. २ शिव. वि. पालक; रक्षक.

धात्री*—स्त्री. [सं.] १ आजी; माता. २ दाआी. ३ पृथ्वी.

धाधि—स्त्री. [सं.] ज्वाळा.

धान—पु. [सं.] साळी; भात.

धानपान—वि. [सं.] सडपातळ; नाजूक.

धाना*—क्रि. अ. [सं.] १ धावणें; पळणें. २ प्रयत्न करणें.

धानी—स्त्री. [सं.] १ साळीच्या पानांच्या रंगासारखा रंग; फिकट हिरवा रंग. २ स्थान.

धानी—स्त्री. [सं.] भाजलेले गहू किंवा जोंधळे.

धाप—पु. [सं.] १ अेक मैल किंवा दोन मैलांचें अंतर. २ लांब रुंद मैदान. ३ शेताच्या मोजणीचें माप.

धापना*—क्रि. अ. [सं.] १ संतुष्ट होणें; तृप्त होणें. क्रि. स. संतुष्ट करणें. **धाप**-संतोष; तृप्ति.

धापना—क्रि. अ. [सं.] धावणें; पळणें.

धा-भाअी—पु. [सं.] दूधभाअू.

धायँ—स्त्री. [अनु.] तोफेचा किंवा बंदुकीचा आवाज; धाम असा आवाज.

धाय—स्त्री. [सं.] दाअी; धात्री.

धार—पु. [सं.] १ पावसाची जोराची वृष्टि. २ ऋण; कर्ज. ३प्रांत; विभाग; प्रदेश.

धार—स्त्री. [सं.] १ धारा; प्रवाह. २ शस्त्राची धार. ३ किनारा. ४ सेना. ५ दिशा; बाजू. (मु.) **धार निकालना**-दूध काढणें.

धारक—वि. [सं.] १ धारण करणारा. २ ऋणको; कर्ज काढणारा.

धारना*—क्रि. स. [सं.] १ धारण करणें. २ जबाबदारी पत्करणें. ३ऋण करणें; अुधार घेणें.

धारा—स्त्री. [सं.] १ पाण्याचा प्रवाह. २ पावसाची सर. ३ समूह; झुंड. ४ रेघ; रेषा. ५ कायद्याचें कलम.

धारावाही—वि. [सं.] प्रवाही.

धारासभा—स्त्री. [सं.] विधिमंडळ; लोकप्रतिनिधी सभा.

धारि*—स्त्री. [सं.] १ अखंड प्रवाह. २ समूह; झुंड. ३ सेना.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धारीदार—वि. [सं. + फा.] रेघारेंघाचें कापड; धारीदार कापड.

धावना*—क्रि. अ. [सं.] धावणें; पळणें. धावनि–हल्ला; चढाओ.

धावरी*—स्त्री. [सं.] पांढऱ्या रंगाची गाय. वि. शुभ्र; स्वच्छ.

धावा—पु. [सं.] १ हल्ला; चढाओ. २ दौड.

धिंग—स्त्री. [सं.] दंगामस्ती; धिंगाणा. धिंगाओ–स्त्री. दांडगाओ; मस्ती.

धिंगा—पु. [सं.] निर्लज्ज.

धिंगाना—क्रि. स. [सं.] धिंगाणा घालणें; खोड्या करणें.

धिक्, धिग*—अव्य. [सं.] तिरस्कारसूचक शब्द; धिक्; छीः.

धिय, धीया—स्त्री. [सं.] कन्या; मुलगी.

धिरवना*, धिराना*—क्रि. स. [सं.] धमकाविणें; दरडावणें.

धींग—पु. [सं.] धट्टाकट्टा; मजबूत. वि. १ धट्टाकट्टा. २ पापी.

धींगड़-ड़ा, धींगरा, धींगा—पु. [सं.] १ पाजी; बदमाश. २ धट्टाकट्टा; आडदांड.

धींगाधींगी—स्त्री. [सं.] १ धांगडधिंगा; अपद्रव. २ जबरदस्ती.

धी—स्त्री. [सं.] १ बुद्धि; अक्कल. २ मन. ३ कर्म.

धी—स्त्री. [सं.] कन्या; मुलगी.

धीजना—क्रि. स. [सं.] १ ग्रहण करणें; स्वीकाणें; अंगीकारणें. २ धीर धरणें. ३ प्रसन्न होणें.

धीम-मा—वि. [सं.] १ शांत. २ धीमा; मंद; ३ नरम; सहनशील.

धीरज*—पु. [सं.] धैर्य; धीर.

धीरता—स्त्री. [सं.] १ धीर वृति; धैर्य. २ संतोष; समाधान. ३ मनाची खंबीरता.

धीरे—क्रि. वि. [सं.] १ सावकाश; आस्ते आस्ते. २ गुपचुप; कोणाला न समजूं देतां.

धुँआ—पु. [सं.] धूर. [दाचें पीठ.

धुँआस, धुँवास—स्त्री. [सं.] अुद-

धुंद-ध—स्त्री. [सं.] १ डोळ्याला कमी दिसणें. २ अंधार (धुळीमुळें झालेला). ३ धुरळा.

धुँधला—वि. [सं.] १ अंधुक; अस्पष्ट. २ धुरकट. **धुँधलापन**–अंधुकपणा.

धुंधुकार—पु. [सं.] १ गडगडाट; कडकडाट. २ अंधार.

धुआँ-वाँ—पु. [सं.] धूर.

धुआँकश—पु. [सं.+फा.] आगबोट.

धुआँधार—वि. [सं.] १ धुरानें भरलेला. २ मुसळधार. ३ आवेशयुक्त.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धुआँना—क्रि. अ. [सं.] धुरकटणें.

धुआँयँध—वि. [सं.] धुरकट वासाचा. स्त्री. अपचन झाल्यानें येणारी ढेकर.

धुकड़पुकड़—पु. [अनु.] १ धाकधूक; भीति.२ द्विधा चित्त.३घाबरगुंडी; गाळण. [२ धाकधुक.

धुकधुकी—स्त्री. [अनु.] १धुगधुगी.

धुकार-री—स्त्री. [अनु.] नगाऱ्याचा आवाज. [पताका.

धुज-जा*—स्त्री. [सं.] ध्वजा;

धुन—स्त्री. [सं.] १नाद; छंद; ध्यास. २ काळजी; चिंता. ३ विचार.

धुन—स्त्री. [सं.] गाण्याची चाल; पदाची चाल.

धुनकना, धुनना—क्रि. स. [सं.] १ पिंजणें. २ मारणें; चोपणें. ३ हलवणें; डोलविणें. ४ अेकसारखें काम करणें.

धुनकी—स्त्री. [सं.] १ धनुकली; पिंजण. २ लहान पिंजण.

धुनवाना—क्रि. स. [सं.] पिंजण्याचें काम दुसऱ्याकडून करविणें.

धुनि-नी*—स्त्री. [सं.] १ ध्वनि; आवाज. २ गाण्याची लय.

धुनियाँ—पु. [सं.] पिंजारी.

धुर्मीला—पु. वि. [सं.] धुरकट. धुर्मीली-स्त्री.

धुरियाना—क्रि. स. [सं.] धूळ अुडविणें; धूळ फेकणें.

धुर्रा—पु. [सं.] कण; लहान तुकडा.

धुलना—क्रि. अ. [सं.] १ धुतलें जाणें. २ साफ होणें; धुवून निघणें. धुलाअी-स्त्री. धुणावळ किंवा धुवणकाम.

धुलवाना, धुलाना—क्रि. स. [सं.] धुवविणें; स्वच्छ करणें.

धुलेंड़ी—स्त्री. [सं.] धुळवड (होळीचा दुसरा दिवस).

धुवन*—स्त्री. [सं.] अग्नि.

धुस्स—पु. [सं.] १ मातीचा ढीग. २ नदीचा बांध; बंधारा.

धुस्सा—पु.[सं.] १ पातळ घोंगडी; कांबळें. २ शाल.

धूआँ-आ—पु. [सं.] धूर.

धूना—पु. [सं.] धूप; सुगंधी द्रव्य.

धूप—स्त्री. [सं.] १ अून. २ धूप.

धूपछाँह—स्त्री. [सं.] १ अून सावली. २ निरनिराळ्या रंगांची झांक असलेलें कापड.

धूपना*—क्रि. अ. [सं.] धूप लावणें. [करणें; दौडणें.

धूपना—क्रि. स. [सं.] धावपळ

धूपबत्ती—स्त्री. [सं.] अुदबत्ती.

धूम—स्त्री. [सं.] १ गडबड; कोलाहल. २ अुपद्रव; अुत्पात. ३ प्रसिद्धि; वाहवा; प्रशंसा. ४ थाटमाट. धूमधाम-स्त्री. धामधूम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धूमक धैया—स्त्री. [सं.] धुडकूस; दंगामस्ती. [धडाका.

धूमधड़क्का—पु. [सं.] धूम-

धूमल-ली—वि. [सं.] १ धुरकट. २ फिकट.

धूरधानी*—स्त्री. [सं.] १ धूळधाण. २ बंदूक. ३ ध्वंस.

धूरि*—स्त्री. [सं.] धूळ.

धूल-लि—स्त्री. [सं.] धूळ. (मु.) (किसी की) धूल उड़ना-बदनाम होणें; अपकीर्ति होणें. धूल चाटना-अत्यंत नम्रता दाखविणें.

धूला—पु. [दे.] खंड; तुकडा.

धूसर—वि. [सं.] धुळीनें भरलेला; धुळकट.

धृष्ट—वि. [सं.] १ अुद्धट. २ निर्लज्ज. धृष्टता-स्त्री. १ अुद्धटपणा. २ निर्लज्जता.

धेला—पु. [सं.] अधेला; अर्धा पैसा. [आणे.

धेली—स्त्री. [सं.] अधेली; आठ

धोंधा—पु. [सं.] १ गोळा. २ बेडौल शरीर, वस्तू अि. (मु.) मिट्टीका धोंधा-गुळाचा गणपती; मूर्ख. [लेली डाळ.

धोअी—स्त्री. [सं.] टरफल काढ-

धोअी—पु. [सं.] राजगिरा.

धोकड़—वि. [दे.] धट्टाकट्टा; मजबूत.

धोका-खा—पु. [सं.] १ दगा; कपट; फसवणूक. २ धूर्तता. ३ हूल. (मु.) धोखा खाना-फसणें; भ्रमांत पडणें. धोखे म अथवा धोखे से-चुकून; न कळत.

धोखेबाज़—वि. [सं. + फा.] फसव्या; धूर्त. [२ लुगड.

धोती—स्त्री. [सं.] १ धोतर.

धोती—स्त्री. [सं.] धौती (योगांतील अेक क्रिया).

धोना—क्रि. स. [सं.] धुणें; साफ करणें. (मु.) हाथ धोना-गमवून बसणें. हाथ धोकर पीछे पड़ना-हात धुवून पाठीमागें लागणें.

धोब—पु. [सं.] धुणें.

धोबी—पु. [सं.] परीट. धोबिन-स्त्री. धोबीण. (मु.) धोबी का कुत्ता-रिकामटेकडा. [समीप; निकट.

धोरे-रै*—क्रि. वि. [सं.] जवळ;

धौं*—अव्य. [सं.] १ न जाणे; देव जाणे. २ अथवा; किंवा.

धौंकना—क्रि. स. [सं.] १ भाता फुंकणें; भाता चालविणें. २ फुंकणें. धौंकनी-स्त्री. १ भाता. २ फुंकणी. धौंकिया-पु. भाता चालविणारा.

धौंताल—वि. [सं.] १ नादिष्ट; छांदिष्ट. २ चपळ; चलाख. ३ धट्टाकट्टा; सशक्त.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

धौंसना—क्रि. अ. [सं.] दटावणें; धमकावणें. **धौंस**-स्त्री. १ धमकी; दटावणी. २ दडपण; वजन. ३ धोका. फसवणूक. [ठकबाजी.

धौंसपट्टी—स्त्री. [सं.] फसवणूक;

धौंसा—पु. [सं.] १ मोठा नगारा. २ सामर्थ्य; शक्ति. [गाय.

धौरी—स्त्री. [सं.] पांढऱ्या रंगाची

धौल—स्त्री. [अनु.] १ थाप; धपका; थप्पड. २ नुकसान; तोटा.

धौल*—वि. [सं.] धवल. [मार.

धौलधक्का—पु. [सं.] रपाटा;

धौलधप्पड़—पु. [अनु.] १ मारामारी; धक्काबुक्की. २ आपद्रव.

धौला*—वि. [सं.] धवल; पांढरा.

ध्यान—पु. [सं.] १ लक्ष. २ चिंतन; मनन. ३ विचार.

ध्वन्य—पु. [सं.] व्यंग्यार्थ.

ध्वांत—पु. [सं.] अंधकार; अंधेर.

न

नंग-धड़ंग—वि. [सं. + अनु.] नागडाआघडा.

नंगा—वि. [सं.] १ नागवा; अघडा; नग्न. २ निर्लज्ज; निलाजरा. ३ दरिद्री. ४ लुच्चा.

नंगाबुच्चा-बूचा—वि. [सं.] कफल्लक; दरिद्री. [बदमाश; पाजी.

नंगालुच्चा—वि. [सं.] नीच;

नँगियाना—क्रि. स. [सं.] १ नागडें करणें. २ हिरावून नेणें; बळकावणें.

नंगेसिर—वि. [सं.] बोडका.

नंद*—पु. [सं.] १ आनंद. २ परमेश्वर. ३ मुलगा. ४ नंद (गोकुळचा).

नंदना*—क्रि. अ. [सं.] आनंदित होणें; प्रसन्न होणें. स्त्री. मुलगी.

नंदेऊ, नंदोऔ*—पु. [सं.] नणंदेचा नवरा.

नंबर—पु. [अं.] १ संख्या; गणना. २ वर्तमानपत्राचा अंक. ३ कापड मोजण्याचा गज. **नंबरी**—वि. प्रसिद्ध; महशूर.

नंबरदार—पु. [अं. + फा.] शेतसारा वसूल करण्यांत मदत देणारा.

नंबरवार—वि. [अं.+फा.] क्रमशः.

नंस*—वि. [सं.] नष्ट झालेला; नाश पावलेला.

नअी*—वि. [सं.] नीतिज्ञ.

नअी—स्त्री. [सं.] नदी.

नअुआ*—पु. [सं.] न्हावी.

नअुत*—वि. [सं.] वाकलेला; नत.

नअुलि*—वि. [सं.] नवा; ताजा.

नऊढ़—स्त्री. [सं.] नवविवाहिता युवती; नवोढा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नककटा—वि. [सं.] १ नाक कापलेला. २ मानहानि किंवा अप्रतिष्ठा झालेला. ३ निर्लज्ज; बेशरम.

नकधिसनी—स्त्री. [सं.] १ नाक घासणें. २ दीनता; लीनता; अजीजी.

नकचढ़ा—पु. [सं.] चिडखोर.

नकचुटनी—स्त्री. [सं.] लहान कात्री (नाकांतील केस कातरण्याची).

नक़द—पु. [अ.] नगद पैसा अडका; रोख नाणें; रोकड. वि. रोख. क्रि. वि. रोख.

नक़ब—स्त्री. [अ.] चोरी करण्यासाठीं घराच्या भिंतींस पाडलेलें भोंक.

नक़ब-ज़न—पु. [अ.+फा.] घरफोड्या. **नक़बज़नी**—स्त्री. घरफोडी.

नकबेसर—स्त्री. [सं.] १ मुरगी; लवंग. २ लहान नथ.

नक़ल—स्त्री. [अ.] १ लेख, दस्तैवज अि.कांची लिपीबरहुकुम केलेली प्रत, प्रति. २ नक्कल; अनुकरण. ३ गमतीची गोष्ट; चुटका. ४ सोंग.

नक़लनवीस—पु. [अ. + फा.] लेख, कागद पत्रादिकांच्या प्रति करणारा कारकून.

नक़ली—वि. [अ.] १ कृत्रिम; बनावट. २ खोटा.

नकसीर—स्त्री. [सं.] घोळणा फुटणें; नाकांतून रक्त येणें.

नकाना*—क्रि. अ. [सं.] नाकीं नअू आणणें.

नक़ाब—स्त्री., पु. [अ.] १ बुरखा. २ तोंड झांकलें जाअील अशा बेतानें घेतलेला पदर. [रणें.

नकारना—क्रि. अ. [सं.] नाका-

नकारा—वि. [फा.] १ निरुद्योगी. २ निरुपयोगी; कुचकामाचा.

नकाशना—क्रि. स. [अ.] नक्षीकाम करणें (खोदून).

नकियाना—क्रि. अ. [सं.] १ नाकांत बोलणें. २ हैराण होणें.

नक़ीब—पु. [अ.] भाट; चारण.

नकेल—पु. [सं.] अुंटाची वेसण.

नक्का—स्त्री. [सं.] सुअीचें नाक; नेडें. [खाना.

नक़्क़ारख़ाना—पु. [फा.] नौबत-

नक़्क़ारची—पु. [फा.] नौबत वाजविणारा; गुरव. [नौबत;डंका.

नक़्क़ारा—पु. [फा.] नगारा;

नक़्क़ाल—पु. [अ.] नकल्या; नकलाकार; विदूषक. **नक़्क़ाली**—पु. नक्कल.

नक़्क़ाश—पु. [अ.] १ नक्षीकाम करणारा (शिल्पकाम, बेलबुट्टी, कशीदा अि.). २ चित्रकार. **नक़्क़ाशी**—स्त्री. चित्रकला; नक्षी; कौशल्याचें काम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नक्कू—वि. [सं.] १ लांब नाकाचा; नाकाड्या. २ अहंमन्य. ३ तिरशिंगराव.

नक़्श—वि. [अ.] चित्रित केलेलें; कोरलेलें; खोदलेलें (चित्र, तसबीर). पु. शिक्का; ठसा; छाप.

नक़्शा—पु. [अ.] १ रेखाकृति; चित्र; तसबीर. २ आराखडा. ३ नकाशा. ४ ढब; तऱ्हा; पद्धत. ५ स्थिति; दशा.

नक़्शा-नवीस—वि. [अ.+फा.] नकाशे तयार करणारा.

नक़्शी—वि. [अ.] नक्षीकाम.

नख़—स्त्री. [फा.] पतंगाचा रेशमी दोरा. [खूण.

नखछोतिया*—पु. [सं.] नखाची

नखत, नखतर*—पु. [सं.] नक्षत्र. [चंद्र.

नखतराज, नखतेस—पु. [सं.]

नखना—क्रि. अ. [सं.] ओलांडलें जाणें; अुल्लंघिलें जाणें. क्रि. स. अुल्लंघिणें.

नख़रा—पु. [फा.] यौवनसुलभ चांचल्य; नटवेपणा.

नखशिख—पु. [सं.] १ नखापासून शेंडीपर्यंत सर्व शरीर. २ शरीराच्या सर्व अवयवांचें वर्णन. नखशिख से—नखशिखांत.

नख़ास—पु. [अ.] गुरांचा बाजार.

नखियाना—क्रि. स. [सं.] ओरखडणें; बोचकारणें (नखानें).

नखी—पु. [सं.] हिंस्र पशु.

नखोटना*—क्रि. स. [सं.] ओरखडणें; बोचकारणें.

नगण्य—वि. [सं.] तुच्छ; निरुपयोगी; हिशेवांत नसलेला.

नगन*—वि. [सं.] नागवा; नग्न.

नगराअी*—स्त्री. [सं.] १ नागरिकत्व. २ चातुर्य.

नगवासी—स्त्री. [सं.] नागपाश.

नगाड़ा—पु. [सं.] नगारा. [जवळ.

नगीच—क्रि. वि. [फा.] नजीक;

नगीना—पु. [फा. जडावाचें रत्न. (आंगठीमध्यें बसविण्याचा हिऱ्याचा खडा); दागिना.

नगीनासाज़—पु. [फा.] १ आंगठींत खडे जडविणारा. २ हिऱ्याचे पैलू पाडणारा; दागिने बनविणारा.

नग्र*—पु. [सं.] नगर; शहर.

नघना*—क्रि. स. [सं.] ओलांडणें.

नचनि*—स्त्री. [सं.] नाच. नचनी-स्त्री. नर्तिका. [नाचविणें.

नचवाना, नचाना—क्रि. स. [सं.]

नचवैयाँ—पु. [सं.] नाचणारा.

नचौहाँ*—वि. [सं.] चंचल; नाचरा. [भाग्यशाली.

नछत्री*—वि. [सं.]: भाग्यवान्;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नज़दीक—वि. [फा.] जवळ; समीप. नज़दीकी–वि. सान्निध्य.

नज़म—स्त्री. [अ.] कविता.

नज़र—स्त्री. [अ.] १ दृष्टि. २ कृपादृष्टि. ३ देखरेख. ४ लक्ष. ५ पारख. ६ नजर; दृष्ट. ७ भेट. (मु.) नज़र आना–दिसणें. नज़र अुतारना–दृष्ट काढणें.

नज़र-अन्दाज़—वि. [अ.+फा.] नजरेंतून सुटलेला; दृष्टिपथांत न आलेला. [लावणें.

नज़रना—क्रि. अ. [अ.] दृष्ट

नज़रसानी—स्त्री. [अ.] फिरून निरखून पाहणें; सूक्ष्म निरीक्षण.

नज़रहाया—वि. [अ.] दृष्ट लावणारा.

नज़रानना—क्रि. स. [अ.] भेट देणें; अर्पण करणें. नजरि, नज़रिया–स्त्री. नजर; दृष्टि.

नज़राना—पु. [अ. + फा.] नजराणा; भेट; अुपहार.

नज़ला—पु. [फा.] १ पडसें; सर्दी. २ डोळ्यांतून पाणी वाहण्यापूर्वी होणारी डोळ्याची जळजळ.

नज़ा—पु. [अ.] मरणापूर्वीचा शेवटचा श्वास; मरणसमयींची अवस्था.

नज़ाकत—स्त्री. [फा.] सुकुमारता; कोमलता; नाजूकपणा.

नजात—स्त्री. [अ.] १ सुटका २ मोक्ष. [२ प्रेमकटाक्ष.

नज़ारा—पु.[अ.] १ दृश्य; देखावा

नज़िकाना—क्रि. स. [फा.] जवळ येणें. [दृष्टान्त.

नज़ीर—स्त्री. [अ.] अुदाहरण;

नजूम—पु. [अ.] फलज्योतिष. नज़मी–पु. ज्योतिषी. [कारी जागा.

नजूल—पु. [अ.] गांवांतील सर-

नटअी—स्त्री. [दे.] गळा.

नटखट—वि. [सं.] १ खोडकर; अुपद्रवी. २ घूर्त; लवाड. नटखटी–स्त्री. खोडसाळपणा.

नटना—क्रि. अ. [सं.] १ नाकारणें. २ नाचणें. ३ अभिनय करणें.

नटनि*—स्त्री. [सं.] १ नाचणारी स्त्री; नर्तकी. २ ना कबुली.

नटवना*—क्रि. स. [सं.] अभिनय करणें. [शाळा.

नटसार*—स्त्री. [सं.] नाट्य-

नटसाल—स्त्री. [दे.] १ कांद्याचें टोंक पायांत रुतून झालेलें कुरूप व त्यापासून होणारा ठणका. २ वेदना.

नटुआ-वा—स्त्री. [दे.] गळा.

नठना—क्रि. स. [सं.] नष्ट करणें. क्रि. अ. नष्ट होणें.

नढ़ना—क्रि. अ. [सं.] १ गुंफणें. २ कसणें; बांधणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नतर, नतस, नतु*—क्रि. वि. [सं.] नाहीं तर.

नति*—स्त्री. [सं.] १ प्रणाम. २ विनय.

नतीजा—पु. [फा.] परिणाम; [निकाल; शेवट.

नथना—पु. [सं.] १ नाकपुडी. २ नाकाचें भोंक.

नथना—क्रि. अ. [सं.] टांचलें जाणें; अेकाच दोऱ्यानें शिवलें जाणें.

नथनी—स्त्री. [सं.] १ नथ. २ लोलक.

नत्थी—स्त्री. [सं.] कागदपत्र अडकवून अगर टांचून ठेवण्याची तार किंवा दोरा.

नदना—क्रि. अ. [सं.] १ वाजणें. २ ओरडणें (पशूंचें).

नदारद—वि. [फा.] लुप्त; बेपत्ता.

नदिया—स्त्री. [सं.] लहान नदी.

ननँद-नद—स्त्री. [सं.] नणंद.

ननदोअी—पु. [सं.] नणंदेचा नवरा.

ननिआअुर-रा—[सं.] आजोळ.

ननियाससुर—पु. [सं.] आजे सासरा.

ननिहाल—पु. [सं.] आजोळ.

नन्हा—वि. [सं.] लहान; चिमुकला; छोटा. **नन्हाअी**-स्त्री. १ लहानपणा. २ अप्रतिष्ठा. **नन्हैया***-वि. लहान; छोटा.

नपाअी—स्त्री. [सं.] मोजणी.

नपाक—वि. [फा.] अपवित्र.

नप्ता—पु. [सं.] नातू.

नफ़र—पु. [फा.] १ सेवक; नोकर. २ व्यक्ति. [घृणा; तिटकारा.

नफ़रत—स्त्री. [अ.] तिरस्कार;

नफ़री—स्त्री. [फा.] १ अेक दिवसाची मजुरी. २ मजुरीचा दिवस.

नफ़ीर—वि. [अ.] तिरस्कार करणारा. स्त्री. १ आक्रोश; २ फिर्याद.

नफ़ीस—वि. [अ.] १ अुत्तम. २ स्वच्छ. ३ सुंदर; नाजुक.

नबी—पु. [अ.] पैगंबर; अीश्वराचा प्रेषित.

नबेड़ना—क्रि. स. [सं.] संपविणें; सावरणें. **नबेड़ा**-पु. निकाल; सावरासावर; निर्णय; निर्वाळा.

नब्ज़—स्त्री. [अ.] नाडी.

नम—वि. [फा.] ओला.

नमक—पु. [फा.] १ मीठ. २ विशेष प्रकारचें लवण. **नमकहलाल**-वि. कृतज्ञ. **नमकहराम**-वि. बेअिमान; कृतघ्न. **नमक अदा करना**-अुपकाराची फेड करणें. **नमक खाना**-मीठ खाणें. **नमक मिर्च लगाना**-तिखटमीठ लावून सांगणें. **कटेपर नमक छिड़कना**-जखमेवर मीठ शिंपडणें.

नमख़्वार—वि. [फा.] अिमानी (सेवक); मीठ खाणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नमक-सार—पु. [फा.] मीठ तयार होण्याची जागा; मिठागर.

नमकीन—वि. [फा.] १ खारट; रुचकर; खमंग. २ सुंदर.

नमदा—पु. [फा.] १ कांबळा; घोंगडी. २ लोंकरीचें कापड.

नमना—क्रि. अ. [सं.] नमणें; झुकणें. [नमस्कार.

नमनि*—स्त्री. [सं.] प्रणाम;

नमाज़ी—पु. [फा.] नमाज पढणारा. [वाकविणें.

नमाना—क्रि. स. [सं.] नमविणें;

नमिस—स्त्री. [फा.] दुधाचा फेस (रात्रीं दंवांत ठेविलेलें दूध घुसळून काढतात).

नमी—स्त्री. [फा.] ओलावा; ओल.

नय—पु. [सं.] १ नीति. २ नम्रता. स्त्री. नदी.

नयकारी*—पु. [सं.] नर्तक.

नयना*—क्रि. अ. [सं.] १ नमणें; वांकणें; नम्र होणें. २ प्रणाम करणें.

नयनू—पु. [सं.] १ लोणी. २ झिरझिरीत वस्त्र.

नयर*—पु. [सं.] नगर; शहर.

नया—वि. [सं.] १ नवा; नवीन. २ अननुभवी. [नवेपणा.

नयापन—पु. [सं.] नावीन्य;

नयाम—पु. [फा.] तलवारीचें म्यान.

नर—पु. [सं.] १ पुरुष. २ शंकु.

नरकट—पु. [सं.] एक प्रकारचें वेतासारखें झाड.

नरगिस—स्त्री. [फा.] एक प्रकारचें फूल (अर्दू, फारशी काव्यांत प्रियतमेच्या डोळ्यांस या फुलांची उपमा देतात).

नरनाह*—पु. [सं.] राजा; नरेश.

नरनाहर—पु. [सं.] नरसिंह.

नरम दल—पु. [फा. + सं.] मवाळ पक्ष. [शेवरीचा कापूस.

नरमा—स्त्री. [फा.] देवकापूस;

नरमाअी—स्त्री. [फा.] कोमलता; नरमी.

नराजना—क्रि. स. [फा.] नाराज होणें.

नराट्*—पु. [सं.] नरेश; राजा.

नरिंद—पु. [सं.] नरेन्द्र; राजा.

नरीना—वि. [फा.] पुरुषजातीसंबंधीं; पुल्लिंगी.

नर्म—वि. [फा.] १ मऊ; कोमल. २ लवचीक. ३ मंद. ४ आळशी; सुस्त. ५ लवकर पचणारा.

नर्मदिल—वि. [फा.] कोमल अंतःकरणाचा.

नला—पु. [सं.] नळ; नळी.

नवना*—क्रि. अ. [सं.] १ वांकणें; झुकणें. २ नमणें; नम्र होणें. ३ नमन करणें. **नवन**—पु. नमन.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नवनीत—पु. [सं.] लोणी.

नवल—वि. [सं.] १ नवीन. २ सुंदर. ३ तरुण.

नवसत, नवसत*—पु. [सं.] सोळा शृंगार. वि. सोळा.

नवसर—वि. [सं.] लहान वयाचा.

नवाज—वि. [फा.] कृपा करणारा.

नवाजना*—क्रि. स. [फा.] अनुग्रह करणें; दया दाखविणें.

नवाना—क्रि. स. [सं.] नमविणें; वांकविणें.

नवासा—पु. [फा.] नातू (मुलीचा मुलगा).

नवीनता—स्त्री. [सं.] नावीन्य.

नवीस—पु. [फा.] लिहिणारा. **नवीसी**-स्त्री. १ लिहिणें; लिहिण्याचें काम. २ लिखाअी; लिहिणावळ.

नवेद—पु. [सं.] आमंत्रण; निमंत्रण.

नवेला—वि. [सं.] १ नवीन. २ तरुण.

नशना, नसना*—क्रि. अ. [सं.] नासणें; नष्ट होणें.

नशा—पु. [अ.] १ दारूचा कैफ. २ मादक पदार्थ. ३ मद; गर्व.

नशाना*—क्रि. स. [सं.] १ नासविणें; बिघडविणें. २ नाश करणें; नष्टविणें.

नशीला—वि. [फा.] मादक; गुंगी आणणारा.

नशेब—पु. [फा.] खोलगट व अुताराची जमीन.

नश्तर—पु. [फा.] जखम चिरण्याचा किंवा फोड फोडण्याचा बारीक तीक्ष्ण चाकू.

नष *—पु. [सं.] नख.

नषत*—पु. [सं.] नक्षत्र.

नसंक*—वि. [सं.] निःशंक.

नसतरंग—पु. [सं.] अेक वाद्य.

नसब—पु. [अ.] १ वंश. २ वंशावळ.

नसबनामा—पु. [अ.+फा.] वंशावळी; वंशवृक्ष.

नसर—स्त्री. [अ.] १ गद्य. २ मदत; सहायता.

नसवार—स्त्री. [सं.] तपकीर.

नसीनी, नसेनी-सैनी*—स्त्री. शिडी; जिना.

नसीब—पु. [अ.] नशीब.

नसीबवर—वि. [अ. + फा.] सुदैवी; भाग्यवान्.

नसीम—स्त्री. [अ.] शीतल, मंद वायुलहरी.

नसीहत—स्त्री. [अ.] १ अुपदेश; बोध. २ सल्ला मसलत.

नस्त्र—स्त्री. [अ.] १ मदत; सहायता. २ पक्षाचें समर्थन. ३ गद्य.

नस्ल—स्त्री. [अ.] जाति; वंश.

नहँ*—पु. [सं.] नख.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नहछू—पु. [सं.] लग्नांतील अेक विधि (वराचीं नखें कापण्याचा).

नहना*—क्रि. स. [सं.] जुंपणें; कामास लावणें.

नहर—स्त्री. [फा.] कालवा.

नहरनी—स्त्री. [सं.] नाचकण (नख काढण्याचें).

नहरुआ—पु. [दे.] नारू.

नहलाना—क्रि. स. [सं.] न्हाअूं घालणें; स्नान करविणें.

नहस—वि. [अ.] अशुभ; अपवित्र.

नहाना—क्रि. अ. [सं.] स्नान करणें; नहाणें. **नहान**–पु. स्नान.

नहार—वि. [फा.] आनशापोटी.

नहारी—स्त्री. [फा.] न्याहारी.

नहीं—अव्य. [सं.] नाहीं.

नहूसत—स्त्री. [अ.] १ औदासीन्य; खिन्नता. २ अशुभ लक्षण.

नाँअुँ—पु. [सं.] नाम.

नाँघना—क्रि. अ. [सं.] ओलांडणें; अुल्लंघणें.

नाँठना*—क्रि. अ. [सं.] नष्ट होणें.

नाँद—स्त्री. [सं.] गुरांना दाणापाणी देण्याचें घमेलें; डोणी.

नाँदना—क्रि. अ. [सं.] १ गर्जना करणें. २ शिंकणें. ३ प्रसन्न होणें.

नाअिक*—पु. [सं.] स्वामी.

नाअित्तिफ़ाकी—स्त्री. [फा.+अ.] बेकी; फूट.

नाअिन—स्त्री. [सं.] न्हावीण.

नाअी—पु. [सं.] न्हावी.

नाअुं*—स्त्री. [सं.] नौका.

नाअू—पु. [सं.] न्हावी.

नाकड़ा—पु. [सं.] नाकाचा रोग; फोड.

नाक़दर—वि. [फा.] अप्रतिष्ठित.

ना-कस—वि. [अ.] नीच; तुच्छ.

नाका—पु. [सं.] १ नाकें; पोलिस-चौकी. २ रस्त्याचा कोपरा. ३ फाटक; प्रवेशद्वार.

नाक़ाबिल—वि.[फा.]१ नालायक. २ अशिक्षित.

ना-काम—वि. [फा.] १ अयशस्वी. २ निराश.

नाक़िस—वि. [अ.] १ अुणीव असलेला; अपूर्ण. २ वाअीट; कुचकामाचा. ३ सदोष.

नाखना*—क्रि. स. [सं.] १ नष्ट करविणें. २ ओलांडणें; अुल्लंघन करणें. ३ टाकणें; घालणें.

नाखून—पु. [फा.] नख.

नागझाग—पु. [सं.] अफू.

नागफनी—स्त्री. [सं.] निवडुंग.

नागरता*—स्त्री. [सं.] नागरिकत्व.

नागवार—वि. [फा.] अप्रिय.

नागहानी—वि. [फा.] अनपेक्षित; अकस्मात् घडलेलें.

नाग़ा—पु. [फा.] खाडा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नागाह—क्रि. वि. [फा.] अेकाअेकीं; अचानक. [२ अैरावत.

नागेसर*—पु. [सं.] १ शेषनाग.

नाचकूद—स्त्री. [सं.] १ नाचणें; खिदळणें; बागडणें. २ अुपद्व्याप; धडपड.

नाचाक़ी—स्त्री. [फा.] १ बेबनाव; फूट. २ आजारपण; अस्वस्थता.

ना-चार—क्रि. वि. [फा.] नाअिलाजानें. वि. असहाय. [२ असंबद्ध.

नाचीज़—वि. [फा.] १ तुच्छ.

नाज—पु. [सं.] धान्य.

नाज़—पु. [फा.] १ नखरा. २ अैट. ३ दिमाख. **नाज़बरदार**—आर्जव करणारा; आर्जवी; खुशामल्या. [अयोग्य; अनुचित.

नाजायज़—वि. [फा. + अ.]

नाज़िम—पु. [अ.] व्यवस्थापक.

नाज़िर—पु. [फा.] निरीक्षक; देखरेख करणारा.

नाज़ेबा—वि. [फा.] १ न शोभणारें. २ विजोड. ३ अनुचित.

नाट—पु. [सं.] १ नाच. २ नक्कल.

नाटना—क्रि. अ. [सं.] वचनभंग करणें.

नाटा—वि. [सं.] ठेंगणा; खुजा.

नाठ*—पु. [सं.] नाश; अभाव.

नाठा—पु. [सं.] निःसंतान; निर्वंश झालेला.

नाड़—स्त्री. [सं.] मान.

ना-तमाम—वि. [फा. + अ.] अपूर्ण; अर्धवट. [तर.

नातर-रु*—अव्य. [सं.] नाहीं

ना-तवानी—स्त्री. [फा.] दौर्बल्य; अशक्तपणा.

नाता—पु. [सं.] नातें; संबंध.

ना-ताक़त—वि. [फा.+अ.] दुर्बल; कमजोर.

नाती—पु. [सं.] नातू.

नाते—क्रि. वि. [सं.] करितां; साठीं; संबंधानें. [लग.

नातेदार—वि. [सं.+फा.] नात-

नाथना—क्रि. स. [सं.] वेसण घालणें; टोंचणें. **नाथ**—पु. वेसण.

नादान—वि. [फा.] मूर्ख; बेअकली; अज्ञानी.

नादार—वि. [फा.] गरीब; दरिद्री.

नादिम—वि. [अ.] लज्जित.

नादिर—वि. [फा.] १ अद्भुत. २ दुर्लभ; विरळा. [शाही.

नादिरशाही—स्त्री. [फा.] बेबंद-

नाधना—क्रि. स. [सं.] जुंपणें; जोडणें. **नाधा**—पु. पन्हाळ; जुंवाला जुंपण्याचा कातडी पट्टा; सापती.

नान—स्त्री. [फा.] भाकरी; चपाती.

नान-ख़ताअी—स्त्री. [फा.] बिस्किटांचा अेक प्रकार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नान-बाअी—पु. [फा.] पाव-रोटी विकणारा; रोटीवाला.

नाना—पु. [दे.] आईचे वडील. **नानी**-स्त्री. आजी. (मु.) **नानी याद आना** अथवा **मरजाना**-संकट कोसळणें; आपत्ति गुदरणें.

नानिहाल—पु. [दे.+सं.] आजोळ.

नान्हरिया, नान्हा—वि. [सं.] लहान.

नापना—क्रि. स. [सं.] १ मापणें; माप घेणें. २ तोलणें; जोखणें. **नाप**-स्त्री. माप; तोल; वजन.

नापजोख, नापतौल—स्त्री. [सं.] माप; तोल; जोख.

नापसंद—वि. [फा.] नापसंत.

नापाक—वि. [फा.] १ अशुद्ध; अपवित्र. २ गचाळ; घाणेरडा.

नापैद—वि. [फा.] लुप्त; गडप झालेला. [मोरी; पन्हाळा.

नाबदान—पु. [फा.] गटार;

नाबालिग—वि. [फा.+अ.] अज्ञान; वयांत न आलेला.

नाम—पु. [सं.] नांव. (मु.) **नामपर मिटना** किंवा **मरना**-प्रेम करणें; प्रेमासाठीं सर्वस्व अर्पण करणें. **नाम लेना**-नांव घेणें. **नाम होना** किंवा **निकलना**-नांव होणें. **नाम लगाना** अथवा **धरना**-दोष लावणें; नांवें ठेवणें. **नाम का**-नांवाचाच; नामधारी. **नाम रखना**-नांव ठेवणें; नामकरण करणें. **नामोनिशान**-खूण; ठाव; पत्ता; छडा; माग.

नामज़द—वि. [फा.] १ नेमलेला; नियुक्त केलेला. २ प्रसिद्ध; विख्यात.

नामधराअी—स्त्री. [सं.] बद-नामी; अपकीर्ति.

नामर्द—वि. [फा.] १ नपुंसक; हिजडा. २ भित्रा.

नामलेवा—पु. [सं.] १ नांव घेणारा. २ वारस. [विख्यात.

नामवर—वि. [फा.] प्रसिद्ध;

नामा—पु. [फा.] १ पत्र; चिठ्ठी. २ पुस्तक; ग्रंथ.

नामाक़ूल—वि. [फा.] १ अयोग्य; अनुचित. २ अवास्तव; गैरवाजवी.

नामालूम—वि. [फा.+अ.] १ अपरिचित; परका. २ माहीत नसलेला. [महशूर.

नामी—वि. [सं.] प्रसिद्ध; विख्यात;

ना-मुआफ़िक—वि. [फा.+अ.] १ अयोग्य. २ वाअीट.

नामुनासिब—वि. [फा.+अ.] १ अनुचित; अयोग्य. २ न शोभणारा.

नामुमकिन—वि. [फा.+अ] अशक्य; असंभाव्य.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नामूस—स्त्री. [फा.] १ अब्रू; अब्जत. २ पातिव्रत्य. **नामूसी**—स्त्री. अप्रतिष्ठा; बदनामी.

नायब—पु. [अ.] १ मुखत्यार. २ सहायक; मदतनीस. ३ मुनीम.

नायाब—वि. [फा.] १ दुर्मिळ. २ अुत्तम; श्रेष्ठ.

नारंगी—स्त्री. [सं.] नारिंग. वि. नारिंगी रंगाचा.

नार—स्त्री. [सं.] मान.

नारा—पु. [अ.] घोषणा. पु. नाडा.

नाराज़—वि. [फा.] असंतुष्ट; अप्रसन्न; नाखुश.

नारियल—पु. [सं.] नारळ. **नारियली**—स्त्री. १ खोबरें. २ नारळीची गुडगुडी.

नाल—स्त्री. [सं.] १ कमळाचें देंठ. २ बंदुकीची नळी. ३ नाळ. ४ मोरी. ५ फुंकणी; नळी.

नाल—पु. [अ.] घोडा अित्यादिकांच्या पायांस मारावयाचा नाल.

नालकी—स्त्री. [सं.] अेक प्रकारची पालखी.

नालबंद—वि. पु. [अ. + फा.] नाल बसविणारा; नालकरी.

नालिश—स्त्री. [फा.] फिर्याद; तक्रार; दावा.

नावक—पु. [फा.] अेक प्रकारचा लहान तक्षिण बाण.

नावर-रि*—स्त्री. [सं.] नौका.

ना-वाक़िफ़—वि. [फा. + अ.] अपरिचित.

नाशपाती—स्त्री. [तु.] सफरचंद.

नाश्ता—पु. [फा.] न्याहारी; फराळ.

नास—स्त्री. [सं.] तपकीर. **नासदान**—पु. तपकिरीची डबी.

नासमझ—वि. [सं.] निर्बुद्ध.

नासह—वि. [अ.] अुपदेश देणारा.

नासिर—वि. [अ.] १ गद्यलेखक. २ संरक्षक; सहायक.

नासी*—वि. [सं.] नाशक; नाश करणारा. [भगेंद्र.

नासूर—पु. [अ.] १ खोल व्रण. २

नाह*—पु. [सं.] स्वामी; प्रभु.

नाहक—क्रि. वि. फा.] विनाकारण; व्यर्थ.

नाह-नूह—स्त्री. [सं.] नकार.

नाहमवारा—वि. [फा.] १ अुंचसखल; खडबडीत. २ नालायक.

नाहर—पु. [सं.] सिंह; वाघ.

नाहरू—पु. [दे.] नारू.

निअराना-यराना*—क्रि.अ. [सं.] जवळ येणें. [शेवट; अंत.

निआन*—पु. [सं.] परिणाम;

निआमत—स्त्री. [अ.] बहुमोल वस्तु; कृपालाभ; अलभ्य.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निकम्मा—वि. [सं.] बेकार; कुचकामाचा; निरुपयोगी.

निकरना*—क्रि. अ. [सं.] अुदय होणें; प्रकट होणें.

निकलना—क्रि.अ. [सं.] १ निघणें; आंतून बाहेर येणें. २ वेगळें होणें; निराळें होणें. ३ अुद्भवणें. ४ दिसूं लागणें. ५ सुटणें (प्रश्न, कोडें अि.); अुमगणें. [प्रकट होणें.

निकसना—क्रि. अ. [सं.] निघणें;

निकाअी—पु. [फा.] चांगुलपणा.

निकाम—वि. [सं.] निरुपयोगी; व्यर्थ. क्रि. वि. व्यर्थ; वृथा.

निकालना—क्रि. स. [सं.] १ काढणें. २ ठरविणें. ३ प्रकट करणें. ४ आरंभ करणें. ५ वेगळें करणें. ६ कमी करणें. ७ सुटका करणें; सोडविणें. ८ निर्वाह करणें; चालविणें. ९ सोडविणें (प्रश्न वगैरे). १० शोध लावणें. ११ कर्ज वगैरे काढणें. १२ कशीदा काढणें. १३ काढणें (नोकरीवरून).

निकास—पु. [सं.] १ बाहेर निघण्याची वाट (दार; दरवाजा). २ खुली जागा. ३ सुटकेचा अुपाय. ४ अुत्पन्नाचीं साधनें; अुत्पन्न. ५ निर्गत.

निकासना—क्रि. स. [सं.] काढणें; वेगळें करणें.

निकासी—स्त्री. [सं.] १ प्रस्थान. २ निर्गत. ३ अुत्पन्न. ४ मालाचा खप. ५ कर; जकात. ६ जमीनदाराचा नफा; मिळकत.

निकाह—पु. [अ.] निका; विवाह.

निकिष्ट*—वि. [सं.] निकृष्ट.

निखंग*—[सं.] भाता.

निखट्टू—वि. [सं.] १ निरुद्योगी; अैतखाअू. २ कुचकामाचा. ३ आळशी; सुस्त.

निखरना—क्रि. अ. [सं.] १ निर्मल होणें. २ रंग खुलून दिसणें.

निखरी—स्त्री. [सं.] तळलेले पदार्थ (तुपांत), ओवळ्यानें खातां येतील असे.

निखार—पु. [सं.] १ स्वच्छता; निर्मळपणा. २ शृंगार; सजावट.

निखारना—क्रि. स. [सं.] धुणें; निर्मळ करणें; साफ करणें.

निख़ालिस—वि. [सं. + फा.] १ शुद्ध; निर्भेळ. २ निखालस.

निखेध*—पु. [सं.] निषेध.

निखोट—वि. [सं.] निर्दोष; निर्भेळ. क्रि. वि. वेधडक; निस्संकोचपणें.

निगड़—स्त्री. [सं.] १ हत्तीला बांधण्याचा सांखळदंड. २ बेडी.

निगरानी—स्त्री. [फा.] देखरेख; निरीक्षण. [(वजनानें).

निगरु*—वि. [सं.] हलका

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निगलना—क्रि. स. [सं.] १ गिळणें. २ गिळंकृत करणें; लुबाडणें (धन).

निगहबान—पु. [फा.] देखरेख करणारा; निगा ठेवणारा. **निगहबानी**–स्त्री. १ रक्षण. २ निगा; देखरेख.

निगार—वि. [फा.] वेलबुट्टीचें काम करणारा. पु. १ चित्र; तसबीर. २ मूर्ती. ३ वेलबुट्टी. [नळी.

निगाली—स्त्री. [सं.] हुक्क्याची

निगाह—स्त्री. [फा.] १ नजर; दृष्टि. २ मेहेरबानी; कृपादृष्टि. ३ चित्त; लक्ष. ४ पारख.

निगि*—वि. [सं.] अत्यंत प्रिय.

निगुनी—वि. [सं.] गुणरहित.

निगुरा—वि. [सं.] गुरु न केलेला; दीक्षा न घेतलेला.

निगोड़ा—वि. [सं.] १ निर्लज्ज; बेशरम. २ नीच; दुष्ट. ३ अनाथ. ४ सडाफटिंग. ५ दुर्दैवी.

निग्रहना*—क्रि. स. [सं.] १ धरणें; पकडणें. २ अडवणें. ३ शिक्षा देणें. [होणें.

निघटना*—क्रि. अ. [सं.] समाप्त

निघरघट—वि. [सं.] निगरगट्ट; बेशरम. [स्थिर; अचल.

निचल*—वि. [सं.] निश्चल;

निचला—वि. [सं.] १ खालचा. २ कमी प्रतीचा.

निचाअी, निचान—स्त्री. [सं.] १ अुतार; अुतरण. २ कमीपणा. ३ नीचपणा.

निचै*—पु. [सं.] समूह.

निचोड़ना—क्रि.स. [सं.] १ पिळणें; दाबून काढणें. २ अुकळणें. ३ सार किंवा निष्कर्ष काढणें. **निचोड़**–पु. १ सार; सत्त्व. २ निष्कर्ष; तात्पर्य.

निचोना*—क्रि. स. [सं.] पिळणें.

निचोल—स्त्री. [सं.] ओढणी (स्त्रियांची).

निचौहाँ—वि. [सं.] खालच्या बाजूस वांकलेला.

निछनियाँ*—क्रि. वि. [सं.] पूर्णपणें. वि. शुद्ध; अेकमात्र.

निछल*—वि. [सं.] कपटरहित; निश्चल.

निछान*—वि. [सं.] शुद्ध; निखालस. क्रि. वि. पूर्णपणें.

निछावर—स्त्री. [सं.] १ ओवाळणी. २ समर्पण.

निज—वि. [सं.] १ आपला; स्वतांचा. २ मुख्य. ३ खरें; ठीक. अव्य. अवश्य; **निज करके**–१ अवश्य. २ विशेषतः.

निज़ाम—पु. [अ.] १ बंदोबस्त; व्यवस्था. २ क्रम. ३ पाया; जड. ४ मोतीं किंवा रत्नांची लड. पु. हैद्राबादचा निजाम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निजोर*—वि. [सं.] दुबळा; कमजोर; शक्तिहीन.

निझरना—क्रि. अ. [सं.] १ पूर्णपणें झडून जाणें. २ गळून पडणें. ३ रिकामें होणें. ४ निर्वाळा देणें.

निट्ठि—क्रि. वि. [सं.] कसें तरी करून; मोठ्या कष्टानें; कसें बसें.

निठल्ला—वि. [दे.] निरुद्योगी रिकामटेकडा; बेरोजगार. क्रि. वि. निरर्थक. [फुरसत. २ बेकारी.

निठाला—पु. [दे.] १ रिकामपणा;

निठुर—वि. [सं.] निष्ठुर; क्रूर; निर्दय. निठुरता-स्त्री. निर्दयपणा; क्रौर्य. [निष्ठुरपणा.

निठुरअी-राअी*—स्त्री. [सं.]

निठौर—पु. [सं.] वाओट जागा.

निडर—वि. [सं.] १ निर्भय; धीट. २ निश्शंक. निडरपन-ना-पु. धाडस; निर्भयता.

निडै*—क्रि. वि. [सं.] जवळ.

निढाल—वि. [सं.] १ शिथिल; थकला भागलेला. २ निरुत्साही. ३ जड; सुस्त.

निढिल*—वि. [सं.] १ कसून बांधलेला. २ टणक.

नित—अव्य. [सं.] नित्य; दररोज; सदासर्वदा. नितनित-दररोज.

निति*—अव्य. [सं.] नित्य.

निथंभ*—पु. [सं.] खांब.

निथरना—क्रि. अ. [सं.] तळाशीं सांचणें; जमणें (गाळ).

निथार—पु. [सं.] गाळ खालीं बसल्यामुळें झालेलें स्वच्छ पाणी.

निथारना—क्रि. स. [सं.] सांकणें; तळाशीं गाळ बसविणें; गाळ बुडाशीं बसवणें. [निष्ठुर.

निदअी*—वि. [सं.] निर्दयी; क्रूर;

निदरना*—क्रि. स. [सं.] १ अपमान करणें; अनादर करणें. २ तिरस्कार करणें. ३ मात करणें. [नाश.

निदलन*—पु. [सं.] निर्दलन;

निदहना*—क्रि.स. [सं.] जाळणें.

निदान—पु. [सं.] १ कारण. २ शेवट; अंत. ३ निदान; रोग-चिकित्सा. अव्य. सरते शेवटीं.

निदेश—पु. [सं.] आज्ञा; आदेश.

निधड़क—क्रि. वि. [अनु.] निस्संकोचपणें; बेधडक. [दरिद्री.

निधन-नी*—वि. [सं.] निर्धन;

निनरा, निनार-रा—वि. [सं.] वेगळा; निराळा; न्यारा.

निनान*—पु. [सं.] १ शेवट; अंत. २ लक्षण. वि. निकृष्ट. क्रि. वि. शेवटीं.

निनानबे—वि. [सं.] नव्याण्णव.

निनावाँ—पु. [सं.] तोंडांतील आंतल्या बाजूस येणाऱ्या लहान पुटकुळ्या.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निनौना*—क्रि. स. [सं.] वाक-विणें; नमविणें. [निराळा.

निन्यारा*—वि. [सं.] न्यारा;

निपंग*—वि. [सं.] अपंग; लुळा.

निपजना*—क्रि. अ. [सं.] निपजणें; अुत्पन्न होणें. [२ लाभ.

निपजी*—स्त्री. [सं.] १ अुत्पत्ति.

निपट—अव्य. [सं.] निव्वळ; अगदीं; बिलकुल.

निपटना—क्रि. अ. [सं.] १ निवृत्त होणें; मोकळें होणें. २ समाप्त होणें. ३ ठरणें; निश्चित होणें.

निपटारा—पु. [सं.] १ निर्णय. २ समाप्ति.

निपातना*—क्रि. स. [सं.] पाडणें; निःपात करणें. **निपात**–पु. निःपात; नाश. [निस्संतान.

निपूत*—वि. [सं.] निपुत्रिक;

निपोरना—क्रि. स. [सं.] बाहेर काढणें; दाखविणें (दांतड्या).

निफन*—वि. [सं.] पूर्ण. क्रि. वि. पूर्णपणें; चांगुलपणें.

निफरना—क्रि. अ. [सं.] छेदून आरपार जाणें. [निरभ्र होणें.

निफरना—क्रि. अ. [सं.] खुलणें;

निफल*—वि. [सं.] निष्फळ.

निफ़ाक—पु. [अ.] १ फूट; वैर. २ विरोध; वैमनस्य; बिघाड.

निबकौरी—स्त्री. [सं.] लिंबोळी.

निबटना—क्रि. अ. [सं.] १ मोकळें होणें; निवृत्त होणें. २संपणें; खलास होणें. ३ ठरणें.

निबटाना—क्रि. स. [सं.] १ संपविणें; मिटविणें. २ चुकतें करणें; फेडणें. ३ ठरविणें.

निबटेरा—पु. [सं.] १ निकाल; निवाडा. २ सोडवणूक; निर्वाळा.

निबड़ना*—क्रि.अ. [सं.] १ समाप्त होणें. २ निर्णय होणें. ३ सोडवणूक होणें.

निबर*—वि.[सं.] निर्बल; अशक्त.

निबरना—क्रि. अ. [सं.] १ सुटका होणें. २ अलग होणें; सुटणें.

निबहना—क्रि.अ. [सं.] १ निर्वाह होणें. २ तडीस जाणें; पार पडणें. ३ भागणें; निभणें.

निबहुर—पु. [सं.] जेथून परत येणें शक्य नाहीं असें ठिकाण.

निबाहना—क्रि. स. [सं.] १ निर्वाह करणें; योगक्षेम चालविणें. २ चरितार्थ, चालविणें. ३ तडीस नेणें; पार पाडणें. **निबाह**–पु. १ निर्वाह; गुजराण; योगक्षेम. २ परंपरेचें रक्षण. ३ पूर्ति. ४ सुटकेचा किंवा बचावाचा मार्ग.

निबुआ-वा—पु. [सं.] लिंबू.

निबुकना*—क्रि. अ. [सं.] बंधमुक्त होणें; सुटणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निबेड़ना—क्रि. स. [सं.] १ सोडविणें; मोकळें करणें. २ विलग करणें. ३ निर्णय, निवाडा करणें.

निबेड़ा–पु. १ सुटका; मुक्ति. २ बचाव. ३ निर्णय; निर्वाळा. ४ त्याग.

निभना—क्रि.अ. [सं.] १ पार पडणें; निभणें. २ टिकणें; तगणें. ३ सिद्धीस; तडीस जाणें. ४ पालन होणें.

निभरम*—वि. [सं.] भ्रमरहित. क्रि. वि. बेधडक.

निभाना—क्रि. स. [सं.] १ पार पाडणें; निभावणें. २ चालू ठेवणें. ३ तडीस नेणें. ४ टिकविणें.

निभावना—क्रि. स. [सं.] १ निभावणें. २ सोसणें. ३ कष्टानें निर्वाह करणें.

निमकी—स्त्री. [फा.] १ लिंबाचें लोणचें. २ तिखटामिठाचीं शंकरपाळीं.

निमज्जन—पु. [सं.] स्नान.

निमा, नीमा—पु. [फा.] १ अेक तऱ्हेचा बुरखा. २ डगला.

निमिख, निमेख, निमेष—पु.[सं.] १ निमिष; पळ. २ पापणी लवणें; पातें.

नियत—वि. [सं.] १ निश्चित. २ परिमित. ३ नेमलेला; नियोजित.

नियति—स्त्री. [सं.] १ नेमणूक. २ स्थैर्य. ३ दैव; भाग्य. ४ अनिवार्य गोष्ट.

नियर*—अव्य. [सं.] निकट; जवळ. **नियराअी**–स्त्री. सान्निध्य; सामीप्य. [जवळ येणें.

नियराना*—क्रि. स. [सं.]

नियाअी*—वि. [सं.] न्यायी.

नियाज़—स्त्री. [फा.] १ अभिलाषा; कामना. २ प्रेम व्यक्त करणें. ३ दीनता; अजिजी; नम्रता. ४ वडील माणसांचा आशीर्वाद; प्रसाद. ५ मृतकानिमित्त गरिबांना दिलें जाणारें जेवण. ६ भेट; देणगी. ७ मोठ्यांचा परिचय. [शेवट.

नियान*—पु. [सं.] परिणाम;

नियामत—स्त्री. [अ.] १ अलभ्य किंवा दुर्लभ वस्तु. २ पक्वान्न. ३ धनदौलत.

नियार—पु. [सं.] सोनाराच्या दुकानांतील राख, माती.

नियारा—वि. [सं.] अलग; दूर.

नियारिया—पु. [सं.] १ झारेकरी (सोनाराच्या दुकानांतील केरकचरा चाळून त्यांतून सोन्याचे कण काढणारी जात). २ चतुर माणूस.

नियारे—अव्य. [सं.] न्यारा. **वारे नियारे होना**–१ निर्वाळा होणें. २ श्रीमंत होणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नियाव*—पु. [सं.] न्यायनीति.

नियुक्ति—स्त्री. [सं.] नेमणूक.

निरंकार*—पु. [सं.] निराकार.

निरक्षन—पु. [सं.] निरीक्षण.

निरग*—पु. [सं.] नृगराजा.

निरगुन*—वि. [सं.] निर्गुण.

निरच्छ*—वि. [सं.] आंधळा.

निरतना*—क्रि. स. [सं.] नाचणें. [झालेला; व्यग्र; तत्पर.

निरत—वि. [सं.] गढलेला; मग्न

निरधार—पु. [सं.] निर्धार; निश्चय. वि. निराधार.

निरपना*—वि. [सं.] परक्याचा.

निरबहना*—क्रि. अ. [सं.] निभणें; निर्वाह होणें.

निरबेरा*—पु. [सं.] १ सुटका; सोडवणूक. २ निवाडा; निर्वाळा.

निरमर-ल—वि. [सं.] निर्मळ; स्वच्छ. [बहुमोल.

निरमोल—वि. [सं.] अुत्तम;

निरय—पु. [सं.] नरक. [असहाय.

निरवलंब—वि. [सं.] निराश्रित;

निरवार*—पु. [सं.] १ सुटका. २ निस्तरण; निस्तार.

निरसंक*—वि. [सं.] १ निःशंक. २ निर्भय.

निरा—वि. [सं.] १ निव्वळ; केवळ; अगदीं. २ शुद्ध; निर्भेळ; निखालस.

निराखर—वि. [सं.] निरक्षर; अशिक्षित.

निराना—क्रि. स. [सं.] निंदणें; तण काढणें. **निराअी**—स्त्री. निंदणी; भांगलणी (तण काढणें).

निरापन-पुन*—वि. [सं.] दुसऱ्याचा.

निराला—पु. [सं.] अेकान्तस्थान. वि. १ विलक्षण; अद्भुत. २ अपूर्व; निराळा.

निरास-सी*—वि. [सं.] १ निराश. २ अुदास; विरक्त.

निरीह—वि. [सं.] १ अुदासीन; विरक्त. २ शांतिप्रिय. ३ निरिच्छ.

निरुज—वि. [सं.] निरोगी.

निरुवरना*—क्रि. अ. [सं.] सुटणें; मोकळें होणें (गुंतागुंत).

निरुवारना*—क्रि. स. [सं.] सोडविणें; मोकळें करणें. **निरुवार**—पु. १ सुटका; मोकळीक. २ सोडवणूक. ३ निर्णय; निश्चय. ४ निवारण.

निरेखना*—क्रि. स. [सं.] निरखून पाहणें; टक लावून पाहणें.

निरै*—पु. [सं.] नरक.

निर्ख—पु. [फा.] भाव; दर. **निर्खनामा**—पु. वस्तूंच्या दराची यादी.

निर्त*—पु. [सं.] नृत्य; नाच.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निर्तक*—पु. [सं.] नर्तक; नाचणारा.
निर्तना*—क्रि. अ. [सं.] नाचणें.
निर्दहना*—क्रि. स. [सं.] जाळणें; दहन करणें. [करणें; बनविणें.
निर्मना*—क्रि. स. [सं.] निर्माण
निर्वहना*—क्रि. अ. [सं.] निर्वाह करणें; अुपजीविका करणें.
निर्वाचक—पु. [सं.] मतदार.
निर्वाचन—पु. [सं.] निवडणूक; मतदान. [जागा.
निलय—पु. [सं.] घर; स्थान;
निवाज़—वि. [फा.] कृपा करणारा.
निवाड़ा—पु. [दे.] लहानशी नाव.
निवार—स्त्री. [फा.] नवार.
निवाला—पु. [फा.] घास.
निवेश—पु. [सं.] १ पडाव; तळ. २ लग्नघर. ३ प्रवेश.
निशाखातिर—स्त्री. [अ. + फा.] खातरजमा; समाधान.
निशान—पु. [फा.] १ चिन्ह; खूण. २ लक्षण. ३ अवशेष. ४ डाग; चट्टा. ५ आंगठा; निशाणी. ६ ठावठिकाण. ७ ध्वजा; पताका.
निशानदेही—स्त्री. [फा.] ओळख देणें (समन्स बजावितांना खूण पटविणें).
निशाना—पु. [फा.] नेम; लक्ष्य.
निशानी—स्त्री. [फा.] १ स्मारक; स्मृतिचिन्ह. २ खूण; चिन्ह.
निष्कृति—स्त्री. [सं.] सुटका.
निष्प्रेही*—वि. [सं.] निस्पृह.
निसंस*—वि. [सं.] १ दुष्ट. २ मृतप्राय.
निसंसना—क्रि. अ. [सं.] जोरानें श्वास घेणें; धापा टाकणें.
निस*—स्त्री. [सं.] रात्र. [दुर्बळ.
निसक*—वि. [सं.] निःशक्त;
निसत*—वि. [सं.] असत्य.
निसद्योस*—क्रि. वि. [सं.] रात्रंदिवस.
निसबत, निस्बत—स्त्री. [अ.] १ संबंध. २ तुलना; बरोबरी. ३ लग्नासंबंधीं मागणी; साखरपुडा; वाङ्निश्चय.
निसयाना—वि. [सं.] बेहोष; शुद्धिवर नसलेला. [पडणें.
निसरना*—क्रि. अ. [सं.] बाहेर
निसवादला—वि. [सं.] स्वादरहित; बेचव. [बेहोष.
निसस*—वि. [सं.] बेशुद्ध;
निसाँक*—वि. [सं.] निर्भय; निश्चित.
निसाँस-सा—पु. [सं.] सुस्कारा. वि. मृतप्राय.
निसानन*—पु. [सं.] संध्याकाळ.
निसाफ*—पु. [अ.] न्याय.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

निसार—पु. [अ.] समर्पण; बलिदान.

निसियर*—पु. [सं.] चंद्र.

निसु*—स्त्री. [सं.] रात्र.

निसेनी-सैनी—स्त्री. [सं.] शिडी.

निसोग*—वि. [सं.] १ शोकरहित. २ निश्चित. [संदेश.

निसोघु*—स्त्री. [सं.] बातमी;

निस्फ़—वि. [अ.] अर्धा.

निस्राव—पु. [सं.] स्राव.

निःस्व—वि. [सं.] निःस्वार्थ.

निहंग*—वि. [सं.] अेकाकी.

निहंग-लाड़ला—वि. [?] अतिशय लाडावलेला.

निहकाम*—वि. [सं.] निष्काम.

निहचय*—पु. [सं.] निश्चय; बेत.

निहचल*—वि. [सं.] निश्चल; स्थिर.

निहपाप*—वि. [सं.] निष्पाप.

निहफल*—वि. [सं.] निष्फळ.

निहाँ—वि. [फा.] गुप्त.

निहाअी—स्त्री. [सं.] आवरण.

निहायत—वि. [अ.] अत्यंत; पुष्कळ. स्त्री. हद्द; सीमा.

निहार—पु. [सं.] १ धुकें. २ दंव. ३ बर्फ.

निहारना—क्रि. स. [सं.] निरखणें; लक्ष लावून पाहणें.

निहाल—वि. [फा.] १ प्रसन्न; आनंदित. २ संतुष्ट; तृप्त.

निहाली—स्त्री. [फा.] १ अुशी; लोड. २ लेप; रजअी.

निहोरना—क्रि. स. [सं.] १ प्रार्थना करणें; विनंति करणें. २ विनवणें; आर्जविणें.

निहोरा—पु. [सं.] १ कृतज्ञता; अुपकार. २ विनंति. ३ विश्वास; ४ आश्रय. ५ प्रार्थना; विनवणी.

नींद—स्त्री. [सं.] झोंप; निद्रा. **नींद अुचटना**–झोपमोड होणें. **नींद पडना**–झोंप येणें. **नींद हराम होना**–झोंप मुळींच न येणें.

नींदड़ी*—स्त्री. [सं.] निद्रा; झोंप.

नीक-का—वि. [सं.] १ सुंदर; चांगला. २ प्रामाणिक; भला. **नीकी**–स्त्री. चांगुलपणा; भलाअी.

नीके—क्रि. वि. [सं.] चांगल्या रीतीनें.

नीचा—वि. [सं.] १ खालचा. २ वांकलेला; झुकलेला. ३ क्षुद्र; नीच; कमी दर्जाचा. **नीचा-अूँचा**–१ अुंचसखल. २ ओबडधोबड. ३ भलाबुरा. ४ नफा तोटा. **नीचा दिखाना**–तुच्छ लेखणें; मानभंग करणें; हरविणें. **नीचाअी**–स्त्री. कमीपणा.

नीचू*—क्रि. वि. [सं.] खालीं.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नीचे—क्रि. वि. [सं.] खालीं; तळाशीं. नीचे ऊपर–१ खालींवर. २ अुलथापालथा.

नीजन*—पु. [सं.] निर्जन; ओसाड.

नीझर—पु. [सं.] झरा.

नीठी*—स्त्री. [सं.] अनिच्छेनें; कसेंतरी.

नीठो*—वि. [सं.] अप्रिय; अनिष्ट.

नीड़—पु. [सं.] पक्ष्याचें घरटें.

नीति—स्त्री. [सं.] १ आचार; पद्धत. २ सदाचार; नीति. ३ धोरण. ४ युक्ति; अुपाय; हिकमत.

नीबू—पु. [सं.] लिंबूं.

नीम—पु. [सं.] लिंबाचें झाड; कडूलिंब.

नीम—वि. [फा.] अर्धा.

नीमन—वि. [सं.] चांगला; निरोगी.

नीमरज़ा—वि. [फा.] कांहींसा संतुष्ट; अर्धसंतुष्ट.

नीमास्तीन—स्त्री. [फा.] अर्ध्या बाह्यांचा अंगरखा; कोंपरी.

नीयत—स्त्री. [अ.] १ अिरादा; अिच्छा. २ अुद्देश; हेतु. नीयत बदलना किंवा बदल जाना–अिरादा बदलणें. नीयतमें फ़रक़ आना–मनांत काळेंबेरें होणें; बेअिमानी सुचणें. नीयत बांधना–संकल्प करणें; निश्चय करणें.

नीरद—पु. [सं.] ढग. [निकट.

नीरे*—क्रि. वि. [सं.] जवळ;

नीरोग—वि. [सं.] निरोगी.

नीलाम—पु. [पोर्तु.] लिलांव.

नीलेफ़र—पु. [फा.] नील कमल.

नीवँ-व—स्त्री. [सं.] १ पाया (घराच्या अिमारतीचा). २ मूळ आधार. ३ स्थापना. नीवँ डालना–पाया घालणें; स्थापन करणें. नीवँ पड़ना–पाया घातला जाणें. [टिंब; विंदु.

नुक़ता—पु. [अ.] अनुस्वार;

नुक़ताचीनी—स्त्री. [फा.] टीका; छिद्रान्वेषण.

नुक़तादाँ—वि. [अ.+फा.] १ मर्मज्ञ. २ हुशार; बुद्धिमान्. [(पक्कान्न).

नुकती—स्त्री. [फा.] मोतीचूर

नुकीला—वि. [फा.] अणकुचीदार.

नुक्कड़—पु. [फा.] १ टोंक; अग्र. २ शेवट. ३ कोंपरा.

नुक़्स—पु. [अ.] १ दोष; कसर; त्रुटि. २ अुणीव; अपूर्णता.

नुचना—क्रि. अ. [सं.] अुपटलें जाणें; ओरखडलें जाणें.

नुनाअी*—स्त्री. [सं.] लावण्य; सौंदर्य.

नुनेरा—पु. [सं.] मीठ बनविणारा.

नुमाअिश—स्त्री. [फा.] १ दिखाअूपणा; थाटमाट; डामडौल. २ प्रदर्शन.

नुमाअिशी—वि. दिखाअू; बेगडी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नुमायाँ—वि. [फा.] स्पष्ट झालेला; प्रगट; अुघड.

नुसख़ा—पु. [अ.] वैद्य किंवा डॉक्टरांचें प्रिस्क्रिप्शन. [थोडेंसें.

नून*—वि. [सं.] कमी; अपुरें; **नून**—पु. [सं.] मीठ.

नूर—पु. [अ.] १ तेज; प्रकाश. २ शोभा; सौंदर्य.

नेक—वि. [फा.] १ चांगला; भला. २ शिष्ट; सज्जन. ३ प्रामाणिक.

नेकचलन—वि. [फा. + सं.] सद्वर्तनी; सदाचारी.

नेकनीयत—वि. [फा.+ अ.] १ सद्विचारी. २ प्रामाणिक.

नेकी—स्त्री. [फा.] १ चांगुलपणा. २ प्रामाणिकपणा.

नेग—पु. [सं.] संभावना; अहेर.

नेगटी*—पु. [सं.] अहेर देणारा किंवा संभावना करणारा.

नेज़, नेज़ाल—पु. [फा.] भाला.

नेटा—पु. [दे.] १शेंबूड. २ मेकूड.

नेठना*—क्रि. अ. [सं.] १ नष्ट करणें. २ नाकबूल करणें.

नेड़े—क्रि. वि. [सं.] निकट.

नेति—स्त्री. [सं.] घुसळखांबाची दोरी.

नेनुआ—पु. [दे.] घोसाळें.

नेब-ब—पु. [फा.] १ साहाय्यक; मदतनीस. २ मंत्री; चिटणीस.

नेफ़ा—पु. [फा.] नाडा ओंवण्याची पोकळी.

नेवग*—पु. [दे.] संभावना; अहेर.

नेवता*—पु. [सं.] आमंत्रण; बोलावणें.

नेवला—पु. [सं.] मुंगूस.

नेवारना*—क्रि.स. [सं.] निवारणें; निवारण करणें.

नेसुक, नैसुक*—वि.[सं.] थोडा; किंचित्.

नेस्त—वि. [फा.] नसलेला.

नेह*—पु. [सं.] स्नेह; प्रेम. वि. स्निग्ध.

नेही*—वि. [सं.] स्नेही.

नै—स्त्री. [सं.] १ नदी. [विचार.

नै—स्त्री. [सं.] १ नीति. २ आचार-

नैऋत*—पु. [सं.] राक्षस.

नैक-कु—वि. [फा.] चांगला; भला; प्रामाणिक.

नैचा—पु. [फा.] हुक्क्याची नळी.

नैन*—पु. [सं.] नयन; डोळा.

नैनसुख—पु. [सं.] अेक प्रकारचें तलम कापड.

नैन—पु. [सं.] लोणी. [नौका.

नैया—स्त्री. [सं.] नाव; होडी;

नैरंग—पु. [फा.] १ कपट. २ जादूटोणा. ३ चमत्कारिक गोष्ट. ४ चित्राची रुपरेषा; आराखडा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

नैसा*—वि. [सं.] कुरूप; वाईट.

नैहर—पु. [सं.] माहेर.

नोक—स्त्री. [फा.] टोंक; अग्र; अणकुची. **नोकदार, नुकीला**–वि. अणकुचीदार; निमुळता; टोंकदार.

नोकझोंक—स्त्री. [फा.] थाटमाट; डामडौल. [२ अद्‌भुत.

नोखा—वि. [सं.] १ अनोळखी.

नोचना—क्रि. स. [सं.] १ अुपटणें. २ ओरखडणें; बोचकारणें. ३ हिसकावून घेणें. **नोच**–स्त्री. ओरखडा; बोचकारा.

नोचखसोट—स्त्री. [सं.] हिसकाहिसकी; ओढाताण; जबरदस्तीनें हिसकावणें.

नोन—पु. [सं.] मीठ.

नोना—पु. [सं.] १ लोणा. २ खारी माती. ३ शीताफळ. वि. १ खारट. २ सुंदर. **नोनिया**–पु. लोणारी; मीठ विकणारा; खाऱ्या. [२ सुंदर.

नोर-ल—वि. [सं.] १ नवीन.

नौ—वि. [सं.] नअू. (मु.) **नौ दो ग्यारह होना**–पसार होणें.

नौकर—पु. [फा.] नोकर. **नौकरानी**–स्त्री. मोलकरीण.

नौज—अव्य. [सं.] अीश्वर न करो; असें न होवो.

नौजवान—वि. [फा.] तरुण. **नौजवानी**–स्त्री. तारुण्य.

नौतन*—वि. [सं.] नवीन; नवा.

नौतम*—वि. [सं.] नवीन.

नौधा*—वि. [सं.] नवविधा भक्ति. [अुदयास आलेला.

नौबढ़—वि. [सं.] नुक्ताच

नौबत—स्त्री. [फा.] १ प्रसंग; पाळी. २ स्थिति; दशा. ३ नगारा; चौघडा.

नौबती—पु. [फा.] १ नौबत वाजविणारा. २ पहारेकरी. ३ मोठा तंबू; शामीयाना.

नौरंग*—पु. [फा.] औरंगजेब.

नौरतन—पु. [सं.] नवरत्न.

नौरोज़—पु. [फा.] पारशांचा वर्षारंभाचा दिवस.

नौलखा*—वि. [सं.] नअू लाख किंमतीचा; बहुमोल. [आरमार.

नौशक्ति—स्त्री. [सं.] नाविक शक्ति;

नौशा—पु. [फा.] नवरदेव.

नौसत*—पु. [सं.] सोळा शृंगार.

नौसादर—पु. [फा.] नवसागर.

नौसाली—वि. [सं.] मअू; गुळगुळीत. [नवशिक्या.

नौसिखिया-खुआ—वि. [सं.]

नौसेना—स्त्री. [सं.] आरमार.

न्याति—स्त्री. [सं.] ज्ञाति; जात.

न्यारा—वि. [सं.] १ जवळ नसलेला. २ वेगळा; दुसरा; निराळा. ३ अद्‌भुत.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

न्यारिया—पु. [सं.] झारेकरी; सोनाराच्या राखेंतून सोनें काढणारा.

न्यारे—क्रि. वि. [सं.] १ निराळें; वेगळें. २ दूर.

न्याव*—पु. [सं.] १ न्याय. २ अुचित गोष्ट. ३ नियम.

न्यास—पु. [सं.] १ स्थापना. २ समर्पण; त्याग. ३ ठेव; अनामत. ४ संन्यास.

न्योछावर—स्त्री. [सं.] अर्पण; बलिदान.

न्योतना—क्रि. स. [सं.] आमंत्रण देणें. न्योता–पु. निमंत्रण.

न्हाना*—क्रि. अ. [सं.] स्नान करणें; आंघोळ करणें.

प

पँखड़ी-खुड़ी—स्त्री. [सं.] फुलाची पाकळी.

पंखाकुली—पु. [सं.] पंखा हालविणारा नोकर.

पंखापोश—पु. [सं. + फा.] पंख्याची खोळ.

पंगा—वि. [सं.] १ पांगळा; लंगडा. २ निरुपयोगी.

पंच—पु. [सं.] १ पांच (संख्या). २ समाज; समुदाय. ३ लोक. ४ पंच; निवाडा देणारा.

पंछा—पु. [सं.] १ जखमेची लस. २ झाडाचा चीक.

पंछी—पु. [सं.] पक्षी.

पंजा—पु. [फा.] १ हाताचा पंजा. २ पांचांचा गट. ३ पंजा (पत्त्यांतील). (मु.) छक्कापंजा–डावपेंच.

पंजारा—पु. [सं.] पिंजारी.

पँजीरी—स्त्री. [सं.] खिरापत (कणीक, साखर मिसळून).

पँजेरा—पु. [सं.] तांबट; भांडीं तयार करणारा.

पँडवा—पु. [?] रेडकू.

पंडाल—पु. [?] सभेच्या अधिवेशनासाठीं तयार केलेला मंडप.

पंडिताअी—स्त्री. [सं.] विद्वत्ता; पांडित्य.

पंडिताअू—वि. [सं.] १ पंडितासारखे. २ विद्वत्ताप्रचुर.

पंडितानी—स्त्री. [सं.] पंडिता.

पंडुक—पु. [सं.] मैनेसारखा अेक पक्षी.

पँतीजना—क्रि. स. [सं.] पिंजणें. पँतीजी–स्त्री. धनुकली; पिंजण.

पंथकी, पंथिक*—पु. [सं.] पथिक; प्रवासी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पंथान*—पु. [सं.] मार्ग; रस्ता.
पंद—स्त्री. [फा.] शिकवण.
पँवरना—क्रि. अ. [सं.] १ पोहणें. २ ठाव घेणें; पत्ता काढणें.
पँवरि-री—स्त्री. [सं.] दरवाजा; फाटक. **पँवरिया**–पु. १ पहारेकरी; चौकीदार. २ मंगलाष्टकें अि. (मंगल प्रसंगीं) म्हणणारा.
पंवाड़ा—पु. [सं.] १ पाल्हाळ; चऱ्हाट. २ पोवाडा.
पंशाखा—स्त्री. [सं.] मशाल.
पंसारी—पु. [सं.] गंधी; काष्ठौषधें व सुगंधी पदार्थ विकणारा.
पंसेरी—स्त्री. [सं.] पासरी; पांचशेरी माप.
पअिसना—क्रि. अ. [सं.] शिरणें; प्रवेश करणें. **पअिसार**–पु. प्रवेश.
पअुँरि-अुरी, पोरी—स्त्री. [सं.] १ देवडी. २ पायरी.
पअुँरि-अुरी—स्त्री. [सं.] खडावा.
पकड़-धकड़—स्त्री. [सं.] धरपकड.
पकड़ना—क्रि. स. [सं.] १ पकडणें; धरणें. २ कैद करणें. ३ थांबविणें.
पकड़वाना—क्रि. स. [सं.] पकडविणें; पकडवून देणें.
पकड़ाना—क्रि. अ. [सं.] हातांत देणें.
पकना—क्रि. अ. [सं.] १ पिकणें. २ शिजणें.
पकवान—पु. [सं.] पक्वान्न.
पकवाना, पकाना—क्रि.स. [सं.] १ पिकविणें; पिकवून घेणें. २ शिजवून घेणें. **पकाअी**–१ पिकविण्याची मजुरी. २ पिकविण्याचें काम.
पकौड़ा—पु. [सं.] १ भजी. २ वडा. **पकौड़ी**–स्त्री.
पक्का—वि. [सं.] १ पिकलेला; तयार झालेला. २ पूर्ण; पक्का. ३ निपुण; तज्ज्ञ. ४ दृढ; मजबूत; टिकाअू. ५ स्थिर; निश्चल. ६ संवय असलेला; रुळलेला. ७ प्रौढ. ८ शिजलेला. (मु.) **पक्का खाना** अथवा **पक्की रसोअी**–तुपांतून तळलेले पदार्थ; न शिजलेले.
पक्खर, पाखर*—स्त्री. [सं.] लढाअीचे प्रसंगीं हत्ती किंवा घोडे यांचे अंगावर घालावयाची लोखंडी झूल. [२ गारुडी.
पखंडी—पु. [सं.] १ पाखंडी.
पख—पु. [सं.] पक्ष; पंधरवडा.
पख़—स्त्री. [फा.] १ विष्ठा; मल. २ आरडाओरड. ३ असभ्य भाषण; दुर्वचन. ४ अडचण.
पखड़ी—स्त्री.[सं.]पाकळी;पुष्पदल.
पखराना—क्रि. स. [सं.] धुवून घेणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पखवाड़ा-वारा—पु. [सं.] पंधरवडा.

पखान, पाखान*—पु. [सं.] पाषाण; दगड.

पखाना, पाखाना—पु. [फा.] १ शौचकूप; संडास. २ विष्ठा; मैला.

पखाना—पु. [सं.] म्हण.

पखारना—क्रि. स. [सं.] धुणें; स्वच्छ करणें.

पखावज—स्त्री. [सं.] पखवाज; मृदंग. पखावजी–पु. पखवाज वाजविणारा.

पखी, पखीरी*—पु. [सं.] पक्षी.

पखुरी—स्त्री. [सं.] पाकळी.

पखेरु—पु. [सं.] पांखरूं; पक्षी.

पग*—पु. [सं.] १ पाय. २ दोन पावलांमधील अंतर; पाअूल.

पगड़ंडी—स्त्री. [सं.] पाअूलवाट; पायवाट.

पगतरी, पगनियाँ—स्त्री. [सं.] पादत्राण; जोडा. [२ खडाअू.

पगदासी—स्त्री. [सं.] १ जोडा.

पगना—क्रि. अ. [सं.] १ आंतून बाहेरून पाकानें भरणें. २ प्रेमांत रंगून जाणें. ३ मुरणें.

पगला—पु. [सं.] वेडा.

पगहा, पघा—पु. [सं.] दावें; दोर. **पगहिआँ**–स्त्री. दावें; दोर.

पगुसना—क्रि. अ. [सं.] १ रवंथ करणें. २ पचविणें. [दबणें.

पचकना—क्रि. अ. [सं.] पिचणें;

पगा—पु. [सं.] अुपरणें.

पगाना—क्रि. स. [सं.] १ पाकवून घेणें. २ प्रेममग्न करणें.

पगार*—पु. [सं.] आवाराची भिंत. [अुतार. २ चिखल.

पगार—पु. [सं.] १ पाण्याचा

पगाह—स्त्री. [फा.] पहाट; ब्राह्ममुहूर्त.

पगिया*—स्त्री. [सं.] पगडी.

पगुराना—क्रि. स. [सं.] १ रवंथ करणें. २ पचविणें.

पचकल्यान—पु. [सं.] पंचकल्याणी घोडा (ज्याचे चार पाय व डोकें पांढरें असून बाकी अंग तांबडें किंवा काळें असतें असा घोडा). [गट.

पचखा—पु. [सं.] पंचक; पांचांचा

पचगुना—वि. [सं.] पांचपट.

पचड़ा—पु. [सं.] १ बखेडा; लचांड; व्याप. २ लावणी.

पचना—क्रि. अ. [सं.] १ पचणें. २ दुसऱ्याचें धन किंवा वस्तु आपली होणें; पचनीं पडणें. ३ अतिशय थकणें. ४ झिजणें.

पचमेल—वि. [सं.] १ पांच प्रकारच्या वस्तूंची मिसळ. २ अनेक वस्तूंचें मिश्रण.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पचलोना—पु. [सं.] पांच प्रकाऱ्च्या मिठांनीं युक्त असलेला पदार्थ.

पचहरा—वि. [सं.] १ पांच थर असलेला. २ पांच वेळां केलेला.

पचाना—क्रि. स. [सं.] १ पचविणें. २ दुसऱ्याचें धन किंवा वस्तु लुबाडणें.

पचारना—क्रि.स. [सं.]१ आव्हान देणें. २ मोठ्यानें ओरडणें.

पचास—वि. [सं.] पन्नास (संख्या). **पचासा**–पु. अेकाच तऱ्हेच्या पन्नास वस्तूंचा समूह.

पचीस—वि. [सं.] पंचवीस (संख्या). **पचीसी**–स्त्री. १ अेकाच तऱ्हेच्या पंचवीस वस्तूंचा समूह. २ पंचविशी (आयुष्य). ३ सोंगट्यांचा खेळ.

पचोतरसो—पु. [सं.] अेकशें पांचांचा गट.

पचौर, पचौली—पु. [सं.] गांवचा पुढारी; पंच.

पच्चड़, पच्चर—पु. [सं.] पाचर.

पच्ची—स्त्री. [सं.] जडावाचें काम. **पच्चीकारी**–स्त्री. जडावाची कला. (मु.) (किसी में) **पच्ची हो जाना**–अेकजीव होणें.

पच्छ*—पु. [सं.] १ पंख. २ पक्ष; पंधरवाडा. **पच्छी**–पु. पक्षी.

पच्छिम—पु. [सं.] पश्चिम दिशा.

पछड़ना—क्रि. अ. [सं.] चीत होणें. २ मागें राहणें; रेंगाळणें.

पछताना—क्रि. अ. [सं.] पश्चात्ताप करणें. **पछतावा**–पु. पश्चात्ताप

पछना—क्रि. अ. [सं.] १ गोंदलें जाणें. २ थोडेंसें चिरलें जाणें. पु. गोंदण्याचें किंवा चिरण्याचें शस्त्र.

पछलना—पु. [सं.] मागें वळणें; हटणें; माघार घेणें.

पछवाँ, पछहिया—वि. [सं.] पश्चिमेकडील.

पछाँह—पु. [सं.] पश्चिमेकडील प्रदेश. **पछाँहिया, पछाँही**–वि. पश्चिमेकडील.

पछाड़—स्त्री. [सं.] १ आपटी; हापटी. २ बेशुद्धी; मूर्च्छा.

पछाड़ना—क्रि. स. [सं.] आपटणें; चीत करणें.

पछानना*—क्रि.स.[सं.]ओळखणें.

पछिआना—क्रि. स. [सं.] मागोमाग जाणें. [(वारा).

पछुवाँ—वि. [सं.] पश्चिमेकडचा

पछोड़ना—क्रि. स. [सं.] पाखडणें; साफ करणें (सुपांत घालून).

पजरना*—क्रि. अ. [सं.] जळणें; पेटणें. [पेटविणें.

पजारना*—क्रि. स. [सं.] जाळणें;

पजावा—पु. [फा.] विटा भाजण्याची भट्टी; आवा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पज्ज—पु. [सं.] शूद्र.

पटंबर*—पु. [सं.] रेशमी कपडा.

पटकन*—स्त्री. [सं.] १ आपटी; हापटी. २ थप्पड. ३ छडी; काठी.

पटकना—क्रि. स. [सं.] आपटणें; पाडणें; चीत करणें. **पटकनिया, पटकनी**—स्त्री. आपटी; हापटी.

पटड़ा—पु. [सं.] पेळू बनविण्याचा पाट; लांकडाचा तक्ता.

पटतर*—पु. [सं.] १ बरोबरी; साम्य. २ अुपमा. वि. चौरस; सपाट. [देणें.

पटतरना—क्रि. अ. [सं.] अुपमा

पटतारना—क्रि. स. [सं.] जमीन सपाट करणें.

पटना—क्रि. अ. [सं.] १ जमीन सपाट होणें. २ पाटर्णा होणें; कडीपाट होणें. ३ आपसांत पटणें; जमणें. [पट्ट्यानें घेतलेली जमीन.

पटनी—स्त्री. [सं.] कायम भाडे-

पटपटाना—क्रि. अ. [सं.] भूक, तहान, थंडी अि.मुळें त्रासणें. क्रि. स. शोक करणें; दुःख करणें.

पटपर—वि. [सं.] सपाट; समतल. पु. १ मळीची जमीन. २ अुजाड स्थान.

पटबीजना—पु. [सं.] काजवा.

पटमंडप—पु. [सं.] तंबू; राहुटी; डेरा.

पटरा—पु. [सं.] लांकडाची लांबरुंद फळी; तक्ता. (मु.) **पटरा कर देना**–जमीनदोस्त करणें; अुध्वस्त करणें.

पटरानी—स्त्री. [सं.] पट्ट राणी.

पटरी—स्त्री. [सं.] १ लांकडाची पातळ व लांब फळी; तक्ती. २ जरीची फीत किंवा काठ. ३ अेक प्रकारची बांगडी. ४ पायवाट (सडकेच्या बाजूची). ५ बगीच्यांतील फुलझाडांच्या आजूबाजूचा लहान रस्ता.

पटल—पु. [सं.] १ छप्पर; छत. २ आवरण; पडदा. ३ डोळ्याची पापर्णी.

पटवा—पु. [सं.] १ पटवेकरी; पाटोळी. २ अेक प्रकारचा तलम ताग.

पटवाना—क्रि. स. [सं.] १ जमीन सपाट करवून घेणें. २ छत बनवून घेणें.

पटवारगरी—स्त्री. [सं. + फा.] कुलकर्ण्याचें किंवा तलाठ्याचें काम किंवा हुद्दा.

पटवारी—पु. [सं.] कुलकर्णी. स्त्री. कपडे चढविणारी दासी.

पटवास—पु. [सं.] तंबू; शिबिर.

पटसन—पु. [सं.] १ तागाचें झाड; ज्यूट. २ तागाचे दोरे.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पटहार—पु. [सं.] पटवेकरी.

पटा—पु. [सं.] पट्टा (दांडपट्टा).

पटाका—पु. [अनु.] १ आपटबार. २ थप्पड.

पटाना—क्रि. स. [सं.] १ जमीन सपाट करविणें. २ पाटणी किंवा छत बनविणें. ३ कर्ज फेडणें. ४ भाव ठरविणें. पटाई—स्त्री. जमीन सपाट करण्याचें काम किंवा त्याची मजुरी.

पटाव—पु. [सं.] १ सपाट किंवा सारखें करण्याचें काम. २ सपाट किंवा सारखी जागा. ३ पाटणी.

पटिया—स्त्री. [सं.] १ पाटी (लिहिण्याची). २ दगडाचा चौकोनी तुकडा. ३ बाजेचें लांकूड.

पटी—स्त्री. [सं.] १ कापडाची लांब पट्टी. २ पटका; कंबरबंद. ३ नाटकाचा पडदा.

पटीर—पु. [सं.] १ अेक प्रकारचें चंदन. २ खैराचें झाड. ३ वटवृक्ष.

पटीलना—क्रि. अ. [सं.] १ अेखाद्याला आपल्या बाजूचें करून घेणें. २ कमविणें. ३ ठकविणें. ४ सफलतापूर्वक अेखादें काम संपविणें.

पटुका-टूका—पु. [सं.] १ अुपरणें. २ शेला. ३ चादर.

पटुली—स्त्री. [सं.] लहान झोंपाळा.

पटेबाज़—पु. [सं. + फा.] १ पट्टा खेळणारा; पट्टा चालविण्यांत निपुण. २ धूर्त.

पटेर—पु. [सं.] लव्हाळा.

पटेला—पु. [सं.] बसण्याकरितां मधला भाग सारखा केलेली अशी मोठी वाहतुकीची नाव.

पटोर-ल—पु. [सं.] १ तोंडल्यासारखें भाजीचें फळ; पडवळ. २ अेक प्रकारचें रेशमी कापड.

पटोरी—स्त्री. [सं.] रेशमी साडी.

पट्ट—पु. [सं.] १ पाटी (लिहिण्याची). २ ढाल. ३ अुपरणें; दुपट्टा. ४ राजसिंहासन. ५ रेशमी कापड.

पट्टा—पु. [सं.] १ पट्टा; जमिनीच्या मालकीचें अधिकारपत्र. २ पट्टा (गळ्याचा, कमरेचा). ३ पाट. ४ बिल्ला. ५ पट्टा (शस्त्र).

पट्टी—स्त्री. [सं.] १ फूटपट्टी. २ अुपदेश; सल्ला. ३ वस्त्राची किनार, कांठ. ४ लांकडाचा वासा. ५ लिहिण्याची पाटी. ६ फूस. ७ कापडाची चिंधी. ८ कागदाचें चिटोरें. ९ संपत्तीचा हिस्सा.

पट्टीदार—पु. [सं.+फा.] पातीदार. पट्टीदारी-स्त्री. १ पाती; भागेदारी. २ वाटप होअूं शकत नाहीं अशी जमीन.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पट्टू—पु. [सं.] अेक प्रकारचें गरम कापड; काश्मीरी पट्टू.

पट्ठा—पु. [सं.] १ लांब, जाड पान. २ स्नायु. ३ शरीरांतील जाड शीर. ४ जवान; तरुण माणूस. ५ कुस्ती खेळणारा पहिलवान.

पठनेटा—पु. [पश्तो.] पठाणाचा मुलगा. [कडून पाठविणें.

पठवाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्या-

पठाना*—क्रि. स. [सं.] पाठविणें.

पठावनि-नी—स्त्री. [सं.] रवानगी; बोळवण; पाठवणी.

पठिया—स्त्री.[सं.] तरुण बांड स्त्री.

पठछति-त्ती—स्त्री. [सं.] १ वळचण; छप्पर. २ माळा (सामान ठेवण्याचा). [किंमत.

पड़ता—पु. [सं.] वस्तूची मूळ

पड़ताल—स्त्री. [सं.] १ सूक्ष्म निरीक्षण; तपासणी. २ पडताळा. ३ पीक पाहणी (तलाठी किंवा कुलकर्णी यांजकडून).

पड़तालना—क्रि. स. [सं.] १ तपासणें. २ पडताळून पाहणें.

पड़ती—स्त्री. [सं.] पडीत जमीन. (मु.) पड़ती अुठाना–पडीत जमीन नांगरून सुपीक करणें. पड़ती छोड़ना–जमीन पाडून ठेवणें; जमीन न नांगरतां मोकळी ठेवणें.

पड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ पडणें; कोसळणें. २ येअून ठेपणें. ३ पसरलें जाणें. ४ दाखल होणें. ५ हस्तक्षेप करणें. ६ विश्रांति घेणें; आराम करणें.

पड़पोता—पु. [सं.] पणतू.

पडवा-डिवा—स्त्री. [सं.] पाडवा; प्रतिपदा. [२ मुक्कामाची जागा.

पड़ाव—पु. [सं.] १ मुक्काम; तळ.

पड़िया—स्त्री. [दे.] पारडी.

पड़ोस—पु. [सं.] शेजार. पड़ोसी–पु. शेजारी. (मु.) पड़ोस करना–शेजारीं येअून राहणें. (यौ.) पास पड़ोस–शेजार.

पढंत—स्त्री. [सं.] अभ्यास. पढंता–वि. अभ्यासू.

पढ़ना—क्रि. स. [सं.] १ शिकणें. २ वाचणें. ३ अुच्चारण करणें. ४ घोकणें. (यौ.) पढालिखा–शिक्षित.

पढ़वाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून शिक्षण देवविणें. [अध्ययन.

पढ़ाअी—स्त्री. [सं.] विद्याभ्यास;

पढ़ाअी—स्त्री. [सं.] १ शिकविण्याचें काम; अध्यापन. २ शिकविण्याची कला.

पढ़ाना—क्रि. स. [सं.] १ शिकविणें. २ बोलावयास शिकविणें (पक्षास). ३ समजाविणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पतंग—पु. [सं.] १ पक्षी. २ पतंग; वावडी. ३ पतंग (दिव्यावर अुडणारा). ४ सूर्य.

पतंगबाज़—पु. [सं.+फा.] पतंग अुडविण्याचा शौकी. [(किडा).

पतंग-तिंग—पु. [सं.] पतंग

पतझड़—स्त्री. [सं.] शिशिर ऋतु; झाडाचीं पानें झडण्याचा काळ.

पतपानी—पु. [सं.] १ प्रतिष्ठा; मान. २ अब्रू; लज्जा.

पतर*—वि. [सं.] १ दुर्बळ; कृश. २ पान; पर्ण.

पतरा-ला—वि. [सं.] १ पातळ. २ किडकिडीत; सडपातळ. ३ अशक्त; कमजोर. (मु.) **पतला पड़ना**–दुर्दशा होणें. **पतलापन**–पु. किडकिडीतपणा.

पतलून—पु. [अिं.] पाटलोण.

पतलो—स्त्री. [दे.] छप्पर बनविण्यास लागणारें गवत.

पतवार-री—स्त्री. [सं.] सुकाणूं.

पता—पु. [सं.] १ पत्ता; ठिकाण. २ शोध; तपास. ३ जाणीव; माहिती. ४ रहस्य. [पानांचा ढीग.

पताअी—स्त्री. [सं.] झडलेल्या

पतार*—पु. [सं.] १ पाताळ. २ दाट जंगल.

पतिआना-याना—क्रि. स. [सं.] विश्वास टाकणें. **पतिआर**–पु. विश्वास.

पतिदेवा—स्त्री. [सं.] पतिव्रता स्त्री.

पतीजना, पतीनना*—क्रि. स. [सं.] विश्वास ठेवणें; खरें मानणें.

पतीर—स्त्री. [सं.] पंक्ति; ओळ; रांग.

पतीला—पु. [फा.] पातेलें.

पतीली—स्त्री. [सं.] १ पितळ किंवा तांब्याचा गुंड. २ पातेलें.

पतुकी*—स्त्री. [सं.] मडकें.

पतुरिया—स्त्री. [सं.] वेश्या.

पतोखा—पु. [सं.] पानाचा द्रोण.

पतोह-हू—स्त्री. [सं.] सून; पुत्रवधू.

पत्तल—स्त्री. [सं.] १ पत्रावळ. २ अेक माणसास पुरेल अितकें अन्न. ३ पानांत वाढलेलें अन्न. (मु.) **अेक पत्तल में खानेवाले**–अेकमेकांत रोटीबेटी व्यवहार करणारे.

पत्ता—पु. [सं.] पान; पर्ण.

पत्ती—स्त्री. [सं.] १ लहान पान. २ पाती; हिस्सा. ३ पाकळी. ४ भांग. [दार; भागीदार.

पत्तीदार—पु. [सं.+फा.] पाती-

पत्थर—पु. [सं.]दगड. (मु.) **पत्थर की लकीर**–वज्रलेप; दगडावरची रेघ. **पत्थर का कलेजा**–कठोर हृदय. **पत्थर चटाना**–धार लावणें. **पत्थर पर दूब जमना**–अशक्य गोष्ट होणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पत्थरफूल—पु. [सं.] दगडफूल.

पत्र—पु. [सं.] १ पान; पर्ण. २ वर्तमानपत्र. ३ पत्र; चिठ्ठी.

पत्रकार—पु. [सं.] संपादक.

पत्रवाहक—पु. [सं.] पोस्टमन.

पत्रा—पु. [सं.] १ पंचांग. २ बेगड.

पत्री—स्त्री. [सं.] चिठ्ठी; पत्र.

पथराना—क्रि. अ. [सं.] १ सुकून कठीण होणें. २ शिळें होणें. ३ निर्जीव होणें.

पथरी—स्त्री. [सं.] १ दगडी. २ मूतखडा. ३ गारगोटी. ४ धारेचा दगड. पथरीला–वि. खडकाळ.

पथिक, पथी—पु. [सं.] पांथस्थ; वाटसरू.

पथु*—पु. [सं.] मार्ग; रस्ता.

पद*—पु. [सं.] १ पाय. २ पदचिन्ह. ३ दर्जा; हुद्दा. ४ काम; व्यवसाय. ५ वस्तू; चीज. ६ कवितेचा चरण. ७ शब्द.

पदत्राण—पु. [सं.] पादत्राण; जोडा. [(खेळांत); हैराण करणें.

पदाना—क्रि. स. [सं.] पादविणें

पदिक*—पु. [सं.] गळ्यांतील ताअीत. [प्यादा.

पदी*—पु.[सं.] पायदळ शिपाअी;

पधारना—क्रि. अ. [सं.] आगमन होणें. क्रि. स. आदरसत्कार करणें; सन्मानानें बसविणें.

पन—पु. [सं.] बाजार.

पन—पु. [सं.] प्रतिज्ञा.

पनकपड़ा—पु. [सं.] जखमेवर बांधावयाची पट्टी.

पनघट—पु. [सं.] पाणी भरण्याची जागा; नदीचा घाट. [ष्याची दोरी.

पनच—स्त्री. [सं.] प्रत्यंचा; धनु-

पनचक्की—स्त्री. [सं.] पाणचक्की.

पनडुब्बा—पु. [सं.] १ पाणबुड्या. २ पाणबुड्या पक्षी. **पनडुब्बी**–स्त्री. पाणबुडी; सबमरीन.

पनपना—क्रि. अ. [सं.] १ टवटवीत होणें. २ प्रकृति पुन्हां सुधारणें.

पनबट्टा—पु. [सं.] पानाचा डबा.

पनभरा, पनहरा—पु. [सं.] पाणी भरण्याचें काम करणारा; पाणक्या.

पनवाडी—पु. [सं.] तांबोळी.

पनवारा—पु. [सं.] १ पत्रावळ. २अेका माणसास पुरेल अितकें अन्न.

पनसाल—स्त्री. [सं.] पाणपोअी.

पनसाल—स्त्री. [सं.] १ पाण्याची खोली मोजण्याचें यंत्र. २ पाणपोअी.

पनसुअिया—स्त्री. [सं.] छोटी नाव.

पनहा—पु. [सं.] १ पन्हा (कापड अि.). २ गूढ. ३ चोरीचा माग काढणारा.

पनही—स्त्री.[सं.] जोडा; पादत्राण.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पना—पु. [सं.] पन्हें (कैरीचें किंवा चिंचेचें).

पनार्ती—पु. [सं.] पणतू. **पनाति**—स्त्री. [२ पन्हाळें.

पनाला—पु. [सं.] १ मोरी.

पनाह—स्त्री. [फा.] १ रक्षण. २ रक्षण किंवा आश्रय मिळण्याचें स्थान; आश्रयस्थान.

पनिहा—वि. [सं.] १ पाण्यांत राहणारा. २ पाण्यांत मिसळलेला. ३ पाण्यासंबंधी.

पनिहा—पु. [सं.] हेर; गुप्तचर.

पनी*—पु. [सं.] प्रतिज्ञा करणारा.

पनीर—पु. [फा.] १ दूध फुटून निघणारा चोथा; आमीक्षा. २ चक्का.

पनीरी—स्त्री. [दे.] १ आळें (फुलझाडें ज्यांत लावतात तें). २ रोपटें.

पनीला—वि. [सं.] पाणचट.

पनुआँ—वि. [सं.] फिका; नीरस.

पनला—पु. [सं.] १ मेणकापड. २ खळ लावलेलें कापड.

पन्नग—पु. [सं.] साप.

पन्ना—पु. [सं.] १ पाच; रत्नाचा एक प्रकार. २ वर्ख.

पन्नी—स्त्री. [सं.] बेगड.

पन्नीसाज़—पु. [सं. + फा.] बेगड तयार करणारा. [२ पापुद्रा.

पपड़ा—पु. [सं.] १ ढलपा.

पपड़ियाना—क्रि. अ. [सं.] १ सुकणें. २ पापुद्रा सुटणें; पोपडा येणें.

पपड़ी—स्त्री. [सं.] १ पोपडा; पापुद्रा. २ खपली. ३ एक प्रकारची मिठाई (पापडी). [[दे.] चातक.

पपिहरा, पपिहा, पपीहा—पु.

पपीता—पु. [दे.] पोपई.

पयद्-योद*—पु. [सं.] मेघ; ढग.

पयधि-योधि, पयनिधि—पु. [सं.] समुद्र.

पयस्विनी—स्त्री. [सं.] १ दूध देणारी गाय. २ बकरी. ३ नदी.

पयान, प्रयाण—पु. [सं.] प्रयाण.

पयाम—पु. [फा.] संदेश.

पयार-ल—पु. [सं.] कडबा. (मु.) **पयाल गाहना** अथवा **झाड़ना**—फुकट मेहनत करणें.

पयोज—पु. [सं.] कमळ.

पर—अव्य. [सं.] १ पण; परंतु. २ पश्चात्; नंतर. [२ मित्र. ३ श्रेष्ठ.

पर—वि. [सं.] १ अन्य; दुसरा.

पर—पु. [फा.] पंख. [गेलेला.

परकटा—वि. [फा.+सं.] पंख कापले

परकना*—क्रि. अ. [सं.] १ मिळून जाणें; परिचित होणें. २ चट लागणें; सोकावणें.

परकाजी—वि. [सं.] परोपकारी.

परकाना—क्रि. स. [सं.] सोकविणें; चटक लावणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

परकार-ल—पु. [फा.] कंपास.

परकाला—पु. [सं.] १ जिना; शिडी. २ अुंबरा; अुंबरठा.

परकाला—पु. [फा.] १ तुकडा; खंड. २ ठिणगी. ३ कांचेचा तुकडा. (मु.) आफ़तका परकाला-भयंकर मनुष्य.

परकासना*—क्रि. स. [सं.] १ प्रकाशित करणें; प्रकाश देणें. २ प्रकट करणें. क्रि. अ. प्रकाशणें.

पराकिति-ती*—स्त्री. [सं.] प्रकृति; तब्येत.

परकीया—स्त्री. [सं.] जारिणी.

परकोटा—पु. [सं.] १ किल्ल्याचा कोट. २ आवाराची भिंत.

परखना—क्रि. स. [सं.] प्रतीक्षा करणें; वाट पाहणें.

परखना—क्रि. स. [सं.] पारखणें; परीक्षा करणें. **परख**-स्त्री. परीक्षा; पारख. **परखवैया, परखैया**-पु. पारखी; पारख करणारा.

परखाना—क्रि. स. [सं.] १ पारख करविणें. २ सोंपविणें.

परग—पु. [सं.] पाअूल; कदम.

परगसना*—क्रि. अ. [सं.] प्रकाशणें; प्रगट होणें. [गहन.

परगाढ़*—वि. [सं.] प्रगाढ;

परगास*—पु. [सं.] प्रकाश.

परगासना*—क्रि. अ. [सं.] प्रकाशित होणें. क्रि. स. प्रकाशित करणें. [ओळख.

परचअि*—स्त्री. [सं.] परिचय;

परचत*—स्त्री. [सं.] परिचय; ओळख. वि. ओळखीचा; परिचित.

परचना—क्रि. अ. [सं.] १ अधिक परिचय करणें. २ चटक लागणें; सोकावणें.

परचा—पु. [फा.] १ पेपर; प्रश्नपत्र. २ चिठ्ठी; पत्र. ३ कागदाचा तुकडा.

परचाना—क्रि. स. [सं.] १ सोकावून ठेवणें. २ अतिपरिचय ठेवणें; स्नेहसंबंध जोडणें.

परचार*—पु. [सं.] प्रचार.

परचून—पु. [सं.] शिधा (डाळ, तांदूळ, पीठ अि.). **परचूनी**-पु. वाणी (डाळ, तांदूळ अि. विकणारा).

परछत्ती—स्त्री. [सं.] १ माळा; (सामान ठेवण्याचा). २ गवताचें छप्पर.

परछन—स्त्री. [सं.] लग्नाकरितां वधूगृहाजवळ आल्यावर नवऱ्या मुलास ओवाळतात ती रीत.

परछार्‍यीं—स्त्री. [सं.] छाया; पडछाया; प्रतिबिंब.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

परजन, परिजन*—पु. [सं.] १ परिवार. २ सेवक; नोकर.

परजना*—क्रि.अ. [सं.] १ जळणें. २ रागावणें; कुढणें. ३ द्वेष करणें.

परजाय*—पु. [सं.] १ पर्याय; प्रकार. २ क्रम; परंपरा. ३ प्रसंग; ओघ.

परत, पर्त—स्त्री. [सं.] १ थर; लेप. २ घडी. ३ पापुद्रा.

परतपच्छ*—वि. [सं.] प्रत्यक्ष.

परतल—पु. [सं.] गोणी.

परती—स्त्री. [सं.] पडीत जमीन.

परतीत*—स्त्री. [सं.] १ प्रतीति. २ विश्वास. ३ प्रसन्नता.

परतोख*—पु. [दे.] अुदाहरण; प्रत्यक्ष प्रमाण. [२ प्रतिबिंब.

परतौ*—पु. [फा.] १ किरण.

परथन—पु. [सं.] पिठी (पोळी लाटतांना अुपयोगांत आणावयाचें पीठ).

परदा, पर्दा—पु. [सं.] १ पडदा. २ आडोसा. ३ पडद्याची पद्धत. ४ आडोशाची भिंत.

परदाज़—पु. [फा.] १ सजावट. २ चित्राच्या भोंवतीची नक्षी.

परदादा—पु. [सं.+फा.] पणजोबा (वडिलांचे आजोबा).

परदानशीन—वि. [सं. + फा.] पडदानशीन; पडद्यांत असलेली (स्त्री).

परदापोशी—स्त्री. [सं. + फा.] अेखाद्याचें रहस्य किंवा दोष अुघडकीस न आणणें; दोषांची सारवासारव. [आजोबा; पणजोबा.

परनाना—पु. [सं.] आअीचे

परनाम-नौत*—पु. [सं.] प्रणाम; नमस्कार.

परपंच*—पु. [सं.] १ प्रपंच; संसार. २ विस्तार. ३ ढोंग; कपट.

परपंची*—वि. [सं.] १ भानगड, कलह अुत्पन्न करणारा. २ धूर्त; फसव्या.

परपट—पु. [सं.] सपाट जमीन.

परपराना—क्रि. अ. [दे.] चुणचुणणें; आग होणें.

परपार—पु. [सं.] पैल तीर.

परबल*—वि. [सं.] प्रबळ.

परबसताअी*—स्त्री. [सं.] परवशता; पराधीनता; पारतंत्र्य.

परबाल—पु. [सं.] पडकेस.

परबीन*—वि. [सं.] प्रवीण.

परबेस*—पु. [सं.] प्रवेश.

परबोधना*—क्रि. स. [सं.] १ जागें करणें. २ अुपदेश करणें. ३ सांत्वन करणें. **परबोध**—पु. १ प्रबोध; जागृति. २ शिकवण; अुपदेश. ३ सांत्वन.

परभात*—पु. [सं.] प्रभात; पहाट.

परभाव*—पु. [सं.] प्रभाव; वजन.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

परमा—स्त्री. [सं.] शोभा; क्रांति.

परमान*—पु. [सं.] १ प्रमाण; दाखला. २ खरी गोष्ट. ३ अवधि. ४ सीमा; हद्द. [मोक्ष.

परमारथ*—पु. [सं.] परमार्थ;

परयंक, पर्यंक—पु. [सं.] पलंग.

परलअु-लय-लै*—स्त्री. [सं.] प्रलय. [दुसऱ्या बाजूचा.

परला—वि. [सं.] पलीकडचा;

परवरदिगार—पु. [फा.]१ ईश्वर. २ पालन करणारा.

परवरिश—स्त्री. [फा.] पालन-पोषण.

परवल, पर्वल—पु. [सं.] तोंडल्या-सारखी फळभाजी.

परवस्ती—स्त्री. [फा.] सांभाळ.

परवा*—स्त्री. [सं.] प्रतिपदा.

परवा-वाह—स्त्री. [फा.] १ पर्वा; काळजी. २ लक्ष; नजर. ३ आश्रय.

परवाना—पु. [फा.] १ परवाना; परवानगी. २ पतंग (किडा).

परवाल*—पु. [सं.] १ प्रवाळ; पोवळें. २ कोवळें पान. ३ तंबोरा; वीणा अि.चा दांडा.

परवी—स्त्री. [सं.] पर्वकाल.

परवेख*—पु. [सं.] चंद्राभोंवतीं असणारें खळें.

परवेश*—पु. [सं.] प्रवेश.

परश—पु. [सं.] परीस. [स्तुति.

परसंसा*—स्त्री. [सं.] प्रशंसा;

परस*—पु. [सं.] स्पर्श.

परसन-न्न*—वि. [सं.] प्रसन्न.

परसना*—क्रि. स. [सं.] स्पर्श करणें. परसन-पु. स्पर्श. [वाढणें.

परसना—क्रि. स. [सं.] जेवण

परसपखान—पु. [सं.] परीस.

परसा—पु. [सं.] अेका माणसास पुरेल अितकें अन्न.

परसाल—अव्य. [सं. + फा.] गुदस्ता किंवा आगामी (वर्ष).

परसिद्ध*—वि. [सं.] प्रसिद्ध.

परसु—पु. [सं.] परशु.

परसूत*—पु. [सं.] प्रसूत.

परसेद*—पु. [सं.] स्वेद; घाम.

परसों—अव्य. [सं.] परवां(दिवस).

परसौंहाँ—वि. [सं.] स्पर्श करणारा; शिवणारा.

परस्तिश—स्त्री. [फा.] पूजाअर्चा.

परहेज़—पु. [फा.] १ पथ्य. २ संयम. **परहेज़गार**—पु. १ पथ्यानें वागणारा. २ संयमी.

परहेलना*—क्रि. स. [सं.] अवहेलना करणें; तिरस्कार करणें.

पराँठा-रोठा—पु. [सं.] मोठी पुरी.

परागना*—क्रि. अ. [सं.] अनुरक्त होणें; प्रसन्न होणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

परान*—पु. [सं.] प्राण.

पराना*—क्रि. अ. [सं.] पळणें.

पराया—वि.[सं.] दुसऱ्याचा;परका.

परावन—पु. [सं.] पलायन (पुष्कळ लोंकांचें).

परावन—पु. [सं.] पर्वकाळ.

परास्त—वि. [सं.] पराजित.

परिंदा—पु. [फा.] पक्षी.

परिकर—पु. [सं.] तयारी.

परिकरमा*—स्त्री. [सं.] पारक्रिमा.

परिचारना*—क्रि. स. [सं.] सेवा करणें.

परिच्छन्न—वि. [सं.] १ परिवेष्टित. २ झांकलेला; आच्छादित. ३ शुद्ध; स्वच्छ.

परिताप—पु. [सं.] १ अुष्णता; आंच. २ दुःख; क्लेश; पीडा. ३ पश्चात्ताप.

परिपाटी—स्त्री. [सं.] १ परिपाठ; क्रम. २ पद्धत; रीत. ३ शैली; प्रणाली.

परिभाषा—स्त्री. [सं.] १ व्याख्या. २ परिभाषा (शास्त्रीय शब्दांची).

परिभूत—वि. [सं.] १ पराभूत. २ अपमानित.

परिया—पु. [ता.] दक्षिण हिंदुस्थानांतील अेक अस्पृश्य जात.

परिलेख—पु. [सं.] १ आराखडा; स्केच. २ चित्र; तसबीर. ३ कुंचली (चित्रें काढण्याची). ४ अुल्लेख; वर्णन. [प्रतिपदा.

परिवा—स्त्री. [सं.]

परिवाद—पु. [सं.] निंदा; टीका. परिवादी–वि. निंदक.

परिवास—पु. [सं.] १ मुक्काम. २ घर. ३ सुगंध. [झांकलेला.

परिवृत—वि. [सं.] वेष्टिलेला;

परिस्तान—पु. [फा.] अप्सरांचें राहण्याचें स्थान; पऱ्यांचें स्थान.

परीज़ाद—वि. [फा.] अत्यंत सुंदर.

परे—अव्य. [सं.] १ पलीकडे. २ वेगळा; अलग. ३ याहिपेक्षां ४ नंतर.

परेअी—स्त्री. [सं.] पारवा (मादी).

परेखना*—क्रि. स. [सं.] पारख करणें; परीक्षा करणें. **परेखा**–पु. परीक्षा. [२ खुंटी.

परेग—स्त्री. [अिं.] १ कुसळ.

परेता—पु. [सं.] पतंगाचा रीळ.

परेवा—पु. [सं.] १ पारवा; पंडूक पक्षी. २ कबूतर.

परेशान—वि. [फा.] त्रस्त; कंटाळलेला; जिकिरीस आलेला. **परेशानी**–स्त्री. १ त्रास; जिकिर; दगदग. २ काळजी; चिंता.

परोल—पु. [अिं.] सैन्यांतील पाहरेकऱ्याशीं बोलण्याचा सांकेतिक शब्द; परवल.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

परोसना—क्रि. स. [सं.] जेवण वाढणें.

परोहन—पु. [सं.] वाहन.

परोहा—पु. [दे.] मोट.

पलंग—पु. [फा.] १ वाघ. २ हिंस्र पशु.

पलंग—पु. [सं.] पलंग.

पलंगपोश—पु. [सं. + फा.] बिछान्यावरील चादर.

पलक—स्त्री. [सं.] १ पापणी. २ निमिष; क्षण. (मु.) किसी के लिये पलक बिछाना–प्रेमपूर्वक स्वागत करणें. पलक से पलक न लगना–१ सारखें पाहत राहणें. २ झोंप न येणें.

पलक-दरिया—वि. [सं.+फा.] दानशूर; अुदार.

पलका*—पु. [सं.] पलंग.

पलटना—क्रि. अ. [सं.] १ अुपडें होणें; अुलटें होणें. २ पालटणें. पलटा–पु. १ अुलटण्याची क्रिया; अुपडें करणें. २ बदल. ३ मोबदला; फळ. ४ गाण्यांतील अेक गिरकी; तान. (मु.) पलटा खाना–परिस्थिति बदलणें.

पलटनियाँ—स्त्री. [अिं.] पलटणींतील शिपाअी; सैनिक.

पलटाना—क्रि. स. [सं.] अुलटविणें; पालटविणें.

पलटे—क्रि.वि. [सं.] अेवजीं; बद्दल.

पलड़ा—पु. [सं.] तराजूचें पारडें.

पलथी—स्त्री. [सं.] मांडी घालून बसण्याची पद्धत; मांडी.

पलना—क्रि. अ. [सं.] १ पालनपोषण होणें; वाढणें; लहानाचें मोठें होणें. २ खाअून पिअून तयार होणें.

पलनाना, पलानना*—क्रि. स. [सं.] घोड्यावर जीन घालून स्वारीसाठीं तयार करणें. [पोषण करविणें.

पलवाना*—क्रि. स. [सं.] पालन-

पलस्तर—पु. [अिं.] १ प्लॅस्टर; गिलावा. २ लेप. [२ माकण.

पलान—पु. [सं.] १ जीन.

पलानी—स्त्री. [सं.] छप्पर.

पलायक—पु. [सं.] पळपुट्या.

पलाश-स—पु. [सं.] पळसाचें झाड किंवा पान.

पलाशी—वि. [सं.] मांसाहारी.

पलीता—पु. [फा.] काकडा; पलिता.

पलीद—वि. [फा.] १ घाणेरडा; अपवित्र. २ नीच; दुष्ट. [लेला.

पलुआ—वि. [सं.] पाळीव; पाळ-

पलुहाना*—क्रि. स. [सं.] टवटवीत करणें.

पलेड़ना*—क्रि. स. [सं.] ढकलणें; धक्का देणें.

पलेथन-लोथन—पु. [सं.] पिठी (पोळ्या लाटतांना लागणारी).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पलोटना—क्रि. स. [सं.] १ पाय चुरणें; पाय दाबणें. २ अुलथणें; अुपडें करणें. [दूर. पु. लांवी.

पल्ला—क्रि. वि. [सं.] लांब; दूर.

पल्ला—पु. [?] वस्त्राचें टोंक. (मु.) पल्ला छूटना–कटकट मिटणें. पल्ला पसारना–याचना करणें. पल्ले पड़ना–गळीं पडणें. पल्ले बाँधना– १ ताब्यांत देणें; स्वाधीन करणें. २ गळीं बांधणें.

पल्ला—पु. [सं.] १ दाराची फळी; झडप; कवाड. २ पल्ला; तीन मणांचें माप, वजन.

पल्ला—पु. [सं.] तराजूचें पारडें.

पल्ला—पु. [सं.] कात्रीचें पातें.

पल्ली—स्त्री. [सं.] लहान गांव.

पल्लेदार—पु. [सं. + फा.] १ धान्याचीं पोतीं वाहणारा हमाल. २ धान्य मोजणारा. पल्लेदारी–स्त्री. धान्य मोजण्याचें किंवा वाहण्याचें काम.

पल्लौ*—पु. [सं.] १ पल्लव; पालवी. २ पोतें; गोणपाट.

पवनी—स्त्री. [सं.] बलुतेदार.

पवाअी—स्त्री. [सं.] १ अेका पायांतला जोडा. २ जाल्याची अेक तळी.

पशम, पश्म—स्त्री. [फा.] १ मअू व अुत्तम प्रतीची लोंकर; २ तुच्छ वस्तु. **पशमीना, पश्मीना**–पु. लोंकर; लोंकरीचें कापड.

पश्तो—स्त्री. [दे.] सरहद्द प्रांतांतील भाषा.

पश्शा—पु. [फा.] मच्छर.

पषारना*—क्रि. स. [सं.] धुणें; स्वच्छ करणें.

पसंद—वि. [फा.] पसंत; अनुकूल; मान्य. स्त्री. अभिरुचि; पसंती; मान्यता. **पसंदीदा**–वि. पसंतीचा; निवड केलेला.

पसपा—वि. [फा.] माघार घेणारा.

पसरना—क्रि. अ. [सं.] पसरणें; विस्तार पावणें.

पसरहट्टा—पु. [सं.] गंधी, मसालेवाले वगैरेंच्या दुकानांचा बाजार.

पसराना—क्रि. स. [सं.] पसरविणें.

पसरौंहाँ*—वि. [सं.] विस्तार पावणारा; फैलणारा.

पसली—स्त्री. [सं.] बरगडी; फासळी. **पसली फड़कना** अथवा **फड़क अुठाना**–मन अुत्साहित होणें.

पसाअु*—पु. [सं.] अनुग्रह; कृपा.

पसाना—क्रि. स. [सं.] १ भाताची पेज काढणें. २ घाम काढणें.

पसार*—पु. [सं.] १ प्रसार; फैलाव. २ लांबीरुंदी; विस्तार.

पसारना—क्रि. स. [सं.] पसरणें; फैलावणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पसाव—पु. [सं.] पेज.

पसीजना—क्रि. अ. [सं.] १ घाम सुटणें. २ दया येणें.

पसीना—पु. [सं.] घाम; स्वेद.

पसेअु-व*—पु. [सं.] १ घाम. २ स्त्राव.

पसोपेश—पु. [फा.] १ बुचकळा; घालमेल. २ हानि; लाभ.

पस्त—वि. [फा.] १ थकला भागलेला. २ पराभव पावलेला. (यौ.) पस्त हिम्मत–वि.१ भित्रा. २ धीर खचलेला.

पहँ*—अव्य. [सं.] समीप; जवळ.

पहँसुल—स्त्री. [सं.] विळी.

पहचानना—क्रि. स. [सं.] १ ओळखणें; जाणणें. २ परिचय होणें. ३ पारखगें. पहचान, पहिचान–स्त्री. १ ओळख; परिचय. २ पारख; परीक्षा. ३ लक्षण; चिन्ह.

पहनना, पहिनना—क्रि. स. [सं.] परिधान करणें; नेसणें.

पहनवाना-नाना—क्रि. स. [सं.] नेसविणें; पांघरविणें. पहनाअी–स्त्री. वस्त्रपरिधान.

पहनावा—पु. [सं.] पोशाख; पेहेराव.

पहपटबाज़—पु. [सं. + फा.] १ खोडसाळ; भांडखोर. २ ठग; फसव्या.

पहर—स्त्री. [सं.] १ प्रहर. २ वेळ.

पहरा—पु. [सं.] पहारा; रखवाली. पहरी–पहारेकरी; रक्षक.

पहरावनी—स्त्री. [सं.] अहेर.

पहरुआ, पहरू—पु. [सं.] पहारेकरी; चौकीदार.

पहल—पु. [फा.] १ बाजू; अंग. २ जुना कापूस. ३ घडी.

पहलदार—वि. [फा.] पैलूदार.

पहलवान—पु. [फा.] १ पहिलवान; कुस्ती खेळणारा. २ बलवान् माणूस.

पहलू—पु. [फा.] १ अंग; बाजू. २ कूस; बगल. ३ दृष्टिकोन.

पहलू-तिहीं—स्त्री. [फा.] अुपेक्षा; दुर्लक्ष.

पहले—अव्य. [सं.] १ आरंभीं; पूर्वी. २ पुढें; नंतर. पहलेपहल–पहिल्या प्रथम.

पहलौठा—वि. [सं.] प्रथमप्रसव (मुलगा). पहलौठी–स्त्री. पहिलटकरीण.

पहाड़-र*—पु. [सं.] १ डोंगर; पर्वत. २ मोठा अुंच ढीग. पहाड़ी–वि. डोंगराळ. स्त्री. टेकडी.

पहाड़ा—पु. [सं.] पाढा.

पहिया—पु. [सं.] चाक.

पहिला—वि. [सं.] १ पहिला; प्रथम. २ प्रथमप्रसूता.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पहुँचना—क्रि. अ. [सं.] १ पोहोंचणें. २ पसरणें. ३ शिरणें. ४ समजणें; जाणणें. **पहुँच**–स्त्री. १ पोहोच. २ विस्तार; फैलाव. ३ प्रवेश; शिरकाव.

पहुँचा—पु. [सं.] मनगट.

पहुँचाना—क्रि. स. [सं.] पोहोंचविणें. [२ दस्ताना.

पहुँची—स्त्री. [सं.] १ पोची.

पहुनाओ—स्त्री. [सं.] पाहुणचार; आदरसत्कार.

पहेली—स्त्री. [सं.] कोडें; कूट प्रश्न.

पाँ, पाँअि-अु—पु. [सं.] पाय.

पाँअिबाग—पु. [फा.] जनानखान्यांतील बाग.

पाँक—पु. [सं.] चिखल; गाळ.

पाँख—पु. [सं.] पंख.

पाँगा—पु. [सं.] समुद्राचें मीठ.

पाँच—वि. [सं.] पांच.

पाँचें—स्त्री. [सं.] पंचमी (तिथि).

पाँजना—क्रि. स. [सं.] पितळ, तांबें अित्यादि धातूंच्या वस्तूंना जोड देणें, डाग देणें.

पाँजर—पु. [सं.] १ कूस; कुशी. २ बरगडी.

पांडुलिपि—स्त्री. [सं.] हस्तलिखित; कच्चा खर्डा; आराखडा.

पाँति—स्त्री. [सं.] १ रांग; ओळ. २ समूह. ३ पंगत (जेवणाची).

पाँयँ, पाअि-अुँ*—पु. [सं.] पाय; चरण. [व पायथें).

पाँयँता—पु. [सं.] पायथें (अुसें

पाँवर*—वि. [सं.] पतित; नीच.

पाँवरी—स्त्री. [सं.] १ पायरी. २ जोडा; पादत्राण.

पाँवरी—स्त्री. [सं.] १ देवडी. २ बैठकीची जागा. ३ दालन.

पाँस—स्त्री. [सं.] खत (पिकासाठीं).

पाँसा—पु. [सं.] फांसा (सोंगट्या अित्यादि खेळांतील). [समीप.

पाँही*—क्रि. वि. [सं.]

पा—पु. [फा.] पाय.

पाअिक*—पु. [सं.] दूत.

पाअितरी*—स्त्री. [सं.] पायथें.

पाअी—स्त्री. [सं.] १ पै (नाणें). २ पूर्णविरामाचें चिन्ह (अुभी रेघ).

पाक—वि. [फा.] १ स्वच्छ; निर्मळ. २ पवित्र; शुद्ध. ३ निर्दोष; निरपराधी. (मु.) **झगड़ा पाक करना**–भांडण मिटविणें.

पाकदामन—वि. [फा.] पतिव्रता; सती. स्त्री. पातिव्रत्य; शील.

पाकी—स्त्री. [फा.] पावित्र्य; शुद्धता. **पाकीज़ा**–वि. १ शुद्ध; स्वच्छ. २ सुंदर. ३ निर्दोष. **पाकीज़गी**–स्त्री. पवित्रता.

पाख—पु. [सं.] पक्ष; पंधरवडा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पाखर—स्त्री. [सं.] हत्ती घोडे अि. वर घालावयाची लोखंडी झूल.

पाखाना—पु. [फा.] १ संडास; शौचकूप. २ विष्ठा; मैला.

पाग—स्त्री. [सं.] पगडी; पागोटें.

पाग—पु. [सं.] १ पाक. २ पाकविलेला पदार्थ.

पागना—क्रि. स. [सं.] पाकविणें; पाकांत घालणें. क्रि. अ. अनुरक्त होणें.

पागल—वि. [?] १ वेडा; विक्षिप्त. २ मूर्ख; बेअकली. **पागलपन**—पु. १ वेड. २ मूर्खपणा. ३ विक्षिप्तपणा.

पागलख़ाना—पु. [? + फा.] वेड्यांचें अिस्पितळ.

पागुर—पु. [सं.] रवंथ.

पाचक—पु. [सं.] १ आचारी; स्वयंपाकी. **पाचिका**—स्त्री. स्वयंपाकीण. [पदार्थ वगैरे).

पाचक—पु. [सं.] पाचक (औषध,

पाछना*—क्रि. स. [सं.] चीर पाडणें; हलक्या हातानें कापणें. **पाछ**—स्त्री. चीर; हलका घाव.

पाछल-छिला—वि. [सं.] १ मागचा; पाठीमागील. २ पूर्वीचा.

पाछा*—पु.[सं.]पाठीमागचा भाग.

पाछी-छे*—क्रि. वि.[सं.] १मागें; पाठीमागें. २ नंतर. [जमा.

पाजामा—पु. [फा.] विजार; पायज़ेब—स्त्री. [फा.] तोरडी; नूपुर.

पाटन—स्त्री. [सं.] छत; पाटणी.

पाटना—क्रि. स. [सं.] चोपणें; सपाट करणें (जमीन).

पाटा—पु. [सं.] १ पाट. २ रेशीम. ३ रेशमाचा किडा. ४ सिंहासन. ५ लांबी रुंदी. ६ जात्याची तळी.

पाटी—स्त्री. [सं.] १ परिपाठ; पद्धत. २ रांग; ओळ.

पाटी—स्त्री. [सं.] १ स्लेट-पाटी. २ डोक्यावरील भांगाचे दोन्ही-कडील भाग. ३ बाजेचें अुभें लांकूड. (मु.) **पाटी पढ़ना**–१ धडा वाचणें; शिक्षण घेणें.

पाठ—पु. [सं.] १ धडा; पाठ. २ वाचन. ३ अध्ययन. ४ परिच्छेद; अध्याय. **पाठ पढ़ाना**–आपल्या फायद्यासाठीं दुसऱ्याला बहकाविणें; फुस लाविणें.

पाठक—पु. [सं.] वाचक.

पाठांतर—पु. [सं.] पाठभेद.

पाठा—वि. [सं.] १ तरणाताठा. धष्टपुष्ट. २ पोळ; वळू. २ रेडा. ३ बकरा.

पाठालय—पु. [सं.] पाठशाळा.

पाठी—पु. [सं.] पाठ करणारा; वाचक.

पाड़—पु. [सं.] १ धोतराचा कांठ. २ मचान; माळा. ३ विहि-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रीच्या तोंडावरील जाळी. ४ फांशीचा तक्ता. [आळी.

पाड़ा—पु. [सं.] मोहल्ला; पेठ;

पात—पु. [सं.] पान. [पायमोजा.

पातावा, पायतावा—पु. [फा.]

पाति-ती*—स्त्री. [सं.] १ वृक्षाचें पान. २ पत्र; चिठ्ठी.

पाथना—क्रि. स. [सं.] १ थापणें; थापटणें. २ लिहिणें.

पाथेय—पु. [सं.] १ शिदोरी. २ प्रवासखर्च.

पाथोज—पु. [सं.] कमळ.

पादाश—स्त्री. [फा.] परिणाम; शेवट (विशेषतः वाओट कामाचा).

पाधा—पु. [सं.] १ अध्यापक; आचार्य. २ पंडित; विद्वान्. ३ पुरोहित; अुपाध्याय.

पानगोष्ठी—स्त्री. [सं.] दारू पिण्यासाठीं अेकत्र जमलेली मंडळी.

पानड़ी—स्त्री. [सं.] पाच; अेक सुगंधी पानांची वनस्पति. [डबा.

पानदान—पु. [सं. + फा.] पानाचा

पाना—क्रि. स. [सं.] १ मिळविणें; प्राप्त करणें. २ भोगणें. ३ पत्ता काढणें; माहिती मिळविणें. ४ परत मिळणें; सांपडणें.

पानागार—पु. [सं.] दारूचा गुत्ता.

पानि*—पु. [सं.] पाणि; हात.

पानिप*—पु. [सं.] कांति; तेज.

पानी—पु. [सं.] १ पार्णा; जल. २ लाळ. ३ पाअूस. ४ द्रव पदार्थ. ५ अर्क. ६ शस्त्रावरील पाणी. ७ कांति; चमक; तेज. ८ प्रतिष्ठा; मान; अब्रू. ९ मर्दुमकी. १० पाणचट पदार्थ. ११ खेप; पाळी. १२हवापाणी. १३कलअी; मुलामा. (मु.) **पानी फेरना** अथवा **फेर देना**—१ आशाभंग करणें. २ नष्ट करणें.

पानीदार—वि. [सं. + फा.] १ पाणीदार; चमकदार. २ अब्रूदार. ३ साहसी.

पानीफल—पु. [सं.] शिंगाडा.

पापोश—पु. [फा.] १ जोडा. २ पायपुसें; पाय-पुसणें.

पाबंद—वि. [फा.] १ परतंत्र; पराधीन. २ नियमित वागणारा.

पाबंदी—स्त्री. बंधन.

पामरी—स्त्री. [सं.] १ पांघरण्याचें रेशमी वस्त्र. २ अुपरणें.

पामाल—वि. [फा.] १ पायाखालीं तुडविलेला. २ दुर्दशाग्रस्त.

पायँता—पु. [सं.] पायथें; पायगत. **पायती**—स्त्री.

पायंदाज़—पु. [फा.] पाय-पुसणें.

पायक—पु. [सं.] १ बातमी पोहोंचविणारा; निरोप्या. २ पायदळांतील शिपाअी. ३ सेवक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पायदार—वि. [फा.] टिकाऊ; मजबूत.

पायल—स्त्री. [सं.] १ तोरडी; नूपुर. २ जलद चालणारी हत्तीण. ३ पायाळू.

पाया—पु. [सं.] खूर (पलंग, वाज अि. चा पाय). २ खांब. ३ जिना; शिडी.

पायाब—वि. [फा.] अुथळ पाणी.

पार—पु. [सं.] १ तीर. २ समोरील बाजू. ३ शेवट. ४ पैलतीर. **आरपार**–या किनाऱ्यापासून त्या किनाऱ्यापर्यंत; या टोंकापासून त्या टोंकापर्यंत. (मु.) **पार पाना**–पुरून अुरणें.

पार—अव्य. [सं.] पलीकडे; लांब.

पारख*—पु. [सं.] पारखी.

पारचा—पु. [फा.] १ तुकडा (विशेषतः कापड, कागद वगैरेंचा). २ वस्त्र; कपडा. ३ अेक प्रकारचें रेशमी कापड. ४ पेहराव; पोशाख.

पारना—क्रि. स. [सं.] १ पाडणें; टाकणें. २ निजविणें; आडवें करणें. ३ चीत करणें. ४ सांच्यांत ओतणें.

पारस—पु. [सं.] परीस.

पारस—पु. [सं.] वाढप.

पारसा—वि. [फा.] १ पापभीरु. २ सदाचारी. [२ नजर; भेट.

पारा—पु. [फा.] १ तुकड़ा.

पारि*—स्त्री. [सं.] १ सीमा; हद्द. २ दिशा; बाजू. ३ तळ्याचा किनारा, तीर. [परीक्षा.

पारिख*—स्त्री. [सं.] पारख;

पारी*—स्त्री. [सं.] पाळी. [पालक.

पाल—पु. [सं.] पालनकर्ता;

पाल—स्त्री. [सं.] आढी (फळें पिकण्यासाठीं पानें वगैरे घालतात).

पाल—पु. [सं.] १ शीड. २ चांदणी; पाल. ३ गाडी किंवा पालखींवरचें आच्छादन. [बंधारा.

पाल—पु. [सं.] धरण; बांध;

पालकी—स्त्री. [सं.] पालखी; मेणा. [रची पालेभाजी.

पालकी—स्त्री. [सं.] अेक प्रका-

पालतू, पालू—वि. [सं.] पाळीव; माणसाळलेला (पशु, पक्षी).

पाला—पु. [सं.] १ दंव. २ बर्फ. ३ कडाक्याची थंडी. (मु.) **पाला मार जाना**–खार पडणें.

पाला—पु. [सं.] १ व्यावहारिक संबंध. २ मुख्य स्थान. ३ धान्याचें कोठार. ४ अखाडा. (मु.) (किसी से) **पाला पड़ना**, (किसी के) **पाले पड़ना**–ताब्यांत जाणें; वश होणें.

पालागन—पु. [सं.] नमस्कार (कमी दर्जाच्या माणसानें वरिष्ठाला करावयाचा).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पालान—पु. [फा.] घोमोळें; घोड्याच्या पाठीवर घालावयाचा कपडा, ज्यावर नंतर जीन घालतात.

पाली—वि. [सं.] पालक; संरक्षक.

पावँ—पु. [सं.] पाय. (मु.) पावँ तले की मिट्टी निकल जाना–स्तिमित होणें; थक्क होणें (भयानक गोष्ट ऐकून). पावँ भारी होना–गरोदर असणें. पावँ न होना–टिकाव धरण्याची शक्ति नसणें. धरती पर पावँ न रखना–गर्वानें फुगणें; स्वर्ग दोन बोटें अुरणें.

पावँड़ा—पु. [सं.] पायघड्या.

पावँड़ी—स्त्री. [सं.] पादत्राण; पायतान. [२ मूर्ख; निर्बुद्ध.

पावँर—वि. [सं.] १ पामर; तुच्छ.

पावदान—पु. [सं.] पायंडी; पायरी (अुंच ठिकाणीं चढण्यासाठीं असलेली).

पावना*—क्रि. स. [सं.] १ मिळविणें; प्राप्त करणें. २ जाणणें; समजून घेणें. ३ जेवणें.

पाश—पु. [सं.] १ बंधन. २ जाळें.

पाश—पु. [फा.] १ फाटणें; विदीर्ण होणें. २ तुकडा.

पास—पु. [सं.] १ सामीप्य. २ बाजू; बगल. ३ ताबा.

पास—अव्य. [सं.] जवळ; समीप. (यौ.) आसपास–१ सभोवतीं; आसमंतात्. २ अदमासें; सुमारें.

पास—पु. [फा.] १ विवेक; विचार. २ तरफदारी; पक्षपात. ३ पालनपोषण. ४ चौकी; पहारा.

पासनी—स्त्री. [सं.] अुष्टावण.

पासबाँन—पु. [फा.] रक्षक; पहारेकरी.

पासा—पु. [सं.] १ फांसा. २ सोंगट्यांचा खेळ. (मु.) किसी का पासा पड़ना–भाग्योदय होणें. पासा पलटना–भाग्य अुलटणें; नशीब फिरणें.

पासी—पु. [सं.] १ फांसेपारधी. २ घोड्याचे मागचे पाय बांधण्याची दोरी.

पाहँ-हिं-हीं*—अव्य. [सं.] समीप; जवळ.

पाहन*—पु. [सं.] पाषाण; दगड.

पाहरू*—पु. [सं.] पहारेकरी.

पाहा*—पु. [सं.] शेतांतील पायवाट.

पाहुना—पु. [सं.] १ पाहुणा; अतिथि. २ जांवअी; जामात.

पाहुनी–स्त्री. १ अतिथी स्त्री. २ पाहुणचार; आदरातिथ्य.

पाहुर—पु. [सं.] नजर; भेट.

पिंजड़ा-रा—पु. [सं.] सांपळा; पिंजरा.

पिंजरापोल—पु. [सं.] पांजरपोळ.

पिंड्ली—स्त्री. [सं.] पोटरी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पिंडारी—पु. [दे.] पेंढारी; लुटारू.

पिअरी—स्त्री. [सं.] विवाहाचे वेळीं वरास अथवा वधूस नेसविण्याचें पिवळें वस्त्र.

पिअु*—पु. [सं.] पति.

पिघलना—क्रि. अ. [सं.] १ वितळणें; पातळ होणें. २ द्रवणें; पाझर फुटणें; दया येणें.

पिघलाना—क्रि. स. [सं.] १ वितळविणें. २ दुसऱ्याच्या मनांत दया अुत्पन्न करणें.

पिचकना—क्रि. अ. [सं.] पिचणें.

पिच्छल—पु. [सं.] १ आकाशवेल. २ शिशवीचें लाकूड. वि. गुळगुळीत; चिकणा.

पिछड़ना—क्रि. अ. [सं.] मागें पडणें; पाठीमागें राहणें.

पिछलगा-गुआ-ग्गू—पु. [सं.] पाठीमागून जाणारा; अनुचर. **पिछलगी**-स्त्री. अनुगमन; अनुयायी होणें.

पिछला—वि. [सं.] १ पाठीमागचा; मागील. २ नंतरचा. ३ शेवटचा. ४ होअून गेलेला; जुना. (मु.) **पिछला पहर**-तिसरा प्रहर. **पिछली रात**-मध्यरात्रीनंतरची वेळ.

पिछवाड़ा—पु. [सं.] घराचा मागील भाग; परसूं.

पिछाड़ी—स्त्री. [सं.] १ मागील भाग. २ घोड्याचे मागील पाय बांधण्याच्या दोऱ्या; पायबंद.

पिछानना*—क्रि. स. [सं.] ओळखणें.

पिछौरा*—पु. [सं.] अुपरणें.

पिटंत—स्त्री. [सं.] मार; चोप.

पिटना—क्रि. अ. [सं.] १ मार खाणें. २ वाजणें. पु. चोपणी; जमीन चोपण्याचें साधन.

पिटवाना—क्रि.स. [सं.] मारविणें.

पिटाअी—स्त्री. [सं.] १ चोप; मार. २ जमीन चोपण्याची मजुरी.

पिटारा—पु. [सं.] पेटारा; करंडी.

पिट्ठू—पु. [सं.] १ अनुयायी. २ साहाय्यक; मदतगार. [२ भजीं.

पिठौरी—स्त्री. [सं.] १ पाटवडी.

पितु*—पु. [सं.] पिता.

पित्ता—पु. [सं.] १ पित्ताशय. २ हिंमत; साहस.

पित्ती—स्त्री. [सं.] अंगावर पुरळ अुठते तो रोग; पित्ता.

पिद्दी—स्त्री. [अनु.] भोरडी (पक्षीविशेष).

पिधान—पु. [सं.] १ आवरण; पडदा. २ झांकण. ३ म्यान. ४ दार.

पिनकना—क्रि. अ. [सं.] १ अफूनें गुंगून डुकल्या येणें. २ पेंगणें; डुकली येणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पिनपिनाना—क्रि. अ. [अनु.] किरकिरणें; चिरचिरणें. **पिनपिन**–स्त्री. किरकिर; चिरचिर.

पिनहाँ—वि. [फा.] गुप्त; लपलेला.

पिय-या*—पु. [सं.] पति.

पियराना*—क्रि. अ. [सं.] निस्तेज होणें; फिकट पडणें.

पियराअी, पिराअी—स्त्री. [सं.] पिवळेपणा.

पियूख*—पु. [सं.] पीयूष; अमृत.

पिरकी—स्त्री. [सं.] बारीक फोड; पुटकुळी.

पिराना*—क्रि. अ. [सं.] ठस-ठसणें; ठणकणें.

पिरीतम*—पु.[सं.]प्रियतम; पति.

पिरीता*—वि. [सं.] प्रिय; आवडता. [गुंफणें.

पिरोना—क्रि. स. [सं.] ओवणें;

पिलना—क्रि. अ. [सं.] १ ढासळणें; कोसळणें. २ तेलाच्या घाणींतून गाळून निघणें. ३ आग्रह धरणें; हेका धरणें.

पिलपिलाना—क्रि. स. [अनु.] मऊ करणें; बिलबिलीत करणें. **पिलपिला**–वि. बिलबिलीत; मऊ.

पिलवाना, पिलाना—क्रि. स. [सं.] पाजणें; प्यावयास देणें.

पिल्ला—पु. [दे.] कुत्र्याचें पिल्लूं.

पिल्लू—पु. [सं.] अळी.

पिसनहारी—स्त्री. [सं.] दळण करून निर्वाह करणारी स्त्री.

पिसना*—क्रि. अ. [सं.] १ पीठ होणें; चूर्ण होणें. २ चिरडणें. ३ थकणें.

पिसर—पु. [फा.] पुत्र; मुलगा.

पिसवाना—क्रि. स. [सं.] दळून घेणें.

पिसाअी—स्त्री. [सं.] १ दळण. २ दळण्याची मजुरी. ३ अतिशय श्रम.

पिसुन*—पु. [सं.] १ कपटी; २ चुगलखोर. [२ छाती.

पिस्ताँ—स्त्री. [फा.] १ स्तन.

पिस्ता—पु. [फा.] पिस्ते. **पिस्तअी** वि. पिस्त्याच्या रंगाचा.

पिहकना—क्रि.अ.[अनु.] कोकिळ, चातक अि. पक्ष्यांचें कूजन करणें.

पींजर-रा*—पु. [सं.] पिंजरा.

पी*—पु. [सं.] पति.

पीक—स्त्री. [सं.] पिंक.

पीकदान—पु. [सं.+फा.] पिक-दाणी; तस्त.

पीछा—पु. [सं.] १ पाठलाग. २ मागील भाग. ३ कांहीं घटनेच्या नंतरची वेळ.

पीछू—क्रि. वि. [सं.] मागें; मागच्या बाजूस.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पीछे—अव्य. [सं] १ पाठीमागून. २ मागें. ३ नंतर; अुपरांत. ४ शेवटीं. ५ परोक्ष; गैरहजेरींत.

पीटना—क्रि. स. [सं.] १ मार देणें; चोप देणें. २ चोपणें; सपाट करणें. ३ ठोकणें; चपटें करणें.

पीठ-ढि—स्त्री. [सं.] १ पाट. २ सिंहासन. ३ आसन. ४ वेदी.

पीठ—स्त्री. [सं.] पाठ. (मु.) पीठ दिखाकर जाना–स्नेहसंबंध तोडून जाणें. पीठ देना–१ निरोप घेणें. २ विमुख होणें; पाठ फिरविणें. ३ पाठ दाखविणें; पळून जाणें. ४ आराम करणें. पीठ पर होना–पाठीराखा होणें.

पीठी—स्त्री. [सं.] वाटलेली डाळ.

पीडुरी*—स्त्री. [सं.] पोटरी.

पीढ़ा—पु. [सं.] पाट.

पीढ़ी—स्त्री. [सं.] १ पिढी; कुलपरंपरा. २ लहान पाट.

पीतक—पु. [सं.] १ केशर. २ पिवळें चंदन. ३ मध.

पीतपुष्प—पु. [सं.] कण्हेर.

पीन—वि. [सं.] १ जाड; स्थूल. २ संपन्न.

पीनक—स्त्री. [दे.] १ अफूची गुंगी; डुलकी. २ डुलकी; झोंपेची डुलकी.

पीना—क्रि. स. [सं.] १ पिणें; पान करणें. २ सहन करणें; राग गिळणें. ३ पिणें (दारू, विडी अि.). ४ शोषून घेणें.

पीप—स्त्री. [सं.] पू (फोडांतील).

पीपर-ल—पु. [सं.] पिंपळाचें झाड.

पीपर-ल—स्त्री. [सं.] पिंपळी (औषधी वनस्पति).

पीपा—पु. [?] पीप.

पीयर—वि. [सं.] पिवळा.

पीय-या*—पु. [सं.] पति; भर्ता.

पीर-रा—स्त्री. [सं.] पीडा; दुःख.

पीरी—स्त्री. [फा.] १ म्हातारपण; वृद्धत्व. २ बुवाबाजी. ३ ठेका; मक्ता. ४ हुकमत; सत्ता.

पील—पु. [फा.] १ हत्ती. २ बुद्धिबळांतील मोहरा–अुंट.

पीलपाँव—पु. [फा.] हत्तीरोग.

पीलवान—पु. [फा.] माहूत.

पीला—वि. [सं.] १ पिवळा. २ निस्तेज. पु. पिवळा किंवा सोनेरी रंग. पीलापन–पु. पिवळेपणा.

पीलिया—पु. [सं.] पांडुरोग.

पीलु—पु. [सं.] अेक प्रकारचें औषधी फळ.

पीसना—क्रि. स. [सं.] १ दळणें. २ वाटणें. ३ भरडणें. ४ भुकटी करणें. ५ अत्यंत परिश्रम करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पीहर—पु. [सं.] माहेर.

पुँछार*—पु. [सं.] मोर; मयूर.

पुंजी, पूँजी—स्त्री. [सं.] संचित धन.

पुंस*—पु. [सं.] पुरुष.

पुंसवन—पु. [सं.] दूध. [तील पुरी.

पुआ—पु. [सं.] मालपुआ; पाकां-

पुकारना—क्रि. स. [सं.] १ हांक मारणें. २ ध्यास घेणें. ३ मदती-साठीं ओरडणें; धांवा करणें. पुकार-स्त्री. १ हांक; आरोळी. २ करुण हांक; धांवा.

पुख*—पु. [सं.] पुष्प; फूल.

पुख़्ता—वि. [फा.] दृढ; मजबूत.

पुचकारना—क्रि. अ. [अनु.] चुच-कारणें. पुचकार-स्त्री. १ चुचकार. २ चुंबतांना होणारा आवाज.

पुचारा—पु. [अनु.] १ सफेदी; चुना देण्याचें काम. २ रंग देण्याचा कुंचा. ३ आनंद देणारी गोष्ट. ४ खुशामत. ५ उत्साह देणारे शब्द.

पुच्छल—वि. [सं.] शेपुट अस-लेला. (यौ.) पुच्छल तारा-धूमकेतू.

पुछत्तर, पुछार*—पु. [सं.] विचारपूस करणारा; परामर्श घेणारा.

पुछल्ला—पु. [सं.] १ लांब शेपूट. २ कच्छपीं लागलेला माणूस.

पुजना—क्रि. अ. [सं.] १ पूजिलें जाणें. २ आदर होणें.

पुजवाना, पुजाना—क्रि. स. [सं.] १ पूजा करविणें. २ स्वतःचा वडेजाव करविणें. ३ पैसे अुकळणें. पुजाअी-स्त्री. पूजन.

पुजाना—क्रि. स. [सं.] पूर्ण करणें; सफल करणें.

पुजापा—पु. [सं.] पूजासाहित्य.

पुजैया*—पु. [सं.] पुजारी.

पुट—पु. [सं.] आच्छादन.

पुट—पु. [अनु.] १ लेप; पुट. २ वस्त्राला रंग देण्यासाठीं बुड-विण्याची क्रिया.

पुटकी—स्त्री. [अनु.] पदार्थ घट्ट करण्याकरितां पेरलेलें पीठ.

पुटकी—स्त्री. [सं.] लहानसें गाठोडें; बोचकें.

पुटी—स्त्री.[सं.]१लहान द्रोण; वाटी. २ वस्तु ठेवण्याजोगी रिकामी जागा.

पुटीन—पु. [अं.] लांवी; लुकण.

पुठवार—क्रि. वि. [सं.] बाजूस; बगलेस. [पाठीराखा.

पुठवाल—पु. [सं.] मदतनीस;

पुड़िया—स्त्री. [सं.] पुडी.

पुतरा—पु. [सं.] बाहुला.

पुतरिका, पुतरी-ली—स्त्री. [सं.] १ बाहुली. २ डोळ्यांतील बाहुली. ३ कापड विणण्याचा माग. (मु.) पुतली फिर जाना-डोळे फिरणें (मरणसमयीं).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पुतला—पु. [सं.] बाहुला; पुतळा (खेळांतील). (मु.) किसी का पुतला बाँधना–अेखाद्याची बदनामी करणें. पुतलीघर–कापडाची गिरणी.

पुताअी—स्त्री. [सं.] लिंपण्याचें, रंग देण्याचें काम किंवा मजुरी.

पुत्त*—पु. [सं.] पुत्र; मुलगा.

पुत्रवधू—स्त्री. [सं.] सून.

पुनर्भू—स्त्री. [सं.] पुनर्विवाह केलेली विधवा स्त्री. [पुनःपुन्हां.

पुनि*—क्रि. वि. [सं.] फिरून;

पुनी*—पु. [सं.] पुण्यात्मा.

पुनी*—स्त्री. [सं.] पूर्णिमा.

पुनी*—क्रि. वि. [सं.] पुन्हां.

पुन्यसिलोक*—वि. [सं.] पुण्यश्लोक.

पुर—वि. [सं.] पूर्ण; भरलेला.

पुर—पु. [सं.] १ नगर; शहर. २ घर. ३ नक्षत्र. ४ देह.

पुरअिन*—स्त्री. [सं.] १ कमळाचें पान. २ कमळ.

पुरखा—पु. [सं.] १ पूर्वज. २ कुटुंबांतील मोठा पुरुष. (मु.) पुरखे तर जाना–पूर्वजांना अुत्तम गति प्राप्त होणें.

पुरचक—स्त्री. [सं.] १ चुमकार. २ अुत्साह. ३ प्रेरणा. ४ समर्थन.

पुरज़ा—पु. [फा.] १ चिठी. २ तुकडा; कात्रण. ३ अवयव; अंग. (मु.) चलता पुरज़ा–तरतरीत माणूस.

पुरबला—वि. [सं.] १ पूर्वीचा; जुना. २ पूर्वजन्मींचा.

पुरबिया—वि. [सं.] पूर्वेकडील देशांत राहणारा; पौर्वात्य.

पुरत*—पु. [सं.] सुवर्ण; सोनें.

पुरवट—पु. [सं.] मोट.

पुरवना*—क्रि. स. [सं.] पूर्ण करणें; शेवटास नेणें; संपविणें.

पुरवा—पु. [सं.] मातीचें लहान भांडें.

पुरवा—पु. [सं.] लहान गांव.

पुरवा—पु. [सं.] पूर्वेकडून येणारे वारे.

पुरवाअी-वैया—स्त्री. [सं.] पूर्वेकडून येणारे वारे. [(माप).

पुरसा—पु. [सं.] अेक पुरुष

पुरसा—पु. [फा.] दारावर जाणें (मृताचे नातलगांच्या सांत्वनार्थ).

पुरसिश—स्त्री. [फा.] विचारपूस.

पुरसी–स्त्री. पूसतपास; विचारणा.

पुरस्कार—पु. [सं.] १ अिनाम; बक्षीस. २ आदर; सन्मान. ३ स्वीकार.

पुरा—अव्य. [सं.] पूर्वी; प्राचीन काळीं.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पुरा—पु. [सं.] गांव; वस्ती.

पुरातन-प्रेमी—पु. [सं.] सनातनी.

पुराना—वि. [सं.] १ प्राचीन. २ जुना; जीर्ण. (मु.) पुराना खुर्राट–१ म्हातारा. २ पुष्कळ पावसाळे पाहिलेला; अनुभवी. पुराना घाघ–पक्का धूर्त.

पुराना—क्रि. स.[सं.] पूर्ण करविणें.

पुरावृत्त—पु. [सं.] प्राचीन अितिहास.

पुरुख*—पु. [सं.] पुरुष.

पुरुषारथ*—पु. [सं.] पुरुषार्थ.

पुरुहूत—पु. [सं.] अिंद्र.

पुल—पु. [फा.] पूल; सेतु.

पुलक—पु. [सं.] १ रोमांच. २ अेक रत्न.

पुलकाअी*—स्त्री. [सं.] प्रफुल्लता; आनंद.

पुलटिस—स्त्री. [अिं.] पोटीस.

पुलपुला—वि. [अनु.] बिलबिलीत; मअू.

पुलपुलाना—क्रि. स. [अनु.] दाबणें; कुसकरणें.

पुलाव—पु. [सं.] पुलाव (मांस घालून केलेला भात).

पुलिंदा—पु. [सं.] बेंडोळें; बंडल.

पुलिन—पु. [सं.] तट; किनारा.

पुलिया—स्त्री. [?] पडकी झोपडी; खिंडार.

पुलिस—पु. [अिं.] पोलीस. स्त्री. (समुदायवाचक नाम.)

पुश्त—स्त्री. [फा.] १ पाठ; पृष्ठभाग. २ पिढी. (मु.)पुश्त दर पुश्त–वंशपरंपरा. पुश्तहा पुश्त–कित्येक पिढ्यांपर्यंत. पुश्तनामा–पु. वंशावळ. पुश्तनी–वि. पिढीजात; वंशपरंपरागत.

पुश्तक—पु.[फा.] दुगाणी. [२पुठ्ठा

पुश्ता—पु. [फा.] १ बंधारा; बांध.

पुश्ती—स्त्री. [फा.] १ टेकण; टेकू; आधार. २ पुष्टिपत्र. ३ तक्क्या.

पुसाना*—क्रि. अ. [सं.] शोभणें; योग्य दिसणें. [औषध.

पुष्टअी—स्त्री.[सं.]पौष्टिक शक्तिवर्धक

पुस्तकाकार—वि. [सं.] पुस्तकाच्या आकाराचें.

पुहकर—पु. [सं.] पुष्करिणी; तलाव.

पुहप-हुप—पु. [सं.] फूल; पुष्प.

पुहुमी*—स्त्री. [सं.] पृथ्वी.

पुहुरेनु*—पु. [सं.] पुष्पपराग.

पूँछ—स्त्री. [सं.] शेपूट. [पुसणें.

पूँछना—क्रि. स. [सं.] विचारणें;

पूँजी—स्त्री. [सं.] १ भांडवल. २ संचित धन; संपत्ति. ३ धन; पैसा. (यौ.) पूँजीपति–भांडवलदार.

पूँजीदार—पु. [सं.+फा.] भांडवलदार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पूँजीवाद—पु. [सं.] भांडवलशाही.

पूँठ, पूठि*—स्त्री. [सं.] पाठ.

पूआ—पु. [सं.] मालपुवा; पाकवलेली पुरी.

पूच—वि. [फा.] १ रिकामा; रिक्त. २ व्यर्थ; फाजील. ३ तुच्छ. ४ नीच; हलकट.

पूछना—क्रि. स. [सं.] १ विचारणें; प्रश्न करणें. २ शोध करणें; तपास काढणें. ३ समाचार घेणें. ४ आदर किंवा सन्मान करणें. पूछ-स्त्री. १ विचारपूस. २ आदर; मान. ३ शोध; तपास. पूछताछ, पूछपाछ-स्त्री. विचारपूस; पूसतपास.

पूछरी*—स्त्री. [सं.] शेपूट.

पूजना—क्रि. स. [सं.] १ आराधना करणें. २ आदरसत्कार करणें. लांच देणें.

पूजना—क्रि. अ. [सं.] १ पूर्ण होणें; भरणें. २ समाप्त होणें.

पूड़ी—स्त्री. [सं.] पुरी.

पूत—वि. [सं.] पवित्र; शुद्ध.

पूत—पु. [सं.] पुत्र; मुलगा.

पूतना—स्त्री. [सं.] पूतना (श्रीकृष्णाला मारण्यासाठीं कंसानें पाठविलेली राक्षसी). [शुद्धता.

पूति—स्त्री. [सं.] १ पतिव्रता. २

पून*—पु. [सं.] पुण्य.

पूनी—स्त्री. [सं.] पेळू.

पूनो*—स्त्री. [सं.] पूर्णिमा.

पूर—पु. [सं.] १ पूर्णत्व. २ भरावयाचे पदार्थ (पूरण अि.).

पूरन*—वि. [सं.] पूर्ण.

पूरनपरब*—पु. [सं.] पूर्णिमा.

पूरनपुरी—स्त्री. [सं.] पुरणपोळी.

पूरब—पु. [सं.] पूर्व. पूरबी-वि. पूर्वेकडील; पौर्वात्य.

पूरबला—वि. [सं.] १ प्राचीन; जुना. २ पूर्वजन्मींचा.

पूरा—वि. पु. [सं.] १ पूर्ण; भरलेला. २ संपूर्ण; समस्त; सगळा.

पूरी—स्त्री. [सं.] १ पुरी. २ मृदंग, ढोल वगैरेंवर बसविलेला कातड्याचा पुडा.

पूला—पु. [सं.] पेंढी.

पेंडुकी—स्त्री. [सं.] १ पारवा. २ सोनाराची फुंकणी.

पेंदा—पु. [सं.] बूड; तळभाग.

पेखना*—क्रि. स. [सं.] १ पाहणें; अवलोकन करणें. २ पारख करणें. पेखक-पु. प्रेक्षक.

पेच—पु. [फा.] १ पेच; फिरकी. २ डावपेच. ३ कोडें; कूट प्रश्न. ४ विवंचना. ५ यंत्र. ६ कुस्तीचा डाव. ७ स्क्रू. ८ युक्ति; अुपाय. ९ शिरपेच; तुरा.

पेचक—स्त्री. [फा.] सुताची गुंडी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पेचकश—पु. [फा.] स्क्रूड्रायव्हर; बूच काढण्याचा स्क्रू. [द्वेष.

पेचताव—पु. [फा.] अढी; राग;

पेचवान—पु. [फा.] हुक्क्याची लांब नळी.

पेचिश—स्त्री. [फा.] मुरडा; पोटांत येणारी कळ.

पेचीदा-ला—वि. [फा.] १ पेचदार. २ विकट; कठीण.

पेट—पु. [सं.] पोट. (मु.) पेट काटना-पोटाला चिमटा घेणें. पेट का पानी न पचना-पोटांत न राहणें (गुप्त गोष्ट). पेट का हलका-हलक्या मनाचा. पेट की बात-रहस्य. पेट चलना-जुलाब होणें. पेट जलना-अतिशय भूक लागणें. पेट पालना-जीवननिर्वाह करणें. पेट फूलना-१ अेखाद्या गोष्टीसाठीं अतिशय आुत्सुक होणें. २ पोट फुगणें. पेट मारकर मर जाना-आत्मनाश करणें. पेट में दाढ़ी होना-लहानपणापासून चतुर असणें.

पेटक—पु. [सं.] १ पेटारा. २ ढेर; समूह. [भूक.

पेटाग्नि*—स्त्री. [सं.] जठराग्नि;

पेटार्थी-र्थू—वि. [सं.] पोटभरू; पोटार्थी.

पेटू—वि. [सं.] अधाशी.

पेठा—पु. [दे.] १ कोहळा. २ कोहोळ्याची वडी (मिठाअी).

पेड़—पु. [सं.] झाड; वृक्ष.

पेड़ी—स्त्री. [सं.] १ झाडाचें खोड. २ धड; शरीर. [२ गर्भाशय.

पेड़ू—पु. [सं.] १ ओटीपोट.

पेम*—पु. [सं.] प्रेम; प्रीति.

पेरना—क्रि. स. [सं.] १ पिळणें; रस काढणें. २ सतावणें; त्रास देणें. ३ अेखाद्या कामाला वेळ लावणें. [करणें. २ पाठविणें.

पेरना—क्रि. स. [सं.] १ प्रेरणा

पेलना—क्रि. स. [सं.] १ आंत दावणें; घुसडणें. २ धक्का देणें; ढकलणें. ३ जबरदस्ती करणें.

पेलना—क्रि. स. [सं.] प्रवृत्त करणें; अंगावर सोडणें.

पेश—पु. [फा.] १ पुढचा भाग; पुढची बाजू. २ फारशीमधील अुकाराचें चिन्ह. क्रि. वि. पुढें; समोर. (मु.) पेश आना-१ पुढें येणें. २ व्यवहार करणें; वागणें. पेश करना-१ पुढें करणें; समोर आणणें. २ नजराणा देणें; भेट देणें. पेश जाना अथवा चलना-अधिकार चालणें.

पेश-क़दमी—स्त्री. [फा.] १ पुढाकार; नेतृत्व. २ आक्रमण.

पेश-क़ब्ज़—स्त्री. [फा.] कट्यार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पेश-कश—स्त्री. [फा.] नजराणा.

पेशकार—पु. [फा.] शिरस्तेदार; न्यायाधीशापुढें कागद ठेवणारा कारकून; मुतालिक.

पेशख़ेमा—पु. [फा.] १ सैन्याचें सामान; सरंजाम. २ सैन्याची अघाडी.

पेशगी—स्त्री. [फा.] तसलमात; कांहीं कामासाठीं अगाऊ दिलेली रक्कम. [कथन.

पेश-गोअी—स्त्री. [फा.] भविष्य-

पेशतर—क्रि. वि. [फा.] पूर्वी; अगोदर.

पेशबंदी—स्त्री. [फा.] पूर्वतयारी; अगोदर केलेला बंदोबस्त किंवा बचावाची युक्ति.

पेशराज—पु. [फा.+सं.] १ दगड वाहणारा मजूर. २ गवंडी.

पेशरौ—पु. [फा.] अग्रगामी; मार्गदर्शक.

पेशवा—पु. [फा.] नेता; पुढारी.

पेशवाअी—स्त्री. १ सामोरें जाणें. २ पेशव्यांचा किताब. ३ पेशव्यांचा शासन काल.

पेशवाज़—स्त्री. [फा.] कलावंतिणीचा झगा. [२ भाग्य; नशीब.

पेशानी—स्त्री. [फा.] १ कपाळ.

पेशाब—पु. [फा.] मूत्र; लघवी.

पेशाबख़ाना—पु. मुतारी.

पेशावर—पु. [फा.] व्यापारी.

पेशी—स्त्री. [फा.] १ खटल्याची सुनावणी. २ पुढें मांडणें; ठेवणें.

पेशी—स्त्री. [सं.] १ वज्र. २ म्यान. ३ गर्भाची वार. [अगोदर; प्रथम.

पेश्तर—क्रि. वि. [फा.] पूर्वी;

पैंजनी—स्त्री. [सं. + अनु.] पैंजण.

पैंठ—स्त्री. [सं.] १ बाजारपेठ. २ दुकान. ३ बाजाराचा दिवस. ४ दुसऱ्यांदा पाठविलेली हुंडी.

पैंड़ा—पु. [सं.] १ मार्ग; रस्ता. २ तबेला. ३ प्रणाली; पद्धत. (मु.) पैंड़े पड़ना–हात धुवून पाठीस लागणें.

पैंत*—स्त्री. [सं.] पैज; शर्यत.

पैंती—स्त्री. [सं.] पवित्रक.

पैंयाँ*—स्त्री. [सं.] पाय; चरण.

पैंसट—वि. [सं.] पासष्ट.

पै*—अव्य. [सं.] १ पण; परंतु. २ अवश्य; जरूर. ३ नंतर. (यौ.) जो पै–जर. तो पै–तर मग; अशा स्थितींत. [निकट. २ बाजूस; कडे.

पै—अव्य. [सं.] १ जवळ; समीप;

पै—प्रत्यय. [सं.] १ तृतीयेचा प्रत्यय. २ वर; वरती.

पैकरमा*—स्त्री. [सं.] प्रदक्षिणा.

पैकार—पु. [फा.] लहान व्यापारी; किरकोळ मालाचा व्यापारी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पैख़ाना—पु. [फा.] संडास; शौचकूप.

पैग—पु. [सं.] कदम; पाअूल.

पैग़ाम—पु. [फा.] संदेश; निरोप.

पैजामा—पु. [फा.] विजार.

पैज़ार—स्त्री. [फा.] जोडा; पादत्राण. (यौ.) जूती पैज़ार-जोडाजोडी; जोड्यानें मारामारी.

पैठना—क्रि. अ. [सं.] शिरणें; प्रवेश करणें. पैठ-स्त्री. प्रवेश; शिरकाव.

पैठाना—क्रि. स. [सं.] घेअून जाणें; प्रवेश करविणें.

पैठार*—पु. [सं.] १ प्रवेश. २ फाटक; प्रवेशद्वार.

पैड़ी—स्त्री. [सं.] १ पायरी; वर चढतांना पाय ठेवण्यासाठीं केलेली पायरी. २ मोटेचा रस्ता; धांव. ३ थारोळें.

पैतरा—पु. [सं.] १ पवित्रा; अुभें राहण्याची विशिष्ट स्थिति. २ पावलाचें चिन्ह. (मु.) पैतरा बदलना-प्रवित्रा बदलणें.

पै-दर-पै—क्रि. वि. [फा.] १ क्रमवार. २ लागोपाठ.

पैदल—वि. [सं.] पायीं चालणारा. पु. १ पायदळांतील शिपाअी. २ प्यादे. क्रि. वि. पायीं पायीं.

पैदा—वि. [फा.] १ अुत्पन्न झालेला. २ प्राप्त; मिळालेला. (मु.) पैदा होना-अुद्भवणें.

पैदाअिश—स्त्री. [फा.] अुपज; अुत्पत्ति. पैदाअिशी-वि. १ जन्मतः; जन्मापासूनचा. २ स्वाभाविक.

पैदावार—स्त्री. [फा.] पीक; शेतांतील अुत्पन्न.

पैना—वि. [सं.] तीक्ष्ण धारेचा. पु. बैल हांकण्याची लहान काठी.

पैनाना—क्रि. स. [सं.] धार लावणें; तीक्ष्ण करणें.

पैमाअिश—स्त्री. [फा.] मोजणी; [माप.

पैमाना—पु. [फा.] माप; माप-ण्याचें साधन.

पैमाल*—वि. [फा.] पददलित; पायाखालीं चिरडलेला.

पैर—पु. [सं.] १ पाय. २ पाअूल. ३ पदचिन्ह.

पैर—पु. [सं.] खळें; कापणीनंतर शेतांत धान्य रचून ठेवतात ती जागा.

पैरना—क्रि. अ. [सं.] पोहणें. पैराअी-स्त्री. पोहणें. पैराक-पु. पोहणारा.

पैरवी—स्त्री. [फा.] १ कोर्टांत खटल्याची मांडणी; समर्थन. २ अनुगमन; मागोमाग जाणें. ३ शिफारस. पैरवीकार, पैरोकार-पु. खटल्याची मांडणी करणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पैरा—पु. [सं.] १ पायगुण. २ पायांत घालण्याचें कडें. ३ तात्पुरता जिना. [पाणी.

पैराव—पु. [सं.] डोह; अथांग

पैरो*—पु. [फा.] अनुयायी; शिष्य.

पैवंद—पु. [फा.] १ ठिगळ; पुस्ती. २ लिखाणाची पुरवणी. ३ झाडाचें कलम. **पैवंदी**–वि. १ कलम लावून तयार झालेला; कलमी. २ जारज; अकुलीन. [प्रकारचें फळ.

पैघंदी—पु. [फा.] सप्ताळू; अेक

पैवस्त—वि. [फा.] व्यापणारा; मिळून गेलेला. [झंझट. २ प्रयत्न.

पैसरा—पु. [सं.] १ बखेडा;

पोंकना—क्रि. स. [अनु.] १ जुलाब होणें. २ अत्यंत भयभीत होणें; घाबरणें. पु. जनावरांना हगवण लागते तो रोग.

पोंका—पु. [दे.] फुलपाखरू.

पोंगा—पु. [सं.] १ वांबूची नळी. २ टिनचें नळकांडें (कागदपत्र ठेवण्याचें). वि. १ पोकळ. २ मूर्ख; बुद्धिहीन.

पोंछना—क्रि.स. [सं.] १ पुसणें; कोरडें करणें. २ झटकणें; साफ करणें. पु. अंग पुसण्याचा टॉवेल; रुमाल. **पोंछनी**–स्त्री.

पोआ—पु. [सं.] सापाचें पिल्लूं.

पोखना*—क्रि. स. [सं.] पालन-पोषण करणें. [तलाव.

पोखरा—पु. [सं.] तळें; लहान

पोच—वि. [फा.] १ तुच्छ; क्षुद्र. २ अशक्त; क्षीण. **पोची***–नीचता; हलकटपणा.

पोटना*—क्रि. स. [सं.] १ गोळा करणें; जमा करणें. २ वश करणें; भुरळ पाडणें. [लहान गाठोडें.

पोटली—स्त्री. [सं.] पुरचुंडी;

पोढ़ा—वि. [सं.] १ धष्टपुष्ट; दृढ; मजबूत. २ कठीण; कठोर. (मु.) जी पोढा करना–मन दगडासारखें करणें; मन कठोर करणें.

पोत—पु. [सं.] १ पक्ष्यांचें अगर गुरांचें पिल्लूं. २ रोपटें. ३ नाव; जहाज. ४ पोत; वीण (कापडाचें).

पोत—स्त्री. [सं.] कांचमणि.

पोत—पु. [सं.] प्रवृत्ति; स्वभाव.

पोत—पु. [फा.] जमिनीचा महसूल.

पोतड़ा—पु. [सं.] दुपटें.

पोतदार—पु. [फा.] खजीनदार.

पोतना—क्रि. स. [सं.] १ लिंपणें; सारवणें. २ चोपडणें; माखणें.

पोता—पु. [सं.] नातू; मुलाचा मुलगा; **पोती**–स्त्री. नात; मुलाची मुलगी.

पोता—पु. [फा.] १ अंडकोष; वृषण. २ जमिनीचा महसूल.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पोता—पु. [सं.] १ पोतेरें. २ रंग देण्याचा कुंचा.

पोथा—पु. [सं.] १ मोठी पोथी (व्यंगार्थी). २ कागदाचा मोठा गठ्ठा; भारूड.

पोना—क्रि. स. [सं.] थापटणें किंवा बनविणें (भाकरी). [ओवणें.

पोना—क्रि. स. [सं.] गुंफणें;

पोपला—वि. [अनु.] १ चेपटलेला; चिपटा झालेला. २ बोचरा; बोथरा.

पोपलाना—क्रि. अ. [सं.] तोंडाचें बोळकें होणें; दांत पडून बोथरें होणें. [पिंगाणी (आंब्याची).

पोपली—स्त्री. [अनु.] पुंगी;

पोया—पु. [सं.] १ सापाचें पिल्लूं. २ वृक्षाचें रोप. ३ मूल.

पोर—स्त्री. [सं.] १ पेरें; कांड. २ जोड; सांधा (दोन पेऱ्यांतील सांधा). ३ पाठीचा कणा.

पोल—पु. [सं.] १ पोकळी; अवकाश. २ पोकळपणा. पोल खुलना–रहस्य फुटणें; बेंड फुटणें.

पोल—पु. [सं.] १ फाटक; प्रवेशद्वार. २ अंगण.

पोला—वि. [सं.] १ पोकळ. २ निःसत्त्व; कुचकामाचा.

पोशाक—स्त्री. [फा.] पोशाख.

पोशीदा—वि. [फा.] गुप्त. पोशीदगी–स्त्री. गौप्य; रहस्य.

पोशिश—स्त्री. [फा.] पोशाख; पेहराव.

पोस्त—स्त्री. [फा.] १ कातडें. २ टरफल. ३ अफूचें झाड.

पोस्ता—पु. [फा.] अफूचें झाड. पोस्ते का दाना–खसखस.

पोस्ती—पु. [फा.] १ अफूचें फळ वाटून नशा करणारा माणूस. २ आळशी मनुष्य.

पोस्तीन—पु. [फा.] फरदार कोट.

पोहना—क्रि. स. [सं.] १ ओवणें; गुंफणें. २ टोंचणें; भोंक पाडणें. ३ लिंपणें. ४ खुपसणें; ठोसणें. ५ वाटणें; घोटणें.

पोंड़ा—पु. [सं.] जाड अूंस.

पौ—स्त्री. [सं.] किरण; ज्योति. (मु.) पौ फटना–दिवस अुगणें; अुजाडणें.

पौ—स्त्री. [सं.] पाणपोअी.

पौ—स्त्री. [सं.] दान (सोंगट्याचें). (मु.) पौ बारह होना–१ जिंकण्याचा डाव पडणें. २ फायद्याची संधि मिळणें. [२ पावशेराचें भांडें.

पौआ-वा—पु. [सं.] १ पावशेर.

पौढ़ना—क्रि. अ. [सं.] डोलणें.

पौढ़ना—क्रि. अ. [सं.] निजणें; आडवें होणें. [थोपटणें.

पौढ़ाना—क्रि. स. [सं.] निजविणें;

पौद—स्त्री. [सं.] रोप; रोपटें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

पौधा—पु. [सं.] १ रोप; रोपटें. २ कोवळें झाड; क्षुप.

पौन—पु. [सं.] १ पवन; वारा. २ प्राण; जीव. ३ भूत; प्रेम.

पौन—वि. [सं.] पाअूण; तीन चतुर्थांश भाग.

पौना—पु. [सं.] पाअुणकीचा पाढा.

पौनी—स्त्री. [सं.] लग्नकार्यांत अिनाम घेणारे न्हावी, धोबी अि.

पौर, पौरि-री—स्त्री. [सं.] १ देवडी. २ दार. ३ पायरी. ४ खडावा; पादुका.

पौरा—पु. [सं.] पायगुण.

पौलाद—पु. [फा.] पोलाद.

पौसरा-ला—पु. [सं.] पाणपोअी.

पौहारी—पु. [सं.] दुग्धाहारी.

प्याअु—पु. [सं.] पाणपोअी.

प्याज़—पु., स्त्री. [फा.] कांदा.

प्याज़ी—वि. [फा.] फिकट गुलाबी (रंग).

प्यार—पु. [सं.] प्रेम; स्नेह.

प्यारा—वि. [सं.] प्रिय; आवडता.

प्याला—पु. [फा.] पेला.

प्यास—स्त्री. [सं.] १ पिपासा; तहान. २ तीव्र अिच्छा; कामना.

प्यासा–वि. तहानेलेला.

प्यो*—पु. [सं.] पति; भर्ता; स्वामी.

प्योसर—पु. [सं.] खरवस.

प्योसार—पु. [सं.] माहेर.

प्यौर—पु. [सं.] प्रियतम; पति.

प्रकीर्ण—वि. [सं.] विस्तृत.

प्रकृति—स्त्री. [सं.] १ निसर्ग. २ स्वभाव. [२ प्रकोप.

प्रकोप—पु. [सं.] १ कंप; हुडहुडी.

प्रकोष्ठ—पु. [सं.] १ मोठें अंगण. २ दालन. ३ मुख्य दरवाजाजवळची खोली.

प्रजंत*—अव्य. [सं.] पर्यंत.

प्रजरना*—क्रि. अ. [सं.] जळणें.

प्रजातंत्र—स्त्री. [सं.] लोकसत्ता; लोकशाही.

प्रण—पु. [सं.] पण; प्रतिज्ञा.

प्रणिधि—पु. [सं.] गुप्त हेर; दूत.

प्रतिपार*—पु. [सं.] पालन-पोषण करणारा.

प्रतिबिंबवाद—पु. [सं.] गूढवाद.

प्रतियोगिता—स्त्री. [सं.] १ चढाओढ. २ विरोध.

प्रतियोगी—पु. [सं.] १ विरोधी; शत्रु. २ साहाय्यक.

प्रतिलिपि—स्त्री. [सं.] नक्कल.

प्रतिवाद—पु. [सं.] १ खंडन; विरोध. २ वादविवाद.

प्रतिशोध—पु. [सं.] सूड; बदला.

प्रतिषेध—पु. [सं.] १ निषेध; मनाअी. २ खंडन. ३ किल्ल्याचें फाटक. [२ बोळ; गल्ली.

प्रतोली—स्त्री. [सं.] १ रुंद सडक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रत्युत—अव्य. [सं.] अुलट; अितकेंच नव्हे तर.

प्रपात—पु. [सं.] १ धबधबा. २ डोंगराचा कडा.

प्रबंध—पु. [सं.] १ निबंध; लेख. २ अुपाय; योजना; व्यवस्था.

प्रबोधना*—क्रि. स. [सं.] १ झोंपेंतून जागें करणें. २ सचेत करणें. २ शिकविणें; समजाविणें.

प्रभूत—वि. [सं.] अुत्पन्न; अुद्भूत.

प्रमाण-पत्र—पु. [सं.] सनद; सर्टिफिकेट; दाखला.

प्रमाणित—वि. [सं.] शाबित; सिद्ध.

प्रमाद—पु. [सं.] चूक; अपराध.

प्रमानना*—क्रि. स. [सं.] प्रमाण मानणें.

प्रमित—वि. [सं.] थोडें; अल्प.

प्रयंक*—पु. [सं.] १ पर्यंक; पलंग. २ अेक प्रकारचें आसन.

प्रयंत*—अव्य. [सं.] पर्यंत.

प्रयुक्त—पु. [सं.] समावेश केलेला; सम्मीलित. [२ अुगवणें.

प्ररोहण—पु. [सं.] १ आरोहण.

प्रलंबन—पु. [सं.] आधार.

प्रलेप—पु. [सं.] लेप; पोटीस.

प्रवास—पु. [सं.] परदेशवास. **प्रवासी**—वि. परदेशवासी; विदेशी.

प्रवीर—वि. [सं.] शूर; योद्धा.

प्रवेशिका—स्त्री. [सं.] दाखला.

प्रव्रज्या—स्त्री. [सं.] संन्यास.

प्रशंस*—स्त्री. [सं.] प्रशंसा.

प्रशंसक—पु. [सं.] खुशामत करणारा; स्तुतिपाठक.

प्रशस्ति—स्त्री. [सं.] १ शिफारस. २ स्तुति; प्रशंसा. **प्रशस्तिपाठ**—यशोगान; गुणगान. [डाहाळी.

प्रशाखा—स्त्री. [सं.] लहान फांदी;

प्रसंग—पु. [सं.] १ संबंध; मेळ; मिलाफ. २ संदर्भ; संगती. ३ विषय; गोष्ट. ४ योग्य वेळ; संधि. ५ कारण; हेतु. ६ प्रकरण; विषयानुक्रम. ७ अर्थविस्तार.

प्रसव—पु. [सं.] १ जन्म. २ संतान.

प्रसून—पु. [सं.] १ फूल. २ फळ.

प्रसेक—पु. [सं.] सिंचन; सडा.

प्रसेद-स्वेद*—पु. [सं.] घाम; स्वेद.

प्रस्तर—पु. [सं.] १ दगड. २ थर.

प्रस्ताव—पु. [सं.] ठराव.

प्रस्तुत—वि. [सं.] १ हजर; अुपस्थित. २ सांगितलेला; अुक्त. ३ तयार; सिद्ध. [रवानगी.

प्रस्थान—पु. [सं.] गमन; यात्रा;

प्रहरी—पु. [सं.] १ पहारेकरी. २ घड्याळजी.

प्रायद्वीप—पु. [सं.] द्वीपकल्प.

प्रार्थनापत्र—पु. [सं.] विनंति-पत्र; अर्ज.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

प्रार्थी—वि. [सं.] प्रार्थना करणारा; निवेदन करणारा.

प्रियतम—पु. [सं.] पति; स्वामी. प्रीतम–वि. आवडता; प्रिय.

प्रीत—वि. [सं.] प्रीतियुक्त. स्त्री. प्रीति.

प्रीतिभोज—पु. [सं.] मेजवानी; जेवणावळ.

प्रेक्षागृह—पु. [सं.] नाटकगृह.

प्रेमी—पु. [सं.] प्रेम करणारा.

प्रेषक—पु. [सं.] पाठविणारा.

प्रोत—वि. [सं.] १ खूप मिसळलेला. २ लपलेला.

फ

फंका*—पु. [अनु.] फक्की.

फंकी—स्त्री. [सं.] १ फाकण्याचें औषध. २ फक्की.

फंग, फग—पु. [सं.] फास; बंधन.

फंद—पु. [सं.] १ बंधन. २ फास; जाळें. फँदवार–वि. जाळें पसरणारा माणूस; पारधी.

फंदना—क्रि. अ. [सं.] फशी पडणें; जाळ्यांत अडकणें.

फंदा—पु. [सं.] जाळें; पाश. फंदा लगाना–जाळें पसरणें.

फंदाना—क्रि. स. [सं.] जाळ्यांत अडकविणें; फसविणें; गुंतविणें.

फँसना—क्रि. अ. [सं.] अडकणें; गुंतणें; जाळ्यांत फसणें, सांपडणें.

फँसाना—क्रि.स. [सं.] अडकविणें; जाळ्यांत पकडणें; फसविणें.

फँसिहारा—वि. [सं.] जाळ्यांत पकडणारा.

फक—वि. [सं.] १ पांढरा; स्वच्छ. २ फिकट. (मु.) रंग फक हो जाना अथवा पड़ जाना–घाबरणें; चेहरा फटफटीत पडणें.

फ़क़—वि. [अ.] भीतीमुळें ज्याचा चेहरा फिका झाला आहे असा.

फ़क़त—क्रि. वि. [अ.] फक्त; केवळ; मात्र.

फक्किका—स्त्री. [सं.] १ कूटप्रश्न; कोडें. २ फसवेगिरी.

फ़क़्र—पु. [अ.] १ दैन्य; दारिद्र्य. २ साधुत्व; फकिरी. ३ अल्पसंतोषीपणा; अधिक हाव नसणें.

फ़ख़र, फ़ख़—पु. [अ.] १ गौरव; अभिमान; गर्व. २ अभिमानास्पद गोष्ट.

फगुआ—पु. [सं.] १ होळी; शिमगा. २ फाल्गुन महिन्यांतील लोकांचा अुल्हास. ३ फाल्गुन महिन्यांत गाअिलें जाणारें अश्लील

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

गीत. (मु.) फगुआ खेलना अथवा मनाना–होळीच्या अुत्सवांत रंग, गुलाल अुधळणें.

फगुनहट—स्त्री. [सं.] फाल्गुनांत वाहणारा सोसाट्याचा वारा.

फ़जर—स्त्री. [अ.] सकाळ; पहाट.

फ़ज़्ल, फ़ज़्ल—पु. [अ.] १ कृपा; दया; अनुग्रह. २ आधिक्य; वैपुल्य.

फ़ज़ीलत—स्त्री. [अ.] १ श्रेष्ठत्व; मोठेपणा. २ चांगुलपणा; सद्वर्तन. (मु.) फ़ज़ीलत की पगड़ी बाँधना–विद्वत्ता किंवा श्रेष्ठता संपादन करणें.

फ़ज़ीहत—स्त्री. [अ.] १ फजिती; बदनामी. २ दुर्दशा.

फ़ज़ूल, फ़िज़ूल—वि. [अ.] १ व्यर्थ; कुचकामाचा; निरर्थक. २ जरूरीपेक्षां अधिक; अतिरिक्त. फ़ज़ूलखर्च–वि. अुधळ्या; अपव्ययी.

फटक—पु. [सं.] स्फटिक.

फटक—क्रि. वि. [अनु.] झटकन्; ताबडतोब.

फटकना—क्रि.स. [अनु.] १ आपटणें; झटकणें. २ हातपाय आपटणें. ३ धान्य पाखडणें. फटकन–स्त्री. धान्य पाखडल्यावर वाहेर पडतो तो भुसा; कोंडा.

फ़टकना—क्रि. अ. [अनु.] १ जाणें; पोहोंचणें. २ अलग होणें; दूर होणें. ३ तडफडणें; हातपाय आपटणें. ४ श्रम करणें.

फटकारना—क्रि. स. [अनु.] १ धिक्कारणें. २ दरडावणें; फटकारणें. ३ कपडे जोरानें आपटून धुणें. ४ झिडकारणें. फटकार–स्त्री. धिक्कार; झिडकार; धुडकावणी.

फटना—क्रि. अ. [सं.] १ फाटणें. २ दुभंगणें. ३ पृथक् होणें; वेगळें होणें. ४ नासणें (दूध अि.).

फटफटाना—क्रि. स. [अनु.] १ व्यर्थ वडवड करणें. २ हातपाय आपटणें.

फटा—पु. [सं.] भेग; फट. वि. फाटलेला; जीर्ण; फाटका.

फटिक—पु. [सं.] १ स्फटिक. २ संगमरवरी दगड.

फट्टा—पु. [सं.] भेग; चीर; फट.

फड़—पु. [सं.] १ जुगारांत लावलेला डाव. २ जुगाराचा अड्डा. ३ पक्ष; दल. ४ दुकानदाराची खरेदीविक्रीची जागा.

फड़कना—क्रि. अ. [अनु.] १ फडकणें; अुडणें. २ स्फुरणें; फुरफुरणें.

फड़काना—क्रि. स. [अनु.] फडकाविणें; हलविणें.

फड़वाज़—पु. [सं. + फा.] जुगार खेळविणारा; दुसऱ्यांना जुगार खेळावयास लावणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़तवा—पु. [अ.] मुसलमानी धर्मशास्त्राप्रमाणें अेखाद्या कृत्याबद्दल मौलवीनें दिलेला निर्णय; धर्माज्ञा.

फ़तह, फ़तेह—स्त्री. [अ.] १ विजय. २ सफलता.

फ़तह-नामा—पु. [अ. + फा.] विजय-पत्र.

फतिंगा—पु. [सं.] पतंग (किडा).

फ़तूर—पु. [अ.] १ विकार; बिघाड. २ नुकसान; हानि. ३ बाधा; विघ्न. ४ अुपद्रव. फ़तूरिया-वि. अुपद्रवी; विघ्नसंतोषी.

फ़तूह—स्त्री. [अ.] १ विजय. २ लढाअी किंवा लूट यांमध्यें मिळालेलें धन. [सदरा.

फ़तूही—स्त्री. [अ.] बिनबाह्यांचा

फदकना—क्रि. अ. [अनु.] १ फदफद आवाज करणें. २ टुण टुण अुड्या मारणें.

फ़न—पु. [अ.] १ हुन्नर; कला; हस्तकौशल्य. २ गुण; वैशिष्ट्य. ३ विद्या.

फन—पु. [सं.] सापाची फण.

फ़ना—स्त्री. [अ.] नायनाट; निःपात.

फनि-नी, फनिंग, फनिंद*—पु. [सं.] फणींद्र; नाग.

फ़नूस, फ़ानूस—पु. [फा.] १ कंदील. २ झुंबर.

फन्नी—स्त्री. [सं.] पाचर.

फफूँदी—स्त्री. [सं.] बुरखा.

फफोला—पु. [सं.] फोड(पोळल्यामुळें आलेला). (मु.) दिल के फफोले फोड़ना-क्रोध प्रकट करणें.

फबती—स्त्री. [सं.] १ अुपहास. २ समयानुकूलता. ३ टोमणा. (मु.) फबती अुड़ाना-टिंगल करणें.

फबना—क्रि. अ. [सं.] १ शोभा देणें. २ खुलणें. फबन-स्त्री. शोभा; कांति. फबीला-वि. सुंदर; शोभायमान. [करणें; सजविणें.

फबाना—क्रि. स. [सं.] शोभीवंत

फबि*—स्त्री. [सं.] शोभा; सौंदर्य.

फर—पु. [?] १ सामना; समोरासमोर येणें. २ कुस्तींतील डावपेंच. ३ युद्धक्षेत्र; सामन्याची जागा. ४ बिछाना.

फरकना—क्रि. अ. [सं.] १ फडफडणें. २ अुचंबळून येणें.

फरका—पु. [सं.] गवताचें छप्पर.

फरकाना—क्रि. स. [सं.] फडकविणें; हालविणें.

फ़रज़ंद, फ़र्ज़ंद—पु. [फा.] १ चिरंजीव; पुत्र. २ संतान.

फ़रज़ी—पु. [फा.] वजीर (बुद्धिबळांतील). वि. नकली; बनावटी.

फ़रद—स्त्री. [अ.] यादी; सूचि. वि. अनुपम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़रना*—क्रि. अ. [सं.] फळ येणें.

फरफंद—पु. [फा.] १ डावपेंच; फसवेगिरी. २ नखरा; हावभाव.

फरमा—पु. [अिं.] जोडा बनविण्याचा लांकडी सांचा.

फरमा—पु. [अिं.] छापलेला फॉर्म.

फ़रमाअिश—स्त्री. [फा.] ऑर्डर; मागणी; सूचना. **फ़रमाअिशी**–वि. मुद्दाम सांगून तयार करविलेला; ऑर्डर देऊन बनविलेला.

फ़रमाना—क्रि. स. [फा.] १ आज्ञा देणें; हुकूम करणें. २ म्हणणें; सांगणें (आदरार्थी). **फ़रमान**–पु. आज्ञा; फर्मान; हुकुम.

फ़रमा-रवाँ—पु. [फा.] १ शासक; राजा. २ फर्मान काढणारा.

फरवी—स्त्री. [सं.] चुरमुरे; लाह्या.

फ़रश, फ़र्श—पु. [अ.] १ बैठक; विछाअीत. २ सपाट जमीन. ३ फरशी. [हुक्का.

फ़रशी—स्त्री. [फा.] गुडगुडी;

फरसा—पु. [सं.] १ खोरें; फावडें. २ फरस; कुऱ्हाड.

फरहद—पु. [सं.] देवदार.

फरहरना—क्रि. अ. [अनु.] फडफडणें; फडकणें.

फरहरा—पु. [अनु.] पताका; झेंडा.

फ़रहाद—पु. [फा.] शिरी नामक राजकन्येवर प्रेम करणारा अिराणचा अेक प्रसिद्ध शिल्पकार.

फ़राक़-ख़—पु. [फा.] लांबरुंद जागा; मैदान. वि. विस्तृत; लांबरुंद. **फ़राख़ी**–स्त्री. १ लांबीरुंदी; विस्तार. २ संपन्नता.

फ़राग़त—स्त्री. [अ.] १ मुक्तता; सुटका. २ निश्चिंती; स्वस्थता. ३ मलत्याग.

फ़रामोश—वि. [फा.] विसरलेला; विस्मृत. (मु.) **फ़रामोश करना**–विसरणें.

फ़रार—वि. [अ.] पळालेला. **फरारी**. पु. पळ.

फरासीस—पु. [फा.] १ फ्रान्स देश. २ फ्रेंच माणूस. **फरासीसी**–वि. १ फ्रान्स देशाचा रहिवासी. २ फ्रेंच.

फ़रियाद, फ़िरियाद—स्त्री. [फा.] १ तक्रार; गाऱ्हाणें. २ मदतीकरितां हांक. ३ फिर्याद. ४ विनंती; प्रार्थना. **फ़रियादी**–वि. १ तक्रार करणारा; फिर्याद करणारा. २ मदतीकरितां प्रार्थना करणारा.

फरियाना—क्रि. स. [सं.] १ निवडणें; नीट करणें (धान्य). २निकाल करणें; निवाडा देणें. क्रि. अ. १ ठरणें. २ वेगळें होणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़रिश्ता—पु. [फा.] देवदूत.

फरी—स्त्री. [अ.] १ लहान ढाल. २ गाडीचा आंस. ३ नांगराचा फाळ.

फ़रीक़—पु. [अ.] १ विवेकी; विचारी. २ समूह; झुंड. ३ वादी किंवा प्रतिवादी पक्ष. ४ प्रतिपक्षी; विरोधी. (यौ.) फरीक़सानी–प्रतिवादी.

फरुही—स्त्री. [सं.] चुरमुरे.

फरुही—स्त्री. [सं.] लहान फावडें.

फ़रेफ़्ता—वि. [फा.] १ आसक्त; मोहित. २ फसणारा; फसवणूक झालेला.

फ़रेब-ची—पु. [फा.] १ कपट; लबाडी; फसवणूक. २ धूर्तता. फ़रेबी–वि. कपटी; अप्रामाणिक; लुच्चा.

फ़रोख़्त—स्त्री. [फा.] विक्री;विक्रय.

फ़रोग़—पु. [फा.] १ ज्योति; प्रकाश. २ आभा; कांति. ३ अुत्कर्ष; अुन्नति.

फ़रो-गुजाश्त—स्त्री. [फा.] १ अुपेक्षा; दुर्लक्ष. २ टाळाटाळ. ३ चूक.

फ़रोश—पु. [फा.] विक्रेता; विक्री करणारा. फ़रोशी–स्त्री.विक्री;विक्रय.

फ़र्ज़—पु. [अ.] कर्तव्य. वि. गृहीत; मानलेलें. (मु.) फ़र्ज करना–गृहीत धरणें; मानणें.

फ़र्ज़ी—वि. [अ.] १ कल्पित. २ नाममात्र. ३ बनावटी; नकली.

फ़र्द—स्त्री. [अ.] १ धोतर किंवा वस्त्रांचें अेक पान. २ पदर. ३ यादी; फर्द. वि. अेकटा; अेकाकी.

फर्राटा—पु. [अनु.] १ वेग. २ चपलता.

फर्राश—पु. [अ.] १ बैठक साफ करणारा व घालणारा नोकर. २ नोकर.

फलंक*—पु. [सं.] अुडी.

फल—पु. [सं.] १ फळ. २ परिणाम; निकाल. ३ गुण; प्रभाव. ४ नांगराचा फाळ.

फलक—पु. [सं.] १फळा. २चादर. ३ पान; पृष्ठ. ४ तळ हात.

फ़लक—पु. [अ.] आकाश.

फलकना—क्रि. अ. [अनु.] फडकणें; फडफडणें.

फलका—पु. [सं.] फोड. [तात्पर्य.

फलतः—अव्य. [सं.] यासाठीं;

फलदान—पु. [सं.] साखरपुड्याचा विधि; वाङ्निश्चय.

फलाँ, फलाना—वि. [अ.] फलाणा; अमका.

फलाँगना—क्रि. अ. [सं.] अुडी मारणें. फलाँग–स्त्री. अुडी.

फलातूँ—पु. [ग्री.] ग्रीक तत्त्ववेत्ता प्लेटो.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़लालीन, फ़लालेन—पु. [अं.] लोंकरीचें कापड; प्लॅनेल.

फलित—वि. [सं.] १ संपन्न; परिपूर्ण. २ पिकलेला.

फली—स्त्री. [सं.] शेंग.

फ़लीता—पु. [अ.] पालिता.

फ़सल, फ़स्ल—स्त्री. [अ.] १ ऋतु; मोसम. २ हंगाम. ३ धान्य; पीक. फ़सली–वि. हंगामी.

फलेंदा—पु. [सं.] टपोरें जांभूळ.

फव्वारा—पु. [अ.] कारंजें; फुहारा.

फ़सली सन्—पु. [फा.] अकबरानें सुरू केलेला अेक शक.

फ़साद—पु. [अ.] १ बिघाड; विकार. २ दंगा; तंटा; बखेडा. ३ अुपद्रव; गडबड. फ़सादी–वि. अुपद्रवी; भांडखोर.

फ़साहत—स्त्री. [अ.] १ विषयाचें सुंदर वर्णन. २ वक्तृत्वशक्ति. फ़सीह–वि. १ वक्तृत्वशक्ती असलेला (वक्ता). २ अस्खलित.

फ़सील—स्त्री. [अ.] शहराभोंवतालचा कोट.

फ़सूँ—पु. [अ.] जादूटोणा; मंत्र. फ़सूगर–वि. मांत्रिक.

फ़स्द—स्त्री. [अ.] दूषित रक्त काढून टाकण्यासाठीं रक्तवाहिनी कापण्याची क्रिया.

फ़हम—स्त्री. [अ.] १ ज्ञान. २ ग्रहणशक्ति; धारणाशक्ति. ३ बुद्धि. ४ समजूत. [फडफडणें.

फहरना—क्रि. अ. [सं.] फडकणें;

फहराना—क्रि. स. [सं.] फडकविणें.

फ़हश—वि. [अ.] अश्लील.

फाँक—स्त्री. [अ.] फाक; फोड; तुकडा.

फाँकना—क्रि. स. [सं.] फांकणें. फक्की मारून खाणें. (मु.) धूल फाँकना–विपत्ति भोगणें.

फाँदना—क्रि. अ. [सं.] अुडी मारणें; कुदणें. क्रि. स. ओलांडणें फाँद–स्त्री. अुडी.

फाँदना—क्रि. स. [सं.] जाळ्यांत अडकविणें. फाँद–स्त्री. फांस; जाळें.

फाँसना—क्रि. स. [सं.] १ जाळ्यांत अडकविणें. २ फशी पाडणें; फसवून आपली हुकुमत चालविणें. फाँस–स्त्री. १ पाश; बंधन. २ जाळें.

फाँसी—स्त्री. [सं.] १ फाशी. २ जाळें; फांस. फाँसी चढ़ना–फाशी जाणें. [२ अुपासमार.

फ़ाक़ा—पु. [अ.] १ अुपास; लंघन.

फ़ाक़ा-कश—वि. [अ.+फा.] १ निर्धन; कंगाल. २ अुपासमार होत असलेला.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़ाकामस्त, फ़ाकेमस्त—वि. [अ.+फा.] अुपाशी असून देखील बेपर्वा असणारा; मस्त.

फ़ाख़्त, फ़ाख़्ता—स्त्री. [अ.] पारवा; होला.

फाग—पु. [सं.] होळीचा सण; शिमगा.

फागन-गुन—पु. [सं.] फाल्गुन महिना.

फ़ाज़िल—वि. [अ.] १ विद्वान्; पंडित. २ जरुरीपेक्षां अधिक; फाजील.

फाड़ना—क्रि. स. [सं.] १ फाडणें. २ कापणें. ३ नासविणें (दूध).

फ़ातिहा—पु. [अ.] १ मुसलमानांची प्रार्थना. २ मृत माणसाचे नांवानें दिलेलें दान. [नश्वर.

फ़ानी—वि. [अ.] नाश पावणारा;

फाबना—क्रि. अ. [सं.] शोभणें; सुंदर दिसणें.

फ़ायदेमंद—वि. [अ. + फा.] फायदेशीर; लाभदायक.

फ़ारख़ती—स्त्री. [अ.] कर्जमुक्त झाल्याबद्दलची पावती; ऋणविमोचनपत्र.

फ़ारस—पु. [फा.] इराण देश.

फ़ारिग—वि. [अ.] काम करून मोकळा झालेला; मुक्त; स्वतंत्र.

फाल—स्त्री. [सं.] १ नांगराचा फाळ. २ ढलपा. [ज्योतिष.

फ़ाल—स्त्री. [अ.] शकुनविद्या;

फालतू—वि. [सं.] १ निरर्थक. २ जरुरीपेक्षां अधिक.

फ़ालसअी—वि. [फा.] निळसर तांबड्या रंगाचा.

फ़ालसा—पु. [फा.] पिंपरीच्या फळासारखें आंबट फळ (ज्याचें अुन्हाळ्यांत सरबत करतात).

फ़ालिज़—पु. [अ.] पक्षाघात; अर्धांगवायु.

फ़ालीज़—स्त्री. [फा.] १ शेत. २ अुपवन; बाग; वाटिका. [खोर.

फ़ालूदा—पु. [फा.] शेवयाची

फावड़ा—पु. [सं.] फावडें.

फ़ाश—वि. [फा.] स्पष्ट; प्रकट; अुघड झालेला.

फ़ासला—पु. [अ.] अंतर; लांबी.

फ़ासिद—वि. [अ.] १ भांडखोर. २ चिडलेला. ३ दुष्ट; पाजी.

फ़ासिल—वि. [अ.] विभक्त करणारा.

फ़ाहा—पु. [सं.] फाया; औषध, अत्तर किंवा तेल अि.चा बोळा.

फ़ाहिशा—स्त्री. [अ.] छिनाल; कुलटा; वाअीट आचरणाची स्त्री.

फ़िकरा—पु. [अ.] १ वाक्य. २ व्यंग; व्याजोक्ति. ३ थाप.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़िकरेबाज़—वि. [अ. + फा.] १ थापेबाज. २ व्यंगी; अपरोधिक बोलणारा. [णारा.

फ़िकैत—पु. [सं.] फरीगदगा खेळ-

फ़िक्र—स्त्री. [अ.] १ चिंता; काळजी. २ लक्ष; ध्यान. ३ अुपाय; युक्ति.

फ़िक्रमंद—वि. [अ. + फा.] चिंताग्रस्त; काळजींत असलेला.

फ़िचकुर—पु. [सं.] मूर्च्छा आली असतां तोंडांतून येणारा फेस.

फ़िटकार—स्त्री. [अनु.] १ झिडकार; तिरस्कार. २ शिव्याशाप.

फ़िटकिरी—स्त्री. [सं.] तुरटी.

फ़िटन—स्त्री. [अ.] बग्गी; व्हिक्टोरिया; चार चाकांची खुली गाडी.

फ़िट्टा—वि. [अनु.] अपमानित; धिक्कारलेला; तिरस्कृत.

फ़ितना—पु. [अ.] १ भांडण-तंटा. २ दंगा. ३ पाप.

फ़ितर—पु. [अ.] दिवसभर अुपवास करून संध्याकाळीं अुपवास (रोजा) सोडणें.

फ़ितरत—स्त्री. [अ.] १ स्वभाव. २ हुशारी; बुद्धिमत्ता. ३ धूर्तपणा. ४ निसर्ग; सृष्टि.

फ़ितूर—पु. [अ.] १ विकार; बिघाड. २ तंटा; बखेडा; अुपद्रव.

फ़िदवी—वि. [अ.] नम्र सेवक; स्वामिभक्त; आज्ञाधारक.

फ़िदा—वि. [अ.] १ आसक्त; अनुरक्त. २ अेखाद्यासाठीं प्राण देण्यास तयार असलेला. **फ़िदाअी**—पु. फिदा झालेला माणूस.

फ़िरंट—वि. [सं.] फितुर झालेला; अुलटलेला.

फ़िर—क्रि. वि. [सं.] पुन्हां; फिरून अेकदां. २ पुढें केव्हांतरी; भविष्यकाळीं. ३ त्या वेळीं; तेव्हां. (यौ.) **फ़िरफ़िर**—वारंवार; फिरून फिरून. **फ़िरभी**—तरीहि; तरीदेखील.

फ़िरक़ा—पु. [अ.] १ जात. २ टोळी; गट. ३ पंथ; संप्रदाय.

फ़िरकी—स्त्री. [सं.] भिंगरी; फिरकी.

फ़िरता—पु. [सं.] अस्वीकार. वि. स्वीकार न करतां परत पाठविलेला. [२ स्वर्ग.

फ़िरदौस—पु. [अ.] १ बाग.

फ़िरना—क्रि. अ. [सं.] अिकडे तिकडे फिरणें; हिंडणें. २ फिरावयास जाणें. ३ परतणें. ४ वळणें. ५ अुलटें किंवा विपरीत होणें; फिरणें. ६ वांकडें होणें. (मु.) **जी फ़िरना**—विरक्त होणें. **सिर फ़िरना**—डोकें फिरणें; बुद्धिभ्रष्ट होणें.

फ़िरनी, फ़ीरनी—स्त्री. [फा.] तांदुळाची खीर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फ़िराक़—पु. [अ.] १ वियोग. २ चिंता; काळजी. ३ शोध. ४ विचार.

फ़िराग़—पु. [अ.] १ मुक्ति; सुटका. २ सवड; फुरसत. ३ आनंद; खुशी. ४ संतोष. ५ अधिकता.

फिराना—क्रि. स. [सं.] १ अेकीकडून दुसरीकडे चालविणें; फिरविणें. २ परतविणें. ३ वळविणें.

फ़िरार—पु. [अ.] पलायन.

फ़िरासत—स्त्री. [अ.] बुद्धिमत्ता.

फ़िल्-जुमला—क्रि. वि. [अ.] १ तात्पर्य; थोडक्यांत. २ असेंच.

फ़िल्-हाल—क्रि. वि. [अ.] या वेळीं; सध्यां.

फिल्ली—स्त्री. [दे.] पिंढरी; [पोटरी.

फिस—वि. [अनु.] ओंफस. (मु.) टायँ टायँ फिस—ओंफस.

फिसड्डी—वि. [अनु.] कामांत नेहमीं मागें पडणारा.

फिसलना—क्रि. अ. [सं.] १ घसरणें. २ प्रवृत्त होणें; वळणें (वाअीटाकडे). **फिसलन**—स्त्री. १ घसरडें. २ चूक; प्रमाद.

फ़िहरिस्त, फ़ेहरिस्त—स्त्री. [फा.] सूचि; यादी.

फ़ी—अव्य. [अ.] प्रत्येक.

फीका—वि. [सं.] १ नीरस; बेचव. २ फिक्कट; मळलेला. ३ निस्तेज.

फ़ीता—पु. [फा.] कपड्याची पट्टी; फीत.

फ़ीरोज़ा—पु. [फा.] नीलमणी.

फ़ीरोज़ी—वि. [फा.] हिरवी झांक असलेला; निळा; निळसर हिरवा.

फ़ील—पु. [फा.] हत्ती. **फ़ीलख़ाना**—पु. गजशाळा. **फ़ीलवान**—पु. माहूत. **फ़ीलपा**—पु. हत्तीरोग.

फ़ीलपाया—पु. [फा.] खांब; स्तंभ.

फीली—स्त्री. [सं.] पिंढरी; पोटरी.

फ़ीसदी—क्रि. वि. [अ.+फा.] दरशेंकडा.

फुँकना, फुकना—क्रि. अ. [अनु.] १ फुंकलें जाणें. २ जळणें; राख होणें. ३ नष्ट होणें.

फुँकनी—स्त्री. [अनु.] १ फुंकणी. २ लोहाराचा भाता.

फुँकरना—क्रि. अ. [सं.] १ फूं फूं करणें. २ फूत्कार सोडणें.

फुँकवाना, फुँकाना—क्रि. स. [अनु.] फुंकविणें; फुंकण्याचें काम दुसऱ्याकडून करविणें.

फुँदना—पु. [सं.] गोंडा. **फुँदिया**—स्त्री. [नसा फोड.

फुंसी—स्त्री. [सं.] पुटकुळी; लहा-

फुकन—पु. [अनु.] फुगा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फुट—वि. [सं.] १ अेकटा; अेकाकी. २ विजोड. ३ अलग; वेगळा. [माप.

फुट—पु. [अिं.] बारा अिंचांचें

फुटकर-ल—वि. [सं.] १ अेकटा. २ वेगळा. ३ थोडाथोडा. ४ फुटकळ; किरकोळ.

फुटका—पु. [सं.] फोड.

फुटेहरा—पु. [सं.] फुटाणा.

फुदकना—क्रि. अ. [अनु.] १ अुडी मारणें; कुदणें. २ नाचणें; बागडणें.

फुदगी—स्त्री. [अनु.] लहान चिमणी.

फुनगी—स्त्री. [सं.] अंकुर; कोंब.

फुंफँदी—स्त्री. [सं.] विजार किंवा लेहेंग्याची नाडी.

फुफकाना-कारना—क्रि. अ. [अनु.] फूत्कार टाकणें. **फुफकार**—पु. फूत्कार.

फुफू*—स्त्री. [अनु.] आत्या.

फुफेरा—वि. [अनु.] आत्ते (भाअू, बहीण अि.).

फुर*—वि. [सं.] सत्य; खरें.

फुर—स्त्री. [अनु.] फडफड.

फुरती—स्त्री. [सं.] चपलता; जलदपणा. **फुरतीला**—वि. १ चपळ. २ चलाख.

फुरफुराना—क्रि. अ. [अनु.] 'फुर' 'फुर' असा आवाज होणें. **फुरफुरी**—स्त्री. फडफड असा आवाज.

फुरहरी, फुरेरी—स्त्री. [अनु.] १ कांपरें; कंप; रोमांच. २ फडफड. ३ अत्तराचा किंवा औषधाचा वोळा; फाया.

फुलका—पु. [सं.] १ फोड. २ लहान पातळ चपाती. **फुलकी**—स्त्री.

फुलझड़ी—स्त्री. [सं.] १ फुलबाजी. २ फुसकली.

फुलवर—पु. [सं.] रेशमी वेलबुट्टीदार कापड.

फुलवाअी-वारी—स्त्री. [सं.] १ बागबगीचा; अुद्यान. २ कागदाची बाग (वरातीचे वेळीं).

फुलवार—वि. [सं.] प्रसन्न; प्रफुल्लित.

फुलहारा—पु. [सं.] माळी.

फुलाना—क्रि. स. [सं.] १ फुगविणें. २ पुलकित किंवा आनंदित करणें. ३ फुलांनीं सजविणें. (मु.) मुँह फुलाना-रुसणें; तोंड फुगविणें.

फुलाव—पु. [सं.] सूज; फुगणें.

फुलेल—पु. [सं.] सुगंधी तेल.

फुलौरी—स्त्री. [सं.] भजें; बोंड.

फुसफुसा—वि. [अनु.] १ भुसभुशीत; ठिसूळ; पोंचट.

फुसफुसाना—क्रि. स. [अनु.] हलक्या किंवा दबलेल्या आवाजांत बोलणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फुसलाना—क्रि. स. [सं.] १ फूस लावणें; भुरळ पाडणें. २ बहकावणें.

फुहार, फुही—स्त्री. [सं.] १ पावसाची झिमझिम. २ थेंब.

फुहारा, फौआरा—पु. [सं.] कारंजें; फवारा.

फूँक—स्त्री. [अनु.] १ फुंकर. २ श्वास. (मु.) **फूँक निकल जाना**–प्राण निघून जाणें; मरणें. (यौ.) झाड फूँक–मंत्रतंत्राचा अुपचार.

फूँकना—क्रि. स. [अनु.] १ फुंकणें. २ फुंकर मारणें. ३ तोंडानें वाजविणें (सनअी, शंख अि.). ४ आग लावणें. ५ अुधळपट्टी करणें. ६ मंत्र घालणें.

फूँका—पु. [सं.] १ दूध काढण्यासाठीं गाअीच्या जननेंद्रियांत घालावयाची फुंकणी. २ फोड.

फूँदा—पु. [सं.] १ गोंडा. २ नाडी. [नवरा.

फूआ, फूफा—पु. [अनु.] आत्याचा

फूटना—क्रि. अ. [सं.] १ फुटणें. २ अलग होणें; तुटणें. ३ अंकुर, शाखा फुटणें. ४ फुटून निघणें. ५ अुमलणें; विकसणें. ६ तोंडांतून शब्द बाहेर निघणें. ७ सांधे दुखणें. (मु.) **फूटफूटकर रोना**–ओक्साबोक्शीं रडणें.

फूफी—स्त्री. [अनु.] आत्या.

फूल—पु. [सं.] पुष्प; फूल. (मु.) **फूल झड़ना**–गोड गोड बोलणें. **फूल सूँघकर रहना**–कमी खाणें. **फूल**–स्त्री. १ अुत्साह; अुमंग. २ आनंद; प्रसन्नता.

फूलगोभी—स्त्री. [सं.] फूलकाबी.

फूलदान—पु. [सं.] फ्लॉवरपॉट.

फूलना—क्रि. अ. [सं.] १ फुलणें; विकसणें. २ गर्वानें फुगणें. ३ सुजणें. ४ लठ्ठ, स्थूल होणें. ५ आनंदित, अुल्हसित होणें. ६ रुसणें; रागावणें. (मु.) **फूलना फलना**–१ प्रगति होणें. २ सुखी होणें (शुभचिंतन). **फूले अंग न समाना**–अत्यंत आनंदित होणें. [डोळ्यांतील फूल.

फूली—स्त्री. [सं.] मोतीबिंदू;

फूस—पु. [सं.] वाळलेलें गवत.

फूहड़—वि. [सं.] १ मूर्ख; अडाणी. २ वेढब. **फूहड़पन**–पु. अडाणीपणा; मूर्खता.

फेंकना—क्रि. स. [सं.] १ फेंकणें. २ टाकणें; विसरणें. ३ अव्यवस्थित खर्च करणें.

फेंकरना*—क्रि. अ. [अनु.] ओक्साबोक्शीं रडणें.

फेंट—स्त्री. [सं.] कंबरेचा घेर. २ धोतराचा कंबरेभोंवतीं गुंडाळलेला सोगा. ३ लहान पागोटें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फेंट कसना अथवा बाँधना–कंबर बांधणें. [घोटणें.

फेंटना—क्रि. स. [सं.] फेसणें;

फेंटा—पु. [सं.] लहान पागोटें; फेटा.

फेन—पु. [सं.] फेस. [मिठाअी).

फेनी—स्त्री. [सं.] फेणी (अेक

फेफड़ा—पु. [सं.] फुप्फुस.

फेफड़ी-री—स्त्री. [सं.] ओंठ सुकल्यामुळें जमणारा पापुद्रा.

फेर—पु. [सं.] १ फेरा; चक्कर. २परिवर्तन; अुलथापालथ. ३गोंधळ; बुचकळा; भ्रम; संशय. ४ अंतर; फरक. ५ भानगड; बखेडा. ६ हेलपाटा. ७ तोटा. ८ युक्ति; अुपाय. (यौ.) हेरफेर–देवघेव. (मु.) फेर में पड़ना–घोटाळ्यांत पडणें.

फेर*—अव्य. [सं.] पुन्हां.

फेरना—क्रि. स. [सं.] १ फिरविणें. २ परत करणें. ३ फिरविणें (माळेचे मणी). ४ वांकविणें. (मु.) पानी फेरना–नष्ट करणें.

फेरबट—स्त्री. [सं.] १ चक्कर. २ पेंच.

फेंकनैत—पु. [?] डाव; पेंच.

फ़ेल—पु. [अ.] १ कार्य; कर्म. २ दुष्कर्म.

फ़ैज़—पु. [अ.] १ परोपकार. २ लाभ; फायदा. ३ कृपा; दया.

फ़ैयाज़—वि. [अ.] दाता; अुदार; थोर. फ़ैयाज़ी–स्त्री. १ दातृत्व. २ अुदारपणा.

फैलना—क्रि. अ. [सं.] १पसरणें. २ स्थूल होणें. ३ वाढणें. ४ विखुरणें. ५ महशूर होणें; प्रसिद्धि पावणें. ६ आग्रह धरणें.

फ़ैलसूफ़—पु. [फा.] १ विद्वान्. २ धूर्त; लवाड. ३ अपव्ययी; अुधळ्या. फ़ैलसूफ़ी–स्त्री. १ धूर्तता. २ अुधळेपणा.

फैलाना—क्रि. स. [सं.] १ पसरणें; विस्तृत करणें. २ वाढविणें. ३ विखुरणें. ४ प्रचालित करणें. ५ प्रसिद्ध करणें. (मु.) हाथ फैलाना–हात पसरणें (भिक्षेसाठीं).

फैलाव—पु. [सं.] विस्तार.

फ़ैसल—पु. [अ.] १ निर्णय देणारा; न्यायाधीश. २ निर्णय; निकाल. [निकाल (कोर्टाचा).

फ़ैसला—पु. [अ.] निर्णय;

फोंक—पु. [सं.] बाणाच्या मागची बाजू (ज्यांत पंख लावतात).

फोक—पु. [सं.] १ साका; गाळ. २ नीरस, वेचव पदार्थ. ३ चोथा.

फोकट—वि. [सं.] १ फुकट; मोफत. २ निःसार; व्यर्थ. फ़ोकट में–फुकटांत.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

फोड़ना—क्रि. स. [सं.] १ फोडणें; तोडणें. २ फूट पाडणें; तोडणें. ३ दुसऱ्या पक्षांतून आपल्या पक्षांत आणणें.

फोड़ा—पु. [सं.] फोड; व्रण. **फोड़िया**–स्त्री. लहान फोड.

फ़ोता—पु. [फा.] १ पिशवी; थैली. २ अंडकोष. [कोशाध्यक्ष.

फ़ोतेदार—पु. [फा.] खजीनदार;

फ़ौक—वि. [अ.] अुच्च; श्रेष्ठ. पु. श्रेष्ठता. **फ़ौक़ियत**–स्त्री. श्रेष्ठता; मोठेपणा.

फ़ौज़—स्त्री. [अ.] फौज; सैन्य.

फ़ौजकशी—स्त्री. [अ. + फा.] सैनेचें आक्रमण; चढाअी. [सैनिक.

फ़ौज़ी—वि. [फा.] फौजेसंबंधीं;

फ़ौत—स्त्री. [अ.] १ नष्ट होणें. २ मृत्यु. वि. मृत; मेलेला.

फ़ौती—स्त्री. [अ.] मृत्यु. वि. मृत.

फ़ौरन—क्रि. वि. [अ.] झटपट; ताबडतोब.

फ़ौलाद—पु. [फा.] पोलाद.

ब

बंक—वि. [सं.] १ वांकडा; तिरपा; वक्र. २ पुरुषार्थी. ३ कठीण. **बंकाअी, बंकुरता***–स्त्री. वक्रता; वांकडेपणा.

बंक—पु. [अिं.] बँक.

बंकट—वि. [सं.] वांकडातिकडा.

बंकनाल—स्त्री. [सं.] सोनाराची नळी.

बंगला—वि. [सं.] बंगालचा; बंगालसंबंधीं. पु. बंगाल देश. स्त्री. बंगाली भाषा.

बंचक—पु. [सं.] धूर्त; ठग. **बंचकता, बंचकताअी**–स्त्री. धूर्तता.

बंचना*—क्रि. स. [सं.] फसविणें; ठकविणें. स्त्री. वंचना; फसवणूक.

बँचवाना—क्रि. स. [सं.] वाचवून घेणें. [धरणें.

बंछना*—क्रि. स. [सं.] अभिलाषा

बंजर—वि. [सं.] ओसाड; नापीक. पु. माळरान. [वंजारी; लमाणी.

बंजारा, बनजारा—पु. [सं.]

बंझा—स्त्री. [सं.] वंध्या; वांझ.

बँटना—क्रि. अ. [सं.] १ विभागलें जाणें; हिस्से पडणें. २ वांटणी होणें.

बँटवाना, बँटाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून वांटणी करविणें.

बँटवारा—पु. [सं.] वटवडा; वांटणी; वाटप.

बँटाअी—स्त्री. [सं.] १ वांटणी; विभागणी; वटवडा. २ वटाअी.

बँड़ेरी—स्त्री. [सं.] आढें (कौलारचें).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बंदगी—स्त्री. [फा.] १ नमस्कार; प्रणाम. २ सेवा. ३ भक्तिपूर्वक ओश्वराची वंदना.

बंदनवार—पु. [सं.] तोरण.

बंदना—क्रि. स. [सं.] नमस्कार करणें. स्त्री. १ वंदन. २ स्तुति.

बंदर—पु. [सं.] माकड; वानर. (मु.) बंदर घुड़की अथवा बंदर-भबकी-पोकळ दम.

बंदरगाह—पु. [फा.] बंदर.

बंदा—पु. [फा.] सेवक; दास.

बंदिश—स्त्री. [फा.] १ गांठ. २ अुपाय; योजना. ३ प्रबंध; व्यवस्था. ४ षड्यंत्र. ५ दोषारोप.

बंदी—पु. [सं.] भाट; चारण.

बंदी—पु. [फा.] कैदी. बंदीख़ाना—पु. तुरुंग.

बंदीछोर*—पु. [फा. + सं.] बंधमुक्त करणारा.

बंधक—पु. [सं.] गहाण ठेवलेली वस्तु; ठेव.

बँधना—क्रि. अ. [सं.] १ बांधलें जाणें. २ कैद होणें. ३ शब्दानें, वचनानें बांधलें जाणें. ४ क्रमबद्ध होणें; चालू होणें. ५ दुरुस्त होणें. ६ प्रेमपाशांत सांपडणें किंवा मुग्ध होणें. पु. बंधन (दोर अित्यादि).

बँधवाना—क्रि. स. [सं.] बांधवून घेणें.

बंधान—पु. [सं.] १ देवघेवीचा व्यवहार; परिपाठ. २ बंधारा; बांध.

बँधाना—क्रि. स. [सं.] १ धारण करविणें. २ बांधविणें.

बंधी—पु. [सं.] बंदी. [बंधी.

बंधी—स्त्री. [सं.] अुकाडा; रतीब; बँधुआ—पु. [सं.] कैदी; बंदी.

बंधेज—पु. [सं.] १ रतीब; अुकाडा; बंधी. २ प्रतिबंध; आळा; विरोध.

बंध्या—वि. स्त्री. [सं.] वंध्या; वांझ.

बंपुलिस—स्त्री. [अनु. + अिं.] नगरपालिकेचे सार्वजनिक संडास.

बंब—स्त्री. [अनु.] १ रणभेरी; रणनाद. २ नगारा; डंका.

बंबा—पु. [?] १ नळ; पाअिप. २ स्रोत; प्रवाह. [वरांचें ओरडणें.

बँबाना—क्रि. अ. [अनु.] जना-

बंस—पु. [सं.] वांबू.

बंसकार—पु. [सं.] बासरी; मुरली.

बंसी—स्त्री. [सं.] १ बासरी; मुरली. २ मासे धरण्याचा गळ. बंसीधर—पु. श्रीकृष्ण.

बँसोर—पु. [सं.] बांबूच्या कामट्यांच्या टोपल्या वगैरे बनविणारा.

बँहगी—स्त्री. [सं.] कावड.

बअुर, बौर*—पु.[सं.] आंब्याचा मोहोर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बअुराना, बौराना*—क्रि. अ. [सं.] बावरणें; गोंधळणें. बअुरा–वि. बावरलेला; गोंधळलेला.

बकता*—वि. [सं.] वक्ता.

बकना—क्रि. स. [सं.] बडबड करणें. बकबक–स्त्री. बडबड.

बकमौन—पु. [सं.] बकध्यान. वि. कावेबाज.

बकरना—क्रि. स. [सं.] १ पुटपुटणें. २ स्वतः दोष सांगणें.

बकरबकर—क्रि. वि. [अनु.] टकमक; आश्चर्यचकित. [बक्कल.

बकलस-बकसुआ—पु. [अं.]

बकला—पु. [सं.] १ वृक्षाची साल. २ फळाचें टरफल.

बकवाद-वास—स्त्री. [सं.] बडबड; वटवट. बकवादी–वि. बडबड्या.

बकस, बक्स—पु. [अं.] १ पेटी. २ डबा.

बकसना*—क्रि. स. [फा.] १ प्रदान करणें. २ क्षमा करणें.

बकसाना*—क्रि. स. [फा.] क्षमा किंवा माफी करविणें.

बक़्सीस, बख़सीस—स्त्री. [फा.] बक्षिस; अिनाम; पारितोषिक.

बकाना—क्रि. स. [सं.] १ बडबड करण्यास प्रवृत्त करणें. २ पाठ करविणें.

बकाया—पु. [अ.] १ अवशिष्ट; शिल्लक. २ बाकी (थकलेली).

बकावल—पु. [फा.] आचारी; स्वयंपाकी.

बकुचा—पु. [सं.] पिशवी; पोटली. बकुची–स्त्री.

बकुल—पु. [सं.] बकुळीचें फूल.

बकुला, बगुला—पु. [सं.] बगळा.

बकेन-ना—स्त्री. [सं.] पारठी गाय किंवा म्हैस.

बकैयाँ—पु. [सं.] रांगणें.

बकोटना—क्रि. स. [सं.] ओरखडणें. बकोट–स्त्री. ओरखडा; बोचकारा. [२ साल.

बक्कल—पु. [सं.] १ टरफल.

बक्काल—पु. [अ.] भाजी किंवा धान्य विकणारा. [वाचाळ.

बक्की—वि. [सं.] बडबड्या;

बक्की—स्त्री. [दे.] अेक प्रकारचें धान्य. [(मुसलमानी सण).

बक़्-अीद—स्त्री. [अ.] बकरीद

बख़रा—पु. [फा.] भाग; अंश.

बखानना—क्रि. स. [सं.] वर्णन करणें; प्रशंसा करणें. बखान–पु. १ वर्णन; कथन. २ वाखाणणी; प्रशंसा.

बखियाना—क्रि. स. [फा.] टीप घालणें; मजबूत शीलाअी करणें. बखिया–पु. टीप; शिवण.

बख़ील—पु. वि. [अ.] कृपण; कंजूष. बख़ीली–स्त्री. कंजूषपणा; कृपणता.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बखूबी—क्रि.वि. [फा.] १ चांगल्या तऱ्हेनें; योग्य प्रकारें. २ पूर्ण रूपानें.

बखेड़ा—पु. [सं.] १ तंटा; बखेडा. २ पेंच. ३ अवडंबर. **बखेड़िया**—वि. तंटेखोर. [रणें; फैलावणें.

बखेरना—क्रि. स. [सं.] विखु-

बख़्त—पु. [फा.] भाग्य; नशीब. **बख़्तावर**—वि. भाग्यवान्; भाग्यशाली. **बख़्तावरी**—स्त्री. सुदैव; भाग्य.

बख़्शना—क्रि. स. [फा.] १ क्षमा करणें; माफ करणें. २ दान करणें. ३ सोडणें (व्रत, अुपास अि.).

बख़्शवाना—क्रि. स. [फा.] क्षमा करविणें.

बख़्शिश—स्त्री. [फा.] १ बक्षिस. २ अुदारता. ३ दान. ४ क्षमा.

बगमेल—पु. [सं.] बरोबरी; स्पर्धा.

बगर*—पु. [सं.] १ राजवाडा. २ वाडा. [रणें; पसरणें.

बगरना*—क्रि. अ. [सं.] विखु-

बगराना—क्रि. स. [सं.] विखुरणें; फैलावणें.

बग़ल—स्त्री. [फा.] १ बगल; काख. २ बाजू. (मु.) **बग़ल में दबाना अथवा धरना**–काबूंत ठेवणें. **बगलें झांकना**–कसेंतरी निसटण्याचा प्रयत्न करणें. **बगलें बजाना**–आनंदोत्सव करणें.

बगलबंदी—स्त्री. [फा.] बारबंदी.

बगला-गुला—पु. [सं.] बगळा. (मु.) **बगला भगत**–पु. ढोंगी; कपटी.

बगलियाना—क्रि. अ. [फा.] बगल देअून जाणें; चालणें. क्रि. स. वेगळें करणें; दूर करणें.

बगली—वि. [फा.] बाजूचा. स्त्री. १ शिप्याची सुअी, दोरा, कात्री वगैरे ठेवण्याची पिशवी. २ बगलेच्या ठिकाणीं लावण्याचा कापडाचा तुकडा. (मु.) **बगली घूँसा**–आडून केलेला वार; कपटानें किंवा फसवून केलेला वार.

बगा*—पु. [फा.] अंगरखा.

बगाना—क्रि. स. [सं.] फिरविणें. क्रि. अ. पळणें; धांवणें.

बगार—पु. [दे.] गव्हाण; गाअी बांधण्याची जागा.

बगारना—क्रि. स. [सं.] फैलावणें; विखुरणें.

बग़ावत—स्त्री. [अ.] १ बंड; राजद्रोह. २ दंगा; अुपद्रव. [बाग.

बगिया*—स्त्री. [फा.] बगीचा;

बगूला—पु. [सं.] वावटळ.

बग़ैर—अव्य. [अ.] शिवाय; खेरीज.

बघंबर—पु. [सं.] व्याघ्रचर्म.

बघनहाँ-हियाँ, बघना*—पु. [सं.] वाघनख.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बघारना—क्रि.स. [सं.] १ फोडणी देणें. २ बढाअी मारणें. बघार–पु. फोडणी.

बच*—पु. [सं.] वचन; बोल.

बचना—क्रि. अ. [सं.] १ कष्ट किंवा विपत्तीपासून वांचणें. २ अलिप्त राहणें (वाओट गोष्टीपासून). ३ दूर किंवा अलग राहणें.

बचपन—पु. [सं.] बालपण.

बचवैया—पु. [सं.] संरक्षक.

बचा*—पु. [सं.] बालक; मुलगा.

बचाना—क्रि. स. [सं.] १ वांचविणें; रक्षण करणें. २ खर्च होअूं न देणें. ३ लपविणें. ४ दूर ठेवणें. ५ परिणाम होअूं न देणें; अलिप्त ठेवणें.

बच्चा—पु. [सं.] १ कोणत्याहि प्राण्याचा नुकताच जन्मलेला बच्चा; अर्भक. २ बालक; मुलगा. वि. अजाण. (मु.) बच्चों का खेल–पोरखेळ; सहज होणारें काम.

बच्छ, बछ, बछरू—पु. [सं.] १ वासरूं. २ बालक; मुलगा.

बच्छस*—पु. [सं.] वक्षःस्थल; छाती.

बच्छल*—वि. [सं.] वात्सल्यपूर्ण; प्रेमळ.

बच्छा, बछड़ा—पु. [सं.] गोऱ्हा. बछडी, बछिया–कालवड; वासरी.

बछवा—पु. [सं.] १ गोऱ्हा. २ शिंगरूं.

बछेड़ा—पु. [सं.] शिंगरूं.

बजंत्री—पु. [सं.] वाजंत्री वाजविणारा.

बजड़ा–रा—पु. [सं.] मोठी नाव.

बजना—क्रि. अ. [सं.] १ वाजणें; आवाज होणें. २ हल्यार चालणें; गाजणें (तलवार). ३ हट्ट करणें. ४ प्रसिद्ध पावणें. बजनियाँ, बजवैयाँ–पु. वाजंत्री वाजविणारा.

बजमारा*—वि. [सं.] वज्राहत; वज्रामुळें मारला गेलेला.

बजर, बज्जर—पु. [सं.] वज्र.

बजवाना—क्रि. स. [सं.] वाजवावयास लावणें.

बजा—वि. [फा.] अुचित; ठीक. (मु.) बजा लाना–पूर्ण करणें; पालन करणें.

बजागि*—स्त्री. [सं.] विद्युत्.

बज़ाज़, बज्ज़ाज़—पु. [अ.] कापडाचा व्यापारी. बज़ाज़ा–पु. कापडबाजार. बज़ाज़ी–स्त्री. कापडाचा व्यापार.

बजाना—क्रि. स. [सं.] १ वाजविणें; आवाज काढणें. २ अेखादी वस्तु मारणें. (मु.) ठोकना बजाना–तावून सुलाखून पाहणें. [बद्दल.

बजाय—अव्य. [फा.] अैवजीं;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बजिन्स—वि., क्रि. वि. [फा.] जशाचा तसा; हुबेहुब. [व्यतिरिक्त.

बजुज़—अव्य. [फा.] शिवाय;

बझाना*—क्रि. स. [सं.] जाळ्यांत अडकविणें; फसविणें. बझाव–पु. फसवणूक.

बट—पु. [सं.] १ अेक पक्वान्न. २ लहान वरवंटा. ३ वजन; माप. ४ दोराचा पीळ. ५ वड.

बटखरा—पु. [सं.] वजन; माप (शेर, अच्छेर अि.).

बटन—पु. [अिं.] बटन; गुंडी.

बटना—पु. [सं.] अुटणें.

बटना—क्रि. स. [सं.] सूत, दोरी अि. वळणें. बटन–स्त्री. १ वीण. २ पीळ. [किंवा पिसलें जाणें.

बटना—क्रि. अ. [सं.] वाटलें

बटपरा-पार-मार—पु. [सं.] वाटमाऱ्या; डाकू; लुटारू.

बटला—पु. [सं.] १ मोठा गुंड. २ पातेलें. बटली–लोअी–स्त्री. १ लहान गुंड. २ पातेलें.

बटवार—पु. [सं.] १ पहारेकरी. २ जकातदार.

बटवारा—पु. [सं.] वांटणी; बटवडा.

बटा*—पु. [सं.] १ गोल वस्तु. २ चेंडू. ३ गोटा; दगड. ४ प्रवासी; पथिक.

बटाअू—पु. [सं.] प्रवासी; पथिक. (मु.) बटाअू होना–चालूं लागणें. [वंटा. २ लहान गोटा.

बटिया—स्त्री. [सं.] १ लहान वर-

बटी—स्त्री. [सं.] १ गोळी. २ वडी.

बटुआ-वा—पु. [सं.] १ बटवा. २ मोठा गुंड.

बटेर—स्त्री. [सं.] होला (पक्षी).

बटोरना—क्रि. स. [सं.] १ गोळा करणें; अेकत्र करणें. २ निवडून घेणें; जमा करणें. बटोर–पु. जमाव; घोळका. २ वस्तूंचा ढीग; समूह.

बटोही—पु. [सं.] प्रवासी; यात्रेकरू.

बट्टा—पु. [सं] १ तोटा; नुकसान. २ दलाली. ३ नाण्यांत किंवा दागिन्यांत असलेली खोट. [डवा.

बट्टा—पु. [सं.] १ वरवंटा. २ लहान

बट्टाढाल—वि. [सं.] सपाट; गुळगुळीत.

बट्टी—स्त्री. [सं.] १ बत्ता; वरवंटा. २ वडी.

बड़प्पन—पु. [सं.] मोठेपणा.

बड़बोल-ला—वि. [सं.] बाताड्या; गप्पीदास.

बड़भाग-गी–वि.[सं.]भाग्यशाली.

बड़हल—पु. [सं.] अेक फळ.

बड़हार—वि. [सं.] लग्नाची जेवणावळ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बड़ा—वि. [सं.] १ मोठा; विशाल. २ दीर्घ. ३ श्रेष्ठ. **बड़ाई**–स्त्री. १ मोठेपणा. २ विपुलता. ३ प्रशंसा; स्तुति. (मु.) **बड़ाई देना**–आदर करणें. **बड़ाई मारना**–शेखी मिरविणें. [खिसमस.

बड़ा दिन—पु. [सं.] नाताळ;

बड़ी—स्त्री. [सं.] वडी. [(आजार).

बड़ीमाता—स्त्री. [सं.] देवी

बड़ोना—पु. [सं.] स्तुति.

बढ़ई—पु. [सं.] सुतार.

बढ़ना—क्रि. अ. [सं.] १ वाढणें; विस्तार होणें. २ मापांत अगर वजनांत अधिक होणें. ३ भरभराट, अुन्नति होणें. ४ दुकान बंद होणें. ५ विस्तव विझणें. (मु.) बढ़कर चलना–घमेंड करणें.

बढ़नी—स्त्री. [सं.] केरसुणी.

बढाना—क्रि. स. [सं.] १वाढविणें; पसरविणें. २ पुढें चालू करणें. ३ स्वस्त विकणें. ४ दुकान अि. बंद करणें. ५ दिवा मालविणें. क्रि. अ. संपणें; समाप्त होणें.

बढ़ाव—पु. [सं.] वाढ; वृद्धि; विस्तार. [अुत्तेजन.

बढ़ावा—पु. [सं.] प्रोत्साहन;

बढ़िया—वि. [सं.] अुत्तम; अुत्कृष्ट.

बढ़ोतरी—स्त्री. [सं.] १ बढती; वृद्धि. २ प्रगति; अुन्नति.

बतकही—स्त्री. [सं.] १ संभाषण; वार्तालाप. २ वादविवाद.

बतख़—स्त्री. [अ.] बदक.

बतचल—वि. [सं.] वडबड्या; वाचाळ. [माजविणें.

बतबढ़ाव—पु. [सं.] वखेडा

बतरस—पु. [सं.] गप्पागोष्टींतील मजा; खुमारी. [करणारा; बोलका.

बतरौहाँ*—वि. [सं.] गप्पागोष्टी

बतलाना, बताना—क्रि. स. [सं.] १ सांगणें. २ सांगविणें; समजाविणें. ३ दाखविणें; दृष्टोत्पत्तीस आणणें.

बताशा-सा—पु. [सं.] १ बत्तासा. २ अेक प्रकारचें दारूकाम; दारूनळा.

बतिया—स्त्री. [सं.] कोवळें फळ.

बतिया—स्त्री. [सं.] १ गोष्ट. २ बोलणें. [गोष्टी.

बतियार—स्त्री. [सं.] संभाषण;

बतौर—क्रि. वि. [अ.] १ तऱ्हेनें; प्रकारें; रीतसर. २ समान; सदृश.

बत्ती—स्त्री. [सं.] १ वात. २ मेणबत्ती. ३ दिवा. ४ मशाल. ५ कामटी (छपराकरितां).

बथुआ-वा—पु. [सं.] घोळ(भाजी).

बद—स्त्री. [सं.] अुपडा; पालथा.

बद—स्त्री. [सं.] बद रोग.

बद—वि. [फा.] १ वाअीट; ख़राब. २ दुष्ट; नीच.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बद्-अमली—स्त्री. [फा. + अ.] अनागोंदी कारभार; अंदाधुंदी.

बदकार—वि. [फा.]१ व्यभिचारी. २ दुराचारी; कुकर्मी.

बदक़िस्मत - बदतसीब— वि. [फा. + अ.] दुर्दैवी; अभागी.

बद-गुमान—वि. [फा.] ज्याच्या मनांत दुसऱ्याविषयीं गैरसमज किंवा संशय अुत्पन्न झाला आहे असा. **बदगुमानी**-स्त्री. १ गैरसमज. २ दुराग्रह.

बदचलन—वि. [फा.] दुराचारी.

बदज़ात—वि. [फा.] १ पाजी; नीच; दुष्ट. २ हलक्या कुळांत जन्मलेला; अकुलीन. [वाअीट.

बदतर—वि. [फा.] अतिशय

बद्दुआ—स्त्री. [फा.] शाप.

बदन—पु. [अ.] शरीर; देह.

बदन—पु. [सं.] तोंड.

बदना—क्रि. स. [सं.] १ सांगणें. २ स्वीकारणें; अैकणें. ३ निश्चित करणें; ठरविणें. ४ पैज मारणें. (मु.) बदा होना-नशीबीं असणें. **बदकर (कोअी काम करना)**-सांगून सवरून; हटवादीपणानें.

बदबू—स्त्री. [फा.] घाण; दुर्गंध.

बदमज़गी—स्त्री. [फा.] बेबनाव; परस्परविरोध. [चिडखोर.

बदमिज़ाज—वि. [फा.] तुसड्या;

बदरंग—वि. [फा.] १ वाअीट रंगाचा. २ निराळ्या रंगाचा.

बदर—पु. [सं.] बोराचें झाड व बोर.

बदर—क्रि. वि. [फा.] बाहेर.

बद्दर-ल, बदरा—पु. [सं.] मेघ; ढग.

बदरौंह*—वि. [फा.] कुमार्गी; दुराचारी.

बदलना—क्रि. अ. [अ.] १ बदलणें; फरक होणें. २ अैवजीं येणें किंवा जाणें. ३ बदली होणें. **बदल**—पु. फरक; बदल.

बदलवाना-बदलाना—क्रि. स. [अ.] बदलविणें; पालटून घेणें.

बदला—पु. [अ.] १ सूड. २ परस्पर व्यवहार. ३ अैवजीं दिलेली किंवा घेतलेली वस्तु. ४ परिणाम; फळ. (मु.) **बदला लेना** अथवा **चुकाना**-सूड अुगवणें.

बदली—स्त्री. [सं.] मेघांचा समूह.

बदलौवल—स्त्री. [अ.] अदलाबदल. [तसा; नियमानुसार.

बदस्तूर—क्रि. वि. [फा.] जशाचा

बदहज़मी—स्त्री. [फा.] अपचन.

बदहवासा—वि. [फा.] १ बेशुद्ध. २ अस्वस्थ. ३ अुद्विग्न; व्याकुळ.

बदा—वि. [सं.] भाग्यलिखित.

बदावदी—स्त्री. [सं.] दोन पक्षांतील तेढ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बदी—स्त्री. [सं.] वद्यपक्ष; कृष्णपक्ष.

बदौलत—क्रि. वि. [फा.] मुळें; द्वारां. [दार भांडें.

बधना—पु. [सं.] मातीचें तोटी-

बधना—क्रि. स. [सं.] वध करणें; हत्या करणें. बध-पु. वध; हत्या.

बधाई—स्त्री. [सं.] १ अभिनंदन. २ मंगल प्रसंगाचें गाणें-बजावणें.

बधावा—पु. [सं.] १ नजराणा; अहेर. २ अभिनंदन.

बधिक—पु. [सं.] १ कसाई; खाटीक. २ फांशी देणारा; मांग.

बधिया—पु. [सं.] खच्ची केलेला बैल किंवा अितर जनावर.

बधूटी—स्त्री. [सं.] १ सून. २ सौभाग्यवती स्त्री. ३ नवी सून.

बनक*—स्त्री. [सं.] १ सजावट. २ वेष.

बनजारा—पु. [सं.] वंजारी.

बनजी*—पु. [सं.] १ व्यापार. २ व्यापारी.

बनना—क्रि. अ. [सं.] १ तयार होणें; रचलें जाणें. २ वसूल होणें; मिळणें. ३ शक्य असणें. ४ मूर्ख ठरणें; बनलें जाणें. ५ निभणें; पटणें. ६ संधि मिळणें. ७ नटणें; थाटमाट करणें. ८ यशस्वी होणें; तडीस जाणें. ९ मोठेपणाचा आव आणणें. (मु.) बना रहना–१ जिवंत राहणें. २ अस्तित्व टिकणें.

बननि*—स्त्री. [सं.] १ बनावट; सजावट. २ शृंगार.

बनफशा—पु. [फा.] कामपुष्प (औषधी वनस्पति).

बनबिलाव—पु. [सं.] रानमांजर.

बनरखा—पु. [सं.] १ वनरक्षक; जंगलाची रखवाली करणारा. २ पारधी.

बनरा—पु. [सं.] १ वर; नवरा मुलगा. २ विवाहप्रसंगींचें अेक गीत. बनरी–स्त्री. नवरी मुलगी.

बनरा–पु. [सं.] वानर.

बनरुह—पु. [सं.] १ कमळ. २ जंगलांतील झाड.

बनवाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून बनवून घेणें.

बनाना—क्रि. स. [सं.] १ बनविणें; तयार करणें. २ कमविणें; मिळविणें. ३ दुरुस्ती करणें. ४ थट्टा करणें; बनविणें.

बनाम—क्रि. वि. [फा.] १ नांवानें. २ विरुद्ध.

बनाव—पु. [सं.] १ बनावट; रचना. २ सजावट. ३ युक्ति; अुपाय.

बनासपती—स्त्री. [सं.] १ भाजीपाला, गवत अि. २ वनस्पति.

बनि*—वि. [सं.] संपूर्ण; अेकंदर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बनिजना*—क्रि. स. [सं.] १ व्यापार करणें. २ विकत घेणें. **बनिज**–पु. १ वाणिज्य; व्यापार. २ विक्रीची वस्तु; किराणा माल. **बनिया**—पु. [सं.] व्यापारी; वाणी. **बनियाअिन**–स्त्री. वाण्याची स्त्री. **बनियाअिन**—स्त्री. [अिं.] बनियन. **बनिस्बत**—अव्य. [फा.] पेक्षां. **बनेठी**—स्त्री. [सं.] बोथाटी. **बनैला**—वि. [सं.] जंगली; वन्य. **बनौटी**—वि. [सं.] कापशी; कापसाच्या फुलासारखा. **बपतिस्मा**—पु. [अिं.] ख्रिस्ती धर्माची दीक्षा देणें; बाप्तिस्मा. **बपना**—क्रि. स. [सं.] बीं पेरणें. **बपौती**—स्त्री. [सं.] पैतृक संपत्ति. **बफारा**—पु. [सं.] वाफारा देणें. **बबर**—पु. [फा.] १ विशिष्ट जातीचा वाघ. २ सिंह. **बबुआ**—पु. [तु.] १ लहान मुलगा किंवा जांवअी याला प्रेमानें हांक मारण्याचें संबोधन. २ जमीनदार; श्रीमंत. [ळीचें झाड. **बबूल**—पु. [सं.] बाभूळ; बाभ- **बभूत**—स्त्री. [सं.] विभूती; भस्म. **बम**—पु. [अिं.] बॉम्ब गोळा. **बम**—पु. [अनु.] शिवोपासकांचा 'बम' 'बम' असा शब्द. (मु.) **बंब बोलना** अथवा **बोल जाना**– कफल्लक होणें; शिल्लक कांहीं न अुरणें.

बम—पु. [?] टांगा किंवा बग्गी वगैरेच्या पुढें घोडा जुंपावयाची दांडी. **बमकना**—क्रि. अ. [अनु.] १ मिजास करणें; शेखी मिरविणें. २ रागावणें; संतापणें. **बमचख**—स्त्री. [?] बाचाबाची; तंटा. **बमना***—क्रि. स. [सं.] ओकणें **ब–मूजिब**—क्रि. वि. [फा.] अनुसार; प्रमाणें. **बयना***—क्रि. स. [सं.] वर्णन करणें; सांगणें. **बयन**–पु. वचन; वाणी. **बयना**—क्रि. स. [सं.] पेरणें. **बयस–सिरोमनि***—पु. [सं.] तारुण्य; यौवन. **बयसु***—पु. [सं.] वैश्य. **बयाँ, बयान**—पु. [अ.] १ कथन; कैफियत.२ खबर; विवरण; वृत्तांत. **बयाना**—पु. [अ.] वसारा; अेखाद्या कामासाठीं आगाअू दिलेला पैसा. **बयाबान**—पु. [फा.] १ वाळवंट. २ निर्जन स्थान; ओसाड जागा. **बयार–रि***—स्त्री. [सं.] वारा. **बर**—पु. [सं.] १ वर; नवरामुलगा. २ आशीर्वाद; वर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बर—पु. [सं.] बल; शक्ति.

बर—पु. [सं.] वटवृक्ष; वड.

बर—पु. [सं.] रेषा; रेघ.

बर—अव्य. [फा.] वर; वरती. वि. १ श्रेष्ठ. २ पूर्ण. (मु.) मुराद बर आना–मनोरथ पूर्ण होणें.

बरकंदाज़—पु. [अ. + फा.] लाठीबंद शिपाअी.

बरकत—स्त्री. [अ.] १ विपुलता. २ लाभ; फायदा. ३ अंत; समाप्ति. ४ धन. ५ कृपा. ६ अेक (संख्या). बरकती–वि. लाभदायक.

बरक़रार—वि. [फा.] १अुपस्थित; हजर. २ स्थिर; कायम.

बरख*—पु. [सं.] वर्ष.

बरखना*—क्रि. अ. [सं.] पाअूस पडणें; वृष्टि होणें. बरखा–स्त्री. १ वृष्टि; पाअूस. २ पावसाळा.

बरख़ास्त—वि. [फा.] १ खंपलेला; विसर्जन केलेला. २ बडतर्फ; नोकरीवरून दूर केलेला.

बरख़िलाफ़—वि., क्रि. वि. [फा.] अुलटा; प्रतिकूल; विरुद्ध.

बरगद—पु. [सं.] वडाचें झाड.

बरछा—पु. [सं.] भाला. बरछैत–पु. भाला फेंकण्यांत पटाअीत; भाला फेंकणारा.

बरजना*—क्रि. अ. [सं.] मनाअी करणें. बरजनि–स्त्री. १ मनाअी. २ अडचण. ३ आडकाठी; अडथळा.

बरज़बान—वि. [फा.] तोंडपाठ; मुखोद्गत; कंठस्थ.

बरजोर—वि. [सं. + फा.] १ प्रबळ; जबरदस्त. २ अत्याचारी. बरजोरी–स्त्री. जबरदस्ती; बळजबरी. क्रि. वि. जबरदस्तीनें.

बरजौवति*—स्त्री. [सं.] सुंदर तरुण स्त्री.

बरत—स्त्री. [सं.] १ व्रत. २ संकल्प. बरती–वि. व्रतवैकल्य करणारा.

बरतन—पु. [सं.] भांडें.

बरतना—क्रि. अ. [सं.] व्यवहार ठेवणें; वागणें. क्रि. स. अुपयोगांत आणणें; कामांत आणणें.

बरतरफ़—वि. [फा.] १ वेगळा; बाजूचा. २ बडतर्फ; नोकरीवरून कमी केलेला. [हार; वागणूक.

बरताव—पु. [सं.] वर्तन; व्यव-

बरदाना-धाना—क्रि. स. [सं.] फळविणें (गाय, म्हैस अि.).

बरदाफ़रोश—पु. [फा.] गुलामांचा व्यापार करणारा. बरदाफ़रोशी–स्त्री. गुलामांचा व्यापार.

बरदार—वि. [फा.] वाहणारा.

बरदाश्त—स्त्री. [फा.], १ सहनशीलता. २ जांगड माल आणणें.

बरदौर—स्त्री. [सं.] गोठा; गोशाळा.

बरधा—पु. [सं.] बैल.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बरनना*—क्रि.स. [सं.] वर्णन करणें. **बरनन**—पु. वर्णन.

बरना—क्रि. स. [सं.] १ वरणें; ग्रहण करणें; लग्न करणें. २ अेखाद्या कामाकरितां कोणाची निवड करणें. ३ दान देणें.

बरबंड*—वि. [सं.] १ प्रबळ; बलवान्. २ प्रतापशाली. ३ अुद्धट. ४ प्रखर.

बरबस—क्रि. वि. [सं.] १ जबरदस्तीनें; बलपूर्वक. २ व्यर्थ;निरर्थक.

बरबाद—वि. [फा.] नष्ट; अुध्वस्त. **बरबादी**–स्त्री. नाश.

बरम*—पु. [सं.] कवच.

बरमा—पु. [दे.] गिरमीट; लांकडाला छेद पाडण्याचें हत्यार.

बरमा—पु. [?] ब्रह्मदेश. **बरमी**–पु. ब्रह्मदेशचा निवासी. **बरमी**–स्त्री. ब्रह्मदेशची भाषा. **बरमी**–वि. ब्रह्मदेशचा.

बरवट—स्त्री. [सं.] पानथरी (रोग).

बरस, बरीस—पु. [सं.] वर्ष; साल. **बरसगाँठ**–स्त्री. वाढदिवस.

बरसना—क्रि. अ. [सं.] १ पाअूस पडणें; वृष्टि होणें. २ वर्षाव होणें; भडिमार होणें. ३ झळकणें; प्रकट होणें. **बरसात**–स्त्री. पावसाळा. **बरसाती**–वि.पावसाळी;पावसाळ्याच्या संबंधींचा. पु. पावसाळी कोट.

बरसाना—क्रि. स. [सं.] १ पाअूस पाडणें; वृष्टि करणें. २ वर्षाव करणें; भडिमार करणें. ३ खूप मिळविणें.

बरसी—स्त्री. [सं.] १ वर्षश्राद्ध. २ वाढदिवस.

बरसौहाँ—वि. [सं.] १ वषणारा. २ वृष्टि करणारा.

बरहम—वि. [फा.] १ पेंचांत सांपडलेला; विवंचनेंत पडलेला. २ रागावलेला. ३ विखुरलेला.

बरहा—पु. [सं.] शेतांत पाणी देण्यासाठीं केलेला पाट.

बरहा—पु. [दे.] १ दगड किंवा जड वस्तु अुचलण्याचा जाड दोरखंड.

बरहा—पु. [सं.] १मोर. २कोंबडा. **बरही**–स्त्री. लांडोर.

बरही—स्त्री. [सं.] बारसें.

बरा—पु. [सं.] वडा.

बराक—पु. [सं.] १ शंकर. २ युद्ध; लढाअी. वि. १ नीच; अधम. २ शोचनीय. ३ बापडा; गरीब.

बराना—क्रि. स. [सं.] निवड करणें.

बराना—क्रि. अ. [सं.] प्रसंग आला असतांनासुद्धां कोणतीहि गोष्ट न सांगणें; अंग चोरणें. २ जाणून बुजून वेगळें काढणें. ३ रक्षण करणें; सांभाळणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बरावर—वि. [अ.] १ समान; तुल्य; बरोबरीचा. २ सपाट. क्रि.वि. सतत. (मु.) बराबर करना–संपविणें. बराबरी–स्त्री. १ बरोबरी; समानता; तुलना. २ सामना.

बरामद्—वि. [फा.] १ प्रगट झालेला. २ हरविलेला किंवा चोरीस गेलेला माल परत मिळविणें. स्त्री. मळीची जमीन.

बरामदा—पु. [फा.] १ व्हरांडा; पडवी. २ ओसरी. [साठीं.

बराय—अव्य. [फा.] करितां;

बरास—पु. [सं.] भीमसेनी कापूर.

बराह—क्रि. वि. [फा.] १ द्वारा; कडून. २ प्रमाणें; तऱ्हेनें. [बलिष्ठ.

बरिया*—वि. [सं.] बलवान्;

बरिषा—स्त्री. [सं.] वृष्टि; पाऊस.

बरी—वि. [अ.] मुक्त; सुटलेला.

बरी—स्त्री. [सं.] वडी.

बरीद्—पु. [अ.] जासूद.

बरु*—अव्य. [सं.] भलेहि;खुशाल; बिनहरकत.

बरुनी—स्त्री. [सं.] पापणीचे केस.

बरेंडा—पु. [सं.] १ आढें. २ कौलाराचा अुंच भाग.

बरे*—क्रि. वि. [सं.] १ बलपूर्वक. २ मोठ्या आवाजानें.

बरेखी—स्त्री. [सं.] बायकांच्या हातांतील दागिना.

बरेखी—स्त्री. [सं.] १ वर किंवा वधूपरीक्षा. २ विवाहनिश्चिति.

बरोक—पु. [सं.] हुंडा, करणी अि.

बरोठा–रौठा—पु. [सं.] १ देवडी. २ बैठक; दिवाणखाना. (मु.) बरोठे का चार–द्वार-पूजा.

बरोरु—वि. स्त्री. [सं.] सुंदर.

बरोह—स्त्री. [सं.] वडाची पारंबी.

बर्क़—पु. [अ.] वीज. वि. चपल; चलाख. [२ सामान; सामग्री.

बर्ग—पु. [फा.] १ झाडाचें पान.

बर्जना—क्रि.स.[सं.]मनाअी करणें; आडकाठी करणें. बर्ज–वि. वर्ज्य.

बर्फ़िस्तान—पु. [फा.] हिमप्रदेश.

बर्बर—पु. [सं.] १ असभ्य मनुष्य. २ कुरळे केस. वि. १ रानटी; असभ्य. २ अुद्धट; अुच्छृंखल.

बर्र—पु. [अ.] १ अरण्य; वन. २ कोरडी जमीन.

बर्राक़—वि. [अ.] १ चमकणारा; लखलखीत. २ गतिमान्; चपल. ३ अत्यंत शुद्ध पांढरा. ४ धूर्त.

बर्राना—क्रि. अ. [अनु.] १ झोंपेंत वडबडणें; बरळणें. २ अद्वातद्वा बोलणें; बडबडणें.

बर्रे—पु. [सं.] गांधील माशी.

बर्स—पु. [अ.] कोड; कुष्ठरोग.

बलंद—वि. [फा.] १ अुच्च. २ श्रेष्ठ. बलंदी–स्त्री. १ अुच्चता. २ अभिमान; गर्व.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बल—पु. [सं.] १ शक्ति; सामर्थ्य. २ कर्तबगारी. ३ आसरा; भरंवसा. ४ आश्रय; आधार. ५ सैन्य; फौज. ६ बाजू.

बल—पु. [सं.] १ पीळ; मुरड. २ लपेट; फेरा. ३ नागमोडी वळण. (मु.) **बल खाना**–१ पीळ पडणें. २ लचकणें. **बल पड़ना**–अंतर पडणें; फरक होणें.

बलकट—वि. [?] अगाऊ; अनामत; अडव्हान्स.

बलकना—क्रि. अ. [अनु.] १ अुकळी फुटणें. २ जोमांत असणें.

बलकल*—पु. [सं.] वल्कल.

बलकाना—क्रि.स. [सं.] १ अुकलणें. २ अुत्तेजन देणें.

बलग़म, बल्ग़म—पु. [अ.] श्लेष्मा; कफ.

बलद—पु. [सं.] बैल.

बलदाअू-देव—पु. [सं.] श्रीकृष्णाचा भाअू–बलराम.

बलना—क्रि. अ. [सं.] पेटणें; जळणें.

बलबलाना—क्रि. अ. [अनु.] १ अुंटाचें ओरडणें. २ बडबडणें; वटवट करणें. **बलबलाहट**–स्त्री. १ अुंटाची बोली. २ खोटा अहंकार.

बलबीर*—पु. [सं.] १ कृष्ण. २ मारुती.

बलवा—पु. [फा.] १ दंगा; विप्लव. २ बंड; राजद्रोह. **बलवाअी**–पु. १ दंगेखोर. २ बंडखोर; राजद्रोही.

बला—स्त्री. [अ.] १ संकट; आपत्ति. २ दुःख; कष्ट. ३ भूत-प्रेताची बाधा. ४ रोग; व्याधि. (मु.) **बलाका**–अत्यंत; घोर.

बलात्—क्रि. वि. [सं.] बळजबरीनें; दुराग्रहपूर्वक; जबरदस्तीनें.

बलिया*—वि. [सं.] बळकट; बलवान्.

बलिहारना*—क्रि. स. [सं.] [अर्पण करणें.

बलिहारी—स्त्री. [सं.] आत्मार्पण; त्याग. (मु.) **बलिहारी जाना**–आत्मार्पण करणें. **बलिहारी लेना**–प्रेम व्यक्त करणें.

बलुआ-वा—वि. [सं.] रेताड; रेती मिसळलेला.

बलैया—स्त्री. [अ.] आपत्ति; संकट.

बल्कि—अव्य. [फा.] १ अितकेंच नव्हे तर; अुलट.

बल्लम—पु. [सं.] १ सोटा; दंड. २ भालदार किंवा चोपदाराच्या हातांतील दंड; राजदंड. ३ भाला.

बल्लमटेर—पु. [अिं.] स्वयंसेवक.

बल्लमबर्दार—पु. [सं.+फा.] भालदार; चोपदार.

बल्ला—पु. [सं.] १ लांकडाचा ओंडका; खोड. २ लठ्ठ सोटा. ३ वल्हें. ४ बॅट (क्रिकेट).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बवंडर—पु. [सं.] १ वावटळ. २ तुफान. [२ विखुरणें; पसरणें.

बवना*—क्रि. स. [सं.] १ पेरणें.

बवासीर—स्त्री. [अ.] मूळव्याध.

बस—पु. [सं.] वश; ताबा. अव्य. पुरें; भरपूर.

बसना—क्रि. अ. [सं.] १ वसणें. २ वस्ती करणें; वसाहत करणें. ३ भरभराटीस येणें. ४ मुक्काम करणें. (मु.) मन में बसना–आठवणींत राहणें. [होणें.

बसना—क्रि. अ. [सं.] सुगंधित

बसनि*—स्त्री. [सं.] निवास; मुक्काम. [२ राहण्याची सोय.

बसवास—पु. [सं.] १ निवास.

बसर—पु. [फा.] निर्वाह; गुजारा.

बसह—पु. [सं.] बैल. [मेद.

बसा—स्त्री. [दे.] वसा; चरबी;

बसाना—क्रि. स. [सं.] १ वस्ती-करितां जागा देणें. २ वसाहत करणें. क्रि. अ. वसाहत करणें.

बसिऔरा—पु. [सं.] १ शिळा-सप्तमी (ज्या दिवशीं क्रिया फक्त शिळेंच अन्न खातात). २ शिळावळ. वि. शिळें.

बसीकत-गत—स्त्री.[सं.]१ वस्ती. २ राहणी.

बसीठ—पु. [सं.] जासूद. बसीठी–स्त्री. जासुदाचें काम.

बसूला—पु. [सं.] वाकस (सुतारांचें अेक हत्यार).

बसेरा—वि. [सं.] वस्ती करणारा. पु. १ प्रवासी लोकांची रात्रीं मुक्काम करण्याची जागा. २पक्ष्यांचें घरटें. (मु.) बसेरा करना–मुक्काम करणें.

बसेरी, बसैया*—वि. [सं.] निवास करणारा. [रवडी.

बसौंधी—स्त्री. [सं.] बासुंदी;

बस्ता—पु. [फा.] दप्तर. वि. बांधलेला.

बहँगी—स्त्री. [सं.] कावड.

बहकना—क्रि. अ. [सं.] १ भटकणें. २ बहकणें; नादीं लागणें. ३ नशेंत चूर होणें. ४ चुकणें.

बहकाना—क्रि. स. [सं.] बहकाविणें.

बहन-हिन—स्त्री. [सं.] बहीण. बहनापा–पु. बहिणीचें नातें.

बहना—क्रि. अ. [सं.] १ वाहणें. २ गळणें. ३ वहावणें; बहकणें.

बहनु*—पु. [सं.] वाहन; स्वारी.

बहनेली—स्त्री. [सं.] बहिण मानलेली स्त्री. [बहिणीचा नवरा.

बहनोई—पु. [सं.] मेहुणा;

बहम—क्रि. वि. [फा.] १ संगत; साथ. २ परंपरा.

बहर—पु. [अ.] समुद्र.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बहर—क्रि. वि. [फा.] करितां; साठीं.

बहर-हाल—क्रि. वि. [फा.] कोठल्याहि स्थितींत; होअील तसें.

बहरा—पु. [फा.] १ भाग; हिस्सा. २ भाग्य; नशीब.

बहरा—वि. [सं.] बहिरा.

बहराना—क्रि. स. [फा.] रंजविणें; दुःख विसरून जाण्यासाठीं अेखादी गोष्ट सांगणें.

बहलना—क्रि. अ. [फा.] रमणें; मनरंजन होणें.

बहलाना—क्रि. स. [सं.] रमविणें; मनोरंजन करणें. बहलाव-पु. मनोरंजन.

बहली—स्त्री. [सं.] बैलगाडी.

बहस—स्त्री. [अ.] १ वादविवाद. २ युक्तिवाद; तर्क. ३ हुज्जत; झगडा.

बहाना—पु. [फा.] १ मतलब साधण्यासाठीं खोटें बोलणें. २ निमित्त; कारण; सबब. ३ बहाणा; मिष.

बहाना—क्रि. स. [सं.] १ वाहविणें; प्रवाहांत सोडणें. २ ओतणें. ३ अपव्यय करणें.

बहार—स्त्री. [फा.] १ वसंतऋतु. २ मौज; आनंद. ३ जवानी. ४ रमणीयता. ५ प्रफुल्लता.

बहाल—वि. [फा.] १ कायम; स्थिर; जशाचा तसा. २ प्रसन्न; खूष. ३ चांगल्या स्थितींतला. **बहाली**—स्त्री. पुनर्नियुक्ति; पूर्वीचीच नेमणूक.

बहाव—पु. [सं.] १ प्रवाह; धार. २ वाहतें पाणी.

बहिक्रम*—पु. [सं.] वय.

बहीन—स्त्री. [सं.] बहीण.

बहियाँ*—स्त्री. [सं.] बाही.

बहिरत*—अव्य. [सं.] बाहेर.

बहिश्त—पु. [फा.] स्वर्ग. **बहिश्ती**-पु. स्वर्गांत राहणारा. वि. स्वर्गीय.

बही—स्त्री. [सं.] वही.

बहीर—स्त्री. [सं.] १ गर्दी; जमाव. २ बाजारबुणगे.

बहीर*—अव्य. [सं.] बाहेर.

बहुगुना—पु. [सं.] बोघणें; पातेलें.

बहुत—वि. [सं.] १ पुष्कळ; अधिक. २ पुरेसें; भरपूर. **बहुतेरा**—वि., क्रि. वि. अधिक; पुष्कळ. **बहुतेरे**-वि. अनेक.

बहुतक*—वि. [सं.] पुष्कळ.

बहुधा—क्रि. वि. [सं.] १ अनेक प्रकारें. २ बहुतेक; बहुधा.

बहुरूपिया—पु. [सं.] बहुरूपी.

बहूँटा—पु. [सं.] बाजूबंद.

बहू—स्त्री. [सं.] १ सून. २ पत्नी. ३ वधू; नवरी मुलगी.

बहेड़ा—पु. [सं.] बेहडा (औषधी वनस्पति).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बहेतू—वि. [सं.] भटक्या.

बहेलिया—पु. [सं.] पारधी.

बहोर*—पु. [सं.] परतवणें; पुनरागमन. [वारंवार.

बहोरि*—अव्य. [सं.] पुन्हां;

बाँअँ—क्रि. वि. [सं.] डावीकडे.

बाँक—वि. [सं.] १ वांकडा. २ तिरपा.

बाँक—स्त्री. [सं.] १ वाजूबंद. २पायांत घालावयाचें चांदीचें कडें. ३ बांगडी. ४ धनुष्य. ५ सुरी. पु. वाकडेपणा; वक्रता.

बाँकपन—पु. [सं.] १ वक्रता; वांकडेपणा. २ नखरा; नटवेपणा. ३ शोभा; सौंदर्य.

बाँका—वि. [सं.] १ वांकडा. २ वहादुर. ३ नखरेल; नटवा.

बाँकुर-रा*—वि. [सं.]१ वांकडा; मोडलेला. २ कुशल; चतुर. ३ तीक्ष्ण.

बाँग—स्त्री. [फा.] १ आरोळी; ओरड. २ नमाज पढतांना मुल्लाचें मोठ्यानें ओरडणें. ३ कोंबड्याचें आरवणें. [जाळें.

बाँगुर—पु. [दे.] पक्षी धरण्याचें

बाँचना—क्रि. स. [सं.] शिल्लक राहणें; उरणें.

बाँचना—क्रि. स. [सं.] वांचणें.

बाँछना*—क्रि. स. [सं.] १ अिच्छिणें; अभिलाषा करणें. २ निवडणें. बाँछित-वि. अिच्छित. बाँछी-वि. अिच्छुक.

बाँझ—स्त्री. [सं.] वांझ; वंध्या.

बाँटना—क्रि. स. [सं.] वांटणें; विभागणें; बाँट-स्त्री. वांटणी. बाँटा-पु. हिस्सा; भाग; वांटा.

बाँदर—पु. [सं.] वानर; माकड.

बाँदी—स्त्री. [फा.] दासी.

बाँदू—पु. [सं.] कैदी.

बाँधना—क्रि. स. [सं.] १ बांधणें. २ निश्चित करणें; ठरविणें.

बाँधनू—पु. [सं.] ठरविलेली गोष्ट किंवा विचार. [वारूळ.

बाँबी—स्त्री. [सं.] सापाचें बीळ;

बाँस—पु. [सं.] १ बांबू. २ सव्वातीन गजांचें माप. ३ पाठीचा कणा. (मु.) बाँसपर चढ़ना-वदनामी होणें. बाँसपर चढ़ाना-१ वदनामी करणें. २ अेखाद्यास चढवणें. बाँसो अुछलना-आनंदानें अुड्या मारणें.

बाँसली-सुरी—स्त्री. [सं.] १ मुरली; वांसरी. २ कसा.

बाँह—स्त्री. [सं.] १ हात; भुजा. २ भरोसा; आसरा. ३ अेक प्रकारचा व्यायाम. ४ वाही. (मु.) बाँह गहना किंवा पकड़ना-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

१ साहाय्य करणें. २ विवाह करणें. बाँह टूटना–निराधार होणें.

बा—अव्य. [फा.] १ सह; बरोबर. २ प्रत्यक्ष; समक्ष.

बा—पु. [सं.] पाणी.

बाअिस—पु. [अ.] १ कारण; सबब. २ संस्थापक.

बाअी—स्त्री. [सं.] त्रिदोषांपैकीं 'वात' दोष. [२ वेश्या.

बाअी—स्त्री. [सं.] १ कुलीन स्त्री.

बाअीस—वि. [सं.] बावीस. बाअीसी–स्त्री. बाविसांचा गट.

बाअु—पु. [सं.] वायु.

बाक़र—पु. [अ.] १ महापंडित; जाडा विद्वान्. २ धनाढ्य माणूस.

बाक़ला—पु. [अ.] अेक प्रकारचा वाटाणा.

बाक़ी—स्त्री. [अ.] वजाबाकी. वि. शिल्लक; अवशेष. अव्य. पण; परंतु.

बागडोर—स्त्री. [सं.] लगाम.

बागबान—पु. [अ.+फा.] माळी. बागबानी–माळ्याचें काम. [द्रोही.

बाग़ी—पु. [अ.] बंडखोर; राज-

बाघंबर—पु. [सं.] व्याघ्रांबर.

बाघ—पु. [सं.] वाघ.

बाछा—पु. [सं.] १ वांसरूं; गोऱ्हा. २ मुलगा.

बाज़—वि. [अ.] १ कोणी कोणी. २ कांहीं. ३ केव्हां केव्हां. क्रि.वि. वंचित; रहित. बाज़ आना–१ परत येणें. २ दूर राहणें. ३ वंचित येणें. बाज़ करना अथवा रखना–मना करणें. [बहिरी ससाणा.

बाज़—पु. [फा.] शिकारी पक्षी;

बाजना—क्रि. अ. [सं.] १ वाजणें. २ झगडणें; तंटा करणें; लढणें. ३ प्रसिद्ध होणें; बोलबाला होणें. ४ लागणें; दुखावणें. [धान्य.

बाजरा—पु. [सं.] वाजरी; अेक

बाज़ाप्ता-ब्ता—क्रि. वि. [फा.] कायदेशीररीत्या; नियमानुसार. वि. कायदेशीर.

बाज़ार—पु. [फा.] वाजार. बाज़ारू–बाजारी; सामान्य.

बाजि*—पु. [सं.] १ घोडा. २ वाण. ३ पक्षी. वि. गतिशील.

बाज़िंदगी—स्त्री. [फा.] १ खेळ; मौज. २ धूर्तपणा; चलाखी.

बाज़िंदा—पु. [फा.] खेळाडू.

बाज़ी—स्त्री. [फा.] पैज; शर्त. (मु.) बाज़ी मारना किंवा बाज़ी ले जाना–१ पैज जिंकणें. २ अग्रेसर होणें (चढाओढींत).

बाज़ीगर—पु. [फा.] जादूगार.

बाजु—अव्य. [सं.] शिवाय.

बाजू—पु. [फा.] १ हात; बाहू. २ बाजुबंद. ३ बाजू. ४ पंख.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बाट—पु. [सं.] १ वरवंटा. २ वजनें (शेर, अच्छेर अि.).

बाट—पु. [सं.] वाट; मार्ग; रस्ता. बाट जोहना अथवा देखना–वाट पाहणें. बाट पड़ना–मार्गे लागणें; त्रास देणें. बाट मारना–डाका घालणें.

बाटना—क्रि. स. [सं.] वाटणें; चूर्ण करणें.

बाटी—स्त्री. [सं.] वाटी.

बाटी—स्त्री. [सं.] गाकर; बाटी.

बाड़ा—पु. [सं.] १ वाडा; भव्य अिमारत. २ गोठा.

बाढ़-ढ़ि—स्त्री. [सं.] १ वाढ; अधिकता. २ पूर; भरती (नदी). ३ सरबत्ती (बंदूक, तोफेची). (मु.) बाढ़ दगना–तोफांची सरबत्ती होणें. [शस्त्राची धार.

बाढ—स्त्री. [सं.] तलवार किंवा

बात—स्त्री. [सं.] १ गोष्ट; कथन; वचन. २ चर्चा; प्रसंगानें निघालेली गोष्ट. ३ माहिती; खबर. ४ वार्तालाप; संभाषण. (मु.) बात अुठाना–बोलणी सहणें. बातों में आना अथवा जाना–फसणें.

बातचीत—स्त्री. [सं.] संभाषण; वार्तालाप.

बातिन—पु. [अ.] १ आंतील बाजू. २ अंतःकरण; मन. **बातिनी**–वि. १ आंतला. २ मनाचा.

बातुल—वि. [सं.] १ विक्षिप्त. २ वेडा. [वडबड्या.

बातूनिया-तूनी—वि. [सं.]

बाद—पु. [फा.] हवा; वारा.

बाद—क्रि. वि. [अ.] नंतर; मागाहून. वि. १ वेगळा केलेला. २ शिवाय; व्यतिरिक्त.

बाद—पु. [सं.] १ वादविवाद. २ तर्क. ३ पैज; शर्त. अव्य. निरर्थक; व्यर्थ.

बादना—क्रि. अ. [सं.] १ बकणें. २ हुज्जत घालणें. ३ आव्हान देणें.

बादर*-ल—पु. [सं.] मेघ; ढग.

बादर*—वि. [दे.] आनंदित; प्रसन्न.

बादला—पु. [सं.] चांदी-सोन्याची बारीक तार (जरीच्या कामासाठीं).

बादाम—पु. [फा.] बदाम.

बादिया-पैमा—पु. [फा.] वायुभारमापक यंत्र.

बादी—वि. [फा.] १ वातुळ; वातकारक. २ वाताचा. स्त्री. वात.

बाधना—क्रि. स. [सं.] विघ्न आणणें; अडविणें.

बाध्य—वि. [सं.] बांधलेला.

बान—पु. [सं.] १ बाण; तीर. २ आतषबाजी. ३ समुद्र किंवा नदीची मोठी लाट.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बान-नि, बानिक—स्त्री. [सं.] १ वेषभूषा; सजावट. २ संचय.

बान, बानि-नी—पु. [सं.] तेज; कांति.

बान—स्त्री. [?] दोरी. [वानगी.

बानगी—स्त्री. [अ. + फा.] नमुना;

बाना—क्रि. स. [सं.] १ पोषाख; पेहराव. २ चाल; रीत.

बाना—पु. [सं.] अेक हत्यार.

बाना—पु. [सं.] १ बुनावट; वीण. २ कपड्याच्या वीणेंतील आडवा धागा; वाणा. ३ पतंगाचा दोरा (मांजा).

बाना—क्रि. स. [सं.] मोठें भोंक पाडणें.

बानि-नी*—स्त्री. [सं.] १ वाणी; वचन. २ महात्मावचन. ३ सरस्वती.

बानिन—स्त्री. [सं.] वाण्याची स्त्री.

बानी—पु. [सं.] बनिया; वाणी.

बानी—पु. [अ.] १ बनविणारा; तयार करणारा. २ मुख्य साधन. ३ नेता; प्रधान.

बानैत—पु. [सं.] १ बोथाटी फिरविणारा. २ तिरंदाज. ३ योद्धा.

बापिका*—स्त्री. [सं.] मोठी विहीर. [तुच्छ. २ गरीब; बापुडा.

बापुरा—वि. [सं.] १ साधारण;

बाब—पु. [अ.] १ प्रकरण; परिच्छेद. २ दार; दरवाजा.

बाबत—स्त्री. [फा.] १ संबंध. २ विषय. अव्य. संबंधीं; विषयीं.

बाबी—स्त्री. [सं.] १ संन्यासिनी; योगिनी. २ लहान मुलांचा प्रेमसूचक शब्द.

बाम—पु. [फा.] गच्ची; छत.

बायँ-यीं—वि. [सं.] १ डावा. २ अुलट; विरुद्ध. पु. डग्गा (डाव्या हातानें वाजवावयाचा तबला).

बाय*—पु. [सं.] वारा.

बायें—क्रि. वि. [सं.] १ डावीकडे. २ विरुद्ध; अुलट.

बार—पु. [सं.] १ द्वार. २ आश्रयस्थान. ३ दरबार.

बार—स्त्री. [सं.] १ वेळ; समय. २ अुशीर; विलंब. ३ वेळ; खेप. (मु.) बारबार-पुन्हां पुन्हां.

बार—पु. [फा.] ओझें; बोजा.

बारगह-गाह—स्त्री. [फा.] १ डेरा; तंबू. २ दरबार.

बारदाना—पु. [फा.] १ पोतें. २ सैन्याच्या खाण्यापिण्याची सामग्री; रसद.

बारना—क्रि. स. [सं.] पेटविणें.

बारना-क्रि. अ. [सं.] १ निवारण करणें. २ मनाअी करणें. [कीण.

बारबधू—स्त्री. [सं.] वेश्या; नाय-

बारबर्दार—पु. [फा.] हमाल; मजूर. **बारबर्दारी**-स्त्री. १ हमाली; मजुरी. २ हमालाचें काम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बारह—वि. [सं.] बारा. **बारह-खडी**–स्त्री. बाराखडी.

बारहदरी—स्त्री. [सं. + फा.] मोकळी हवेशीर बैठक.

बारहबाना-नी—वि. [सं.] १ देदीप्यमान. २ खरें (सोनें).

बारहमासी—वि. [सं.] १ बारा महिने फुलणारे. २ बाराहि महिने होणारे.

बारह-वफ़ात—स्त्री. [फा.] महंमद पैगंबराच्या मृत्यूपूर्वीचे बारा दिवस.

बारहसिंगा—पु. [सं.] सांबर.

बारहा—क्रि. वि. [फा.] वारंवार; नेहमीं.

बारहीं—स्त्री. [सं.] वारसें.

बारही—पु. [सं.] १ बारावा दिवस (मरणानंतरचा). २ जन्मानंतरचा बारावा दिवस.

बाराँ—पु. [फा.] मेघ; ढग.

बारा—वि. [सं.] बालक. पु. मुलगा.

बारात—स्त्री. [सं.] वरात.

बारानी—वि. [फा.] कोरडवाहू; जिराअीत (जमीन). [रेन-कोट.

बारानी—पु.[फा.] पावसाळी कोट;

बारिश—स्त्री. [फा.] १ पाअूस; वृष्टि. २ वर्षा ऋतु.

बारी—स्त्री. [सं.] १ किनारा; तट. २ समास; मार्जिन.

बारी—स्त्री. [सं.] १ बाग; बगीचा; २ घर; निवास. ३ खिडकी; झरोका. ४ बंदर. पु. पत्रावळी, द्रोण अि. विकणारी जात; गुरव.

बारी—स्त्री. [सं.] पाळी; खेप. **बारीबारी से**–पाळीपाळीनें. **बारी बंधना**–पाळी ठरणें.

बारी—स्त्री. [सं.] १ अबोध कन्या. २ तरुणी.

बारी—पु. [अ.] अीश्वर.

बारीक—वि. [फा.] १ बारीक; पातळ. २ लहान; सूक्ष्म. ३ कौशल्यपूर्ण.

बारीकी—स्त्री. [फा.] १ खुबी; मख्खी. २ बारीकपणा. ३सूक्ष्मपणा.

बारू—पु. [सं.] रेती; वाळू.

बारूत-द—स्त्री. [तु.] दारू. (मु.) **गोली बारूद**–लढाअीची सामग्री.

बारे—क्रि. वि. [फा.] शेवटीं; अखेरीस.

बारेमें—अव्य. [फा. + सं.] संबंधीं; विषयीं.

बाल—पु. [सं.] केस. (मु.) **नहाते बाल न खिसकना** किंवा **बाल बाँका न होना**–यत्किंचितहि हानि किंवा कष्ट न होणें. **बाल बाल बचना**–थोडक्यांत बचावणें (संकटांतून).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बाल—पु. [सं.] १ बालक. २ जनावराचा वच्चा. वि. अबोध; अजाण.

बालटी—स्त्री. [अं.] बादली.

बालतोड़—पु. [सं.] केसतोडा.

बालना—क्रि. स. [सं.] दिवा लावणें; पेटविणें.

बालभोग—पु. [सं.] नैवेद्य.

बालम—पु. [सं.] १ पति. २ प्रियकर.

बालमखीरा—पु. [सं.] काकडी.

बाला—वि. [फा.] वरील; वरचा. क्रि. वि. वर; वरती. (मु.) बोल-बाला रहना–वाहवा होणें; प्रसिद्धि होणें.

बाला—स्त्री. [सं.] १ तरुण स्त्री. २ पत्नी; भार्या. ३ स्त्री. ४ लहान मुलगी. ५ हातांत घालावयाचें कडें.

बालाई—वि. [फा.] वरचा; वरील. स्त्री. मलई; दुधावरील साय. [माडी.

बालाख़ाना—पु. [फा.] बैठकीची

बालाबाला—क्रि. वि. [फा.] वरवर.

बालिग़—वि. [अ.]वयांत आलेला.

बालिश—स्त्री. [फा.] तक्क्या; अुशी.

बालिश्त—स्त्री. [फा.] वीत (माप).

बालीन—पु. [फा.] अुशी.

बालू—पु. [सं.] रेती; वाळू. **बालू-दानी**–स्त्री. रेतदाणी; वाळूदाणी.

बालूसाही—स्त्री. [फा.] अेक मिठाअी.

बावरची—पु. [तु.] आचारी.

बावरचीख़ाना—पु. [तु. + फा.] स्वयंपाकघर.

बावला—वि. [सं.] १ बावळट; अजागळ. २ वेडा; वेडपट. **बावला-पन**–पु. बावळटपणा; वेडेपणा.

बावली—स्त्री. [सं.] पायविहीर; बावडी.

बाश—अव्य. [फा.] तथास्तु. **खुशबाश**–सुखी अैस. [रहिवासी.

बाशिंदा—पु. [फा.] निवासी;

बास—पु. [सं.] वस्त्र.

बास—स्त्री. [सं.] १ अग्नि. २ अेक प्रकारचें अस्त्र.

बास—पु. [सं.] १ निवास; वास. २ निवासस्थान; घर. ३ वास; गंध.

बास—स्त्री. [सं.] वासना; अिच्छा.

बासन—पु. [सं.] भांडें.

बासा—पु. [सं.] १ खाणावळ. २ निवासस्थान.

बासी—वि. [सं.] शिळेंपाकें. (मु.) **बासी कढी में अुबाल आना**–शिळ्या कढीस अूत येणें; म्हातारपणीं डोहाळे लागणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बाहना—क्रि. स. [सं.] १ वाहून नेणें; ओझें नेणें. २ चालविणें (हत्यार); फेंकणें. ३ गाडी, घोडे हांकणें. ४ वाहणें (द्रव). ५ नांगरणें.

बाहम—क्रि. वि. [फा.] १ आपसांत; परस्पर. २ साथ; सहित.

बाहर—क्रि. वि. [सं.] बाहेर. **बाहरी**–वि. १ बाहेरील. २ परका. ३ वरपांगी; वरवरचा.

बाहरजामी—पु. [सं.] सगुणरूप.

बाहिज*—वि. [सं.] बाहेरील; वरवरचा.

बिंजन*—पु. [सं.] खाद्य वस्तु.

बिंद*—पु. [सं.] १ पाण्याचा थेंब. २ दोन भुवयांमधील जागा. ३ टिकली.

बिंदी—स्त्री. [सं.] १ अनुस्वार; बिंदू. २ टिकली. **बिंदूली**–स्त्री.

बिंधना—क्रि. अ. [सं.] १ भोंक पडणें. २ फसणें; अडकणें. [(पशु).

बिआना—क्रि. अ. [सं.] विणें

बिकना, बिकाना—क्रि. अ. [सं.] विकी होणें. (मु.) किसी के हाथ बिकना–अेखाद्याचा सेवक बनणें.

बिकवाना—क्रि. स. [सं.] विकविणें.

बिकसना—क्रि. अ. [सं.] १ विकसणें; फुलणें. २ प्रफुल्लित होणें.

बिकसाना—क्रि.स. [सं.] १ विकसविणें; फुलविणें. २ प्रसन्न करणें.

बिकाअू—वि. [सं.] विकाअू.

बिकार*—पु. [सं.] १ विकार. २ रोग; पीडा. ३ दोष. ४ दुष्कृत्य. ५ दुर्वासना.

बिक्री—स्त्री. [सं.] १ विक्री. २ विकून मिळणारें धन.

बिखरना—क्रि. अ. [सं.] विखुरणें; पसरणें.

बिखराना, बिखेरना—क्रि. स. [सं.] विखुरणें; पसरविणें.

बिगड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ बिघडणें. २ रागावणें; संतापणें.

बिगड़ेदिल—पु. [सं.] १ भांडखोर. २ कुमार्गी. [संतापी. २हट्टी;दुराग्रही.

बिगड़ैल—वि. [सं.] १ तापट;

बिगसना*—क्रि. अ. [सं.] विकसणें; अुमलणें; फुलणें.

बिगहा—पु. [सं.] बिघा.

बिगाड़ना—क्रि. स. [सं.] १ बिघडविणें. २ हानि करणें; तोटा करणें. **बिगाड़**, **बिगार** पु. १ दोष; खराबी. २ वैमनस्य; झगडा.

बिगारी*—स्त्री. [फा.] १ बिगार; मजुरी न देतां घेतलेलें काम. २ निष्काळजीपणानें केलेलें काम.

बिगास*—पु. [सं.] विकास.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बिगिर*—क्रि. वि. [अ.] विना; शिवाय.

बिगुन*—वि. [सं.] ठोंब्या; मूर्ख.

बिगुरचिन*—स्त्री. [सं.] १ बुचकळा; विवंचना. २ अडचण.

बिगुरदा*—पु. [दे.] अेक प्रकारचें प्राचीन हत्यार.

बिगोना—क्रि. स. [सं.] १ नाश करणें; बिघडविणें. २ लपविणें. ३ त्रास देणें. ४ भुलविणें. ५ कंठणें; घालवणें.

बिचकाना—क्रि. अ. [अनु.] १ चिडविणें; वेंगाडणें. २ तोंड वेडेंवाकडें करणें (बेचव पदार्थामुळें).

बिचरना—क्रि. अ. [सं.] १ फिरणें; सहल करणें. २ यात्रा, प्रवास करणें.

बिचलना—क्रि. अ. [सं.] १ विचलित होणें. २ हिम्मत खचणें.

बिचला—वि. [सं.] मधला.

बिचलाना—क्रि. स. [सं.] १ विचलित करणें. २ अव्यवस्थित करणें.

बिचवअी, बिचवान-नी—स्त्री. [सं.] मध्यस्थी (सलोखा घडवून आणण्यासाठीं). [मनःस्थिति.

बिचहुत—पु. [सं.] संदेह; द्विविधा

बिचारना*—क्रि. अ. [सं.] १ विचार करणें. २ विचारणें; प्रश्न करणें. [समजूतदार.

बिचारी—पु. [सं.] विचारी;

बिचाल*—पु. [सं.] अलग करणें. २ फरक; अंतर. [वेशुद्ध.

बिचेत*—वि. [सं.] मूर्च्छित;

बिच्छू—पु. [सं.] १ विंचू. २ विषारी गवत.

बिछना—क्रि. अ. [सं.] पसरलें जाणें. [सरकणें.

बिछलना—क्रि. अ. [सं.] घसरणें;

बिछवाना—क्रि. स. [सं.] पसरवून घेणें; आंथरविणें.

बिछाना—क्रि. स. [सं.] १ पसरविणें; फैलावणें (बिछाअीत). २ लोळवणें (मारून).

बिछुआ—पु. [सं.] १ विंचवा. २ जोडवी. ३ करगोटा.

बिछुड़ना—क्रि.अ. [सं.] १ वेगळें होणें; अलग होणें. २ वियोग किंवा विरह होणें.

बिछोड़ा, बिछोय-ह—पु. [सं.] वियोग; विरह.

बिछौना—पु.[सं.]बिछाना;अंथरुण.

बिज़न—पु. [फा.] सरसहा कत्तल.

बिजन*—पु. [सं.] लहान पंखा.

बिजन—पु. [सं.] अेकांत.

बिजन-वि. अेकटा; अेकाकी.

बिजली, बिजुरी, बिज्जु*—स्त्री. [सं.] १ वीज. २ गळ्यांतला किंवा कानांतला दागिना. वि. १ चंचल; चपळ. २ चमकदार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

विजाती—वि. [सं.] विजाती; परजातीचा.

बिजान*—पु. [सं.] अज्ञान.

बिजूका-खा—पु. [दे.] पक्षांना हुसकून लावण्याकरितां शेतांत टांगून ठेवतात तें मडकें.

बिजोग*—पु. [सं.] वियोग.

बिजोरा—वि. [सं. + फा.] दुबळा; अशक्त.

बिज्जुल—पु. [सं.] साल; टरफल.

बिज्जू—पु. [दे.] अूद; रानमांजर.

बिझुकना*—क्रि. अ. [सं.] १ भडकणें; चेतणें. २ भिणें; भयभीत होणें. ३ वांकणें; वांकडें होणें. [भिवविणें.

बिझुकाना*—क्रि. स. [सं.]

बिटिया—स्त्री. [सं.] मुलगी; बेटी.

बिठाना—क्रि. स. [सं.] बसविणें.

बिडर—वि. [सं.] विस्कटलेला.

बिडर—वि. [सं.] बेडर; निर्भय.

बिडरना—क्रि. अ. [सं.] १ अस्ताव्यस्त होणें; विस्कळीत होणें. २ बुजणें; बिचकणें. ३ नष्ट होणें.

बिडराना—क्रि.स.[सं.] १विस्कटून टाकणें; अुधळून टाकणें. २ पळविणें.

बिडवना*—क्रि.स. [सं.] तोडणें.

बिढ़तो*—पु. [सं.] नफा; फायदा.

बिढ़वना, बिढाना*—क्रि. स. [सं.] १ कमाविणें; मिळविणें. २ संचय करणें; जमविणें.

बित*, **बित्त**—पु. [सं.] १ धन; द्रव्य. २ सामर्थ्य. ३ अुंची; ठेवण.

बितरना*—क्रि. स. [सं.] वाटणें.

बिताना—क्रि. स. [सं.] १ समय व्यतीत करणें; कालक्रमण करणें.

बित्ता—पु. [?] अेक वीत (माप).

बिथकना—क्रि. अ. [सं.] १ थकणें. २ आश्चर्यचकित होणें. ३ मोहून जाणें.

बिथरना—क्रि. अ. [सं.] विखुरणें.

बिथा*—स्त्री. [सं.] व्यथा; दुःख. बिथित-वि. व्यथित.

बिदकना—क्रि. अ. [सं.] १ फाटणें; चिरलें जाणें. २ घायाळ होणें; जखमी होणें.

बिदकाना—क्रि. स. [सं.] १ फाडणें. २ कापणें; चिरणें. ३ जखमी करणें.

बिदर—पु. [सं.] विदर्भ देश.

बिदा—स्त्री. [अ.] १ निरोप; रजा. २ प्रस्थान. बिदाअी-स्त्री. रवानगी; निरोप.

बिदारना—क्रि. स. [सं.] १ फाडणें; चिरणें. २ नष्ट करणें.

बिदुराना*—क्रि. अ. [सं.] गालांतल्या गांलांत हंसणें; स्मित करणें बिदुरानी-स्त्री. हास्य; स्मित.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बिदून—अव्य. [फा.] खेरीज; शिवाय.

बिदूषना—क्रि. अ. [सं.] दोष लावणें; दूषण देणें.

बिदोख*—पु. [सं.] वैमनस्य; वैर.

बिद्दत—स्त्री. [अ.] १ विघाड; दोष. २ त्रास; दुःख. ३ आपत्ति; संकट. ४ जुलूम; अत्याचार. ५ दुर्दशा.

बिधँसना*—क्रि. स. [सं.] विध्वंस करणें.

बिध*—स्त्री. [सं.] प्रकार.

बिधना—पु.[सं.] ब्रह्मदेव;विधाता.

बिन-नि-नु*—अव्य. [सं.] शिवाय; विना. [विनंति करणारा.

बिनअी*—पु. [सं.] १ नम्र. २

बिनअु*—स्त्री. [सं.] विनय; विनंति. [अर्ज.

बिनति-ती—स्त्री. [सं.] विनंति;

बिनना—क्रि. स. [सं.] १ निवडणें. २ वेंचणें. **बिनन**–स्त्री. निवड; वेंचणी. [वणें; प्रार्थना करणें.

बिनवना*—क्रि. अ. [सं.] विन-

बिनसना*—क्रि. अ. [सं.] नष्ट होणें. क्रि. स. नष्ट करणें.

बिनसाना—क्रि. स. [सं.] बिघडवून टाकणें; नष्ट करणें.

बिना—अव्य. [सं.] शिवाय.

बिनाअी—स्त्री. [सं.] १ विणकाम. २ निवड; वेंचणी. [अजाण.

बिनानी*—वि. [सं.] अज्ञानी;

बिनावट—स्त्री. [सं.] वीण.

बिनासना—क्रि. स. [सं.] नाश करणें. [चमत्कारिक.

बिनूठा*—वि. [सं.] विलक्षण;

बिनौला—पु. [?] सरकी.

बिपच्छी—पु. [सं.] १प्रतिपक्षाचा; विरोधी. २ शत्रु; वैरी. [संकट.

बिपत-द*—स्त्री. [सं.] विपत्ति;

बिपर*—पु. [सं.] विप्र; ब्राह्मण.

बिफर*—वि. [सं.] निष्फळ; व्यर्थ.

बिफरना*—क्रि. अ. [सं.] १ वंड करणें. २ नाराज होणें; रागावणें. [बनणें.

बिबछना*—क्रि. अ. [सं.] विरोधी

बिबरन*—वि. [सं.] १ रंग अुडालेला. २ निस्तेज; ज्याची चेहऱ्याची कांति नाहींशी झाली आहे असा.

बिबस*—वि. [सं.] १ विवश; लाचार. २ परतंत्र. क्रि. वि. निरुपायानें.

बिबहार*—पु. [सं.] व्यवहार.

बिबाअी—स्त्री. [सं.] तळपायास चिरा पडणें.

बिबि*—वि. [सं.] दोन.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बिमन*—वि. [सं.] १ दुःखी. २ अुदास; विमनस्क.

बिमोहना—क्रि. स. [सं.] मोहून टाकणें; विमोहणें. [२ दुसरा.

बिय*—वि. [सं.] १ दोन.

बियाधा*—पु. [सं.] पारधी.

बियाधि*—स्त्री. [सं.] व्याधि; पीडा. [व्यापणें.

बियापना*—क्रि. स. [सं.]

बियाबान—पु. [फा.] ओसाड जागा; निर्जन स्थान.

बियारी, बियालू*—पु. [सं.] रात्रीचें जेवण; फराळ.

बियाह—पु. [सं.] विवाह; लग्न.

बिरछ-रिछ*—पु. [सं.] वृक्ष.

बिरछिक*—पु. [सं.] वृश्चिक; विंचू.

बिरतंत*—पु. [सं.] वृत्तान्त; हकीकत. [वांटणें; विभाग करणें.

बिरताना*—क्रि. स. [सं.]

बिरदैत—पु. [सं.] विख्यात योद्धा. वि. विख्यात.

बिरध-रिध*—वि. [सं.] वृद्ध.

बिरमना—क्रि. अ. [सं.] १ थांबणें. २ आराम करणें.

बिरमाना—क्रि. स. [सं.] १ थांबविणें. २ मोहून टाकणें.

बिरला—वि. [सं.] विरळा.

बिरही—पु. [सं.] विरही.

बिराजना—क्रि. अ. [सं.] १ शोभणें; विराजणें. २ बसणें.

बिरादर—पु. [फा.] भाअूबंद.

बिरादरी—स्त्री. भाअूबंद; आप्तेष्ट.

बिरान-ना*—वि. [फा.] १ परका. २ अपरिचित.

बिरियाँ—स्त्री. [सं.] वेळ; समय.

बिरी*—स्त्री. [सं.] १ विडा.

बिरुझना—क्रि. अ. [सं.] रागावणें; संतापणें.

बिल—पु. [सं.] १ बीळ; विवर. २ भुयार. ३ गुन्हा.

बिलकुल—क्रि. वि. [अ.] १ संपूर्ण; अेकंदर. २ सुरुवातीपासून शेवटपर्यंत. ३ अगदीं; बिलकुल.

बिलखना, बिललाना—क्रि. अ. [सं.] १ दुःखी होणें. २ विलाप करणें; आक्रोश करणें. ३ संकोश पावणें; आक्रसणें.

बिलग—वि. [सं.] विलग; वेगळा.

बिलग—पु. पार्थक्य.

बिलगाना—क्रि. अ. [सं.] वेगळें होणें. कि. स. १ वेगळें करणें. २ निवडणें. [अुपडें होणें.

बिलटना—क्रि. अ. [सं.] अुलटणें;

बिलटी—स्त्री. [सं.] पार्सल पाठविल्याची रेल्वेरसीद; इनव्हॉइस; बीजक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बिलनी—स्त्री. [सं.] रांजणवाडी.

बिलनी—स्त्री. [सं.] भ्रमरी.

बिलपना*—क्रि. अ. [सं.] विलाप करणें. [या वेळीं.

बिलफेल--क्रि. वि. [अ.] सध्यां;

बिलबिलाना--क्रि. अ. [अनु.] १ वळवळणें (किड्यांचें). २ आक्रोश करणें.

बिलमना—क्रि. अ. [सं.] १ अुशीर करणें. २ थांबणें. ३ प्रेमबद्ध होणें. बिलम-पु. अुशीर.

बिलमाना—क्रि. स. [.सं.] प्रेमामुळें अेखाद्यास जाअूं न देणें.

बिलसना—क्रि. अ. [सं.] शोभणें. क्रि. स. अुपभोग घेणें.

बिलसाना*—क्रि. स. [सं.] १ अुपभोग घेणें. २ अुपभोग ध्यावयास लावणें.

बिलहरा—पु. [सं.] पानाचा करंडा.

बिला—अव्य. [अ.] विना; खेरीज.

बिलाअी—स्त्री. [सं.] १ मांजर. २ गळ (पोहरा काढण्याचा). ३ दाराची खिटी.

बिलाना—क्रि. अ. [सं.] १ नाश पावणें. २ अदृश्य होणें. [भोग घेणें.

बिलासना—क्रि. स. [सं.] अुप-

बिलैया—स्त्री. [सं.] मांजर.

बिलोड़ना—क्रि.स. [सं.] १ घुसळणें (दूध, दहीं अि.). २ अस्ताव्यस्त करणें; विस्कटणें. [२ कुरूप.

बिलोन—वि. [सं.] १ आळणी.

बिलोना—क्रि. स. [सं.] १ घुसळणें. २ मिसळणें; ढवळणें. ३ ओतणें.

बिलोलना—क्रि. अ. [सं.] हलणें; विचलित होणें.

बिल्ला—पु. [सं.] विल्ला; पट्टा.

बिल्ला—पु. [सं.] बोका. **बिल्ली**—स्त्री. १ मांजर. २ दाराची खिटी.

बिल्लौर—पु. [सं.] १ स्फटिक. २ बिलोरी आरसा. ३ स्वच्छ कांच. बिल्लौरी-वि.

बिवराना—क्रि. स. [सं.] केसांचा गुंता सोडविणें; गुंतवळ काढणें.

बिसंच*—पु. [सं.] १ वस्तुंची निगा न ठेवणें; निष्काळजीपणा. २ कार्यनाश. ३ भय.

बिसखपरा—पु. [सं.] घोरपडीसारखा विषारी प्राणी.

बिसमिल, बिस्मिल—वि. [फा.] घायाळ; जखमी.

बिसमिल्ला—पु. [अ.] अीश्वराच्या नांवानें (प्रत्येक कार्यारंभीं मुसलमान लोक याचा अुच्चार करितात).

बिसरना—क्रि. स. [सं.] विसरणें; भुलणें.

बिसरात—पु. [सं.] खेंचर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

विसराना—क्रि. स. [सं.] विसरणें.

विसवासी*—वि. [सं.] विश्वास ठेवण्यास पात्र; विश्वासू.

विसवासी*—वि. [सं.] विश्वास ठेवण्यास अपात्र; अविश्वासू.

विससना*—क्रि. स. [सं.] विश्वास ठेवणें.

विससना—क्रि. स. [सं.] १ वध करणें; मारणें. २ शरीराचे तुकडे तुकडे करणें.

विसहना, विसाहना*—क्रि. स. [सं.] विकत घेणें.

विसात—स्त्री. [अ.] १ अंथरण्याची वस्तु (चटई, सतरंजी अि.). २ बुद्धिबळ किंवा सोंगट्याचा कागदी अथवा कापडी पट. ३ सामर्थ्य; दर्जा. ४ जमा; दौलत. ५ शक्ति; ताकत. ६ भांडवल.

विसाती—पु. [अ.] स्टेशनरी माल विकणारा दुकानदार.

विसास*—पु. [सं.] विश्वास.

विसासी*—वि. [सं.] अविश्वासू; दगाबाज; कपटी. **विसासिन**—स्त्री.

विसाहना—क्रि. स. [सं.] खरेदी करणें; विकत घेणें. पुं. विकत घेतलेली वस्तु; सामान.

विसाहनी—स्त्री. [सं.] सौदा; खरेदी केलेली वस्तु.

विसिख*—पु. [सं.] बाण.

विसियर—वि. [सं.] विषारी.

विसूरना—क्रि. अ. [सं.] खेद करणें. स्त्री. चिंता; काळजी.

विसेख*—वि. [सं.] विशेष. **बिसेखता**—स्त्री. विशेषता.

विसेखना*—क्रि. अ. [सं.] १ विस्तारपूर्वक वर्णन करणें. २ निर्णय करणें.

विसेसर*—पु. [सं.] विश्वेश्वर.

विस्तर—पु.[सं.] बिछाना; अंथरूण.

विस्तरना*—क्रि. स. [सं.] विस्तार करणें; फैलावणें. क्रि. अ. फैलणें.

विस्तुअिया—स्त्री. [सं.] पाल.

विस्वा—पु. [सं.] बिस्याचा विसावा भाग. (मु.) **बीसविस्वा**—निःसंशय.

विस्वास—पु. [सं.] विश्वास.

विहंग, विहग—पु. [सं.] विहंग; पक्षी.

विहंडना—क्रि. स. [सं.] १ तुकडे तुकडे करणें. २ नष्ट करणें.

विहँसना—क्रि. अ. [सं.] हंसणें.

विहँसाना—क्रि. अ. [सं.] १ मंद स्मित करणें. २ प्रफुल्लित होणें. ३ फुलणें; खिलणें (फूल). क्रि. स. हंसविणें; खुष करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बिहद्द*—वि. [फा.] बेहद्द; अपरिमित. [अस्वस्थ; बेचैन.

बिहबल*—वि. [सं.] व्याकुळ;

बिहरना—क्रि. अ. [सं.] सहल करणें; फिरावयास जाणें.

बिहरना*—क्रि. अ. [सं.] फाटणें; विदीर्ण होणें.

बिहराना*—क्रि. स. [सं.] फाडणें. [सकाळ. २ अुद्यां.

बिहान—पु. [सं.] १ प्रभात;

बिहाना*—क्रि. स. [सं.] सोडणें; त्यागणें. क्रि. अ. कंठणें; व्यतीत करणें.

बिहारना—क्रि. अ. [सं.] विहार करणें; क्रीडा करणें; खेळणें.

बिहाल—वि. [फा.] १ अस्वस्थ; बेचैन. २ हलाखीच्या स्थितींत असलेला.

बिहिश्त—पु. [फा.] स्वर्ग.

बिही—स्त्री. [फा.]. पेरू सारखें अेक फळ किंवा झाड. बिहीदाना—पु. औषधी बीज. [रहित; विना.

बिहीन, बिहून—वि. [सं.] विहीन;

बिहुरना, बिहोरना*—क्रि. अ. [सं.] सोडणें; त्यागणें; टाकणें.

बींधना, बीधना*— क्रि. अ. [सं.] फसणें. क्रि. स. छेद करणें; वेध करणें.

बींधा—पु. [सं.] बिघा.

बीच—पु. [सं.] मध्यभाग. (मु.) बीच करना–भांडण सोडविणें; मध्यस्थी करणें. बीच पड़ना–मध्यें पडणें. बीच में पड़ना–मध्यस्थी होणें.

बीचु*—पु. [सं.] १ संधि; अवसर. २ अंतर; फरक.

बीचोबीच—क्रि.वि.[सं.] मधोमध.

बीछना*—क्रि.स. [सं.] निवडणें.

बीछी*—स्त्री. [सं.] विंचू. बीछू–पु.

बीजक—पु. [सं.] १ यादी. २ मालाची किंमत, माहिती वगैरेची यादी. ३ बीजक. ४ कबीराचा अेक पद्यसंग्रह.

बीजन*—पु. [सं.] पंखा.

बीजा—वि. [सं.] दुसरा.

बीजी—स्त्री. [सं.] १ कोय. २ गीर.

बीजु*—स्त्री. [सं.] बीज.

बीड़ा—पु. [सं.] विडा; तांबूल. (मु.) बीड़ा अुठाना–विडा अुचलणें; निश्चय करणें.

बीड़ी—स्त्री. [सं.] १विडी. २विडा. ३ दांत घासण्याची मिश्री; दातवण.

बीतना—क्रि. अ. [सं.] व्यतीत होणें; गुजरणें. [दुःखी.

बीधित*—वि. [सं.] व्यथित;

बीन—स्त्री. [सं.] वीणा; बीन. बीनकार–पु. बीन वाजविणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बीनना—क्रि. स. [सं.] १ वेचणें. २ निवडणें.

बीफै—पु. [सं.] गुरुवार.

बीबी—स्त्री. [फा.] १ पत्नी; बायको. २ मोठ्या घरची स्त्री.

बीमा—पु. [फा.] १ विमा. २ विमा अुतरविलेलें पत्र.

बीमार—वि. [फा.] रोगी; आजारी. **बीमारी**–स्त्री. १ आजार; रोग. २ वाअीट संवय. ३ भानगड; बखेडा.

बीमारदार—वि. [फा.] रोग्याची सेवा शुश्रूषा करणारा. **बीमारदारी**–स्त्री. रोग्याची सेवाशुश्रूषा.

बीय-या*—पु. [सं.] बीं; बीज.

बीय-या*—वि. [सं.] दुसरा.

बीरज*—पु. [सं.] वीर्य; शक्ति.

बीरन—पु. [सं.] भाअू. [किडा.

बीरबहूटी—स्त्री. [सं.] पावसाळी

बीस—वि. [सं.] १ वीस. २ अुत्तम; श्रेष्ठ. **बीसी**–स्त्री. विसांचा गट.

बीहड़—वि. [सं.] १ अुंच-सखल; खडबडीत. २ विकट; अवघड. वि. अलग.

बुँदकी—स्त्री. [सं.] १ टिकली. २ लहान ठिपका; डाग.

बुंदा—पु. [सं.] १ कानांत घालावयाचा दागिना (बुलक, डूल, लोलक अि.). २ कपाळाची टिकली.

बुँदिया—स्त्री. [सं.] १ थेंब. २ बुंदी (पक्वान्न).

बुआ—स्त्री. [दे.] आत्या.

बुकचा—पु. [तु.] गाठोडें. बुकची–स्त्री. १ पोटळी. २ सुअी, दोरा वगैरे ठेवण्याची शिंप्याची पिशवी.

बुकनी—स्त्री. [दे.] पूड; भुकटी.

बुकुन—पु. [दे.] १ भुकटी; बुकणी. २ पाचक चूर्ण. [बुकणी.

बुक्का—पु. [दे.] अभ्रकाची पूड;

बुख़ार—पु. [अ.] १ ज्वर; ताप. २ वाफ. ३ शोक, क्रोध अित्यादींचा आवेग.

बुज़—स्त्री. [फा.] शेळी; बकरी.

बुज़दिल—वि. [फा.] भित्रा; भेकड. **बुज़दिली**–स्त्री. भ्याडपणा.

बुजुर्ग—वि. [फा.] १ वडील; वृद्ध. २ श्रेष्ठ. **बुजुर्गवार**–वि. श्रेष्ठ; वडीलधारी. **बुजुर्गी**–स्त्री. वडीलकी; मोठेपणा.

बुझना—क्रि. अ. [?] १ विझणें. २ मंदावणें. ३ थंड पडणें.

बुझाना—क्रि. स. [सं.] १ विझविणें. २ शांत करणें. ३ समजाविणें. **बुझाअी**–स्त्री. विझविण्याचें काम.

बुड़बुड़ाना—क्रि. अ. [अनु.] पुटपुटणें; कुरकुरणें.

बुढ़ाअी-ढ़ौती—स्त्री. [सं.] म्हातारपण. **बुढापा**–पु.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बुढाना—क्रि. अ. [सं.] म्हातारपण येणें; वृद्ध होणें.

बुत—पु. [फा.] १ मूर्ति; प्रतिमा. २ प्रेमिका; प्रेयसी. ३ घुम्या. ४ मूर्ख.

बुतपरस्त—पु. [फा.] मूर्तिपूजक. **बुतपरस्ती**–स्त्री. मूर्तिपूजा.

बुतकदा—पु. [फा.] १ देअूळ. २ प्रेमिकेचें निवासस्थान.

बुतखाना—पु. [फा.] १ मंदिर. २ प्रेमिकेचें निवासस्थान. [भंजक:

बुत-शिकन—वि. [फा.] मूर्ति-

बुत्ता—पु. [दे.] १ फसवणूक; लबाडी. २ बहाणा; ढोंग; आव.

बुधि*—स्त्री. [सं.] बुद्धि.

बुन—पु. [अ.] १ कॉफीचें बीं. २ झाडाचें मूळ.

बुनना—क्रि. स. [सं.] विणणें. **बुनाअी**–स्त्री. १ विणकाम. २ विणण्याची मजुरी.

बुनावट—स्त्री. [सं.] वीण.

बुनियाद—स्त्री. [फा.] १ पाया; मूळ. २ अस्सलपणा; वास्तविकता.

बुबुकना—क्रि. अ. [अनु.] ओक्साबोक्शीं रडणें; हंबरडा फोडणें. **बुबुकारी**–स्त्री. आक्रोश; हंबरडा.

बुरकना—क्रि. स. [अनु.] भुरभुरणें; हलक्या हातानें थोडी थोडी पसरणें (पूड वगैरे).

बुरक़ा, बुर्क़ा—पु. [अ.] बुरखा.

बुरा—वि. [सं.] वाअीट; निकृष्ट. (मु.) **बुरा मानना**–वाअीट मानणें; द्वेष करणें. (यौ.) **बुराभला**–१ हानिलाभ. २ शिवीगाळ. **बुराअी**–स्त्री. १ वाअीटपणा. २ दोष; दुर्गुण. ३ निंदा.

बुरादा—पु. [फा.] १ लांकडाचा भुसा. २ चूर्ण; चुरा.

बुर्ज—पु. [अ.] १ बुरूज. २ घुमट.

बुर्द—स्त्री. [फा.] १ वरची मिळकत. २ पैज. ३ बुर्जी (बुद्धिबळांतील).

बुलंद—वि. [फा.] १ अुंच. २ श्रेष्ठ. [(बुलबुल).

बुलबुल—स्त्री. [अ.] अेक पक्षी

बुलबुला—पु. [सं.] बुडबुडा.

बुलाक़—स्त्री. [तु.] लोलक.

बुलाना—क्रि. स. [सं.] १ बोलाविणें. २ हांक मारणें. ३ बोलावयास लावणें. **बुलावा**–पु. निमंत्रण; बोलावणें.

बुहारना—क्रि. स. [सं.] झाडणें; केर काढणें. **बुहारी**–स्त्री. झाडू; केरसुणी.

बूँद—स्त्री. [सं.] थेंब; बिंदू. **बूँदे गिरना** अथवा **पड़ना**–झिमझिम पाअूस पाडणें. **बूँदाबांदी**–स्त्री. पावसाची बुरबुर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बूँदी—स्त्री. [सं.] १ बुंदी पक्वान्न. २ पावसाचे थेंब.

बू—स्त्री. [फा.] १ वास; गंध. २ दुर्गंध; घाण. [२ मोठी वहीण.

बूआ—स्त्री. [दे.] १ आत्या.

बूकना—क्रि. स. [दे.] १ पूड करणें. २ बोलण्यांत अुसनी अैट आणणें.

बूचड़—पु. [अिं.] कसाअी; खाटीक.

बूचड़ख़ाना—पु. [अिं. + फा.] कसाअीखाना.

बूचा—वि. [सं.] १ कान कापलेला. २ विद्रूप. ३ बूचा.

बूजना—क्रि. स. [?] धोका देणें; फसविणें.

बूझना—क्रि. स. [सं.] १ जाणणें; समजणें. २ विचारणें. बूझ—स्त्री. १ अक्कल; बुद्धि; ज्ञान. २ कोडें.

बूट—पु. [सं.] १ डहाळा (हरभऱ्याचा). २ हरभऱ्याचा दाणा; घाटा. [बुट्टी.

बूटा—पु. [सं.] १ रोपटें. २ वेल-

बूटी—स्त्री. [सं.] १ वनस्पति. २ वेलबुट्टी.

बूढ़ा—पु. [सं.] म्हातारा; बुढ्ढा.

बूता—पु. [सं.] कुवत; शक्ति.

बूरा—पु. [सं.] १ पिठीसाखर. २ पूड.

बेंग—पु. [सं.] बेडूक.

बेंट-ठ—स्त्री. [दे.] १ लांकडी मूठ. २ दस्ता. [छडी.

बेंत—पु. [सं.] १ वेत. २ वेताची

बेंदा—पु. [सं.] १ टिळा. २ टिकली. ३ विंदी.

बे—अव्य. [फा.] विना; खेरीज. निषेधसूचक अुपसर्ग. [संबोधन.

बे—अव्य. [सं.] लहानासाठीं

बेअक़्ल—वि. [फा. + अ.] बेअकली; मूर्ख.

बेअदब—वि. [फा.+अ.] बेअदबी.

बेआब—वि. [फा.+अ.] १ निस्तेज. २ तुच्छ. [नित. २ अप्रतिष्ठित.

बेआबरू—वि. [फा.] १ अपमा-

बेइज़्ज़त—वि. [फा. + अ.] १ अपमानित. २ अप्रतिष्ठित.

बेइन्तहा—वि. [फा. + अ.] अमर्याद. [रहित; विनहरकत.

बे-अुज़्र—वि. [फा.+अ.] आक्षेप-

बेक़दर—वि. [फा.] अब्रू नसलेला; अप्रतिष्ठित. [अखस्थ.

बेक़रार—वि. [फा.] बेचैन;

बेकल*—वि. [सं.] विकल; अखस्थ. बेकली—स्त्री. व्याकुळता.

बेकसूर—वि. [फा. + अ.] निरपराध; निर्दोष.

बेकहा—वि. [फा. + सं.] दुसऱ्याचें न अेकणारा; अुद्धट; अुच्छृंखल. [२ ताब्यांत नसलेला.

बेक़ाबू—वि. [फा.+अ.] १ लाचार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बेकाम—वि. [फा.+सं.] १ निरुपयोगी; कुचकामाचा. २ निरुद्योगी.

बेखटके—क्रि. वि. [फा.+अनु.] निःसंकोचपणें; बेधडक; वेलाशक.

बेख़बर—वि. [फा.] १ बेफिकिर; निष्काळजी २ भानावर नसलेला; बेहोष; बेशुद्ध. ३ अजाणता; नेणता.

बेगम—स्त्री. [तु.] १ राणी. २ अुच्च कुळांतील स्त्री.

बेगर—अव्य. [सं.] वेगळा;निराळा.

बेग़रज़—वि. [फा. + अ.] तमा न बाळगणारा; बेफिकिर.

बेगाना—वि. [फा.] १ परका; अपरिचित. २ दुसऱ्याचा;परक्याचा.

बेगार—स्त्री. [फा.] विगार; वेठ. (मु.) बेगार टालना–चालढकल करणें. बेगारी–स्त्री. बिगारी.

बेगुनाह—वि. [फा.] निरपराध; निर्दोष.

बेचना—क्रि. स. [सं.] विकणें. (मु.) बेचखाना–गमावणें; हरवणें.

बेचाना—क्रि. स. [सं.] विकविणें.

बेचारा—वि. [फा.] बिचारा; दीन; गरीब.

बेजड़—वि. [फा. + सं.] निराधार; बिनबुडाचा; पाया नसलेला.

बेज़बान—वि. [फा.] १ मुका; बोलतां न येणारा. २ दीनदुबळा.

बेजा—वि. [फा.] १ अवेळीं झालेला. २ अनुचित; अयोग्य.

बेजान—वि. [फा.] १ निर्जीव; मृतवत्. २ कोमेजलेला. ३ दुबळा; अशक्त.

बेज़ाब्ता—वि. [फा. + अ.] बेकायदा; नियमाविरुद्ध.

बेज़ार—वि. [फा.] १ नाखुष; अप्रसन्न. २ दुःखी.

बेझा*—पु. [सं.] लक्ष्य; निशाण.

बेटला*—पु. [सं.] मुलगा; पुत्र. बेटली–स्त्री. मुलगी.

बेटा—पु. [सं.] मुलगा; पुत्र. बेटी–स्त्री. मुलगी; कन्या. [माल.

बेठन—पु. [सं.] वेष्टनाचें वस्त्र; रु-

बेठिकाने—वि. [फा. + सं.] १ स्थानभ्रष्ट. २. व्यर्थ; निरर्थक.

बेड़—पु. [सं.] कुंपण.

बेड़ा—पु. [सं.]१ जहाजांचा किंवा नावांचा तांडा; आरमार. (मु.) २ बेड़ा पार करना अथवा लगाना–संकटांतून पार पाडणें. वि. कठीण; मुष्किल.

बेड़िन-नी—स्त्री.[सं.] कलावंतीण.

बेढंग—वि. [सं.] १ अशिष्ट; चालरीत न जाणणारा. २ बेडौल; बेढब. ३ कुरूप.

बेढ—पु. [?] नाश.

बेढ़ंगी—स्त्री. [सं.] कचोरी.

बेढ़ना—क्रि. स. [सं.] १ कुंपण घालणें. २ गुरें वळणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बेढब—वि. [सं.] १ बेडौल; विजोड. २ कुरूप.

बेढा—पु. [सं.] १ हातांतील कडें. २ परस; परसूं.

बेतकल्लुफ़—वि. [फा. + अ.] १मनमोकळा.२ अशिष्ट; निःसंकोची.

बेतना—क्रि. अ. [सं.] माहीत होणें; कळणें.

बेतमीज़—वि. [फा. + अ.] असभ्य; अशिष्ट; अुद्धट.

बेतरह—क्रि. वि. [फा. + अ.] १ अनुचित रूपानें; गैरवाजवी. २ असाधारणरीत्या. वि. पुष्कळ; अधिक.

बेतरीक़ा—वि., क्रि. वि. [फा.+ अ.] अनुचित; नियमाविरुद्ध.

बेतहाशा—क्रि. वि. [फा.+अ.] १ अधिक वेगानें; भरधांव. २ गर्भगळीत होअून. ३ अविचारानें.

बेताब—वि. [फा.] १ दुर्बल; अशक्त. २ व्याकुळ; विव्हळ.

बेतार—वि. [फा. + सं.] बिनतारी. बेतार का तार–बिनतारी संदेश.

बेताल—पु. [सं.] भाट.

वेताल—पु. [सं.] वेताळ.

बेतुका—वि. [फा. + सं.] १ विजोड; विसंगत. २ बेढब; बेडौल. ३ निर्यमक.

बेदख़ल—वि. [फा. + अ.] तावा किंवा अधिकार नसलेला; अधिकार-च्युत. बेदख़ली–स्त्री. संपत्तीवरील मालकी हक्क नसणें किंवा नाहींसा होणें.

बेदम—वि. [फा.] १ मृतवत्; मरणोन्मुख. २ जर्जर. ३मृत; मेलेला.

बेदर्द—वि. [फा.] निर्दय; कठोर.

बेदाग—वि. [फा.] १ न डागळलेला; स्वच्छ.२ निर्दोषी; निरपराधी.

बेदाना—पु. [फा.] १ अुत्तम काबुली डाळिंब. २ दारू हळद.

बेदाना—वि. [फा.] मूर्ख; बेवकूफ.

बेधना—क्रि. स. [सं.] टोचणें; भोंक पाडणें.

बेधिया—पु. [सं.] अंकुश.

बेनसीब—वि. [फा. + अ.] अभागी; दुर्दैवी. [अद्वितीय.

बेनिमून*—वि. [फा.]

बना—स्त्री. [सं.] १ वेणी. २ त्रिवेणी. ३ दाराची खिटी.

बेपरद, बेपर्द—वि. [फा.]१ आवरण नसलेला; अुघडा. २ नग्न.

बेपरवाह—वि. [फा.] निष्काळजी; बेपरवा. [घाबरलेला.

बेपाअि*—वि. [सं.] भांबावलेला;

बेपेंदी—वि. [फा. + सं.] बिनबुडाचा. (मु.) बेपेंदी का लोटा–हलक्या कानाचा; घटकेंत विचार बदलणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बेफ़िक्र—वि. [फा.] बेफिकीर; निष्काळजी.

बेबस—वि. [सं.] १ विवश; लाचार. २ पराधीन. [(ऋण).

बेबाक़—वि. [फा.] फेडलेलें

बेमौक़ा—वि. [फा.] अयोग्य वेळीं; अवेळींचा. पु. अयोग्य.

बेर—स्त्री. [सं.] बोर किंवा बोराचें झाड.

बेर, बेरी—स्त्री. [सं.] १ वेळ; खेप. २ अुशीर; विलंब.

बेरबेर—क्रि. वि. [सं.] वारंवार.

बेरहम—वि. [फा.] निष्ठुर; निर्दयी.

बेरुख़—वि. [फा.] १ बेमुर्वतखोर; प्रसंगीं अुपयोगी न पडणारा. २ नाखुष; रागावलेला.

बेल—पु. [फा.] १ फावडें; कुदळी. २ सडक मोजतांना चुन्याची ओढलेली रेघ. [२ बेलफळ.

बेल—पु. [सं.] १ बेलाचें झाड.

बेल—स्त्री. [सं.] १ वेल; लता. २ संतान; वंश. ३ भिंतीवर अगर कपड्यावर काढलेलीं फुलें; वेलबुट्टी. ४ वल्हें.

बेलन—पु. [सं.] १ सडक किंवा जागा सपाट करण्याचा दगडी किंवा लोखंडी रोलर. २ यंत्रांतील रोलर. ३ पिंजाऱ्याचें लाटणें. ४ गुन्हाळाचा ओंडका.

बेलना—पु. [सं.] लाटणें.

बेलना—क्रि. स. [सं.] १ लाटणें. २ नष्ट करणें. (मु.) **पापड़ बेलना**–कार्यनाश करणें.

बेला—पु. [सं.] मोगरा.

बेला—पु. [सं.] समय; वेळ.

बेलाग—वि. [फा. + सं.] साफ; बिलकुल; अगदीं.

बेली—पु. [सं.] सहचर; साथीदार.

बेलौस—वि. [सं.+फा.] स्पष्टवक्ता.

बेवक़ूफ़—वि. [फा.] मूर्ख; नालायक.

बेवक़्त—क्रि. वि. [फा.] अवेळीं.

बेवफ़ा—वि. [फा. + अ.] १ बेमुर्वतखोर. २ कृतघ्न.

बेवरा—पु. [सं.] विवरण. **बेवरेवार**–वि. तपशीलवार; विस्तृत.

बेवहरना—क्रि. अ. [सं.] १ व्यवहार करणें; वागणें. २ सावकारी करणें. **बेवहार**–पु. व्यवहार. **बेवहरिया***–पु. १ सावकार. २ सावकाराचा कारकून.

बेवा—स्त्री. [फा.] विधवा.

बेवान*—पु. [सं.] विमान.

बेश—वि. [फा.] १ अधिक; ज्यादा. २ श्रेष्ठ; सुंदर. **बेशी**–स्त्री. अधिकता. [निःसंशय.

बेशक—क्रि. वि. [फा.] निःसंदेह;

बेशुमार—वि. [फा.] बेसुमार; अमर्याद.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बेसन—पु. [दे.] डाळींचें पीठ. **बेसनी**–स्त्री. डाळीच्या पिठाचे.

बेसबरा—वि. [फा. + अ.] १ अधीर; अुतावीळ. २ असंतुष्ट.

बेसर—पु. [?] १ खेचर. २ नथ.

बेसरा—वि. [फा.] निराश्रित.

बेसवा—स्त्री. [सं.] वेश्या.

बेसा*—स्त्री. [सं.] वेश्या.

बेसा*—पु. [सं.] वेष; पोषाख.

बेसारा*—वि. [सं.] १ बसणारा. २ स्थापणारा.

बेसाहना—क्रि. अ. [दे.] १ विकत घेणें; खरेदी करणें. २ ओढवून घेणें (विरोध, संकट अि.). **बेसाहनी**–स्त्री. मालाची खरेदी.

बेसुध—वि. [सं.] बेशुद्ध; ताळ्यावर नसलेला.

बेह—वि. [फा.] अुत्तम.

बेह*—पु. [सं.] छिद्र; भोंक.

बेहतर—वि. [फा.] बेहेत्तर; अेखाद्यापेक्षां अधिक चांगलें.

बेहद—वि. [फा.] बेसुमार; अपरिमित.

बेहया—वि. [फा. + अ.] निर्लज्ज; बेशरम. **बेहयाअी**–स्त्री. निर्लज्जता.

बेहर—वि. [दे.] १ अचल; स्थावर. २ अलग; पृथक्.

बेहराना—क्रि. अ. [?] फाटणें.

बेहरी—स्त्री. [सं.] पोस्त; वर्गणी.

बेहला—पु. [अि.] व्हायोलिन (अेक तंतुवाद्य).

बेहाल—वि., क्रि. वि. [फा. + अ.] १ हलाखीच्या स्थितींत पोहचलेला. २ व्याकुळ; बेचैन.

बेहुनरा—वि. [फा.] मूर्ख; अशिक्षित.

बेहूदा—वि. [फा.] असभ्य; अशिष्ट. **बेहुदापन**–पु. अशिष्टता. **बेहूदगी**–स्त्री. असभ्यता; अशिष्टता.

बेहैफ़—वि. [फा.] निष्काळजी; बेफिकीर.

बेहोष—वि. [फा.] बेशुद्ध. **बेहोषी**–स्त्री. बेशुद्धि; मूर्च्छितावस्था.

बैंगन—पु. [सं.] वांगें.

बैंगनी, बैंजनी—वि. [सं.] लाल निळ्या रंगाचा.

बै*—स्त्री. [सं.] वय.

बैखानस, बैषानस*—पु. [सं.] तपस्वी; ऋषि.

बैठका—पु. [सं.] बैठकीची जागा; दिवाणखाना.

बैठकी—स्त्री. [सं.] बैठका (व्यायामाचा प्रकार).

बैठना—क्रि. अ. [सं.] १ बसणें. २ जम बसणें. ३ पिचणें. ४ व्यवस्था बिघडणें. ५ खर्च होणें. ६ बेकार होणें; रिकामें राहणें. ७ बरोबर नेम लागणें; अचूक लागणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बैठन–स्त्री. १ आसन. २ बसण्याची तऱ्हा; बैठक. (मु.) बैठे बैठाअे–१ अकारण; निरर्थक. २ अचानक. बैठे बैठे–१ निष्प्रयोजन. २ अचानक. ३ अकारण.

बैठवाना, बैठाना—क्रि. स. [सं.] १ बसविणें. २ संवय लावणें. ३ जम बसविणें.

बैत—स्त्री. [अ.] १ कविता. २ छंद; श्लोक. [वैद्यकी.

बैद—पु. [सं.] वैद्य. बैदगी–स्त्री.

बैन*—पु. [सं.] वचन; वाणी.

बैना—पु. [सं.] अुत्सव किंवा मंगलकार्यानिमित्त अिष्टमित्रांना वांटली जाणारी मिठाअी.

बैनामा—पु. [अ.] १ विक्रीपत्र; साठेखत. २ विक्री.

बैपार—पु. [सं.] व्यापार; व्यवसाय. बैपारी–पु. व्यापारी; धंदेवाअीक.

बैयर*—स्त्री. [सं.] स्त्री; बाअी.

बैर—पु. [सं.] वैर; शत्रुत्व. (मु.) बैर बिहासना अथवा मोल लेना–निष्कारण वैर पत्करणें.

बैर—पु. [सं.] बोर.

बैर—पु. [दे.] पाभर.

बैरक-ख—पु. [तु.] फौजेचा झेंडा; ध्वज. [पु. बैरागी.

बैराग—पु. [सं.] वैराग्य. बैरागी–

बैरूनी—वि. [फा.] बाहेरील.

बैसंदर*—पु. [सं.] अग्नि.

बैस—स्त्री. [सं.] १ वय; आयुष्य. २ तारुण्य.

बैसना*—क्रि. अ. [सं.] बसणें.

बैसर—स्त्री. [सं.] नागाची फणी.

बैसाख—पु. [सं.] वैशाख.

बैसाखी—स्त्री. [सं.] कुबडी.

बैसिक*—पु. [सं.] १ वेश्येवर प्रेम करणारा. २ विषयी.

बैहर*—वि. [सं.] भयंकर.

बैहर*—पु. [सं.] वायु.

बोआअी—स्त्री. [सं.] १ पेरणी. २ पेरण्याची मजुरी.

बोआना—क्रि. स. [सं.] पेरविणें.

बोग़दान—पु. [फा.] गारुड्याची पिशवी.

बोझना—क्रि. स. [?] भार टाकणें. बोझ–पु. १ ओझें; भार. २ कामाचा बोजा; जबाबदारी. बोझल, बोझिल–वि. वजनदार; जड.

बोटी—स्त्री. [सं.] मांसाचा लहान तुकडा. (मु.) बोटी बोटी काटना–शरीराचे तुकडे तुकडे करणें.

बोड़ा—पु. [दे.] अजगर.

बोड़ा—पु. [दे.] चवळीची शेंग.

बोड़ी—स्त्री. [?] १ दमडी; कवडी. २ अल्प धन.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

बोतल—पु. [अं.] बाटली.

बोदा—वि. [सं.] १ आळशी; सुस्त. २ मूर्ख; मंद बुद्धीचा. ३ फोफसा; फुसफुशीत.

बोना—क्रि. स. [सं.] पेरणें.

बोरना—क्रि. स. [सं.] १ बुडविणें; बुचकळणें. २ बदनामी करणें. ३ रंगविणें. **बोर**–पु. बुडविण्याची क्रिया.

बोरसी—स्त्री. [सं.] शेगडी.

बोरा—पु. [सं.] पोतें. **बोरी**–स्त्री. लहान पोतें.

बोरिया—पु. [फा.] चटई.

बोलचाल—स्त्री. [सं.] १ संभाषण. २ व्यवहाराची भाषा. ३ कुरापत.

बोलना—क्रि. स. [सं.] १ सांगणें; कथन करणें. २ निश्चय करणें; ठरविणें. ३ अडविणें; रोखणें; प्रतिरोध करणें. क्रि. अ. १ बोलणें; भाषण करणें. २ आवाज होणें. (मु.) **बोल जाना**–राम म्हणणें; मरणें (अशिष्ट).

बोली—[सं.] १ भाषा; बोली. २ टोमणा; छद्मी भाषण. ३ लिलांव बोलणें. [करविणें.

बोवाना—क्रि. स. [सं.] पेरणी

बोश—पु. [अ.] १ वजन; रुबाब; दबदबा. २ हलकट माणूस.

बोसा—पु. [फा.] चुंबन; मुका.

बोसीदा—वि. [फा.] जुना; खराब.

बोस्ताँ—पु. [फा.] बाग.

बोह—स्त्री. [सं.] बुडी.

बोहतान—पु. [अ.] मिथ्या आरोप; दूषण. (मु.) **बोहतान जोड़ना**–कलंक लावणें.

बोहित*—पु. [सं.] १ मोठी नाव. २ जहाज.

बौआना—क्रि. अ. [सं.] १ झोपेंत बडबडणें. २ वेड्यासारखें बडबडणें.

बौखलाना—क्रि. अ. [सं.] रागावून बोलणें; कातावणें. **बौखल**–वि. १ रागीट. २ विक्षिप्त. ३ चिडखोर.

बौछार—स्त्री. [सं.] तुषार; बुरबुर.

बौना—पु. [सं.] खुजा माणूस; बुट्ठा माणूस; वामनमूर्ति.

बौरना—क्रि. अ. [सं.] आंब्याला मोहोर येणें. **बौर**–पु. मोहर.

बौरा*—वि. [सं.] १ विक्षिप्त; वेडा. २ बावळट; भोळा; अजागळ. **बौराअी**–स्त्री. विक्षिप्तपणा.

बौराना—क्रि. अ. [सं.] १ वेड लागणें; विक्षिप्त होणें. २ मनावरचा ताबा जाणें; विवेक सुटणें. क्रि. स. १ अेखाद्याला बनविणें; फजिती करणें. २ वेड लावणें.

ब्याना—क्रि. स. [सं.] विणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ब्यालू*—पु. [सं.] रात्रीचा फराळ.

ब्याहना—क्रि. स. [सं.] १ लग्न करणें. २ लग्न करून देणें. **ब्याह**–पु. विवाह; लग्न.

ब्याहता—वि. [सं.] विवाहित; लग्न झालेला.

ब्यौंत—पु. [सं.] १ सोय; व्यवस्था. २ युक्ति; अुपाय. ३ कार्य-पद्धति. ४ कपडे वेतण्यासाठीं कापड फाडणें.

ब्यौंतना—क्रि. स. [सं.] कपडे वेतणें.

ब्योरन—स्त्री. [सं.] केस विंचरणें.

ब्योरा—पु. [सं.] १ तपशील-विवरण. २ वृत्तान्त; खबर. (यौ.) **ब्योरेवार**–तपशीलवार; सविस्तर.

ब्योहरिया—पु. [सं.] सावकार; देण्याघेण्याचा व्यवहार करणारा.

ब्योहार—पु. [सं.] व्यवहार.

ब्रज—पु. [सं.] व्रज; गोकुळ.

भ

भंकार*—पु. [अनु.] विकट हास्य.

भंग—पु. [सं.] १ लाट. २ पराजय. ३ तुकडा; खंड. ४ कुटिलता. ५ भय. ६ अडचण; बाधा.

भंगड़, भंगेड़ी—वि. [सं.] भांगेचें व्यसन असलेला; भंगिष्ट; भंगड.

भंगना—क्रि. अ. [सं.] १ भंग होणें; तुटणें. २ दबलें जाणें. क्रि. स. १ तोडणें. २ दाबणें.

भंगी—वि. [सं.] नाश पावणारें.

भंगी—वि. [सं.] भांग पिणारा.

भँजना—क्रि. अ. [सं.] १ तुकडे तुकडे होणें; तुटणें. २ मोडणें; खुर्दा होणें (नाण्यांचा).

भँजाना—क्रि. स. [सं.] वटविणें; मोड करणें (रुपयांची).

भंटा—पु. [सं.] वांगें.

भंड—वि. [सं.] १ धूर्त; पाखंडी. २ अश्लील शब्द बोलणारा.

भंडताल—पु. [सं.] नाच गाण्याचा अेक प्रकार, ज्यांत टाळ्या वाजवितात.

भंडना—क्रि. स. [सं.] १ हानि पोहचविणें; बिघडविणें. २ नष्ट भ्रष्ट करणें. ३ तोडणें. ४ बदनाम करणें.

भँडसार-साल—स्त्री. [सं.] धान्याचें कोठार.

भंड़ा—पु. [सं.] १ भांडें. २ रहस्य. **भंडा फूटना**–गौप्यस्फोट होणें.

भंडारी—स्त्री. [सं.] १ लहान खोली. २ खजिना. पु. १ खजिनदार. २ आचारी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भंड़ौआ—पु. [सं.] भाटांचें गीत.
भँभीरी—स्त्री. [अनु.] लाल रंगाचा पावसाळी किडा.
भंभेरि—स्त्री. [सं.] भय; भीति.
भँवना—क्रि अ. [सं.] फिरणें.
भँवर—पु. [सं.] १ भुंगा. २ पाण्याचा भंवरा. ३ खळगा.
भँवरजाल—पु. [सं.] संसारपाश.
भँवरी—स्त्री. [सं.] १ पाण्याचा भोंवरा. २ केसांतील भँवरा.
भँवरी—स्त्री. [सं.] फेरी; खेप (फेरीवाल्याची).
भँवाना—क्रि. स. [सं.] १ फिरविणें; चकरा देणें. २ बुचकळ्यांत पाडणें. [फेकलें जाणें.
भँसना—क्रि. अ. [सं.] पाण्यांत
भइया—पु. [सं.] भाऊ.
भउजाअी—स्त्री. [सं.] भावजय.
भकुआना—क्रि. अ. [सं.] घाबरें होणें. क्रि.स. १ घाबरविणें. २ बनविणें; थट्टा करणें.
भकोसना—क्रि. स. [सं.] वकावक खाणें; बोकणा भरणें.
भक्षना, भखना*—क्रि. स. [सं.] खाणें. भख–पु. आहार; भोजन.
भगत—वि. [सं.] १ भक्त; अुपासक. २ शाकाहारी. ३ साधु. ४ भूतबाधा अुतरविणारा मांत्रिक.
भगतबछल*—वि. [सं.] भक्तवत्सल.
भगति–ती*—स्त्री. [सं.] भक्ति.
भगदर—स्त्री. [सं.] पळापळ.
भगना—क्रि. अ. [सं.] पळून जाणें.
भगल—पु. [दे.] १ ढोंग; कपट. २ जादू. भगली–पु. १ ढोंगी. २ जादुगार.
भगाना—क्रि. स. [सं.] १ दूर करणें. २ पळविणें.
भगोड़ा–गौहाँ—वि.[सं.] १पळालेला. २ पळपुट्या; भित्रा.
भगौहाँ—वि. [सं.] भगवा.
भचकना—क्रि. अ. [सं.] स्तंभित होणें; आश्चर्यचकित होणें. [चालणें.
भचकना–क्रि. अ. [अनु.] फेंगडें
भच्छना*—क्रि. स. [सं.] भक्षण करणें; खाणें. भच्छ–पु. भक्ष्य; खाद्य.
भजना—क्रि. स. [सं.] १ भजणें; भक्ति करणें. २ आश्रय घेणें. ३ अीश्वरनामाचा जप करणें.
भजना—क्रि. अ. [सं.] १ पोहोंचणें. २ पळून जाणें.
भटकटाअी, भटकटैया—स्त्री. [सं.] वनस्पतिविशेष.
भटकना—क्रि. अ. [सं.] १ भटकणें; हिंडणें. २ बुचकळ्यांत पडणें. ३ रस्ता चुकल्यामुळें अिकडे तिकडे भटकणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भटकाना—क्रि. स.[सं.]१ चुकीचा मार्ग दाखविणें. २ वुचकळ्यांत पाडणें.

भटकैया*—पु. [सं.] भटक्या.

भटकौहाँ*—वि. पु. [सं.] भटकविणारा.

भटभेरा—पु. [सं.] १ द्वंद्व; सामना. २ धक्का; ठोकर. ३ टक्कर. ४ अनपेक्षित भेट.

भटियारपन—पु. [सं.] धर्मशाळेच्या व्यवस्थेचें काम.

भटियारा—पु. [सं.]१ धर्मशाळेचा व्यवस्थापक. २ खानावळवाला.

भटू—स्त्री. [सं.] १ सखी; मैत्रीण. २स्त्रियांकरितां आदरसूचक संबोधन.

भट्ठा—पु. [सं.] १ मोठी भट्टी. २ विटांची किंवा कौलांची भट्टी.

भट्टी–स्त्री. १ मोठी चूल; भट्टी. २ दारू तयार करण्याची जागा.

भडंबा—पु. [सं.] अवडंबर; ढोंग.

भड़क—स्त्री. [अनु.] १ दिखाऊपणा. २ बहकणें; तावा सुटणें.

भड़कदार—वि. [अनु. + फा.] १ भडकदार; २ रुबाबदार; चमकदार.

भड़कना, भरकना—क्रि. अ. [अनु.] १ पेटणें; भडकणें. २ बुजणें (पशु). ३ रागावणें.

भड़काना—क्रि. स. [अनु.] १ प्रज्वलित करणें; पेटविणें. २ फूस देणें. ३ बुजगावणें; भयभीत करणें (जनावराकरितां).

भड़कीला—वि. [अनु.] भडकदार.

भड़भड़ाना—क्रि. अ. [अनु.] १ भडभड शब्द करणें. २ भडभडून येणें.

भड़भड़िया—वि. [सं.] वडबड्या.

भड़भूँजा—पु. [सं.] भुजारी; भडभुंज्या.

भड़िहाई*—क्रि. वि. [सं.] १ लपून; छपून. २ चोरटेपणानें.

भड़ुआ—पु. [सं.] वेश्येचा दलाल.

भणना, भनकना, भनना*—क्रि. अ. [सं.] बोलणें; सांगणें.

भतीजा—पु. [सं.] पुतण्या.

भदई—स्त्री. [सं.] भाद्रपद महिन्यांत होणारें पीक.

भद्दा—वि. पु. [अनु.] कुरूप; भद्दड. भद्दापन–पु. कुरूपता.

भद्रता—स्त्री. [सं.] शिष्टता; सभ्यता; माणुसकी.

भद्री*—वि. [सं.] भाग्यवान्.

भनक—स्त्री. [सं.] १ अफवा. २ खोल आवाज.

भन्नाना*—क्रि. अ. [अनु.] १ फणा काढून अंगावर येणें. २ रागावणें; वसकन अंगावर येणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भनभनाना—क्रि. अ. [अनु.] १ भणभण करणें. २ गुणगुणणें. **भनभनाहट**–स्त्री. भणभण.

भवका—पु. [सं.] अर्क काढतांना अुपयोगांत आणलें जाणारें मडकें.

भभकना—क्रि. अ. [अनु.] १ भडकणें; पेटणें. २ अुष्णतेमुळें फुटणें; तडकणें. ३ अुकळी फुटणें.

भभकी—स्त्री. [अनु.] पोकळ दम; दटावणी. [गर्दी; खेचाखेची.

भभ्भड-म्भड—स्त्री. [सं.] दाटी;

भभरना*—क्रि. अ. [सं.] १ भयभीत होणें. २ घाबरणें. ३ बुचकळ्यांत पडणें.

भभूका—पु. [सं.] ज्वाला.

भया*—वि. [सं.] झालें.

भयाग, भयावन*—वि. [सं.] भयानक; भीतिप्रद.

भरंत*—स्त्री. [सं.] संदेह; संशय.

भर—पु. [सं.] भार; बोजा; वजन.

भर*—क्रि. वि. [सं.] कडून; द्वारां.

भर—वि. [सं.] अेकंदर; संपूर्ण.

भरता—पु. [दे.] भरीत; रायतें.

भरतार—पु. [सं.] पति; नवरा.

भरती—स्त्री. [सं.] १ भर. २ प्रवेश; भरती. (मु.) **भरती का**–साधारण; मामुली.

भरना—क्रि. स. [सं.] १ भरणें; घालणें. २ पूर्ण करणें. ३ कर्ज फेडणें; चुकतें करणें. ४ अुपरोध, निंदा करणें. ५ भरून जाणें; शरीराला लावणें; लेपणें. ६ निभावणें. क्रि. अ. शरीर धष्टपुष्ट होणें.

भरना—पु. [सं.] लांच.

भरनि*—स्त्री. [सं.] पोशाख; पेहराव. [लढाअी.

भरभेंटा*—पु. [सं.] सामना;

भरम*—पु. [सं.] १ भ्रम;घोटाळा. २ रहस्य. (मु.) **भरम गँवाना**–रहस्य प्रगट करणें.

भरमना*—क्रि. अ. [सं.] १ भ्रमण करणें; फिरणें. २ दारोदार हिंडणें; भटकणें. ३ संशयांत पडणें. स्त्री. १ चूक; भूल. २ बुचकळा.

भरमाना—क्रि. स. [सं.] १ भुलविणें; फूस लावणें. २ दारोदार हिंडविणें; भटकविणें. ३ धोक्यांत पाडणें. [अधिकता.

भरमार—स्त्री. [सं.] भडीमार;

भररान—क्रि.अ. [अनु.] कोसळणें.

भरवाना—क्रि. स. [सं.] भरविणें.

भरसक—क्रि. वि. [सं.] यथाशक्ति; अैपतीप्रमाणें.

भराअी—स्त्री. [सं.] भरण्याची क्रिया किंवा मजुरी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भरी—स्त्री. [सं.] भार (दहा मासे किंवा अेक रुपया भाराचें वजन).

भरोसा—पु. [सं.] १ भरंवसा; विश्वास. २ आशा; अुमेद. ३ साहाय्य; अवलंब.

भर्त्सन-ना—स्त्री. [सं.] १ निंदा; निर्भर्त्सना. २ दटावणी.

भर्म*—पु. [सं.] भ्रम.

भर्मन*—पु. [सं.] भ्रमण.

भलमनसत, भलमनसी—स्त्री. [सं.] सज्जनता; माणुसकी.

भला—वि. [सं.] १ चांगला; भला. २ अुत्तम; पहिल्या प्रतीचा. पु. कल्याण; कुशल. अव्य. बरें; अस्तु.

भलाअी—स्त्री. [सं.] चांगुलपणा.

भले—क्रि. वि. [सं.] चांगल्या तऱ्हेनें. अव्य. वाहवा; भले शाबास.

भवंग*—पु. [सं.] साप.

भव—पु. [सं.] १ अुत्पत्ति; जन्म. २ मेघ; ढग. ३ कुशल. ४ जगत्. संसार. वि. शुभ.

भव*—पु. [सं.] भय; भीति.

भवदीय—सर्व. [सं.] आपला.

भवनी—स्त्री. [सं.] भार्या; स्त्री.

भविष*—पु. [सं.] भविष्य.

भवीला*—वि. [सं.] १ भावपूर्ण. २ वांकडा; तिरपा.

भष*—पु. [सं.] भोजन; आहार.

भषना*—क्रि. स. [सं.] खाणें; जेवणें.

भहराना—क्रि. अ. [अनु.] १ तुटून पडणें. २ कोसळणें.

भाँजना—क्रि. स. [सं.] १ घडी घालणें. २ जोडी फिरविणें (व्यायामाचा प्रकार). ३ मोडणें. **भाँज**—स्त्री. नाण्याची मोड करण्याबद्दल दिला जाणारा वट्टा. [व्यत्यय आणणें.

भाँजी—स्त्री. [सं.] कामांत

भाँड़—पु. [सं.] भाट.

भाँड़ना*—क्रि. अ. [सं.] दारोदार हिंडणें; भटकणें. क्रि. स. १ अेखाद्याची बदनामी करणें. २ नाश करणें.

भाँड़ा—पु. [सं.] भांडें. (मु.) भाँड़े सें जी देना—अेखाद्यावर प्रेम जडणें. भाँड़े भरना—पश्चात्ताप करणें. [तऱ्हा. २ पद्धत; रीत.

भाँत-ति—स्त्री. [सं.] १ प्रकार;

भाँपना—क्रि. स. [?] १ ताडणें; ओळखणें. २ पाहणें. [विवाह.

भाँरी, भाँवरी—स्त्री. [सं.] सप्तपदी

भा—स्त्री. [सं.] १ कांति; तेज. २ शोभा. ३ किरण. ४ बीज.

भाअि*—पु. [सं.] १ प्रेम; स्नेह. २ स्वभाव. ३ विचार. **भाअिप***—१ स्नेहसंबंध. २ आप्तसंबंध.

भाअी—पु. [सं.] भाऊ.

भाअीचारा—पु. [सं.] स्नेहसंबंध.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भाअीदूज—स्त्री. [सं.] भाअूबीज.

भाअीबिरादरी—स्त्री. [सं.] जातभाअी.

भाअु*—पु. [सं.] १ चित्तवृत्ति. २ भावना. ३ प्रेम; स्नेह.

भाअू*—पु. [सं.] १ प्रेम; स्नेह. २ भावना. ३ स्वभाव. ४ स्थिति; अवस्था. ५ महत्त्व. ६ रूप. ७ सत्ता. ८ वृत्ति. [प्रमाणें.

भाअें*—क्रि. वि. [सं.] समजुती-

भाकसी—स्त्री. [सं.] भट्टी.

भाखना*—क्रि. स. [सं.] भाषण करणें; बोलणें. **भाख**–पु. भाषण; बोलणें.

भागड़—स्त्री. [सं.] धांवपळ.

भागना—क्रि. अ. [सं.] पळणें. (मु.) **सिरपर पैर रखकर भागना**–जीव घेअून पळणें.

भागनेय*—पु. [सं.] भाचा.

भागी—पु. [सं.] हिस्सेदार.

भाटा—पु. [सं.] १ अुतार; पाण्याचा ओसर. २ समुद्राची ओहोटी.

भाट्यौ*—पु. [सं.] यशोगान; भाटाचें काम.

भाड़—पु. [सं.] भडभुंज्याची भट्टी. (मु.) **भाड़ झोंकना**–तुच्छ काम करणें. **भाड़ में झोंकना अथवा डालना**–नाश करणें.

भाड़ा—पु. [सं.] भाडें. (मु.) **भाडे का टट्टू**–१ क्षणिक. २ निकामी.

भादों—पु. [सं.] भाद्रपद महिना.

भान—पु. [सं.] १ प्रकाश. २ दीप्ति; चमक. ३ आभास; प्रतीति.

भानजा—पु. [सं.] भाचा.

भानना*—क्रि.स. [सं.] १ तोडणें; भंग करणें. २ नष्ट करणें.

भानमती, भानुमती—स्त्री. [सं.] जादुगारीण.

भाना—क्रि. अ. [सं.] १ वरें वाटणें; आवडणें. २ शोभणें. ३ माहीत होणें. क्रि.स. चमकाविणें.

भानुजा, भानुसुता—स्त्री. [सं.] यमुना नदी.

भाप—स्त्री. [सं.] वाफ.

भाभी—स्त्री. [सं.] वहिनी; भावजय.

भाय*—पु. [सं.] भाअू.

भाय*—पु. [सं.] १ भावना. २ परिणाम. ३ प्रकार.

भाया—वि. [सं.] प्रिय; आवडता.

भार—पु. [सं.] १ बोजा. २ रक्षण; सांभाळ. ३ जवाबदारी. (मु.) **भार अुठाना**–जवाबदारी आपल्या शिरावर घेणें. **भार अुतरना**–कर्तव्याच्या ऋणांतून मुक्त होणें.

भालावरदार—पु. [सं. + फा.] भाला चालविणारा; भालाअीत.

भालू—पु. [सं.] अस्वल.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भावअि*—अव्य. [सं.] वाटल्यास; अिच्छा असल्यास.

भावक—वि. [सं.] भावपूर्ण. क्रि. वि. किंचित्; थोडेसें.

भावक—पु. [सं.] १ भाविक. २ भक्त; प्रेमी.

भावज—स्त्री. [सं.] भावजय.

भावताव—पु. [सं.] भाव; दराची घासाघीस. [आवडता.

भावन*—वि. [सं.] प्रिय;

भावी—स्त्री. [सं.] १ भविष्यकाळ. २ भाग्य.

भाषना*—क्रि. अ. [सं.] भाषण करणें; बोलणें. **भाषी**—पु. बोलणारा.

भाषना*—क्रि. अ. [सं.] भोजन करणें; खाणें.

भासना—क्रि. अ. [सं.] १ प्रकाशमान होणें. २ माहित होणें; समजणें. ३ नजरेस येणें. ४ स्फुरणें. **भास**—पु. १ दीप्ति; प्रकाश. २ किरण; अिच्छा. [भिजविणें.

भिंगाना, भिंजाना—क्रि.स. [सं.]

भिंडी—स्त्री. [सं.] भेंडी.

भिखमंगा—पु. [सं.] भिकारी.

भिखारी—पु. [सं.] भिकारी. **भिखारिणी**—स्त्री. भिकारीण.

भिगाना, भिगोना—क्रि. स. [सं.] भिजविणें. [कडून भिजवून घेणें.

भिजवना*—क्रि.स.[सं.]अेखाद्याकडून भिजवाना—क्रि. स. [सं.] पाठविणें; रवानगी करणें.

भिजाना, भिजोना—क्रि. स. [सं.] भिजविणें.

भिज्ञ—वि. [सं.] तज्ज्ञ.

भिड़—स्त्री. [सं.] गांधीलमाशी.

भिड़ना—क्रि. अ. [अनु.] १ टक्कर होणें. २ लढणें; झगडणें. ३ चिकटणें.

भितल्ला—पु. [सं.] अस्तर. वि. आंतला; आंतील.

भित्ति—स्त्री. [सं.] १ भिंत. २ भीति; भय.

भिद—पु. [सं.] भेद; अंतर; फरक.

भिदना—क्रि. अ. [सं.] १ टोंचणें; बोचणें. २ घायाळ होणें. ३ शिरणें; घुसणें. [सकाळ.

भिनसार—पु. [सं.] प्रभात;

भिन्न—वि. [सं.] १ अन्य; दुसरा. २ अलग; पृथक्. पु. अपूर्णांक.

भिलावाँ—पु. [सं.] भिलावा; बिब्बा.

भिश्त*—स्त्री. [फा.] स्वर्ग.

भिश्ती—पु. [?] पखाली.

भींगना, भीगना—क्रि. अ. [सं.] ओलें होणें; भिजणें.

भींजना*—क्रि.अ. [सं.] १ भिजणें. २ आनंदित होणें. ३ स्नेह जोडणें. ४ स्नान करणें. ५ सामावणें.

भी—स्त्री. [सं.] भय; भीति. अव्य. १ अवश्य; जरूर. २ अधिक; जादा. ३ पर्यंत.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भीख, भीष*—स्त्री. [सं.] भीक.

भीखन*—वि. [सं.] भीषण; भयानक.

भींटा—पु. [दे.] १ अुंचवटा. २ पानमळ्याकरितां अुंच केलेली जमीन.

भीड़—स्त्री. [अनु.] गर्दी; दाटी. भीड़ छँटना–गर्दी कमी होणें. भीड़ लगना–गर्दी जमणें.

भीड़ना*—क्रि.स. [सं.] १ लावणें. २ चोळणें.

भीत—स्त्री. [सं.] भिंत. (मु.) भीत में दौड़ना–आकाशाला गवसणी घालणें.

भीतर—क्रि. वि. [सं.] आंत. पु. १ अंतःकरण. २ अंतःपुर. [२ गुप्त.

भीतरी—वि. [सं.] १ आंतील.

भीति—स्त्री. [सं.] १ भय; भीति. २ थरकांप.

भीति—स्त्री. [सं.] भिंत.

भीती*—स्त्री. [सं.] भिंत.

भीती—स्त्री. [सं.] भय; भीति.

भीर*—स्त्री. [अनु.] १ गर्दी; २ दुःख; कष्ट. ३ संकट; आपत्ति. वि. १ भयभीत; भ्यालेला. २ भित्रा; भ्याड. [समीप.

भीरे*—क्रि. वि. [अनु.] जवळ;

भीषज*—पु. [सं.] वैद्य.

भुँअि*—स्त्री. [सं.] भुअी; जमीन.

भुँअिहरा—पु. [सं.] तळघर.

भुअंग*—पु. [सं.] भुजंग; सर्प.

भुअन-वन—पु. [सं.] भवन; मोठें घर.

भुआर-ल*—पु. [सं.] राजा.

भुअिडोल—पु. [सं.] भूकंप.

भुक्खड—पु. [सं.] १ भुकेलेला; बुभुक्षित. २ अधाशी. ३ दरिद्री; गरीब.

भुक्ति, भुगत*—स्त्री. [सं.] १ भोजन. २ लौकिक सुख. ३ अधिकार.

भुखमरा—वि. [सं.] १ भुकेकंगाल; अुपासमार झालेला. २ अधाशी. [सहन करणें.

भुगतना—क्रि. स. [सं.] भोगणें;

भुगतना—क्रि. अ. [सं.] १ पूर्ण होणें.

भुगतान—पु. [सं.] १ परतफेड. २ भरपाअी. ३ निकाल; निवाडा.

भुगताना—क्रि. स. [सं.] १ भोगावयास लावणें. २ व्यतीत करणें; घालविणें. ३ परतफेड करणें.

भुच्च, भुच्चड़—वि. [सं.] मूर्ख; बेअकली. [अुत्संग.

भुजबाथ*—पु. [सं.] कूस;

भुजाली—स्त्री. [सं.] बरची; कट्यार.

भुजिया—पु. [सं.] कोरडी भाजी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भुट्टा—पु. [सं.] कणीस.

भुनगा—पु. [अनु.] १ भुंगा. २ पतंग (किडा).

भुनना—क्रि. अ. [सं.] भाजणें.

भुनभुनाना—क्रि. अ. [अनु.] १ पुटपुटणें. २ कुढणें.

भुनाना—क्रि.स. [सं.] मोड करणें.

भुनाना—क्रि. स. [सं.] भाजविणें.

भुवि*—स्त्री. [सं.] भूमि; जमीन.

भुरकना—क्रि. अ. [सं.] १ सुकून भुरकस होणें. २ विसरणें.

भुरकाना—क्रि. स. [सं.] १ भुरभुरणें. २ विखुरणें; टाकणें. ३ भुलविणें; फूस लावणें.

भुरकुस—पु. [सं.] भुसकट. (मु.) भुरकुस निकलना—१ कंबरडें मोडणें. २ चुरचुर होणें.

भुरता—पु. [सं.] १ कोचा पडलेली वस्तु. २ भरीत; रायतें.

भुरभुरा—वि. [अनु.] फुसका; भुसभुशीत. [विणें; फसविणें.

भुरवना*—क्रि. स. [सं.] भुल-

भुराअी*—स्त्री. [सं.] भोळेपणा.

भुराना*—क्रि. स. [सं.] १ विसरणें. २ भुलविणें; फसविणें.

भुलक्कड़—वि. [सं.] विसराळू.

भुलसना—क्रि. अ. [सं.] करपणें; पोळणें.

भुलाना—क्रि. स. [सं.] भुलविणें. क्रि. अ. भुलणें; विसरणें. **भुलावा**—पु. १ दगा; धोका. २ थाप.

भुवपाल, भुवाल*—पु. [सं.] भूपाल; राजा.

भुस—पु. [सं.] भुस्सा.

भुसी*—स्त्री. [सं.] भुसकट; तूस.

भूँकना—क्रि. अ. [अनु.] १ भुंकणें. २ वडवड करणें.

भूँजा—पु. [सं.] १ भडभुंज्या. २ लाह्या; फुटाणे अि.

भूअी—स्त्री. [दे.] कापसासारखा मअू लहान तुकडा.

भूख—स्त्री. [सं.] १ भूक; क्षुधा. २ आवश्यकता; जरुरी. ३ अिच्छा; लालसा. [शृंगारणें.

भूखना*—क्रि. स. [सं.] सजविणें;

भूखा—वि. पु. [सं.] १ भुकेलेला. २ गरजू. ३ गरीब; दरिद्री.

भूचाल—पु. [सं.] भूकंप.

भूडोल—पु. [सं.] भूकंप.

भूतपूर्व—वि. [सं.] माजी; यापूर्वीचा.

भूति—स्त्री. [सं.] १ वैभव. २ राख. ३ अुत्पत्ति. ४ वृद्धि; अधिकता.

भूधर—पु. [सं.] १ पर्वत; डोंगर. २ शेषनाग. ३ विष्णु. ४ राजा.

भूनना—क्रि. स. [सं.] १ भाजणें. २ तळणें. ३ सतावणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भूभल—स्त्री. [सं.] गरम रेती.

भूभुरि*—स्त्री. [सं.] तापलेली रेती. [२ ग्रामदेवता.

भूमिया—पु. [सं.] १ ज़मीनदार.

भूर—पु. [सं.] रेती; वाळू.

भूर-रि—वि. [सं.] पुष्कळ; अधिक.

भूरा—पु. [सं.] १ भुरा, करडा रंग. २ साखर. वि. मळकट रंगाचा; खाकी.

भूल—स्त्री. [सं.] १ विस्मरण. २ चूक; कसूर. ३ अपराध. ४ अशुद्धि.

भूलना—क्रि. स. [सं.] १ विसरणें. २ चूक करणें. ३ हरविणें; गमविणें. क्रि. अ. १ विस्मरण होणें. २ चूक होणें. ३ गर्विष्ठ होणें. ४ हरवणें.

भूलभुलैयाँ—स्त्री. [सं.] चक्रव्यूह.

भूवा—पु. [सं.] कपाशी.

भूषना*—क्रि. स. [सं.] भूषविणें; सजविणें. [अलंकार. २ सजावट.

भूषा—स्त्री. [सं.] १ दागिना; भूसन—पु. [सं.] भूषण; दागिना.

भूसा—पु. [सं.] भूस.

भूसी—स्त्री. [सं.] १ भूस; भुसकट. २ तूस; कोंडा.

भेंटना—क्रि. स. [सं.] १ भेटणें. २ आलिंगन देणें. भेंट—स्त्री. १ भेट; मुलाखत. २ भेट; नजराणा.

भेवँना—क्रि. स. [सं.] भिजविणें; ओलें करणें. [रवाना करणें.

भेजना—क्रि. स. [सं.] पाठविणें;

भेजवाना—क्रि. स. [सं.] रवाना करविणें.

भेड़—स्त्री. [सं.] मेंढी. भेंड़ा—पु. मेंढा. (मु.) भेड़िया धसान—अंधानुकरण.

भेड़िया—पु. [सं.] लांडगा.

भेदिया, भेदी—पु. [सं.] १ हेर; गुप्तचर. २ रहस्य जाणणारा. ३ घरभेद्या.

भेरी—स्त्री. [सं.] नगारा; दुंदुभी. भेरीकार—पु. नगारा वाजविणारा.

भेला*—पु. [सं.] १ भेट.

भेली—स्त्री. [?] गुळाचा खडा.

भेव*—पु. [सं.] रहस्य; गौप्य.

भेवना—क्रि. स. [सं.] भिवविणें.

भेषज—पु. [सं.] औषध.

भेषना*—क्रि. स. [सं.] १ सोंग घेणें; वेषांतर करणें. २ कपडे घालणें.

भेस—पु. [सं.] वेष.

भेसना*—क्रि. स. [सं.] पोषाक करणें; कपडे घालणें.

भैंस—स्त्री. [सं.] म्हैस. भैंसा—पु. रेडा.

भै*—पु. [सं.] भय.

भैक्ष—पु. [सं.] भीक.

भैचक-क्क*—वि. [सं.] चकित.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भेजन*—वि. [सं.] भयावह.

भैना—स्त्री. [सं.] बहीण.

भैयंस—पु. [सं.] संपत्तींतील भावाचा हिस्सा.

भैया—पु. [सं.] भाऊ.

भैयादूज—स्त्री. [सं.] भाऊबीज.

भैरव—वि. [सं.] भयंकर.

भोंकना—क्रि. स. [अनु.] भोसकणें; खुपसणें.

भोंड़ा—वि. [दे.] कुरूप. **भोंडापन**–पु. कुरूपता.

भोंदू—वि. [सं.] मूर्ख; बेअक्कल.

भोंपू—पु. [अनु.] तुतारी; भोंगा.

भोगबंधक—पु. [सं.] भोगवटा.

भोगली—स्त्री. [दे.] नाकांतील चमकी. [अपभोगणें.

भोगवना—क्रि. अ. [सं.]

भोज-जू*—पु. [सं.] १ भोजन. २ मेजवानी; जेवणावळ.

भोटिया-बदाम—पु. [दे.] १ अमसूल. २ भुअिमुगाची शेंग.

भोपा—पु. [अनु.] १ भोंगा (गिरणीचा वगैरे). २ मूर्ख.

भोर—पु. [सं.] पहाट.

भोर—वि. [सं.] स्तिमित; चकित.

भोरा*—वि. [सं.] भोळा. **भोराअी**–स्त्री. भोळेपणा.

भोराना*—क्रि. स. [सं.] फसविणें; धोक्यांत पाडणें. क्रि. अ. फसणें; धोक्यांत पडणें.

भोला—वि. [सं.] १ भोळा; सरळ. २ मूर्ख. **भोलाभाला**–वि. भोळा; सरळ.

भौं—स्त्री. [सं.] भुवअी.

भौंकना—क्रि. अ. [अनु.] १ भुंकणें. २ वडवडणें.

भौंर—पु. [सं.] १ पाण्याचा भोंवरा. २ भुंगा. ३ काळा घोडा.

भौंरा—पु. [सं.] १ भोंवरा. २ मधमाशी. ३ खेळण्याचा भोंवरा. ४ धनगरानें बाळगलेला कुत्रा.

भौंरी—स्त्री. [सं.] १ गाकर; बाटी. २ पाण्यांतील किंवा केसांतील भौंरा.

भौंरा—पु. [सं.] १ तळघर. २ पेव; कोठार.

भौंह—स्त्री. [सं.] भुवअी. **भौंह चढ़ाना अथवा तानना**–नाराज होणें; रागावणें. **भौंह जोहना**–खुशामत करणें.

भौ—पु. [सं.] भय; भीति.

भौ—पु. [सं.] जग; दुनिया.

भौचक—वि. [सं.] आश्चर्यचकित; स्तंभित. [भावजय.

भौज, भौजाअी—स्त्री. [सं.]

भौन*—पु. [सं.] घर.

भौना*—क्रि. अ. [सं.] चकरा मारणें; फिरणें. [२ लहान नाव.

भौलिया—स्त्री. [सं.] १ छपरी नाव.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

भौसा—पु. [दे.] १ दाटी; गर्दी. २ गडबड. [२ भटकणें.
भ्रमना—क्रि. अ. [सं.] १ फसणें.
भ्राजना*—क्रि. अ. [सं.] शोभणें. भ्राजमान—वि. शोभायमान.
भ्रामर—पु. [सं.] मध.
भ्रू—स्त्री. [सं.] भुवअी. [होणें.
भ्रहरना*—क्रि. अ. [सं.] भयभीत

म

मँगन—पु. [सं.] भिकारी.
मँगनी—स्त्री. [सं.] १ मागणी. २ मागणी (लग्नाची). ३ अुसनी वस्तु. [मागविणें.
मँगवाना, मँगाना—क्रि. स. [सं.]
मँगेतर—वि. [सं.] मागणी घातलेला किंवा घातलेली.
मँजना—क्रि. अ. [सं.] १ घासलें जाणें; स्वच्छ होणें. २ अभ्यास होणें; तयारी होणें. [घेणें.
मँजाना—क्रि. स. [सं.] घासवून
मंज़िल—स्त्री. [अ.] १ मुक्कामाची जागा. २ अिमारतीचा मजला. ३ टप्पा; मजल. [अधिकार.
मंज़िलत—स्त्री. [अ.] हुद्दा; पद;
मंजीर—पु. [सं.] नूपुर; घागऱ्या.
मंझा*—वि. [सं.] मधला; मधोमध असलेला.
मँझार—क्रि. वि. [सं.] मध्यभागीं.
मँझियाना—क्रि. स. (?) ओलांडणें; पलीकडे जाणें.
मँझियार—वि. [सं.] मधला.
मंडना—क्रि. स. [सं.] १ सजविणें. २ समर्थन करणें.
मंडरना—क्रि. अ. [सं.] घेरून येणें; भरून येणें.
मँड़राना, मँड़लाना—क्रि. अ. [सं.] १ सभोंवतीं अुडणें. २ सभोंवती फिरणें.
मँड़वा—पु. [सं.] मांडव; मंडप.
मंडार—पु. [सं.] करंडा; पेटारा.
मंडी—स्त्री. [सं.] बाजार.
मंत—पु. [सं.] १ सल्ला. २ मंत्र.
मंतव्य—पु. [सं.] १ मत; विचार. २ हेतु; मनीषा. [२ मसलत.
मंत्रणा—स्त्री. [सं.] १ सल्ला.
मंशा, मंसा—स्त्री. [अ.] १ अिच्छा; मनीषा. २ आशय; हेतु.
मंसब—पु. [अ.] १ दर्जा; पदवी; हुद्दा. २ कर्तव्य. ३ अधिकार.
मंसूख—वि. [अ.] रद्द केलेला; काढून टाकलेला.
मअलूल—वि. [अ.] तर्कानें किंवा युक्तिवादानें सिद्ध केलेला. पु. निष्कर्ष.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मआज़-अल्लाह—[अ.] परमेश्वर रक्षण करो. [२ अुद्देश्य; हेतु.

मआनी, मानी—पु. [अ.] १ अर्थ.

मआश—स्त्री. [अ.] १ अुपर्जा-विकेचें साधन. २ जमीनदारी.

मकड़ा—पु. [सं.] मोठा कोळी (किडा). मकड़ी-स्त्री. १ कोळी. २ कातीण.

मकतब—पु. [अ.] १ लहान मुलांची शाळा. २ शाळा; विद्यालय.

मक़तल—पु. [अ.] १ वधस्थान; फांशीची जागा. २ प्रियकरणीचें विहार-स्थल.

मकतूब—वि. [अ.] लिखित. पु. १ लिखाण. २ पत्र.

मक़दूर—पु. [अ.] २ सामर्थ्य; शक्ति. २ तावा; अधिकार. ३ समावेश.

मक़नातीस—पु. [अ.] लोहचुंबक.

मक़फ़ूल—वि. [अ.] गहाण ठेवलेला. [थडगें.

मक़बरा—पु. [अ.] समाधिस्थान;

मक़बूल—वि. [अ.] १ कबुली दिलेला. २ पसंतीस योग्य; छान. ३ निवड केलेला. [देणेदार.

मक़रुज़—वि. [अ.] ऋणकरी;

मक़सद—पु. [अ.] १ अुद्देश; ध्येय. २ आकांक्षा; कामना.

मक़सूद—वि. [अ.] अुद्दिष्ट; अभिप्रेत; गर्भित.

मकान—पु. [अ.] १ घर. २ स्थान.

मक़ाम—पु. [अ.] १ स्थान; जागा. २ मुक्कामाची जागा.

मक़ामी—वि. [अ.] १ स्थिर. २ स्थानिक.

मकु*—अव्य. [सं.] १ वाटेल तें. २ अुलटपक्षीं. ३ कदाचित्. ४ जरी; यद्यपि. ५ अितकेंच नव्हे तर.

मकुना—पु. [सं.] बिनदाताचा हत्ती (नर).

मकोड़ा—पु. [सं.] किडा.

मकोय—स्त्री. [सं.] बोराअेवढें अेक आंबट रसाळ फळ.

मकोरना—क्रि. स. [सं.] मुरगळणें; पिरगळणें.

मक्कार—वि. [अ.] १ कपटी. २ धूर्त; लबाड.

मक्खन—पु. [सं.] लोणीं. **कलेजे पर मक्खन मला जाना**—शत्रूची हानि पाहून आनंद मानणें.

मक्खी—स्त्री. [सं.] १ माशी. २ मधमाशी. **मक्खीचूस**—वि. कंजूष; चिक्कू.

मख—पु. [सं.] यज्ञ.

मख़ज़न—पु. [अ.] १ कोष; खजिना. २ शब्दकोश.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मखतूल—पु. [सं.] काळें रेशीम. मखतूली–वि. काळ्या रेशमापासून बनलेला.

मखनिया—पु. [सं.] लोणीविक्या.

मखाना—पु. [सं.] मकाणा.

मखौल—पु. [दे.] थट्टामस्करी.

मग—पु. [सं.] मार्ग; रस्ता.

मग—पु. [सं.] १ मगध देश. २ शाकद्वीपी ब्राह्मण.

मगज़ी—स्त्री. [दे.] किनारीला लावण्याचा गोटा; जर.

मगदल—पु.[सं.] मुगदळाचा लाडू.

मग़फूर—वि. [अ.] कैलासवासी.

मगर—अव्य. [अ.] परंतु; पण.

मगहर—पु. [सं.] मगध देश.

मगु—पु. [सं.] मार्ग.

मगज़, मग्ज़—पु. [अ.] १ मेंदू; मगज. २ गीर. **मगज़ पच्ची**–डोकेंफोड.

मग्ज़ी—स्त्री. [अ.] समास; मार्जिन.

मचक—स्त्री. [अनु.] दाब.

मचकना—क्रि.स. [अनु.]१ दाबणें; चेपणें; चिरडणें. क्रि. अ. दबणें; चेपलें जाणें.

मचना—क्रि. अ. [अनु.] १ माजणें; गडबड होणें. २ फैलणें; पसरणें.

मचलना—क्रि. अ. [अनु.] हट्ट करणें; अडून बसणें.

मचला—वि. [अनु.] १ ऐन बोलण्याच्या वेळीं जाणून बुजून गप्प राहणारा. २ मळमळ करविणारी (वस्तु). [मळणें.

मचलाना—क्रि. अ. [अनु.] मळ-

मचान—स्त्री. [सं.] मचाण.

मचाना—क्रि.स. [अनु.] माजविणें; गडबड करणें.

मचिया—स्त्री.[सं.] लहान बाज.

मच्छरता*—स्त्री. [सं.] मत्सर; असूया.

मछली—स्त्री.[सं.] मासा; मांसळी.

मछुआ–वा—पु. [सं.] १ मासे धरणारा कोळी. २ नावाडी.

मज़दूर—पु. [फा.] मजुर; हमाल. मज़दूरी–स्त्री. मजुरी; मजुरीचे पैसे किंवा काम.

मजना—क्रि. अ. [सं.] १ निमग्न होणें; तल्लीन होणें. २ अनुरक्त होणें.

मजनूँ—वि. [अ.] १ प्रेमवेडा. २ रोडका; सडसडीत अंगाचा; पु. प्रेमवीर.

मज़बूर—वि. [अ.] लाचार;विवश. मज़बूरी–स्त्री. लाचारी; विवशता; नाअिलाज. मज़बूरन्–क्रि. वि.– अनिच्छापूर्वक, निरुपायास्तव.

मजमा—पु. [अ.] १ लोकांची गर्दी; दाटी. २ जमाव; समुदाय.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मज़मून—पु. [अ.] १ मजकूर. २ निबंध. ३ विषय.

मजलिस—स्त्री. [अ.] १ सभा; बैठक. २ समारंभ. ३ नाच-गाण्याची बैठक; मैफल. ४ समिति.

मज़लूम—वि. [अ.] जुलुमानें त्रासलेला; अत्याचार-पीडित.

मज़हब—पु. [अ.] १ धर्म. २धार्मिक संप्रदाय; पंथ. **मज़हबी**—वि. १ धार्मिक. २ सांप्रदायिक.

मज़हबी—पु. [अ.] भंगी.

मज़ा—पु. [फा.] १ मौज; आनंद; गंमत. २ थट्टा. ३ स्वाद; लज्जत. **मज़ा चखाना**–हात दाखविणें.

मज़ाक़—पु. [अ.] थट्टामस्करी.

मज़ाक़न्—क्रि. वि. [अ.] हंसत हंसत; थट्टेनें.

मज़ाक़िया—वि. [अ.] १ विनोदी; थट्टेखोर. २ गमतीचें; थट्टेवाअीक.

मज़ार—पु. [अ.] १ समाधी. २ कबर; थडगें.

मजाल—स्त्री. [अ.] विशाद; प्राज्ञा; सामर्थ्य.

मजीठ—स्त्री. [सं.] अेक वनस्पती. हिच्यापासून लाल रंग निघतो. मंजिष्ट.

मज़ीद—वि. [अ.] १ अधिकता; विपुलता. २ मोठा; श्रेष्ठ. पु. कुराण.

मजीर—स्त्री. [सं.] मंजिरी.

मजीरा—पु. [सं.] टाळ (लहान).

मजूर—पु. [सं.] मोर.

मज्झ*—क्रि. वि. [सं.] मध्यें; मधोमध.

मझधार—स्त्री. [सं.] १ नदीची मध्यधारा. २ कार्याचा मध्य.

मझल-झोला—वि.[सं.]१ मधला. २ मध्यम आकाराचा.

मझोली—स्त्री. [सं.] अेक प्रकारची बैलगाडी.

मटकना—क्रि. अ. [सं.] १ हावभाव करीत चालणें; अंगविक्षेप करणें. २ हावभाव दाखविणें; मुरडणें. **मटक**–स्त्री.१ नखरा; हावभाव. २ नखरेल चाल.

मटका—पु. [सं.] मडकें. **मटकी**–स्त्री. लहान मडकें.

मटकाना—क्रि. स. [सं.] नखरे करणें; हावभाव करणें.

मटकीला—वि. [सं.] नखरेबाज.

मटकौअल-वल—स्त्री. [सं.] नखरा; हावभाव. [खाकी.

मटमैला—वि. [सं.] मळखाअू;

मटर—पु. [सं.] मटार; वाटाणा.

मटरगश्त—पु. [सं. + फा.] फेरफटका.

मटिया-मसान—वि.[सं.] १चुथडा झालेला. २ नष्टप्राय. **मटियामेट**–वि. मातीस मिळालेला.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मटुका—पु. [सं.] मडकें. मटुकी—स्त्री. मडकें.

मट्टी—स्त्री. [सं.] माती.

मट्ठा—पु. [सं.] ताक.

मठी—स्त्री. [सं.] लहान मठ. पु. मठाचा महंत.

मठोर—स्त्री. [सं.] दह्याचें मडकें.

मड्डुआ-वा—पु. [दे.] नाचणी.

मढ़—वि. [सं.] अडेलतट्टू; हट्टी.

मढ़ना—क्रि. स. [सं.] १ मढविणें. २ माथीं मारणें. ३ गळ्यांत घालणें. ४ वाद्याला चामडें बसवणें. मढ़ाई—स्त्री. मढविण्याचें काम किंवा मजुरी.

मढ़वाना—क्रि. स. [सं.] मढवून घेणें.

मढ़ी—स्त्री. [सं.] १ लहानसा मठ. २ झोंपडी. ३ लहान देऊळ. ४ लहान मंडप.

माणि—स्त्री. [सं.] १ रत्न. २ मणि.

माणि—पु. [सं.] जीभ (धनुकर्णांतील चामड्याचा तुकडा).

मत—क्रि. वि. [सं.] नको; नाहीं.

मतना—क्रि. अ. [सं.] मत बनविणें.

मतना—क्रि. अ. [सं.] अुन्मत्त होणें; माजणें.

मतवा—पु. [अ.] मुद्रणालय; [छापखाना.

मतलब—पु. [अ.] १ तात्पर्य; आशय. २ अर्थ. ३ स्वार्थ. ४ विचार; हेतु. ५ संबंध. मतलबी—वि. स्वार्थी; आप्पलपोट्या.

मतली—स्त्री. [अनु.] मळमळ.

मतवाला—वि. पु. [सं.] १ मदोन्मत्त. २ निशेंत चूर; झिंगलेला. ३ वेडा; अुन्माद झालेला.

मताधिकार—पु. [सं.] मत देण्याचा अधिकार.

मतावलंबी—पु. [सं.] विशिष्ट मताचा किंवा संप्रदायाचा. [तुल्य.

मति—अव्य. [सं.] समान; सदृश;

मति—स्त्री. [सं.] १ बुद्धि. २ सल्ला; संमति. मतिमंत—वि. बुद्धिवान्.

मतीरा—पु. [स.] टरबूज.

मतेअी—स्त्री. [सं.] सावत्र आअी.

मत्था—पु. [सं.] कपाळ; माथा.

मथना—क्रि. स. [सं.] १ घुसळणें. २ अेकजीव करणें. ३ कालवणें. ४ अुध्वस्त करणें. ५ शोध लावणें. ६ अेखादी गोष्ट पुनः पुन्हां करणें. मथनी—स्त्री. दह्याचें मडकें.

मथानी—स्त्री. [सं.] रवी. मथानी पड़ना अथवा वहना—खळबळ अुडणें.

मदक—स्त्री. [सं.] अफूच्या सत्त्वापासून बनलेला अेक मादक पदार्थ. मदकची—वि. मदक पिणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मदकल—वि. [सं.] १ अुन्मत्त. २ मस्त; मदोन्मत्त. [केलेला.

मदखला—वि. [अ.] दाखल; जमा

मदगल—वि. [सं.] १ अुन्मत्त. २ मस्त; मदोन्मत्त.

मदद—स्त्री. [अ.] मदत; साहाय्य. मददगार–वि.मदतनीस;साहाय्यक.

मदरसा—पु. [अ.] शाळा.

मदवा*—पु. [सं.] मदिरा; दारू.

मदहोश—वि. [अ.] १ निशेंत चूर असलेला; मस्त. २ हतबुद्ध.

मदौवे*—स्त्री. [सं.] मंदोदरी.

माद्धिम—वि. [सं.] १ मध्यम. २ साधारण. ३ मंद.

मध*—पु. [सं.] मध्य. मधिम–वि. मध्यम.

मधुमक्खी—स्त्री. [सं.] मधमाशी.

मनका—पु. [सं.] मणका. मनका ढलना अथवा ढलकना–मेल्यानंतर मान तुटणें.

मनका—पु. [सं.] मणी.

मनकूला—वि. [अ.] १ स्थावरच्या अुलट; जंगम. जायदाद मनकूला–जंगम अिस्टेट. गैर मनकूला–स्थावर अिस्टेट.

मनगढ़ंत—वि. [सं.] कपोलकल्पित. स्त्री. कपोलकल्पना.

मनचला—वि. [सं.] १ रसिक. २ धाडसी. ३ निर्भय.

मनचहा—वि. [सं.] आवडीचा; पसंतीचा. [ठरलेलें.

मनचीता—वि. [सं.] विचारांतीं

मनभाया—वि. [सं.] आवडीचा; मनोनुकूल.

मनमाना—वि. [सं.] १ मनास येअील तसें. २ मनाजोगता; पसंतीचा. ३ खूप; यथेच्छ.

मनमुटाव—पु. [सं.] आपसांतील तेढ; बेबनाव.

मनमौजी—वि. [सं.] खुशालचेंडू.

मनवाना—क्रि. स. [सं.] समजूत घालणें.

मनशा—स्त्री. [अ.] १ मनीषा; अिच्छा. २ विचार; अिरादा. ३ हेतु.

मनसना—क्रि. स. [सं.] १ अिच्छा करणें. २ संकल्प करणें.

मनसब—पु. [अ.] १ दर्जा; हुद्दा. २ काम. ३ अधिकार. मनसबदार–पु. हुद्देदार; अधिकारी.

मनसूख़—वि. [अ.] १ अप्रामाणिक ठरलेला. २ टाकाअू.

मनसूबा—पु. [अ.] १ युक्ति; कल्पना. २ अिरादा; विचार. मनसूबा बांधना–युक्ति योजणें.

मनहुँ*—अव्य. [सं.] जणुं; जसा.

मनहूस—वि. [अ.] १ अुदास. २ रड्या. ३ अशुभ.

मना—वि. [अ.] १ मनाअी केलेला; वर्ज्य. २ अनुचित.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मनाक-ग*—वि. [सं.] थोडा; अल्प.

मनाना—क्रि. स. [सं.] १ स्वीकार करावयास लावणें. २ खुश करणें. ३ समजूत घालणें. ४ देवाला आळविणें. ५ नवस करणें.

मनार्हा—स्त्री. [अ.] मनाअी; बन्दी.

मनिया—स्त्री. [सं.] १ मणी. २ मण्यांची माळ.

मनियार*—वि. [सं.] १ लखलखीत. २ सुंदर; शोभिवंत.

मनिहार—पु. [सं.] कासार.

मनी*—स्त्री. [सं.] अहंकार; घमेंड.

मनुआँ*—पु. [सं.] मनुष्य.

मनुआँ-वाँ—पु. [सं.] मन.

मनुसाअी*—स्त्री. [सं.] १ पराक्रम; पुरुषार्थ. २ माणुसकी.

मनुहारना*—क्रि. स. [सं.] १ खुशामत करणें. २ विनंति करणें. ३ आदरसत्कार करणें.

मनोनीत—वि. [सं.] १ निवडून आलेला. २ पसंतीचा; मनपसंत.

मनोनीत-सभापति—पु. [सं.] निवडून आलेला अध्यक्ष.

मनोरा—पु. [सं.] भिंतीवर पूजा करण्याकरितां शेणानें काढतात तीं चित्रें (दिवाळीनंतर).

मनौती—स्त्री. [सं.] नवस. (मु.) मन्नत अुतारना किंवा चढ़ाना-नवस फेडणें. मन्नत-स्त्री. नवस. मन्नत मानना-नवस करणें.

मयन*—पु. [सं.] मदन; कामदेव.

मयस्सर—वि. [अ.] १ अुपलब्ध. २ सुलभ.

मया*—स्त्री. [सं.] १ मायाजाळ. २ जग. ३ प्रेमपाश.

मय्या*—स्त्री. [सं.] आअी.

मरकज़—पु. [अ.] १ केंद्र; मध्यस्थान. २ अुर्दू लिपींत कांहीं अक्षरांवर असणारी लहान तिरपी रेघ. [लेला.

मरगजा*—वि. [सं.] चुरगळ-

मरघट—पु. [सं.] स्मशान.

मरज़—पु. [अ.] १ रोग. २ वाअीट संवय.

मरजाद*—स्त्री. [सं.] १ मर्यादा; सीमा. २ मान; प्रतिष्ठा. ३ रीत; नियम.

मरजिया—वि. [सं.] १ काळाच्या दाढेंतून वांचलेला. २ मरणासन्न. ३ प्राण देण्यास तयार झालेला.

मरजिया—पु. [सं.] समुद्रांतून मोतीं काढणारा.

मरज़ी—स्त्री. [अ.] मर्जी; अिच्छा.

मरतबा*—पु.[अ.] १ वेळ; पाळी. २ चक्कर. ३ पदवी.

मरदना—क्रि. स. [सं.] चोळणें; मर्दन करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मरदानगी—स्त्री. [फा.] वीरता; शौर्य; धाडस.

मरदाना—वि. [फा.] १ पौरुषी; मर्दानी. २ वीरोचित.

मरदूद—वि. [अ.] १ तिरस्कृत; तुच्छ. २ नीच; अधम.

मरना—क्रि. अ. [सं.] १ मरणें. २ हालअपेष्टा सोसणें. ३ कोमेजणें. ४ शरमिंधें होणें. ५ निरुपयोगी होणें. ६ हरणें. ७ आवेग थांबणें; थंडावणें. **मरनी**–स्त्री. १ मरण; मृत्यु. २ मृत्युलोक. ३ क्लेश.

मरफ़ा—पु. [फा.] ढोलकें.

मरभुक्खा—वि. [सं.] १ अुपासमार झालेला; बुभुक्षित. २ दरिद्री; कंगाल.

मरमर—पु. [अ.] संगमरवर.

मरम्मत—स्त्री. [अ.] दुरुस्ती.

मरवाना—क्रि. स. [सं.] मारविणें.

मरासिया—पु. [अ.] १ अुर्दूतील शोकगीत. २ मृत्युशोक.

मरहट—पु. [सं.] स्मशान.

मरहबा—अव्य. [अ.] शाबास; वाहवा.

मरहम, मलहम—पु. [अ.] मलम.

मरहला—पु. [अ.] १ मजला. २ टप्पा; मजल.

मरातिब—पु. [अ.] १ घराचा मजला. २ दर्जा; मान; पद. ३ झेंडा.

मरायल*—वि. [सं.] १ मारखाअू. २ निर्बल.

मरिंद*—पु. [सं.] मकरंद.

मरियल—वि. [सं.] अशक्त; दुबळा; मरतुकडा.

मरुथल—पु. [सं.] वाळवंट.

मरीज़—पु. [अ.] रोगी.

मरी—स्त्री. [सं.] पटकी; महामारी.

मरु—वि. [सं.] कठीण; दुष्कर.

मरुभूमि—स्त्री. [सं.] वाळवंट.

मरोड़ना—क्रि. स. [सं.] १ पिरगळणें. २ मोडणें; चुरगळणें. ३ त्रास देणें. **मरोड़**–पु. १ पिरगळा. २ मुरड; पीळ. ३ दुःख. ४ मुरडा (पोटांत होतो तो).

मरोड़ा—पु. [सं.] १ पीळ; मुरड. २ मुरडा (पोटांतील).

मर्ग—पु. [फा.] मृत्यु.

मर्ज़—पु. [अ.] रोग; आजार.

मर्द—पु. [फा.] १ पुरुष. २ धाडसी पुरुष. ३ पति. ४ शूर योद्धा.

मर्दुम—पु. [फा.] मनुष्य. **मर्दुमी**–स्त्री. मर्दुमकी; शौर्य.

मर्दुमशुमारी—स्त्री. [फा.]१ खानेसुमारी. २ जनसंख्या.

मर्मवाक्य—पु. [सं.] १ रहस्य; गौप्य. २ मर्म; मख्खी.

मर्मान्तक—वि. [सं.] मर्मभेदी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मलंग—पु. [फा.] मुसलमान साधु. [२ बादशहाची पट्टराणी.

मलका—स्त्री. [अ.] १ राणी.

मलखम—पु. [सं.] १ मल्लखांब. २ मल्लखांबाचा व्यायाम.

मलना—क्रि. स. [सं.] १ घांसणें; रगडणें. २ चोळणें; मळणें. ३ चुरगळणें. ४ दाबणें.

मलफ़ूज़—पु. [अ.] महात्म्याचें किंवा धर्मगुरूचें वचन.

मलबा—पु. [सं.] १ अिमारत पडल्यावर सांचलेल्या दगड, विटा, चुना अि.चा ढीग. २ केरकचरा.

मलवाना—क्रि. स. [सं.] चोळून घेणें; चोळविणें.

मलाई—स्त्री. [दे.] १ दुधावरील साय; मलअी. २ सत्त्व; सार.

मलान*—वि. [सं.] म्लान;अुदास.

मलामत—स्त्री. [अ.] १ झिडकारणें; धुडकावणी. २ घाण. ३ दूषित अंश.

मलाल—पु. [अ.] १ दुःख; अुद्विग्नता. २ अुदासीनता.

मलाहत—स्त्री. [अ.] १ सांवळेपणा. २ चेहऱ्यावरील आभाकांति.

मलिंद—पु. [सं.] भुंगा.

मलिनाना*—क्रि.अ. [सं.] मळणें.

मलियामेट—पु. [सं.] सत्यानाश; नासधूस.

मलीदा—पु. [फा.] १ मअू लोकरीचें कापड. २ चुरमा.

मलोला—पु. [अ.] १ मनोव्यथा; दुःख. २ आतुरता. ३ प्रबल अिच्छा. मालोला अथवा मालोले आना–१ दुःख होणें. २ पस्तावणें. मलोले खाना–मानसिक कष्ट सहन करणें.

महराना—क्रि. स. [सं.] चुचकारणें.

मल्लाह—पु. [अ.] १ नावाडी. २ कोळी.

मल्लू—पु. [सं.] वानर; माकड.

मवक्किल—पु. [अ.] अशील.

मवाजिब—पु. [अ.] ठराविक वेळीं मिळणारी वस्तु (पगार वगैरे).

मवाद—पु. [अ.] पू; घाण.

मवास—पु. [सं.] १ आश्रयस्थान. २ किल्ला; गड. मवास करना–निवास करणें. मवासी–स्त्री.१ लहान किल्ला. २ किल्लेदार. ३ पुढारी.

मवेशी—पु. [अ.] गुरेंढोरें.

मवेशीख़ाना—पु.[अ.+फा.]गोठा.

मशक—पु. [सं.] १ मच्छर; डांस. २ मस.

मशक, मश्क—स्त्री.[फा.] पखाल.

मशक्कत—स्त्री. [अ.] १ मेहनत; परिश्रम. २ कष्ट.

मशगूल—वि. [अ.] कार्यव्यस्त; मग्न.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मशरूफ़—वि. [अ.] कार्यव्यस्त.
मशविरा—पु. [अ.] सल्ला.
मशहूर—वि. [अ.] प्रसिद्ध;महशूर.
मश्क़—पु. [अ.] अभ्यास.
मष्ट—वि. [सं.] १ संस्कार विसरलेला. २ अुदास. (मु.) मष्ट करना, धारना अथवा मारना–चूप राहणें.
मसक—पु. [सं.] मच्छर.
मसकना—क्रि. अ. [अनु.] टरकणें; फाटणें. क्रि. स. टरकावणें; फाडणें.
मसक़ला—पु.[अ.] १ धार लावण्याचें चाक. २ धार लावणें.
मसकीन—वि. [अ.] १ गरीब; अनाथ. २ साधू; सज्जन. ३ दरिद्री. ४ भोळा. ५ सुशील.
मसख़रा—पु. [अ.] थट्टेखोर; विनोदी. मसख़रापन–पु. थट्टा; मस्करी. मसख़री–स्त्री. थट्टामस्करी.
मसजिद—स्त्री. [फा.] मशीद.
मसनद—स्त्री. [अ.] १ भोगतक्क्या. २ लोड. ३ बैठकीची गादी.
मसरफ़—पु. [अ.] १ अुपयोग. २ खर्चाची बाब.
मसल—स्त्री. [अ.]म्हण; लोकोक्ति. मसलन्–वि. अुदाहरणार्थ.
मसलना—क्रि. स. [सं.] १ चुरगळणें. २ दाबणें. ३ तिंबणें.
मसलहत—स्त्री. [अ.] गुप्त मसलत. मसलहतन्–क्रि. वि. विशेष अुद्देशानें.
मसला—पु. [अ.] १ म्हण; लोकोक्ति. २ विचारणीय विषय.
मसविदा, मसौदा—पु. [अ.] १ मसुदा; कच्चा खर्डा. २ अुपाय; युक्ति.
मसौदेबाज़—पु. [अ. + फा.] १मसुदा करणारा. २हुशार;चलाख.
मसहरी—स्त्री. [सं.] १ मच्छरदाणी. २ मच्छरदाणीचा पलंग.
मसा—पु. [सं.] मस.
मसान—पु. [सं.] स्मशान.
मसाना—पु. [अ.] मूत्राशय.
मसानी—स्त्री. [सं.] पिशाचिनी; डाकीण.
मसायल—पु. [अ.] प्रश्न; समस्या.
मसिबिंदू—पु. [सं.] काजळाचें गालबोट.
मसीह–हा—पु. [अ.] येशू ख्रिस्त.
मसूड़ा—पु. [सं.] हिरडी (दांताची).
मसूसना, मसोसना—क्रि. अ. [फा.] १ मनोवेग आवरणें. २ कुढणें. ३ मुरगळणें. ४ पिळणें.
मस्ताना—वि. [फा.] १ गुंग; चूर. २ अुन्मत्त; मस्त. ३ निमग्न.
मस्तूल—पु. [पोर्तु.] शीडाचा मधला खांब.
महँगा—वि. [सं.] महाग. महँगी–स्त्री. महागाअी; दुष्काळ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

महक—स्त्री. [सं.] सुवास; सुगंध.

महकना—क्रि. अ. [सं.] सुवास येणें.

महकमा—पु. [अ.] विभाग; [डिपार्टमेंट.

महज़—वि. [अ.] १ केवळ; निव्वळ. २ शुद्ध; निर्भेळ.

महताब—पु. [फा.] चंद्र.

महताब—स्त्री. [फा.] १ चांदणें.

महताबी—स्त्री. [फा.] बागेंतील चबुतरा.

महना*—क्रि. स. [सं.] ताक घुसळणें.

महनु*—पु. [सं.] नाश करणारा.

महफ़िल—स्त्री. [अ.] १ मैफल; गाण्याची बैठक. २ अुत्सव. ३ सभा.

महफ़ूज़—स्त्री. [अ.] राखून ठेवलेला; निगा ठेवलेला.

महबूब—पु. [अ.] प्रियकर.

महमंत*—वि. [सं.] मदोन्मत्त.

महमह—क्रि. वि. [दे.] सुगंधयुक्त.

महमहाना—क्रि. अ. [सं.] सुवास येणें. महमहा–वि. सुगंधित.

महमा*—स्त्री. [सं.] महिमा.

महमेज़—स्त्री. [अ.] जोड्याचा नाल.

महर—पु. [सं.] जमीनदाराकरतां आदरसूचक शब्द (ब्रज भाषा).

महरम—स्त्री. [अ.] चोळी.

महरम—पु. [अ.] १ जिवश्च कंठश्च मित्र. २ जनानखान्यांत जाण्याचा परवानगी असलेला विशिष्ट नातलग. ३ स्नेही. ४ जवळचा नातलग; ज्याचे बरोबर लग्नसंबंध होअूं शकत नाहीं. ५ गौप्य जाणणारा.

महरा—पु. [सं.] १ भोअी. २ सरदार. ३ पुढारी.

महराना—पु. [सं.] भोअी लोकांची राहण्याची जागा.

महराब—स्त्री. [अ.] महिराप.

महरि—स्त्री. [अ.] १ स्त्रियांकरितां आदरसूचक शब्द (ब्रज भाषा). २ मालकीण. ३ अेक पक्षी.

महरूम—वि. [अ.] १ वंचित. २ दुर्दैवी.

महल—पु. [अ.] १ महाल. २ अंतःपुर. ३ मोठा दिवाणखाना. ४ वाडा. [जनानखाना.

महलसरा—स्त्री. [अ.] अन्तःपुर; [सारा.

महल्ला—पु. [अ.] पेठ; गंज; मोहल्ला.

महसूल—पु. [अ.] महसूल;

महसूस—वि. [अ.] १ ज्ञात; अनुभवास आलेला. २ ज्ञातव्य.

महाजन—पु. [सं.] १ श्रीमंत; धनी. २ सावकार. ३ वाणी. ४ साधु. ५ भला माणूस. महाजनी–स्त्री. १ सावकारी. २ सावकारी वह्या लिहिण्याची विशिष्ट लिपी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

महापात्र—पु. [सं.] अंत्यविधि चालविणारा किंवा त्यानिमित्त दान घेणारा ब्राह्मण.

महावत—पु. [अ.] भय; भीति.

महामारी—स्त्री. [सं.] पटकी; रोगाची सांथ.

महाल—पु. [अ.] १ पेठ; गंज. २ भाग; हिस्सा. ३ गांवांचा गट.

महावट—स्त्री. [सं.] पौष-माघांत पडणारा पाऊस; हिवाळ्यांत पडणारा पाऊस.

महावत—पु. [सं.] माहूत.

महावर—पु. [सं.] सवाष्ण स्त्रिया पायांना लावतात तो रंग. **महावरी**—पु. लाल रंगाची गोळी. [महाशय.

महाशय—पु. [सं.] महाराज;

महिषेश—पु. [सं.] महिषासूर.

महियां*—अव्य. [सं.] आंत;मध्यें.

महीन—वि. [सं.] १ बारीक. २ पातळ; तलम. ३ मंद. ४ कोमल.

महीना—पु. [सं.] १ महिना. २ मासिक पगार; वेतन. ३ मासिक धर्म (स्त्रियांचा).

महुँ—अव्य. [सं.] आंत; मध्यें.

महुँअर—पु. [सं.] १ पुंगी. २ जादुगाराचा मंत्र.

महुआ—पु. [सं.] मोहाचें झाड.

महूख—पु. [सं.] १ मोहाचें झाड. २ ज्येष्ठमध.

महूरत*—पु. [सं.] मुहूर्त.

महेर—पु. [सं.] झगडा; भांडण.

महोगनी—पु. [अ.] अेक मजबूत लाकूड.

महोला—पु. [अ.] १ वहाणा. २ दगा.

माँखना—क्रि. अ. [सं.] रागावणें; संतापणें.

माँखी—स्त्री. [सं.] माशी.

माँग—स्त्री. [?] भांग (केंसांतील). (मु.) **माँगपट्टी करना**–वेणी फणी करणें.

माँग—स्त्री. [सं.] मागणी.

माँगन*—पु. [सं.] १ मागणी. २ भिकारी.

माँजना—क्रि. स. [सं.] १ घासणें. २ माँजा (पतंगाच्या दोराला लावायचा).

माँझ*—अव्य. [सं.] आंत; मध्यें. पु. अंतर; फरक.

माँझा—पु. [सं.] १ नदींत पडलेलें वाळवंट; रेताड. २ पगडीचा तुरा किंवा दागिना. ३ लग्नांत वधूवरांना नेसवतात तीं पिवळीं वस्त्रें.

माँझी—पु. [सं.] १ नावाडी. २ खलाशी. ३ मध्यस्थ (भांडण तोडणारा).

माँठ—पु. [सं.] माठ; मडकें.

माँड़—पु. [सं.] १ भाताची पेज; खळ. **माँड़ी**–स्त्री.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माँड़ना—क्रि. स. [सं.] १ मर्दन करणें; चोळणें. २ लिंपणें. ३ रचणें; सजविणें. ४ कणसांतून दाणे काढणें. ५माजविणें; गडबड करणें. ६तिंवणें.

माँड़ा—पु. [सं.] १ लग्नमंडप. २ परोठा. ३ मांडा (पक्वान्न). ४ मोतिबिन्दु.

माँड्यो—पु. [सं.] १ पाहुणे अुतरण्याची जागा. २ लग्नमंडप. ३ देवप्रतिष्ठेची जागा.

माँतना—क्रि. अ. [सं.] अुन्मत्त होणें. माँता–वि. मदोन्मत्त.

माँद—स्त्री. [दे.] गुहा; गुंफा.

माँद—वि. [सं.] १निस्तेज; अुदास. २ तुलनेंत हलका; कमी प्रतीचा. ३ पराजित; पराभूत.

माँदगी—स्त्री. [फा.] रोग; आजार.

माँदा—वि. [फा.] १ थकलेला; भागलेला. २ अुरलासुरला. ३ आजारी. [चूर होणें.

माँपना—क्रि. अ. [सं.] निशेंत

माँह*—अव्य. [सं.] आंत; मध्यें.

मा—स्त्री. [सं.] माता; आअी.

माअिका—पु. [सं.] माहेर.

माअी—स्त्री. [सं.] आअी; माता.

माक़ूल—वि. [अ.] १ अुचित; योग्य. २ लायक. ३ अुत्तम; अुत्कृष्ट. ४ प्रतिपक्षाची गोष्ट कबूल करणारा.

माख—पु. [सं.] १ अप्रसन्नता; नाखुशी. २ घमेंड. ३ पस्तावा. ४ दोष झांकणें.

माखन—पु. [सं.] लोणी. माखन चोर–पु. कृष्ण. [होणें.

माखना—क्रि. अ. [सं.] नाराज

माखी—स्त्री. [सं.] माशी.

माच—पु. [सं.] मांचा; मचाण.

माचना—क्रि. अ. [सं.] १ माजविणें; गडबड करणें. २ चालू करणें.

माचल—वि. [सं.] १ हट्टी. २ स्वच्छंदी. [माची–स्त्री.

माचा—पु. [सं.] लहान खाटलें.

माछर—पु. [सं.] मच्छर.

माजरा—पु. [अ.] १ घटना; गोष्ट. २ स्थिति; खबर.

माज़ी—वि. [अ.] माजी.

माज़ूर—वि. [अ.] १ आक्षेपार्ह. २ कुचकामाचा; निरुपयोगी. ३ असमर्थ.

माट—पु. [सं.] १ रंग तयार करण्याचें मडकें. २ मोठें मडकें.

माटी—स्त्री. [सं.] १ माती. २ शव; प्रेत. ३ शरीर; देह. ४ पृथ्वी. ५ धूळ; रज.

माड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ माजविणें; गडबड करणें. २ चालू करणें; सुरू करणें. क्रि. स. १ भूषणविणें. २ आदर करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माड़ना—क्रि. स. [सं.] १ चुरगाळणें. २ फिरविणें.

माढ़ी—स्त्री. [सं.] मठ; आश्रम.

मातदिल—वि. [अ.] १ शांत. २ समजुतदार.

मातबर—वि. [अ.] विश्वासास पात्र. मातबरी–स्त्री. विश्वासूपणा.

मातम—पु. [अ.] मृत्युशोक (कोणी मेलें असतां); धाय मोकलून रडणें. मातमी–वि. शोकसूचक.

मातमपुरसी—स्त्री. [अ.+फा.] १ दारावर जाणें. २ मृतकाच्या आप्तांबद्दल समवेदना प्रगट करणें.

मातहत—वि. [अ.] अधीन; हाताखालचा.

माथ*—पु. [सं.] डोकें.

माथा—पु. [सं.] १ शिर; डोकें. २ वस्तूचा वरचा भाग. माथे–क्रि. वि. १ शिरावर. २ भरंवशावर. माथापच्ची–डोकेफोड.

मादरज़ाद—वि. [फा.] १ जन्मतः; अुपजत. २ सहोदर; सख्खा. ३ नग्न.

मादा—स्त्री. [फा.] मादी.

माद्दा—पु. [अ.] १ तथ्य. २ योग्यता. ३ पू.

माधुरअी*—स्त्री. [सं.] माधुर्य.

माधैया*—पु. [सं.] माधव.

मानचित्र—पु. [सं.] १ रूपरेषा; आराखडा. २ नकाशा.

मानता—स्त्री. [सं.] नवस.

मानना—क्रि. स. [सं.] १ स्वीकारणें; मंजूर करणें. २ मान देणें; आदर करणें. ३ श्रद्धा किंवा विश्वास ठेवणें. ४ नवस करणें. ५ लक्षांत घेणें; समजावून घेणें. ६ प्रमाणभूत मानणें. ७ पारंगत समजणें.

माननीय—वि. [सं.] पूज्य; वंद्य.

माननीय—वि. [सं.] १ सन्मान्य; श्रेष्ठ. २ आमदार (विधिमंडळ).

मानमंदिर—पु. [सं.] वेधशाळा.

मानमंदिर—पु. [सं.] क्रोधागार.

मानमनौती—स्त्री. [सं.] १ मनधरणी; विनवणी. २ नवस.

मानहुँ—अव्य. [सं.] १ समजा; कल्पना करा. २ जणुं.

मानिंद—वि. [फा.] समान; तुल्य.

मानिक—पु. [सं.] माणिक.

मानिकचंदी—स्त्री. [सं.] लहान सुपारी.

मानिक-रेत—स्त्री. [सं.] दागिना साफ करण्याचा माणकाचा चूर.

मानिनी—वि. स्त्री. [सं.] १ गर्विष्ट. २ नाखुष. ३ रुष्ट.

मानी, माने—स्त्री. [अ.] १ अर्थ. २ अभिप्राय; हेतु.

मानुख*—पु. [सं.] मनुष्य.

मानूस—वि. [अ.] स्नेही.

मानो—अव्य. [सं.] जणुं; जणु काय.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माफ़कत—स्त्री. [अ.] १अनुकूलता. २ मैत्री.

माफ़िक़—वि. [अ.] १ अनुसार; प्रमाणें; अनुकूल. २ योग्य.

माफ़ी—स्त्री. [अ.] १ क्षमा; माफी. २ जमीनमहसूल माफ असलेली जमीन.

माफ़ीदार—पु. [अ.+फा.] जमीनमहसूल माफ असलेला मालक.

मामला—पु. [अ.] १ धंदा; व्यवसाय. २ परस्परव्यवहार. ३ भानगड. ४ भांडण; तंटा. ५ मुकदमा; खटला.

मामा—स्त्री. [फा.] १ आजी. २ स्वयंपाकीण बाजी. ३ म्हातारी बाजी. ४ मोलकरीण. मामागरी–स्वयंपाकांचा धंदा.

मामूर—वि. [अ.] भरलेलें; परिपूर्ण.

मामूल—पु. [अ.] पद्धत; रीत.

मायका—पु. [सं.] माहेर.

मायल—वि. [अ.] १ प्रवृत्त. २ मिश्रित.

मारका—पु. [अ.] १ रणांगण; युद्धक्षेत्र. २ महत्त्वाची घटना.

मारका—पु. [अं.] चिन्ह; खूण.

मारकाट—स्त्री. [सं.] १ मारामारी. २ लढाई; युद्ध.

मारना—क्रि. स. [सं.] १ मारणें; चोपणें. २ वध करणें; हत्या करणें. ३ सतावणें; त्रास देणें. ४ चीत करणें. ५ हत्यार चालविणें. ६ संयम करणें. ७ नाश करणें.

मारपेंच—पु. [सं.] धूर्तपणा.

मारव—पु. [सं.] मालव देश.

मारामार—क्रि. वि. [सं.] घाईनें; लवकर.

मारी—स्त्री. [सं.] पटकी; महामारी.

मारु*—स्त्री. [सं.] मार.

मारे—अव्य. [सं.] मुळें; कारणानें.

मालख़ाना—पु. [फा.] मालधक्का; गुदाम.

मालगोदाम—पु. [अ.+अं.] मालधक्का; मालगुदाम.

मालामाल—वि. [फा.] १ संपन्न. २ भरपूर.

मालिक अराज़ी—पु. [अ.] जमिनीचा मालक; जमीनदार.

मालिकाना—पु. [फा.] मालकी. क्रि. वि. मालकासारखा.

मालियत—स्त्री. [अ.] १ किंमत; मूल्य. २ संपत्ति. ३ मूल्यवान् वस्तु.

मालूम—वि. [अ.] माहितीचा.

मावस—स्त्री. [सं.] अमावास्या.

मावा—पु. [सं.] १ पेज. २ सत्त्व; सीर. ३ खवा. ४ दुधाची साय.

माशा—पु. [सं.] मासा (वजन).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

माशाअल्लाह — ओश्वर रक्षण करो. [२ प्रेयसी.
माशूक़—वि. [अ.] १ प्रेमपात्र.
माह—पु. [फा.] १ महिना. २ चंद्र.
माह—पु. [सं.] माघ महिना.
माहताब—पु. [फा.] १ चंद्र. २ चांदणें. [तज्ज्ञ.
माहर—वि. [अ.] माहितगार;
माहवार—क्रि. वि. [फा.] मासिक. वि. मासिक. माहवारी–वि. मासिक वेतन. [आंत (सप्तमीचा प्रत्यय).
माहिं-हीं—अव्य. [सं.] मध्यें;
माहिला—पु. [सं.] १ नावाडी. २ कोळी.
माही—स्त्री. [फा.] मासोळी.
माहुर—पु. [सं.] विष.
मिक़दार—स्त्री.[अ.+फा.] प्रमाण; मात्रा. [मिचकाविणें.
मिचकाना—क्रि. स. [सं.] डोळे
मिचना—क्रि. अ. [सं.] डोळे बंद होणें.
मिचलाना—क्रि.अ. [?] मळमळणें.
मिचु*—स्त्री. [सं.] मृत्यु.
मिजराब—स्त्री. [अ.] सतार वाजविण्याची तारेची आंगठी.
मिज़ाज—पु. [अ.] १ स्वभाव. २ प्रकृति; तब्येत. ३ घमेंड. ४ गुणधर्म. (मु.) मिज़ाज पाना–स्वभाव ओळखणें.
मिज़ाजदार—वि. [अ.+फा.] घमेंडखोर; गर्विष्ठ; मिजासखोर. मिज़ाज शरीफ–खुशाल आहांत ना?
मिटना—क्रि.अ. [सं.]१ नाश होणें. २ मिटणें.
मिटाना—क्रि. स. [सं.] १ मिटविणें. २ पुसणें. ३ नाश करणें. ४ खराब करणें.
मिटिया—स्त्री. [सं.] मडकें.
मिट्टी—स्त्री. [सं.] १ जमीन; भुई. २ माती. ३ धूळ. ४ राख; भस्म. ५ शरीर. ६ शव; प्रेत. ७ शरीराचा बांधा. [रॉकेल तेल.
मिट्टी का तेल—पु. [सं.] घासलेट;
मिट्ठू—पु. [सं.] पोपट. वि. गोडबोल्या.
मिठबोला—पु.[सं.] १ गोडबोल्या. २ वरपांगी गोड बोलणारा.
मिठलोना—पु. [सं.] आळणी पदार्थ.
मिठास—स्त्री. [सं.] गोडी; माधुरी.
मिताअी*—स्त्री. [सं.] मित्रता.
मिथ्यावादी—पु. [सं.] खोटें बोलणारा.
मिनक़ार—पु. [अ.] १ पक्ष्याची चोंच. २ गिरमिट.
मिनहा—वि. [अ.] मुजरा काढून घेतलेली (रक्कम). [मनधरणी.
मिन्नत—स्त्री. [अ.] विनवणी;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मिमियाना—क्रि. अ. [अनु.] शेळींचें ओरडणें.

मियाँ—पु. [फा.] १ मालक; स्वामी. २ पति. ३ महाशय (मुसलमानांकरितां). ४ मुसलमान.

मियाना—वि. [फा.] मध्यम आकाराचा. पु. मेणा; पालखी.

मियानी—स्त्री. [फा.] विजारीचा मधला भाग. वि. मधला.

मिरगी—स्त्री. [सं.] अपस्मार (रोग).

मिरचा, मिरिच—पु.[सं.]मिरची.

मिरज़ई—स्त्री. [फा.] १ कमरेपर्यंतचा अंगरखा. २ बंडी.

मिरज़ा—पु.-[फा.] १ सरदाराचा मुलगा. २ मोगलांची पदवी.

मिलन—पु. [सं.] १ भेट; मिलाफ. २ मिसळ; मिश्रण. **मिलनसार**—वि. १ मनमिळाऊ. २ सुशील.

मिलना—क्रि. स. [सं.] १ मिसळणें; सम्मीलित होणें. २ पदार्थ अेकजीव होणें. ३ जुळणें. ४ समसमान असणें. ५ भेटणें. ६ सलोखा होणें. ७ आलिंगन देणें.

मिलनी—स्त्री. [सं.] लग्नांत वर व वधूपक्षांतील मंडळी अेकमेकांस भेटतात ती रीत.

मिलवाना—क्रि. स. [सं.] भेटावयास लावणें.

मिलान—पु. [सं.] १ तुलना. २ तपासणी. ३ पडताळून पाहणें.

मिलाना—क्रि. स. [सं.] १ मिसळणें; अेकत्र करणें. २ जोडणें; चिकटविणें; जुळविणें. ३ तुलना करणें. ४ तपासणें. ५ परिचय किंवा भेट करविणें. ६ सलोखा घडविणें. ७ फितविणें. ८ सूर मिळविणें.

मिलाप—पु. [सं.] १ भेट; मुलाखत. २ मिलाफ मैत्री.

मिलावट—स्त्री. [सं.] भेसळ; मिसळ; मिश्रण.

मिल्क—स्त्री. [अ.] १ जमिनीची मालकी; जमीनदारी. २ माफीची जमीन. ३ मालकी.

मिल्कियत—स्त्री. [अ.] १ जमीनमालकीचा हक्क. २ जहागीर; अिस्टेट.

मिल्लत—स्त्री. [सं.] १ मिलाफ; मैत्री; घनिष्ठता. २ मनमिळाअूपणा.

मिल्लत—स्त्री. [अ.] १ धर्म. २ सांप्रदाय.

मिस—पु. [फा.] तांबें.

मिस—पु. [सं.] मिष; बहाणा.

मिसकीन—वि. [अ.] १ गरीब; निर्धन. २ दीन; दुबळा.

मिसरा—पु. [अ.] अुर्दू किंवा फारशी कवितेचा अेक चरण.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मिसरी—स्त्री. [?] १ मिसर देशाचा निवासी; आजिप्शियन. २ मिसर देशची भाषा. ३ खडीसाखर.

मिसाल—स्त्री. [अ.] १ अुपमा. २ अुदाहरण; नमुना. ३ म्हण.

मिसिल—स्त्री. [अ.] खटला, दावा अित्यादींचे कागदपत्र, फाअील.

मिसिल, मिस्ल—वि. [अ.] समान; तुल्य.

मिस्तरी—पु. [अं.] हस्तकुशल कारागीर (सुतार वगैरे).

मिस्तरीख़ाना—पु. [अं.+फा.] सुतार, लोहार अित्यादींचें दुकान.

मिश्र—पु. [अ.] अिजिप्त देश.

मिस्सी—स्त्री. [फा.] मिश्री (दातवण). [गीर.

मींगी—स्त्री. [सं.] बीच्या आंतील

मींजना—क्रि. स. [सं.] १ चुरगाळणें; कुसकरणें. २ चोळणें.

मीआद, मीयाद—स्त्री. [अ.] अवधि; मुदत. मिआदी, मीयादी—वि. मुदतीचा.

मीचना—क्रि. स. [सं.] डोळे बंद करणें; डोळे मिटणें.

मीज़ान—स्त्री. [अ.] बेरीज.

मीठा—वि. [सं.] १ गोड. २ स्वादिष्ट; रुचकर. २ मंद; हळू. पु. मिठाअी.

मीठा तेल—पु. [सं.] गोडें तेल (तिळाचें).

मीठा नीबू—पु. [सं.] पपनस. मीठा पानी—लेमन.

मीना—पु. [फा.] १ नीलमणी. २ रंगीत नक्षीकाम. ३ दारूचा पेला. मीनाकार—पु. सोनें चांदीवर नक्षीकाम करणारा. मीनाकारी—स्त्री. सोन्याचांदीवरील रंगीत नक्षीकाम.

मीनार—स्त्री. [अ.] मनोरा.

मीर—पु. [फा.] १ सरदार. २ धार्मिक आचार्य. ३ सय्यदांची पदवी. ४ पहिला (चढाओढींत).

मीरफ़र्श—पु. [फा.] १ पेपरवेट. २ दगड (वस्तु दाबून ठेवण्याकरितां).

मीरमजालिस—पु. [फा.] अध्यक्ष; सभापति.

मीरमुंशी—पु. [फा.] प्रधान मंत्री.

मील—पु. [अं.] मैल.

मीलित—वि. [सं.] १ बंद केलेला. २ आकुंचित.

मुँगरा—पु. [सं.] लांकडी हातोडा.

मुँगौरी—स्त्री. [सं.] मुगवडी.

मुँड़चिरा—पु. [सं.] १ अंगावर जखम करून भिक्षा मागणारे फकीर. २ हुज्जत घालणारा.

मुँड़ना—क्रि. अ. [सं] १ मुंडण होणें. २ लुटलें जाणें. ३ फसणें. क्रि. स. मुंडण करणें. मुंड़ाअी—स्त्री. १ हजामत. २ हजामतीची मजुरी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुंडा—पु. [सं.] १ टक्कल असलेला. २ हजामत केलेला. ३ बिनशिंगाचा. ४ अेक प्रकारचा जोडा. ५ अेक लिपि. [मुंडासें.

मुंड़ासा—पु. [सं.] कोषा; रुमाल;

मुंडिया—पु. [सं.] संन्यासी.

मुंडी—स्त्री. [सं.] सोवळी बाअी.

मुँड़ेर—पु. [सं.] वरवंडी (लहान भिंत). [बंदोबस्त ठेवणारा.

मुंतज़िम—वि. [अ.] व्यवस्थापक;

मुंतज़िर—वि. [अ.] प्रतीक्षा करणारा.

मुँदना—क्रि. अ. [सं.] १ बंद होणें. २ लपणें; गुप्त होणें; दृष्टिआड होणें. ३ भरलें जाणें; बुजणें (छिद्र, खळगा अित्यादि).

मुँदरा—पु. [सं.] १ योग्याच्या कानांतील कुंडल. २ कानांतील दागिना.

मुँदरी—स्त्री. [सं.] आंगठी.

मुंशी—पु. [अ.] १ लेखक. २ कारकून.

मुंसिफ़—पु. [अ.] मुन्सफ. मुंसिफी—स्त्री. १ मुन्सिफी. २ मुन्सफकचेरी.

मुँह—पु. [सं.] १ तोंड. २ चेहरा. ३ वस्तूचा वरील भाग. ४ भोंक; छेद. मुँह भरना—लांच देणें. मुँह में ज़बान होना—बोलण्याची हिम्मत असणें. अपनासा मुँह लेकर रह जाना—अिवलेंसें तोंड करून वसणें. मुँह की खाना—वदनाम होणें.

मुँहकाला—पु. [सं.] बेअिज्जत; बदनामी.

मुँहजोर—वि. [सं. + फा.] १ तोंडाळ; मुजोर. २ फटकळ. ३ अुच्छृंखल; अुद्धट.

मुँहतोड—वि. [सं.] ठणठणीत; निरुत्तर करणारा.

मुँहदिखाअी—स्त्री. [सं.] १ सुनमुख. २ सुनमुखाच्या वेळीं दिलेलें धन, दागिना अि.

मुँह देखा—वि. [सं.] तोंडदेखला.

मुँहनाल—स्त्री. [सं.] हुक्क्याची नळी.

मुँहफट—वि. [सं.] फटकळ.

मुँह बोला—वि. [सं.] तोंडदेखलें; खोटेंनाटें. [लुचपत.

मुँह भराअी—स्त्री. [सं.] लांच-

मुँहमांगा—वि. [सं.] मागितलें असेल तितकें.

मुँहामुँह—क्रि. वि. [सं.] तोंडातोंड; काठोकाठ.

मुँहासा—पु. [सं.] तारुण्यपीटिका.

मुअज़्ज़म—वि. [अ.] १ अत्यंत; आदरणीय. २ प्रतिष्ठित (व्यक्ति).

मुअज़्ज़िज़—वि. [अ.] अब्रूदार; प्रतिष्ठित.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुअत्तल—वि. [अ.] थोड्या मुदतीपुरता कामावरून दूर केलेला; सस्पेंड केलेला. [देणारा.

मुअल्लिम—वि. [अ.] शिक्षण

मुअस्सिर—वि. [अ.] गुणकारक.

मुआफ़—वि. [अ.] माफी मिळालेला. मुआफी–स्त्री. माफी.

मुआफ़िक़—वि. [अ.] १ समान; सदृश. २ अनुकूल; अनुसार.

मुआयना—पु. [अ.] तपासणी; निरीक्षण.

मुआवज़ा—पु. [अ.] १ नुकसान भरपाईची रक्कम. २ बदला.

मुक़दमा—पु. [अ.] खटला; दावा.

मुक़दमेबाज़—पु. [अ. + फा.] मुकदमेबाज; फिर्यादी.

मुक़द्दर—वि. [अ.] १ मळकट; घाणेरडा. २ असंतुष्ट.

मुक़द्दर—पु. [अ.] नशीब; भाग्य.

मुकम्मल—वि. [अ.] संपूर्ण.

मुक़र्रर—क्रि. वि. [अ.] पुन्हां; फिरून. वि. १ ठराविक; निश्चित. २ नेमणूक झालेला. मुक्रर.

मुकरना—क्रि. अ. [सं.] बोलण्याप्रमाणें न वागणें.

मुक़ाबला-बिला—पु. [अ.] १ सामना; बरोबरी. २ तुलना. ३ लढाई; भांडण. ४ टक्कर.

मुक़ाबिल—क्रि. वि. [अ.] समोर; प्रत्यक्ष. पु. प्रतिस्पर्धी; शत्रु.

मुक़ाम—पु. [अ.] १ मुक्काम. २ मुक्कामाची जागा. ३ अवसर; वेळ. ४ घर.

मुकियाना—क्रि. स. [सं.] ठोसे लगावणें; मारणें; हळूहळू बुक्क्या मारणें.

मुकुर—पु. [सं.] १ आरसा. २ कळी.

मुक्का—पु. [सं.] बुक्का; ठोसा. मुक्की–स्त्री. १ बुक्की. २ मुष्टियुद्ध.

मुक्केबाज़ी—स्त्री. [सं + फा.] ठोसाठोशी.

मुखड़ा—पु. [सं.] चेहरा.

मुख़तार—पु. [अ.] प्रतिनिधी; मुखत्यार. मुख़तारी–स्त्री. मुखत्यारी.

मुख़तारनामा—पु. [अ. + फा.] मुखत्यारपत्र; अधिकारपत्र.

मुख़बिर—पु. [अ.] हेर; गुप्तचर. मुख़बिरी–स्त्री. हेरगिरी.

मुखर—वि. [सं.] १ अप्रिय बोलणारा. २ मर्मभेदी बोलणारा. ३ बडबड्या.

मुख़ातिब—पु. [अ.] बोलणारा.

मुख़ालिफ़—पु. [अ.] विरोधक; आक्षेपक. वि. विपरीत; अुलटा.

मुखिया—पु. [सं.] पुढारी.

मुख़िल—वि. [अ.] विघ्न आणणारा.

मुख़्तलिफ़—वि. [अ.] १ निरनिराळा. २ अन्य. ३ दुसरा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुख़्तसर—वि. [अ.] १ थोड-क्यांत सांगितलेलें;संक्षिप्त.२ लहान.

मुगदर—पु. [सं.] जोडी; मुद्गल.

मुग़ालता—पु. [अ.] धोका; दगा.

मुछंदर—पु. [सं.] १ मिशाळ. २ कुरूप. ३ मूर्ख.

मुज़क्कर—वि. [अ.] पुल्लिंग.

मुज़बज़ब—वि. [अ.] १ अनिश्चित; संदिग्ध. २ गोंधळलेला; घोटाळ्यांत पडलेला.

मुज़रा—पु. [अ.] १ नमस्कार; अभिवादन. २ नायकिणीचें बैठकीचें गाणें. ३ चालू केलेला कायदा अित्यादि. [गुन्हेगार.

मुज़रिम—वि. [अ.] अपराधी;

मुज़ायका—पु. [अ.] हरकत; बिघाड.

मुजाविर—पु. [अ.] पुजारी; बडवा (मुसलमान).

मुटका—पु. [?] मुकटा (सोवळें).

मुटाना—क्रि. अ. [सं.] १ लठ्ठ होणें; फुगणें; स्थूल होणें. २ घमेंड करणें. मुटाअी–स्त्री. १ स्थूलपणा. २ घमेंड.

मुटिया—पु. [सं.] हमाल; मजूर.

मुट्ठा—पु. [सं.] १ कवळी; पेंढी; जुडी. २ कागदाचें वेंडोळें. ३ जुडगा. ४ मूठ (हत्यार अि.)

मुट्ठी—स्त्री. [सं.] १ मूठ. २ मूठभर.

मुठभेड़—स्त्री. [सं.] टक्कर;लढाअी; सामना.

मुठिका—स्त्री. [सं.] १ मूठ. २ठोसा.

मुठिया—स्त्री. [सं.] हत्याराची मूठ. मुठियाकी डंडी–स्त्री. धोक्याची दांडी.

मुड़ना—क्रि. अ. [सं] १ मोडणें. २ बाकणें; लचकणें. ३ टोंक वांकणें. ४ वळणें; फिरणें. ५ परतणें. ६ पालटणें.

मुड़वाना—क्रि. स. [सं.] वळविणें.

मुड़वाना—क्रि. स. [सं.] गठवणें; फसविणें.

मुड़वारी—स्त्री. [सं.] १ वरवंडी. २ अुसें. [पदर.

मुड़हर—पु. [सं.] डोक्यावरील

मुतअल्लिक़—वि.[अ.] १ संबंधी. २ सम्मीलित; जोडलेला. क्रि. वि. संबंधी; विषयीं.

मुतक्का—पु. [सं.] १ कठड्याचा खांब. २ कठडा. [कावेबाज.

मुतफ़न्नी—वि. [अ.] धूर्त;

मुतफ़रिक—वि. [अ.] निरनिराळें.

मुतलक़—क्रि. वि. [अ.] १ थोडासुद्धां; यत्किंचित्हि. वि. केवळ; नुसता.

मुतसद्दी—पु. [अ.] १ कारकून. २ व्यवस्थापक. ३ लेखक. ४ दिवाण. [कंठी.

मुतसिरी—स्त्री. [सं.] मोत्याची

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुताविक—क्रि. वि. [अ.] अनुसार; प्रमाणें. वि. अनुकूल.

मुतालबा—पु. [अ.] हिशेबाची बाकी.

मुतिलाङ्—पु. [सं.] मोतीचूर.

मुत्तसल—वि. [अ.] १ निकट असलेला. २ संबद्ध.

मुद्गर—पु. [सं.] जोडी; मुद्गल (व्यायाम).

मुर्दीरस—पु. [अ.] शिक्षक.

मुदाम—क्रि. वि. [अ.] १ सदा-सर्वदा; नेहमीं. २ अेकसारखा; लागोपाठ.

मुद्दआ—पु. [अ.] अुद्देश; अभिप्राय.

मुद्दअी—पु. [अ.] वादी.

मुद्दत—स्त्री. [अ.] मुदत; अवधी.

मुद्दालेह—पु. [अ.] प्रतिवादी.

मुद्रातत्व—पु. [सं.] जुन्या नाण्यांवरून अितिहास जाणण्याचें शास्त्र.

मुद्रायंत्र—पु. [सं.] मुद्रणयंत्र; छापण्याचें यंत्र.

मुधा—क्रि. वि. [सं.] व्यर्थ. वि. १ व्यर्थ; निरर्थक. २ असत्य; खोटें. पु. मिथ्या गोष्ट.

मुनकिर—वि. [अ.] न मानणारा.

मुनक्का—पु. [सं.] मनुका. पु. नास्तिक.

मुनादी—स्त्री. [अ.] दवंडी.

मुनाफ़ा—पु. [अ.] फायदा; नफा.

मुनासिब—वि. [अ.] अुचित; योग्य.

मुनियाँ—स्त्री. [दे.] लाल पक्ष्याची मादी.

मुनीब, मुनीम—पु. [अ.] १ कारकून. २ मदतनीस; साहाय्यक.

मुन्तक़िल—वि. [अ.] स्थानांतरित.

मुन्तख़िब—वि. [अ.] निवड केलेला.

मुन्तज़िम—वि. [अ.] व्यवस्थापक.

मुन्ताशिर—वि. [अ.] १ विखुरलेला. २ दुर्दशाग्रस्त.

मुन्दरज—वि. [अ.] १ नमूद केलेला; लिहिलेला. २ अंतर्गत; सम्मीलित.

मुन्ना—पु. [दे.] वाळ (टोपणनांव).

मुफ़लिस—वि. [अ.] गरीब; निर्धन. **मुफ़लिसी**—स्त्री. गरीबी; दारिद्र्य.

मुफ़सदा—पु. [अ.] अुपद्रव; तंटाबखेडा. **मुफ़स्सिद**—वि. तंटाबखेडा करणारा; अुपद्रवी.

मुफ़स्सिर—वि. [अ.] तपशीलवार सांगणारा.

मुफ़स्सल—वि. [अ.] तपशीलवार; क्रमवार; विस्तृत. पु. शहराबाहेरील गांवें.

मुफ़ीद—वि. [अ.] लाभदायक; फायदेशीर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुफ़्त—वि. [अ.] मोफत; फुकट; विनामूल्य. [धर्मशास्त्र.

मुफ़्ती—पु. [अ.] मुसलमानी

मुबदल—वि. [अ.] बदल केलेला.

मुबारक—वि. [अ.] १ शुभ; मंगलप्रद. २ फलदायी.

मुबारकबाद—पु. [अ. + फा.] अभिनंदन. मुबारकी–स्त्री.अभिनंदन.

मुबाहिसा—पु. [अ.] वादविवाद.

मुमकिन—वि. [अ.] शक्य; संभव. [सन्माननीय.

मुमताज़—वि. [अ.] प्रतिष्ठित;

मुमानियत—स्त्री. [अ.] मनाई; निषेध.

मुरई—स्त्री. [सं.]१ मुळा. २सुळी.

मुरक—स्त्री. [सं.] मुरगळा.

मुरकना—क्रि. अ. [सं.] १ मुरगळणें; लचकणें. २ परत होणें. ३ थांबणें. ४ नाश होणें. ५ अडकून राहणें. ६ घुटमळणें; काकू करणें.

मुरकाना—क्रि. स. [सं.] १ मुरगळणें; पिळणें. २ मोडणें. ३ परत करणें. ४ नाश करणें.

मुरग़ा—पु. [फा.] कोंबडा. **मुरग़ी**–स्त्री. [कोंबडा.

मुरग़ाबी—स्त्री. [फा.] रान-

मुरचंग—पु.[सं.] मोरचंग (वाद्य).

मुरझाना—क्रि. अ. [स.] १ कोमेजणें. २ अुदास होणें.

मुरदा—पु. [फा.] प्रेत. वि. १ मेलेला. २ त्राण नसलेला. ३ कोमेजलेला.

मुरदार—वि. [फा.] १ मृतवत्; त्राण नसलेला. २अपवित्र. ३मेलेला.

मुरना*—क्रि. अ. [सं.] फिरणें; हटणें.

मुरब्बा—पु. [अ.] मोरंबा.

मुरब्बी—पु. [अ.] १ पालक. २ संरक्षक. [दोरी.

मुरवी—स्त्री. [सं.] धनुष्याची

मुराशिद, मुर्शिद—पु. [अ.] १ गुरु; मार्गदर्शक. २ शिष्ट; मोठा. ३ हुशार; माणूस.

मुरहा—वि. [सं.] १ मूळ नक्षत्रावर जन्मलेला (मुलगा). २ अनाथ. ३ अुपद्रवी; अुनाड.

मुराद—स्त्री. [अ.] अभिलाषा; अिच्छा; कामना. **मुराद पाना**–मनोरथ पूर्ण होणें. **मुरादी**–वि. अनुकूल. [स्त्री. शिष्यत्व.

मुरीद—पु. [अ.] शिष्य. मुरीदी–

मुरुख*—वि. [सं.] मूर्ख. [होणें.

मुरूछना*—क्रि.अ. [सं.] मूर्च्छित

मुरूझना*—क्रि.अ.[सं.] कोमेजणें.

मुरौवत—स्त्री. [अ.] १ मुरव्वत; भीड. २ माणुसकी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुर्ग़—पु. [फा.] कोंबडा.

मुर्दनी—स्त्री. [फा.] १ प्रेतकळा. २ प्रेतयात्रा.

मुर्रा—पु. [सं.] १ पोटांत होणारा मुरडा. २ मुरडशेंग.

मुर्री—स्त्री. [सं.] १ चिंधीची वात. २ दोऱ्यांना पीळ देऊन गांठ मारण्याची विशिष्ट पद्धति. ३ पीळ.

मुर्रीदार—वि. [सं. + फा.] पीळदार.

मुलकी—वि. [अ.] १ शासनव्यवस्थेसंबंधीं. २ स्वदेशी.

मुलज़िम—वि. [अ.] अपराधी.

मुलतवी—वि. [अ.] तहकूब.

मुलमची—पु. [अ.] मुलामा देणारा.

मुलम्मा—पु. [अ.] १ कल्हई. २ बनावट किंवा दिखाऊपणा.

मुलाँ—पु. [अ.] मौलवी; मुल्ला.

मुलाक़ात—स्त्री. [अ.] १ भेट; मुलाखत. २ मिलाफ; मैत्री; सलोखा. **मुलाक़ाती**–पु. ओळखीचा; परिचित.

मुलाज़िम—पु. [अ.] नोकर. **मुलाज़िमत**–स्त्री. नोकरी.

मुलायम—वि. [अ.] १ मऊ; मृदु. २ नाजूक. ३ हलका. **मुलायमियत, मुलायमी**–स्त्री. मऊपणा; मृदुता; कोमलता.

मुलाहजा—पु. [अ.] १ निरीक्षण; देखरेख. २ भीड; मुरवत.

मुलेठी—स्त्री. [सं.] ज्येष्ठमध.

मुल्क—पु. [अ.] १ देश; मुलूख. २ प्रांत. ३ जग.

मुवक्कल, मुवक्किल—पु. [अ.] अशील; पक्षकार.

मुवज्जह—वि. [अ.] तर्कसंगत; [उचित.

मुवर्रिख़—पु. [अ.] अतिहासकार.

मुशर्रफ़—वि. [अ.] १ प्रतिष्ठित; सन्मान्य. २ मानमरातब मिळालेला; उच्च; श्रेष्ठ.

मुशायरा—पु. [अ.] काव्यगायन.

मुशाहीर—पु. [अ.] प्रसिद्ध लोक.

मुश्क—पु. [फा.] कस्तुरी.

मुश्क—स्त्री. [दे.] दंड (हाताचा). **मुश्कें कसना** अथवा **बांधना**–मुसक्या बांधणें.

मुश्किल—वि. [अ.] कठिण; दुष्कर. स्त्री. १ मुश्कील; काठिण्य. २ अडचण; आपत्ति.

मुश्की—वि. [फा.] १ कस्तुरी रंगाचा; काळा. २ कस्तुरी मिसळलेला. पु. काळा घोडा.

मुश्त—पु. [फा.] १ मूठ. २ हप्ता.

मुश्ताक़—वि. [अ.] महत्त्वाकांक्षी.

मुषुर—स्त्री. [सं.] गुंजन.

मुसंड—पु. [?] १ धष्टपुष्ट; शरीर कमावलेला माणूस. २ गुंड.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by,Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुसकनी—स्त्री. [सं.] स्मित.

मुसकराना-कुराना, मुसकाना—क्रि. अ. [सं.] स्मित करणें. **मुसकराहट, मुसकान, मुसक्यान**—स्त्री. स्मित; हास्य. [ग्रंथकार.

मुसन्निफ़—पु. [अ.] लेखक; ग्रंथकार.

मुसम्मात—स्त्री. [अ.] स्त्री.

मुसल्लम—वि. [फा.] शाबूत; सबंध.

मुसल्ला—पु. [अ.] नमाज पढण्याची चटई किंवा सतरंजी.

मुसव्विर—पु. [अ.] चित्रकार.

मुसहर—स्त्री. [सं.] वेदू जात.

मुसहिल—वि. [अ.] जुलाबाचें औषध; रेचक.

मुसाफ़िर—पु. [अ.] प्रवासी. **मुसाफ़िरी**—स्त्री. प्रवास.

मुसाफिरख़ाना—पु. [अ.+फा.] धर्मशाळा; मुशाफरखाना.

मुसाहब—पु. [अ.] १ श्रीमंत किंवा राजे लोकांचे जवळ राहणारा. २ दरबारी.

मुसीबत—स्त्री. [अ.] १ संकट; विपत्ति. २ कष्ट; दुःख.

मुस्टंड़ा—वि. [सं.] गलेलठ्ठ.

मुस्तअफ़ी—वि. [अ.] राजीनामा देणारा. [मचा. २ मजबूत; दृढ.

मुस्तक़िल—वि. [अ.] १ काय-

मुस्तफ़ा—वि. [अ.] स्वच्छ. पु. महम्मद पैगंबर.

मुस्तैद—वि. [अ.] १ तत्पर; सिद्ध; तयार. २ हुशार; तरतरीत. **मुस्तैदी**—स्त्री. १ तत्परता; तयारी. २ चुणचुणीतपणा; हुशारी.

मुहकम—वि. [अ.] मजबूत.

मुहकमा—पु. [अ.] विभाग; खातें.

मुहज़्ज़ब—वि. [अ.] शिष्ट; सभ्य.

मुहताज—वि. [अ.] १ गरीब; दरिद्री. २ गरजू. **मुहताजी**—स्त्री. गरीबी; दारिद्र्य. [अनाथालय.

मुहताजख़ाना—पु. [अ.+फा.]

मुहब्बत—स्त्री. [अ.] १ प्रेम; प्रीती. २ मैत्री. [प्रेमळ.

मुहब्बत-आमेज़—वि. [अ.+फा.]

मुहरा—पु. [सं.] १ पुढचा भाग. २ निशाण; लक्ष्य. ३ मोहरें (बुद्धिबळ). ४ घोड्याच्या तोंडावरील साज. ५ तोंडाचा भाग. (मु.) मुहरा लेना-सामना करणें.

मुहर्रम—पु. [अ.] मोहरम. **मुहर्रमी**—वि. १ मोहरमसंबंधी. २ अुदास. ३ अेककल्ली. ४ दुःखी.

मुहर्रिर—पु. [अ.] कारकून. **मुहर्रिरी**—स्त्री. कारकुनी.

मुहसिल—वि. [अ.] वसूल करणारा. पु. शिपाई; प्यादा.

मुहाफ़ा—पु. [अ.] पालखी; मेणा (विशेषतः स्त्रियांकरितां).

मुहाफ़िज—पु. [अ.] संरक्षक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मुहाल—वि. [अ.] अशक्य.
मुहावरा—पु. [अ.] १ वाक्प्रचार. २ संवय; अभ्यास.
मुहासिल—पु. [अ.] १ आय; अुत्पन्न. २ नफा; लाभ. [२ मित्र.
मुहिब्ब—पु. [अ.] १ प्रेम करणारा.
मुहिम—स्त्री. [अ.] १ कठिण काम. २ लढाअी. ३ हल्ला; आक्रमण.
मुहैया—वि. [अ.] तयार; अुपस्थित.
मूँग—स्त्री., पु. [सं.] मूग. **मूँगिया**-वि. मुगाच्या रंगाचा; हिरवा. [मुगाची शेंग.
मूँगफली—स्त्री. [सं.] भुअि-
मूँगा—पु. [सं.] प्रवाळ; पोवळें.
मूँछ—स्त्री. [सं.] मिशी. **मूँछ अुखाड़ना**-गर्वहरण करणें; मिशा अुपटणें.
मूँछी—स्त्री. [दे.] कढी.
मूँड़न—पु. [सं.] मुंडन संस्कार.
मूँड़ना—क्रि. स. [सं.] १ मुंडन करणें. २ फसविणें. ३ चेला बनविणें.
मूँदना—क्रि. स. [सं.] झांकणें; आच्छादणें.
मूज़ी—पु. [अ.] त्रास देणारा; दुष्ट.
मूढ़—वि. [सं.] १ मूर्ख. २ गोंधळलेला; घोटाळलेला.
मूढ़गर्भ—पु. [सं.] वाखा; गर्भपात.
मूतना—क्रि. अ. [सं.] लघ्वी करणें; मुतणें.
मूर—पु. [सं.] १ जड; मूळ. २ जडीबुटी. ३ मूळधन.
मूरख*—वि. [सं.] मूर्ख. **मूरखताअी**-स्त्री. मूर्खता.
मूरचा—पु. [फा.] १ खंदक. २ माऱ्याची जागा.
मूर्ति-तक्षक—पु. [सं.] मूर्ति घडविणारा.
मूस-सा—पु. [सं.] अुंदीर. **मूसदानी**-स्त्री. अुंदराचा पिंजरा.
मूसना—क्रि. स. [सं.] चोरणें.
मूसर, मूसल—पु. [सं.] मुसळ.
मूसा—पु. [हिब्रू.] मोझेझ.
मेंगनी—स्त्री. [?] लेंडी.
मेज़—स्त्री. [फा.] टेबल.
मेज़बान—पु. [फा.] आतिथ्य करणारा; यजमान. [जमादार.
मेट—पु. [अिं.] मजुरांच्यावरील
मेड़—पु. [सं.] बांध; कुंपण.
मेढ़क—पु. [सं.] बेडूक.
मेढ़ा—पु. [सं.] मेंढा; अेडका.
मेथौरी—स्त्री. [सं.] मेथीची वडी.
मेदा—पु. [अ.] पक्वाशय.
मेम—स्त्री. [अिं.] १ मडम. २ पत्त्यांतील राणी.
मेमना—पु. [अनु.] १ कोंकरू. २ घोड्याची अेक जात.
मेमार—पु. [अ.] गवंडी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मेल—पु. [सं.] १ भेट; मिलाफ. २ सलोखा. ३ मैत्री. ४ संगत. ५ साम्य; जोड; बरोबरी. ६ मिश्रण. ७ तऱ्हा; प्रकार. [दाय. २ जत्रा.

मेला—पु. [सं.] १ मेळावा; समु-

मेवा—पु. [फा.] सुका मेवा. **मेवा-फरोश**–पु. मेवा विकणारा.

मेह—पु. [सं.] १ प्रमेह (रोग). २ मूत्रस्राव.

मेह—पु. [सं.] १ मेघ. २ पाऊस.

मेहतर—पु. [फा.] भंगी.

मेहनत—स्त्री. [अ.] श्रम; मेहनत. **मेहनताना**–पु. श्रमाचा मोबदला. **मेहनती**–वि. परिश्रम करणारा.

मेहमान—पु. [फा.] पाहुणा. **मेहमानी, मेहमानदारी**–स्त्री. आतिथ्य; पाहुणचार.

मेहर—स्त्री. [फा.] दया; कृपा.

मेहरबान—वि. [फा.] दयाळू. **मेहरबानी**–दया; कृपा.

मेहरा—पु. [सं.] हिजडा.

मेहराब—स्त्री. [अ.] महिराप.

मेहरी—स्त्री. [सं.] १ स्त्री. २ पत्नी.

मैं—सर्व. [सं.] मी.

मैं—अव्य. [सं.] आंत.

मै—क्रि. वि. [अ.] सह; बरोबर.

मैका—पु. [सं.] माहेर.

मैगल—पु. [सं.] मस्तावलेला हत्ती. वि. मस्तावलेला.

मैदा—पु. [फा.] सपीठ.

मैन*—पु. [सं.] १ कामदेव; मदन. २ मेण.

मैमंत*—वि. [सं.] मदोन्मत्त.

मैयत—स्त्री. [फा.] १ मृत्यु; मरण. २ शव; प्रेत.

मैल—स्त्री. [सं.] १ मळ; घाण. २ दोषविकार. हाथ पैरकी मैल–हातचा मळ; तुच्छ गोष्ट.

मैलखोरा—वि. [सं. + फा.] मळकट रंगाचा; मळखाऊ.

मैला—वि. [सं.] मळकट. **मैला-कुचैला**–वि. १ घाणेरडा. २ मळकट कपडे घालणारा.

मोंढा—पु. [सं.] खांदा.

मो*—सर्व. [सं.] माझा.

मोकल—वि. [सं.] स्वच्छंदी; स्वतंत्र.

मोख*—पु. [सं.] मोक्ष.

मोखा—पु. [सं.] झरोका.

मोच—स्त्री. [सं.] शीर चमकणें; नस आुतरणें.

मोची—पु. [सं.] चांभार (जोडे शिवणारा).

मोछ—स्त्री. [सं.] मिशी.

मोट—पु. [दे.] मोट (पाण्याची).

मोट—स्त्री. (दे.) गाठोडें. **मोटरी**–स्त्री. लहान गाठोडें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मोटा—वि.[सं.] १ लठ्ठ; फुगलेला; स्थूल. २ घट्ट; दाट. ३ कमी प्रतीचा; हलका. ४ भरड. ५ मोठ्या आकाराचा. **मोटाई**–स्त्री. १ स्थूलपणा; लठ्ठपणा. २ कुरापत; भांडखोरी. **मोटाई चढना**–घमेंडखोर होणें.

मोटाना—क्रि. अ. [सं.] १ लठ्ठ होणें; फुगणें. २ घमेंड करणें. ३ श्रीमंत होणें.

मोटिया—पु. [दे.] हमाल; ओझें वाहणारा.

मोटिया—पु. [सं.] लठ्ठ, जाडेभरडें कापड.

मोड़ना—क्रि. स. [सं.] १ वळवणें; फिरविणें. २ घडी करणें; मोडणें. ३ बोथट करणें. **मुँह मोड़ना**–विमुख होणें. **मोड़**–पु. १ रस्त्याचें वळण.२ वांकण; मोडणी.

मोतिया, मोतीबेल—पु. [सं.] मोगरा.

मोतियाबिंद—पु. [सं.] मोतिबिंदू.

मोतीझिरा—पु. [?] कांजिण्या.

मोतीसिरी—स्त्री. [सं.] मोत्याची माळ.

मोदी—पु. [सं.] भुसारमाल विकणारा.

मोदीख़ाना—पु. [सं. + फा.] धान्याचें कोठार.

मोन-ना—पु. [सं.] पेटारा.

मोना*—क्रि. स. [?] भिजविणें; ओलें करणें.

मोम—पु. [फा.] मेण. **मोमजामा**–पु. मेणकापड. [मेणवत्ती.

मोमबत्ती—स्त्री. [फा. + सं.]

मोमिन—पु. [अ.] १ धर्मनिष्ठ मुसलमान. २ मुसलमान विणकर.

मोमियाई—स्त्री. [फा.] नकली शिलाजीत.

मोय*—सर्व. [सं.] माझा.

मोयन—पु. [?] मोहन (पदार्थांत घालावयाचें).

मोरचा—पु. [फा.] १ खंदक; खाअी. २ माऱ्याची जागा. **मोरचा जीतना अथवा मारना**–माऱ्याची जागा काबीज करणें. **मोरचा लेना**–युद्ध करणें; सामना करणें.

मोरचा—पु. [फा.] गंज; जंग; कीट (लोखंडावरील).

मोरछल—पु. [सं.] चंवरी (मोराच्या पिसाची).

मोरछली—पु. [सं.] बकुळीचें झाड.

मोरना—क्रि. स. [सं.] लोणी काढणें. **मोरन**–पु. १ कोशिंबीर. २ शिकरण.

मोरनी—स्त्री. [सं.] १ लांडोर. २ नथेंतील लोलक.

मोरपंखा—पु. [सं.] मोराचें पीस.

मोरपंखी—स्त्री. [सं.] मोरासारखी आकृति अेका टोंकाला असणारी नाव. पु. मोराच्या पिसासारखा रंग. वि. मोरपिसाच्या रंगाचा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

मोरवा*—पु. [सं.] मोर.
मोरी—स्त्री. [सं.] पन्हाळी; मोरी.
मोल—पु. [सं.] मूल्य; किंमत.
मोहताज—वि. [अ.] १ गरीब; कंगाल. २ अिच्छूक.
मोहनभोग—पु. [दे.] १ शिरा. २ अेक जातीचा आंबा.
मोहर—स्त्री. [फा.] १ शिक्का; मोहर; छाप. २ मोहोर (नाणें).
मोहरा—पु. [फा.] १ बुद्धिबळांतील मोहरें. २ मातीचा सांचा. ३ अिस्त्री (रेशमी वस्त्राकरितां).
मोहरा—पु. [सं.] १ भांड्याचें तोंड. २ वस्तूचा वरचा किंवा पुढला भाग. ३ सैन्याची पुढील रांग. ४ चोळीचा बंद. ५ साऱ्याची जागा.
मोहरा लेना–सामना करणें.
मोहरी—स्त्री. [सं.] १ भांड्याचें लहान तोंड. २ पायजम्याची वाही.
मोहर्रिर—पु. [अ.] कारकून.
मोहलत—स्त्री. [अ.] १ सुट्टी; फुरसत. २ अवधी; मुदत.
मोहालिक—वि. [अ.] कसाअी.
मोहिं*—सर्व. [सं.] मला.
मौक़ा—पु. [अ.] १ संधी; योग्य वेळ. २ घटना-स्थळ. ३ जागा; स्थल.
मौक़ूफ़—वि. [अ.] १ बडतर्फ (नौकरीवरून). २ रद्द केलेला. ३ अवलंबून राहणारा. ४ थांबविलेला.
मौखिक—वि. [सं.] तोंडी.
मौज़ा—पु. [अ.] १ जागा. २ शेत ३ गांव.
मौजी—वि. [अ.] १ मजा मारणारा. २ आनंदी; प्रसन्नचित्त.
मौजूद—वि. [अ.] १ अुपस्थित; हजर. २ तयार. **मौजूदगी**–स्त्री. अुपस्थिति. **मौजूदा**–वि. सद्यःस्थितीचा; चालू.
मौत—स्त्री. [अ.] १ मरण; मृत्यु. २ मृत्युवेळ. ३ आत्यंतिक क्लेश.
मौताद—स्त्री. [अ.] मात्रा; प्रमाण.
मौर—पु. [सं.] मंजिरी.
मौर—पु. [सं.] १ लग्नांत घालावयाची पगडी. २ शिरोभूषण; श्रेष्ठ.
मौरासिरी, मौलसिरी—स्त्री. [सं.] बकुळीचें झाड.
मौरुसी—वि. [अ.] वडिलोपार्जित.
मौलिक—वि. [सं.] मूळचें; स्वतंत्र; नवीन.
मौसा—पु. [सं.] मावशीचे पति; [मावसा.
मौसिम—पु. [अ.] १ ऋतु; मोसम; हंगाम. २ योग्य वेळ.
मौसी—स्त्री. [सं.] मावशी. **मौसेरा**–वि. मावस (भाअू, बहिण अि.).
मौसूफ़—वि. [अ.] १ प्रशंसित. २ अुल्लेखित.
मौसूम—वि. [अ.] नामक.
म्याना*—क्रि. स. [फा.] म्यानांत ठेवणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

य

यंत्रणा—स्त्री. [सं.] १ क्लेश; कष्ट. २ वेदना; पीडा.

यक—वि. [फा.] अेक.

यकजाअी—वि. [फा.] अेकत्र मिळालेले; अेकंदर. [अनुपम.

यकता—वि. [फा.] अद्वितीय;

यक-व-यक, यकबारगी—क्रि. वि. [फा.] अेकाअेकीं; अचानक.

यकमुश्त—क्रि. वि. [फा.] अेकाच वेळीं; अेकहातीं; अेकमुठीं (रक्कम अित्यादिची फेड).

यकसाँ—वि. [फा.] सारखा; सामान. [अेकीं; अेकदम.

यकायक—क्रि. वि. [फा.] अेका-

यक़ीन—पु. [अ.] दृढ विश्वास; भरंवसा. (मु.) यक़ीन लाना—विश्वास ठेवणें; मानणें.

यक़ीनन—क्रि. वि. [अ.] निश्चितपणें; खात्रीपूर्वक; खरोखरीच.

यक़ीनी—वि. [अ.] निश्चित; ठराविक.

यख़—पु. [फा.] गोठून घट्ट झालेलें बर्फ, हिम. [रस्सा.

यख़नी—स्त्री. [फा.] मांसाचा

यगाना—वि. [फा.] १ नात्याचा; आप्तेष्ट. २ निरुपम.

यतीम—पु. [अ.] अनाथ; पोरका (आअीबाप नसलेला). यतीमी—स्त्री. अनाथ अवस्था.

यतीमख़ाना—पु. [अ. + फा.] अनाथाश्रम (पोरक्या मुलांचा).

यथार्थवाद—पु. [सं.] वास्तववाद.

यद्—पु. [अ.] हात.

यदि—अ. [सं.] जर.

यदिचेत्—अव्य. [सं.] यद्यपि; जरी.

यम—पु. [फा.] नदी; महानदी.

यवनिका—स्त्री. [सं.] नाटकाचा पडदा.

यशी—वि. [सं.] यशस्वी.

यह—सर्व. [सं.] हा, ही, हें.

यहाँ—क्रि. वि. [सं.] येथें; या ठिकाणीं.

याँ—क्रि. वि. [सं.] येथें.

या—अव्य. [फा.] अथवा; किंवा.

याकूत—पु. [अ.] लाल (रत्न).

यातायात—पु. [सं.] दळणवळण; रहदारी.

यातें*—अव्य. [सं.] यामुळें.

यात्रा—स्त्री. [सं.] १ प्रवास. २ यात्रा. ३ प्रयाण. यात्री—पु. प्रवासी.

यात्रावाल—पु. [सं.] तीर्थोपाध्या; पंड्या.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

याद—स्त्री. [फा.] स्मरण; आठवण. **यादगार**—स्त्री. स्मृतिचिन्ह. **याददास्त**—स्त्री. १ स्मरणशक्ति; स्मरण. २ आठवणीसाठीं वहींत केलेली नोंद. [म्हणजे.

यानी-ने—क्रि. वि. [अ.] अर्थात्;

याफ़्त—स्त्री. [फा.] मिळकत; उत्पन्न; आय.

याब—प्रत्य. [फा.] मिळविणारा (अुदा. कामयाब).

याबू—पु. [फा.] तट्टू.

यार—पु. [फा.] १ मदतनीस; साहाय्यक. २ मित्र. ३ जार. ४ प्रियकर. **याराना**—पु. मैत्री; दोस्ती. वि. मित्राप्रमाणें. **यारी**—स्त्री. १ पुरुषाचा अनुचित प्रेमसंबंध. २ मैत्री.

यारा—पु. [फा.] सामर्थ्य.

याल—स्त्री. [तु.] १ मान. २ आयाळ.

यास—स्त्री. [अ.] निराशा.

यासीन—स्त्री. [अ.] मृत्युसमयीं चांगली गति प्राप्त होण्यासाठीं म्हणावयास सांगतात तो कुराणांतील मंत्र.

याहि-ही*—सर्व. [सं.] याला.

युगति*—स्त्री. [सं.] युक्ति.

युगपत्—अव्य. [सं.] अेकाच वेळीं; बरोबरच; अेकदम.

युगसंधि—स्त्री. [सं.] संक्रमणकाल; संक्रमणावस्था. [सफलता.

युमन—पु. [अ.] १ सुदैव. २

यूँ—अव्य. [सं.] असें; अशा तऱ्हेनें.

यूज़—पु. [फा.] चित्ता.

यूज़—वि. [फा.] शेंकडा.

यूथ—पु. [सं.] समूह; समुदाय.

यूनान—पु. [ग्री.] ग्रीस देश; **युनानी**—वि. ग्रीक देशाचा. स्त्री. १ ग्रीक भाषा. २ ग्रीसनिवासी.

यूह—पु. [सं.] समूह; झुंड; यूथ.

ये—सर्व. [सं.] हे; हे सर्व.

येअी*—सर्व. [सं.] हाच.

यों—अव्य. [सं.] असें; अशा तऱ्हेनें.

योंही—अव्य. [सं.] १ असेंच; याप्रमाणेंच. २ सहज; अुगीच.

योग—पु. [सं.] १ संयोग; मेळ. २ योगायोग. ३ सहकार. ४ सहवास. ५ प्रेम. ६ बेरीज.

यौत, यौतुक—पु. [सं.] लग्नांत वराला किंवा वधूला मिळणारा अहेर.

यौमिया—पु. [अ.] अेका दिवसाचें वेतन. वि. दररोजचा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

र

रंग—पु. [सं.] १ रंग. २ नाच, गाणें अिल्यादि. ३ तारुण्य. ४ शोभा; सौंदर्य. ५ वजन; प्रभाव. ६ आनंद; अुत्सव. ७ मनाची लहर. ८ दशा; स्थिति. ९ चाल; रीत. (यौ.) रंग रलि-आमोद प्रमोद; मौज.

रंगत—स्त्री. [सं.] १ मजा; मौज. २ स्थिति; अवस्था. ३ रागरंग.

रँगना—क्रि. स. [सं.] १ रंगविणें. २ प्रेमांत गुंतविणें. ३ अनुकूल करणें. क्रि. अ. आसक्त होणें.

रंगविरंगा—वि. [सं.] १ रंगी-बेरंगी. २ अनेक प्रकारचा; विविध.

रंगभूमि—स्त्री. [सं.] नाटकगृह.

रंगमंच—पु. [सं.]१ मंच. २ स्टेज; रंगभूमि. [विहार; मौज.

रंग-रेली—स्त्री. [सं.] क्रीडा;

रंगरस-रसिया—पु.[सं.]विलासी रंगेल; पुरुष.

रँगरूट—पु. [अिं.] १ रिक्रूट; नवीन भरती केलेला शिपाअी. २ नवशिक्या.

रँगरेज़—पु. [फा.] रंगारी.

रँगवाना, रंगाना—क्रि. स. [सं.] रंगवून घेणें. **रंगाअी**—स्त्री. रंग देण्याचें काम किंवा मजुरी.

रंगशाला—स्त्री. [सं.] नाटकगृह.

रंगसाज़—पु. [फा.] १ रंगारी. २ रंग तयार करणारा. [विविध.

रंगारंग—वि. [फा.] चित्रविचित्र;

रंगी—वि. [सं.] आनंदी; विनोदी.

रंगीन—वि. [फा.] १ रंगीत; रंगदार. २ विलासप्रिय.

रंगीला—वि. [फा.] रंगेल; रसिक.

रंच, रंचक—वि. [सं.] थोडें; अल्प. [२ शोक.

रंज—पु. [फा.] १ दुःख; खेद.

रंजक—वि. [सं.] रंजविणारा; हांसविणारा.

रंजक—स्त्री. [फा.] १ तोड्याच्या बंदुकीची दारू. २ अेखाद्याला चिडवण्यासाठीं सांगितलेली गोष्ट.

रंजना*—क्रि. स. [सं.] १ प्रसन्न करणें. २ भजणें; स्मरण करणें. ३ रंगविणें. **रंजन**–पु. मन प्रसन्न करण्याची क्रिया.

रंजित—वि. [सं.] १ रंगलेलें. २ आनंदित. ३ अनुरक्त; लुब्ध.

रंजीदा—वि. [फा.] १ दुःखी; कष्टी; खिन्न. २ नाराज; अप्रसन्न. **रंजिश, रंजीदगी**–स्त्री. १दुःख; खेद. २ बेबनाव. ३ शत्रुता; वैर.

रँड़ापा—पु. [सं.] वैधव्य.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रँडुआ-वा—पु. [सं.] विधुर.

रंद—पु. [सं.] १ झरोका. २बंदूक किंवा तोफ सोडण्यासाठीं किल्ल्याच्या भिंतींत केलेलें छिद्र.

रंदना—क्रि. स. [सं.] रंधणें.

रंदा—पु. [सं.] रंधा.

रंधन—पु. [सं.] स्वयंपाक.

रंभ—पु. [सं.] १ वेळू. २ अेक प्रकारचा बाण. ३ कठिण शब्द.

रंभा—पु. [सं.] कुदळ.

रंभाना—क्रि. अ. [सं.] हंबरणें.

रअय्यत—स्त्री. [अ.]रयत; प्रजा.

रअिनि*—स्त्री. [सं.] रजनी; रात्र.

रअी—स्त्री. [सं.] रवी.

रअी—स्त्री. [सं.] १ भरडा. २रवा. ३ पीठ. वि. १ अनुरक्त. २ संयुक्त.

रअीस—पु. [अ.] १ श्रीमंत; धनिक. २ प्रांताधिकारी. ३ जमीनदार. रअीसी-स्त्री. श्रीमंती.

रअुताअी*—स्त्री. [सं.] स्वामित्व; मालकी.

रअुरे*—सर्व. [सं.] महाराज; महाशय (आदरसूचक शब्द).

रकछ—पु. [सं.] पानांचीं भजीं.

रकत*—पु. [सं.] रक्त. वि. लाल.

रकतांक*—पु. [सं.] १ पोवळें. २ केशर. ३ रक्तचंदन.

रक़बा—पु. [अ.] क्षेत्रफळ.

रकाब, रिकाब—स्त्री. [अ.] रिकीबी.

रकाबत—स्त्री. [अ.] चढाओढ; प्रतिद्वंदिता.

रक़ाबदार—पु. [अ.+फा.] १मोतदार. २ स्वयंपाकी. ३ हलवाअी.

रकाबी—स्त्री. [फा.] १ तबक. २ बशी; ताटली.

रक़ीब—पु. [अ.]१ दुसरा प्रियकर. २ प्रतिद्वंद्वी; प्रतिस्पर्धी.

रक्षा—स्त्री. [सं.] १ संरक्षण; बचाव. २ भूतबाधेपासून बचावण्याकरितां मुलांच्या गळ्यांत बांधतात तो गंडा.

रखना—क्रि. स. [सं.] १ ठेवणें. २ सांभाळणें; रक्षण करणें. ३ वायां जाअूं देणें. ४ सोपविणें. ५ गहाण ठेवणें. [पत्नी.

रखनी—स्त्री. [सं.] रखेली; अुप-

रखवाअी-वाली—स्त्री. [सं.] १ राखण. २ राखण करण्याची मजुरी. [घेणें.

रखवाना—क्रि. स. [सं.] ठेवून

रखवार, रखवाला—पु. [सं.] संभाळणारा; राखण करणारा.

रखाअी—स्त्री. [सं.] १ रखवालो. २ राखण करण्याची मजुरी.

रखाना—क्रि. स. [सं.] १ ठेवून घेणें. २ सांभाळणें.

रख़्त—पु. [फा.] १ सामान. २ पोशाख. ३ जोड्याचें कातडें. ४ थाटमाट.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रग—स्त्री. [फा.] १ शीर; नस. २ नाडी. ३ पानाची शीर. (मु.) रग दबना–कह्यांत जाणें; ताब्यांत जाणें. **रगरग फड़कना**–अुत्साहित होणें; पुलकित होणें.

रगड़ना—क्रि. स. [सं.] १ रगडणें. २ चेपणें. ३ वाटणें. ४ घासणें. ५ भरडणें. **रगड़**–स्त्री. १ रगडणें, चेपणें अित्यादि क्रिया. २ अत्यंत मेहनत. ३ हुज्जत. **रगड़ा**–पु.

रग़बत—स्त्री. [अ.] १ प्रवृत्ति. २ अिच्छा.

रगरेशा—पु. [फा.] १ पानांच्या शिरा. २ शरीराचे अवयव.

रगवाना*—क्रि. स. [दे.] चूप बसविणें; शांत करणें.

रगाना—क्रि. अ. [दे.] चूप होणें; गप्प राहणें. क्रि. स. चूप करणें.

रगेदना—क्रि. स. [सं.] पळावयास लावणें; पाठलाग करणें.

रचना—क्रि. स. [सं.] १ रचणें; बनविणें. २ सजविणें. स्त्री. १ कृति. २ रचना; कौशल्य. [णारा.

रचयिता—पु. [सं.] कर्ता; कर-

रचवाना, रचाना—क्रि. स. [सं.] १ रचविणें; बनविणें. २ मेंदी लावून घेणें.

रजना—क्रि. अ. [सं.] रंगणें; मग्न होणें. क्रि. स. रंगविणें.

रजब—पु. [अ.] अरबी वर्षाचा सातवा महिना.

रज़ा—स्त्री. [अ.] १ अिच्छा; मर्जी. २ सुट्टी. ३ अनुमति. ४ स्वीकृति.

रज़ाअत—स्त्री. [अ.] मुलाला अंगावर पाजणें.

रजाज्ञि-ज्ञी—स्त्री. [सं.] राजाज्ञा.

रज़ाअी—स्त्री. [अ.] १ लेप; रजअी. २ दूधभाअू.

रज़ामंद—वि. [अ.+फा.] मान्य करणारा; राजी; कबूल असलेला.

रज़ील—वि. [अ.] नीच; हलक्या जातीचा.

रज्ज़ाक़—पु. [अ.] १ फनी; पालन-पोषण करणारा. २ अीश्वर.

रटना—क्रि. स. [सं.] १ पाठ करणें; लक्षांत ठेवणें. २ घोकंपट्टी करणें. रट–स्त्री. घोकंपट्टी.

रणखेत*—पु. [सं.] रणक्षेत्र.

रतजगा—पु. [सं.] जागरण.

रतन—पु. [सं.] रत्न.

रतनागर*—पु. [सं.] रत्नाकर; समुद्र.

रतनार-रा—वि. [सं.] लालसर.

रतनालिया*—वि. [सं.] लालसर.

रताना*—क्रि. अ. [सं.] रत होणें; मग्न होणें. क्रि.स. आकर्षिणें.

रतिक*—क्रि.वि. [सं.] किंचित्; थोडेसें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रतिनाह*—पु. [सं.] रतिनाथ; कामदेव; मदन. [मदन.

रतिराओ*—पु. [सं.] कामदेव;

रतौंधी—स्त्री. [सं.] रातांधळें.

रत्थी—स्त्री. [सं.] तिरडी.

रद, रद्द—वि. [अ.] १ रद्द. २ टाकाऊ. (यौ.) **रद्दोबदल**–बदल; फेरफार.

रदछद*—पु. [सं.] ओंठ.

रद्दा—पु. [दे.] अेकावर अेक रचलेला वस्तूंचा थर.

रद्दी—वि. [अ.] कुचकामाचा; टाकाऊ; निरुपयोगी. स्त्री. निरुपयोगी वस्तु.

रन*—पु. [सं.] रण. (यौ.) **रनछोर**–पु. कृष्ण; रणछोड.

रनबंका–बाँकुरा—पु. [सं.] शूर; वीर; योद्धा; रणबांका.

रनवास, रनिवास—पु. [सं.] अंतःपुर; राणिवसा. [रणी.

रनी*—पु. [सं.] वीर; योद्धा;

रपट—स्त्री. [अिं.] रिपोर्ट; वृत्तान्त.

रपट—स्त्री. [सं.] १ फेरफटका; रपेट. २ घसरगुंडी. ३ जमिनीचा अुतार.

रपटना—क्रि. अ. [सं.] घसरणें; घाअीनें चालणें.

रपटाना—क्रि. स. [सं.] घसरविणें; फेरफटका करावयास लावणें.

रफ़ल—पु. [अिं.] पांघरण्याचें गरम वस्त्र; शाल.

रफ़ा—वि. [अ.] १ दूर केलेला. २ निवृत्त; शांत. पु. १ अुंची.

रफ़ीक़—पु. [अ.] १मित्र; साथी. २ सहाय्यक.

रफ़ू—पु. [अ.] रफू करण्याचें काम.

रफ़ूगर—पु. [अ. + फा.] रफू करणारा.

रफ़ूचक्कर—क्रि. वि. [अ.+ सं.] पळालेला; अदृश्य; नाहींसा झालेला; फरारी झालेला.

रफ़्त—वि. [फा.] भूतकालीन. रफ़्त व गुजस्त–झालेला; व्यतीत.

रफ़्तगी—स्त्री. [फा.] जाणें; गमन.

रफ़्तनी—स्त्री. [फा.] मालाची निर्गत.

रफ़्ता—क्रि. वि. [फा.] सावकाश; हळुहळू; क्रमानें.

रफ़्तार—स्त्री. [फा.] गति; चाल. रफ़्तार व गुफ़्तार–बोलण्याची व राहण्याची पद्धत.

रब—पु. [अ.] १ अीश्वर. २ पालनपोषण करणारा.

रबड—पु. [अिं.] रबर.

रबड़ना—क्रि. स. [सं.] १ढवळणें. २ फेनणें.

रबड़ी—स्त्री. [सं.] वासुंदी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रवंदा—पु. [सं.] १ चिखल. २ चालण्याचे श्रम.

रवी—स्त्री. [अ.] १ वसंत ऋतूंत कापलें जाणारें रबीचें पीक. २ वसंत ऋतु.

रबीब—पु. [अ.] १ पाळलेला मुलगा. २ बायकोच्या पहिल्या नवऱ्याचा मुलगा.

रब्त—पु. [अ.] १ अभ्यास; संबंध; राबता. २ घनिष्ठ संबंध. (व्यौ.) रब्त-ज़ब्त-मेळ; मिलाफ; घनिष्ठता.

रमज़ान—पु. [अ.] मुसलमानांचा अुपवासाचा महिना.

रमज़ानी—वि. [अ.] १ रमजान सणासंबंधीं. २ रमजान महिन्यांत जन्मलेला. ३ भुकेला; अुपाशी.

रमना—क्रि. अ. [सं.] १ रमणें. २ सहल करणें.

रमल—पु. [अ.] फाशांवरून वर्तविलें जाणारें भविष्य.

रमाना—क्रि. स. [सं.] १ रमविणें; मोहून टाकणें; भुलविणें. २ अनुकूल करणें. ३ थोपविणें. ४ लावणें; जोडणें.

रमैनी—स्त्री. [सं.] कबीराच्या बीजक नामक ग्रंथाचा दुसरा भाग.

रम्माल—पु. [अ.] रमल विद्या जाणणारा.

रयना*—क्रि. अ. [सं.] १ रंगणें; रंगानें भिजणें. २ प्रेममग्न होणें. ३ अेकरूप होणें.

रयनि*—स्त्री. [सं.] रजनी; रात्र.

ररिहा*—पु. [सं.] १ वटवट करणारा. २ घुबडासारखा पक्षी. ३ मागणारा; याचक.

रलाना—क्रि. स. [सं.] मिसळणें; अेकत्र करणें. क्रि. अ. अेकत्र होणें.

रली—स्त्री. [सं.] १ क्रीडा; विहार. २ मौज; आनंद.

रवन*—पु. [सं.] रमण; पति. वि. क्रीडाविहार करणारा. रवनी-स्त्री. १ पत्नी; स्त्री. २ रमणी.

रवाँ—वि. [अ.] १ चालू; सुरू झालेला. २ प्रवाही. ३ संवर्यीचा. ४ प्रचलित; रूढ. पु. जलद वाचन.

रवा—वि. [फा.] अुचित; योग्य.

रवाज—स्त्री. [अ.] चालरीत; रिवाज.

रवारवी—स्त्री. [फा. + अनु.] घाई; शीघ्रता.

रविश—स्त्री. [फा.] १ गति. चाल. २ तऱ्हा; पद्धत; वागणूक. ३ बागेंतील पायवाट.

रवैयाँ—पु. [फा.] १ वागणूक; वर्तणूक. २ चालरीत; पद्धत.

रश्क—पु. [फा.] १ ईर्षा; मत्सर. २ वैर; शत्रुत्व.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रसकपूर—पु. [सं.] रसकापूर; अेक विषारी औषधी.

रसगुल्ला—पु. [सं.] अेक बंगाली मिठाअी.

रसद—स्त्री. [फा.] १ वांटा; हिस्सा. २ शिधा. ३ रसद; अन्नपुरवठा. (मु.) हिस्सा-रसद-योग्य वांटा.

रसदार—वि. [सं.+फा.] १ रसाळ. २ रुचकर; स्वादिष्ट.

रसना—स्त्री. [सं.] १ जीभ. २ दोरी. ३ लगाम.

रसना—क्रि. अ. [सं.] १ झिरपणें; गळणें. २ आनंदमय होणें. ३ रसास्वाद घेणें. ४ प्रेमांत गुंतणें. [फळ.

रसभरी—स्त्री. [अि.] रासबेरी

रसभीना—वि. [सं.] रसभरित.

रसम, रस्म—स्त्री. [अ.] १ चालरीत; रिवाज; प्रथा. २ मेळ; संबंध.

रसा—स्त्री. [सं.] १ पृथ्वी; जमीन. २ जीभ; रसना.

रसाअी—स्त्री. [फा.] पोंच.

रसिया—पु. [सं.] १ रसिक; शौकी. २ अेक प्रकारचें गीत.

रसीद—स्त्री. [फा.] पावती.

रसीला—वि. [सं.] १ रसभरित. २ स्वादिष्ट; रुचकर. ३ सुंदर.

रसूम—पु. [अ.] १ नियम; कायदा. २ चालरिती; रिवाज ('रस्म'चें बहु.).

रसूल—पु. [अ.] १ अीश्वराचा संदेशवाहक. २ मार्गदर्शक; पैगंबर.

रसोअी—स्त्री. [सं.] स्वयंपाक.

रसोअिया—पु. आचारी; स्वैपाक्या.

रसोअीघर—पु. [सं.] स्वयंपाकघर.

रसौर—पु. [सं.] अुंसाच्या रसांत शिजविलेला भात.

रस्म—स्त्री. [फा.] पगार; वेतन.

रस्सा—पु. [सं.] जाड दोर. **रस्सी**—स्त्री. दोरी; रस्सी.

रहँकला—पु. [सं.] १ अेक प्रकारची गाडी; रेकला. २ तोफेची गाडी. [चरखा.

रहँट—पु. [सं.] रहाट. **रहँटा**—पु.

रहँसना—क्रि. अ. [सं.] प्रसन्न होणें.

रहन—स्त्री. [सं.] १ राहणी. २ व्यवहार. **रहन-सहन**—स्त्री. राहणी.

रहना—क्रि. अ. [सं.] राहणें. (यौ.) रहा सहा—अुरलेंसुरलें.

रहनुमा—वि. [फा.] मार्गदर्शक.

रहबर—वि. [फा.] मार्गदर्शक.

रहम—पु. [अ.] दया; करुणा.

रहमदिल—वि. [अ. + फा.] दयाळू. **रहमत**—स्त्री. १ कृपा; दया. २ वृष्टि; वर्षाव. [अीश्वराचें नांव.

रहमान—वि. [अ.] दयाळू. पु.

रहल—स्त्री. [अ.] पोथी ठेवण्याची लाकडी कैची.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रहीम—वि. [अ.] दयाळु; कृपाळु. पु. १ ईश्वर. २ एक कवि व साधू.

रहैया—पु. [सं.] रहिवासी.

राँगा—पु. [सं.] १ कथील. २ शिसें.

राँचना—क्रि. अ. [सं.] १ अनुरक्त होणें; प्रेम करणें. २ तद्रूप होणें; समरस होणें. क्रि. स. तद्रूप करणें; रंगविणें; समरस करणें.

राँड़—स्त्री. [सं.] १ विधवा. २ वेश्या.

राँधना—क्रि. स. [सं.] स्वयंपाक करणें.

राँपी—स्त्री. [दे.] चांभाराची रापी.

राँभना—क्रि. अ. [सं.] गाईचें हंबरणें.

राअी—स्त्री. [सं.] १ मोहरी. २ अल्प प्रमाण.

राअु*—पु. [सं.] राव; राजा; नरेश.

राअुर*—पु. [सं.] अंतःपुर; राअूळ.

राअूल*—पु. [सं.] १ राजकुलांत उत्पन्न झालेला. २ राजा.

राकस*—पु. [सं.] राक्षस.

राका—स्त्री. [सं.] पौर्णिमेची रात्र.

राखना—क्रि. स. [सं.] १ रक्षण करणें. २ राखण करणें; संभाळणें. ३ कपट करणें; लपवून ठेवणें. ४ अडविणें. ५ आरोप करणें.

राछ—पु. [सं.] १ फर्णा (हातमागाची). २ मिरवणूक; वरात.

राज़—पु. [फा.] रहस्य; गौप्य. राज़दार–रहस्य सांगणारा.

राज—पु. [सं.] १ राज्य. २ स्वामित्व. ३ शासनकाल. ४ देश.

राज—पु. [सं.] १ गवंडी. २ राजा.

राजगीर—पु. [सं.] गवंडी; कारागीर.

राजना*—क्रि.अ. [सं.] १ राहणें; असणें. २ विराजणें; शोभणें.

राजपाट—पु. [सं.] राज्य.

राजवाहा—पु. [सं.] पाट;कालवा.

राज़ी—वि. [अ.] १ खुश; प्रसन्न. २ सुखी. ३ सम्मत; तयार; राजी. ४ निरोगी.

राज़ीनामा—पु. [अ.+फा.] तडजोडपत्र.

रात—स्त्री. [सं.] रात्र.

रातिब—पु. [अ.] १ जनावरांचें खाद्य. २ खुराक.

रान—स्त्री. [फा.] मांडी.

राम—वि. [फा.] १ सेवक. २ आज्ञाधारक.

रामतरोअी—स्त्री. [सं.] भेंडी.

रामरमौवल—स्त्री. [दे.] गप्पागोष्टी.

रामरसरा—पु. [सं.] पाल्हाळ; चऱ्हाट.

राय—स्त्री. [फा.] १ मत. २ सल्ला; विचार.

राय—पु. [सं.] १ राव; राजा. २ सरदार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रायज़—वि. [अ.] रूढ; प्रचलित.
रायरासि—स्त्री. [सं.] राजाचा खजिना.
रार—पु.[सं.] तंटा; झगडा; हुज्जत.
राल—स्त्री. [सं.] राळ.
राल—स्त्री. [सं.] लाळ.
रास—स्त्री. [फा.] १ रस्ता; सडक. २ राहू (ग्रह). ३ पागा.
रास—स्त्री. [अ.] लगाम. [भाग.
रास—स्त्री. [सं.] १भुशिर. २ वरचा
रास—वि. [फा.] अनुकूल; योग्य.
रासो—पु. [सं.] राजाचें पद्यमय जीवनचरित्र; रासा.
रास्त—वि. [फा.] १ सरळ; सीधा. २ ठीक; बरोबर. ३ उचित; योग्य.
रास्ता—पु. [फा.] १ रस्ता; मार्ग. २ चाल; प्रथा. ३ उपाय; युक्ति.
राह—स्त्री. [फा.] १ रस्ता; मार्ग. २ प्रथा; चाल. ३ नियम.
राहखर्च—पु. [फा.] प्रवास-खर्च.
राहगीर—पु. [फा.] मुशाफिर; प्रवासी. [सरू; पांथस्थ. २ परका.
राहचलता—पु. [फा.+सं.]१ वाट-
राहज़न—पु. [फा.] डाकू. राहज़नी-स्त्री. वाटमारी.
राहत—स्त्री. [अ.] आराम; चैन.
राह-व-रब्त—पु. [फा. + अ.] येणेंजाणें; घरोबा; घनिष्ठ संबंध.
राह-व-रस्म—स्त्री.
राहिब—पु. [अ.] वैरागी; विरक्त.
राही—पु. [फा.] प्रवासी; यात्रेकरू.
रिंगन—स्त्री. [सं.] रांगणें.
रिंद—पु. [फा.] १ नास्तिक; धार्मिक बंधनें न मानणारा. २ स्वच्छंद; स्वैराचारी. वि. १ लहरी. २ मदोन्मत्त; अुडाणटप्पू.
रिआयत, रियायत—स्त्री. [अ.] १ सवलत. २ लक्ष. ३ दयापूर्ण व्यवहार. ४ न्यूनता.
रिआया—स्त्री. [अ.] प्रजा.
रिज़क़-रिज्क़—पु. [अ.] दररोजचें जेवण; आहार.
रिझाना—क्रि.स.[सं.] प्रसन्न करणें.
रिनिआँ*—वि. [सं.] ऋणकरी; कर्जदार. [झिम पाअूस.
रिमझिम—स्त्री. [अनु.] झिम-
रिया—स्त्री.[अ.] धोका; दगा; कपट.
रियाकार—वि. [अ.+फा.] दगल-बाज; कपटी.
रियाज़—पु. [अ.] अभ्यास; मेहनत.
रियाजी—स्त्री. [अ.] गणित.
रियासत—स्त्री. [अ.] १ राज्य; संस्थान. २ वैभव; ऐश्वर्य; श्रीमंती.
रिलना—क्रि. अ. [दे.] १ प्रवेश करणें; शिरणें. २ मिसळणें; रमणें.
रिवाज—पु. [अ.] चाल; रीत; प्रथा; पद्धत. [रिश्तेदार-नातलग.
रिश्ता—पु. [फा.] नातें; संबंध.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रिश्वत—स्त्री. [अ.] लांचलुचपत.
रिश्वतख़ोर—वि. [अ. + फा.] लांचखाऊ.
रिस, रीस—स्त्री.[सं.] राग; क्रोध.
रिसालत—स्त्री. [अ.] १ ईश्वरावतार. २ परराष्ट्र-वकिली.
रिसाला—पु. [अ.] १ पत्र. २ लहान पुस्तक. ३ घोडदळ.
रिसिआना-याना—क्रि. अ. [सं.] रागावणें. रिसौंहाँ–वि. रागावलेला; नाराज.
रिहा—वि. [फा.] बंधमुक्त; सुटका झालेला. रिहाअी–स्त्री. सुटका.
रीझना—क्रि. अ. [सं.] प्रसन्न होणें. रीझ–स्त्री. प्रसन्नता.
रीढ़—स्त्री. [सं.] पाठीचा कणा.
रीत-ति—स्त्री. [सं.] १ रीत; पद्धत; तऱ्हा. २ चालरीत; परिपाठ. ३ नियम.
रीता—वि. [सं.] रिकामा; रिक्त.
रुँदवाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून तुडवून घेणें.
रुँधना—क्रि. अ. [सं.] १ थांबणें. २ अडकून पडणें; फसणें. ३ कामांत गुंतणें. ४ घेरलें जाणें.
रु—अव्य. [सं.] आणि.
रुआसो*—वि. [सं.] रडवा.
रुकना—क्रि. अ. [सं.] थांबणें; अडकून पडणें. २ अडून राहणें.
रुकवाना—क्रि. स. [सं.] आडकाठी करविणें; थांबविणें. रुकाव–पु. आडकाठी; अडथळा. रुकावट–स्त्री.
रुक्क़ा—पु. [अ.] चिठ्ठी; पत्र; रोखा.
रुख़—पु. [फा.] १ गाल. २ तोंड. ३ कृपादृष्टि. ४ पुढला भाग. ५ हत्ती (बुद्धिबळ). क्रि. वि. कडे; समोर.
रुख—पु. [सं.] वृक्ष; झाड.
रुख़सत—स्त्री. [अ.] १ आज्ञा; परवानगी. २ रजा; मोकळीक.
रुखाअी—स्त्री. [सं.] १ रूक्षपणा. २ कठोरता. ३ बेमुरवतपणा.
रुखानी—स्त्री. [सं.] सांताकसनी; रबिट.
रुखौंहा—वि. [सं.] रूक्ष; शुष्क.
रुचना—क्रि. अ. [सं.] रुचणें; पसंत पडणें.
रुचिराअी*—स्त्री. [सं.] सौंदर्य; [रुचिरता.
रुज—पु. [सं.] १ भंग. २ वेदना; कष्ट. ३ जखम; घाव.
रुजी—वि. [अ.] अस्वस्थ; आजारी.
रुजू—वि. [अ.] कार्यमग्न; तल्लीन.
रुठाना—क्रि. स. [सं.] नाराज करणें; नाखुश करणें.
रुतबा—पु. [अ.] १ पदवी; हुद्दा; दर्जा. २ प्रतिष्ठा; मान.
रुपना—क्रि. अ. [सं.] रुतणें; [फसणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रुपसी—स्त्री. [सं.] सुंदरी.
रुपहला—वि. [सं.] रुपेरी.
रुबआ—वि. [अ.] अेकचतुर्थांश.
रुबाअी—स्त्री. [अ.] चार चरणांचा श्लोक.
रुमाली—स्त्री. [फा.] लंगोट.
रुराअी*—स्त्री. [सं.] सौंदर्य.
रुरुआ-वा—पु. [सं.] मोठें घुबड.
रुलाअी—स्त्री. [सं.] रडें; रडणें.
रुलाना—क्रि. स. [सं.] रडविणें.
रुलाना—क्रि. स. [सं.] वाअीट करणें.
रुसूख—पु. [अ.] १ दृढता. २ धैर्य. ३ स्नेह. ४ विश्वास.
रुसूम—पु. [अ.] १ चाल; प्रथा. २ वर्षासन.
रुस्तम—पु. [फा.] १ अिराणांतील अेक प्रसिद्ध योद्धा. २ शूर व्यक्ति. रुस्तमी-स्त्री. शौर्य; वीरता.
रुहठि—स्त्री. [सं.] रुसवा; राग; घुस्सा.
रूँधना—क्रि. स. [सं.] अडविणें; घेरणें. रूँध-वि. अडविलेला.
रू—पु. [फा.] चेहरा; आकृति. स्त्री. १ कारण; सबब. २ तळ; बूड. ३ अग्रभाग. ४ आशा. [२ तंतू.
रूअी—स्त्री. [सं.] १ कापूस.
रूअीदार-वि. [सं. + फा.] कापसाचा.
रूखा—वि. [सं.] १ रूक्ष; शुष्क. २ बेचव; निरस. ३ खडबडीत. ४ अुदास; विरक्त. रूखापन-वि. शुष्कपणा; रूक्षता.
रूठना—क्रि. अ. [सं.] रुसणें. रूठ, रूठन-स्त्री. रुसवा; राग.
रूपोश—वि. [फा.] १ गुप्त; लपलेला. २ फरारी.
रूबकार—पु. [फा.] १ सादर करणें. २ कोर्टाचा हुकूम. ३ आज्ञापत्र.
रूबरू—क्रि. वि. [फा.] प्रत्यक्ष; समोरासमोर.
रूरना—क्रि. अ. [सं.] १ रडणें. २ आरडाओरड करणें. [रागावणें.
रूसना—क्रि. अ. [सं.] रुसणें;
रूह—स्त्री. [अ.] १ आत्मा. २ सत्त्व; सार; तथ्य. रूहानी-वि. आत्म्यासंबंधीं. [ओरडणें.
रेँकना—क्रि. अ. [अनु.] गाढवाचें
रेँगना—क्रि. अ. [सं.] १ सरपटणें; चालणें. २ सावकाश चालणें.
रेँट—पु. [दे.] मेकूड.
रेंड—पु. [सं.] अेरंडाचें झाड. स्त्री. अेरंडाचें बी. [३ मिसरूड.
रेख—स्त्री. [सं.] १ रेघ. २ चिन्ह.
रेग—स्त्री. [फा.] रेती; वाळू.
रेगिस्तान—पु. [फा.] वाळवंट.
रेजगी, रेजगारी—स्त्री. [फा.] चिल्लर; मोड.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रेजा—पु. [फा.] १ लहान तुकडा. २ कपड्याचें ठाण.

रेत—स्त्री. [सं.] रेती.

रेतना—क्रि. स. [सं.] १ कानशीनें घांसणें; गुळगुळित करणें.

रेता—पु. [सं.] १ रेती. २ माती.

रेती—स्त्री. [सं.] रेताड (नदीकांठ). रेतीला–वि. रेताड; वालुकामय.

रेती—स्त्री. [सं.] कानस.

रेनु—पु. [सं.] १ धूळ; रेणु. २ रेती. ३ पृथ्वी. ४ कण; अणुरेणु.

रेलठेल, रेलपेल—स्त्री. [दे.] १ भडिमार; अधिकता. २ दाटी; गर्दी.

रेलना—क्रि. स. [दे.] रेलणें; २ दुसऱ्यावर रेलून अुभें राहणें. ३ अधाशीपणानें खाणें. क्रि. अ. भरगच्च असणें.

रेला—पु. [दे.] १ पाण्याचा लोंढा. २ हल्ला; धांवा. ३ धक्का; रेटारेटी. ४ आधिक्य; विपुलता.

रेवड—पु. [दे.] शेळ्यामेंढ्यांचा कळप.

रेह—स्त्री. [?] खारी माती.

रेहन—पु. [फा.] गहाण ठेवणें. रेहनदार–पु. गहाण ठेवून घेणारा; सावकार.

रेहननामा—पु. [अ. + फा.] गहाणखत.

रैदास—पु. [?] १ रोहीदास साधु. २ चांभार.

रैयत—स्त्री. [अ.] रयत; प्रजा.

रोंगटा—पु. [सं.] रोमांच; कांटा.

रोंगटी—स्त्री. [सं.] खेळांत बेअिमानी करणें किंवा रागावणें.

रोंधना—क्रि. स. [सं.] पायाखालीं तुडविणें.

रोआ-याँ—[?] रोम; लव; केंस.

रोआब—पु. [अ.] वचक; रुबाब; अैट.

रोक—स्त्री. [सं.] अडथळा; आडकाठी. रोकटोक–अडथळा; मनाअी.

रोकड़—स्त्री. [सं.+अ.] १ नगद; रोख. २ जमा; भांडवल. पु. रोकडिया; खजिनदार.

रोकना—क्रि. स. [सं.] अडविणें; थांबविणें; रोखणें.

रोगन—पु. [फा.] पॉलिश; रोगण. [२ मनोरंजक.

रोचक—वि. [सं.] १ स्वादिष्ट.

रोचना—स्त्री. [सं.] १ लाल कमळ. २ रक्तचंदन. ३ वसुदेवाची बायको.

रोज़—पु. [फा.] दिवस. अव्य. नित्य; दररोज.

रोज़गार—पु. [फा.] १ व्यापार. २ धंदा. रोज़गारी–व्यापारी.

रोज़नामचा—पु. [फा.] दैनंदिनी; रोजनिशी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

रोज़मर्रा—अव्य. [फा.] नित्य; दररोज. पु. व्यावहारिक बोली, भाषा.

रोज़ा—पु. [फा.] १ अुपवास; रमजान महिन्यांत मुसलमान करतात तो अुपवास.

रोज़ी—स्त्री. [फा.] १ अुपजीविका. २ रोजचा जेवणखर्च. ३ मजुरी.

रोज़ीना—पु. [फा.] मजुरी.

रोटी—स्त्री. [?]१ भाकरी; पोळी. २ स्वयंपाक. ३ जेवण.

रोड़ा—पु. [सं.] गोटा; लहान दगड. (मु.) रोड़ा अटकाना–मार्गांत अडथळा करणें. [आडकाठी करणें.

रोधना*—क्रि. स.[सं.]अडविणें;

रोदा—पु. [सं.] धनुष्याची दोरी.

रोना—क्रि. अ. [सं.] १ रडणें. २ चिडणें. वि. चिडका; रड्या.

रोपना—क्रि. स. [सं.] १ रोप लावणें. २ पेरणें. ३ बसविणें; घट्ट करणें. [वजन. २ अैट.

रोब—पु. [अ.] १ रुबाब; वचक; **रोया**—पु. [अ.] स्वप्न.

रोर—स्त्री. [सं.] आरडाओरड; दंगल; आक्रोश. वि. १ वेगवान्. २ दुर्दम्य.

रोरी-ली—स्त्री. [सं.] कुंकू.

रोल*—स्त्री. [सं.] १ गडबड. २ आवाज.

रोवनहार—वि. [सं.] रड्या.

रोवासा—वि. [सं.] १ रडकुंडीस आलेला. २ रड्या.

रोशन—वि. [फा.] १ प्रज्वलित; प्रकाशित; २ प्रकट; अुघड; प्रसिद्ध.

रोशनदान—पु. [फा.] गवाक्ष; झरोका.

रोशनदिमाग़—पु. [फा.] १ बुद्धिमान. २ तपकीर.

रोशनाअी—स्त्री. [फा.] १ शाअी. २ प्रकाश. ३ आरास; रोषणाअी.

रोशनी—स्त्री. [फा.] १ अुजेड; प्रकाश. २ ज्ञान. ३ दिवा.

रोहू—स्त्री. [सं.] मोठा मासा.

रौंदना—क्रि. स. [सं.] चिरडणें; तुडविणें. रौंद–स्त्री. तुडवणें; तुडवातुडवी.

रौज़न—पु. [फा.] झरोका.

रौज़ा—पु. [अ.] १ बाग. २ समाधिस्थान.

रौताअिन—स्त्री. [सं.] सरदारीण.

रौनक़—स्त्री. [अ.] १ कांति; तेज. २ शोभा. ३ रूप; छटा.

रौरव—वि. [सं.] भयंकर. पु. नरकस्थान.

रौला—पु. [सं.] धामधूम; गडबड.

रौस—स्त्री. [फा.] चाल; रीत; पद्धति.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ल

लंक—स्त्री. [सं.] कंबर; कटि.

लंकलाट—पु. [अं.] अुत्तम तलम विलायती कापड; लंकाशायरचें कापड.

लँगड़ाना—क्रि. अ. [फा.] लंगडत चालणें. **लंगड़**–वि. लंगडा.

लंगर—पु. [फा.] १ नांगर (जहाजाचा). २ गळ्यांतला ओंडका; लोढणें. ३ लोखंडी साखळदंड. ४ पेहेलवानी लंगोट. ५ धांवदोरा. ६ गरीबाला नित्य द्यावयाचा शिधा; सदावर्त. वि. भारी; वजनदार. (मु.) **लंगर करना**–तंटाबखेडा करणें.

लंगूर—पु. [सं.] १ माकड. २ शेपूट (माकडाचें). ३ वानर.

लंघना*—क्रि. स. [सं.] अुल्लंघन करणें; ओलांडणें.

लंठ—वि. [सं.] मठ्ठ; मूर्ख.

लँडूरा—वि. [दे.] शेंपूटतुटका; लांडा.

लंबतड़ंग—वि. [सं.] लांबटांग्या; ताडासारखा अुंच.

लंबा—वि. [सं.] १ लांब. २ दूर. ३ अुंच. **लंबाअी**–स्त्री. लांबी; लांबटपणा; दीर्घता. **लंबान**–स्त्री. लांबी.

लंबोतरा—वि. [सं.] लांबट.

लकड़बग्घा—पु. [सं.] लांडग्यापेक्षां मोठा जंगली प्राणी; तरस.

लकड़हारा—पु. [सं.] लाकूडतोड्या.

लकड़ा—पु. [सं.] लांकडाचा ओंडका.

लकड़ी—स्त्री. [सं.] १ लांकूड. २ जळणाचें लांकूड. ३ काठी; छडी.

लक़ब—पु. [अ.] १पदवी; किताब. २ अुपनांव.

लक़वा—पु. [अ.] अर्धांगवायु.

लकीर—स्त्री. [सं.] १ रेघ. २ ओळ; रांग. (मु.) **लकीर का फक़ीर**–जुन्या चाकोरींतून जाणारा. **लकीर पीटना**–अंधानुकरण करणें.

लक्कड़—पु. [सं.] लांकडाचा ओंडका.

लक्का—पु. [अ.] अेक जातीचा कबूतर.

लक्खी—पु. [सं.] लक्षाधीश.

लक्खी—वि. [सं.] लाखेच्या रंगाचा; लाखी रंगाचा.

लकावी—पु. [सं.] अश्व विशेष.

लक्ष्य—पु. [सं.] निशाण; लक्ष्य.

लखपति—पु. [सं.] लक्षाधीश.

लखन*—पु. [सं.] लक्ष्मण.

लख़लख़ा—पु. [फा.] शुद्धीवर आणण्यासाठीं अुपयोगांत आणली जाणारी वल्ली.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लखलुट—वि. [सं.] बुधळ्या.

लखाअु-अू*—पु. [सं.] १ खूण; लक्षण; चिन्ह. २ ओळख पटण्यासाठीं खूण म्हणून दिलेली वस्तु.

लखाना*—क्रि. अ. [सं.] दिसणें. क्रि. स. दाखविणें; कल्पना देणें.

लखिया*—पु. [सं.] प्रेक्षक.

लखी—पु. [सं.] लाल घोडा.

लखेरा—पु. [सं.] लाखेच्या बांगड्या तयार करणारा कासार.

लखौटा—पु. [सं.] १ अुटी. २ कुंकवाची डबी. [बनविलेली वस्तु.

लखौरी—स्त्री. [सं.] लाखेपासून

लखौरी—स्त्री. [सं.] लाखोली.

लखौरी—स्त्री. [सं.] १ भुंगा. २ लहान वीट.

लगन—स्त्री. [सं.] १ संबंध. २ प्रेम; स्नेह. पु. १ लग्नाचा मुहूर्त. २ लग्नसराअी. ३ लग्न. वि. गर्क; मग्न; चूर. लगनपत्री–लग्नपत्रिका (मुलीचा बाप मुलाच्या बापास पाठवितो ती).

लगना—क्रि. अ. [सं.] १ लागणें. २ चिकटणें; जुळणें. ३ पान्हवणें (गाय, शेळी अि.).

लगनि*—स्त्री. [सं.] १ संबंध; लागाबांधा. २ प्रेम; प्रीति. ३ मग्नता. ४ अेकाग्रता. [२ परात.

लगनी—स्त्री. [फा.] १ ताटली.

लगभग—क्रि. वि. [सं.] अदमासें; जवळजवळ; सुमारें.

लगर—पु. [दे.] घारीसारखा अेक शिकारी पक्षी.

लगलग—वि. [अ.] १ अत्यंत दुबळा; हडकुळा. २ नाजुक.

लगव—वि. [अ.] १ खोटें; असत्य; मिथ्या. २ व्यर्थ; निरर्थक.

लगवाना—क्रि.स. [सं.] लावविणें.

लगातार—क्रि. वि. [सं.] लागोपाठ; अेकसारखें.

लगान—पु. [सं.] १ कर; महसूल. २ लावण्याची क्रिया.

लगाना—क्रि. स. [सं.] १ लावणें. २ जोडणें; चिकटविणें. ३ अेकावर अेक ठेवणें; रचणें. ४ सम्मीलित करणें. ५ आघात करणें; मारणें. ६ दूध काढणें (गाय, म्हैस अित्यादिकांचें).

लगार—स्त्री. [सं.] १ रतीब. २ रोज नियमित द्यावयाचें अन्न. ३ संबंध; प्रेम. ४ भेद्या; हेर.

लगालगी—स्त्री. [सं.] १ स्नेह; प्रेम. २ संबंध; मेळ.

लगाव—पु. [सं.] संबंध; संपर्क.

लगावन*—स्त्री. [सं.] संबंध. लागाबांधा.

लगि*—क्रि. वि. [सं.] १ पर्यंत. २ निकट; जवळ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लागि—अव्य. [सं.] १ वरोवर; सह. २ करितां.

लग्गा—पु. [सं.] कार्यारंभ;सुरुवात.

लग्गा—पु. [सं.]लांब बांबू; फळें तोडण्यासाठीं आकडी बांधलेला मोठा बांबू. [जातीचा चित्ता.

लग्घड़—पु. [दे.] १ससाणा. २अेक

लचकना—क्रि. अ. [अनु.] वांकणें; लचकणें. **लचक**–स्त्री. १ चमक; मुरका. २ लवचीकपणा. **लचकनि***—स्त्री. १ लवचीकपणा. २ मुरका. **लचीली शासनपद्धति**–स्त्री. परिवर्तनशील राज्यघटना.

लच्छ*—पु. [सं.] १ वहाणा; ढोंग. २ लक्ष्य; निशाण.

लच्छन*—पु. [सं.] लक्षण.

लच्छा—पु. [अनु.] १ गोंडा; झुपका. २ अेक दागिना. ३ गोळे असलेला घट्ट पदार्थ.

लच्छित*—वि. [सं.] १ पाहिलेला; अवलोकिलेला. २खूण पाडिलेला; चिन्ह केलेला. ३ लक्षणी; गुणांनीं युक्त.

लच्छेदार—वि. [अनु. + फा.] १गोळे असलेला, घट्ट व दाट(खाद्यपदार्थ). २ मजेदार (गोष्टी).

लज*—स्त्री. [सं.] लाज.

लजना—क्रि. अ. [सं.] लाजणें.

लजवाना—क्रि. स. [सं.] लाजविणें.

लजाना—क्रि. अ. [सं.] लाजणें. क्रि. स. लाजविणें.

लजालू—पु. [सं.] लाजाळूचें झाड.

लज़्ज़त—स्त्री. [अ.] १ स्वाद; रुचि. २ आनंद; सुख.

लट—स्त्री. [सं.] १ केसाची वट. २ गुंतावळ (केंसांची).

लटक—स्त्री. [सं.] १ हावभाव; अंगविक्षेप. २ लचक; मुरगळा.

लटकन—पु. [सं.] कच्छपीं लागलेला माणूस. २ नथेचा चौकडा.

लटकना—क्रि. अ. [सं.] १लोंबकळणें; लटकणें. ३ वांकणें; ओणवें होणें; कलणें. ३ लचकणें; मुरगळणें. ४ पडून राहणें (काम).

लटका—पु. [सं.] १ चाल; ढब; तऱ्हा. २ डाव. ३ बनावट गोष्ट. ४ तोडगा. **लटके में आना**–जाळ्यांत अडकणें; फसणें.

लटना—क्रि. अ. [सं.] १ गळून जाणें; थकणें. २ दुबळें होणें; अशक्त होणें. ३ अस्वस्थ किंवा व्याकुळ होणें.

लटपटा—वि. [सं.] १ सैल; ढिला. २ झोंकाडी जाणारा. ३ तोत्रें; अस्पष्ट (बोलणें).

लटपटाना—क्रि. अ. [सं.]१ अडखळून पडणें. २ लटपटणें.

लटूरी—स्त्री. [सं.] केसाची वट.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लट्टू—पु. [सं.] भोंवरा (खेळ). (क़िसी पर) **लट्टू होना**–मोहित होणें; बेहोश खूष होणें.

लठ्ठ—पु. [सं.] मोठा दंडा; सोडगा.

लठ्ठबाज़—वि. [सं.+फा.] लाठीबाज. लठैत–पु. लाठीबाज. **लठ्ठमार**–वि. लाठी चालविणारा.

लट्ठा—पु. [सं.] १ लांब वांबू; वासा. २ तुळअी. ३ लांकडाचें खोड. [लडाअी; द्वंद्व.

लड़ंत—स्त्री. [सं.] सामना;

लड़कखेल—पु. [सं.] १ पोरखेळ. २ सोपें काम.

लड़कपन—पु. [सं.]१ बालपण. २ पोरकटपणा. ३ चपलता; चंचलता. **लड़कबुद्धि**–स्त्री.बालबुद्धि; अज्ञानीपणा.

लड़का—पु. [सं.] १ मुलगा. २ पुत्र. ३ मूल (लहान). **लड़कों का खेल**–मामुली गोष्ट; पोरखेळ. **लड़की**–स्त्री. मुलगी. [वाळी.

लड़कौरी—वि. स्त्री. [सं.] लेकुर-

लड़खड़ाना—क्रि. अ. [सं.] १ अडखळणें; झोक जाणें; डगमगणें. २ अडखळून पडणें; आपटणें.

लड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ लढणें. २ भांडण करणें. ३ टक लावणें. ४ डावपेंच करणें (दुसऱ्याच्या विरुद्ध).

लडवावला—वि. [सं.] १ अल्लड. २ बावळा; अडाणी.

लड़ाअी—स्त्री. [सं.] १ युद्ध; लढाअी. २ भांडण; तंटा.

लड़ाका—वि. [सं.] १ लडाअू वृत्तीचा (शिपाअी). २ भांडकुदळ.

लड़ाना—क्रि. स. [सं.] १ लाड करणें. २ लाडावून ठेवणें.

लड़ाना—क्रि. स. [सं.] १ लढविणें. २ भांडण करविणें. ३ लढण्यास अुत्तेजन देणें. ४ युक्ति लढविणें.

लड्डुआ-या—पु. [सं.] लाडू.

लड़ैता—वि. [सं.] १ लढणारा. २ योद्धा.

लड़ैता—वि. [सं.] १ लाडका; प्रिय. २ लाडावलेला; शेफारलेला; वितरलेला.

लड्डू—पु. [सं.] लाडू. [संवय.

लत—स्त्री. [सं.] खोड; वाअीट

लतख़ोर-ख़ोरा—वि. [सं.+फा.] १ लाथाखाअू. २ पायपुसणें.

लतर—स्त्री. [सं.] वेल; लता.

लताड़ना—क्रि.स. [सं.] १ लाथाडणें; तुडवणें; ठोकरणें. २ लाथा मारणें. ३ हैराण करणें; सतावणें.

लतियाना—क्रि.स. [सं.] १लाथाडणें;ठोकरणें.२लाथा मारणें;तुडवणें.

लतीफ़—वि. [अ.] १ स्वादिष्ट; रुचकर. २ सूक्ष्म. ३ कोमल. ४ अुत्तम; छान.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लतीफ़ा—पु. [अ.] कहाणी; गोष्ट.

लत्ता—पु. [सं.] फाटकें तुटकें कापड;चिरगुट. (यौ.) कपडालत्ता-पोशाख. **लत्ती**–स्त्री. चिंधी.

लत्ती—स्त्री. [सं.] दुगाणी; लत्ता-प्रहार.

लथपथ—वि. [अनु.] १ ओथंबलेला; थबथबीत. २ भरलेला; बरबटलेला.

लथाड़ना, लथेड़ना—क्रि. स. [अनु.] १ चिखल अित्यादीनें घाण करणें. २ लोळविणें; घाण करणें. ३ फरफटणें. ४ हैराण करणें; थकविणें. ५ दटावणें.

लदना—क्रि. अ. [सं.] १ ओझें लादलें जाणें. २ शिक्षा होणें; तुरुंगांत जाणें. [लादणें.

लदवाना—क्रि. स. [सं.] ओझें

लदाऊ, लदाव*—पु. [सं.] १ भार; ओझें; वोजा. २ पटअी. ३ तुळअी न लावतां केलेलें छत. ४ लादण्याची क्रिया.

लदवा, लद्दू—वि. [सं.] ओझें वाहणारा.

लद्धड़—वि. [सं.] आळशी; सुस्त.

लद्धना*—क्रि. स. [सं.] मिळविणें; प्राप्त करणें.

लपक—स्त्री. [अनु.] १ ज्वाला. २ चमक; लखलखाट. ३ वेग; गति.

लपकना—क्रि. अ. [अनु.] १ धांवून जाणें. २ अंगावर धांवून जाणें; आक्रमण करणें. ३ लपलपणें (तलवार अि.).

लपट—स्त्री. [सं.] १ ज्वाला; आगीची लपेट. २ आंच; झळ; ३ वाऱ्याची झुळुक. ४ सुगंध.

लपटना, लिपटना—क्रि. अ. [सं.] १ आलिंगणें. २ चिकटणें; भिडणें. ३ गढून जाणें; मग्न होणें.

लपना—क्रि. अ. [अनु.] १ वाकणें. २ हालणें; डोलणें. ३ हैराण होणें.

लपलपाना—क्रि. अ. [अनु.] लपलप होणें; जोरानें हलणें (लवचीक छडी); चमकणें; लपकणें (तलवार अि.).

लपसी—स्त्री. [सं.] लापशी.

लपाना—क्रि. स. [अनु.] लपलप करणें; जोरानें हालविणें (लवचीक छडी, तलवार अि.).

लपेट, लपेटन—पु. [सं.] १ बांधण्याचें कापड; वेष्टण. २ गुंडाळा; वेष्टण. ३ घेर. ४ विवंचना.

लपेटना—क्रि. स. [सं.] १ गुंढाळणें. २ गाठोडें करणें; बांधून घेणें. ३ धरणें. ४ विवंचनेंत टाकणें.

लफंगा—पु. [फा.] बदमाश;लुच्चा.

लफना—क्रि. अ. [सं.] १ लपलप करणें; (वेत, कामटी, तलवार

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

अि.) हालणें. २ वेगानें जाणें; धावून जाणें.

लफ़्ज़, लफ्ज़—पु. [अ.] शब्द. लफ़्ज़ी–वि. शाब्दिक. लफ़्ज़ी मानी–शब्दार्थ.

लफ्फाज़—वि. [अ.] बाता मारणारा; गप्पीदास. लफ्फ़ाज़ी–स्त्री. बाताडेपणा; बढाअी.

लब—पु. [फा.] १ ओठ. २ थुंकी. ३ किनारा.

लबडधोधों—स्त्री. [अनु.] १ घोटाळा; गोंधळ; गडबड. २ खोटेपणा; बेअिमानी. ३ आरडाओरड; गलबला.

लब-व-लहज़ा—पु. [फा.] बोलण्याची पद्धत; शैली.

लबादा—पु. [फा.] मोठा कापसाचा अंगरखा; डगला.

लबारी*—स्त्री. [सं.] लबाडी; खोटेपणा. वि. १ चुगलखोर. २ लबाड; खोटा.

लबालब—क्रि. वि. [फा.] पुरेपूर; काठोकांठ.

लबेजान—वि. [फा.] मरणाच्या दारीं पोहोंचलेला; म्हातारा.

लबेदा—पु. [सं.] मोठा दंडा; सोटा. [अुंच.

लमतड़ंग—वि. [सं.] लांबटांग्या;

लमहा—पु. [अ.] क्षण; पळ.

लर*—स्त्री. [सं.] लड; सर; माळ.

लरकाना*—क्रि. स. [सं.] १ वाकडें करणें; वाकविणें. २ खालीं सोडणें; सटकविणें.

लरखरना*—क्रि. अ. [सं.] १ झोक जाणें; डगमगणें. २ झोक जाअून पडणें. लरखरनि–स्त्री. डगमग; झोक. [थरारणें.

लरजना—क्रि. अ. [फा.] कांपणें;

लरनि*—स्त्री. [सं.] १ युद्ध; लढाअी. २ युद्धाची पद्धत.

लराअी*—स्त्री. [सं.] लढाअी.

लरिका*—पु. [सं.] मुलगा. लरिकवि–स्त्री. मुलगी.

लरिकअी, लरिकाअी*—स्त्री. [सं.] १ बालपण. २ पोरकटपणा. ३ चंचलता.

लरी*—स्त्री. [सं.] लड; सर; माळ.

ललकना—क्रि. अ. [सं.] अिच्छा करणें; आतुर होणें. ललक–स्त्री. प्रबल अिच्छा.

ललकारना—क्रि. स. [अनु.] १ आव्हान देणें. २ लढण्यास अुत्तेजन देणें. ललकार–स्त्री. १ आव्हान. २ आरोळी.

ललचना—क्रि. अ. [सं.] १ लालचावणें. २ मोहून जाणें. ३ आतुर होणें; अधीर होणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

ललचाना—क्रि. स. [सं.]१ लालूच दाखविणें. २ मोहून टाकणें.

ललचौहाँ—वि. [सं.] लोभी; लालुचखोर.

ललन—पु. [सं.] १ लाडका मुलगा. २ प्रियकर पति. ३ क्रीडा.

ललनी—स्त्री. [सं.]वांबूचें नळकांडें.

ललाई—स्त्री. [सं.] लाली.

ललाना*—क्रि.अ. [सं.] १ लालचावणें. २ आतुर होणें;अधीर होणें.

ललिताई-ताई*—स्त्री. [सं.] लावण्य; सौंदर्य.

ललौहाँ—वि. [सं.] लालसर.

लल्लो-चप्पो—स्त्री. [सं.+अनु.] १लपवालपवी;कां कूं करणें;चांचरणें. २तोंडपुजेपणा; थापेबाजी.[सुंदरता.

लवनाई*—स्त्री. [सं.] लावण्य;

लवनि-नी—स्त्री. [सं.] १ पिकाची कापणी. २ कापणी करणारास मजुरी म्हणून दिलें जाणारें धान्य.

लवनी—स्त्री. [सं.] लोणी.

लवर—स्त्री. [सं.] ज्वाळा.

लवलीन—वि.[सं.]तल्लीन;तन्मय.

लवा—पु. [सं.] लाही.

लवाई—स्त्री. [सं.] १ पिकाची कापणी. [व्यालेली गाय.

लवाई—वि. [दे.] नुकतीच

लवासी*—वि. [सं.] १ बडबड्या. २ लिप्त; गुरफटलेला.

लसना—क्रि. अ. [सं.] शोभित होणें; शोभणें; अठून दिसणें.

लसना—क्रि. स. [सं.] जोडणें; चिकटविणें.

लसनि*—स्त्री. [सं.] १ स्थिति; अस्तित्व. २ शोभा; छटा.

लसी—स्त्री. [सं.] १ चिकटपणा. २ आकर्षक वस्तु. ३ दूधपाणी मिळून केलेलें सरबत.

लसीला—वि. [सं.] १ चिकट. ३ सुंदर; शोभिवंत. [कसेंबसें.

लस्टम-पस्टम—क्रि. वि. [दे.]

लस्त—वि. [सं.] १ थकलेला भागलेला. २ अशक्त; दुर्बळ.

लस्सी—स्त्री. [?] १ पीयूष. २ ओशटपणा.

लहकना—क्रि. अ. [अनु.] १ झुकांडी खाणें. २ वारा वाहणें. ३ आगीच्या ज्वाला पसरणें. ४ अुत्कंठित होणें.

लहकाना, लहकारना—क्रि. स. [अनु.] प्रवृत्त करणें.

लहकौर-कौरी—स्त्री. [सं.] घांस देण्याची पद्धत (लग्नांत).

लहज़ा—पु. [अ.] १ बोलण्याची किंवा गाण्याची तऱ्हा. २ तऱ्हा; पद्धत; ढब; शैली.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लहज़ा—पु. [अ.] पळ; क्षण.

लहनदार—पु. [सं. + फा.] सावकार. [रक्कम.

लहना—पु. [सं.] कर्जाऊ दिलेली

लहना—क्रि. स. [सं.] मिळवणें.

लहबर—पु. [?] १लांब अंगरखा. २ पताका.

लहर—स्त्री. [सं.] १ लाट; तरंग. २ मनोवेग. ३ वाऱ्याचा झोत. ४ मौज; आनंद. [मोडी.

लहरदार—वि. [सं.+फा.] नाग-

लहरना-राना—क्रि. अ. [सं.] १ वाऱ्याबरोबर हलणें, डोलणें. २ लाट येणें; तरंग येणें. ३ झुकांड्या खात चालणें. ४ शोभणें.

लहरा—पु. [सं.] १ लाट; तरंग. २ मौज; आनंद. [आनंदी; मस्त.

लहरी—स्त्री. [सं.] तरंग; लहर. वि.

लहलहाना—क्रि. अ. [सं.] १टवटवीत होणें; बहरणें. २ हालणें; डोलणें. लहलहा–वि. १ हिरवेंगार. २ प्रफुल्लित; आनंदी. ३ हालणारा; डोलणारा.

लहसुन—पु. [सं.] लसूण.

लहालह*—वि. [सं.] १ हिरवागार. २ फुललेला. ३ डोलणारा.

लहालोट—वि. [सं.] १ आनंदित; खुष झालेला. २ मोहित. लहालोट होना–हसतां हसतां मुरकुंडी वळणें.

लहास—पु. [?] शव.

लहासी—स्त्री. [सं.] दोरखंड.

लहि*—अव्य. [सं.] पर्यंत; पावेतों.

लहुरा—वि. [सं.] लहान; कनिष्ठ.

लहू—पु. [सं.] रक्त. (मु.) लहु-लहान होना–रक्तबंबाळ होणें.

लहेरा—पु. [सं.] रंगारी (लाखेचा रंग देणारा).

लाँक—स्त्री. [सं.] १ कापणी केल्यानंतर शेतांत रचून ठेवलेल्या पिकाच्या पेंड्या. २ वैरण.

लाँग—स्त्री. [सं.] कासोटा.

लाँघना—क्रि. स. [सं.] १ ओलांडणें. २ झेप घेऊन ओलांडणें.

लाँछन—पु. [सं.] १ खूण; चिन्ह. २ कलंक; लांछन.

लाँवा*—वि. [सं.] लांब.

ला—अव्य. [अ.] निषेधात्मक शब्द (अदा. ला-चार–विवश. ला-जवाब –अुत्तर किंवा मेळ नसेल असा).

लाअी—स्त्री. [सं.] लाही.

लाअी—स्त्री. [सं.] चुगली.

लाक्षणिक—वि. [सं.] लक्षणयुक्त. पु. लक्षण जाणणारा; ओळखणारा.

लाख—वि. [सं.] १ लक्ष (संख्या). २ पुष्कळ. लाख से लीख होना–रावाचा रंक होणें.

लाखना—क्रि. स. [सं.] लाख लावून मोहोरबंद करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लाखी—वि. [सं.] मळकट लाल. पु. लाल घोडा.

लाग—स्त्री. [सं] १ संबंध; संपर्क. २ प्रेम. ३ युक्ति; अुपाय. ४सफाअी-दार नक्कल; सोंग. ५ वैर; शत्रुत्व. ६ जादूटोणा. ७दक्षिणा. ८व्यस्तता. क्रि. वि. पर्यंत. [२ चढाओढ.

लागडाँट—स्त्री. [सं.] १ शत्रुत्व.

लागत—स्त्री. [सं.] १ भांडवल. २ वस्तु तयार होण्यापुरता आवश्यक लागणारा खर्च.

लाग़र—वि. [फा.] दुबळा; अशक्त. स्त्री. दुबळेपणा; अशक्तपणा.

लागि-गी—अव्य. [सं.] १ कारणानें. २ निमित्त. ३ मुळें.

लाघवी*—स्त्री. [सं.] चपलता.

लाजना—क्रि. अ. [सं] लाजणें; लज्जित होणें.

लाजवाब—वि. [फा.] १ निरुत्तर; चूप. २ अनुपम; विनतोड.

लाज़िम-मी—वि. [अ.] १ अुचित; वाजवी; योग्य. २ आवश्यक; जरूरीचें.

लाट—पु. (इं.) १ लॉर्ड. २ मोठा सरकारी अधिकारी. बडा लाट-गव्हर्नर जनरल; व्हाअिसरॉय. छोटा लाट-गव्हर्नर. जंगी लाट-सरसेनापति.

लाठी—स्त्री. [सं.] काठी; दंडा. लाठी चलना-काठ्यांची मारामारी होणें; लाठीमार.

लाड़ला—वि. [सं.] लाडका; आवडता. लाड़ लड़ैता-लाडका; आवडता.

लात—स्त्री. [सं.] १ लाथ. २ लत्ताप्रहार.

लादना—क्रि. स. [सं.] लादणें; ओझें चढविणें. लादी-स्त्री. गोणी.

लाधना—क्रि. स. [सं.] मिळणें; लाधणें; लाभणें.

लानत—स्त्री. [अ.] धिक्कार; निर्भर्त्सना. (यौ.) लानत मलामत-धिक्कार; निंदा.

लाना—क्रि. अ. [सं.] १ आणणें. २ पुढें ठेवणें; हजर करणें.

लापता—वि. [अ. + सं.] नाहींसा झालेला; बेपत्ता.

लापरवा-वाह—वि. [अ.+फा.] १ बेफिकीर; निष्काळजी. २ बेसावध. लापरवाही-स्त्री. बेफिकीरी; निष्काळजीपणा.

लाभकारी, लाभदायक—वि. [सं.] १ फायदेशीर; लाभदायक. २ गुणकारक. [२ जनसमूह.

लाम—पु. [फा.] १ सैन्य; फौज.

लाय*—स्त्री. [सं.] १ जाळ. २ विस्तव.

CC-0. In Public Domain, Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लार—स्त्री. [सं.] १ लाळ. २ रांग; ओळ. ३ चिकट, लसदार पदार्थ. क्रि. वि. बरोबर; मागोमाग.

लाल—पु. [सं.] १ लाडका मुलगा. २ पुत्र; मुलगा. ३ प्रेमी माणूस.

लाल—पु. [सं.] प्रेम; लाड.

लाल—वि. [सं.] १ लाल. २ अत्यंत रागावलेला. ३ खेळांत प्रथम येणारा.

लाल—पु. [फा.] लाल (रत्न).

लालच—पु. [सं.] लालुच; लोभ. **लालची**-वि. लोभी. [कंदील.

लालटेन—स्त्री. [अं.] दिवा;

लालना*—क्रि. स. [सं.] लाड करणें.

लाल बुझक्कड़—पु. [?] १ मतलबाप्रमाणें अर्थ लावणारा.

लाल मिर्च—स्त्री. [सं.] तांबडी मिरची.

लाला—स्त्री. [सं.] थुंक; लाळ.

लाला-रुख़—वि. [फा.] १ गाजरासारखा लाल चेहेऱ्याचा. २ अत्यंत सुंदर. [रक्तिमा. २ पत; अब्रू.

लाली—स्त्री. [सं.] १ लाली;

लाले—पु. [सं.] लालसा; अिच्छा. (मु.) **किसी चीज़के लाले पड़ना**—अेखाद्या वस्तूकरितां तडफडणें; अधीर होणें.

लावना*—क्रि. स. [सं.] १ आणणें. २ लावणें. ३ पेटविणें; जाळणें.

लावनता, लावनि*—स्त्री. [सं.] लावण्य; सौंदर्य.

ला-वल्द—वि. [अ.] निस्संतान.

ला-वारिस-सी—वि. [अ.] बेवारसी.

लावा—पु. [सं.] लाही.

लावा परछन—पु. [सं.] लाजाहोम.

लाश—स्त्री. [फा.] १ प्रेत; शव. २ प्राण्याचें मृत शरीर.

लास—पु. [सं.] १ नाच; लास्य. २ मुरका; नखरा. [पदार्थ.

लासा—पु. [सं.] लसदार; चिकट

लासानी—वि. [अ.] अद्वितीय; बिनतोड; निरुपम; अप्रतिम.

लाह*—स्त्री. [सं.] लाख.

लाही—स्त्री. [सं.] शेतांतील पिकाला लागणारी कीड.

लाहु*—पु. [सं.] फायदा; लाभ.

लिअे—अव्य. [सं.] साठीं; करितां.

लिक्खाड़—पु. [सं.] लिहिणारा; जाडा लेखक (व्यंग्य).

लिखत—स्त्री. [सं.] १ लेखी गोष्ट. २ दस्तैवज.

लिखना—क्रि.स. [सं.] १ लिहिणें. २ चिन्ह करणें. ३ चित्र काढणें. **लिखाअी**-स्त्री. १ लेख. २ लेखन-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

कार्य. ३ लेखनशैली. ४ लिहिण्याचा मोबदला. [घेणें.

लिखाना—क्रि. स. [सं.] लिहवून

लिखापढ़ी—स्त्री. [सं.] १ पत्रव्यवहार. २ अेखाद्या विषयासंबंधा कागदपत्रावर मजकूर लिहून पक्कें करणें. **लिखावट**–स्त्री. लेख; लेखनपद्धति. [विणें; पहुडविणें.

लिटाना—क्रि. स. [सं.] निज-

लिट्ट—पु. [दे.] वाटी; गाकर.

लिथड़ना—क्रि. अ. [सं.] लडवडणें. **लिथड़ा**–वि. लडवडलेला; भरलेला; लिप्त.

लिपटना—क्रि. अ. [सं.] १ जुडणें; चिकटणें. २ गुंतणें; कार्यमग्न होणें. ३ मिठी मारणें; गळ्यांत पडणें.

लिपटाना—क्रि. स. [सं.] १ संलग्न करणें. २ जोडणें; चिकटविणें. ३ आलिंगिणें.

लिपना—क्रि.अ.[सं.] लिंपलें जाणें.

लिपवाना, लिपाना—क्रि. स. [सं.] लिंपविणें; सारवून घेणें. २ रंगवून घेणें. **लिपाअी**–स्त्री. सारवण किंवा त्याची मजुरी.

लिपिबद्ध—वि. [सं.] लिखित.

लिप्सा—स्त्री. [सं.] लालुच; लोभ; हांव.

लिफ़ाफ़ा—पु. [अ.] १ कागदाचें पाकीट. २ दिखाअू पोशाख; अवडंबर;कपडेलत्ते.३ वरपांगी देखावा. ४ लवकर नाश पावणारी वस्तु.

लिबास—पु. [अ.] पेहेराव; पोषाख. **लिबासी**–वि. १ पोषाखी. २ नकली.

लियाक़त—स्त्री. [अ.] १ लायकी; योग्यता. २ विद्वत्ता; गुण; हुन्नर. ३ सामर्थ्य. ४ शील.

लिलाट, लिलार*—पु. [सं.] १ कपाळ; ललाट. २ विहिरीचा मोटेकडील बाजू.

लिलाम—पु. [पोर्तु.] लिलांव.

लिल्लाह—क्रि. वि. [अ.] देवाकरितां; देवाच्या नांवानें.

लिवाना—क्रि.स. [सं.]१आणविणें. २ ध्यावयास लावणें.

लिवाल—पु. [सं.] १ घेणारा. २ विकत घेणारा.

लिहाज़—पु. [अ.] १ कृपादृष्टि. २ मुरव्वत; भीड. ३ पक्षपात. ४ व्यवहारदक्षता. ५ लज्जा; शरम. ६ संकोच; मर्यादा. ७ आत्मसन्मान.

लिहाफ़—पु. [अ.] लेप; रजअी.

लीक—स्त्री. [सं.] १ रेघ; लकीर. २ कोरलेली खोल रेघ. ३ चिन्ह; खूण. ४ रूढि. ५ रीत; चाल; पद्धत. ६ मर्यादा; सीमा. ७ बदनामी; लांछन. ८ गणना. (मु.) **लीक पीटना**–रूढीचें अनुकरण करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लीख—स्त्री. [सं.] 'ऊ'चें अंडें.

लीचड़—वि. [दे.] १ सुस्त; आळशी; कुचकामाचा. २ चिवट; पिच्छा पुरविणारा. ३ देवघेवीच्या व्यवहारांत अव्यवस्थित.

लीची—स्त्री. [चिनी.] वर लाल साल व आंत पांढरा गोड गीर असलेलें आवळ्याऐवढें फळ.

लीपना—क्रि. स. [सं.] लिंपणें; सारवणें. (मु.) लीप पोतकर बराबर करना-नाश करणें; धुळीस मिळविणें.

लीलना—क्रि. स. [सं.] गिळणें.

लुँगाड़ा—पु. [दे.] लुच्चा; लबाड.

लुंज—वि. [सं.] १ लुळा पांगळा. २ वठलेलें झाड.

लुंजपुंज—वि. [सं.] १ अपंग; लंगडा; लुळा. २ पानें झडून गेलेला पर्णहीन (वृक्ष).

लुंड—पु. [सं.] डोकें नसलेलें धड.

लुंडा—वि. [सं.] पीसें झडलेला किंवा पंख कापलेला (पक्षी).

लुक—पु.[सं.] १ रोगण; व्हारनिश. २ आगीची ज्वाला.

लुकठी—स्त्री. [सं.] जळतें लांकूड.

लुकना—क्रि. अ. [सं.] लपणें; आड होणें.

लुक़मा—पु. [अ.] घांस; ग्रास.

लुकाना—क्रि. स. [सं.] लपविणें; छपविणें; आड ठेवणें.

लुग़त—स्त्री. [अ.] १ भाषा; बोली. २ शब्दकोश. ३ अस्पष्ट शब्द.

लुगदी—स्त्री. [दे.] ओल्या पदार्थांचा गोळा; पिंड. [लुगडें.

लुगरी—स्त्री. [दे.] जुनें फाटकें

लुगाई—स्त्री. [सं.] स्त्री.

लुग़ात—स्त्री. [अ.] शब्दकोश.

लुटना—क्रि. अ. [सं.] १ लुटलें जाणें. २ नाश होणें.

लुटवाना, लुटाना—क्रि.स. [सं.] १ लुटविणें; लूट देणें. २ फुकटांत देणें; वायां दवडणें.

लुटिया—स्त्री. [सं.] लहान गडू.

लुटेरा—पु. [सं.] लुटारू; डाकू.

लुठना*—क्रि.अ. [सं.] १ लोळणें; गडबडणें. २ लवंडणें; निजणें.

लुढ़कना—क्रि. अ. [सं.] गडगडत जाणें; पडणें; पसरणें.

लुढ़काना—क्रि. स. [सं.] गडगडत सोडणें; ढकलणें.

लुढ़ना*—क्रि. अ. [सं.] कलंडणें; पडणें. [पाडणें.

लुढ़ाना—क्रि. स. [सं.] कलांडणें;

लुतरा—वि. [दे.] १ चुगलखोर. २ दांडगा; भांडकुदळ.

लुत्फ़—पु. [अ.] १ कृपा; मेहरबानगी; अनुग्रह. २ खुबी; वैशिष्ट्य. ३ मौज; आनंद. ४ स्वाद; गोडी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लुनना—क्रि. स. [सं.] पीक कापणें; कापणी करणें. [सौंदर्य.

लुनाई*—स्त्री. [सं.] लावण्य;

लुब्धक—पु. [सं.] १ पारधी. २ उत्तर गोलार्धांतील अेक तेजस्वी तारा.

लुब्बेलुबाब—पु. [अ.] गोष्टीचा सारांश; तात्पर्य; सार.

लुभाना—क्रि. अ. [सं.] १मोहून जाणें. २ लालचावणें; भुरळणें. ३ देहभान नसणें. क्रि. स. १ मोहून टाकणें. २ लालुच दाखविणें. ३ देहभान विसरविणें. [बाळी.

लुरकी—स्त्री. [सं.] कानांतील

लुरी—स्त्री. [?] नुकतीच व्यालेली गाय. [जाणें.

लुहना*—क्रि. अ. [सं.] मोहून

लुहार—पु. [सं.] लोहार. **लुहारी**—स्त्री. १ लोहारी; लोहाराचें काम. २ लोहारीण.

लू—स्त्री. [सं.] अुन्हाळ्यांतील गरम वाऱ्याचा झोत. (मु.) **लू मारना** अथवा **लगना**–झळ लागणें.

लूक—स्त्री. [सं.] १ ज्वाला. २ जळतें लांकूड. ३ अुन्हाळ्यांतील गरम हवा. ४ अुल्का.

लूका—पु. [सं.] १ ज्वाला. २ जळतें लांकूड.

लूटक—पु. [सं.] १ लुटारू; डाकू. २ निस्तेज करणारा.

लूटना—क्रि. स. [सं.] १ लुटणें. २ हिसकणें. ३ फसविणें; ठकविणें. ४ मोहून टाकणें. [कळणें.

लूमना*—क्रि. अ. [सं.] लोंव-

लूरना*—क्रि. अ. [सं.] १ झुलणें; डोलणें. २तुटून पडणें; गळून पडणें. ३ अेकाअेकीं येणें; मिळणें; प्राप्त होणें. ४ आकर्षित होणें; मोहून जाणें. [तुटका; थोटा.

लूला—वि. [सं.] १ अपंग. २हात-

लेंहड़-ड़ा—पु. [दे.] झुंड; समूह; कळप (गुराढोरांचा).

लेअी-ही—स्त्री. [सं.] १ लसदार चिकट पदार्थ.२ लापशी.३ गिलावा. ४ खळ. (गो.) **लेअीपूँजी**–सगळी जमा; सर्वस्व.

लेखा—पु. [सं.] १ गणना; हिशेब. २ अदमास. ३ जमाखर्चाचें विस्तृत विवरण. ४ अनुमान; कल्पना. (मु.) **किसी के लेखे**–कोणाच्या समजुती-प्रमाणें.

लेज़म—स्त्री. [फा.] लेजीम.

लेटना—क्रि. अ. [सं.] १ निजणें; पहुडणें. २ कलंडणें; लवंडणें.

लेटाना—क्रि. स. [सं.] निजविणें.

लेन—पु. [सं.] १ घेणी. २ कर्जाअू दिलेली रक्कम. ३ परत मिळणारी रक्कम. (यौ.) **लेनदेन**–देवघेवीचा व्यवहार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लेनदार—पु. [सं.+फा.] १ घेणारा. २ सावकार.

लेना—क्रि. स. [सं.] १ घेणें. २ ताब्यांत ठेवणें. ३ जिंकणें. ४ लज्जित करणें; बनविणें.(मु.) आड़े हाथों लेना–१ व्याजोक्तीनें निरुत्तर करणें. २ फायद्याअैवजीं नुकसान होणें. [२ गिलावा; लिंपण.

लेप—पु. [सं.] १ लेप; ओढा.

लेपना—क्रि. स. [सं.] १ लेप लावणें. २ गिलावा करणें.३ माखणें; फासणें.

ले-पालक—पु.[सं.] दत्तक मुलगा.

लेव—पु. [सं.] १ लेप; ओढा. २ गिलगा; लिंपण.

लेवाल—पु. [सं.] १ घेणारा. २ गिऱ्हाअिक; विकत घेणारा. ३ हक्कदार.

लेश—पु. [सं.] १ अल्प अंश; सूक्ष्म भाग. २ कण; अणुरेणु. ३ चिन्ह; खूण. ४ संसर्ग; संबंध. लेश–वि. अल्प; थोडा; किंचित्. [२ लिहिणें.

लेषना*—क्रि. स. [सं.] १ पाहणें.

लेसना—क्रि. स. [सं.] १ जाळणें; पेटविणें. २ गिलावा लावणें; लिंपणें. ३ चिकटविणें. ४ चुगली करणें.

लेहाज़ा—क्रि. वि. [अ.] याकरितां; म्हणून; यास्तव.

लै*—अव्य. [सं.] पर्यंत; पावेतों.

लैस—वि. [अिं.] सजलेला. पु. रिबन; लेस; किनार; फीत.

लौं*—अव्य. [सं.] पर्यंत; पावेतों.

लोंदा—पु. [सं.] ओल्या पदार्थाचा गोळा.

लोअि*—पु. [सं.] लोक. स्त्री. १ कांति; तेज; दीप्ति. २ ज्वाला.

लोअी—स्त्री. [सं.] अुंडा (भिजविलेल्या पिठाचा भाकरी, पोळी करण्यासाठीं तयार केलेला गोळा).

लोकना—क्रि. स. [सं.] झेलणें.

लोकाना—क्रि. स. [सं.] अुडविणें; फेकणें.

लोखर—स्त्री. [सं.] १ लोहार किंवा न्हाव्याचीं अुपकरणीं (वस्तरा, कात्री वगैरे).

लोग—पु. बहु. [सं.] लोक; जनता.

लोच—पु. [सं.] अभिलाषा; अिच्छा.

लोच—स्त्री.[सं.]१मृदुता;कोमलता. २ लुसलुशीतपणा. ३ लवचीकपणा.

लोचना—क्रि. स. [सं.] १ प्रकाश पाडणें. २ आवड अुत्पन्न करणें. क्रि. अ. १ अिच्छिणें. २ शोभणें.

लोटना—क्रि. अ. [सं.] १ लोळणें. २ गडगडणें. ३ कुर्शीस वळणें. ४ आराम करणें. ५ मुग्ध होणें; मोहून जाणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लोटिया—स्त्री. [सं.] गडू.

लोढ़ा—पु.[सं.]वरवंटा.(मु.) लोढ़ा डालना–सपाट करणें. लोढ़िया–स्त्री. लहान वरवंटा.

लोथ—स्त्री. [सं.] मृत शरीर; शव. (मु.) लोथ गिरना–मारलें जाणें. लोथ डालना–मारून टाकणें. लोथड़ा–पु. मांसपिंड.

लोना—वि.[सं.] १ तिखटमिठाचा. २ चमचमीत. ३ खारा. ४ सुंदर.

लोनिया—पु. [सं.] मीठ तयार करणारी जात.

लोभाना—क्रि. स. [सं.] मोहून टाकणें. क्रि. अ. मोहून जाणें.

लोभार—वि.[सं.] १ भुलविणारा; लोभांत पाडणारा. २ मोहून टाकणारा.

लोमड़ी—स्त्री. [सं.] कोल्हा.

लोमहर्षण—वि. [सं.] अत्यंत शहारे आणणारें.

लोय*—स्त्री. [सं.] जाळ; ज्वाळा.

लोय—पु. [सं.] लोक. [डोळा.

लोय, लोयन*—पु. [सं.] लोचन;

लोरी—स्त्री. [सं.] अंगाई गीत.

लोलक—पु. [सं.] लोलक; झूल.

लोहंड़ा—पु. [सं.] १ लोखंडाचें भांडें. २ तसराळें.

लोहसार—पु. [सं.] १ पोलाद. २ लोखंडी सांखळी.

लोहा—पु. [सं.] १ लोखंड. २ शस्त्र; हत्यार. ३ लोखंडाची वस्तु. ४ लाल बैल. लोहा बजना–लढाई होणें. (मु.) लोहा मानना–१ प्रभुत्व मानणें. २ हार खाणें. लोहा लेना–लढाई करणें.

लोहू—पु. [सं.] रक्त. (यौ.) लोहू-लोहान–रक्तबंबाळ.

लौं*—अव्य. [सं.] १ पर्यंत. २ समान; तुल्य.

लौंकना*—क्रि. अ. [सं.] १ दिसणें. २ चमकणें.

लौंग—पु.[सं.] १ लवंग. २ नाकांतील चमकी.

लौंडा—पु. [?] छोकरा; पोरगा. लौंड़ी–स्त्री. १ पोरगी. २ दासी.

लौ—स्त्री. [सं.] १ आवड; गोडी. २ चित्तवृत्ति. ३ आशा. ४ अिच्छा.

लौ—स्त्री. [सं.] १ ज्वाळा. २ ज्योत.

लौआ-वा—पु.[सं.] दुध्या भोपळा.

लौकी—स्त्री. [सं.] १ दुध्या भोपळा. २ पोहण्याचा झेला; घोडा.

लौटना—क्रि. अ. [सं.] १ परतणें; माघारीं येणें. २ मागें वळणें. क्रि. स. अुपडें करणें.

लौटफेर—पु. [सं.] फेरबदल; फेरफार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

लौटाना—क्रि. स.[सं.]१ परत देणें; परत करणें. २ अुलटें सुलटें करणें; अुपडें करणें.

लौन*—पु. [सं.] लवण; मीठ.

लौह—स्त्री. [अ.] १ लाकडी तक्ता. २ लांकडी पाटी. ३ फळा. ४ पुस्तकाचें मुखपृष्ठ.

ल्यावना*—क्रि.स. [सं.] आणणें.

व

वंकट—वि. [सं.] १ वांकडा-तिकडा. २ कपटी. ३ बिकट; कठिण.

वंशधर—पु. [सं.] कुळांत जन्म-[लेला; वंशज.

वंशीधर—पु. [सं.] कृष्ण; बांसरी वाजविणारा.

वक़अत—स्त्री. [अ.] १ शक्ति; बल. २ अुंची. ३ पत. ४ महत्त्व.

वकालत—स्त्री. [अ.] वकीली.

वकालतन्—क्रि. वि. [अ.] वकीलाकरवीं.

वकालतनामा—पु. [अ.+फा.] वकीलपत्र.

वक़्त—पु. [अ.] १ वेळ. २ संधि; अवसर. ३ सवड; फुरसत.

वक्तव्य—पु. [सं.] १ पत्रक. २ कथन. ३ घोषणा; जाहिरनामा.

वक़्फ़—पु. [अ.] १ धर्मार्थ दान केलेली संपत्ति. [पत्र.

वक़्फ़नामा—पु. [अ.+फा.] दान-

वग़ैरह—अव्य. [अ.] वगैरे; अित्यादि. [अूर.

वच्छ*—पु.[सं.] वक्षःस्थळ; छाती;

वजह—स्त्री. [अ.] १ कारण. २ चेहरा; आकृति. ३ पद्धति रीत. ४ अुत्पन्नाची बाब.

वज़ा—स्त्री. [अ.] १ बनावट; रचना. २ सजावट. ३ स्थिति. ४ प्रथा. ५ प्रसवणें; जन्म देणें.

वज़ादार—वि. [अ. + फा.] डौलदार; चांगल्या घडणीचा.

वज़ारत—स्त्री. [अ.] १ प्रधानकी. २ मंत्रीपद. ३ मंत्रीचें कार्यालय.

वजाहत—स्त्री. [अ.] १ सौंदर्य. २ चेहेऱ्यावरील तेज, कांति.

वज़ीअ—वि. [अ.] नीच; हलकट.

वज़ीफ़ा—पु. [अ.] १ विद्यार्थी, विद्वान् अित्यादींना मिळणारी वृत्ति. २ जप; पाठ.

वज़ीर—पु. [अ.] १प्रधान मंत्री; दिवाण. २ वजीर. **वज़ीरी**—स्त्री. प्रधानपद; मंत्रीपद.

वज़ीरे-आज़म—पु. [अ.]पंतप्रधान.

वजू—पु. [अ.] नमाजापूर्वी हात-पाय घुण्याची पद्धति.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

वजूद—पु. [अ.] १ कार्यसिद्धी. २ शरीर. ३ प्रगट होणें. ४ निश्चिती.

वतन—पु. [अ.] जन्मभूमि.

वधूवंश—पु. [सं.] स्त्रीजाति.

वधूत*—पु. [सं.] दिगंबर; अवधूत.

वफ़ा—स्त्री. [अ.] १ वायदा पूर्ण करणें; वचनपूर्ति. २ मुरवत. ३ निभावणें; पूर्ण करणें.

वफ़ात—स्त्री. [अ.] मृत्यु.

वफ़ादार—वि. [अ. + फा.] वचनपूर्ती करणारा.

वबा—स्त्री. [अ.] सांधीचा रोग.

वबाल—पु. [अ.] १ भार; ओझें. २ संकट; आपत्ति.

वरंच—अव्य. [सं.] १ पण; परंतु. २ अुलट; अितकेंच नव्हे तर.

वरक़—पु. [अ.] १ पत्र. २ पुस्तकाचें पान. ३ सोन्याचांदीचा वर्ख.

वरज़िशी—स्त्री. [फा.] व्यायाम. वरज़िशी–वि. व्यायामासंबंधीं.

वरदी—वि. [अ.] गुलाबी.

वरदी—स्त्री. [अ.] १ गणवेश. २ चौघडा; नौबत.

वरन्—अव्य. [सं.] अुलट; परंतु; अितकेंच नव्हे तर.

वरना—अव्य. [फा.] १ नाहींतर. २ अुलट. [बहु). २ धन.

वरसा—पु. [अ.] १ वारस('वारिस'चें

वर्गलाना—क्रि. स. [फा.] बहकांविणें; भलत्या मार्गास नेणें; फूस देणें.

वर्वर—वि. [सं.] असभ्य; जंगली.

वर्षगाँठ—स्त्री. [सं.] वाढदिवस.

वर्षा—स्त्री. [सं.] १ पावसाळा. २ पाअूस; वृष्टि.

वलवला—पु. [अ.] १ कल्लोळ; आरडाओरड. २ आवेश; मनोवेग.

वली—पु. [अ.] १ मालक. २ शासन. ३ साधु; फकीर.

वल्द—पु. [अ.] औरस पुत्र.

वल्दियत—स्त्री. [अ.] बापाचें नांवगांव. [शपथ आहे.

वल्लाह—अव्य. [अ.] देवाची

वश—पु. [सं.] १ अिच्छा. २ ताबा; अधिकार. ३ अुपाय.

वश—प्रत्य. [फा.] समानतादर्शक प्रत्यय (अुदा. परीवश–अप्सरेसारखा).

वसअत—स्त्री. [अ.] १ विस्तार; लांबीरुंदी. २ सामर्थ्य. ३ सामावणी; गुंजाअीस.

वसह—पु. [सं.] बैल; वसु.

वसा—स्त्री. [सं.] चर्बी; मेद.

वसीक़ा—पु. [अ.] नातलगांना व्याज मिळावें म्हणून सरकारांत ठेव म्हणून ठेवलेली रक्कम.

वसीयत—स्त्री. [अ.] अंतसमयीं अिस्टेटीची केलेली व्यवस्था.

वसीयतनामा—पु. [अ. + फा.] वारसापत्र (कायदेशीर शिक्कामोर्तब झालेलें).

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

वसीला—पु. [अ.] १ संबंध. २ आश्रय. ३ साहाय्य. ४ वशिला.

वस्फ़—पु. [अ.] १ प्रशंसा; स्तुति. २ गुणवैशिष्ट्य.

वस्ल—पु. [अ.] १ दोन वस्तूंचा मेळ; ऐकीकरण. २ मिलाफ; संयोग; मीलन. ३ मृत्यु.

वह—सर्व. [सं.] तो; ती; तें.

वहब—पु. [अ.] अुदारता.

वहबी—वि. [अ.] १ दिलेला. २ भाग्यानें दिलेला.

वहम—पु. [अ.] १ वहीम; संशय; अंदेशा. २ गैरसमजूत. ३ बुचकळा. ४ शंका. **वहीम**–वि. १ वहिमी; संशयित. २ शंकेखोर; संशयी.

वहशत—स्त्री. [अ.] १ असभ्यता. २ अुद्धटपणा. ३ वेडेपणा. ४ अधीरता; चंचलता.

वहशी—वि. [अ.] १ जंगली; रानटी. २ पाळीव नसलेला. ३ असभ्य. [तेथें.

वहाँ—अव्य. [सं.] त्या ठिकाणीं;

वहाबी—पु. [अ.] १ अेक मुसलमानी संप्रदाय. (अब्दुल वहाब नजदी हा याचा संस्थापक होता म्हणून 'वहाबी' असें नांव पडलें.) २ या संप्रदायाचा अनुयायी.

वहित्र—पु. [सं.] आगबोट; जहाज.

वहीं—अव्य. [सं.] तेथेंच.

वही—सर्व. [सं.] १ तोच. २ निर्दिष्ट व्यक्ति. ३ तेंच; तींच.

वहीद—वि. [अ.] निरुपम; अप्रतिम.

वा*—सर्व. [सं.] तो (व्रजभाषा).

वाअिज़—पु. [अ.] १ धर्मोपदेशक. २ शिकवण देणारा.

वाक़अी—वि. [अ.] वास्तविक; खरोखर. अव्य. खरोखरीच.

वाक़फ़ीयत—स्त्री.[अ.]१ माहिती; ज्ञान. २ ओळखपाळख.

वाक़या—पु. [अ.] १ घटना; घडलेली गोष्ट. २ वृत्तान्त. ३ समाचार. ४ वातमी.

वाक़ा—वि. [अ.] १ स्थित; अुभा असलेला. २ होणारा; घडणारा.

वाक़िफ़—वि. [अ.] १ जाणणारा; माहिती असलेला. २ अनुभवी.

वाक़िफ़कार—वि. [अ. + फा.] वाकबगार; माहितगार; अनुभवी.

वाज़—पु. [अ.] १ अुपदेश. २ कथा. ३ धार्मिक अुपदेश.

वाजिब—पु. [अ.] १ दुसऱ्यावर अवलंबून न राहणारा. २ मासिक किंवा नित्य वृत्ति. **वाजिब-बी**–वि. अुचित; योग्य; ठीक.

वात्याचक्र—पु. [सं.] वावटळ.

वादा—पु. [अ.] वायदा; करार. (मु.) **वादा करना**–वायदा करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

वादित्र—पु. [सं.] वाजा (वाद्य).

वापस-सी—वि. [फा.] १ परत आलेला.२ परत झालेला. वापसी-स्त्री. परतणी.

वाम—पु. [फा.] कर्ज.

वारद, वारिद—पु. [सं.] मेघ.

वारदात—स्त्री. [अ.] १ अपघात. २ मारामारी; दंगा.

वारना—क्रि. स. [सं.] १ स्वतःस ओवाळून टाकणें; कुरवंडी करणें. २ त्याग करणें. पु. त्याग.(मु.) वारने जाना-स्वतःस ओवाळून टाकणें.

वार-पार—पु. [सं.] १ आरपार. २ (नदी वगैरेचीं) दोन्ही टोकें. अव्य. या तीरापासून त्या तीरापर्यंत; या टोंकापासून त्या टोंकापर्यंत; आरपार.

वार-फेर—पु. [सं.] त्याग; बळी. वारफेरी-स्त्री.

वारा-न्यारा—पु. [सं.] १ निकाल; निर्णय.२ शेवट (तंट्याबखेड्याचा).

वारियाँ—स्त्री. [सं.] १ बळी. २ त्याग. [परागत हक्कदार.

वारिस—पु. [अ.] वारस; परं-

वाला—प्रत्य. [फा.] संबंधसूचक प्रत्यय. (अुदा. मकान-वाला).

वालिद—पु. [अ.] पिता; वडील. (यौ.) वालिदे माजिद-पूज्य पिता.

वालिदा—स्त्री. [अ.] आअी.

वावैला—पु. [अ.] १ विलाप. २ शोक. ३ आरडाओरड; कोलाहल.

वासिल—वि. [अ.] १ वसूल झालेला. २ मिळालेला. ३ पोहोचलेला. (यौ.) वासिलबाकी-वसूल; बाकी रक्कम. [यथार्थ.

वास्तव—वि. [सं.] वास्तविक;

वास्ता—पु. [अ.] संबंध.

वास्ते—अव्य. [फा.] १ करितां; साठीं. २ सबब; हेतु.

वाह—अव्य. [फा.] वाहवा.

वाहवाही—स्त्री. [सं.] लोकस्तुति.

वाहिद—वि. [अ.] १ अेक. २ अेकटा. ३ अेकवचन.

वाहिब—वि. [अ.] क्षमा करणारा.

वाही—वि. [अ.] १ आळशी; सुस्त. २ कुचकामाचा. ३ मूर्ख. ४ अुडाणटप्पू.

वाही-तवाही—वि. [अ.] १मूर्ख; बेअकली. २ अुडाणटप्पू. ३असंबद्ध; भलतेसलते.

वाहीतवाही—स्त्री. [अ. + फा.] वाह्यात गोष्टी; फाजील गोष्टी.

वाहियात—वि. [अ. + फा.] १ वाह्यात; व्यर्थ. २ फाजील. ३ वाअीट.

विंध*—पु. [सं.] विंध्याचल.

विकरार—वि. [सं.] विक्राळ; अक्राळविक्राळ; भयानक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

विकल—वि. [सं.] १ व्याकुळ; बेचैन. २ अपूर्ण. ३ खंडित. ४ कलाहीन.

विख*—पु. [सं.] विष.

विखान*—पु. [सं.] शिंग; विषाण.

विचक्षण*—वि.[सं.] १ अतिशय बुद्धिवान्. २ चतुर.

विचरना—क्रि. अ. [सं.] फिरणें; भ्रमण करणें. **विचरन***–पु. भ्रमण; फिरणें. [लित करणें.

विचलाना—क्रि.स. [सं.] १ विच-

विचारक—पु. [सं.] १ विचारी; विचार करणारा. २ न्याय देणारा.

विचारना—क्रि. अ. [सं.] विचार करणें. २ विचारणें. ३ पत्ता लावणें.

विछोह—पु. [सं.] वियोग; विरह.

विजेता—पु. [सं.] १ शूर; पराक्रमी. २ जेता; विजयी. [कमजोर.

विजोर—वि. [सं.+फा.] दुर्बळ;

विज्जुलता—स्त्री. [सं.] वीज.

विज्ञप्ति—स्त्री. [सं.] १ जाहिरात. २ ताकीद; पूर्वसूचना. [२ झाड.

विटप—पु. [सं.] १ नवी फांदी.

विडंबना—स्त्री. [सं.] विडंबन.

विडरना, विडारना—क्रि. अ. [सं.] १ फैलणें; विखुरणें. २ पळून जाणें.

विडराना, विडारना—क्रि. स. [सं.] १ विखुरणें; पसरणें. २ पळविणें; पाठलाग करणें.

वितान—पु. [सं.] १ मंडप. २ विस्तार.

विथकना*—क्रि.अ.[सं.] १थकणें; गळून जाणें. २ आश्चर्यानें थक्क होणें. **विथकित**–वि. थकला भागलेला.

विथा*—स्त्री. [सं.] १ व्यथा. २ दुःख. ३ रोग. [२ विदीर्ण होणें.

विदरना*—क्रि.अ. [सं.] १फाटणें.

विदलना—क्रि. स. [सं.] नाश करणें.

विदा—स्त्री. [सं.] १ रवानगी. २ प्रस्थान. ३ निरोप (जातांना घेतात ती अनुमति). **विदाअी**–स्त्री. १ प्रस्थान. २ जाण्याची परवानगी; निरोप. ३ बिदागी (धन).

विदारना—क्रि. स. [सं.] फाडणें.

विद्रोह—पु. [सं.] बंड.

विधना—पु. [सं.] १ विधाता. २ ब्रह्मदेव.

विधना—स्त्री. [सं.] भवितव्यता.

विधना—क्रि. स. [सं.] मिळविणें.

विधान—पु. [सं.] योजना; कार्यक्रम. २ व्यवस्था. ३ प्रणाली. ४ राज्यघटना. ५ रचना; निर्मिति. ६ अुपाय; युक्ति. ७ आज्ञा करणें.

विधान लेखक—पु. [सं.] घटना पंडीत.

विनु—अव्य. [सं.] विना; खेरीज.

विन्यास—पु. [सं.] १ स्थापना. २ ठेवणें. ३ रीतसर मांडणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

विपंची—स्त्री. [सं.] वीणा.

विप्लव—पु.[सं.] १ दंगल; गडबड. २ बंड; विद्रोह. ३ अव्यवस्था. ४ फेरफार; अदलाबदल. ५ नदीचा पूर. [पृथक्. २ अनेकविध.

विभिन्न—वि. [सं.] १ वेगळा;

विभीति—स्त्री. [सं.] १भय. २शंका.

विभीति—वि. [सं.] नानाविध; अनेक प्रकारें.

विभेटन—पु. [सं.] भेट.

विमुद—वि. [सं.] अुदास; खिन्न.

विमूढ़—वि. [सं.] १ अत्यंत मोहित झालेला. २ बुचकळ्यांत पडलेला. ३ शुद्धीवर नसलेला. ४ मूर्ख. [मेलेलें मूल.

विमूढ़-गर्भ—पु. [सं.] पोटांतच

विमोह—पु. [सं.] १ मोह. २ बेशुद्धि. ३ आसक्ति.

विमौट—पु. [सं.] वाळवीनें केलेलें घर. [दुसरा.

विय—वि. [सं.] १ जोडी. २

विरंची—पु. [सं.] ब्रह्मदेव.

विरचना—क्रि. स. [फा.] १ रचणें. २ बनविणें. ३ सजविणें.

विरत—वि. [सं.] १ अनुरक्त नसलेला. २ विमुख.

विरदैत*—वि. [सं.] १ प्रख्यात. २ यशस्वी. ३ कीर्तिमान्.

विरमना*—क्रि.अ. [सं.] १ रमणें; मन लागणें. २ थांबणें. ३ मोहून जाणें. ४ वेग थांबणें.

विराजना—क्रि. अ. [सं.] १ शोभणें. २ हजर असणें. ३ बसणें.

विरेचक—वि. [सं.] जुलाब करणारें रेचक.

विरेचन—पु. [सं.] १ जुलाब. २ रेचक (औषध).

विरोधना*—क्रि. स. [सं.] १ विरोध करणें. २ वैर करणें. ३ शत्रुत्व धरणें.

विलखना—क्रि. अ. [सं.] १ विलाप करणें. २ दुःखाकुष्टी होणें. ३ संकुचित होणें.

विलगाना—क्रि. अ. [सं.] अलग होणें; वेगळें होणें. क्रि. स. वेगळें करणें.

विलपना*—क्रि. अ. [सं.] विलाप करणें; शोक करणें.

विलम*—पु. [सं.] विलंब; अुशीर.

विलसना—क्रि. अ. [सं.] १ शोभणें. २ विराजणें. ३आनंदी होणें. ४ क्रिडा विलास करणें. [अयोग्य.

विलीक*—वि.पु. [सं.] अनुचित;

विवदना*—क्रि. अ. [सं.] वाद-विवाद करणें. [हाय. २ पराधीन.

विवश—वि. [सं.] १ लाचार; अस-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

विवाद—पु. [सं.] १ वादविवाद. २ भांडणतंटा. ३ मुकदमेबाजी.
विवादी–पु. वादविवाद करणारा.
विवादी–पु. खटल्यांतील अेक पक्ष.
विशिख—पु. [सं.] बाण.
विशुद्ध—वि. [सं.] १ शुद्ध. २ खरें; सत्य. **विशुद्धी**–स्त्री. शुद्धता.
विसाल—पु. [अ.] १ संयोग. २ मेळ. ३ मृत्यु.
विसासी—वि.[सं.]विश्वासघातकी; धोकेबाज; दगलबाज. [फोड.
विस्फोट—पु. [सं.] १स्फोट. २
विस्फोटक—पु.[सं.] स्फोटक द्रव्य.
विहित-क़ानून—पु. [सं.+फा.] लागू झालेला कायदा.
विह्वल—वि. [सं.] घाबरलेला.
वीरान—वि. [फा.] १ ओसाड; अुजाड; वैराण. २ निस्तेज. ३ तथ्य नसलेला.
वीराना—पु. [फा.] १ अुध्वस्त; वैराण. २ अुजाड. ३ जंगल.
वेतन—पु. [सं.] पगार. [नोकर.
वेतन-भोगी—पु. [सं.] पगारी
वैकल्पिक—वि. [सं.] १ अैच्छिक. २ संदिग्ध. ३ अेकांगी. ४ संशयित.
वैतानिक—पु. [सं.] पगारी नोकर. [भाट; चारण.
वैतालिक—पु. [सं.] स्तुतिपाठक;
वैध—वि. [सं.] सनदशीर.
वैधानिक-क़ानून—पु. [सं. + फा.] घटनाविषयक कायदा.
वैधानिकता—स्त्री. [सं.] सनदशीरपणा. [प्रसंग.
वैधानिक संकट—पु. [सं.] पेंच-
वैसा—सर्व. [सं.] तसा.
व्यंजन—पु. [सं.] १ स्पष्टीकरण. २ कालवण; तोंडी लावणें अि. (जेवण). ३ स्वयंपाक. ४ अवयव.
व्यंजना—स्त्री. [सं.] १ स्पष्टीकरण. २ श्लेष.
व्यजन—पु. [सं.] पंखा.
व्यतिरेक—पु. [सं.] १ अभाव. २ अंतर; फरक; भेद. ३ अतिरेक; अतिक्रम. [गेलेला.
व्यतीत—वि. [सं.] झालेला;
व्यथा—स्त्री. [सं.] १ दुःख; क्लेश. २ वेदना. **व्यथित**–वि. दुःखी.
व्यवधान—पु. [सं.] १ भाग; खंड. २ विच्छेद. ३ अडगळ. अडथळा करणारी वस्तु. ४ अडचण.
व्यस्त—वि. [सं.] १ घाबरलेला. २ अस्वस्थ. ३ कामांत गर्क; मग्न. ४ व्याप्त.
व्यवस्थापकमंडळ, व्यवस्थापिका सभा—पु. [सं.] विधिमंडळ.
व्याधि—स्त्री. [सं.] १ रोग. २ अुपाधि; त्रास.
व्याधू*—पु.[सं.] दुष्ट;त्रास देणारा.
व्यालू—पु. [सं.] रात्रीचा फराळ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

श

शंकना—क्रि. अ. [सं.] १ शंका घेणें; संशय घेणें. २ भिणें. [हिंगूळ.

शंजरफ़, शिंजरफ़—पु. [फा.]

शंड—पु. [सं.] १ नपुंसक; षंढ; हिजडा. २ निपुत्रिक. ३ पोळ.

शअूर—पु. [अ.] १ कार्यकुशलता. २ बुद्धि; अक्कल.

शअूरदार—वि. [अ. + फा.] १ वाकबगार. २ बुद्धिवान्.

शक—पु. [अ.] शंका; संशय.

शकर—स्त्री. [फा.] साखर.

शकरकंद—पु. [फा.+सं.] रताळें.

शकरपारा—पु. [फा.] १ शंकरपाळा. २ अेक फळ.

शकल—स्त्री. [अ.] १ चेहरा; रूप. २ चेहऱ्यावरील भाव. ३ बनावट; रचना. ४ स्वरूप; आकृति. ५ अुपाय; युक्ति.

शक्कर—स्त्री. [सं.] साखर.

शक्की—वि. [अ.] संशयी; शंकेखोर.

शख़्स—पु. [अ.] व्यक्ति.

शग़ल—पु. [अ.] १ व्यापार; धंदा. २ मनोरंजन; मनोविनोद.

शगुन—पु. [सं.] १ शकुन. २ साखरपुडा; विवाहनिश्चिती.

शगुनियाँ—पु. [सं.] कुडमुड्या ज्योतिषी.

शगुफ़्ता—वि. [फा.] १ अुमललेला; विकसित. २ प्रसन्न; प्रफुल्लित. शगुफ़्तगी—स्त्री. प्रसन्नता.

शगून—पु. [फा.] शकुन किंवा अपशकुन; शुभाशुभ लक्षणें. शगून-लेना—शुभाशुभाचा विचार करणें.

शगूफ़ा, शिगूफ़ा—पु. [फा.] १ कळी. २ फूल; पुष्प. ३ अेखादी नवी विलक्षण गोष्ट.

शजरा—पु. [अ.] १ वंशावळ. २ पाटलानें तयार केलेला शेताचा नकाशा. [लुच्चा.

शठ—वि. [सं.] १ धूर्त. २ बदमाश;

शठता—स्त्री. [सं.] १ धूर्तपणा. २ बदमाशी. ३ लुच्चेगिरी.

शतरंज—स्त्री. [अ.] बुद्धिबळ.

शतरंजी—स्त्री. [फा.] १ सतरंजी. २ बुद्धिबळाचा पट. ३ बुद्धिबळपटु.

शदीद—वि. [अ.] १ पुष्कळ मोठा. २ जड; भारी.

शनाख़्त, शिनाख़्त—स्त्री. [फा.] १ ओळख पटण्याकरितां खूण; पारख. २ परिचय; ओळख.

शफ़्क़त—स्त्री. [अ.] कृपा; मेहेरबानी.

शफ़ा—स्त्री. [अ.] आरोग्य.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शफ़ाअत—स्त्री. [अ.] १ कामना; अिच्छा. २ शिफारस.

शफ़ाख़ाना—पु. [अ. + फा.] दवाखाना; रुग्णालय. [फळ.

शफ़्तालू—पु. [फा.] सप्ताळु; अेक

शब—स्त्री. [फा.] रात्र.

शबनम—स्त्री. [फा.] १ दंव. २ अेक पातळ झिरझिरीत कापड.

शब-बरात—स्त्री. [फा.] मुसलमानांचा सण.

शबाब—पु. [अ.] १ तारुण्य. २ सौंदर्य. ३ आरंभ; सुरुवात.

शबीह—स्त्री. [अ.] १ चित्र; छबी. २ तसबीर.

शब्दानुशासन—पु. [सं.] व्याकरण.

शब्बीर—वि. [फा.] १ प्रामाणिक; विश्वासू. २ सुंदर. [तलवार.

शमशेर—स्त्री. [फा.] समशेर;

शमा—स्त्री. [अ.] १ मेण. २ मेणवत्ती. [दान; मेणवत्तीचें घर.

शमादान—पु. [अ.+फा.] शाम-

शरअ—स्त्री. [अ.] १ कुराणाची आज्ञा. २ वचन. ३ धर्म. ४ पद्धत. ५ मुसलमानी धर्मशास्त्र.

शरबत—पु. [अ.] सरबत.

शरमाना—क्रि. अ. [फा.] लाजणें. क्रि. स. लाजविणें. **शरम, शर्म**—स्त्री. १ लाज; शरम. २ संकोच; भीड. ३ अब्रू; प्रतिष्ठा. **शरमिंदगी**—स्त्री. १ लाजाळूपणा. २ शरम; लाज.

शरमिंदा—वि. [फा.] लाजलेला; लज्जित; ओशाळलेला. [लाजाळू.

शरमीला—वि. [फा.] लज्जाशील;

शरह—स्त्री. [अ.] १ टीका; भाष्य. २ दर; भाव.

शराकत—स्त्री. [फा.] १ सहभागीपणा; सहकार्य. २ भागीदारी.

शराफ़त—स्त्री. [अ.] १ माणुसकी; भलेपणा. २ सौजन्य.

शराब—स्त्री. [अ.] दारू; मदिरा. **शराबी**—पु. दारूबाज; दारुड्या.

शराबख़ाना—पु. [अ. + फा.] दारूचा गुत्ता.

शराबख़ोर-ख़्वार—वि. [अ. +फा.] दारुड्या. **शराबख़ोरी**—स्त्री. दारूचें व्यसन.

शरोबार—वि. [फा.] १ ओलाचिंब; ओथंबलेला. २ चिबचिबीत; आर्द्र. [२ दांडगाअी.

शरारत—स्त्री. [अ.] १ दुष्टपणा.

शरीअत—स्त्री. [अ.] मुसलमानी धर्मशास्त्र.

शरीक—वि. [अ.] सम्मीलित. पु. १ पार्तीदार. २ साहाय्यक; मदतनीस. ३ सहकारी; मित्र.

शरीफ़—पु. [अ.] कुलीन मनुष्य. वि. पवित्र. [२ सिताफळाचें झाड.

शरीफ़ा—पु. [सं.] १ सिताफळ.

शर्क़—पु. [अ.] १ सूर्योदय. २ पूर्व दिशा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शर्क़ी—वि.[अ.] पौर्वात्य; पौरस्त्य.
शर्त्त—स्त्री. [अ.] १ डावपेंच. २ अट; शर्त.
शर्त्तिया—क्रि. वि. [अ.] खात्री-पूर्वक. वि. खात्रीचा; निश्चित.
शर्मसार—वि.[फा.]१ लज्जाशील. २ लज्जित.
शलगम, शलजम—पु. [फा.] [नवलकोल.
शलवार—पु. [फा.] १ विजारीच्या आंतून नेसण्याचा जंघिया. २ अेक तऱ्हेचा पेशावरी पायजमा.
शलूका—पु. [फा.] अर्ध्या वाह्यांची बंडी (वायकांची).
शलूका—पु. [फा.] अर्ध्या वाह्यांचा कुडता.
शसा—पु. [सं.] ससा.
शसि-सी*—पु. [सं.] शशि; चंद्र.
शह—पु.[फा.]१ वादशाह.२ नवरा मुलगा. स्त्री. बुद्धिबळांतील शह. वि. श्रेष्ठ; मोठा. [वळकट.
शहज़ोर—वि. [फा.] बलवान्;
शहतीर—पु. [फा.] लांकडाचा मोठा लांब ओंडका.
शहतूत—पु. [फा.] तुतीचें पान किंवा झाड.
शहद—पु. [अ.] मध.
शहना—पु. [अ.] सिटी पोलीस अिन्सपेक्टर. [वाद्य; वाज़ंत्री.
शहनाअी—स्त्री. [फा.] सनअी;
शहबाला—पु. [फा.] लग्नांत नवऱ्यामुलावरोबर असणारा लहान मुलगा; टोकणा. [तील मात.
शहमात—स्त्री. [फा.] बुद्धिबळां-
शहर-पनाह—स्त्री. [फा.] शहरा-भोंवतालचा कोट.
शहरयार—पु. [फा.] १ आपल्या काळचा मोठा बादशाह. २ नागरिकांचा संरक्षक व साहाय्यक.
शहरियत—स्त्री.[फा.] नागरिकत्व.
शहादत—स्त्री. [अ.] १ साक्ष. २ पुरावा. [दत-स्त्री.हुतात्मा होणें.
शहीद—पु. [अ.] हुतात्मा. शहा-
शाअिस्तगी—स्त्री. [फा.] १ शिष्टाचार; सभ्यता. २ माणुसकी.
शाअिस्ता—वि.[फा.] १ शिष्ट; सभ्य. २ नम्र.
शाक़—वि. [अ.] १ कठिण. २ असह्य. ३ दुःख देणारा. ४ अप्रिय.
शाकिर—वि. [अ.] आभार मानणारा; अभिनंदन करणारा.
शागिर्द—पु. [फा.] १ सेवक; नोकर. २ शिष्य; चेला.
शाद—वि. [फा.] १ प्रसन्न. २ परिपूर्ण.
शादियाना—पु. [फा.] १ मंगल वाद्य; शहाजणें. २ अभिनंदन.
शादी—स्त्री. [फा.] १ लग्न; विवाह. २ आनंद; खुशी. ३ अुत्सव.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शान—स्त्री. [अ.] १ थाटमाट; सजावट. २ तोरा; ऐट. ३ भव्यपणा. ४ सामर्थ्य. ५ अब्रू; प्रतिष्ठा.

शानशौकत—स्त्री. [अ.] थाटमाट.

शाब—पु. [अ.] तरुण पुरुष.

शाबान—पु. [अ.] 'रजब'नंतर येणारा मुसलमानी महिना.

शाबाश—अव्य. [फा.] शाबास; वाहवा.

शाम—स्त्री. [फा.] संध्याकाळ.

शामत—स्त्री. [अ.] १ दुर्दैव. २ विपत्ति. ३ दुर्दशा. (मु.) शामत सवार होना अथवा सिरपर खेलना—१ अवदसा आठवणें. २ दुर्दशा येणें.

शामियाना—पु. [फा.] मोठा तंबू.

शामिल—वि. [फा.] सम्मीलित; सामील; अेकत्रित.

शायक़—वि. [अ.] १ शौकी; चैनी. २ अिच्छिणारा; जिज्ञासु.

शायद—अव्य. [फा.] कदाचित्; बहुतेक.

शायर—पु. [अ.] शाहीर; कवि.

शायरा—स्त्री. [अ.] कवयित्री.

शायरी—स्त्री. [अ.] काव्यरचना.

शाहंशाह—पु. [फा.] सम्राट.

शाह—पु. [फा.] १ बादशाह. २ मुसलमानी फकिराची पदवी. वि. महान्; मोठा.

शाहज़ादा—पु. [फा.] राजकुमार.

शाहाना—वि. [फा.] १ बादशाही; सरकारी. २ बादशाही थाटांचा. ३ अुत्तम. पु. लग्नप्रसंगीं वराचा पोशाख.

शाही—वि. [फा.] १ राजाचा; बादशाहाचा. २ सरकारी.

शिकंजा—पु. [फा.] १ पिळून काढण्याचें यंत्र. २ खोडा. ३ कागद कापण्याचें यंत्र. शिकंजे में खिंचवाना—छळणें; हालहाल करणें.

शिकन—स्त्री. [फा.] सुरकुती.

शिकम—पु. [फा.] पोट.

शिकमी काश्तकार—पु. [फा.] पोट खंडकरी.

शिकम-परवर—वि. [फा.] स्वार्थी.

शिकरा—पु. [फा.] ससाणा; बहिरी ससाणा.

शिकवा—पु. [फा.] तक्रार.

शिकस्त—स्त्री. [फा.] पराजय.

शिकस्तगी—स्त्री. [फा.] तोडमोड.

शिकस्ता—वि. [फा.] मोडकातोडका.

शिकायत—स्त्री. [अ.] १ तक्रार; गाऱ्हाणें. २ चुगली. ३ रोग.

शिकार—पु. [फा.] १ शिकार; मृगया. २ शिकार केलेलें जनावर. ३ मांस. ४ भक्ष्य. ५ जाळ्यांत (पेंचांत) अडकलेला माणूस.

शिकारगाह—स्त्री. [फा.] शिकारीची जागा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शिक्षा—स्त्री. [सं.] १ शिकवण. २ शिक्षण; विद्याभ्यास. ३ अुपदेश. ४ धाक. ५ शिक्षा; दंड. ६ अद्दल.

शिगाफ़—पु. [फा.] १ ऑपरेशन. २ चीर; भेग. ३ भोंक; छिद्र.

शिखरन—स्त्री. [सं.] शिखरण.

शिताब—क्रि. वि. [फा.] लवकर; घाअीनें. [शिताफी.

शितावी—स्त्री. [फा.] घाअी;

शिद्दत—स्त्री. [अ.] १ अधिकता; विपुलता. २ अुग्रपणा.

शिरकत—स्त्री. [अ.] १ पाती; हिस्सा; भाग. २ सहभागी होणें.

शिलीमुख—पु. [सं.] १ भुंगा; भ्रमर. २ बाण; तीर. ३ युद्ध; रण. ४ मूर्ख. [२ गवंडी.

शिल्पी—पु. [सं.] १ शिल्पकार.

शिवाला—पु. [सं.] १ शिवालय. २ देअूळ.

शिष*—पु. [सं.] १ शिष्य.

शिष—स्त्री. [सं.] १ अुपदेश. २ शिकवण.

शिस्त—स्त्री. [फा.] १ आंगठा. २ मासे धरण्याचा गळ. ३ लक्ष्य; निशाण.

शीतला—स्त्री. [सं.] देवी (रोग).

शीर*—पु. [सं.] दूध.

शीरा—पु. [फा.] १ रक्तवाहिनी. २ पाण्याचा झरा.

शीरा—पु. [फा.] पाक (साखर वगैरेचा). [२ प्रिय.

शीरीं—वि. [फा.] १ गोड; मधुर.

शीरीनी—स्त्री. [फा.] १ माधुर्य; गोडी. २ मिठाअी.

शीशम*—पु. [फा.] शिशवीचें लांकूड किंवा झाड. [महाल.

शीशमहल—पु. [फा.] आरसे-

शीशा—पु. [फा.] १ कांच. २ आरसा. ३ कांचेचें सामान.

शीशी—स्त्री. [फा.] बाटली. (मु.) शीशी सुँघाना–भूल देणें.

शुकराना—पु. [फा.] १ आभार. २ अुपकृत होण्याबद्दल दिलेलें धन, वस्तु अि.

शुक्र—पु. [अ.] १ कृतज्ञता. २ अभिनंदन. [आभारी; कृतज्ञ.

शुकरगुज़ार—वि. [अ. + फा.]

शुक्रिया—पु. [फा.] आभार.

शुतुर—पु. [फा.] अुंट.

शुतुरमुर्ग़—पु. [फा.] शहामृग.

शुद—वि. [फा.] व्यतीत. पु. कार्यारंभ. [वहीम.

शुबहा—पु. [अ.] शंका; संशय.

शुमार—पु. [फा.] १ गणना; संख्या. २ हिशेब.

शुमाल—स्त्री.पु.[अ.] अुत्तर दिशा.

शुरू—पु. [अ.] १ आरंभ; सुरुवात. २ आरंभींची जागा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शुर्ब—पु. [अ.] पान करणें; पिणें.

शुल्क—पु. [सं.] १ फी. २ नदीच्या किनाऱ्यावर घेतला जाणारा कर. ३ पैज. ४ भाडें. ५ किंमत. ६ हुंडा, करणी (लग्नांतील).

शुस्त-व-शू—स्त्री. [फा.] १ आंघोळ; स्नान. २ धुवून पुसून स्वच्छ करणें.

शुस्ता—वि. [फा.] १ धुतलेला. २ स्वच्छ. [दुर्दैवी. ३ कंजुष.

शूम—वि. [अ.] १ अुदासीन. २

शेख़—पु. [अ.] १ महंमदाच्या वंशजांना मिळालेली पदवी. २ मुसलमानी धर्माचा आचार्य.

शेख़चिल्ली—पु. [अ. + फा.] १ मूर्ख. २ मनोरंजन करणारा.

शेख़ी—स्त्री. [अ.] १ मिजास; गर्व; घमेंड. २ अैट; तोरा; रुबाब. (मु.) शेख़ी बघारना, हांकना, अथवा मारना–बाता मारणें. [घमेंडखोर.

शेख़ीबाज़—वि. [अ. + फा.]

शेर—पु. [फा.] १ वाघ. २ सिंह. ३ वीर किंवा साहसी पुरुष. [चरण.

शेर—पु. [अ.] अुर्दू कवितेचे दोन

शेरख़्वानी—स्त्री. [अ. + फा.] काव्य-गायन.

शेरदहाँ—वि. [फा.] १ मोठ्या जबड्याचा. २ व्याघ्रमुखी. पु. पुढें रुंद व मागल्या बाजूस निमुळतें होत जाणारें घर.

शेर-पंजा—पु. [फा.] वाघनख.

शेर-बबर—पु. [फा.] सिंह.

शेरवानी—स्त्री. [दे.] लांब, पायघोळ अंगरखा. [२ भूतखेत.

शै—स्त्री. [अ.] १ वस्तु; पदार्थ.

शैतान—पु. [अ.] १ सैतान. २ भूतप्रेत. ३ दुष्ट. शैतानकी आँत–लांबच लांब वस्तु. शैतानी–स्त्री. दुष्टता. वि. दुष्ट.

शैदा—वि. [फा.] आसक्त झालेला.

शोख़—वि. [फा.] १ धीट; साहसी. २ चंपल; चपल. ३ गर्द व चमकदार (रंग). [२ चिंता.

शोच—पु. [सं.] १ दुःख.

शोचनीय—वि. [सं.] १ दुःखकारक. २ चिंताजनक. ३ अत्यंत वाअीट.

शोध—पु. [सं.] १ सफाअी; शुद्ध करण्याची क्रिया. २ शोध; तपास. ३ सुधारणा; दुरुस्ती. ४ फेड.

शोधक—पु. [सं.] १ शोध करणारा. २ सुधारक. ३ तपास करणारा.

शोधना—क्रि. स. [सं.] १ सुधारणें; दुरुस्ती करणें. २ तपास करणें; शोध करणें.

शोभन*—वि. [सं.] शोभिवंत; सुंदर. स्त्री. शोभा.

शोर—पु. [फा.] १ दंगा; गडबड. २ कोलाहल. ३ धामधूम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

शोरवा—पु. [फा.] मांसाचा रस्सा.

शोरा—पु. [फा.] सोडा.

शोला—पु. [अ.] ज्वाला; आगीचा झोत.

शोशा—पु. [फा.] १ बाहेर आलेलें टोंक. २ आश्चर्यजनक गोष्ट.

शोहदा—पु. [फा.] १ व्यभिचारी. २ गुंड; बदमाश.

शोहरत—स्त्री. [अ.] १ प्रसिद्धि; ख्याति. २ गाजावाजा. [विख्यात.

शोहरा—वि. [अ.] प्रसिद्ध;

शौक़—पु. [अ.] १ शोक; चैन. २ आवड; लालसा. ३ व्यसन. ४ प्रवृत्ति. **शौक़ीन**–पु., वि. शोकी; चैनी. **शौक़ीनी**–स्त्री.–चैनबाजी; शोकीपणा.

शौकत—स्त्री. [अ.] १ थाटमाट. २ भव्यपणा. ३ करामत; सामर्थ्य. ४ प्रतिष्ठा.

शौहर—पु. [फा.] नवरा; पति.

श्यामटीका—पु. [सं.] तीट; गालबोट. [करणारा. २ मजूर.

श्रमजीवी—पु. [सं.] १ मेहनत

श्रवना*—क्रि. अ. [सं.] गळणें; श्रवित होणें. क्रि. स. १ गाळणें. २ वाहविणें. [२ चंदन.

श्रीखंड—पु. [सं.] १ गंध.

श्रीयुत, श्रीयुक्त—वि. [सं.] श्रीयुत.

श्रेयस्कर—वि. [सं.] शुभदायक.

श्रौन*—पु. [सं.] श्रवण.

श्लथ—वि. [सं.] १ सैल; ढिला. २ मंद; धिम्मा. ३ दुबळा; अशक्त.

स

संकट—पु. [सं.] १ विपत्ति; संकट. २ घाटांतील लहान रस्ता. वि. संकुचित; लहान.

संकना*—क्रि. अ. [सं.] १ शंका घेणें. २ भिणें.

सँकरा—वि. [सं.] संकुचित; तंग; अरुंद. पु. दुःख; आपत्ति.

संकलित—वि. [सं.] १ निवडलेला. २ संग्रहित; अेकत्रित केलेला.

संकीर्ण—वि. [सं.] १ संकुचित. २ तुच्छ; क्षुद्र. ३ मिसळलेला; मिश्रित.

सँकुचना, सकुचना—क्रि. अ. [सं.] १ संकोच करणें. २ संकोच पावणें; मिटणें (फूल).

संकेत—पु. [सं.] १ अिशारा; खूण. २ चिन्ह. ३ प्रेमी व प्रेमिका यांची भेटण्याची जागा.

संकोचना—क्रि. स. [सं.] १ संकोच करणें; लाजणें. २ संकुचित करणें; आक्रसणें; आवळणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

संग—पु. [फा.] १ दगड. २ वजन; भार. वि. दगडासारखें निष्ठुर. (यौ.) संग-तराश-पु. पाथरवट. संगदिल-वि. कठोर हृदयाचा; निर्दय.

संग—पु. [सं.] १ सहवास. २ मीलन; भेट. ३ वासना; आसक्ति. ४ विषयाबद्दलचें प्रेम. क्रि. वि. सह; बरोबर. [हिरवें रत्न; पाच.

संग-यशब—पु. [फा.] अेक प्रकारचें

संगजराहत—पु. [फा. + अ.] संगजिरें. [ठित-वि. संघटित.

संगठन—पु. [सं.] संघटन. संग-

संग मर्मर—पु. [फा.] संगमरवर.

संग मूसा—पु. [फा. + अ.] काळा दगड (संगमरवरासारखा).

संगरा—पु. [सं.] दगड अुचलण्याचा बांबू. [सहचर.

संगाती, संघाती—पु. [सं.] मित्र;

संगीन—पु. [फा.] बंदुकीच्या शेवटीं जोडतात तें तीक्ष्ण शस्त्र; बायानेट. वि. १ दगडी. २ जाड. ३ टिकाअू; मजबूत. ४ बिंकट; कठिण. [२ सभा; समिति.

संघ—पु. [सं.] १ समूह; समुदाय.

संघट*—पु. [सं.] १ संघटन. २ युद्ध. ३ समूह; ढीग; रास.

संघटन—पु. [सं.] १ संयोग; मिलाफ. २ रचना. ३ बनावट.

संघरना—क्रि. स. [सं.] १ संहार करणें; नाश करणें. २ ठार मारणें.

संघात—पु. [सं.] १ समूह. २ आघात. ३ वध; हत्या. ४ संघर्ष.

संचारी—पु. [सं.] हवा; वारा. वि. १ साहित्यांत मुख्य भावनांची पुष्टि करणारे (भाव). २ गतिमान्.

संजाफ—स्त्री. [फा.] १ झालर; किनार. २ गोठ; कांठ (वस्त्राचा).

संजाफ-फी—पु. [फा.] अर्धा हिरवा व अर्धा तांबड्या रंगाचा घोडा.

संजीदा—वि. [फा.] १ गंभीर; शांत. २ समजदार; बुद्धिवान्. संजीदगी-स्त्री. गंभीरपणा.

संजोग—पु. [सं.] संयोग.

संझा*—स्त्री. [सं.] संध्याकाळ.

संड-मुसंड—वि. [सं. + अनु.] धट्टाकट्टा; गलेलठ्ठ. [चिमटा.

सँड़सा—पु. [सं.] सांडशी;

संडा—वि. [सं.] धष्टपुष्ट.

संतरा—पु. [पोर्तु.] संत्रें. [सेंट्री.

संतरी—पु. [अें.] पहारेकरी;

संतापना*—क्रि. स. [सं.] दुःख देणें. संताप-१ दाह; ताप. २ दुःख; कष्ट. ३ मानसिक ताप. संतापी-पु. दुःख देणारा.

संतोख*—पु. [सं.] संतोष.

संतोषना*—क्रि. स. [सं.] संतोष देणें; संतुष्ट करणें. क्रि. अ. संतुष्ट होणें; समाधान मानणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

संदल—पु. [फा.] चंदन.

संदली—वि. [फा.] १ चंदनी रंगाचा. २ चंदनाचा. पु. १ चंदनासारखा पिवळा रंग. २ हत्तीविशेष. ३ घोड्याचा प्रकार.

संदूक़—पु. [अ.] पेटी. संदूकचा–पु. लहान पेटी. संदूक़ची–स्त्री.

संदेश—पु. [सं.] १ बातमी; वार्ता. २ अेक प्रकारची बंगाली मिठाअी. सँदेसा–पु. निरोप; वार्ता. संदेसी–पु. वार्ताहर; बातमी पोहोंचविणारा.

संदेह—पु. [सं.] संशय; शंका.

संधान—पु. [सं.] १ निशाण; लक्ष्य. २ शोध.

संधाना—पु. [सं.] लोणचें.

संधि—स्त्री. [सं.] १ संयोग; संबंध. २ तहनामा. ३ तडजोड. ४ सांधा; जोड. ५ भिंतीला पाडलेलें भोंक. ६ संधि; वेळ. ७ रिकामी जागा; अवकाश.

संपदा—स्त्री. [सं.] १ अैश्वर्य; वैभव. २ धन; संपत्ति.

संपा—स्त्री. [सं.] वीज.

संपात—पु. [सं.] १ संयोग; संगम. २ अेकाअेकीं वरून खालीं पडणें. [[सं.] सर्व प्रकारें.

संपूर्णतः, संपूर्णतया—क्रि. वि.

सँपेरा—पु. [सं.] गारुडी.

सँपोला—पु. [सं.] सापाचें पिल्लूं.

संबंधी—पु. [सं.] १ नातलग. २ व्याही.

संबल—पु. [सं.] शिदोरी; फराळाचें सामान (प्रवासांतील).

सँभलना—क्रि. अ. [सं.] १ सावरणें. २ भानावर येणें.

संभवतः—अव्य. [सं.] बहुतेक.

संभार—पु. [सं.] १ संचय. २ तयारी. ३ संपत्ति. ४ पालनपोषण.

सँभालना—क्रि. स. [सं.] १ सांभाळणें; रक्षण करणें. २ पालनपोषण करणें. ३ देखरेख करणें. ४ अडकवून ठेवणें. ५ धरून ठेवणें. ६ निर्वाह करणें. ७ संयम करणें. ८ नींट पाहून घेणें (वस्तु).

सँभाल–पु. १ सांभाळ; रक्षण. २ पालनपोषण; देखरेख.

संभावना—स्त्री. [सं.] १ शक्यता. २ अनुमान. ३ प्रतिष्ठा.

संभावित—वि. [सं.] १ कल्पित. २ अेकत्र केलेला. ३ संभाव्य.

संभ्रांत—वि. [सं.] १ घाबरलेला. २ प्रतिष्ठित.

संयोजक—वि. [सं.] निमंत्रण [देणारा.

सँवरना—क्रि.अ. [सं.] १ सुधारणा होणें. २ सजावट होणें. [करणें.

सँवरना*—क्रि. स. [सं.] स्मरण

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

संवाद—पु. [सं.] १ संभाषण. २ बातमी; खबर. ३ प्रसंग. [दार.

संवाद-दाता—पु. [सं.] बातमी-

सँवारना—क्रि. स.[सं.]१ सजविणें. २ सुधारणें. ३ व्यवस्थित लावणें किंवा ठेवणें. [नुभूति.

संवेदन—पु. [सं.] संवेदना; सहा-

संशोधक—पु. [सं.] १ शोधक. २ दुरुस्ती करणारा.

संशोधन—पु. [सं.] १ अुपसूचना; दुरुस्ती. २ फेड (ऋण). ३ शुद्धीकरण.

संशोधित—वि. [सं.] सुधारलेला; शुद्ध किंवा दुरुस्त केलेला.

सआदत—स्त्री. [अ.] १ भलाअी; सचोटी. २ सुदैव.

सआदतमंद—वि. [अ.+फा.] १ भाग्यवान्. २ सुयोग्य. ३ आज्ञाधारक (विशेषतः मुलाकरितां).

साथि*—अव्य. [सं.] सह; सहित.

सअी*—स्त्री. [सं.] १ धांवपळ. २ परिश्रम; मेहनत. [भाग्यवान्.

सअीद—वि. [अ.] १ शुभ. २

सकना—क्रि. अ. [सं.] शक्य असणें; शकणें.

सकपकाना—क्रि. अ. [अनु.] १ आश्चर्यचकित होणें. २ लाजणें. ३ कांकूं करणें; घुटमळणें.

सक़र—पु. [अ.] नरक.

सकरना—क्रि. अ. [सं.] १ मंजूर होणें. २ कबूल होणें.

सकलात—पु. [?] १ रजअी. २ भेट; नजराणा.

सकसकाना, सकसाना*—क्रि. अ. [अनु.] थरथर कांपणें; भयभीत होणें.

सकारना—क्रि. अ. [सं.] १ स्वीकारणें. २ मुदत संपण्याच्या अेक दिवस पूर्वी हुंडीवर सही करणें.

सक़ालत—स्त्री. [अ.] बोजा; वजन. [रोगी. २ दूषित.

सक़ीम—वि. [अ.] १ आजारी;

सकुचना—क्रि. अ. [सं.] १ लाजणें. २ बंद होणें; मिटणें (फूल).

सकुचाना—क्रि. अ. [सं.] संकोच करणें. क्रि. स. १ लाजविणें. २ मिटविणें; बंद करणें.

सकुन*—पु. [सं.] शकुन.

सकून—पु. [अ.] मनाची शांति.

सकूनत—स्त्री. [अ.] निवासस्थान.

सकोरा—पु. [सं.] परळ; मातीचें पसरट भांडें.

सक्का—पु. [अ.] भिश्ती.

सखरा—पु. [सं.] (कच्ची रसोअी) शिजविलेलें अन्न–भात, भाजी अि.

सखी—स्त्री. [वि. दानी; अुदार.

सख़ावत—[अ.] अुदारता. सखी–

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सखुआ—पु. [सं.] शालवृक्ष.

सख़ुन—पु. [फा.] १ संभाषण. २ काव्य. ३ अुद्धरण; वचन. ४ कथन; अुक्ति. [खोर.

सख़ुन-चीन—वि. [फा.] चुगल-

सख़ुन-तकिया—पु. [फा.] बोलतांना संवर्यीमुळें तोंडी बसलेला निरर्थक शब्द (अुदा.–जेहेत्ते; ज्याचें नांव तें; आपलें काय म्हणतात).

सख़्त—वि. [फा.] १ कठीण; टणक. २ विकट. ३ कठोर; निर्दय. क्रि. वि. अत्यंत; अगदीं.

सगबग—वि. [अनु.] १ ओथंबलेला; भिजलेला. २ परिपूर्ण. क्रि. वि. झटपट.

सगबगाना—क्रि. अ. [अनु.] १ ओलेंचिंब होणें. २ संशयी होणें.

सगा—वि. [सं.] १ सहोदर; सख्खा. २ गोत्रज. **सगापन**–पु. सख्खेपणा.

सगाअी—स्त्री. [सं.] १ वाङ्निश्चय. २ पाट लावणें; मोहतूर. ३ नातें.

सगुनाना—क्रि. स. [सं.] शकुन सांगणें किंवा पाहणें. **सगुनिया**–पु. शकुन पाहणारा किंवा विचारणारा. **सगुनौती**–स्त्री. शकुन विचारणें.

सगोती—पु. [सं.] १ गोत्रज. २ भाअूबंद. [दाट. २ भरीव.

सघन—वि. [सं] १ निबिड;

सच—वि. [सं.] सत्य; खरें; यथार्थ. **सचाअी**–स्त्री. १ सत्यता. २ यथार्थता; वास्तविकपणा.

सचमुच—अव्य. [अनु.] १ खरोखरीच; वास्तविक. २ अवश्य.

सर्चित—वि. [सं.] काळजीयुक्त.

सचेत, सचेतन—वि. [सं.] १ चैतन्ययुक्त. २ सावध; जागृत. ३ चतुर.

सचेष्ट—वि. [सं.] प्रयत्नशील.

सच्चा—वि. [सं.] १ खरे; वास्तविक. २ सत्यवादी. ३ शुद्ध; निर्भेळ. ४ योग्य; ठीक. **सच्चाअी**–स्त्री. सत्यता. **सच्चापन**–पु.

सजग—वि. [सं.] सावध.

सजदार—वि. [सं. + फा.] सुंदर; नटलेला. [थाटमाट; डामडौल.

सजधज—स्त्री. [सं. + अनु.]

सजन—पु. [सं.] १ पति. २ प्रियकर. ३ सज्जन माणूस.

सजना—क्रि. अ. [सं.] शृंगारलें जाणें. क्रि. स. शृंगार करणें. **सजवाअी**–स्त्री. सजावट किंवा सजविण्याची मजुरी.

सजवल—पु. [सं.] तयारी.

सजवाना—क्रि. स. [सं.] दुसऱ्याकडून सजविणें; सजवून घेणें.

सज़ा—स्त्री. [फा.] शिक्षा; दंड.

सजा—पु. [अ.] पक्ष्यांचा मधुर कलरव.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सजाना—क्रि. स. [सं.] १ सजविणें. २ व्यवस्थित ठेवणें.

सज़ायाफ़्ता—वि. [फा.] शिक्षा भोगलेला.

सज़ायाब—वि. [सं.] १ शिक्षेस पात्र. २ शिक्षा भोगलेला.

सजावल—पु. [तु.] १ सरकारी कर वसूल करणारा. २ शिपाअी.

सजीला—वि. [सं.] १ नखरेबाज. २ मनोहर; सुंदर. [२ वेशभूषा.

सज्जा—स्त्री. [सं.] १ सजावट.

साज्जित—वि. [सं.] तयार.

सज्जी—स्त्री. [सं.] सज्जीखार.

सटक—स्त्री. [अनु.] १ निसटणें. २ हुक्क्याचा नेचा. ३ छडी.

सटकना—क्रि. अ. [अनु.] सटकणें; निसटणें.

सटकाना—क्रि. स. [सं.] १ सडकावणें; मारणें. २ निसटूं देणें; पळवून लावणें.

सटकारना—क्रि. स. [अनु.] सटासट मारणें; सडकावणें. सटकारी–स्त्री. छडी; चमोटी.

सटकारा—वि. [अनु.] मअू व लांब सडक केस.

सटना—क्रि. अ. [सं.] १ भिडणें. २ जुळणें. ३ मारामारी होणें.

सटपट—स्त्री. [अनु.] १ चुटपुट. २ संकोच; मर्यादा. ३ गोंधळ; घोटाळा.

सटपटाना—क्रि. अ. [अनु.] १ संकोच करणें. २ किंकर्तव्यमूढ होणें. ३ फिक्कें पडणें. ४ जळफळणें.

सटरफटर—वि. [अनु.] किरकोळ; सटरफटर. स्त्री. तुच्छ काम.

सटाना—क्रि. स. [सं.] १ भिडविणें; जोडणें. २ चिकटविणें. ३ सडकावणें; मारणें.

सटीक—वि. [सं.] बिलकुल ठीक.

सटीक—वि. [सं.] टीकेसहित.

सट्टा—पु. [दे.] करारनामा.

सट्टाबट्टा—पु. [सं. + अनु.] १ मिलाफ; घसरट. २ कावेबाजपणा.

सट्टी—स्त्री. [सं.] अेकाच प्रकारच्या वस्तूंचा बाजार.

सठ—पु. [सं.]१ शठ; धूर्त; लुच्चा. २ मूर्ख. सठता–स्त्री. धूर्तता.

सठियाना—क्रि. अ. [सं.] १ साठींत येणें (वय). २ म्हातारपण येणें. ३ साठी बुद्धि नाठी होणें.

सड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ सडणें; नासणें. २ अंबणें. ३ दुर्दशाग्रस्त होणें. [नासविणें.

सड़ाना—क्रि. स. [सं.] सडविणें;

सड़ियल—वि. [सं.] १ सडलेला; सडका. २ रद्दी; खराब. ३ तुच्छ; नीच. [शक्ति; ताकद.

सत—पु. [सं.] १ सत्त्व. २ जीवन-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सतकारना*—क्रि. स. [सं.] सत्कार करणें. [सत्ययुग.

सतजुग, सतयुग—पु. [सं.]

सतनजा—पु. [सं.] सप्तधान्य.

सतपुतिया—स्त्री. [सं.] अेक प्रकारचें घोसाळें.

सतफेरा—पु. [सं.] सप्तपदी (विवाहांतील). [(मुलगा).

सतमासा—पु. [सं.] सातोळा

सतर—स्त्री. [अ.] १ रेघ; रेषा. २ ओळ; रांग. वि. वक्र; तिरपा.

सतराना—क्रि.अ. [सं.] १रागावणें. २ चिडणें. **सतरौहाँ—वि.** रागावलेला. [२ सावध.

सतर्क—वि. [सं.] १ तर्कयुक्त.

सतर्पना—क्रि. स. [सं.] संतुष्ट करणें.

सतवंती—स्त्री. [सं.] पतिव्रता.

सतसअी—स्त्री. [सं.] सातशें पदांचा संग्रह; सप्तशती.

सतह—स्त्री. [अ.] सपाटी.

सताना—क्रि. स. [सं.] १ सतावणें; त्रास देणें. २ हैराण करणें.

सतालू—पु. [सं.] शांताळू;सप्ताळू.

सतावर—स्त्री. [सं.] शतावरी.

सतुआ, सत्तू—पु. [सं.] सातूचें पीठ. [संक्रांत.

सतुआसंक्रांति—स्त्री. [सं.] मेष-

सथिया—पु. [सं.] १ स्वस्तिक चिन्ह. २ शस्त्रक्रिया करणारा.

सदक़ा—पु. [अ.] १ दान; खैरात. २ समर्पण.

सदफ़—स्त्री. [अ.] मोत्यांचा शिंपला; मोत्यांची शिंप.

सदमा—पु. [अ.] १ खेद; दुःख. २ जखम; आघात; धक्का.

सदर—वि. [अ.] प्रधान; मुख्य. पु. १ अध्यक्ष. २ छाती ३ छावणी.

सदर-आला—पु. [अ.] दुय्यम न्यायाधीश.

सदरी—स्त्री. [अ.] कोपरी; गंजी.

सदस्य—पु. [सं.] १ सभासद; घटक. २ यज्ञ करणारा.

सदा—अव्य. [सं.] १ सर्वदा; नेहमीं. २ सारखें. [२ आवाज.

सदा—स्त्री. [अ.] १ प्रतिध्वनि.

सदाक़त—स्त्री. [अ.]१ सच्चेपणा. २ साक्ष.

सदाबहार—वि. [सं. + फा.] १ सदाफुली. २ सदैव फुलणारा.

सदा-सुहागिन—स्त्री. [सं.] अखंड सौभाग्यवती (वेश्या).

सदिया—स्त्री.[फा.] लाल पक्ष्याची मादी. [२ शंभर वर्षे.

सदी—स्त्री. [अ.] १ शतक.

सधना—क्रि. अ. [सं.] १ स्वार्थ साधणें. २ संवय होणें.

सन—पु. [सं.] अंबाडी; ताग.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सनकना—क्रि. अ. [सं.] १ चिडणें. २ वेडें होणें. ३ रागावणें. **सनक**–स्त्री. १ चीड. २ विक्षिप्तपणा. ३ लहर. (मु.) **सनक सवार होना**–छंद लागणें.

सनद—स्त्री. [अ.] १ प्रमाण; पुरावा. २ दाखला; सनद.

सनदयाफ़्ता—वि. [अ. + फा.] सनद मिळविलेला; सनदी.

सनना—क्रि. अ. [सं.] १ मिसळणें; अेकजीव होणें. २ विलीन होणें. [मूर्ति.

सनम—पु. [अ.] १ प्रियकर. २

सनमानना*—क्रि. स. [सं.] सन्मान करणें. **सनमान**–पु. सन्मान.

सनसनी—स्त्री. [अनु.] १ खळबळ. २ निस्तब्धता. ३ आश्चर्य (भयामुळें). ४ घाबरेपणा.

सनहकी—स्त्री. [अ.] मातीचें भांडें (मुसलमानी).

सनाय—स्त्री. [अ.] सोनामुखी.

सनाह, सन्नाह—पु. [सं.] कवच.

सनीचर—पु. [सं.] १ शनिवार. २ शनि ग्रह. **शनीचरी**–स्त्री. साडेसाती. [प्रेम करणारा; स्नेही.

सनेहिया, सनेही—वि. [सं.]

सनोवर—पु. [अ.] देवदाराचें झाड. [३ आश्चर्यचकित.

सन्न—वि. [सं.] १ स्तब्ध. २ चूप.

सन्नाटा—पु. [सं.] १ निःस्तब्धता. २ अेकांतता. ३ शांतता. ४ औदासीन्य. (मु.) **सन्नाटे में आना**–आश्चर्यचकित होणें. **सन्नाटा छाना**–निस्तब्धता पसरणें. वि. १ स्तब्ध. २ निर्जन.

सन्नाटा—पु. [अनु.] जोरानें हवा वाहूं लागली असतां होणारा आवाज. [लवकर.

सपदि*—क्रि. वि. [सं.] शीघ्र;

सपना—पु. [सं.] स्वप्न.

सपरदाअी—पु. [सं.] कलावंतिणीबरोबर वाद्य वाजविणारे सार्थीदार.

सपरना—क्रि. अ. [सं.] काम संपणें; पूर्ण होणें.

सपूर्द, सिपुर्द—स्त्री. [फा.] अनामत; ठेव. वि. सोंपविलेला; अेखाद्याच्या हवालीं केलेला.

सपूत—पु. [सं.] सुपुत्र. **सपूती**–स्त्री. सत्पुत्राला जन्म देणारी माता.

सपेद, सफ़ेद—वि. [फा.] १ श्वेत; पांढरा. २ गौरवर्णाचा. ३ कोरा.

सप्ताह—पु. [सं.] १ आठवडा. २ सप्ता (उत्सव, कथा अि.चा).

सफ़—स्त्री. [अ.] १ ओळ; रांग. २ मोठी चटअी.

सफ़र—पु. [अ.] प्रवास. **सफ़री**–वि. प्रवासांत उपयोगी पडणारा. पु. १ प्रवासखर्च. २ पेरू; जांब.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सफ़रनामा—पु.[अ.+फा.]प्रवास-वर्णन.

सफल—वि. [सं.] १ फळ लागलेलें (झाड). २ यशस्वी; कृतकार्य. **सफलता**–स्त्री. १ यशस्विता. २ पूर्णता. [२ विस्तार; फैलाव.

सफ़हा—पु. [अ.] १ पृष्ठ; पान.

सफ़ा—वि. [अ.] १ साफ; स्वच्छ. २ पवित्र; शुद्ध. ३ गुळगुळीत. **सफ़ाई**–स्त्री. १स्वच्छता. २स्पष्टता. ३ निष्कपटता. ४ निर्दोषपणा. ५ निर्णय. ६ बचाव; कैफियत.

सफ़ाचट—वि. [अ. + अनु.] १ गुळगुळीत. २ स्वच्छ; साफसूफ.

सफ़ाया—पु. [अ.] १ फडशा. २ पूर्ण नाश. [बोलावणें.

सफ़ीना—पु. [अ.] समन्स;

सफ़ीर—पु. [अ.] १ राजदूत. २ वकील. स्त्री. पक्षांचें किलबिलणें.

सफ़ेद-पोश—पु. [फा.] १ स्वच्छ कपडे वापरणारा. २ सज्जन; शिष्ट.

सफ़ेदा—पु. [फा.] १ जस्त फूल. २ आंब्याचा प्रकार. ३ खरबुजाचा प्रकार.

सफ़ेदी—स्त्री. [फा.] १ शुभ्रपणा. २ चुना देणें; रंग देणें. (मु.) **सफ़ेदी आना**–म्हातारपण येणें.

सब—वि. [सं.] १ सर्व; सगळे. २ अेकंदर.

सबक़—पु. [अ.] धडा; पाठ.

सबज़, सब्ज़—वि. [फा.] १ कच्चा; ताजा. २ हिरवें (फळ, फूल). ३ शुभ. (मु.) **सब्ज़ बाग दिखलाना**–काम करून घेण्यासाठीं आमिष दाखविणें. [२ साधन.

सबब—पु. [अ.] १ कारण; सबब.

सबर, सब्र—पु. [अ.] १ संतोष. २ धैर्य. ३ सहनशीलता. (मु.) **किसी का सब्र पड़ना**–केलेल्या कष्टाचें फळ मिळणें.

सबा—वि. [अ.] सात. स्त्री. सकाळीं पूर्वेकडून येणारा वारा.

सबील—स्त्री. [अ.] १मार्ग; सडक. २ अुपाय; युक्ति. ३ पाणपोअी.

सबूत—पु. [अ.] पुरावा; प्रमाण.

सबूस—स्त्री. [फा.] कोंडा.

सब्ज़क़दम—पु. [फा. + अ.] पांढऱ्या पायाचा; अपशकुनी.

सब्ज़पोश—वि. [फा.] हिरव्या रंगाचे कपडे वापरणारा.

सब्ज़ा—पु. [फा.] १ हिरवळ. २ भांग. ३ अेक रत्न. ४ करड्या रंगाचा घोडा.

सब्ज़ी—स्त्री. [फा.] १ भाजी. २ भांग. ३ हिरवा पाला, वनस्पति अि.

सभापति—पु. [सं.] अध्यक्ष.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सभ्यता—पु. [सं.] १ संस्कृति. २ सभ्यपणा. ३ सुशिक्षितपणा. ४ भलेपणा; माणुसकी.

समझदार—वि. [सं. + फा.] समजूतदार.

समझना—क्रि. अ. [सं.] समजून घेणें. **समझ**—स्त्री. १ समजूत. २ बुद्धि; अक्कल.

समझौता—पु. [सं.] तडजोड.

समतल—वि. [सं.] सपाट.

समर—पु. [सं.] लढाई; युद्ध.

समर—पु. [अ.] १ फळ. २ लाभ. ३ धन; संपत्ति. ४ संतान.

समसाम—स्त्री. [अ.] नंगी तलवार.

समस्या—स्त्री. [सं.] १ बिकट प्रश्न. २ मिश्रण. ३ संघटन.

समाँ*—पु. [सं.] समय; वेळ.

समा—पु. [अ.] आकाश.

समाअत—स्त्री. [अ.] सुनावणी.

समाअी—वि. [अ.] ऐकीव; दुसऱ्यांनीं सांगितलेला. [वार्ता.

समाचार—पु. [सं.] बातमी;

समाचारपत्र—पु.[सं.]वर्तमानपत्र.

समाना—क्रि. अ. [सं.] सामावणें; राहणें. क्रि. स. भरणें; ठेवणें.

समारोह—पु. [सं.] १ समारंभ. २ धामधूम.

समालोचक—पु. [सं.] टीकाकार.

समालोचन—पु. [सं.] परीक्षण; गुणदोष-विवेचन. **समालोचना**—स्त्री.

समीक्षा—स्त्री. [सं.] १ परीक्षण. २ टीका. ३ बुद्धि. ४ प्रयत्न.

समुचित—वि. [सं.] १ उचित; योग्य. २ हवातसा.

समुन्नति—स्त्री. [सं.] १ अुन्नति; विकास. २ मोठेपणा.

समुल्लास—पु. [सं.] १ अुल्हास; आनंद. २ प्रकरण; परिच्छेद.

समुहा—वि. [सं.] समोरील. क्रि. वि. समोर. [येणें.

समुहाना—क्रि. अ. [सं.] समोर

समूर—पु. [सं.] सांवर.

समेटना—क्रि. स. [सं.] १ गोळा करणें; अेकत्र करणें. २ आपल्यावर ओढून घेणें.

समेत—वि. [सं.] समवेत; सह.

समौरिया—वि. [सं.] समवयस्क.

सम्मत—वि. [सं.] सहमत; अनुकूल.

सम्मति—स्त्री. [सं.] १ अभिप्राय. २ सल्ला. ३ अनुमति; आज्ञा.

सम्मन—पु. [अ.] समन्स.

सम्मान—पु. [सं.] सन्मान; आदर. [समक्ष.

सम्मुख—अव्य. [सं.] समोर;

सम्यक्—वि. [सं.] पूर्ण; सर्व. क्रि.वि. १सर्व प्रकारें. २योग्य प्रकारें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सयाना—पु. [सं.] १ वयस्क; अनुभविक. २ तरतरीत; हुषार. ३ चलाख. **सयानपन**–पु. हुशारी; चतुरता.

सर—पु. [फा.] १ डोकें. २ सरदार; नेता. ३ शक्ति; बळ. ४ आरंभ. वि. जिंकिलेला; विजित.

सर-अंजाम—पु.[फा.] १ सामग्री. २ व्यवस्था. २ कार्याची समाप्ति.

सरकंडा—पु. [सं.] बोरू.

सरक—स्त्री. [सं.] १ सरकणें. २ मदिरेची लज्जत; खुमारी.

सरकना—क्रि. अ. [सं.] १ सरकणें. २ टळणें. ३ निभणें. [२अुद्धट.

सरकश—वि. [फा.] १ वंडखोर.

सरक़ा—पु. [अ.] चोरी.

सरख़त—पु. [फा.] १ भाडेचिठ्ठी. २ पट्टीची पावती. ३ आज्ञापत्र; परवाना. ४ कर्जखत. [अग्रणी.

सरग़ना—पु. [फा.] सरदार;

सर-गम—पु. [सं.] संगीताचे सप्तस्वर. [तयार.

सर-गर्म—वि. [फा.] तत्पर;

सरगुज़श्त—स्त्री. [फा.] १ येअून ठेपलेला प्रसंग. २ वर्णन; हकिकत. ३ जीवनचरित्र.

सरगोशी—स्त्री. [फा.] १ कान भरणें; चुगली. २ निंदा.

सरज़द—वि.[फा.] प्रकट; जाहीर.

सरजना—क्रि. स. [सं.] १ रचणें. २ सृष्टि करणें. [२ सिंह.

सरजा—पु. [फा.] १ श्रेष्ठ व्यक्ति.

सर-धर—पु. [सं.] बाणांचा भाता; तूणीर.

सरदर—क्रि. वि. [फा.] १ सरासरी. २ अेका टोंकापासून दुसऱ्या टोंकापर्यंत. [खरबूज.

सरदा—पु. [फा.] अेक प्रकारचें

सरदारसभा—स्त्री. [फा. + सं.] हाअुस ऑफ लॉर्ड्स्.

सरन*—स्त्री. [सं.] शरण.

सरनदीप—पु. [सं.] सिंहलद्वीप.

सरना—क्रि. अ. [सं.] १ सरकणें. २ हलणें; डोलणें. ३ गरज भागणें. ४ संपणें; काम होणें. [महशूर.

सरनाम—वि. [फा.] प्रसिद्ध;

सरनामा—पु. [फा.] १ शीर्षक. २ पत्रावर लिहिला जाणारा पत्ता. ३ पत्राचा आरंभ किंवा शेवट.

सरपट—क्रि. वि. [सं.] घोड्याची अेक चाल (भरधांव).

सरपत—पु. [सं.] छपराचें गवत; घायपात.

सरपरस्त—पु. [फा.] संरक्षक.

सरपोश—पु. [फा.] झांकण.

सर-बराह, सरबराहकार—पु. [फा.] १ व्यवस्थापक. २ मजुरांचा पुढारी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सरबराही—स्त्री. [फा.] व्यवस्था.
सरमस्त—वि. [फा.] मस्त; अुन्मत्त.
सरमा—पु. [फा.] हिंवाळा.
सरमाअी—स्त्री. [फा.] हिंवाळ्यांत वापरावयाचे कपडे. वि. हिंवाळ्यासंबंधीं.
सरवत—स्त्री. [अ.] वैभव.
सरसअी*—स्त्री. [सं.] सरस्वती.
सरसना—क्रि. अ. [सं.] १ टवटवीत होणें. २ शोभणें.
सरसब्ज़—वि. [फा.] १ हिरवेंगार; टवटवीत.
सरसराना—क्रि. अ. [अनु.] १ हवा खेळणें. २ सरपटणें. **सरसराहट**–स्त्री. १ सरपटणें. २ वायु वाहणें. ३ कंड; खाज.
सरसरी—क्रि.वि.[फा.] १ घाअीनें; वरवर. २ स्थूल मानानें.
सरसाअी*—स्त्री. [सं.] १ शोभा; सौंदर्य. २ अधिकता. ३ सरसपणा.
सरसाम—पु. [फा.] सन्निपात; त्रिदोष (रोग). [२ नशेंत चूर.
सरसार—वि. [फा.] १ मग्न.
सरसिज—पु. [सं.] कमळ.
सरसेटना—क्रि. स. [अनु.] फटकारणें.
सरहज—स्त्री. [सं.] मेहुण्याची बायको (पत्नीच्या भावाची बायको).
सरहद—स्त्री. [फा.] १ सरहद्द; सीमा. २ सीमेची खूण. **सरहदी**–सरहद्दीसंबंधीं.
सरा*—स्त्री. [सं.] चिता.
सराब—पु. [अ.] १ मृगतृष्णा. २ कपट.
सराबोर—वि. [सं.] ओलेंचिंब; चपचपीत. [शाळा.
सराय—स्त्री. [अ.] १ घर. २ धर्म-
सराव*—पु. [सं.] मद्याचा पेला; शराब.
सरासर—अव्य. [फा.] १ अेका टोंकापासून दुसऱ्या टोंकापर्यंत. २ अगदीं; बिलकुल. ३ प्रत्यक्ष.
सरासरी—स्त्री. [फा.] १ शीघ्रता; घाअी. २ सुगमता. ३ स्थूल अंदाज. क्रि.वि. १ स्थूल मानानें. २ घाअीनें; गडबडीनें.
सराहना—क्रि. स. [सं.] प्रशंसा करणें. **सराह**–स्त्री. प्रशंसा. **सराहनीय**–वि. १ प्रशंसनीय. २ सुंदर; चांगला.
सरि*—स्त्री. [सं.] नदी. [वरी.
सरि*—स्त्री. [सं.] समता; बरो-
सरिश्त—स्त्री. [फा.] १ स्वभाव; प्रकृति. २ गुण. वि. मिसळलेला.
सरिश्ता—पु. [फा.] १ दोरी. २ कचेरी. ३ कार्यालयाचा विभाग. ४ नोकरचाकर. ५ संबंध. ६ मिलाफ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सरिश्तेदार—पु. [फा.] शिरस्तेदार. [हिस्सा; वांटा.

सरीकता*—स्त्री. [अ. + सं.]

सरीखा—वि. [सं.] समान; तुल्य.

सरूर—पु. [फा.] १ खुशी; प्रसन्नता. २ मामुली नशा.

सरे-आम—क्रि. वि. [फा.] अुघड अुघड; जाहीरपणें.

सरेदस्त—क्रि. वि. [फा.] १ या वेळीं. २ तावडतोब. [जाहीररीत्या.

सरेबाज़ार—क्रि. वि. [फा.]

सरो—पु. [फा.] सरूचें झाड.

सरोकार—पु. [फा.] १ परस्परसंबंध. २ संबंध. [कमळ.

सरोज, सरोरुह—पु. [सं.]

सरोसामान—पु. [फा.] सामग्री.

सरौता—पु. [सं.] आडकित्ता.

सर्द—वि. [फा.] १ थंड; गार. २ आळशी; सुस्त. ३ मंद; धीमा. ४ नपुंसक.

सर्दमिज़ाज—वि. [फा.] १ अुदासीन. २ निष्ठुर.

सर्दी—स्त्री. [फा.] १ थंडी. २ शीतलता. ३ पडसें.

सर्फ़—पु. [अ.] १ खर्च; व्यय. २ अपव्यय. ३ व्याकरण. **सर्फ**—पु. १ वृद्धि; अधिकता. २ मितव्यय.

सर्वथा—अव्य. [सं.] १ बिलकुल; अगदीं. २ सर्व तऱ्हेनें; सर्व प्रकारें.

सर्वाधिकारी—पु. [सं.] १ हुकूमशहा. २ न्यायाधीश; जज्ज.

सलगम—पु. [फा.] नवलकोल.

सलतनत—स्त्री. [अ.] १ राज्य. २ साम्राज्य. ३ व्यवस्था. ४ आराम.

सलना—क्रि. अ. [सं.] १ सलणें; खुपणें. २ ओवलें जाणें. [पावलेला.

सलब—वि. [अ.] नष्ट; नाश

सलमा—पु. [अ.] कलाबतू.

सलाअी—स्त्री. [सं.] १ काडी. २ आगकाडी. [शलाका.

सलाख—स्त्री. [फा.] छड; सळअी;

सलाम-अलै कुम—स्त्री. [अ.] सलाम; नमस्कार.

सलामत—वि. [अ.] १ संकटांतून निसटलेला; सुरक्षित बाहेर पडलेला. २ निकोप; धडधाकट. क्रि. वि. सकुशल; सुरक्षितपणें.

सलामती—स्त्री. १ रक्षण; बचाव. २ कुशल; क्षेम. ३ अस्तित्व.

सलाह—स्त्री. [अ.] १ सल्ला; मत. २ विचारविनिमय. ३ भलेपणा. ४ नैतिक आचरण.

सलाहकार—पु. [अ. + फा.] १ सल्ला देणारा. २ नीतिपूर्वक आचरण करणारा.

सलीक़ा—पु. [अ.] १ काम करण्याची लायकी. २ वर्तणूक.

सलीकामंद—वि. [अ. + फा.] १ वाकबगार; तज्ज्ञ. २ सभ्य. ३ हुन्नरी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सलीब—स्त्री. [अ.] १ शूळ; सूळ. २ येशू ख्रिस्ताचा क्रूस.

सलीम—वि. [अ.] १ ठीक; बरोबर. २ शुद्ध अंतःकरणाचा. ३ निकोप प्रकृतीचा. ४ गंभीर; शांत. ५ सहनशील.

सलीस—वि. [अ.] १ सहज; सुगम. २ अलंकारिक व सोपी (भाषा).

सलूक—पु. [अ.] १ व्यवहार; वागणूक. २ मिलाफ. ३ अुपकार.

सलोतर, सालोतर—पु. [सं.] शालिहोत्र; पशुचिकित्साशास्त्र (विशेषतः अश्व). **सलोतरी सलोत्तरी**–पु. शालिहोत्री; पशुचिकित्सक (विशेषतः अश्व).

सलोना—वि. [सं.] १ तिखटमिठाचा; खमंग; स्वादिष्ट. २ सुंदर. **सलोनापन**–पु. खुसखुशीतपणा.

सलोनो*—पु. [सं.] रक्षाबंधन; राखीपूर्णिमा.

सल्लम—स्त्री. [दे.] जाड कापड.

सवन—पु. [सं.] प्रसव.

सवा—वि. [सं.] सव्वा.

सवानह—पु. [अ.] घटना ('सानहा' चें बहु.).

सवानह-अुमरी—स्त्री. [अ.] जीवनचरित्र; आत्मचरित्र.

सवाब—पु. [अ.] १ सत्यता; खरेपणा. २ पुण्य. ३ भलेपणा. वि. ठीक; बरोबर.

सवार—पु. [फा.] घोडेस्वार. वि. अेखाद्यावर चढलेला अगर बसलेला.

सवाल—पु. [अ.] १ प्रश्न. २ पृच्छा; विचारणा. ३ अर्ज; विनंति. ४ मागणी. **सवाल-जवाब**–पु. १ प्रश्नोत्तरें. २ वादविवाद. ३ हुज्जत; झगडा. [चंद्र.

सस, ससि*—पु. [सं.] शशी;

ससुर—पु. [सं.] सासरा. **ससुराल**–स्त्री. सासर; सासुरवाडी.

सस्ता—वि. [सं.] स्वस्त; कमी किंमतीचा. (मु.) **सस्ते छूटना**–थोडक्या परिश्रमांत अेखादें काम होणें; स्वस्तांत मिळणें. **सस्ताअी, सस्ती**–स्त्री. १ स्वस्ताअी; सवंगअी. २ सर्व वस्तु स्वस्त मिळतील अशी वेळ.

सस्त्रीक—वि. [सं.] सपत्नीक.

सह—अव्य. [सं.] सहित; संगें.

सह—वि. [सं.] १ हजर; अुपस्थित. २ सहनशील. ३ समर्थ; योग्य.

सहकार—पु. [सं.] सहकार्य; सहयोग. **सहकारता-रिता**–स्त्री. साहाय्यता. **सहकारी**–पु. १ सहयोगी २ मदतनीस; साहाय्यक.

सहचर—पु. [सं.] १ सेवक. २ मित्र; दोस्त.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सहज—पु. [सं.] १ सख्खा भाऊ. २ स्वभाव. वि. १ स्वाभाविक. २ साधारण. ३ सहज. ४ जुळा.

सहजिया—पु. [सं.] १ अेका धर्मातून दुसऱ्या धर्मात विनाकारण जाणारा; अकारण धर्म बदलणारा. २ वैष्णव सांप्रदायाचा.

सहतरा—पु. [फा.] पित्तपापडा.

सहदेअी—स्त्री. [सं.] चिकणीचें झाड.

सहन—पु. [अ.] १ अंगण; घरापुढील मोकळा भाग. २ मूल्यवान् रेशमी कपडा.

सहना—क्रि. स. [सं.] १ सहन करणें. २ फळ भोगणें. ३ जबाबदारी पतकरणें. **सहन**–पु. १ सहनशक्ति. २ क्षमा.

सहभोज—पु. [सं.] सहभोजन.

सहमना—क्रि. अ. [फा.] भयभीत होणें. **सहम**–पु. १ भय; भीति. २ संकोच; मर्यादा.

सहमाना—क्रि.स.[फा.] भिवविणें.

सहयोग—पु. [सं.] सहकार्य. **सहयोगी**–पु. १ सहकारी. २ समकालीन.

सहर—पु.[अ.] पहाट; प्रातःकाल.

सहर—पु. [अ.] जादुटोणा.

सहरा—पु. [अ.] १ मोकळें मैदान. २ जंगल; अरण्य.

सहल—वि. [अ.] सोपें; सरळ.

सहलाना—क्रि. स. [अनु.] १ गोंजारणें; हात फिरविणें. २ चोळणें; रगडणें. ३ गुदगुल्या करणें. क्रि. अ. गुदगुल्या होणें.

सहस—वि. [सं.] सहस्र.

सहसा—अव्य. [सं.] अेकाअेकीं.

सहाअि-अी*—स्त्री. [सं.] साहाय्य; मदत. पु. साहाय्यक.

सहाबा—पु. [अ.] १ मित्र. २ महंमदाचा मित्र. **सहाबी**–पु. महंमदाचे वंशज.

सहाय—पु. [सं.] १ साहाय्य; मदत. २ आश्रय. ३ साहाय्यक; मदतगार.

सहायी—पु. [सं.] १ साहाय्यक; मदतनीस. २ साहाय्यता; मदत.

सहार—पु. [सं.] सहनशीलता.

सहारना—क्रि. स. [सं.] १ सहन करणें. २ जबाबदारी पतकरणें.

सहारा—पु. [सं.] १ आश्रय; आधार. २ साहाय्य; मदत. ३ विश्वास.

सहालग—पु. [सं.] लग्नसराअी; विवाहाचे मुहूर्त ज्या महिन्यांत असतात तो काल.[शेंग किंवा झाड.

साहिजन—पु. [सं.] शेवग्याची

साहिदान*—पु. [सं.] खूण; ओळख. **साहिदानी**–स्त्री.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सही—वि. [अ.] १ सत्य. २ यथार्थ. ३ बरोबर; ठीक. (मु.) सही भरना–मानणें; अेकणें.

सही—स्त्री. [अ.] सही; हस्ताक्षर.

सहीसलामत—वि. [अ.] १ निकोप; स्वस्थ. २ निर्दोष; अुणीव नसलेला.

सहूलत—स्त्री.[अ.] सोय; सुगमता.

सहूलियत—स्त्री. [अ.] १ सुगमता; सोय. २ मर्यादा; शिष्टपणा.

सहेजना—क्रि.स. [?] १ सांभाळणें; राखण करणें. २ नीट पाहून देणें; सोंपविणें.

सहेजवाना—क्रि. स. [अ.] सोंपविणें. [२ दासी.

सहेली—स्त्री. [सं.] १ सखी.

सहैया*—पु. [सं.] साहाय्यक.

सहैया—वि. [सं.] सहनशील.

साँअीं, साअियाँ, साअि*—पु. [सं.] १ मालक; स्वामी. २ परमेश्वर. ३ पति. ४ मुसलमान फकिरांची अेक पदवी.

साँकड़ा—पु. [सं.] पायांत घालावयाचा दागिना; साखळ्या.

साँकर*—स्त्री. [सं.] साखळदंड; सांखळी.

साँकर—पु. [सं.] संकट; कष्ट. वि. १ कष्टमय; दुःखमय. २ संकीर्ण; संकुचित.

साँच*—वि. पु. [सं.] सत्य; खरें. साँचला–वि. सत्यवादी.

साँचा—पु. [सं.] १ सांचा; नमुना (अुपकरण या अर्थी). २ सांचा; नमुना (बनविलेल्या पदार्थासाठीं). ३ वेलबुट्टी काढण्याचा छाप; ठसा. साँचेमें ढला होना–अतिशय सुंदर असणें; जणूं काय सांच्यांतून काढल्यासारखें असणें.

साँची—पु. [दे.] 'सांची'; विड्याचें पान.

सांझ—स्त्री.[सं.] संध्याकाळ.

साँट—स्त्री.[अनु.] १ छडी; चमोटी. २ चाबूक; कोरडा. ३ शरिरावर पडलेला चाबूक अित्यादीचा वळ. साँटा–पु. चाबूक.

साँटिया—पु. [सं.] ढोलकें पिटणारा; दवंडी देणारा.

साँटी—स्त्री. [सं.] १ तडजोड; मिलाफ. २ सूड; प्रतिकार; बदला.

साँड़—पु. [सं.] वळू; पोळ. वि. बलवान्. २ अुडाणटप्पू. [अुंटीण.

साँड़नी—स्त्री. [सं.] सांडणी;

साँधना—क्रि. स. [सं.] सांधणें; अेकत्र करणें; जुळविणें.

साँधना—क्रि. स. [सं.] संधि साधणें.

साँधना—क्रि.स. [सं.] नेम मारणें; वेध धरणें. साँध–पु. लक्ष्य; वेध.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

साँप—पु. [सं.] साप. (मु.) कलेजे पर साँप लोटना–अत्यंत दुःखी होणें; चडफडणें (ईर्ष्या अित्यादी मुळें). साँपिन–स्त्री. सर्पीण.

सांप्रदायिक—वि. [सं.] १ संप्रदाय किंवा धर्मासंबंधीं. २ धार्मिक; जातीय.

साँभर—पु. [सं.] १ राजपुतान्यांतील सांभर नामक तळें. २ सांभर मीठ. ३ सांबर.

साँभर—पु. [सं.] प्रवासांतील फराळ.

साँवला—वि. [सं.] सांवळा. पु. १ श्रीकृष्ण. २ पति किंवा प्रेमी याचें सूचक नांव (पद्यांत). साँवलिया–पु. श्रीकृष्ण.

साँवाँ—पु. [सं.] वऱ्या.

साँस—स्त्री. [सं.] १ श्वास. २ अवकाश; फुरसत. ३ गुंजाअीस; समावणी. ४ श्वास; दमा (रोग). ५ चीर; फट. ६ दम (थकल्यानंतरचा). ७ भरलेला वारा. (मु.) साँस अुखड़ना अथवा टूटना–१ दम अुखडणें. २ श्वास लागणें (मरतांना). साँस चढ़ना–दम लागणें. साँस तक न लेना–मौन धारण करणें. साँस लेना–विसांवा घेणें. साँस भरना–अुत्साहित करणें; जिवंतपणा आणणें.

साँसत—स्त्री. [सं.] १ श्वास कोंडणें. २ अत्यंत कष्ट. ३ झगडा; वखेडा. (यौ.) साँसतघर–पु. अंधारकोठडी; अगदीं लहान, अंधार असलेली खोली.

साँसना*—क्रि. स. [सं.] १ शिक्षा करणें; दंड करणें. २ दटावणें. ३ कष्ट देणें; त्रास देणें.

साअिका—स्त्री. [अ.] वीज.

साअित, सायत—स्त्री. [अ.] १ मुहूर्त; शुभ वेळ. २ पळ. ३ अेक तास; अडीच घटका.

साअिद—पु., स्त्री. [अ.] १ दंड; बाहू. २ मनगट.

साअी—पु. [अ.] अुद्योगी; प्रयत्न करणारा. स्त्री. विसार; बयाणा.

साअीस—पु. [अनु.] मोतद्दार; घोड्याची सेवा व देखरेख करणारा नोकर. साअीसी–स्त्री. मोतद्दारांचें काम.

साक़—स्त्री. [अ.] पोटरी.

साकन, साकिन—वि. [अ.] १ रहिवासी. २ अेका स्थानावर स्थिर झालेला; गतिरहित. ३ हलन्त (अक्षर).

साकी—पु. [अ.] १ दुसऱ्यांना मद्य पाजणारा. २ प्रियकर, प्रेमिका यांच्याकरितां अुपयोगिला जाणारा शब्द.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

साकेत, साकेतन—पु. [सं.] अयोध्या नगरी. **साकेतक**–पु. अयोध्यावासी.

साक्षात्—अव्य. [सं.] समोर; सन्मुख. वि. साकार; मूर्तिमान्. पु. भेट; दर्शन.

साख—पु. [सं.] १ रुबाब; वजन. २ मर्यादा. ३ पत; क्रेडिट.

साख*—पु. [सं.] १ साक्ष. २ साक्षीदार.

साखी*—पु. [सं.] साक्षीदार. स्त्री. १ साक्ष. २ ज्ञानासंबंधीं पद किंवा कविता. (मु.) **साखी पुकारना**–साक्ष देणें.

साख़्त—स्त्री. [फा.] १ कपोलकल्पित गोष्ट. २ बनविणें; घडणें; घडण.

साग—पु. [सं.] १ भाजी. २ शिजविलेली भाजी. (यौ.) **सागपात**–चटणीभाकर (साधें व कोरडें भोजन).

सागर—पु. [अ.] १ पेला. २ दारू पिण्याचा पेला; ग्लास.

सागू—पु. [अिं.] साबूदाण्याचें झाड. **सागूदाना**–पु. साबुदाणा.

साज़—पु. [फा.] १ सजावट; थाटमाट. २ सजावटीची सामग्री. ३ वाद्य. ४ लढाऔंतील हत्यार. ५ मेळ; मिलाफ. वि. तयार करणारा; बनविणारा (अुदा. घडीसाज़).

साज़गार—वि. [फा.] १ दुरुस्त; ठीक. २ शुभ.

साजन—पु. [सं.] १ पति; स्वामी. २ ओश्वर. ३ प्रेमी; वल्लभ. ४ सज्जन.

साज़बाज़—पु. [फा. + अनु.] १ तयारी. २ मेळ; स्नेह.

साज़सामान—पु. [फा.] १ सामग्री. २ थाटमाट.

साज़िश—स्त्री. [फा.] १ मेळ; मिलाफ. २ षड्यंत्र; अेखाद्याच्या विरुद्ध गुप्त कट करण्याची कारवाअी.

साझा—पु. [सं.] १ भागीदारी. २ वांटा; हिस्सा. **साझी** पु. भागीदार.

साझेदार—पु. [सं.+फा.] भागीदार.

साटक—पु. [?] १ कोंडा; भुसा. २ टाकाअू वस्तु. ३ अेक प्रकारचा छंद. [रेशमी कापड; साटीन.

साटन—पु. [अिं.] अेक प्रकारचें

साठ-नाठ—वि. [सं.] १ दरिद्री; गरीब. २ नीरस; रूक्ष. ३ अस्ताव्यस्त; विखुरलेलें.

साठा—पु. [दे.] अूंस.

साठा—वि. [सं.] साठ वर्षें वयाचा.

साड़ी—स्त्री. [सं.] लुगडें; साडी.

साढ़साती, साढ़ेसाती—स्त्री. [सं.] शनीची साडेसाती.

साढ़ी—स्त्री. [सं.] आषाढ महिन्यांत पेरलें जाणारें धान्य.

साढ़ी—स्त्री. [सं.] मलअी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

साथ—पु. [सं.] १ संगत; सहवास; साहचर्य. २ साथीदार; सहचर. ३ घनिष्ठता; दाट परिचय. अव्य. सहित; सह. **साथी**–पु. १ मित्र; दोस्त. २ बरोबर राहणारा; सहचर. (मु.) **अेक साथ**–अेकदम; अेकाच क्रमांत. **साथही साथ**–बरोबर; अेकत्र. **साथही**–शिवाय; अतिरिक्त.

साथरा—पु. [?] १ बिछाना. २ चटअी.

सादगी—स्त्री. [फा.] १ निष्कपटता; सरळपणा. २ साधेपणा.

सादा–वि. १ साधा; सोपा. २ निर्भेळ; शुद्ध. ३ सरळ; निष्कपटी. ४ मूर्ख. **सादापन**–पु. साधेपणा.

सादा–रू—वि. [फा.] दाढीमिशा [नसलेला.

सादिक़—वि. [अ.] १ सत्यनिष्ठ; खरा. २ अुपयुक्त. [२ सज्जन.

साध*—पु.[सं.] १साधु; महात्मा.

साध—स्त्री. [सं.] कामना; अिच्छा.

साध—वि. [सं.] अुत्तम; चांगला.

साधना—क्रि. स. [सं.] १ साधणें. २ लक्ष्य साधणें; नेम धरणें. ३ मापणें. ४ संवय लावणें. ५ ठरविणें; निश्चित करणें. ६ वश करणें. ७ गोळा करणें; जमविणें. स्त्री. १ सिद्धि. २ अुपासना. ३ साधन.

सान—पु. [सं.] १ धारेचा दगड. २ धार. (मु.) **सान देना** अथवा **धरना**–धार लावणें.

सानना—क्रि.स. [सं.] १ मिसळणें; मिश्रण करणें. २ चूर्ण अित्यादि द्रव पदार्थांत मिसळून अेकत्र करणें.

सानिहा—पु. [अ.] दुर्घटना.

सानी—वि. [अ.] १ दुसरा. २ बरोबरीचा; जोडीचा.

सानी—स्त्री. [सं.] १ वैरण. २ अनेक वस्तूंचें किंवा पदार्थांचें मिश्रण; खिचडी (व्यंग). ३ गाडीच्या चाकाखालीं टेकण लावावयाचा दगड.

साफ़—वि. [अ.] १ स्वच्छ; निर्मळ. २ शुद्ध. ३ निर्दोष. ४ स्पष्ट. ५ अुज्ज्वल. ६ चमकदार. ७ निष्कपट.

साफ़ा—पु. [अ.] पागोटें; फेटा; पगडी.

साफ़ी—स्त्री. [अ.] १ रुमाल. २ गांजा पितांना चिलमीस गुंडाळावयाचें फडकें. ३ भांग छानावयाचें वस्त्र.

साबिक़—वि. [अ.] पूर्वीचा. (यौ.) **साबिक़ दस्तूर**–पूर्वीसारखेंच; पहिल्याप्रमाणेंच.

साबिक़ा—पु. [अ.] १ मुलाखत; भेट. २ संबंध.

साबिक़ा—वि. [अ.] पूर्वीचा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

साबित—वि. [अ.] १ शाबूत; अभंग. २ दुरुस्त; ठीक. ३ दृढ; मजबूत. ४ प्रमाणभूत; सिद्ध झालेला. ५ स्थिर; अेकाच ठिकाणीं राहणारा. [णारा; धीर धरणारा.

साबिर—वि. [अ.] सबूर कर-

साबुत—वि. [फा.] १ शाबूत. २ ठीक. ३ स्थिर.

साबुन—पु. [अ.] साबण.

सामंत—पु. [सं.] १ वीर; योद्धा. २ सरदार; मांडलिक.

सामग्री—स्त्री. [सं.] १ सामान. २ जरूरीच्या वस्तु. ३ साधन.

सामना—पु. [सं.] १ भेट; मुलाखत. २ विरोध. ३ स्पर्धा. ४ दृष्टादृष्ट. ५ वस्तूचा दर्शनी भाग.

सामने—क्रि. वि. [सं.] १ सन्मुख; समोर. २हजर असतांना. ३तुलनेंत. ४ विरुद्ध.

सामयिक—वि. [सं.] १ समयानुकूल. २ वर्तमानकालीन. (यौ.) सामयिक पत्र–वर्तमानपत्र.

सायक—पु. [सं.] बाण.

सायबान—पु. [फा.] घराचें पुढील छप्पर. [वरचा भाग.

सायर*—पु. [सं.] १ समुद्र. २

सायर—वि. [अ.] १ अेकंदर; संपूर्ण. २ अुरलेला; अवशिष्ट. पु. १ मजा मारणारा. २ अुडाणटप्पू. ३ जकात

सायल—पु. [अ.] १ प्रश्न करणारा; पृच्छक. २ मागणारा. ३ भिकारी. ४ प्रार्थना करणारा. ५ अुमेदवार.

साया—पु. [फा.] १ छाया; सावली. २ प्रतिबिंब. ३ भूत, प्रेत अि. (मु.) सायेमें रहना–अेखाद्याच्या आश्रयाला राहणें.

साया—पु. [अ.] लेहंग्यासारखा बायकी पेहराव.

साल—पु. [फा.] वर्ष.

साल—स्त्री. [सं.] १ छेद. २ घाव; जखम. ३ दुःख; पीडा. ४ बाजेच्या खुरांचीं भोकें.

साल खुर्दा—वि. [फा.] १ जुना; पुष्कळ दिवसांचा. २ वृद्ध; म्हातारा.

साल-गिरह—स्त्री. [फा.] वाढदिवस.

सालन—पु. [सं.] मसालेदार भाजी.

सालना—क्रि. अ. [सं.] १ सलणें; दुःख होणें. २ बोचणें; टोचणें. क्रि. स. १ दुःख देणें. २ बोंचविणें. सालक–वि. दुःख देणारा.

सालहा साल—क्रि. वि. [फा.] पुष्कळ वर्षेपर्यंत. साला–वि. अेक वर्षाचा. सालाना, सालियाना–वि. वार्षिक; सालिना.

साला—पु. [सं.] १ मेहुणा (बायकोचा भाअू). २ अेक शिवी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सालार—पु. [फा.] नेता; पुढारी.

सालारजंग—पु.[फा.]१ सेनापति. २ मेहुणा (थट्टा).

सालिक—पु. [अ.] १ प्रवासी. २ धार्मिक व नीतिमान्.

सालिम—वि. [अ.] १ संपूर्ण; सर्व. २ निरोगी.

सालिस—वि. [अ.] १ तिसरा; तृतीय. पु. मध्यस्थ पंच.

सालिसनामा–पु. [अ. + फा.] पंचनामा. [मास असलेलें वर्ष.

साले कबीसा—पु. [फा.] अधिक

सालेह—वि. [अ.] १ प्रामाणिक. २ सदाचारी. ३ भाग्यवान्.

सालेहाल—पु. [फा. + अ.] चालू वर्ष.

सावकाश—पु. [सं.] १ सवड; फुरसत; सुट्टी. २ संधि; अवसर.

सावत—पु. [सं.] १ सवतींमधील मत्सर. २ ईर्ष्या; द्वेष.

सावधान—वि. [सं.] सावध; जागरूक. **सावधानता**–स्त्री. सावधगिरी; खबरदारी.

सावन—पु. [सं.] १ श्रावण महिना. २ श्रावण महिन्यांत गाअिलें जाणारें गीत (कजरी).

सावनी—स्त्री. [सं.] १ श्रावणपाटी. २ श्रावणी. ३ श्रावणी पौर्णिमा.

सास—स्त्री. [सं.] सासू.

साह—पु. [सं.] १ सज्जन. २ व्यापारी. ३ सावकार; शेठ.

साहनी—स्त्री. [?] १ सैन्य; फौज २ सहचर. ३ परिषद.

साहब—पु. [अ.] १ मित्र; दोस्त. २ मालक. ३ परमेश्वर. ४ आदरसूचक शब्द; महाशय. ५ साहेब; यूरोपियन; गोरा माणूस. **साहबा**–स्त्री. 'साहब' शब्दाचें स्त्रीलिंगी रूप. **साहबाना**–वि. साहेबासारखें. **साहबी**–स्त्री. १ प्रभुता. २ मोठेपणा. वि. साहेबी.

साहब-ज़ादा—पु. [अ. + फा.] १ प्रतिष्ठित व्यक्तीचा मुलगा. २ पुत्र; मुलगा.

साहब-सलामत—स्त्री. [अ.]. परस्पर अभिवादन; नमस्कार.

साहसिक—पु. [सं.] १ साहस करणारा; पराक्रमी. २ निर्भय. ३ डाकू; चोर. [नदीचा किनारा.

साहिल—पु. [अ.] समुद्र किंवा

साहु-हू—पु. [सं.] १ सज्जन. २ सावकार.

साहूकार—पु. [सं.] सावकार. **साहूकारा**–पु. १ रुपयांची देवघेव. २ सावकारांचा व्यवहार चालतो ती पेठ. **साहूकारी**–स्त्री. सावकारी.

साहैं*—स्त्री. [सं.] भुजा; बाहु.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सिंकना—क्रि. अ. [सं.] शेकलें जाणें. [रणशिंग.

सिंगा—पु. [सं.] शिंग (वाद्य);

सिंगारना—क्रि. स. [सं.] सजविणें; शृंगारणें. **सिंगार**–पु. १ शृंगार; सजावट. २ शोभा. ३ शृंगाररस. **सिंगारी**–वि. पु. शृंगार करणारा.

सिंगारदान—पु. [सं. + फा.] वेणीफणीची पेटी.

सिंगारहाट—स्त्री. [सं.] वेश्यांचा बाजार.

सिंगाल—पु. [सं.] पहाडी बकरा.

सिंगाला—वि.[सं.] शिंगें असलेला.

सिंगी—पु. [सं.] १ शिंग (वाद्य). २ घोड्याचें वाओट लक्षण. स्त्री. १ पावसाळ्यांत अुत्पन्न झालेली मासोळी. २ रक्त शोषण्याचें शिंग.

सिंगौटी—स्त्री. [सं.] १ बैलाच्या शिंगाचें आभूषण. २ शिंग. [पेटी.

सिंगौटी—स्त्री. [सं.] वेणीफणीची

सिंघाड़ा—पु. [सं.] शिंगाडा. **सिंघाड़ी**–स्त्री. शिंगाड्याचें तळें.

सिंघासन—पु. [सं.] सिंहासन.

सिंचना—क्रि. अ. [सं.] शिंपडलें जाणें. **सिंचाअी**–स्त्री. शिंपड-ण्याचें काम किंवा मजुरी.

सिंचाना—क्रि. स. [सं.] शिंपडण्याचें काम दुसऱ्याकडून करविणें.

सिंजाफ़—पु. [फा.] १ कपड्याची किनार; गोठ. २ काळसर पांढरा घोडा.

सिंदूर—पु. [सं.] शेंदूर. **सिंदूर-तिलका**–स्त्री. सौभाग्यवती स्त्री.

सिंदूरदान, सिंदूरबंदन—पु.[सं.] विवाहप्रसंगीं वधूच्या भांगांत शेंदूर भरण्याचा संस्कार.

सिंदोरा, सिंधोरा—पु. [सं.] शेंदूर ठेवण्याची डबी.

सिआर, सियार—पु. [सं.] कोल्हा.

सिकंजबीन—स्त्री. [फा.] आसव.

सिकंदरा—पु. [फा.] रेल्वे सिग्नल.

सिकटा—पु. [दे.] खापराचा तुकडा.

सिकड़ी—स्त्री. [सं.] १ दाराची कडी. २ करगोटा. ३ साखळी.

सिकत्तर*—पु. [अिं.] सेक्रेटरी; मंत्री.

सिकली—स्त्री. [अ.] हत्याराला धार लावण्याचें काम. **सिकलीगर**–पु. हत्याराला धार लावणारा.

सिकहर—पु. [सं.] शिकें.

सिका—पु. [अ.] विश्वासू व्यक्ति.

सिकुड़ना—क्रि. अ. [सं.] १ आकसणें; संकोचणें. २ सुरकुती पडणें. ३ तंग होणें. **सिकुड़न**–स्त्री १ आकुंचन; संकोच. २ सुरकुती.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सिकोड़ना—क्रि. स. [सं.] १ संकुचित करणें. २ गोळा करणें.

सिक्का—पु.[अ.]१शिक्का; मोहर. २छाप; ठसा (नाण्यावरील).३ नाणें (विशेषतः रुपया). ४ पदक. (मु.) सिक्का बैठना अथवा जमना–१ सत्ता स्थापित होणें. २ छाप बसणें.

सिख—स्त्री.[सं.]शिकवण. [२शेंडी.

सिख*—स्त्री. [सं.] १ शिखर.

सिक्ख, सिख—पु. [सं.] १ शिष्य; अनुयायी. २ नानकपंथी; शीख.

सिखरन—स्त्री. [सं.] १ शिक्रण. २ कोशिंबीर.

सिखलाना, सिखाना, सिखावना*—क्रि.स. [सं.]१ शिकविणें. २ अुपदेश देणें. सिखापन–पु. १शिकवण; अुपदेश. २शिकविण्याचें काम. सिखावन–पु. अुपदेश; शिकवण. [सिगरसिन–अल्पवयी.

सिग़र—पु. [अ.] बालपण. (यौ.)

सिगरा, सिगरो*—वि. [सं.] संपूर्ण; सर्व. [प्रणाम.

सिजदा—पु. [अ.] नमस्कार;

सिजादर—पु. [दे.] तंबू, राहुटी अित्यादींचें दोरखंड.

सिझना—क्रि. अ. [सं.] शिजणें.

सिझाना—क्रि. स. [सं.] १ शिजविणें. २ अुकळणें. ३ तपस्या करणें; शरीर झिजविणें. ४ चिखल तुंबविणें (कुंभार).

सिटकिनी—स्त्री. [अनु.] दाराची खिटी; बोलट.

सिटपिटाना—क्रि. अ. [अनु.] १ फिकें पडणें; वजन न पडणें. २ किंकर्तव्यमूढ होणें. ३ मनांतल्या मनांत जिरणें.

सिठनी—स्त्री. [सं.] विवाहप्रसंगीं गाअिलें जाणारें शिव्यायुक्त गाणें, अुखाणे अि. (अुत्तर हिंदुस्तान).

सिठाअी—स्त्री. [सं.] १ नीरसता; फिकेपणा. २ मंदपणा.

सिड़—स्त्री. [सं.] अुन्माद; ड. २ नाद; वेड. सिड़ी–वि. १ बावचळलेला; वेडा. २छांदिष्ट; नादिष्ट. ३ ध्येयवेडा. [महिना.

सितंबर—पु. [अं.] सप्टेंबर

सित—वि. [सं.] १ पांढरा; श्वेत. २ चमकदार. पु. १ शुक्लपक्ष. २ चांदी. ३ साखर.

सितम—पु. [फा.] १ जुलूम; अत्याचार. २ अनर्थ; गहजब. सितमगर–पु.वि. अन्यायी; जुलुमी.

सितार—पु. [सं.] सतार (वाद्य). सितारिया–पु. सतार वाजविणारा. सितारी–स्त्री. तुणतुणी.

सितारा—पु.[फा.] १ तारा; नक्षत्र. २ नशीब; दैव. ३ चांदीची किंवा सोन्याची टिकली. सितारा चमकना अथवा बलंद होना–भाग्य चमकणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सितारा-शनास—पु. [फा.] ज्योतिषी.

सितुअी—स्त्री. [सं.] शिंप.

सिद्धहस्त—वि. [सं.] निपुण.

सिद्धार्थ—वि. [सं.] ज्याच्या वासना पूर्ण झाल्या आहेत असा; पूर्णकाम. पु. गौतम बुद्ध.

सिधाअी—स्त्री. [सं.] सरळपणा.

सिधारना—क्रि. अ. [सं.] १ जाणें; प्रस्थान करणें. २ स्वर्गवास होणें.

सिधि*—स्त्री. [सं.] सिद्धि.

सिन—पु. [अ.] वय.

सिनकना—क्रि. अ. [सं.] नाक शिंकरणें. सिनक-स्त्री. शेंबुड.

सिपर—स्त्री. [फा.] १ ढाल. २ रक्षण करणारी वस्तु.

सिपह—स्त्री. [फा.] सेना; सैन्य. सिपहगिरी, सिपाहगिरी-स्त्री. शिपाअीपेशा. सिपाहियाना-वि. शिपायासारखा. [पति.

सिपहसालार—पु. [फा.] सेना-

सिपास—स्त्री. [फा.] १ अभिनंदन. २ कृतज्ञता; आभार. सिपासनामा-पु. निरोप; रवानगी.

सिपाही—पु. [फा.] १ सैनिक; शिपाअी. २ पट्टेवाला; चपराशी.

सिपुर्द, सुपुर्द—पु. [फा.] हवालीं करणें.

सिप्पा—पु. [दे.] १लक्ष्य. २कार्यारंभ. ३ शिफारस. ४ दरारा. ५ अुपाय; युक्ति. (मु.) सिप्पा जमाना-अनुकूल परिस्थिति अुत्पन्न करणें.

सिफ़त—स्त्री. [अ.] १ गुण; विशेषता. २ लक्षण. ३ स्वभाव.

सिफ़र—पु. [अ.] शून्य; बिंदू.

सिफ़ला—वि. [अ.] नीच; हलकट.

सिफ़ारिश—स्त्री. [फा.] शिफारस. सिफ़ारिशी-वि. १ शिफारस केलेला. २ शिफारस असलेला.

सिब्त—पु. [अ.] वंशज; संतान.

सिमअी—स्त्री. [सं.] शेवया.

सिमटना, सिमिटना—क्रि. अ. [सं.] १ संकुचित होणें; आकसणें. २ सुरकुत्या पडणें. ३ अेकत्र होणें. ४ क्रमवार लागणें. ५ पूर्ण होणें; संपणें. ६ संकोच करणें.

सिय*, **सिया**—स्त्री. [सं.] जानकी; सीता. [शीतल. २ कच्चा.

सियरा*—वि. [सं.] १ थंड;

सियादत—स्त्री. [अ.] १ नेतृत्व; पुढारीपण. २ अधिकार; हुकुमत. ३ फातमा बीबीचे वंशज.

सियापा—पु. [फा.] मृतासाठीं स्त्रियांनीं अेकत्र बसून शोक करण्याची पद्धत.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सियार, सियाल—पु. [सं.] कोल्हा.

सियारा—पु. [सं.] कुळव; नांगरलेली जमीन सारखी करण्याचें अवजार.

सियाला—पु. [सं.] हिंवाळा.

सियावड़ी—स्त्री. [दे.] १ कापणीनंतर धर्मादायासाठीं काढून ठेवलेलें धान्य. २ पक्ष्यांना भिवविण्यासाठीं शेतांत उंच अुभी केलेली हंडी.

सियासत—स्त्री. [अ.] १ राष्ट्रसंरक्षण व शासन. २शासनव्यवस्था. ३ ताकीद; तंबी. ४ गडबड; धिंगाणा. **सियासती**–वि. राजकीय.

सियाह—वि. [फा.] १ अशुभ. २ काळा. [मांजर.

सियाहगोश—पु. [फा.] रान-

सियाहत—स्त्री. [अ.] प्रवास; सफर.

सियाहा—पु. [फा.] १ जमाखर्चाची वही. २ सरकारी वसुलाची नोंदवही.

सियाही—स्त्री. [फा.] १ शाअी. २ अंधार; काळोख. ३ कलंक; बदनामी.

सिर—पु. [सं.] १ डोकें; शिर. २ कवटी. (मु.) **सिर अुठाना**–१ विरोध करणें. २दंगामस्ती करणें. **सिर करना**–केस सांवरणें; केस विंचरणें (स्त्रियांचें). **सिर घूमना**–डोकें दुखणें. **सिर झुकाना**–मस्तक नमविणें; नमस्कार करणें. **सिर नीचा करना**–लज्जेनें मान खालीं घालणें. **सिर पड़ना**–अंगावर पडणें (जबाबदारी). **सिर से पैर तक**–१ डोक्यापासून पायापर्यंत. २ सुरुवातीपासून अखेरपर्यंत.

सिरकटा—वि. [सं.] १ ज्याचें शिर कापलें आहे असा. २ अपशकुनी.

सिरका—पु. [फा.] आसव.

सिरताज—पु. [सं.+फा.] १मुकुट. २ शिरोमणी; श्रेष्ठ व्यक्ति. ३ नेता; सरदार.

सिरनामा—पु. [सं.] १ मथळा; शीर्षक. २ पाकिटावर लिहिलेला पत्ता. ३ मायना (पत्राच्या सुरुवातीचा).

सिरनेत—पु. [सं.] पगडी; साफा.

सिरपेच—पु. [सं.] १ शिरपेंच. २ पगडीवर बांधण्याचा तुरा.

सिरपोश—पु. [सं.+फा.] टोपी, पगडी अि.

सिरफेंटा—पु. [फा.] १ साफा; कोषा. २ पागोटें.

सिरबंद—पु. [सं.+फा.] १ साफा; कोषा. २ पागोटें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सिरमौर—पु. [सं.] १ मुगुट. २ श्रेष्ठ व्यक्ति.

सिरवा—पु. [सं.] धान्य अुपणतांना वारा घालावयास वापरतात तें वस्त्र. **सिरवा मारना**–वस्त्रानें वारा घालणें (अुपणतांना).

सिरहाना—पु. [सं.] बाजेचा डोक्याकडील भाग; अुसें.

सिराँचा—पु. [दे.] वेत.

सिरा—पु. [सं.] १ टोंक; अखेरचा भाग. २ वरचा भाग. ३ अणकुची. ४ आरंभींचा भाग.

सिराज—पु. [अ.] १ सूर्य. २ दिवा.

सिरावना—क्रि. स. [सं.] १ थंड करणें. २ समाप्त करणें. ३ कंठणें; घालविणें. **सिराना**–क्रि. अ. १ थंड होणें. २ मंद होणें. ३ संपणें. ४ सवड मिळणें.

सिरिश्क—पु. [फा.] अश्रू.

सिरिश्ता—पु. [फा.] विभाग; खातें. **सिरिश्तेदार**–पु. शिरस्तेदार.

सिरोपाव—पु. [सं.] पोशाख (राजाकडून मिळणारा).

सिर्फ़—क्रि. वि. [अ.] केवळ; मात्र. वि. १ अेकमात्र; अेकटा. २ शुद्ध; निर्भेळ.

सिल—स्त्री. [अ.] क्षयरोग.

सिल—स्त्री. [सं.] १ दगड; शिळा. २ पाटा (चटणी वगैरे वाटण्यासाठीं). ३ दगडाची चीप. **सिलपट**–वि. १ सपाट. २ झिजलेला. ३ नाश झालेला.

सिलखडी—स्त्री. [सं] १ संगजिऱ्याचा दगड. २ खडू.

सिलवट—स्त्री. [दे.] सुरकुती.

सिलवाना, सिलाना—क्रि. स. [सं.] शिववून घेणें; शिवण्याचें काम दुसऱ्याकडून करवून घेणें.

सिलसिला—पु. [अ.] १ क्रम; परंपरा. २ श्रेणी; पंक्ति. ३ लोखंडाची सांखळी; शृंखला. ४ व्यवस्था. वि. १ ओला. २ घसरडें; निसरडें. ३ गुळगुळीत. **सिलसिलेवार**–वि. क्रमानुसार; क्रमवार.

सिलसिलाबंदी—स्त्री. [अ.+फा.] क्रमबद्धपणा.

सिलह, सिलाह—पु. [अ.] हत्यार.

सिलहख़ाना, सिलाहख़ाना—पु. [अ. + फा.] शस्त्रागार.

सिलहपोश, सिलाहबंद—पु. [अ. + फा.] शस्त्रधारी.

सिलहारा, सिलाहर—पु. [सं.] शेतांतील अुरलेंसुरलें धान्य वेचणारा.

सिलहिला—वि. [सं.] निसरडें.

सिला—पु. [सं.] शिळा; दगड. शेतांत अुरलेंसुरलें धान्य.

सिला—स्त्री. [सं.] शिळा; दगड.

सिला—पु. [अ.] १ अिनाम; पारितोषिक. २ प्रभाव.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सिलाअी—स्त्री. [सं.] १ शिलाअी; शिवणकाम. २ शिवण्याची मजुरी; शिलाअी. ३ टाका; शिवण.

सिलावट—पु. [सं.] पाथरवट.

सिलाही—पु. [अ.] सैनिक.

सिलौट, सिलौटा—पु. [सं.] १ पाटा. २ पाटा व वरवंटा. **सिलौटी**–स्त्री. लहान पाटा.

सिल्क—पु.[अ.] १ मोत्यांची लड. २ हार माळ अि.चा दोरा. ३ क्रम.

सिल्ला—पु. [सं.] शेतांत पडलेले दाणे, कणसें अि.

सिल्ली—स्त्री.[सं.] १धारेचा दगड. २ शिला; दगडी चीप.

सिवअीं—स्त्री. [सं.] शेवया.

सिवा—अव्य. [अ.] शिवाय; वांचून; व्यतिरिक्त. वि. अधिक; जादा. **सिवाय**–क्रि. वि.

सिवान—पु. [सं.] सरहद्द; सीमा (प्रदेशाची). [सिवाल–पु.

सिवार—स्त्री. [सं.] शेवाळ.

सिवाला—पु. [सं.] १ शंकराचें मंदिर. २ मंदिर; देअूळ (क्वचित्).

सिसकना—क्रि. अ. [अनु.] १ स्फुंदणें; रडणें. २ छाती धडधडणें. ३ मरणाचे वेळीं अुचकी लागणें. ४ तळमळणें; व्याकुळ होणें (अेखाद्या वस्तूकरितां). **सिसकी**–स्त्री. हुंदका.

सिसकारना—क्रि. अ. [अनु.] तोंडानें शीळ वाजविणें.

सिसिर*—पु. [सं.] शिशिर ऋतु.

सिसु*—पु. [सं.] शिशु; बालक.

सिहरना—क्रि. अ. [सं] १काकडणें; थंडीनें कांपणें. २ अंगावर शहारे येणें. ३ भयभीत होणें. **सिहरी**–स्त्री. १ गारठ्यामुळें कांपणें; हुडहुडी. २ थंडीताप. ३ रोमांच अुभे राहणें; शहारे येणें. ४ भय; भीति.

सिहाना—क्रि. अ. [सं.] १ अीर्ष्या करणें; द्वेष करणें. २ स्पर्धा करणें. ३ हांव सुटणें. ४ मुग्ध होणें.

सिहारना*—क्रि. स. [दे.] शोध करणें. [२ नाकांतील लवंग.

सींक—स्त्री.[सं.] १गवताची काडी.

सींका—पु. [सं.] १ डहाळी. २ शिंकें. [(वाद्य).

सींग—पु. [सं.] १ शिंग. २ शिंग

सींगना—क्रि. स. [सं.] शिंगावरून चोरीचीं जनावरें ओळखणें.

सींगी—स्त्री. [सं.] शिंग (वाद्य).

सींचना—क्रि. स. [सं.] १ पाणी शिंपडणें. २ भिजविणें. **सींच**–स्त्री. शिंपण.

सींवँ*—पु. [सं.] सीमा; हद्द; मर्यादा. (मु.) **सींवँ चरना** अथवा **काँडना**–अधिकार गाजविणें.

सी—वि. स्त्री. [सं.] समान; तुल्य.

सीकर—पु. [सं.] १ पाण्याचा थेंब. २ घाम.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सीकर*—स्त्री. [सं.] हातकडी; शृंखला. [पिकलेला आंबा.

सीकल—पु. [दे.] झाडावर

सीकल—स्त्री. [अ.] हत्यारावर चढलेला गंज काढणें; साफ करणें.

सीका*—पु. [सं.] मुकुट.

सीका—पु. [सं.] शिंकें. सीकी—स्त्री. लहान शिंकें. [कअी.

सीकाकाअी—स्त्री. [सं.] शिके-

सीकी—पु. [दे.] भोंक; छिद्र.

सीकुर—पु. [सं.] धान्याच्या कणसावरील फुलोरा.

सीख—स्त्री. [सं.] १ शिकवण; अुपदेश. २ सल्ला. ३ शिक्षण.

सीख—स्त्री. [फा.] १ लोखंडी छड. २ मांस भाजण्याची लोखंडी सळअी. सीखचा—पु.

सीखना—क्रि. स. [सं.] १ शिकणें; ज्ञान संपादन करणें. २ (अेखादी गोष्ट) समजावून घेणें.

सीग़ा—पु. [अ.] १ सांचा. २ व्यापार; पेशा. ३ विभाग.

सीझना—क्रि. अ. [सं.] १ अुष्णतेमुळें वितळणें किंवा मअू पडणें. २ कातडें मअू होणें. ३ कष्ट सहन करणें. ४ थंडीमुळें काकडणें; गारठणें. ५ कर्जाची फेड होणें.

सीटना—क्रि. स. [अनु.] वढाअी मारणें; शेखी मिरविणें. सीटपटाँग—स्त्री. दर्पोक्ति.

सीटी—स्त्री. [सं.] १ शीळ. २ शिटी (आवाज). ३ शिटी (वाजविण्याचें साधन).

सीठना—पु. [सं.] विवाहप्रसंगीं स्त्रिया गातात तें अश्लील गीत (अुत्तर हिंदुस्तान). सीठनी—स्त्री.

सीठा—वि. [सं.] नीरस; फिका; बेचव. सीठी—स्त्री. १ चोथा. २ निःसत्त्व पदार्थ. ३ बेचव पदार्थ.

सीड़—स्त्री. [सं.] ओल.

सीढ़ी—स्त्री. [सं.] १ शिडी. २ जिना; पायरी.

सीतपकड़—पु. [सं.] हत्तीला गारठ्यामुळें होणारा रोग.

सीतलपाटी—स्त्री. [सं.] १ अेक प्रकारची अुत्तम चटअी. २धारीदार कापड. [(रोग). २ कांजण्या.

सीतला—स्त्री. [सं.] १ देवी

सीताफल—पु. [सं.] १ सीताफळ. २ कोहळें.

सीत्कार—पु. [सं.] दुःखोद्गार.

सीथ—पु. [सं.] शीत (अन्न).

सीदना—क्रि. अ. [सं.] दुःख होणें.

सीध—स्त्री. [सं.] १ लक्ष्य; निशाण. २ समोरची जागा. (मु.) सीध बाँधना—१ रस्ता तयार करण्यासाठीं प्रथम रेघ ओढणें. २ लक्ष्य निश्चित करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सीधा—वि. [सं.] १ सरळ; वांकडेपणा कोठें नसलेला. २ सरळ स्वभावाचा. ३ शांत; सुशील. ४ सुबोध. ५ अुजवा. (मु.) **सीधी तरह**–सरळपणानें; सहज. **सीधा करना**–वठणीवर आणणें. (यौ.) **सीधा-सादा**–भोळा; निष्कपटी.

सीधा—पु. [सं.] शिदा. [सरळ.

सीधा—क्रि. वि. [सं.] समोर;

सीधापन—पु. [सं.] सरळपणा.

सीधे—क्रि. वि. [सं.] १ सरळ; समोर. २ थेट; सरळ. ३ सभ्यपणानें; तक्रार न करतां. ४ शांतपणानें. [दृश्य. २ देखावा; सीन.

सीन—पु. [अिं.] १ नाटकांतील

सीना—क्रि. स. [सं.] १ शिवणें; जोडणें. २ टांके मारणें. (मु.) **सीना पिरोना**–कशीदा काढणें.

सीना—पु. [सं.] कसर; लोंकरीच्या कपड्याला लागणारी कीड.

सीना—पु. [फा.] १ छाती; वक्षःस्थळ. २ स्तन. (मु.) **सीने से लगाना**–छातीला लावणें. (यौ.) **सीनाकावी**–स्त्री. खूप परिश्रम. **सीनाकोबी**–स्त्री. छाती बडवून मृताबद्दल शोक करणें. **सीना-ज़ोर**–वि. अत्याचारी. **सीनाबंद**–पु. चोळी.

सीनाबाँह—पु. [फा.+सं.] अेक प्रकारचा व्यायाम.

सीनी—स्त्री. [फा.] तबक.

सीप—पु. [सं.] शिंप. **सीपिज**–पु. मोती. **सीपी**–स्त्री. शिंप.

सीम—स्त्री. [फा.] १ चांदी. २ संपत्ति. [वरील प्रांत.

सीमाप्रांत—पु. [सं.] सरहद्दी-

सीमाब—पु. [फा.] पारा.

सीय—स्त्री. [सं.] जानकी; सीता.

सीर—पु. [सं.] १ नांगर. २ नांगराचे बैल. ३ सूर्य.

सीर—स्त्री. [सं.] १ मालकानें स्वतः कसलेली जमीन. २ ज्या जमिनींचें पीक बऱ्याच जणांत विभागलें जातें ती जमीन. ३ भागीदारी. [कडील बाजू; अुसें.

सीरा—पु. [सं.] बाजेची डोक्या-

सीरा*—वि. [सं.] १ थंड; शीतल. २ शांत; मौन.

सीरा—पु. [फा.] १ साखरेचा पाक. २ शिरा (पक्वान्न).

सील—स्त्री. [सं.] जमिनीला आलेली ओल; शीत. [मोहोरबंद.

सील—पु. [अिं.] ठसा; छाप;

सीला—पु. [सं.] धान्य कोठारांत सांठविल्यावर खळ्यांत पडून राहिलेले धान्याचे दाणे.

सीवन—पु., स्त्री. [सं.] १ शिवण. २ शिवणकाम. ३ भेग; फट.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सीस—पु. [सं.] डोकें; शिर.

सीसताज—पु. [सं. + फा.] शिकारी जनावरांची टोपी.

सीसमहल—पु. [फा. + अ.] आरसे महाल.

सीसा—पु. [सं.] शिसें.

सीसा—पु.[फा.] १आरसा.२कांच.

सीसी—स्त्री. [फा.] वाटली.

सीसी—स्त्री. [अनु.] थंडीच्या वेळीं किंवा आनंदप्रसंगीं तोंडांतून निघणारा शब्द.

सुँघनी—स्त्री. [सं.] तपकीर.

सुँघाना—क्रि. स. [सं.] हुंगविणें; वास देणें. [पु. हत्ती.

सुंडा—स्त्री. [सं.] सोंड. सुंडाल–

सुअटा, सुआ, सूआ—पु. [सं.] पोपट.

सुअन*—पु. [सं.] पुत्र; सुत.

सुअना*—क्रि. अ. [सं.] अुगवणें; अुत्पन्न होणें;

सुआअु*—वि. [सं.] दीर्घजीवी.

सुआन*—पु. [सं.] श्वान; कुत्रा.

सुआना—क्रि. स. [सं.] अुत्पन्न करणें; पैदा करणें.

सुआमी*—पु. [सं.] स्वामी.

सुआसिनी*—स्त्री. [सं.] सुवासिनी स्त्री.

सुकाना*—क्रि.स.[सं.] सुकविणें.

सुकाल—पु. [सं.] सुकाळ.

सुकी—स्त्री. [सं.] पोपटाची मादी; शुकी. [सुकुमार.

सुकुवाँर, सुकुवार—वि. [सं.]

सुखंडी—स्त्री. [सं.] मुडदूस (रोग). वि. अतिशय अशक्त.

सुखकारी—वि. [सं.] सुखकारक; आनंददायक.

सुखमा—स्त्री. [सं.] शोभा; सौंदर्य. [सुकर.

सुखसाध्य—वि. [सं.] सोपें;

सुखसार—पु. [सं.] मोक्ष.

सुखांत—पु.[सं.] आनंदपर्यवसायी.

सुखाना—क्रि. स. [सं.] सुकविणें; वाळविणें. [आनंददायक.

सुखाला—वि. [सं.] सुखदायक;

सुखिर—पु. [दे.] सापाचें बीळ.

सुग्गा—पु. [सं.] शुक; पोपट.

सुघट—वि. [सं.] १ सुंदर; डौलदार. २ सहज बनवितां येणारा.

सुघड़—वि. [सं.] १ सुंदर; डौलदार. २ कुशल; निपुण. सुघड़ता–स्त्री. १ सुंदरता. २ कुशलता. नैपुण्य. सुघड़पन–पु.

सुघरी—स्त्री. [सं.] सुमुहूर्त; योग्य समय. [करणें; अेकत्र करणें.

सुचना—क्रि. स. [सं.] संचय

सुचाना—क्रि. स. [सं.] १दाखविणें. २ अेखाद्या गोष्टीकडे लक्ष वेधून घेणें; आकर्षिणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सुचारु—वि. [सं.] मनोहर; अतिशय सुंदर.

सुचाल—स्त्री. [सं.] १ शुद्ध आचरण; सदाचार. **सुचाली**–वि. चारित्र्यवान्; सदाचारी.

सुचित—वि. [सं.] १ कामापासून निवृत्त. २निश्चिंत; बेफिकीर.

सुचिमंत—वि. [सं.] सदाचारी; शुद्ध आचरणाचा.

सुचेत—वि. [सं.] सावध.

सुजनता—स्त्री. [दे.] सौजन्य; माणुसकी.

सुजनी—स्त्री. [फा.] पासोडी.

सुजश—पु. [सं.] सुयश.

सुजागर—वि. [सं.] सुंदर; शोभिवंत.

सुजान—वि. [सं.] १ समजुतदार. २ शहाणा. ३ प्रवीण; निपुण. ४ सज्जन. पु. १ पति किंवा प्रेमी. २ ईश्वर.

सुजानी—वि. [सं.] पंडित; ज्ञानी.

सुजोग*—पु. [सं.] सुयोग; सुमुहूर्त.

सुझाना—क्रि. स. [सं.] सुचविणें.

सुठार*—वि. [सं.] डौलदार; सुंदर. [२ खूप; पुष्कळ.

सुठि*—वि. [सं.] १ सुंदर; छान.

सुठि—अव्य. [सं.] पुरेपूर.

सुडौल—वि. [सं.] डौलदार.

सुढंग—पु. [सं. + दे.] चांगली रीत; पद्धत. वि. सुंदर.

सुढर, सुढार—वि. [सं.] सुंदर; डौलदार.

सुढर—वि. [सं.] प्रसन्न.

सुतरी, सुतली—स्त्री. [सं.] १ सुतळी. २ दोर.

सुतहर, सुतहार—पु. [सं.] सुतार.

सुतहा—पु. [सं.] सुताचा व्यापार करणारा.

सुतारी—स्त्री. [सं.] १ चांभाराची जोडे शिवण्याची सुई. २ सुतारकाम. [शिल्पकार.

सुतारी—पु. [सं.] कारागीर;

सुतुही—स्त्री. [सं.] १ बोंडलें; लहान मुलांना दूध पाजण्याचा चमचा. २ शिंप.

सुतून—पु. [फा.] खांब.

सुथना—पु. [दे.] पायजमा; विजार. **सुथनी**–स्त्री. १ स्त्रियांचा ढिला पायजमा. अळवाच्या कंदासारखें फळ.

सुथरा—वि. [सं.] स्वच्छ; निर्मळ. साफ़ सुथरा–नीट नेटका. **सुथराई**–स्त्री. स्वच्छता; निर्मलता. **सुथपन**–पु. स्वच्छता. [पक्ष.

सुदि, सुदी—स्त्री. [सं.] शुक्ल-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सुध, सुधि—स्त्री. [सं.] १ स्मरण; आठवण. २ शुद्ध; चेतना. ३ बातमी; खबर. (मु.) **सुध दिलाना**–आठवण देणें. **सुध न रहना**–आठवण न राहणें. **सुध बिसरना** अथवा **बिसारना**–अेखाद्याला विसरणें. (यौ.) **सुधबुध**–शुद्ध; चैतन्य.

सुधरना—क्रि. अ. [सं.] सुधारणें; नीट करणें.

सुधा—स्त्री. [सं.] १ अमृत. २ गंगा. ३ दूध. ४ जल. ५ पृथ्वी.

सुधाअी—स्त्री. [सं.] सरळपणा.

सुधाकर—पु. [सं.] चंद्र.

सुधार—वि. [सं.] निष्कपटी; सरळ.

सुधारना—क्रि. स. [सं.] सुधारणा करणें; दोष दूर करणें. **सुधार**–पु. सुधारणा.

सुधी—पु. [सं.] विद्वान्; पंडित. वि. १ बुद्धिमान्; चतुर. २ धार्मिक.

सुनगुन—स्त्री. [सं. + अनु.] १ गुणगुण. २ कानगोष्टी.

सुनना—क्रि. स. [सं.] १ अैकणें. २ अेखाद्याच्या म्हणण्याकडे लक्ष देणें. ३ बरेंवाअीट अेकून घेणें. (मु.) **सुनी अनसुनी कर देना**–अैकलें न अैकल्यासारखें करणें.

सुनवाअी, सुनाअी—स्त्री. [सं.] १ खटल्याची सुनावणी. २ अैकणें. ३ तक्रार; गाऱ्हाणें अित्यादि सुनावणी. **सुनवैया**–वि. १ अैकणारा. २ अैकविणारा.

सुनसान—वि. [सं.] १ रिकामा. २ ओसाड; निर्जन.

सुनहरा-ला—वि. [सं.] सोनेरी रंगाचा; सोनेरी.

सुनाना—क्रि. स. [सं.] १ अैकविणें. २ फटकारणें; झिडकारणें.

सुनाम—पु. [सं.] यश; कीर्ति.

सुनार—पु. [सं.] सोनार. **सुनारी**–स्त्री. १ सोनाराचा धंदा. २ सोनारीण.

सुनावनी—स्त्री. [सं.] १ बाहेरगांवीं असलेल्या आप्ताच्या मृत्यूची वार्ता किंवा त्यासाठीं केलेलें स्नान.

सुनील—पु. [सं.] १ डाळिंबाचें झाड. २ तांबडें कमळ. वि. गर्द निळ्या रंगाचा.

सुनीलक—पु. [सं.] १ नीलकांति हिरा. २ निळा भुंगा.

सुनैया—वि. [सं.] अैकणारा; श्रवण करणारा. [पु. शून्य बिंदू.

सुन्न—वि. [सं.] निःस्तब्ध; शून्य.

सुन्नत—स्त्री. [अ.] १ प्रथा. २ महंमदानें केलेलें काम. ३ मुसलमानांमध्यें लहान मुलांची सुंता करण्याची पद्धत.

सुन्ना—पु. [सं.] शून्य.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सुन्नी—पु. [अ.] सुन्नी पंथ (मुसलमानांचा).

सुपच—पु. [सं.] चांडाल; डोम.

सुपास—पु. [दे.] आराम; विश्राम. **सुपासी**–वि. सुख देणारा.

सुपूत—पु. [सं.] सुपुत्र.

सुपेती*—स्त्री. [फा.] पांढरेपणा.

सुपेदा—पु. [फा.] कथील किंवा शिश्याचें भस्म.

सुपेदी*—स्त्री. [फा.] १ सफेती. २ पांघरण्याची चादर; पासोडी. ३ बिछान्याची चादर. ४ बिछाना.

सुपेली—स्त्री. [सं.] लहान सूप.

सुबह—स्त्री. [अ.] सकाळ.

सुबह-दम—क्रि. वि. [अ.+फा.] मोठ्या पहाटेस. [अरुणोदय.

सुबह-सादिक—स्त्री. [अ.]

सुबहा—स्त्री. [अ.] लहान जपमाळ.

सुबहान, सुभान—वि. [अ.] १ पवित्र. २ स्वतंत्र. (यौ.) सुबहानअल्ला–मी पवित्र मनानें परमेश्वराचें स्मरण करतों.

सुबास—स्त्री. [सं.] सुगंध.

सुबिस्ता, सुबीता—पु. [दे.] १ सोय. २ सुयोग.

सुबुक—वि. [फा.] १ हलका; वजनानें कमी. २ सुंदर.

सुबूत—पु. [अ.] पुरावा; प्रमाण.

सुभ*—वि. [सं.] शुभ.

सुभग—वि. [सं.] १ सुंदर; मनोहर. २ ऐश्वर्ययुक्त. ३ भाग्यवान्. ४ प्रिय. ५ सुखकर. **सुभगा**–वि. स्त्री. १ (सुंदर) स्त्री. २ (सौभाग्यवती) स्त्री.

सुभगा—स्त्री. [सं.] आपल्या पतीस प्रिय असलेली स्त्री.

सुभट—पु. [सं.] महान् योद्धा.

सुभाअि, सुभाअु, सुभाव*—पु. [सं.] स्वभाव. क्रि. वि. स्वभावतः; सहज.

सुभाग*—पु. [सं.] भाग्य; दैव. **सुभागी**–वि. भाग्यवान्.

सुभायक*—वि. [सं.] स्वाभाविक.

सुभिक्ष—पु. [सं.] सुकाळ.

सुभीता—पु. [दे.] १ सोय; सवलत. २ सुयोग.

सुमन—पु. [सं.] १ देव. २ पंडित; विद्वान्. ३ फूल. वि. सहृदय.

सुमरना*—क्रि.स. [सं.] १ स्मरण करणें. २ जप करणें. **सुमरन***, **सुमिरन***–पु. स्मरण. **सुमरनी**–स्त्री. जपाची लहान माळ.

सुमुखी—स्त्री. [सं.] १ सुंदर स्त्री. २ आरसा. [३ विद्वान्. ४ ऋषि.

सुर—पु. [सं.] १ देव. २ सूर्य.

सुर—पु. [सं.] स्वर; ध्वनि. (मु.) **सुर में सुर मिलाना**–हो ला हो म्हणणें; खुशामत करणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सुरकना—क्रि. स. [अनु.] शोषणें; झुरका घेणें.

सुरख, सुरखा, सुर्ख़—पु. [फा.] १ तांबडा लाल रंग. २ मद्य; दारू. वि. तांबडा; लाल.

सुरख़ाब—पु. [फा.] चकवा पक्षी. (मु.) सुरख़ाब का पर लगना–वैशिष्ट्य असणें.

सुरखी, सुर्खी—स्त्री. [फा.] विटांचा चूर, गिलावा अि.

सुरजन—पु. [सं.] देवसमूह. वि. १ सज्जन. २ चतुर. [आठवण.

सुरत-ति—स्त्री. [सं.] स्मृति;

सुरती—स्त्री. [दे.] तंबाखू.

सुरदार—वि. [सं. + फा.] गोड आवाजाचा; सुस्वर.

सुरफ़ा—पु. [फा.] खोकला; कास.

सुरबहार—पु. [सं.+फा.] सतारी-सारखें अेक तंतुवाद्य.

सुरबेल—स्त्री. [सं.] कल्पलता.

सुरभंग—पु. [सं.] स्वरभंग.

सुरभि—पु. [सं.] १ वसंत ऋतु. २ चैत्र महिना. ३ सोनें; सुवर्ण.

सुरभि-भी—स्त्री. [सं.] १ पृथ्वी. २ गाय. ३ दारू. ४ सुगंध. वि. १ सुगंधित. २ सुंदर. ३ श्रेष्ठ.

सुरभित–वि. सुगंधित; सुवासिक.

सुरमचू—पु. [फा.] सुरमा लावावयाची कांचेची सळअी.

सुरमा—पु. [फा.] डोळ्यांत घालावयाचा सुरमा. (यौ.) **सुरमादानी**–स्त्री. सुरमा ठेवावयाची डबी.

सुरस—वि. [सं.] १ सरस; रसदार. २ स्वादिष्ट; गोड. ३ सुंदर.

सुरसरि-री, सुरसरिता—स्त्री. [सं.] गंगा नदी.

सुरसुराना—क्रि.अ. [अनु.] १ वळवळणें (किडे अि.चें). २ कंड सुटणें.

सुरांगना—स्त्री. [सं.] देवांगना.

सुरा—स्त्री. [सं.] मद्य; दारू.

सुराख—पु. [फा.] भोंक; छिद्र.

सुराग़—पु. [तु.] १ पत्ता. २ शोध; तपास.

सुराग—पु. [सं.] अतिशय प्रेम.

सुराही—स्त्री. [अ.] सुरअी; खुजा.

सुरीन—पु. [फा.] नितंब; कुल्ला.

सुरैत, सुरैतिन—स्त्री. [सं.] रखेली.

सुर्ख़रू—वि. [फा.] १ तेजस्वी; कांतिवान्. २ प्रतिष्ठित. ३ यशामुळें आनंदित झालेला.

सुर्ख़ी—स्त्री. [फा.] १ लाली; तांबडेपणा २ मथळा; शीर्षक. ३ रक्त. ४ अिमारत बनविण्यासाठीं लागणारा विटांचा चुरा.

सुर्ता—वि. [सं.] समजूतदार.

सुर्रा—पु. [स.] पैसे ठेवण्याची थैली; कसा. [जळणें.

सुलगना—क्रि. अ. [सं.] पेटणें;

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सुलगाना—क्रि. स. [सं.] पेटविणें.

सुलच्छन-नी*—वि. [सं.] १ सुलक्षणी. २ भाग्यवान.

सुलझना—क्रि. अ. [सं.] १ अुलगडणें; अुकलणें (प्रश्न, गुंतागुंत अि.) सुलझन-स्त्री. सोडवणूक; अुलगडा.

सुलझाना—क्रि. स. [सं.] १ सोडविणें; गुंतागुंत नाहींशी करणें. २ प्रश्न, समस्या सोडविणें.

सुलटा—वि. [सं.] सुलट.

सुलतान—पु. [अ.] सम्राट्; बादशाह. सुलताना-स्त्री. सम्राज्ञी. सुलतानी-वि. १ बादशाहासंबंधीं; सम्राट्संबंधीं. २ राज्य.

सुलफ—वि. [सं.] १ कोमल; नाजूक. २ लवचीक; मृदु.

सुलफ़ा—पु. [फा.] १ चिलमींतून पिण्याची तंबाखू. २ चरस. सुलफ़ेबाज़-वि. गांजा किंवा भांग पिणारा.

सुलभ—वि. [सं.] १ सहज मिळणारा. २ सोपें; समजण्यास सुलभ. ३ साधारण; मामुली.

सुलह—स्त्री. [अ.] १ मेळ; मिलाफ. २ तह; तडजोड; संधि.

सुलहनामा—पु. [अ. + फा.] तहनामा. [विणें; झोंपविणें.

सुलाना—क्रि. स. [सं.] निज-

सुषमा, सुसमा—स्त्री. [सं.] शोभा; सौंदर्य.

सुषुप्ति—स्त्री. [सं.] १ निद्रा; झोंप. २ अज्ञान.

सुष्ठ—क्रि. वि. [सं.] चांगल्या रीतीनें. वि. अुत्तम; सुंदर.

सुष्ठता—स्त्री. [सं.] १ सदैव. २ सौंदर्य.

सुसकना—क्रि. अ. [अनु.] १ स्फुंदणें; हुंदके देणें. २ जिवाची धागधुग होणें; भीति वाटणें. ३ अुचकी लागणें; अुर्ध्व श्वास होणें. ४ अधीर होणें.

सुसताना—क्रि. अ. [फा.] आराम करणें; विश्रांति घेणें.

सुसर-रा—पु. [सं.] सासरा. सुसराल-स्त्री. सासर; सासुरवाडा.

सुसा*—स्त्री. [सं.] बहीण.

सुस्त—वि. [फा.] १ दुर्बल; कमजोर. २ आळशी. ३ अुदास; निस्तेज (चिंतेमुळें). ४ निरुत्साही. सुस्ताअी, सुस्ती-स्त्री. आळस; शैथिल्य.

सुस्थ—वि. [सं.] १ निरोगी; स्वस्थ. २ सुखी; आनंदी. ३ सुस्थिर. ४ सुंदर. (यौ.) सुस्थचित्त-वि. प्रसन्नचित्त.

सुस्थता—स्त्री. [सं.] १ निरोगीपणा; स्वास्थ्य. २ स्वस्थता; शांति. ३ प्रसन्नता; आनंद. ४ कुशल; क्षेम.

सुस्वादु—वि. [सं.] स्वादिष्ट; रुचकर.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सुहड़—पु. [सं.] योद्धा.

सुहाग—पु. [सं.] १ सौभाग्य. २ विवाहप्रसंगीं गाअिलें जाणारें पद. ३ वराचा पोशाक. **सुहागिनी** स्त्री. सौभाग्यवती स्त्री; सवाष्ण.

सुहाता—वि. [सं.] सहन करतां येअील अितपत; सह्य.

सुहाना—क्रि. अ. [सं.] १ शोभणें. २ बरें वाटणें. वि. सुंदर. [वंत.

सुहाया—वि.[सं.] सुंदर; शोभि-

सुहाल—पु. [सं.] तिखटा-मिठाची पुरी.

सुहाव*, सुहावन-ना*—वि. [सं.] १ मनोहर; सुंदर. **सुहावना**—क्रि. अ. शोभणें. [हंसतमुखी.

सुहास, सुहासी—वि. [सं.]

सुहृत्-द्—पु. [सं.] मित्र.

सुहेल-ला—वि. [सं.] १ सुंदर; शोभिवंत. २ सुखदायक.

सूँघना—क्रि. स. [सं.] १ वास घेणें. २ कमी खाणें (व्यंग). ३ साप चावणें. (मु.) **सिर सूँघना**—प्रेमानें मस्तक हुंगणें.

सूँघा—पु. [सं.] १ जमिनीचा केवळ वास घेअून पाणी कोठें लागेल तें सांगणारा. २ वासानें शिकार शोधून काढणारा कुत्रा. ३ हेर; गुप्तचर.

सूँड़—स्त्री. [सं.] सोंड.

सूड़ा—स्त्री. [सं.] अळी; अेक किडा.

सूँस—स्त्री. [सं.] सुसर.

सूअर—पु. [सं.] डुक्कर.

सूआ—पु. [सं.] दाभण. [मोड.

सूअी—स्त्री. [सं.] १ सुअी. २ अंकुर;

सूकना, सूखना—क्रि. अ. [सं.] १ सुकणें; वाळणें. २ निस्तेज होणें. ३ नाश पावणें. ४ भिणें; गर्भगळित होणें. ५ कृश होणें; अशक्त होणें. **सूखा**—वि. १ वाळलेला; सुकलेला. २ रसहीन; शुष्क. ३ निस्तेज; अुदास. ४ कठोर; निर्दय. ५ कोरा. ६ केवळ; फक्त. (मु.) **सूखा जवाब देना**—स्पष्ट नकार देणें.

सूखा—पु. [सं.] अवर्षण.

सूचक—वि. [सं.] सूचना करणारा.

सूचक—पु. [सं.] १ सुअी. २ शिंपी.

सूचनापत्र—पु. [सं.] जाहिरात.

सूची—पु. [सं.] १ गुप्तचर; हेर. २ चुगलखोर. ३ दुष्ट. स्त्री. १ सुअी. २ नजर; दृष्टि.

सूजना—क्रि. अ. [फा.] सुजणें; सूज येणें. **सूजन**—स्त्री. सूज.

सूजा—पु. [सं.] १ दाभण; जाड सुअी. २ छकड्याच्या मागील बाजूस टेकण देण्याकरितां लावलेला दांडा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सूज़ाक—पु. [फा.] प्रमेह (जननेंद्रियाचा रोग).

सूजी—स्त्री. [सं.] गव्हाचा रवा.

सूझना—क्रि. अ. [सं.] १ सुचणें; लक्षांत येणें. २ नजरेंत येणें; दृष्टीस पडणें. ३ मोकळें होणें. **सूझ**–स्त्री. १ कल्पना; सुचलेली गोष्ट. २ दृष्टि; नजर. (यौ.) **सूझबूझ**–अक्कल; समज.

सूटा—पु. [अनु.] तोंडानें चिलमीचा झुरका जोरानें ओढणें.

सूता—पु. [सं.] कापूस, रेशीम इत्यादींचा दोरा, धागा.

सूता—स्त्री. [सं.] प्रसूता; बाळंत झालेली. **सूतिका**–स्त्री. नुकतीच बाळंत झालेली स्त्री. **सूती**–स्त्री. १ जन्म. २ प्रसव. ३ उत्पत्तिस्थान. (यौ.) **सूती घर**–पु. सूतिकागृह.

सूत्रपात—पु. [सं.] आरंभ; सुरुवात.

सूथन—स्त्री. [दे.] पायजमा. **सूथनी**–स्त्री. स्त्रियांचा पायजमा.

सूद—पु. [फा.] १ व्याज. २ लाभ; फायदा. **सूदी**–वि. कर्जाऊ घेतलेली किंवा दिलेली (रक्कम).

सूदना—क्रि. स. [सं.] नाश करणें.

सूधना*—क्रि. अ. [सं.] सत्य ठरणें; सिद्ध होणें.

सून—पु. [सं.] १ प्रसव; जन्म. २ कळी; कलिका. ३ फूल; पुष्प. ४ फळ. ५ पुत्र. वि. १ फुललेलें (पुष्प). २ उत्पन्न झालेलें; जात.

सून*—पु. [सं.] शून्य. वि. निर्जन; शून्य.

सूना—वि. [सं.] ओसाड; निर्जन पु. अेकान्त स्थान. **सूनापन**–सामसूम; शुकशुकाट.

सूना—स्त्री. [सं.] कन्या; मुलगी.

सूप—पु. [सं.] १ वरणाचें पाणी. २ पातळ भाजी. **सूपक**–पु. स्वयंपाकी.

सूप—पु. [सं.] सूप.

सूफ़—पु. [अ.] १ लोंकर. २ लोंकरीचें कापड. ३ देशी शाअींत बुचकळून ठेवतात ती चिंधी. ४ लोंकरीचें पांघरूण.

सूफ़ी—पु. [अ.] १ मुसलमानांचा अेक उदारमतवादी संप्रदाय. २ घोंगडी पांघरणारा.

सूबा—पु. [अ.] सुभा; प्रांत.

सूबेदार—पु. [अ. + फा.] १ सुभेदार; सुभ्यावरील अधिकारी. २ फौजेंतील अेका लहानशा अधिकाराचा हुद्दा. [चुंबक.

सूम—वि. [अ.] कृपण; कवडी-

सूर—पु. [सं.] १ सूर्य. २ पंडित. ३ आंधळा. ४ सूरदास.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सूर*—वि. [सं.] शूर; वीर.

सूरज—पु. [सं.] सूर्य.

सूरज-मुखी—पु. [सं.] पिवळ्या फुलाचें झाड.

सूरत—स्त्री. [फा.] १ रूप; आकृति. २ सौंदर्य; शोभा. ३ अुपाय; युक्ति. ४ अवस्था; दशा. (मु.) **सूरत बनाना**–तोंड वेंगाडणें. **सूरत दिखाना**–समोर येणें.

सूरत*—स्त्री. [सं.] स्मृति; आठक्ण.

सूरत—वि. [सं.] अनुकूल.

सूरतदार—वि. [अ.+फा.] सुंदर.

सूरतन्—क्रि. वि. [अ.] दिसण्यांत; वरवर.

सूरन—पु. [अ.] सुरणाचा कंद.

सूरमा—पु. [सं.] योद्धा; वीर. **सूरमापन**–पु. शौर्य.

सूरा—पु. [अ.] कुराणाचा अध्याय.

सूराख़—पु. [फा.] भोंक; छिद्र.

सूल—पु. [सं.] १ भाला; बरची. २ अंगाला टोंचणारी वस्तु; तीक्ष्ण अणकुचीदार कांटा. ३ कसब. ४ पीडा.

सूलना—क्रि. स. [सं.] १ पीडित करणें. २ भाल्यानें मारणें. क्रि. अ. व्यथित होणें. **सूली**–स्त्री. सूळ (फांशी देण्याचा खांब).

सूली*—पु. [सं.] महादेव; शंकर.

सूहा—पु. [सं.] १ अेक लाल रंग. २ सांसर्गिक रोग. वि. तांबडा.

सृजन*—पु. [सं.] १ रचना. २ अुत्पादन; सृष्टीची अुत्पत्ति. **सृजनहार**–पु. सृष्टिकर्ता.

सेंकना—क्रि. स. [सं.] १शेकणें; आंच देणें. २ भाजणें. **सेंक**–स्त्री. शेक; आंच; धग.

सेंत—स्त्री. [सं.] १ पदरचा पैसा खर्च न होणें. २ व्यर्थ; निरर्थक. **सेंतमेंत**–क्रि. वि. मोफत; फुकट.

सेंदुर*—पु. [सं.] शेंदूर. (मु.) **सेंदुर चढना**–स्त्रीचा विवाह होणें. **सेंदुर देना**–लग्नांत पतीनें पत्नीच्या भांगांत शेंदूर भरणें.

सेंदुरा—वि. [सं.] शेंदरी रंगाचा. पु. शेंदराचा डबा.

सेंदुरी—स्त्री. [सं.] लाल रंगाची [गाय.

सेंधना—क्रि. स. [सं.] घरफोडी करणें. **सेंध**–स्त्री. चोरी करण्याकरितां भिंतीला पाडलेलें भोंक. **सेंधिया**–वि. घर फोडून चोरी करणारा.

सेंधा—पु. [सं.] सैंधव; शेंदेलोण.

सेंवई—स्त्री. [सं.] शेवया.

सेक—पु. [सं.] जलसिंचन.

सेकड़ा—पु. [दे०] शेतकऱ्याची बैल हांकण्याची काठी किंवा चाबूक.

सेगा—पु. [अ.] विभाग.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सेज—स्त्री. [सं.] शय्या; पलंग. **सेजपाल**–पु. शयनागाररक्षक.

सेठ—पु. [सं.] १ मोठा सावकार; शेठ. २ मोठा व्यापारी. ३ जमीनदार. **सेठानी**–स्त्री.

सेत*—वि. [सं.] श्वेत; पांढरा.

सेतकुली—पु. [सं.] पांढरा साप.

सेतिका—स्त्री. [सं.] अयोध्या.

सेतु—पु. [सं.] १ बांध. २ बंधन. ३ पूल; सेतु. ४ मर्यादा.

सेथिया—पु. [तेलगू] नेत्रवैद्य.

सेन—पु. [सं.] १ शरीर. २ जीवन.

सेन—पु. [सं.] बाज पक्षी.

सेनानी—पु. [सं.] सेनापति.

सेनावास—पु. [सं.] १ सैन्याची छावणी. २ तंबू.

सेब—पु. [फा.] सफरचंद.

सेम—स्त्री. [सं.] भाजीची शेंग (घेवडा, गवारी अि.). [जमीन.

सेमर—पु. [दे.] दलदलीची

सेरा—पु. [सं.] बाजेचें डोक्याकडील बाजूचें लांकूड. [जमीन.

सेरा—पु. [फा.] पाणी शिंपडलेली

सेराना*—क्रि. अ. [सं.] १ थंड होणें; शीतल होणें. २ तृप्त होणें. ३ जिवंत न राहणें. ४ संपणें. ५ ठरणें. क्रि. स. थंड करणें.

सेराब—वि. [फा.] १ हिरवें गार; टवटवीत. २ पाण्यानें थबथबलेला; ओलाचिंब.

सेलखड़ी—स्त्री. [सं.] खडू.

सेलना—क्रि. अ. [सं.] मरणें.

सेला—पु. [सं.] रेशमी चादर.

सेव—पु. [सं.] शेवया. **सेवअी**–स्त्री.

सेवकाअी—स्त्री. [सं.] सेवा; चाकरी.

सेवड़ा—पु. [सं.] शेवखंड (तिखटामिठाचे).

सेवती—स्त्री. [सं.] पांढरा गुलाब.

सेवनी—स्त्री. [सं.] दासी.

सेवा—स्त्री. [सं.] १ परिचर्या; सेवा. २ नोकरी; चाकरी. ३ आराधना; अुपासना. ४ आश्रय; आधार. ५ रक्षण. [शुश्रूषा.

सेवा, टहल—स्त्री. [सं.] सेवा; चाकरी.

सेवाबंदगी—स्त्री. [सं. + फा.] आराधना; पूजा.

सेवार, सेवाल—स्त्री. [सं.] शेवाळ.

सेसर—पु. [फा.] १ ठकबाजी; फसवेगिरी. २ दोषारोप; कुभांड; आळ. ३ पत्त्यांचा खेळ. **सेसरिया**–वि. ठक; फसव्या.

सेह—वि. [फा.] तीन.

सेहत—स्त्री. [अ.] १ आरोग्य. २ चुकीची सुधारणा; दुरुस्ती.

सेहतख़ाना—पु. [अ. + फा.] शौचकूप.

सेहमाही—पु. [फा.] त्रैमासिक

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सेहरा—पु. [सं.] १ मुंडावळ. २. विवाहप्रसंगीं वराच्या घरीं गाअिलीं जाणारीं गाणीं. ३ विवाह-प्रसंगीं घालावयाची पगडी.

सेहुँआ—पु. [?] अंगावर चट्टे पडण्याचा रोग.

सैंतना—क्रि. स. [सं.] १ संचय करणें. २ गोळा करणें; हातानें ओढून घेणें. ३ सांभाळणें; राखणें.

सैकड़ा—पु. [सं.] शेकडा. **सैकड़े**–क्रि. वि. शेकड्यानें; शेकडा. **सैकड़ो**–वि. शेकडों.

सैकत—वि. [सं.] १ वाळूचें बनलेलें. २ वाळवंट असलेलें.

सैक़ल—पु. [अ.] हत्यारें साफ करून धार लावण्याचें काम.

सैक़लगर—वि. [अ. + फा.] हत्यारांना धार लावणारा.

सैथी—स्त्री. [सं.] वरची.

सैद—पु. [अ.] शिकार.

सैन—स्त्री. [सं.] १ चिन्ह; खूण. २ अिशारा; संकेत.

सैफ़—स्त्री. [अ.] तलवार.

सैफ़ज़बाँ—वि. [अ. + फा.] १ प्रभावी भाषण करणारा. २ फटकळ तोंडाचा.

सैयद—पु. [अ.] १ नेता; सरदार. २ महंमदाचा नातू हुसेन याचे वंशज. ३ मुसलमानांच्या चार वर्गांपैकीं अेक वर्ग.

सैयाँ*—पु. [सं.] स्वामी; पति.

सैया*—स्त्री. [सं.] शय्या; बिछाना. [पातळ.

सैयाल—वि. [अ.] प्रवाही;

सैयाह—वि. [अ.] प्रवासी; मुशाफर; यात्रेकरू. **सैयाही**–स्त्री. सफर; प्रवास.

सैर–ल—स्त्री. [अ.] १ फेरफटका; सहल. २ मौज; आनंद; मजा. ३ वनभोजन. ४ मनोहर दृश्य.

सैर–गाह—स्त्री. [अ. + फा.] फिरावयास जाण्याचें ठिकाण; सुंदर स्थान.

सैल—पु., स्त्री. [अ.] १ पूर (नदीचा). २ प्रवाह.

सैलाव—पु. [अ.+फा.] पाण्याचा पूर. **सैलाबी**–पु. १ नदीचा पूर. २ मळीची जमीन. ३ आर्द्रता; ओलावा.

सों*—प्रत्य. [सं.] तृतीयेचा प्रत्यय; कडून; द्वारां. क्रि. वि. बरोबर; समोर. वि. समान; तुल्य.

सोंच—पु. [सं.] विचार; मनन.

सोंचरनमक—पु. [सं.] काळें मीठ.

सोंट–बरदार—पु. [सं. + फा.] भालदार; चोपदार.

सोंटा—पु. [सं.] सोटा; दंडा; काठी.

सोंठ—स्त्री. [सं.] सुंठ. **सोंठौरा**–पु. सुंठवडा; सुंठीचे लाडू.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सोंधा—वि. [सं.] १ सुगंधित. २ धान्य भाजतांना किंवा मातीच्या नव्या भांड्यांत पाणी घातलें असतांना येणारा वास.

सोंधा—पु. [सं.] शिकेकाअी; स्त्रिया केस धुतांना अुपयोग करतात असा अेक सुगंधित मसाला.

सो—सर्व. [सं.] तो. वि. प्रमाणें; सारखा. अव्य. म्हणून; यासाठीं.

सोअी*—सर्व. [सं.] तोच.

सोखता, सोख्ता—वि. [फा.] १ दग्ध; जळालेला. २ दुःखी. पु. टिपकागद; ब्लॉटिंग पेपर.

सोखना—क्रि. स. [सं.] शोषणें.

सोग*—पु. [सं.] शोक; दुःख.

सोगी—वि. [सं.] शोकाकुल; दुःखी.

सोचना—क्रि. अ. [सं.] १ विचार करणें; मनन करणें. २ काळजी करणें. ३ दुःख करणें. **सोच**–पु. १ विचार; मनन. २ चिंता; काळजी. ३ शोक; दुःख. ४ पश्चात्ताप. (यौ.) **सोचविचार**–पु. मनन; विचारविनिमय. [२ सामान.

सोज—स्त्री. [सं.] १ सूज; शोथ.

सोज़—पु. [फा.] दुःख; कष्ट.

सोज़न—पु. [फा.] सुअी. **सोज़नकारी**–स्त्री. सुअीचें काम.

सोज़िश—स्त्री. [फा.] १ दाह; अौषा. २ मानसिक कष्ट.

सोझ–झा—वि. [सं.] १ सरळ. २ समोर.

सोढर—वि. [दे.] अजागळ; गबाळ.

सोत–ता—पु. [सं.] १ झरा. २ ओढा. ३ पाट; कालवा.

सोध*—पु. [सं.] १ शोध; तपास. २ सुधारणा.

सोधना—क्रि. स. [सं.] १ शुद्ध करणें; साफ करणें. २ दुरुस्त करणें. ३ निश्चित करणें. ४ शोधणें; धुंडाळणें. ५ चुकतें करणें (ऋण).

सोनकेला—पु. [सं.] सोनकेळें.

सोनजूही—स्त्री. [सं.] पिवळी जुअी.

सोनहला—वि. [सं.] सोनेरी.

सोना—पु. [सं.] १ सोनें; सुवर्ण. २ मौल्यवान् वस्तु. ३ राजहंस. स्त्री. अेक जाताची मासळी. (मु.) **सोनेका घर मिट्टी होना**–सर्वस्व नष्ट होणें. **सोनेसें घुन लगना**–असंभव गोष्ट होणें. **सोनेमें सुगंध**–दुधांत खडीसाखर.

सोना—क्रि. अ. [सं.] १ झोंपणें; निजणें. २ अंग बधिर होणें. (मु.) **सोते जागते**–रात्रंदिवस; सतत.

सोनामक्खी—स्त्री. [सं.] स्वर्णमाक्षिक; सुवर्णमाक्षिक.

सोपान—पु. [सं.] शिडी; जिना.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सोफता—पु. [सं.] १ अेकांत-स्थान. २ रोगाचा अुतार.

सोफियाना—वि. [अ. + फा.] १ दिसण्यांत साधें पण सुंदर. २ सुफी संप्रदाय अथवा सुफी लोकांसंबंधीं.

सोभना*—क्रि. अ. [सं.] शोभणें.

सोमकर—पु. [सं.] चंद्राचे किरण.

सोमवारी—स्त्री. [सं.] सोमवती अमावस्या. वि. सोमवारसंबंधीं.

सोय*—सर्व. [सं.] तोच.

सोया—पु. [सं.] शेपूची भाजी.

सोरही—स्त्री. [सं.] १ सोळा कवड्यांनीं खेळण्याचा जुगार. २ जुगाराच्या सोळा कवड्या.

सोरा—पु. [सं.] सोडा.

सोलह—वि. [सं.] सोळा.

सोहगी—स्त्री. [सं.] १ वाङ्-निश्चयानंतर वधूला द्यावयाचे कपडे, दागिने अि. वस्तु. २ सौभाग्यचिन्ह (कुंकूं, शेंदूर).

सोहन—वि. [सं.] सुंदर; मनोहर. पु. सुंदर पुरुष; नायक.

सोहनपपड़ी—स्त्री. [सं.] अेक प्रकारची मिठाअी.

सोहनहलवा—पु. [सं. + अ.] अेक प्रकारची मिठाअी.

सोहना—क्रि. अ. [सं.] शोभणें. वि. सुंदर; मनोहर. **सोहनी**—वि. स्त्री. सुंदर; मनोहर. [झाडू.

सोहनी—स्त्री. [सं.] केरसुणी;

सोहबत—स्त्री. [अ.] १ सहवास; संगत; सोबत. २ संभोग. **सोहबती**—वि., पु. सार्थीदार.

सोहबतयाफ़्ता—वि. [अ.+फा.] चांगल्या लोकांच्या सहवासांत राहिलेला; सुशिक्षित. **सोहबती**—वि. मित्र; दोस्त.

सोहर—स्त्री. [सं.] सूतिकागृह.

सोहराना—क्रि. स. [अनु.] १ गोंजारणें; हात फिरविणें. २ गुदगुल्या करणें. क्रि. अ. गुद-गुल्या होणें.

सोहला—पु. [सं.] १ मूल जन्मल्यावर घरांतील स्त्रिया गातात तें गीत. २ मंगलगीत.

सोहाग—पु. [सं.] सौभाग्य. **सोहागिन**—स्त्री. सौभाग्यवती स्त्री.

सोहाता—वि. [सं.] चांगला; सुंदर. [गोड लागणें.

सोहाना—क्रि. अ. [सं.] रुचणें;

सोहाया—वि. [सं.] सुंदर; शोभिवंत.

सोहासित*—वि. [सं.] १ प्रिय; आवडीचा. २ खुशामती.

सौंधाअी—स्त्री. [सं.] १ स्वाद. २ सुगंध.

सौंचना*—क्रि. स. [सं.] शौचास गेल्यानंतर हातपाय धुणें.

सौंड़, सौंड़ा—पु. [सं.] पासोडी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सौंदन—स्त्री. [सं.] खाऱ्या मातींत कपडे भिजविणें (धोबी).

सौंदना—क्रि. स. [सं.] मिसळणें; अेकजीव करणें.

सौंध—स्त्री. [सं.] सुगंध; सुवास.

सौंधना—क्रि. स. [सं.] सुगंधित करणें.

सौंधा—वि. [सं.] स्वादिष्ट; रुचकर. **सौंधाअी**–स्त्री. १ स्वादिष्टपण. २ सुगंध; सुवास.

सौंपना—क्रि. स. [सं.] १ सोंपविणें; हवालीं करणें.

सौंफ—स्त्री. [सं.] बडीशेप.

सौंरअी*—स्त्री. [सं.] सावळेपणा.

सौंरना*—क्रि. स. [सं.] स्मरण करणें.

सौंरना—क्रि. अ. [सं.] सावरणें; संभाळणें. [भाक.

सौंह*—स्त्री. [सं.] शपथ; आण-

सौ—वि. [सं.] शंभर. (मु.) **सौ बात की अेक बात**-तात्पर्य; सारांश.

सौक—स्त्री. [सं.] सवत.

सौख*—पु. [अ.] शौक.

सौगंद—स्त्री. [सं.] प्रतिज्ञा; शपथ.

सौगंध—पु. [सं.] १ तेल, अत्तर वगैरे विकणारा; सुगंधी. २ सुगंध; सुवास.

सौग़ात—स्त्री. [तु.] १ नजराणा; भेट. २ अिष्टमित्रांना देण्यासाठीं परदेशाहून आणलेली वस्तु.

सौघा—वि. [सं.] स्वस्त.

सौज—स्त्री. [सं.] अुपकरण; सामग्री.

सौत, सौतन, सौतिन—स्त्री. [सं.] सवत. (मु.) **सौतिया डाह**-१ सवतीमत्सर. २ द्वेष; मत्सर. **सौतेला**–वि. सावत्र.

सौदा—पु. [अ.] १ खरेदीविक्रीची वस्तु; माल. २ देवघेवीचा व्यवहार. ३ व्यापार. ४ प्रेम; प्रीति. (यौ.) **सौदासुलुफ**–खरेदीची वस्तु.

सौदागर—पु. [फा.] व्यापारी. **सौदागरी**–स्त्री. व्यापार; व्यवसाय.

सौदामनी-मिनी—स्त्री. [सं.] वीज; विद्युत्. [२ चांदी; रुपें.

सौध—पु. [सं.] १ भवन; प्रासाद.

सौभग—पु. [सं.] १ सुदैव; सौभाग्य. २ सुख; आनंद. ३ अैश्वर्य. ४ सौंदर्य. [स्त्री.

सौभागिनी—स्त्री. [सं.] सुवासिनी

सौभाग्य—पु.[सं.] १सुदैव. २ सुख; आनंद. ३ क्षेम; कुशल. ४ सौभाग्य. ५ सौंदर्य. ६ अैश्वर्य; वैभव.

सौमनस्य—पु. [सं.] प्रसन्नता.

सौर—वि. [सं.] १ सूर्यासंबंधीं. २ सूर्यापासून अुत्पन्न झालेलें.

सौरभ—पु. [सं.] १ सुगंध. २ केशर. ३ आंबा.

CC-0, In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

सौरी—स्त्री. [सं.] बाळंतिणीची खोली; सूतिकागृह.

सौष्ठव—पु. [सं.] १ सौंदर्य. २ अवयवांचा रेखीवपणा; सौष्ठव.

सौहँ—स्त्री. [सं.] शपथ.

सौहँ—क्रि. वि. [सं.] पुढें; समोर.

सौहार्द—पु. [सं.] मैत्री; मित्रता.

सौहीं*—क्रि. वि. [सं.] समोर.

सौहृद्—पु. [सं.] १ मित्र; दोस्त. २ दोस्ती; मित्रता. [सुन्न.

स्तंभित—वि. [सं.] निःस्तब्ध;

स्तनपायी—वि. [सं.] अंगावर दूध पिणारें मूल.

स्तवक—पु. [सं.] १ फुलांचा गुच्छ. २ समूह; राशि. ३ पुस्तकाचा अध्याय किंवा परिच्छेद. ४ स्तुति करणारा. [विस्तीर्ण.

स्तीर्ण—वि. [सं.] पसरलेला;

स्तुत—वि. [सं.] प्रशंसित.

स्तोक—पु. [सं.] १ थेंब. २ चातक.

स्त्रीव्रत—पु. [सं.] अेकपत्नीव्रत.

स्थकित—वि. [सं.] थकलेला.

स्थगित—वि. [सं.] तहकूब.

स्थविर—पु. [सं.] १ वृद्ध किंवा म्हातारा मनुष्य. २ ब्रह्मदेव.

स्थान—पु. [सं.] १ जमीन. २ स्थळ; ठिकाण. ३ पद; हुद्दा. ४ मंदिर. ५ संधि; अवसर. ६ स्थिति. ७ घर.

स्थानापन्न—वि. [सं.] दुसऱ्याच्या जागेवर तात्पुरता नेमला गेलेला; बदली.

स्थानीय—वि. [सं.] स्थानिक.

स्थायी समिति—स्त्री. [सं.] स्टँडिंग कमिटी.

स्थित—वि. [सं.] १ अवलंबित. २ वसलेला. ३ विद्यमान; अुपस्थित. ४ दृढनिश्चयी.

स्पर्शास्पर्श—पु. [सं.] शिवाशिव.

स्पष्टतया—क्रि. वि. [सं.] स्पष्ट रीतीनें; अुघड अुघड.

स्फुट—वि. [सं] १ दृश्य; व्यक्त झालेलें. २ स्पष्ट. ३ विकसित. ४ किरकोळ. **स्फुटित**—वि. १ विकसित; अुमललेला. २ स्पष्ट केलेला. ३ हसतमुख.

स्फोटक—पु. [सं.] फोड.

स्मरना—क्रि. स. [सं.] स्मरण करणें. **स्मर**—पु. १ मदन; कामदेव. २ स्मृति; आठवण.

स्यात्—अव्य. [सं.] कदाचित्.

स्याना—वि. [सं.] १ शाहणा; चतुर. २ धूर्त; चलाख. ३ प्रौढ; वयस्क. पु. १ वृद्ध पुरुष. २ वैद्य; हकीम. **स्यानापन**—पु. १ शहाणपणा; हुशारी. २ वयांत येणें; प्रौढपणा.

स्यापा—पु. [फा.] सुतकांत स्त्रियांनीं अेकत्र जमून मृताबद्दल शोक करण्याची रीत.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

स्याम*—वि. [सं.] श्याम; काळा.
स्यार—पु. [सं.] कोल्हा; शृगाल. स्यारी–स्त्री. कोल्हीण.
स्याल—पु. [सं.] मेहुणा; बायकोचा भाऊ; शालक.
स्याही—स्त्री. [फा.] १ शाई. २ काळेपण. ३ काजळ. ४ अंधार. ५ कलंक. स्याही जाना–केसांचें काळेपण नष्ट होणें; तारुण्य नष्ट होणें.
स्यों, स्यो*—अव्य. [सं.] १ सह; सहित. २ जवळ; समीप. [माळ.
स्रक्, स्रग—स्त्री. [सं.] फुलांची
स्रवना*—क्रि. अ. [सं.] १ टपकणें. २ वाहणें. क्रि.स.१वाहविणें. २ ओतणें. स्रवण–पु. १ प्रवाह. २ गर्भपात. ३ मूत्र. ४ घाम.
स्राप—पु. [सं.] शाप.
स्रोत—पु. [सं.] पाण्याची धार.
स्वजन—पु. [सं.] १ आपल्या कुटुंबांतील लोक. २ नातलग.
स्वतंत्रता—स्त्री. [सं.] स्वातंत्र्य.
स्वन—पु. [सं.] शब्द; आवाज.
स्वपन-ना*—पु. [सं.] स्वप्न.
स्वभाअु*—पु. [सं.] स्वभाव.
स्वभावतः—अव्य. [सं.] १ स्वभावानें. २ आपोआप; सहज; ओघानें.
स्वयम्—अव्य. [सं.] १आपण स्वतः. २ स्वतः; खुद्द.

स्वर्गीय—वि. [सं.] १ कैलासवासी; मरहूम. २ स्वर्गासंबंधी.
स्वर्णकमल—पु. [सं.] लाल कमळ.
स्वसा—स्त्री. [सं.] बहीण.
स्वस्थ—वि. [सं.] १ निरोगी; धडधाकट. २ शांत; सावध.
स्वाँगना—क्रि. स. [सं.] सोंग घेणें; वेष बदलणें. स्वाँग–पु. १ सोंग; वेष. २ हुबेहुब अनुकरण; नक्कल. स्वाँगी–पु. बहुरूपी; (मनुष्य) नकलाकार. [सही.
स्वाक्षरी—स्त्री. [सं.] हस्ताक्षर;
स्वागतकारिणी सभा—स्त्री.[सं.] स्वागतसमिति.
स्वादक—पु. [सं.] पदार्थ तयार झाल्यावरोबर चाखून पाहणारा.
स्वादी—वि. [सं.] १ चाखणारा; चव घेणारा. २ रसिक.
स्वादु—पु. [सं.] १ मधुरता. २ गुळ. ३ दूध. वि. १ मधुर; गोड. २ स्वादिष्ट; चवदार. ३ सुंदर.
स्वाधीन—वि. [सं.] १ स्वतंत्र. २ स्वच्छंदी. पु. समर्पण; हवालीं करणें. स्वाधीनता–स्त्री. स्वातंत्र्य.
स्वाध्याय—पु. [सं.] १ नियमपूर्वक अध्ययन. २ वेदाध्ययन. ३ वेद.
स्वान—पु. [सं.] कुत्रा.
स्वायत्त—वि. [सं.] आपल्या ताब्यांत असलेला.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

स्वार्थता—स्त्री. [सं.] स्वार्थीपणा. **स्वार्थपर**–वि. स्वार्थी.

स्वास्थ्य—पु. [सं.] आरोग्य. **स्वास्थ्यकर**–वि. आरोग्यकारक.

स्वीकृत—वि. [सं.] मंजूर; स्वीकार केलेला. **स्वीकृति**–स्त्री. मंजुरी; संमति.

स्वीय, स्वै*—वि. [सं.] स्वतःचा; आपला. **स्वीय**–पु. स्वजन.

स्वेत*—वि. [सं.] श्वेत; अुज्ज्वल.

स्वैरचारी—वि. [सं.] १ स्वेच्छाचारी; स्वच्छंदी. २ व्यभिचारी.

स्वैरता—स्त्री. [सं.] स्वैराचार.

स्वैरिणी—स्त्री.[सं.]व्यभिचारी स्त्री.

ह

हँकड़ना, हँकरना—क्रि. अ.[सं.] १ कुर्च्यानें बोलणें. २ ललकारणें.

हँकवा—पु. [सं.] रान अुठविणें.

हँकवाना*—क्रि. स. [सं.] हांक मारविणें. **हँकवैया**–पु. हांक मारणारा.

हंका—स्त्री. [सं.] ललकार.

हँकाना—क्रि. स. [सं.] १ बोलाविणें. २ हांकणें.

हँकारना—क्रि.स. [सं.] हुंकारणें; बोलाविणें. **हंकार**–स्त्री. १ हांक. २ आमंत्रण. ३ आव्हान. **हँकारा**–पु.

हँकारी—स्त्री. [सं.] बोलावणारा. दूत.

हंगाम—पु. [फा.] १ वेळ; समय. २ हंगाम; ऋतु; मोसम.

हंगामा—पु. [फा.] १ गर्दी; जनसमूह. २ लढाअी; झगडा; दंगा. ३ आरडाओरड; कल्लोळ.

हंडना—क्रि. अ. [सं.] १ भटकणें; स्वैर हिंडणें. २ वस्त्र नेसलें किंवा पांघरलें जाणें.

हंडिया—स्त्री. [सं.] १ लहान मातीचें भांडें. २ कांचेची हंडी.

हँफनि—स्त्री. [सं.] दम; धाप.

हंसक—पु. [सं.] १ हंस पक्षी. २ पायांतील जोडवें.

हँसता-मुखी—पु. [सं.] हंसतमुखी; आनंदी.

हँसना—क्रि. अ. [सं.] १ हंसणें. २ थट्टा करणें. ३ प्रसन्न होणें; खुश होणें. **हँसन, हँसनि***–स्त्री. हसणें; हास्य. (यौ.) **हँसना खेलना**–आनंद करणें. (मु.) **किसी पर हँसना**–अनादर किंवा अुपहास करणें. **हँसते हँसते**–प्रसन्नतेनें; खुशीनें. **ठठाकर हँसना**–मोठ्यानें हंसणें; खिदळणें. **बात हँसकर अुड़ाना**–अेखादी गोष्ट क्षुद्र समजून अुडविणें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हँसनी, हँसिनि*—स्त्री. [सं.] हंसी.

हँसली—स्त्री. [सं.] १ गळ्यांत घालावयाचा स्त्रियांचा अलंकार; हसळी. २ जत्रु; हासळीचें हाड.

हँसाई—स्त्री. [सं.] १ हंसणें. २ हंसें; अपहास. ३ बदनामी.

हँसाना—क्रि.स. [सं.] हंसविणें.

हँसिया—स्त्री. [दे.] विळा; कोयता. हँसुआ-वा-पु.

हँसी—स्त्री. [सं.] १ हास्य. २ थट्टा; मस्करी; विनोद. ३ अपहास; हंसें. (यौ.) हँसी खुशी-प्रसन्नता. हँसी ठट्ठा-आनंद; क्रीडा; विनोद. हँसी खेल-१ विनोद आणि क्रीडा. २ सोपें काम. (मु.) हँसी छूटना-हंसूं येणें. हँसी समझना-मामुली गोष्ट समजणें. हँसी अुड़ाना-अपहास करणें; टिंगल करणें; टर अुडविणें.

हँसोड़, हँसोर—वि. [सं.] गमत्या; विनोदी; थट्टेखोर.

हक़्—पु. [अ.] १ हक्क; स्वत्व. २ अधिकार. ३ कर्तव्य. ४ परंपरागत मिळणारी रक्कम, देणगी किंवा बक्षिस. ५ न्याय्य पक्ष. वि. १ सत्य; खरें. २ योग्य; अुचित; न्याय्य. (मु.) हक़ अदा करना-कर्तव्यपालन करणें. हक़ पर होना-योग्य गोष्टीबद्दल आग्रह धरणें.

हक़नाहक़—अव्य. [अ. + फा.] १ अकारण; व्यर्थ. २ बळेंच; जबरदस्तीनें.

हकबकाना—क्रि. अ. [अनु.] १ गोंधळून जाणें; बुचकळ्यांत पडणें. २ घाबरणें.

हकलाना—क्रि. अ. [अनु.] तोतरें बोलणें; बोलतांना अडखळणें. हकला-वि. तोतरा.

हक़शफ़ा-सफ़ा—पु. [अ.] जमीन किंवा घर विकतेवेळीं शेजाऱ्या जागेच्या मालकाचा खरेदी करण्याचा प्रथम हक्क.

हक़ीक़त—स्त्री. [अ.] १ वास्तविकता. २ तथ्य; सार. ३ वस्तुस्थिति; खरी गोष्ट. (मु.) हक़ीक़त में-वास्तविक.

हक़ीक़ी—वि. [अ.] १ खरा; सच्चा. २ सख्खा. हक़ीक़ी भाअी-सख्खा भाअू.

हकीम—पु. [अ.] १ विद्वान्. २ तत्त्ववेत्ता. ३ हकीम; वैद्य. हकीमी-स्त्री. युनानी चिकित्सा; हकीमाकडून केली जाणारी चिकित्सा.

हक्क़ा—क्रि. वि. [अ.] देवाची [शपथ.

हक्क़ाक़—पु. [अ.] सोन्या-चांदीवर नक्षीचें काम करणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हक्काबक्का—वि. [अनु.] १ गोंधळलेला; घाबरलेला. २ थक्क; चकित.

हक्के-तस्नीफ़—पु. [अ.+फा.] लेखकाचा आपल्या लेखावर अथवा पुस्तकावर असलेला हक्क.

हगास—स्त्री. [सं.] हगवण.

हचकोला—पु. [सं.] हिसका; धक्का.

हज—पु. [अ.] मुसलमानांची मक्का-मदीना यात्रा.

हज़—पु. [अ.] १ सुदैव. २ आनंद; प्रसन्नता. ३ मजा. ४ स्वाद; रुचि.

हज़म—पु. [अ.] पचनक्रिया; पाचन. वि. १ पचलेलें. २ बळकावून घेतलेलें; लुबाडलेलें.

हज़र—पु. [अ.] पथ्य.

हजर—पु. [अ.] दगड; फत्तर.

हज़रत—पु. [अ.] १ निकटता; सामीप्य. २ बादशाह किंवा महात्मा यांची पदवी. ३ दुष्ट; पाजी (व्यंगार्थी).

हज़ार—वि. [फा.] १ हजार; सहस्र. २ पुष्कळ. क्रि. वि. कितीहि; कितीतरी. हज़ारहा–वि. हजारों; असंख्य.

हज़ारा—पु. [फा.] १ झेंडूचें फूल. २ सीमा प्रांतांतील अेक जात.

हज़ारा—पु. [फा.] कारंजें.

हज़ारी रोज़ा—पु. [फा.] 'रज्जब' महिन्याच्या सत्ताविसाव्या दिवशींचा अुपवास (स्त्रियांचा).

हजूरी—पु. [अ.] हुजऱ्या; सेवक.

हजो—स्त्री. [अ.] १ निंदा. २ तक्रार.

हज्जाम—पु. [अ.] न्हावी; हजाम. हज्जामी–स्त्री. न्हाव्याचें काम.

हटकना—क्रि. स. [अनु.] १ मनाअी करणें. २ जनावरांना हटकविणें.

हटना—क्रि. अ. [सं.] १ सरकणें. २ दूर होणें; मागें होणें. ३ अंग चोरणें. ४ आपल्या वचनापासून टळणें.

हटवाना—क्रि. स. [सं.] दूर करविणें; दूर सारणें; लोटविणें.

हटाना—क्रि. स. [सं.] १ दूर करणें; लोटणें. २ सरकविणें. ३ पळावयास लावणें.

हट्ट—पु. [सं.] १ बाजार; हाट. २ दुकान. (यौ.) चौहट्ट–बाजारांतील चौक. हट–स्त्री. दुकान. हटवा, हटवार*–पु. दुकानदार.

हट्टाकट्टा—वि. [सं.] धष्टपुष्ट.

हठ—पु. [सं.] १ हट्ट; आग्रह. २ दृढ प्रतिज्ञा; संकल्प. ३ जबरदस्ती. हठी–वि. हेकेखोर; हट्टी. हठीला–वि. १ हट्टी. २ धैर्यशाली. ३ दृढप्रतिज्ञ.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हठधर्म—पु. [सं.] दुराग्रह; कट्टरपणा. **हठधर्मी**–स्त्री. १ दुराग्रही माणूस. २ दुराग्रह.

हठना—क्रि. अ. [सं.] १ हट्ट करणें; हेका धरणें. २ प्रतिज्ञा करणें.

हठात्—अव्य. [सं.] १ हट्टानें. २ बलपूर्वक. ३ अवश्य. (मु.) हठ पकड़ना–हट्ट धरणें.

हड़—स्त्री. [सं.] हिरडा. [बड.

हड़कंप—पु. [सं.] खळबळ; गड-

हड़क—स्त्री. [अनु.] १ छंद; नाद. २ पिसाळलेलें कुत्रें चावलें असतां पाण्यासाठीं होणारी तळमळ.

हड़कना—क्रि. अ. [अनु.] तळमळणें; व्याकुळ होणें.

हड़काना—क्रि.स. [अनु.] १ अेखाद्याच्या मागें लावणें; दुसऱ्याकडून सतावणें. २ हांकलून लावणें. ३ सतावणें; त्रास देणें (अेखादी वस्तु न देऊन). [(कुत्रें).

हड़काया—वि. [सं] पिसाळलेलें

हड़जोड़—पु. [सं.] अेक औषधी वेली (हाडें बसविणारी). [संप.

हड़ताल—स्त्री. [सं.] हरताळ;

हड़ना—क्रि. अ. [सं.] तोल होणें; वजन होणें; जोखलें जाणें.

हड़पना—क्रि. स. [अनु.] १ गिळणें; खाणें. २ गिळंकृत करणें; लुबाडणें. **हड़प**–वि. १ खाल्लेलें. २ लुबाडलेलें.

हड़बड़ाना—क्रि. अ. [अनु.] अुतावळें होणें; आतुर होणें. क्रि.स. अेखाद्याला घाअी करणें. **हड़बड़**–ड़ी–स्त्री. घाअी; जल्दी. **हड़बड़िया**–वि. गडबड्या; अुतावीळ.

हड़हड़ाना—क्रि. स. [अनु.] घाअी करणें; घाबरून सोडणें.

हडावरि, हडावल—स्त्री. [सं.] १ अस्थिपंजर. २ हाडांची माळ.

हड्डा—पु. [सं.] गांधीलमाशी.

हड्डी—स्त्री. [सं.] १ हाड. २ कुळ; वंश. (मु.) **हड्डियाँ गढ़ना** अथवा **तोड़ना**–खूप मारणें; चोपणें.

हतक—स्त्री. [अ.] बेअिज्जत. **हतक अिज़्ज़ती**–स्त्री. अप्रतिष्ठा; मानहानि.

हतदैव—वि. [सं.] अभागी; दुर्दैवी.

हतना—क्रि. स. [सं.] १ वध करणें. २ मारणें; पिटणें. ३ पालन न करणें. [[सं.] दुर्दैवी; अभागी.

हतभागा–गी, हतभाग्य—वि.

हताहत—वि.[सं.]जखमी;घायाळ.

हत्था—पु. [सं.] मूठ; दांडा (हत्यार अित्यादींचा). **हत्थी**–स्त्री.

हत्थे—क्रि. वि. [सं.] हातीं; मार्फत.

हत्यारा—पु. [सं.] हत्या करणारा किंवा खुनी पुरुष. **हत्यारी**–स्त्री. १ हत्या करणारी स्त्री; खुनी स्त्री. २ हत्येचें पाप.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हथकंडा—पु. [सं.] १ हातखंडेपणा; हस्तकौशल्य २ गुप्त कारवाअी.

हथकड़ी—स्त्री. [सं.] बेडी.

हथनाल—पु.[सं.] गजनाल (तोफ).

हथनी, हथिनी—स्त्री.[सं.] हत्तीण.

हथफूल—पु. [सं.] हातांत घालावयाचा दागिना.

हथफेर—पु. [सं.] १ गोंजारणें; पाठीवरून हात फिरविणें. २ लुबाडणें. ३ हातअुसनें द्रव्य; थोड्या दिवसांसाठीं घेतलेलें कर्ज.

हथलेवा—पु. [सं.] पाणिग्रहणाची रीत (विवाह).

हथवाँस—पु. [सं.] नाव चालविण्याचें सामान (जसें-सुकाणूं, वल्हें अि.).

हथसार—पु. [सं.] हत्तीशाळा.

हथिया—पु. [सं.] हस्तनक्षत्र.

हाथियाना—क्रि. स. [सं.] १ हातीं धरणें. २ लुबाडणें; ठकविणें. ३ ताब्यांत घेणें.

हथियार*—पु.[सं.] हत्यार; शस्त्र.

हथियारबंद—पु. [सं. + फा.] सशस्त्र; हत्यारबंद.

हथेली*—स्त्री. [सं.] हाताचा तळवा. (मु.) हथेलीपर जान होना–तळहातावर शीर घेणें; मृत्यूस तयार राहणें.

हथेव—पु. [सं.] हतोडा.

हथौटी—स्त्री. [सं.] १ हातोटी; हस्तकौशल्य. २ काम हातीं घेणें.

हथौड़ा—पु.[सं.]हातोडा.हथौड़ी–स्त्री. हातोडी. [मर्यादा.

हद—स्त्री. [अ.] हद्द; सीमा;

हदीस—स्त्री. [अ.] १ नवीन गोष्ट. २ महंमद पैगंबराच्या वचनांचा संग्रह; मुसलमानी स्मृतिग्रंथ.

हनोज़—क्रि. वि. [फा.] अद्याप; अजून.

हफ़्त—वि. [फा.] सात.

हफ़्त अिमाम—पु. [फा. + अ. अिस्लाम धर्मांतील सात अिमाम.

हफ़्ता—पु. [फा.]आठवडा; सप्ताह.

हबन्नक़—वि. [अ.] मूर्ख; मूढ.

हबरहबर—क्रि. वि. [अनु.] घाअीनें; अुतावीळपणें.

हबीब—पु. [अ.] १ मित्र; दोस्त. २ प्रिय; आवडता.

हबूब—पु. [अ.] १ पाण्याचा बुडबुडा. २ थाप; बनावट गोष्ट.

हब्बा—पु. [अ.] १ धान्याचा कण. २ अत्यंत अल्प.

हब्बाडब्बा—पु.[अ.+अनु.] लहान मुलांना सारखा श्वास लागतो तो रोग; पोटाचा डबा होणें.

हब्स—पु. [अ.] १ कैद. २ तुरुंग.

हम—सर्व. [सं.] आम्ही. पु. अहंकार.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हम—अव्य. [फा.] १ सुद्धां. २ सह; बरोबर. ३ समान; तुल्य.

हम असर—वि. [फा. + अ.] समकालीन.

हमकलाम—वि. [फा. + अ.] बरोबर गप्पा गोष्टी करणारा.

हमजोली—पु. [फा.] मित्र; साथी; सहकारी. वि. समवयस्क.

हमदम—वि. [फा.] जिवांत जीव असेपर्यंत साथ देणारा; घनिष्ठ (मित्र).

हमदर्द—वि. [फा.] संकटांत किंवा विपत्तींत साथ देणारा; सहानुभूति दाखविणारा. **हमदर्दी**—स्त्री. सहानुभूति. [सांत; परस्पर.

हम-दिगर—क्रि. वि. [फा.] आप-

हम-दीवार—वि. [फा.] शेजारी.

हमपल्ला—वि. [फा.] बरोबरीचा; तोडीचा; जोडीचा.

हम-मकतब—वि. [फा. + अ.] वर्गबंधु; सहपाठी.

हम-मज़हब—वि. [फा. + अ.] अेकाच धर्माचे; धर्मबंधु.

हमराह—वि. [फा.] सोबती; साथी. अव्य. सह; बरोबर.

हमल—पु. [अ.] १ गर्भ. २ वजन; मार.(यौ.)अिस्क़ातेहमल—गर्भपात.

हमला—पु. [अ.] १ हल्ला; चढाअी. २ वार; प्रहार.

हम-वतन—वि. [फा.+अ.]अेकाच देशांत राहणारा; देशबंधु.

हमवार—वि. [फा.] सपाट; समतल. क्रि. वि. नित्य; सदा.

हमशीरा—स्त्री. [फा.] बहीण.

हमसबक़—वि.[फा.+अ.] वर्गबंधु.

हमसर—वि.[फा.] समान दर्जाचा; बरोबरीचा (गुण, बळ किंवा दर्जा या बाबतींत). **हमसरी**—स्त्री. बरोबरी.

हमसाज़—पु. [फा.] मित्र; दोस्त.

हमसाया—पु. [फा.] शेजारी. **हमसायगी**—स्त्री. शेजारपण.

हमसिन—वि. [फा.+अ.] समवयस्क.

हमहमी, हमाहमी—स्त्री. [सं.] स्वार्थपरता.

हमा—वि. [फा.] पूर्ण; सर्व.

हमा-दाँ—वि. [फा.] सर्वज्ञ; सर्व गोष्टी जाणणारा.

हमाम, हम्माम—पु. [अ.] स्नानगृह. **हम्मामी**—पु. स्नान घालणारा.

हमारा—सर्व. [सं.] आमचा.

हमें—सर्व. [सं.] आम्हांला.

हमेल—स्त्री.[अ.] पुतळ्यांची माळ.

हमेशा—क्रि. वि. [फा.] नेहमीं; सर्वदा. [स्तुति.

हम्द—स्त्री. [अ.] परमेश्वराची

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हया—स्त्री. [अ.] लाज; मर्यादा.

हयात—स्त्री.[अ.] जिंदगी; आयुष्य. (यौ.) हीन हयात में–आयुष्यांत.

हयादार—पु. [अ. + फा.] लज्जाशील.

हर—वि. [फा.] प्रत्येक.

हरकत—स्त्री. [अ.] १ गति; चाल. २ प्रयत्न. ३ अडथळा. ४ दुर्व्यवहार.

हरकारा—पु. [फा.] १ जासूद; निरोप्या. २ पोस्टमन; टपालवाला.

हरखना—क्रि. अ. [सं.] प्रसन्न होणें; खुश होणें.

हरखाना—क्रि. स. [सं.] प्रसन्न करणें; खुश करणें. क्रि. अ. प्रसन्न होणें.

हर-गाह—क्रि. वि. [फा.] ज्या [स्थितींत; जेव्हां.

हरगिज़—क्रि. वि. [फा.] केव्हांही देखील; कदापि.

हरज-जा—पु. [अ.] १ अडचण; बाधा. २ नुकसान; हानि. [पाअी.

हरजा—पु. [अ.] नुकसान भर-

हरजाअी—वि. [फा.] १ भटक्या. २ अुडाणटप्पू. स्त्री.व्यभिचारिणी स्त्री.

हरजाना–पु. [अ.+फा.] नुकसानभरपाअी.

हरतार-ल—स्त्री. [सं.] हरताळ (पिवळा खनिज पदार्थ).

हरना—क्रि. स. [सं.] १हरण करणें; हिसकून घेणें. २ दूर करणें; लोटणें. ३ नष्ट करणें. ४ अुचलून नेणें.

हरनी—स्त्री. [सं.] हरिणी; मृगी.

हरफ़, हर्फ़—पु. [अ.] अक्षर; वर्ण. (मु.) किसी पर हरफ़ आना–दोष लागणें. हरफ़ अुठाना–अक्षर ओळखून वाचणें.

हरबा—पु. [अ.] १ शस्त्र; हत्यार. २ आक्रमण; हल्ला.

हरंबोंग—वि. [सं.] १ अडाणी; गांवठी. २ मूर्ख. पु. १ अंदाधुंदी; अव्यवस्था. २ अुपद्रव.

हरम—पु. [अ.] अंतःपुर; जनानखाना. स्त्री. १ रखेली स्त्री. २ दासी. ३ पत्नी. (यौ.) हरमसरा–अंतःपुर.

हरवली—स्त्री. [तु.] सैनेचें पुढारीपण. [नांगरणारा.

हरवाहा—पु. [सं.] दुसऱ्याचें शेत

हरषना, हरषाना*—क्रि.अ.[सं.] प्रसन्न होणें. क्रि. स. प्रसन्न करणें.

हरसिंगार—पु. [सं.] पारिजातक.

हरा—वि. [सं.] १ हिरवा. २ ताजा; नवीन. ३ टवटवीत; प्रफुल्ल; प्रसन्न. ४ ओली; भरून न आलेली (जखम). ५ अपरिपक्व; कच्चा.

हरापन–पु. हिरवेपणा; ताजेपणा. (मु.) हराभरा–हिरवें गार; न सुकलेलें.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हराना—क्रि. स. [सं.] १ परास्त करणें; पराभव करणें. २ शत्रूचे बेत हाणून पडणें.

हराम—वि. [अ.] १ निषिद्ध. २ अनुचित; अयोग्य. पु. १ धर्मनिषिद्ध गोष्ट. २ डुक्कर (मुसल.). ३ बेअिमानी. ४ व्यभिचार. (मु.) हरामका–१ बेअिमानीनें मिळविलेला. २ फुकटचा; मोफतचा.

हरामखोर—पु. [अ. + फा.] १ फुकटचें खाणारा; आयतोबा. २ आळशी. ३ पापानें मिळविलेल्या कमाअीवर जगणारा.

हरामज़दगी—स्त्री. [अ. + फा.] १ हरामखोरी. २ दुष्टपणा.

हरामज़ादा—वि. [अ. + फा.] १ दुष्ट; पाजी. २ वर्णसंकर; अकुलीन.

हरारत—स्त्री. [अ.] १ अुष्णता; ताप. २ साधारण ज्वर.

हरावल—पु. [तु.] आघाडीवरील फौज.

हरि*—वि. [सं.] हिरवा. पु. १ विष्णु. २ सूर्य. ३ मयूर. ४ घोडा. ५ सर्प.

हरिआली-याली—स्त्री. [सं.] हिरवळ; हिरवेपणा.

हरिकथा—स्त्री. [सं.] पुराण (कथाकीर्तन). [हरिनी–स्त्री. हरिणी.

हरिन—पु. [सं.] हरण; हरिण.

हरियाली तीज—स्त्री. [सं.] श्रावण वद्य तृतीया.

हरिस, हरीस—स्त्री. [सं.] नांगराची धुरा; हळीस.

हरीफ़—पु. [अ.] १ समव्यवसायी; वर्गबंधु; व्यवसायबंधु. २ शत्रु. ३ धूर्त. ४ विरोधक.

हरीर—पु. [अ.] १ रेशीम. २ रेशमी कापड.

हरीरा—पु. [अ.] शिरा; सांजा.

हरूफ़—पु. [अ.] अक्षर; वर्ण ('हरफ़'चें बहु.). [बुलबुल पक्षी.

हरेवा—पु. [सं.] हिरव्या रंगाचा

हरैया*—पु. [सं.] हरण करणारा; लुबाडणारा.

हर्ज—पु. [अ.] १ तंटा; बखेडा. २ नुकसान; हानि. ३ अडथळा; बाधा.

हर्र, हर्रे—स्त्री. [सं.] हिरडा. हर्रा–पु. मोठा हिरडा.

हल—पु. [सं.] नांगर. (मु.) हल जोतना–१ शेत नांगरणें. २ शेती करणें.

हल—पु. [अ.] १ कठीण काम सोपें करणें. २ निराकरण; अुलगडा (प्रश्न, समस्या). ३ अेकजीव होणें.

हलकंप—पु. [सं.] खळबळ; गडबड.

हलक़—पु. [अ.] कंठ; गळा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हलकना*—क्रि.अ. [सं.] १ हिसळणें. २ तरंग उठणें. ३ दिवा मिणमिणणें. ४ हलणें.

हलका—वि. [सं.] १ वजनानें कमी. २ पातळ. ३ नाजूक; बरड (जमीन). ४ फिक्का. ५ थोडा. ६ मंद. ७ तुच्छ. ८ सोपा. ९ निश्चित. १० हलक्या दर्जाचा; मामुली. ११ रिकामा. १२ बारीक.

हलक़ा—पु. [अ.] १ वर्तुळ. २ परीघ; घेरा. ३ झुंड; थवा. ४ हत्तींचा झुंड. ५ मोहल्ला; पेठ.

हलकान—वि. [अ.] १ अर्धमेलेला. २ थकलेला; दमलेला. ३ त्रस्त; हैराण.

हलकाना—क्रि. अ. [सं.] हलकें होणें. क्रि. स. हिसळणें; हलविणें.

हलचल—स्त्री. [सं.] १ खळबळ; गडबड. २ दंगा; अुपद्रव.

हलद-हात—स्त्री. [सं.] लग्नांत हळद लावण्याची रीत.

हलदी—स्त्री. [सं.] १ हळकुंड. २ हळद. (मु.) हलदी लगे न फिटकरी-फुकटांत.

हलधर—पु. [सं.] श्रीकृष्णाचा भाअू बाळिराम. [२ घुसणें.

हलना*—क्रि. अ. [सं.] १ हलणें.

हलफ़—पु. [अ.] शपथ. हलफनू-क्रि. वि. शपथपूर्वक.

हलफ़नामा—पु. [अ. + फा.] शपथपत्रिका.

हलफा—पु. [अनु.] लहर; तरंग.

हलबी-ब्बी—वि. [दे.] १ स्वच्छ व सर्वोत्तम (कांच). २ अुत्तम; पहिल्या प्रतीचा.

हलराना—क्रि. स. [सं.] डोलविणें (लहान मुलाला).

हलवा, हलुआ—पु. [अ.] शिरा. (मु.) हलवे माँडे से काम-केवळ आपल्या स्वार्थाशींच मतलब.

हलवाअी—पु. [अ.] मिठाअी विकणारा. [ल्याचें मांस.

हलवान—पु. [अ.] कोकरूं किंवा

हलवाह-हा—पु. [सं.] दुसऱ्याचें शेत नांगरणारा.

हलाक—वि. [अ.] १ नष्ट झालेला. २ मेलेला. ३ थकलेला. [२ नाश.

हलाकत—स्त्री. [अ.] १ मृत्यु.

हलाकी, हलाकू—वि. [अ.] घातक; हत्या करणारा.

हलाभला—पु. [अनु.+सं.] निर्णय.

हलाल—वि. [अ.] अिस्लाम धर्मशास्त्रानुकूल. पु. ज्याचें मांस खाणें शास्त्रसंमत आहे असा पशु.

हलालख़ोर—पु. [अ.+फा.] मेहनत करून आपली अुपजीविका करणारा.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हलाहल—पु. [सं.] जहर; विष.

हलीम—वि. [अ.] शांत; सहनशील. [ओकारी.

हल्क-का—स्त्री. [दे.] वांती;

हलोरना—क्रि.स. [सं.] १ पाण्यांत हात घालून पाणी हालविणें. २ घुसळणें. ३ ढवळणें. ४ धान्य पाखडणें.

हवस—स्त्री. [अ.] वेडेपणा; उन्माद.

हवस—स्त्री. [फा.] १ कामना; अिच्छा. २ लोभ; हव्यास. ३ कामवासना. ४ हौस.

हवा—स्त्री. [अ.] १ हवा; वारा. २ अिच्छा; कामना. (मु.) हवा अुड़ना-बातमी पसरणें. हवा के घोड़ेपर सवार-अतिशय अुतावीळपणानें. हवा बाँधना-प्रौढी मिरविणें; शेखी मिरविणें. हवा हो जाना-नाहींसें होणें.

हवाअी—वि. [फा.] १ हवेसंबंधी. २ तेज; चपळ. (मु.) (मुँह पर) हवाअियाँ अुड़ना-चेहऱ्याचा रंग फिका होणें. (यौ.) हवाअी जहाज-विमान.

हवादार—वि. [अ. + फा.] १ अिच्छुक. २ प्रेमी; आसक्त. ३ हवेशीर (जागा). [शुभाचिंतन.

हवा-दारी—स्त्री. [अ. + फा.]

हवापरस्त—वि. [अ. + फा.] अिंद्रियलोलुप; सुखलोलुप.

हवाल—पु. [अ.] १ अवस्था; स्थिति. २ बातमी; वृत्तान्त.

हवाला—पु. [अ.] १ पुरावा; दाखला; हवाला. २ अुदाहरण.

हवालात—स्त्री. [अ.] नजरबंदी; नजरकैद. [व पंच कर्मेंद्रियें.

हवास—पु. [अ.] पंच ज्ञानेंद्रियें

हवेली—स्त्री. [अ.] १ मोठी भव्य अिमारत. २ पत्नी.

हव्वा, हव्वा—स्त्री. [अ.] 'अिव्ह'; 'आदम' ची स्त्री. पु. बागुलबुवा.

हशमत—स्त्री. [अ.] १ नोकरचाकर. २ संपत्ति. ३ रुबाब.

हसद—पु. [अ.] अीर्ष्या; मत्सर.

हसन—पु. [सं.] १ विनोद. २ अुपहास. हसित-वि. अुपहासित.

हसब, हस्ब—क्रि. वि. [अ.] अनुसार; प्रमाणें.

हसरत—स्त्री. [अ.] १ अेखादी वस्तु न मिळाल्यानें होणारें दुःख. २ कामना; लालसा.

हसीन—वि. [अ.] सुंदर.

हसीर—पु. [अ.] चटअी.

हस्तक्षेप—पु. [सं.] ढवळाढवळ.

हस्तलाघव—पु.[सं.]हस्तकौशल्य.

हस्ती—स्त्री. [फा.] १ अस्तित्व. २ जीवन. ३ संपत्ति.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हहरना, हहराना—क्रि. अ. [अनु.] १ कांपणें. हुडहुडी भरणें. २ थरकांप होणें; भयभीत होणें. ३ आश्चर्यानें थक्क होणें. ४ मत्सर करणें. **हहर**–स्त्री. १ थरकांप. २ भय. [अनुमति.

हाँ—अव्य. [सं.] १ होय. २ होकार;

हाँक—स्त्री. [सं.] १ हांक. २ ललकार; आव्हान. ३ धावा; हांक.

हाँकना—क्रि. स. [सं.] १ जोरानें हांक मारणें. २ लढण्याकरितां आव्हान देणें; ललकारणें. ३ बाता मारणें. ४ हांकणें. ५ हाकलणें; घालवून देणें. ६ पंख्यानें वारा घालणें.

हाँड़ी—स्त्री. [सं.] १ मातीची हंडी. २ कांचेची हंडी.

हाँता*—वि. [सं.] १ टाकलेला; सोडलेला. २ दूर केलेला.

हाँपना, हाँफना—क्रि. अ. [अनु.] धापा टाकणें; दम लागणें.

हाँसी—स्त्री. [सं.] १ हास्य. २ थट्टा. ३ अुपहास; निंदा.

हाअी—स्त्री. [सं.] १ दशा; स्थिति. २ तऱ्हा; रीत; पद्धत.

हाअू—पु. [अनु.] बागुलबोवा.

हाकिम—पु. [अ.] १ मोठा अधिकारी. २ शासनकर्ता. **हाकिमी**–स्त्री. शासन; हुकूमत. वि. हुकूमतसंबंधी.

हाजत—स्त्री. [अ.] १ आवश्यकता. २ गरज; चाह. ३ कैद. (मु.) **हाजत रफ़ा करना**–१ गरज भागविणें. २ शौच करणें.

हाज़मा—पु. [अ.] पचनशक्ति. **हाज़िम**–वि. पाचक; पचविणारा.

हाजिर—वि. [अ.] १ परदेशीं वसाहत करणारा. २ मक्केंत जाऊन राहणारा.

हाज़िर—वि. [अ.] १ हजर; अुपस्थित. २ सन्मुख.

हाज़िरात—स्त्री. [अ.] १ मृतात्म्याचा अेखाद्याच्या अंगांत संचार करण्यासाठीं करतात ती प्रार्थना. २ अंगांत आणणें. [करून आलेला.

हाजी—पु. [अ.] मक्क्याची यात्रा.

हाट—स्त्री. [सं.] १ बाजार. २ बाजाराचा दिवस. ३ दुकान.

हाता—पु. [अ.] १ आवार. २ सीमा; हद्द. ३ प्रदेश.

हाता—वि. [सं.] १ निराळा केलेला. २ नाश पावलेला.

हातिम—पु. [अ.] १ निपुण, कुशल माणूस. २ तज्ज्ञ. ३ दानशूर.

हाथ—पु. [सं.] हात.

हाथा—पु. [सं.] १ मूठ; दस्ता. २ हातवा (हळदीकुंकवाचा).

हाथापाअी, हाथावाँही—स्त्री. [सं.] हातघाअी; मारामारी.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हाथी—पु. [सं.] हत्ती. [शाळा.
हाथीख़ाना—पु. [सं.+फा.] हत्ती-
हाथीवान—पु. [सं.] माहूत.
हादसा, हादिसा—पु. [अ.] नवी घडामोड.
हादिम—वि. [अ.] नाश करणारा.
हादिस—वि. [अ.] १ नवीन. २ नश्वर.
हादी—पु. [अ.] मार्गदर्शक; नेता.
हानि—स्त्री. [सं.] १ नुकसान; क्षति. २ तोटा.
हाफ़िज़—पु. [अ.] कुराण पाठ असलेला मुसलमान.
हाफ़िज़ा—पु. [अ.] स्मरणशक्ति.
हामिल—वि. [अ.] ओझें वाहणारा; हमाली करणारा.
हामी—वि. [अ.] साहाय्यक.
हामीकार—वि. [अ. + फा.] साहाय्यक.
हार—स्त्री. [सं.] १ पराजय. २ थकवा. ३ हानि. ४ जप्ती. ५ विरह.
हारक—पु. [सं.] १ अपहरण करणारा. २ मनोहर; सुंदर. ३ चोर; लुटारू. ४ भाजक (गणित). ५ माळ; हार.
हारना—क्रि. अ. [सं.] १ पराजित होणें; हरणें. २ थकणें. ३ असफल होणें. (मु.) **हारेंदर्जे**–लाचारीस्तव. क्रि. स. १ मावणें. २ सोडून देणें. ३ देऊन टाकणें. ४ हरणें (लढाअी).
हारसिंगार—पु. [सं.] पारिजातक.
हारिल—पु. [दे.] अेक पक्षी (हा आपल्या पंजांत नेहमीं कामटी धरून ठेवतो). [पूर्वक.
हार्दिक—वि. [सं.] अंतःकरण-
हाल—पु. [अ.] १ स्थिति; दशा. २ बातमी; वृत्तान्त. ३ विवरण. ४ कथा. वि. वर्तमानकालीन. अव्य. १ सध्यां; या वेळीं. २ लगेच.
हालत—स्त्री. [अ.] १ दशा; स्थिति. २ सांपत्तिक स्थिति.
हालरा—पु. [सं.] १ डोलविणें (मूल). २ झोका. ३ लहर; तरंग.
हालाँकि—अव्य. [फा.] यद्यपि; जरी.
हाली—अव्य. [अ.] जलद; लवकर.
हावनदस्ता—पु. [फा.] खलबत्ता.
हावी—वि. [अ.] १ प्रवीण; कुशल. २ वश करणारा.
हाशा—अव्य. [अ.] १ कदापि. २ पण.
हाशिया—पु. [अ.] १ समास; मार्जिन. २ गोठ; किनार; काठ. ३ टीप; नोट (समासांत दिलेली).
हासिद—वि. [अ.] १ अीर्ष्या, द्वेष करणारा. २ हितशत्रु.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हासिल—वि. [अ.] अुपलब्ध; प्राप्त. पु. १ हातचा आंकडा (गणितांत). २ पीक. ३ लाभ. ४ सारावसुली. ५ गुणनफल.

हिंडोल—पु. [सं.] १ पाळणा. २ अेक राग.

हिंडोलना*, **हिंडोला**—पु. [सं.] १ झोपाळा. २ पाळणा.

हिकमत—स्त्री. [अ.] १ चातुर्य. २ कलाकौशल्य. ३ युक्ति; अुपाय. ४ तत्त्वज्ञान. ५ वैद्यकी. **हिकमती**–वि. १ कार्यकुशल. २ चतुर. [गोष्ट.

हिकायत—स्त्री. [अ.] कहाणी;

हिचकना—क्रि. अ. [सं.] १ अुचकी घेणें. २ घुटमळणें; कचरणें; कां कूं करणें. **हिचकी**–स्त्री. १ अुचकी. २ अुसासा. **हिचकिचाहट**–स्त्री. कांकूं करणें. [२ लाज.

हिजान—पु. [अ.] १ पडदा.

हिज्जे—पु. [अ.] स्पेलिंग.

हिज्र—पु. [अ.] वियोग.

हित—अव्य. [सं.] करितां; साठीं.

हिताअी—स्त्री. [सं.] नातें.

हिताहित—पु. [सं.] लाभहानि; नफातोटा.

हिती, हितू—पु. [सं.] १ हितचिंतक. २ नातेवाअीक. ३ स्नेही.

हिदायत—स्त्री. [अ.] १ ताकीद. २ शिकवण. ३ सूचना.

हिनहिनाना—क्रि. अ. [अनु.] खेंकाळणें. [२ देखरेख.

हिफ़ाजत—स्त्री. [अ.] १ संरक्षण.

हिब्बा—पु. [अ.] १ दान. २ दाता.

हिब्बानामा—पु. [अ.+फा.] १ ताम्रपट. २ दानपत्र.

हिमयानी—स्त्री. [अ.] कसा; कंबरेभोंवतीं बांधण्याची लांब पिशवी.

हिमाक़त—स्त्री. [अ.] मूर्खपणा.

हिमामदस्ता—पु. [फा.] खलबत्ता.

हिमायत—स्त्री. [अ.] १ समर्थन. २ शरण. **हिमायती**–वि. १ समर्थन करणारा. २ सहायक. ३ पक्षपाती.

हिम्मत—स्त्री. [अ.] १ धाडस; हिम्मत. २ पराक्रम. **हिम्मती**–वि. धाडसी; पराक्रमी.

हिय, हियरा—पु. [सं.] १ हृदय; २ छाती. (मु.) **हिय हारना**–निराश होणें; हतोत्साह होणें.

हियाव—पु. [सं.] धाडस.

हिरफ़त—स्त्री. [अ.] १ हस्तकौशल्य; कारागिरी. २ धूर्तपणा. ३ विद्या; हुन्नर.

हिरमंज़ी—स्त्री. [अ.] विशिष्ट प्रकारची लाल माती.

हिराना—क्रि. अ. [सं.] १ हरवणें. २ चकित होणें. ३ स्वतःस विसरणें. ४ न टिकणें. [२ पहारा.

हिरासत—स्त्री. [अ.] १ कैद.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हिर्स—स्त्री. [अ.] १ लालूच; लोभ. २ प्रबल अिच्छा.

हिलकोर—पु. [सं.] तरंग; लहर.

हिलना—क्रि. अ. [सं.] १ हलणें. २ कापणें. ३ सरकणें. ४ सैल पडणें. ५ डोलणें.

हिलाना—क्रि. स. [सं.] १ हलविणें. २ दूर करणें. ३ कंपविणें. ४ डोलविणें.

हिलाल—पु. [अ.] द्वितीयेचा चंद्र.

हिलोर—पु. [सं] लहर; तरंग.

हिलोरना—क्रि. स. [सं.] १ ढवळणें; खळबळणें. २ फडकविणें.

हिलोल, हिल्लोल—पु. [सं.] १ तरंग; लहर. २ मौज; आनंद.

हिस्सेका—पु. [सं.] १ अीर्ष्या. २ स्पर्धा.

हिसाब—पु. [अ.] १ हिशेब. २ गणना. ३ गणितशास्त्र. ४ गणिताचा प्रश्न. ५ व्यवस्था. ६ मत; विचार. ७ स्थिति; दशा. ८ व्यवहार. ९ रीत; पद्धत. १० मितव्यय.

हिसाब-किताब—पु. [अ.] १ हिशेब. २ रीत; पद्धत.

हिसार—पु. [अ.] १ किल्ला. २ शहराचा तट.

हिसिखा*—स्त्री. [सं.] अीर्षा.

हिस्सा—पु. [अ.] १ भाग; अंश. २ तुकडा. ३ वांटा. ४ पाती.

हिस्सेदार—पु. [अ. + फा.] १ भागीदार; पातीदार. २ वांटा मिळालेला.

हिहियाना—क्रि.अ. [अनु.] खेंकाळणें.

हींग—पु. [सं.] हिंग किंवा हिंगाचें झाड.

हींस—स्त्री. [सं.] घोडा किंवा गाढव यांचें ओरडणें.

हींसना—क्रि. अ. [अनु.] ओरडणें; खेंकाळणें.

हीअ*—पु. [स.] १ हृदय. २ छाती.

हीक—स्त्री. [सं.] अुचकी.

हीर—पु. [सं.] १ हिरा. २ वीज. ३ सर्प. ४ गीर. ५ सत्त्व. ६ सार; तथ्य. ७ शक्ति.

हीराकसीस—पु. [सं.] हिराकस.

हीला—पु. [अ.] १ बहाणा. २ कपट.

हीलतन्—क्रि. वि. कपटानें.

हीलाबाज़—वि. [अ. + फा.] १ बहाणा करणारा. २ धूर्त.

हुँकारना—क्रि. अ. [सं.] १ दटावणें. २ गरजणें. ३ ओरडणें; किंचाळणें. **हुँकार**—पु. १ दटावणी. २ गर्जना. ३ आरडाओरड.

हुक्काम—पु. [अ.] १ न्यायाधीश. २ मोठा अधिकारी.

हुक्म—पु. [अ.] १ हुकुम; आज्ञा. २ अनुमति; अधिकार. **हुक्मी**—वि. १ दुसऱ्याचे आज्ञेंत राहणारा. २ अचूक; रामबाण. ३ आवश्यक.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हुक्मनामा—पु. [अ. + फा.] आज्ञापत्र. [सेवक; आज्ञाधारक.

हुक्मबरदार—पु. [अ. + फा.]

हुजूर—पु. [अ.] १ मोठ्याचें छत्र; आश्रय. २ दरबार. ३ कचेरी; कोर्ट. ४ महाराज.

हुजूरी—पु. [अ.] हुजऱ्या. वि. खाशा स्वारीचा; सरकारी.

हुड़काना—क्रि. स. [सं.] १ भयभीत किंवा दुःखी करणें. २ सतावणें.

हुड़दंग—पु. [अनु.] धुमाकूळ; अुत्पात.

हुनर—पु. [फा.] १ कला; हुन्नर. २ गुण; कर्तृत्व. ३ कौशल्य; युक्ति.

हुनरमंद-वि. १ कुशल; हुनऱ्या. २ निपुण. [३ अिच्छा. ४ मर्जी.

हुब—स्त्री. [अ.] १ प्रेम. २ मैत्री.

हुमक़—पु. [अ.] मूर्खता.

हुबाब—पु. [अ.] १ पाण्यावरील बुडबुडा. २ हाताचा दागिना. ३ कांचेचे रंगीबेरंगी गोळे.

हुब्ब-अुल-वतन—स्त्री. [अ.] देश-प्रेम.

हुमकना—क्रि. अ. [अनु.] १ अुड्या मारणें; खेळणें; बागडणें. २ पाय पटकणें. ३ जोरानें दाबून ठेवणें.

हुलसना—क्रि. अ. [सं.] १ आनंदानें फुलणें. २ भरून येणें.

हुलसी-स्त्री. अुल्हास; आनंद.

हुलसाना—क्रि. स. [सं.] प्रसन्न करणें.

हुलिया—पु. [अ.] १ आकृति; चेहरेपट्टी. २ अेखाद्याच्या रूप-रंगाचें विशेष वर्णन किंवा माहिती.

हुल्लड़—पु. [अनु.] १ कोलाहल. २ धुमाकूळ; अुत्पात. ३ चळवळ; आन्दोलन. [२विशेषता; खुबी.

हुस्न—पु. [अ.] १ लावण्य.

हुस्नदान—पु. [अ. + फा.] पानाचा डबा.

हूँकना—क्रि. अ. [अनु.] १ चुचकारणें; गोंजारणें. २ गर्जना करणें.

हूँठा—पु. [सं.] औटकी (पाढा).

हूँसना—क्रि. स. [सं.] १ दृष्ट लावणें. क्रि. अ. १ अीर्ष्येमुळें लाजणें. २ लालचावणें. ३ डिवचणें; टोंचून बोलणें. **हूँस**-स्त्री. १ अीर्षा; द्वेष. २ वाअीट नजर; दृष्ट. ३ टोंचणी.

हूक—स्त्री. [सं.] १ हृदयांत होणारी पीडा; कळ. २ वेदना; पीडा. ३ दुःख. ४ शंका; अंदेशा.

हूकना—क्रि. अ. [सं.] सलणें; ठसठसणें. [तसें.

हूबहू—वि. [अ.] हुबेहुब; जसेंच्या

हूर—स्त्री. [अ.] स्वर्गांतील अप्सरा (मुसलमानी). [कणें.

हूलं—स्त्री. [सं.] १ पीडा. २ भोस-

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

हूल—स्त्री. [अनु.] १ कोलाहल; खळबळ. २ हर्षध्वनि. ३ गर्जना. ४ खुशी; आनंद.

हूलना—क्रि. स. [सं.] भोसकणें.

हेंगा—पु. [सं.] कुळव.

हेकड़—वि. [सं.] १ धष्टपुष्ट. २ प्रबल. ३ अुच्छृंखल. **हेकड़ी**—स्त्री. १ जुलूम; जबरदस्ती. २ अुच्छृंखलपणा. ३ तिरसटपणा. ४ हेकेखोरपणा. [२ निःसत्त्व.

हेच—वि. [फा.] १ तुच्छ; क्षुद्र.

हेठा—वि. [फा.] १ हलका; कमी प्रतीचा. २ नीच. **हेठा**—स्त्री. अप्रतिष्ठा. **हेठापन**—पु. नीचता; हलकटपणा.

हेतुवाद—पु. [सं.] १ तार्किकता. २ नास्तिकता.

हेरना—क्रि. स. [सं.] १ शोधणें; तपास काढणें. २ पाहणें. ३ पारख करणें.

हेरना फेरना—क्रि. स. [सं.] १ फेरबदल करणें. २ अुगीच वेळ घालवणें. **हेरफेर**—पु. १ घेरा. २ फरक. ३ डावपेंच; कारस्थान.

हेरवाना—क्रि. स. [सं.] १ गमावणें; हरवणें. २ तपास करविणें.

हेराना—क्रि. अ. [सं.] १ हरवणें. २ फिकें पडणें. ३ बेशुद्ध होणें. क्रि. स. तपास काढविणें.

हेल—पु. [सं.] १ चिखल, शेण अित्यादि. २ शेणमातीचा गोळा.

हेलमेल—पु. [सं.] १ स्नेहसंबंध. घनिष्टता. २संगत; साथ. ३ परिचय.

हेला—स्त्री. [सं.] १ तिरस्कार. २ खेळ; गम्मत.

हेला—पु. [अनु.] १ हांक. २ चढाअी; आक्रमण.

हेला—पु. [सं.] भंगी.

हैं—अव्य. [अनु.] आश्चर्योद्गार; अरे! २ निषेधोद्गार. क्रि. अ. आहेत. [धर्म.

हैज़—पु. [अ.] स्त्रियांचा मासिक

हैज़ा—पु. [अ.] कॉलरा; पटकी.

हैफ़—पु. [अ.] १ दुःख. २ अत्याचार.

हैफ़—अव्य. [अ.] हाय हाय.

हैरत—स्त्री. [अ.] आश्चर्य.

हैरान—वि. [अ.] १ हैराण; त्रस्त. २ आश्चर्यचकित.

हैवान—पु. [अ.] १ पशु; जनावर; २ मूर्ख किंवा गांवठी माणूस. ३ प्राणी; जीव. **हैवानियत**—स्त्री. १ पशुता. २ मूर्खता. **हैवानी**—वि. पशुता.

हैसबैस—स्त्री. [अ.] झगडा; भांडण.

हैसियत—स्त्री. [अ.] १ योग्यता. २बिशाद; सामर्थ्य. ३ श्रेणी; दर्जा. ४ धन; दौलत.

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

होंठ—पु. [सं.] ओंठ.

होड़—स्त्री. [सं.] १ शर्त; पैज. २ स्पर्धा; चढाओढ. ३ हट्ट. **होड़ा-बादी, होड़ाहोड़ी**–स्त्री. १ चढाओढ. २ पैज.

होना—क्रि. अ. [सं.] होणें; घडणें.

होनी—स्त्री. [सं.] १ अुत्पत्ति. २ वृत्तान्त. ३ अपरिहार्यतेनें घडणारी गोष्ट. ४ संभाव्य गोष्ट.

होरसा—पु. [सं.] १ सहाण. २ पोळपाट.

होरहा—पु. [सं.] हरभरा.

होरिल—पु. [दे.] नुकतेंच जन्मलेलें मूल.

होला—स्त्री. [सं.] शिखांचा शिमगा. पु. १ सोलाणा; हरभरा. २ हुरडा. [शिमगा.

होरी, होली—स्त्री. [सं.] होळी;

होश—पु. [फा.] १ बुद्धि. २ ज्ञान; चेतना. ३ स्मरण. (यौ.) **होश-हवास**–चेतना.

होशियार—वि. [फा.] १ हुशार; तरतरीत. २ निपुण; कुशल. ३ सावध. ४ धूर्त. **होशियारी**–स्त्री. १ हुशारी; तरतरीतपणा. २ सावधगिरी. ३ नैपुण्य; कौशल्य.

हौआ—पु. [अनु.] बागुलबोवा.

हौज़—पु. [अ.] हौद.

हौल—पु. [अ.] भीति; भय.

हौलदिल—पु. [अ.+फा.] हृदयाची धडधड. वि. भयभीत झालेला. **हौल दिला**–वि. भित्रा. [नक.

हौलनाक—वि. [अ.+फा.] भयानक.

हौस—स्त्री. [अ.] १ लालसा; हौस. २ हर्ष. ३ अुल्हास.

हौसला—पु. [अ.] १ हौस; अिच्छा; लालसा. २ अुत्साह; अुल्हास. ३ आकांक्षा.

हौसलामंद—वि. [अ. + फा.] १ हौशी. २ अुत्साही. ३ महत्त्वाकांक्षी.

पुस्तकालय
गुरुकुल कांगड़ी

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar

Digitized by Arya Samaj Foundation Chennai and eGangotri

CC-0. In Public Domain. Gurukul Kangri Collection, Haridwar